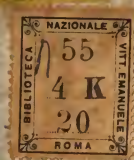

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
13 0
10

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
4 K
20
ROMA

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI, AC MEDICI VENETI,

OMNIVM SVA TEMPESTATE FACILE PRINCIPIS,

LIBRI TRES, ET QVARTI FRAGMENTVM:

De ratione Componendorum Medicamentorum, eorundemq; vsu, Ipso dictante à suis Discipulis diligenter descripti; ac à Laurentio Marucino Medico post alios recogniti.

Cum locupletissimo Indice, tum capitulorum, tum rerum notabilium.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,
Apud Camillum, & Rutilium Borgominerios Fr. ad signum S. Georgij
M D LXXI.

EQVITI

CLARISSIMO, ET PRAESTANTISSIMO

VENETAE REIP. SENATORI

MARINO DE CABALLIS

PRVDENTISSIMO PATAVINI GYMNASII MODERATORI,

Io. Franciscus Trincauellius S. P. D.

DDVCTVS maximis amicorum precibus, ac suasionibus Senator Amplißime passus sum, ut hac patris mei cum uiueret tui studiosissimi monimenta de usu, & compositione medicamentorum ab ipsius auditoribus eo legente excepta in lucem prodirent. Sed quia ea ille nec recognouit, nec emendauit, nec unquàm cogitauit, ut aliquando ederentur: tătum autem in discipulorum gratiam explicauit: licet non defuerint pleriq; utriusq; lingua, ac artis medica peritissimi uiri, à quibus diligenter recognita, atq; emendata fuere: omnino tamen eo defensore egebant, qui doctissimus esset, omni doctrinarum genere clarus, & maxima authoritatis uir, cuius

patrocinio quasi tutissimo clypeo tecta. Zoilorum calumnias nō formidarent. Is certè es tu Senator maxime, qui præter id quod in Veneta Republica administranda, in ipsius commodis consulendo, in dissidijs cum exteris principibus sedandis, in populis regendis, in legationibus ad omnes Europæ principes egregie obeundis, in orando ab omnibus merito princeps Senator haberis, & rerum, locorumq́, ac gentium uniuersarum morum, & consuetudinum, & cæterorum etiam omnium, quæ ad Imperium regendum faciunt: cognitione maximè præstas. & ut alia, in quibus excellis, prætermittam, in omnibus scientijs æquè diuinis, atq; humanis, & in artibus liberalibus plurimum insudasti, & profecisti: Hyppocratisq́ue & Galeni, ac aliorum illius classis medicorum dogmata optimè calles. Suscipe igitur ornatissime uir (quæ tua est humanitas) horum librorum, quos tibi dico, defensionem, & me, quod semper summopere optaui, & opto, in clientelam tuam recipe. Faxitq́ Deus, ut te diu incolumi in ijs præsertim difficillimis temporibus, Veneta Respublica fruatur. Vale.

FRANCISCO TRINCAVELLIO VICTORIS FILIO IVRISCONSVLTO PERITISSIMO,

Laurentius Marucinus Medicus salutem.

VEMADMODVM, Francisce Carissime, temporum iniuriam demonstrant euersa palatia, turres, & ciuitates: sic inter cætera hominum præteritorum uires, ingenium, gloriamq; ostendunt columnarum, statuarum, librorumq́; fragmenta. Quapropter animo euoluens meo quanta semper fuerit patris tui iactura, & quod nullo maiori deprehendi posset argumento, nec certiori testimonio in posterum declarari, quàm si scriptorum suorum reliquiæ spectarentur, ideo non potui me ipsum amplius continere, quin te sæpe sæpius recusantem hortarer, moneremq;, vt in communem omnium utilitatem, sua, si qua sint, vel etiam à scolaribus scripta, tandem edenda permitteres. Sciunt enim omnes, quod morte præuentus, vltimam suis monumentis manum imponere non potuerit. Eo autem magis hoc te facturum existimaui, ne aliena manu suis lectionibus adnotata, quæ plura sunt, diutius sine recognitione in eius nominis iniuriam, instar Prothei, nulla forma constantia, uagarentur, inuidorumq́; latratibus, & morsibus indignè subiacerent, licet ab optimis dogmatib. Eccellentissimi Patris tui longæua ac distantia. Quod autem post aliorum admonitiones, &

preces , meo nunc facilè consilio acquieueris , in studentium commodum , his tecum gaudeo , qui operis huius beneficio , magis quoq; tibi mea causa debebunt . Gratiasq; ago pro munere hoc in me collato, cum fuerit amoris erga me tui, ac existimationis non uulgare signum : & eo minus unquàm mihi obliuioni tradendum , quo post omnes alios doctissimos uiros , qui elaborarunt,tres libros , & quarti fragmentum de compositione , & usu medicamentorum , nuper modo fidei, indicioq; liberè commiseris. Vale.

INDEX CAPITVM

TOTIVS OPERIS TRINCAVELLII DE VSV ET COMPOSITIONE MEDICAMENTORVM.

CAPITA PRIMI LIBRI.

Capita secundi libri.

Capita libri tertij.

Capita quarti libri.

FINIS INDICIS CAPITUM.

INDEX RERVM

OMNIVM MEMORABILIVM, QVAE IN TOTO TRINCAVELLII OPERE HOC CONTINENTVR.

A

Amigdale

B

Barbara

C

Cerebrum

D

Diapruni

E

Euphragia

F

G

H

I

Inflamma-

Mollientia

P

Pillulae

Q

R

S

Sanguis

T

Indicis Rerum notabilium finis.

Errata sic corriguntur.

Pag.2.a l.20.referuntur,l.28.depromenda,b.l.16.quòd,pag.3 a l.31.quibus ita expositis,b.l.6.remouere,l.24.cum,pag.4.a.l.4.frigida.l.ultima quia,b.l.26.multi supersunt,pag.5.a.l.4.æquè,l.9.insufflando, li.16.potionem,b.li.11.libris,l.4 ad expungenda,pag.6 b.l.ult.hac,l.eadem,alia,pag.7.a.l.15.asinæ,l.31.has,adde medicinas,b.l.16.procederemus,expungēda,l.25.rei mixtura,l.29.medicinæ,pag 8.a.l.13 hac,l.24. At uerò,l.32.accelerari,l.38.rhabarbaro, pag.10.b.l.9.cogat,pag.11.l.1.apothecarij b.l.6.principio & uel,pag.12.a.l.2.accipi,l.33.lacti,pag.13.a.l.33.affectibus,pag.17.b.l.17.inanite,pag.21.b.l.6.remaurio,pag.23.b.l.25.rocinotis , pag.24.b.l.1.sunt pillulę,pag.33.a.l.3.medicamentorum,pag.45. a.l.31.uoluit,pag.50.b.l.9.ita,illis,l.32.quòd uim,pag.51.a.linea.18.accipiatur,b.linea.2.acie,pag.52.b.l.12.quam,pag.53 a l.11.malitiam aliorum,pag.54.b.l.2.habuere,pag.55.b.l.30.purgandi,pag.56.a. l.38.paucula.pag.59.a l.26.indicationum,pag.57.a l.1.purgabit,l.5.uacuationum,l.13 nolebamus,b.l.38.uiribus,pag.61.a.l.37.interimuntur,pag.63.a.l.17. uerò pag.64.a.l.38.nomine,b.l.3.expunge officinum.l.24.anum,pag.66.a.l.35.& in radice melonum,b.l.2.uolumus,pag.67.a.l.7.nobis,pag.68.b.l.36.materia,quæ pag.69 a.l.17.transmutatione,l 34 qua,pa.70.b.l.9.se & l.10.fit,l.38.curaturus,pag.71.a.l.9.rationem,b.l.20.intemperatura statim quia,pag.72.a l.30.medico,l.35 diuelli tumoribus,pag.73.b.l.11.certamq;,pag.74.a.l.1.potu,li.30.quantum,b.li.15.ratione,pag.75.a.li.24.quiddam ouanuis statim hac,b.l.4.suis,l.27.munus,pag.76.a.l.7.monent,l.25.primarij, b.l.26.strangulari,pag.77.b.l.23.præstabit cancer, pag 78 a.l.32.additionem,b.l.21.qui,l.29.ex,l.32.nuncupant,pag.80.b.in margine.Cap.hoc transferendum,ut sit ordine sextum, & sextum est in hunc locum transferendum,ut sit ordine quintum, pag 81.a. l.3.medicamenti temperatura.l.19.causam,l.22.curatiua,pa.82.a.l.6.obstructio,l.21.deterrent,nec lædunt,nec extinguunt,b.l.36.continenter pag.86.b.l. 36.albumate,pag.87.a l.23.prasio pag.88.b.l.27.parci.l.37.calidā,pa.89.a l.29. diuturna,b.l.ul.polytricū,pa.90.a l.11.sicut,l.34.item.pa.92.a.l.19.depuratis,pa.93.a.l.22.uiribus,pag.95.a l.18. magis utilis est,l.36.ea.l.37.adduntur,b.l.5.digestum multam caliditatem,l.6.calefaciant illa addi,l.18.facultatem fouere potest, pag 96.a l.2.tinctorio,l.4.fecere,pag.99.a.l.37.habet,b.l.10.exacinatarum,l 32.digerendos,b.l.37.ligustirum,pag.100.b l.27.radice,pag.101.a l.12.tes b.l.16.rubeæ tinctorum, l.23.sunt & statim ad,pag.102.a l.24.quod,b.l.6.si quis,pag.103.a.l.31.lacca,b.l.2.excernunt,l 10.cerasis.l.27.uesicaria,l.35.fœmina,pag.104.a.l.15.cognitu,b.l.26.uteri,pag.105.a.l.15.sapore,b.l.29.deficeet,pag.106.a l.33 macerant, b.l.2.gratius,pag.107.a.l.9.quæ de,b.l.33.abluendis,108.a.l.6.eius,l.2.crassi,l.12.mobiles,l.31.ob expūge,l.34.ex,l.35.quia,l.37.frequērior,pa.109.b.uiribus,pa.110.a.l.13.hac,l.37.uiscerum,b.l.7.languescentē, pag.111.b.l.35.antidotorum,pa.112.b.l.15.cūē,l.22.quod,pa.113.a.l.1.in uentriculo,l.33.pipera habet,b.l.6.modellè,pag.114.a.l. 14.expurgatum,l.37.antidotorum,pag.115.a.l.1.autem,l.28.mucosis,pag.116.b.l.6. tin otiotes,l.19.nos,pag.117.a.l 4.priori.l.15.quare.l.19.autem.l.20.iamq;.b.l.19.potissimū.pag.118.a.l.2.saporem.l.20.piperee.expūge.l.31.aureū.pag.119.a.l.35.fumigantur.b.l.26.tussientibus ob distillationem,l.28.siccā.pag.119.b.l.30.leuis,l.35 usu,pag.120.a.l.16.vulgoq;.pag.121.a.l.1.ut calidius,ita & efficacius est,l.25 mixa. l.28.caricæ,l 29.desiccare,b.l.5.ex furno & cocto.l.25.quod ex pag.122.a.l. 20 desumpsere,b.lin.21.cum aliquo calore,l.22.calore,expunge,l.15.facultas,l.37 habet, pag.123.b.l.3.bonum,l.24.faba frixa,l.35 phthisicis,pag.124.a.l.22.considerantur,l.29.superius, expunge,l.36.occupantes,b.l.7.iudicari,l.8.cananius,l.14.nauarr,li.23. cum dixit extremis morbis.l.24.extremis,pag.126.a.l.19.habent, b.l.5.indicatione,pag.127.b.l.6.concinne pag.128. a. l.15.probatu,l.38.ac,b.l.4.quos l.34.hac,pag.129. a.l.23.τρέμμα,b.l.7.τετρασσῶν,l.21.simplicior,l.30.voluerit,l.38.iudicium,pag.130.a.l.17.iudicatiuum,l,19. mutuo, pag.131. a.l.7. ferè,l.34.quin,b.l.31.cum eo coniuncta,posse priuatam,pag.132.a.l. 11.ab sumeret,b.l.17.uulnera , pag.133.a. in margine,cap.22.l.7.accommodardam,l..2.respectu,l.16.qua, l. 35.ea.b.l.6.sit,l.8.sed tū rōne refrigerationis,tū verò rōne emplasticæ,pag.134.a.l.13.rohalitū,b.l.4.habet,l.20.possit,l.25.simpliciū,pa.136.a l.5.sigillatim b.l.8.intima,pa.137.a l.1.in libro de l.3.facilè his l.12.pſertim cū ex leporinis uillis,& oui albo apponitur uulneri,rō tn̄ & experiētia illi attestātur, quod & uulnera conglutinare possit, cum enim rōponatur ex aloe,b.l.31.hic,pag.138.a.l.21.expoluisse,diuersitatis autem,l.28.sunt:unde Gal.l. 34.ex uxeleo, b.l. 14.humor,pag.139.a.l.8. conglutinandis,l.22.tantum,l.32.picis,b.l.2 ic.usq; in, l.22.uniantur, pag.140 a.l.18.redigendum,b.l.2.manus,pag.141.b.l.15.medica,pag.143.b. l.6.digestum,pa.144.a.l 17.qua,'l.30.ἐπίπεμα.l.36.depasci,b.l.17.perduci,pag.145.a.l.1.cauum,l.25.ulcera,b.l. 3.qui, pag.149.a l.16.perducere,b.l.6.quò,l.9.fit,l.19.affecta.pag.150.b.l.7.melinum,l.30.madebat.pag.151.b.l.8.consideret,pag.152.a.l.25.urantur,b.l.22.prætercam,pag.154.b.l.1.ipse;l.3.medicamentum , pag.155.a.l.15.inter.l.33.coctura,b.l.1.ui,l.9.qua,l.21.quarti,pag.156.b.l. 30.confectio expunge,l.33.accepta autem.l.ult.& pa.157.a.l.1.quincupla,l.14 hoc,l.20.impediat,l.36.facilis,b.l. 5.fundamenta, l.7.fordis.l.21.illis pag.158.a.l. 5.humectantium,l.8.loci,l.29.mollientium,l.34.uolumus,l.35.sordidiora,b.l.7.quodq;,l.26.auferendis, pag.159.a.l.3.acidum,l.35.simplicium,pag.160.b.l.27.altera,

pag.

pag.161.b.l.2.frictum,pag.162.a l.6.affecta,b.l.14.colore, & fubftantia, aquam referens,pa.163.
b.l.27.difflari &,pag.164.a li.8.quarto methodi,l.25.ideo,b.li.11.cum,li.26.ulterius,pag.165.
a.l.9.quin,l.11.uerò dicunt,b.l.32.contecto,pag.166.b.l.27.curare,pag.167.b.l.7.tantum,pag.
168.a.li.17.methodi,li.21.quæ,lin.34.methodi,b.li.38.illiq;,pag.169.b.lin.30.ulcus eft pag.
170.a li.20.apertus,li.22.Nos pag.171.a l.8.qua b.li.21.fuperandam,pag.172.a.li.33.cerafeos,
uel crafeos,pag.173.b.l.9.dum in initio,pag.174.a.l.1.qua,b.l.3.a.duritie,pag.175.a.li.6.fuc-
cum fereos,pag.176.b.l.2.noceat,pag.177 a.l.5.eaq;.l.30.primu,pag.178.li.24.partes,pag.179.
b.l.18.empyeuma, pag.180.a l 36.Mulæ,pag.181.b.l.22.quo ad,l.38.expirare,pag.182.a l.8.infi
ftamus,l.21.citra,pag.183.a.l.23.num.l.20.par.pag.184.a.l.22.præfertim,b.l.12.dolor,pa 185.
a.l.20.abietinam,l.36.æruginis mifceatur,l.37.agebamus, b.l.9.Poft tractationem de,l.17.re-
preffione,pag.186.a.l.ult.confentientes,b.l.10.qua,l.18.quanuis autem in pag.188.b.l.21.apet
tio,l.24.claufio,pag.189.a.l.36.patens,b.l.26.iudicatum,l.ult.abeft,pag.190.a.l.33.abfcindan
tur,b.l.25.alto,l.26.ubi externa,l.32.διαπηδᾶσιν,pa.191.a.l.20.qua alia,b.l.3.agat,l.25.æneo,
l.32.parcentes,l.35.compofitis,pag.192.a.l.3.ea.expunge,l.19.ualis,l.33 ita,b.l.10.uali.l.26.ne
ceffarium eft,pag.193 a l.24 uidebatur,pag.194.a.l.34.qui,b.l.3.creuerit,l.14.declarabimus,
pag.195.a.l.14.declarabimus,l.eodem,cum a morborum,pag.196.a.l.31.fpectare ad præfens,l.
37.habeat,b.l.26.uniuerfalibus,l.29.incipere,pag.197.a.l.22.tollitur,pag.198.a.l.9.unde & l.
19.exacerbabunt,l.31.cum,b.l.27 facultatum,pag.199.b.l.ult.remittendum,pag.200.b.l.37.ma
luarum,pag.201 a.l.27.ut,dele.pag.202.a.l.17.epydermida,l.25.& 14.l.26.ex ea permixta cum
tenui ichore,l.33.etfi,b.l.18.cum,pag.203.b.l.ult.tumorum,pag.206.a.l.5.δέρτρον.pag.207.a.
l.28.papula,pag.208.b.l.17.coguntur,pag.210.a l.3 inflammatione,pag.212.a.l.1.fumus loca
ti,l.23.circa,b.l.2.quin,pag.213.a.l.13.nitrum,b.l.8.aqua,l.24.excitaras,l.29.ut,l.34.aites,pa.
214.a.l.25.extimans,pag.215.a.l.2.fit corpus,& l.5.fed hæc non pertinent,l.33.accerfat.b.l.24.
qui,a.pag.216.a l.8.qui fiunt,l.35.fcopus,l.36.a qua,l.38.uerum,b.l.37.autem non ultra quod,
pag.218.a.li.1.delicatiora,b.l.8.illud,li.21.ea,lin.29.cereleum,pag.219.b.l.26.in Paulum: fed
apud Paulum quidem,pag.220.a.l 22.ftrenuè,l.35.fit,l.36.liniq;.b.l.7.quem,l.8.eandem,l.12.li
bras,l.16.numeratur,pag.221.b.l.25.atriores,l.26.qua,b.l.3.fupprimantur,l.37.cum,pag.222.
a.l.16.illis,l.17.uarices,l.26.cognitu,l.29.cancros,l 36.cum,l.ult.multas,b.l.4.translata nem-
pè fluxione ad iecur,l.8.fperanda,l.23.recto.l.26.euacuentur,pag.223.a.l.38.immuta.b.l.1.immi
fceantur,pag.225 a.l.22.ueram,pag.226.a.l.35.a natura autem,b.l.10.attenuant,li.28.affectibus
per medicamenta,pag.227.a.l.11.tenuior.l.15.fanguinem,pag.228.a.l.14.habeat,l 37.fomen-
tum,b.l.16.facta fit,pag.229.b.l.8.lauetur.l.20.aliquid,l.30.articuli,pag.231.b.l.10.uniuerfam,
pag.232.a.l.25.confideratur,pag.233.a.l.4.affectus fint,b.l.23.cuti.pag.235.b.l.11.& fi Gal.l.
22.fequamur,pag.236.a.l.3.fubminiftrabatur,l.9.roboreturq; l.37.temperatura,pag.237.a.l.
20.primum quorum,pag.239 a.l.14.areas,l.19.fit,l.23.aut illis,quæ,l.31.ferre.l.35.liquari,l.
37.lautino.b.l.1.nam,li.2.unam,pag.240.a.li.ult.qua,pag.243.a.li.23.ad modum,b.li.25.alia,
pag.244.a.l.12.& à tenuisfimo.l.14.feruore.l.16.eamq;.l.17.moxq;.l.37.idem,b.l.11.ut detatio
ne,pag.243.a.l.9.medicamenta,l.12.Hera.eft,pag.244.a.l.6.expiatio,l.27.achore,l.28.acho-
res,l.31.irritare,dum,pag.245.a.l.2.linteis,l.7.medicamentum ad achores,l.37.diligens,pag.
246.a.l.30.muti,b.l.32.fruftra,l.33.& dele.l.37.incauata,pag.247.a.l.4.motu.l.30.adactum,l.
38.& ad os,b.l.3.laminam,pag.248.a.l.31.æftimet,l.34.detegendus,b.l.14.detegitur.l.21.decı-
piamur,li.33.digeftionem,non facilè digeritur,li.38.pertinet,pag.249.a.li.4.compofitus,l.15.
contufione,l.32.clarus,b.l.3.atri.l.35.nam,pag.251.a.l.1.offe.l.20.ne,b.l.10.uinum,pag.252.a.
l.15.cum de eorum,l.35 cum nulla,pag.253.b.l.3.medicamentum tranfitu enim,l.14.eft,dele.l.
26.incremẽto,pag.254.a.l.26.integrũ,l.34.effe optimũ,l.38.Pofsidonio,b.l.1.ut de his,l.13.phte
nirlde,l.18.immodica,pag.255.a.l.17.me legiffe,l.29.refrigerare,b.l.9.inflãmationibus his,l.
30.putarẽt,pa.256.b.l.3.fecãdi.l.7.osfi expũge,pa.257.a.l.1.diadictãnũ,b.l.30.atterat,pa.285.à.
l.36.qua liquidã,b.l.35.cerati,pa.259.b.l.22.tradit,pa.262.a.l.2.ignifq;,l.18.fcopos,b.l.12.nẽpè
φ,l.28.immodica,l.31.alioquin,pa.263.a.l.2.dilutis,l.31.immifcendi,l.33.φ,pa.264.a.l.35.frigi
diori,b.l.3.excrementis,pag.265.a.l.33.eas pag.266.a.l.12.detrahendæ,pag.267.a.l.10.agitata,
l.11.aere,l.30.nitrofis,b.l.32.fluidaq;,pag.268.b.l.14.ortum,pag.269.b.l.7.ipfis,l.25.immode
fta,pag.271.a.li.12.perfufos.li.25.amittitur,pag.273.a.l.27.exponamus,&.b.li.18.quofq;,pag.
274.b.l.13.imbecillitatem,l.16.alui,pag.275.a.l.2.nimium,b.li.31.fluxiones,pag.277.b.li.1.in-
ftillaro,pag.278.a.l.14.rofaceam.l.29.non defunt,quales,l.32.hoc,b.l.21.utuntur in id,pa.279.
a.l.15.externa,b.l.12.indicat,l.19.eorum,l.27.uirulentum,l.32.confequantur,pag.280.a.l.24.ex
plantis,b.l.38.lycium,pag.281.a.l.15.parce,l.37.a Rafi.pag.282.b.l.15.uueam,l.32.exerere,
pag.283.a.l.21.folet,b.l.18.infarctis,l.24.teneri oribus,l.27.enim,pag.284.a.l.31.uolumus,pag.
286.a l.6.affectus,b.l.23.lithiafis,l.25.ectropia,l.27.in mutatione,l.28.temperamenti,pag.287.
a.l.23.fquatinæ,b.li.3.quem,li.5.plurimi,l.18.emplaftica,l.21.qua,pag.288.a.li.28.pollicetur,
pag.289.a.l 32.ufus,l.38.ueteri,pag.291.a.l.9.illo,l.10.temperari.b.l.36.colore,pa.292.a.l.18.
tamen.l.33.defectu,b.l.15.pforophtalmia,pag.293.a.l.33.rofarum,pag.295.a.l.9.afperitates,b.
l.15.uari.l.28.fcabrei,aliquam,pag.296.a.l.28.confricato,l.36.nobilibus,b.l.24.hoc pag.297.
a.l.1.

a.l.1.relinquens.b.l.12 .magnitudini.li.13.facilitati ue.l.31.maturis,pag.298.a.li.13 hic pag. 299.a.l.1.olent.b.l.10.congeratur, pag.300.a.l 21.sunt in illis, pag. 302.a.l.19.quia,l.27.tenitens,l.30.ad l.31.Poliidæ, b.l.29.acrius.pag.303 a.l.4.uiribus,l.31.est dele.l.33. iudicante,pag. 304 a.l.1 nimis,l.5.deprauate,l.6 uitio.l.12.odorabilium,b.l 16.quidem,l.30.sonum,pag.307. a.l.23.hæc hoc l. 38.destitisset,b.l.12. noluimus,pag. 310.a.l.5.ulcerum,l.14.natura particulæ,b. li.32.uinum,pag.312.a.l.3.natiuum,l.38 autem,li.31.imminutum, pag.313.b.li.12.seorsumque, pag.314.a.l.17.raro.l.32.esset.pag.315 b.l.9.est l.33.nimis.pag.316.a.l. 26.curationis,l.34.earumque,b.li.11.acutis,pag.317.a.li.19.penna.li.28.inflammationis,pag.319.b.li.34.labare,pag. 320.a.l.15.eum,l.26.pituitæ,l.34.altero.

LAVREN-

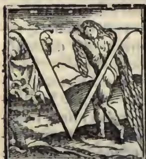

LAVRENTII MARVCINI MEDICI,

IN LIBROS VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE COMPONENDORVM MEDICAMENTORVM EORVNDEMQVE VSV,

PRAEFATIO,

Quæ de Auctore, ac de operis vtilitate agit.

IR Maximus in re Medica Victor Trincauellius tanti semper ob res gestas, splendoris fuit, ut ab omnibus suspiceretur, coleretur q;. Fuit is patria Venetus, familia inter ciues clara quam tamen studijs, doctrina, plurimisque in re Medica eximijs periculis fœliciter actis clariorem reddidit, philosophiæ ac Medicinæ multa perbelle conferens. Primo enim ætatis flore, Themistio clarissimi uiri Hermolai Barbari scolia, adnotationesq; adiunxit, ac quæstionem de Reactione, iuxta doctrinam Aristotelis, & Auerrois pertractauit, Græcosq; edidit Themistium, Ioannem Grammaticum, Simplicium, & alios. Exarauit præterea complures medicas quæstiones, quarum duæ typis reperiuntur excusæ: altera utrum in morborum initiis solum cum materia turgeat, purgantibus

medicamentis uti liceat: altera de uena in pleuritide, cæterisq; internorum inflammationibus secanda. Galeni etiam multa ex Græco in Latinum sermonem transtulit, eiusq; opera latinitati ab aliis donata, recognouit, ac in lucem purgatissima edidit. Denique uigiliis, laboribusq; suis eo peruenit, ut non solum in urbe, uerum in tota Italia maximus philosophus, ac Medicus haberetur: ad quem omnes tanquam ad Apollinem undiq; confluebant, consultiq; abibant. Cum uerò annum iam agens.59. Senatus decreto prouinciam suscepisset practicem Medicinæ Patauij ex ordine in supremo loco profitendi, quo quidem munere annos.13. ipse functus est: id sibi tantum proposuit, ut quo ad eius fieri posset, Medicinæ studiosis prodesset. Quare animum ad plura in ea arte scribenda appulit, ex quibus sine dubio maximam utilitatem studiosi ipsi cepissent: uerum cum uiueret in Medicina ægrotis facienda, tùm Venetiis, tùm Patauij, & alibi adeò fuit occupatus, ut neque posset muneri profitendi satisfacere, non enim ei tantum otij dabatur, quantum ad id munus egregiè obeundum posset esse satis. Innumera tamen negotiorum impedimenta, quibus quotidie obruebatur, superans, pleraq; ad Medicinæ cognitionem, & ad eam artem percipiendam maximè necessaria priuatim domi studiosis ijs præsertim diebus explicabat, quibus à publicis lectionibus uacabat: atque inter cætera illam partem secundi libri Prognosticorum Hyppocratis, ubi agitur de urinis, & excrementis: quorum exactam cognitionem, quia medico apprimè necessariam esse non ignoramus, Deo fauente in lucem dare conabor. Sed & cum obiter sæpè ijsdem disseruisset ita necessariam, utilemq; esse medico cognitionem usus, compositionisq; medicamentorum, tùm simplicium, tùm compositorum, vt qui eam adeptus non esset, ille nec dignus medici nomine esset, nec unquàm foret,

ut

ut ab eo alicuius ægroti leuisſima etiam ægritudo curari poſſet, quinimo minimum quemlibet morbum maximum, & lætalem eius imperitia eſſe euaſurum; inde allecti ſtudioſi asſiduis, & uehementibus precibus ab ipſo enixè petierunt, ut dilucidam & abſolutam methodum exponeret uſus, & compoſitionis medicamentorum, quibus uti ſolent medici, cum in ægrorum morbis depellendis, ac ijſdem priſtinæ ſanitati reſtituendis, tùm in corporibus noſtris ab imminentibus malis cuſtodiendis, atque in eorum ſanitate tuenda. Hoc quidem onus diu ipſe ſuſcipere detrectauit: non quidem, quod non cuperet diſcipulorum utilitati maximè conſulere, ſed quia argumentum hoc difficillimę eſſe tractationis ſciebat, nec id, ut celeriter, aut facilè abſolui poſſet, quemadmodum ſtudioſi cupiebant, ab eo præſertim, qui tot ægrorum curis diſtineretur, quibus ſemper uacare cogebatur. Huc accedebat, quod in eo antea plerique clarisſimi, & maximi medici laborauerant, neque ſatis fœliciter: nam ſtudioſi, & alii medicæ artis ſectatores affirmabant, ſibi à nullo hactenus fuiſſe ſatisfactum, ac eos omnes, qui de ea re ſcripſiſſent, à ſcopo non parum abeſſe. Ipſe itaque ægrè in eam palæſtram deſcendebat, in qua antea tot præſtantisſimi uiri infeliciter pugnaſſent. Victus tandem diſcipulorum, quos maximè diligebat, precibus, & quotidianis efflagitationibus, illis morem gerere decreuerat, & Commentarios in quatuor libros diuiſos conſcribere: in quibus id argumentum uberrimè & diffusè tractaret, ac compoſitionis, & uſus medicamentorum abſolutisſimam, atque dilucidam methodum traderet, nihilq; tandem prætermitteret, quod ad quamlibet eorum compoſitionis, & uſus rationem facere poſſe exiſtimaret: Opus iſtud iam inchoauerat, & maximam hanc prouinciam aggreſſus fuerat, ſed per ægritudines multorum, quibus quotidiè incumbere cogebatur, in inchoa-

to operé multum progredi illi non licuit, & tantum post magni temporis spatium opus absolui posse studiosi per cipiebant. Tam diuturnam itaque moram non ferentes, ab eo summis precibus contenderunt, vt interea compendium illorum commentariorum conscriberet, quos præ manibus habebat, ac usus, & compositionis medicamentorum rudimenta explicaret, & summam saltem compositionis & usus illorum exponeret, quibus quotidie, ut ita dicam, uti coguntur medici, & quæ in frequentiori sunt vsu. Illis demum obtemperans, hoc iam inchoatorum commentariorum compendium, seu rudimenta auditoribus excipientibus prælegebat: sed per multas occupationes uix tantum aliis diebus scribebat, quantum feriatis studiosi eo dictante scriptum persequebantur, sæpè etiam nec illi rei satisfacere poterat. Tres igitur istius compendii libri hac ratione ab ipsius discipulis descripti sunt, nec ab eo, id quod maximè cupiebat, recogniti, aut emendati. Cum enim statim eos describendos proponere cogeretur, penes se retinere non potuit, donec aut recognoscerentur, aut emendarentur. Eodem modo etiam excepta est ab auditoribus hæc quarti libri pars, quam morte præuentus non absoluit, atque utinam absolutum, perfectumque hunc quartum librum haberemus. dici enim non potest quanta vtilitate inde affecti essent studiosi: nam ut perspici ex ea, quam edimus, particula potest, hinc summam totius praxis artis medicæ, ac morborum omnium dignoscendorum, & curandorum peritiam medicinæ candidati adipiscerentur. Sed quicquid ad manus meas peruenit, studiosis omnibus libenter offero illi ex hac particula norma quadam sumpta, poterunt ea ueluti exemplo uti in cæteris ægritudinibus curandis. Equidem ex horum librorum editione maximam utilitatem allatum iri perspiciens, nulli laborum studio, aut diligentiæ peperci. Pluribus namque exem-

C 3 plaribus

plaribus receptis (non enim perfectum auctoris manu ſcriptum exemplar extabat, ſed tantum fragmenta quædam ita interlinearibus lituris obliterata, ac deleta, ut pleriſque in locis, nec legi poſſent, nec diuinari quid ibi ſcriptum eſſet) iiſdemq; diligentiſſimè collatis, vt vnum integrum, ac nullibi mutilum exemplar deſcriberetur, curaui. Qua quidem in re labor meus inter cætera fuit, euerſa multa reſtituere, manca reficere, diuerſa conferre, multa corrigere, medicinarum doſim ad unguem conſulere, ac loca antiquorum, quæ tantum ſecundum libros, vt in fragmentis Auctoris, ſic etiam in ſcriptis ſcolarium adnotata erant, perquirere, vt capitibus propriis & particularibus ſignarentur. Hoc tamen adeò abſolutum exemplar, vt verè auctoris iſtius eſſe cognoſcas, primum à doctiſſimo & clariſſimo medico Dominico Caſtellio, qui tamen acerrima illa morte à nequiſſimo fratricida nobis præreptus, ad quarti libri emendationem, ac recognitionem peruenire non potuit, diligentisſimè recognitum, emendatumq; eſt, & pleriſque in locis perfectius, emendatiuſq; redditum. Deinde verò Hieronymus Iuliarius, & Ludouicus Fumanellius Veronenſes, medici præſtantisſimi, ac utriuſque linguæ peritisſimi, in eo corrigendo, emendando, ac recognoſcendo ſummo ſtudio, & incredibili diligentia vſi ſunt: qui quidem non parum præſtitere, cum diſcipuli ſtudioſisſimi auctoris fuerint, & tunc præſertim, cum hoc ipſe libros dictabat, ac eius doctrinæ rationem, methodumq; ſatis perſpectam habeant. Demum etiam Franciſcus Manna Cremonenſis medicus doctisſimus, non parum diligentiæ, ac ſtudij horum librorum emendationi adhibuit. Inter cætera igitur Victoris Trincauellij monumenta, hæc quidem habemus, non iucunda tantum, ſed apprimè utilia, ad depellendos malos empiricorum uſus: qui adeò creuerunt, ut tempora noſtra, quibus tantum receptis

fides

fides adhibebatur, aliquo egerent præceptore, qui docc ret non omnibus fidem adhibendam esse medicamentis, sed his tantum, quæ ex vsu, longaq; experientia, ac recta componendi ratione, tùm morbis, tùm partibus ipsis adhiberentur. Et quemadmodum priscis illis temporibus Andromachus, & Hero ignaros hominum vsus profligarunt, ita etiã Galenus sua tempestate duobus libris materiã cõponendorũ medicamẽtorũ edocuit, tùm secũdum genera, tum etiã secundum loca. Nostra verò ætate Victor Trincauellius, vir doctissimus & expertissimus ad ueterum imitationem, materiam eandem de compositione & vsu medicamentorum aggressus est, ut eius discipuli malos empiricorum mores aliquando non declinarent tantum, sed statim optimis imbuerentur præceptionibus Andromachi & Heronis antiquissimorum medicorum, ac Galeni medicinæ cultoris optimi. Quapropter omni ingenio rationem istam ad recentiorem praxim edocere nititur, in multisque ab antiquis diuersus, adeò tutè nobis medendi opus præbet, vt eo nihil vtilius vnquàm excogitatum sit ab alio. Cadunt ex hoc labore mala cuncta medicamenta: & bona ac tutissima fiunt omnia, sic ut ad morbos profligandos Trincauellij manus, diuina manus iudicanda sit, eiq; ut heroi, de hominum omnium salute optimè merito, marmorea, uel aurea potius monumenta dicanda sint. In prima & altera huius operis parte agit ad imitationem Andromachi & Heronis de his, quæ interius assumuntur: in tertia uero, & sequenti, de his quæ exterius applicantur: atque id totum primo & secundo libro absoluitur: in tertio uerò & quarto, quæ est secunda pars particularium suarum lectionum, imitatur Galenum, qui duobus libris absoluit medicamentorum compositorum materiam secundum genera, & secundum loca, atque ita maximè dignoscitur, quomodo diuersis indicationibus ad exactum, perfectumq;

ctumq; opus medicamenta quoque diuersa paranda, componendaq; sint. Habere itaque Victorem Trincauellium de compositione & usu medicamentorum sic edocentem, perinde est, ac si haberemus Hyppocratem & Galenum ad hæc nostra tempora de auxiliis omnibus se ipsos moderantes, atque experta magis, ac tutiora edocentes: quæ quidem maxima est, me iudice, huius operis utilitas. Fruamur igitur utilissimis his libris, qui adeò emendati, atque absoluti in lucem prodeunt, ut auctoris hæredes, sine quorum assensu edere non licebat, nec adduci aliquo modo poterant, ut assentirentur, quod nec ab auctore emendatos, aut recognitos, nec ad hoc auditoribus explicatos, ut unquàm ederentur, dicerent, meis tandem, & aliorum præstantissimorum in arte medica uirorum suasionibus, qui hos libros emendatos, recognitos, absolutos, ac auctore dignos affirmabant, tandem ut ederentur permiserint, speramusq; fore, ut citò alia præstantissimi, ac clarissimi huius medici opera edantur, in quibus penitiora, & magis abdita medicæ artis arcana declarabuntur. Ea ipse post reditum Classis Venetæ, cui modò sub fœlicissimo Imperatore Hieronymo Zane medeor, si Deo placuerit, ut edantur conata facturum recipio.

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI ET MEDICI VENETI

De compositione ac usu medicamentorum LIBER PRIMUS.

Prohœmium in quo de occasione & genere scribendi agitur, & quę partes medicinæ ante doctrinam & usum medicamentorum prænoscendæ sint. Cap. I.

ON leuem, aut facilem sed arduam & maximam prouinciam uobis iuuenes studiosissimi flagitantibus, & assiduis precibus à me contendentibus, aggredior, methodum expositurus, qua apte & utiliter medicinis, omnibus cum simplicibus, tum etiam ex arte compositis in ægrotis curandis uti possitis id autem uel inde percipere potestis, quòd argumentum hoc à multis celeberrimis medicis, & antiquioribus, & iunioribus tractatum est, nec tamen hactenus uobis esse satisfactum affirmatis: unde ēt factum est, ut summa huiusce negotij difficultate deterritus, ad hoc onus suscipiendum tardior fuerim; quam uos fortasse cuperetis: ne tamen putaretis onus me hoc recusare, quia laboris id multi esse cognoscerem (& si non ignorarem, me non sine nominis, & honoris mei periculo eiusmodi rem esse facturum) hanc prouinciam subire tādem statuti spero si quidem uos, & animi mei alacritatem, & propensionem meumque erga uos studium ita esse spectaturos, ut mihi uitio daturi non sitis, si expectationi, opinionique, quam de me concepistis: hac in re non respondero. Antequam autem ad institutum nostrum accedam; hoc uos monitos esse uelim, me non per diexodum (ut. Galen. uocabulis utar) rem hanc subiectam uobis Lib. 1. de tract. cō. 1.

uelle explicare, nimis.n.ampla, & copiosa, seu adeset), atque si quæcunque cognitu necessaria sunt, ut recte quis simplicia medicamenta, & ex medicæ artis præscriptis componat, & eis apte utatur: in præsentia exponerem, & singula præterea non omissis demonstrationibus explanarem nimis profecto in immensum nostra hæc tractatio excresceret, sed certe breuius & apertius, fortasse etiam utilius, quantum subiecta materia patitur agemus, atque ab ea docendi ratione non prorsus recedemus quam compendium & isagoge uidebitur postulare: cũ igitur opus sit (ut Gal. sępe in libris de medicamentorum compositione testatus est) ut si quis methodo simplicia medicamenta est compositurus: exquisite ille eorum simplicium, quæ componenda, & commiscenda sunt naturam, & facultates, omnesque numeros, & gradus calleat; simulque perspectas habeat singularum affectionum, symptomatum, & causarum naturas & differentias à quibus indicationes, & scopi sumuntur, (his enim præcipue medicus in medicamentis componendis, & utendis, innititur.) Nos quidem, cum hæc sint copiose tum ab aliis medicis tum uel maxime à Gal. dilucide in suis libris exposita, qui passim tam græci habentur formulis excusi, quam in latinum sermonem conuersi; nec sperem præterea aut exactius, aut clarius me posse ea explicare: ideo quæ de hac re in libr. de simpl. medica. facul. atq; in libris de morborum, symptomatumque differentiis & causis ab illo scripta, & probata sunt, tanquam principia & fundamenta sermonis nostri statuemus: Ad hæc etiam temperaturas naturales corporum quibus adhibenda sunt medicamẽta, nec corporum solum, sed membrorum quoque omnium, & particularum, quorum saluti consulentes medicinas paramus, & commiscemus, prænouisse necesse est, & de quibus omnibus à Gal. in lib. de temperamentis, & in arte medicinali erudita & copiosa disputatio instituta est. Ideo, & hæc tanquam constituta à nobis accipienda sunt & theorematibus ibi probatis uti principiis eorum, quę de ratione componendorum medicamentorum à nobis dicenda sunt, utemur: Sed iam negotium aggrediamur, nec in his amplius tempus conteramus.

Quod medicamentum cibus & uenenum ad corpus referantur & de necessitate compositionis medicamentorum cõmunia pręcepta. Cap. 2.

VErum, vt ordinem aptum, & congruentem seruemus: & ne omnia confundamus, altius aliquanto rem exordiamur; & uniuersalia quædã præcepta prius tractemus sic.n. recta uia & ratione procedemus methodus.n. ut 4. lib. meth. med. dicebat Gal. uniuersalis quædã uia est, quæ omniũ particulatim cõis sit Ab hoc ergo capite sumamus initiũ, quod medicamentũ, aut cibus ea rõe, qua cibus aut medicamẽtũ sunt; absolutas aliquas res per se nõ significãt; Sed ea tantũ, quæ ex relatione, & cõparatione ad aliud quidpiam (ut idẽ Gal. statim ab initio 1. lib. de simpl. medic. fac. ait) hmõi dicũtur, medicamẽtũ.n. semper alicui medicamẽtũ est: sicuti cibus alicui cibus, unde ibidẽ diffiniẽs medicamẽtũ dixit id esse medicamentũ, quod naturã nostrã alterare, uel mutare potest, sicut cibus, uel nutrimentũ, id quod potest substantiã nostrã augere, quo fit, ut unũ, & idem cũ diuersis, & diuersa ratione collatũ, possit, & medicamentũ dici, & cibus; potest etiã nec cibus, nec medicamentũ esse, comparatum enim simplex aliquod ad humanum corpus (de his nãque simplicibus quæ ad aliud referũt ac nũc nobis sermo institutus est) medicamentum, & alimentũ dicitur & quatenus ad negotium nostrũ pertinet scire conuenit: itidem, & uenenum: Nam cicuta exempli causa si comedatur à sturno cibus est, homini uero & medicamentum & uenenum erit dici posse: Quibus ita constitutis, tandem ad institutũ redeamus; & dicamus, ꝙ cũ medicinalis omnis methodus ex ipsis indicationibus pendeat: primæ uero indicationes duæ sint: altera quæ ab essentia affectionis uel tollendæ, uel custodiẽdæ, altera quæ à natura aut corporis, aut partis affectæ deponenda, est & compositionis, medicinarũ occasio ab aliquo istorũ triũ semper petenda est, aut à natura medicamẽti administrãdi, aut à natura corporis uel particulæ, cui illud administrandũ est, aut à natura affectionis, propter quã illud administratur, hæc.n. tria maxime rationẽ cõponẽdi medicamẽta cõstituũt nẽpe res ipsa, quæ ad corpus humanũ refertur & medicina dicitur; & natura corporis ad quod illa relata talis dicitur atque affectio, quæ in illo est, & propter quam maxime medicamentum esse necessarium censemus. Sed hæc omnia, ut clariora reddantur, exemplis declaremus: primumque, quomodo à natura affectionis occasio componendorũ medicamẽtorum accipienda sit: in uniuersũ ostẽdamus, id tanquàm fundamentum huius rei

Cap. 4.

Cap. 1. & cap. ult.

Cap. 11. accipientes; quod à Galen. 9. metho. medendi exponitur, quòd unumquodque uim indicandi habens, aliquid unum pro ratione suæ naturæ indicat, quod quidem si simplex sit, simplicem etiam habebit indicationem; Si uero compositum, cómposita quoqne erit indicationis ratio unde etiam compositam remediorum,& me dicamentorum rationem requiret. Exempli gratia, sit aliqua intem peries, quæ corporis nostri alicuius particulæ operationes lædat: statim indicatio insurget, qua illam esse tollendam, & remedijs qui dem contrariis tollendam monebimur; At si illa simplex fuerit, nempe aut calida, aut frigida, aut humida, aut sicca; simplex item erit indicatio,& simplicem remedii rationem requiret. Si uero cali da & humida, uel calida, & sicca, & composita indicatio exurget quæ compositam medicamentorum facultatem exiget. Quod si ea & cum materia fuerit: sicut si ex materia pituitosa frigida & hu mida crassa & lenta fuerit, iam multiplex erit indicationis ratio præter id enim quid calefaciédum,& siccandum sit, attenuandum etiam & incidendum, uacuandumque indicat raro autem, unico & simplici medicamento possumus his omnibus satisfacere: hac igi tur ratione inuenta est medicamenti compositio: ut ex multis di uersarum facultatum medicinis unum compositum constituamus quod possit unicuique indicationi suam contrariam facultatem af ferre: qua affectus ex ea parte tolli possit. præterea uero, & plures etiam affectus interdum, uel in eodem membro, uel in diuersis re periuntur, quorum cum singilatim propriam vnusquisque reme diorum requirat rationem; nec unum medicamentum particula tim possit satisfacere: plura componimus. A natura autem af fectæ partis occasionem componendorum medicamentorum ac cipimus, uel propter membri dignitatem, & necessitatem actio nis eius; cuius roboris semper est habenda ratio, ecce enim in affe ctibus uentriculi,& iocinoris, cum laxantibus, & discutientibus, uel digerentibus medicamentis opus est, nunquam eis puris,& sim plicibus utimur, ne robur uisceris dissoluatur, sed semper ea, quæ

Cap. 15. 16. astringunt (ut docet Galen. 13. metheo.) admiscenda sunt; Vel propter rationem situs membri, nam si in alto membrum, cui me dicinam paramus, situm est, ut non sit facilis ad id transitus; ali quid commiscemus, quod tenuitate sua faciliorem transitum, & magis celerem faciat, antequam uis medicamenti à medijs par tibus, per quas transeundum est: dissoluatur (ut secundo de com posi. medicam. per loca in dolore,& inflammatione capitis Galen.

expo-

exponit) accetum enim oleo roſaceo immiſcemus, quamuis doloribus acetum ſit, quantum ad naturam eius pertinet infenſiſsimum, & in ijs affectibus ſola roſacei facultate egeremus, quia tamen cerebrum; aut membranæ quæ profundæ ſunt: laborant uis olei roſacei, eò non facile perueniret; ideo acetum addimus, ut olei, à tenuioribus aceti partibus perducti, facilior ſit penetratio; unde ſi externæ capitis partes laborent, uel ſi internæ detectæ ſint, acetum reijcimus; in capitis enim, & caluariæ uulneribus, à mixtura aceti abſtinemus: Tertio uero loco medicamenti componendi occaſionem à ratione ipſius medicamenti, quod nobis uſui futurum eſt: petimus; idque multis de cauſis: ut Galenus declarat ſtatim in principio lib. primi de compoſ.medi.per gen.quod ut magis perſpicue explanare poſsimus: non nulla antea ſtatuiſſe non erit alienum diximus paulo ante medicamentum proprie dici, id quod facultatem habet corpus noſtrum tranſmutandi, uel (ut dicunt) alterandi: ea uero facultas, qua corpus noſtrum medicamenta tranſmutant, aut in elementa, ex quibus conſtituta ſunt:qualitateſque elementorum refertur ſiue per primas qualitates agat ſicut ſunt calidum,frigidum,humidum,& ſiccum ſiue etiam per ſecundas,& tertias,uel quartas,(qui enim effectus has ſecundas,& tertias ſequuntur; & ſi ſtatim à primis non oriantur,tamen referuntur tandem omnes in primas, inde enim poſtremo omnis aliarum uis profluit) aut inquam ea facultas in ipſas elementorum qualitates referri poteſt,aut in totam ſubſtantiam,& formam ipſius ſpecificam,ſicut dicimus, quòd ſcamonium uim euacuandi bilem habet:item,& rhabarbarum; colochyntis uerò,pituitam: ueratrum autem eum humorem, qui ater eſt,non quia calida,aut frigida ſint, ſed quadã ſubſtantiæ ſuæ, & formæ proprietate,& ita deinde interdũ medicinas expoſcimus ea rõne,qua qualitatib. corpus alterant aliquando aũt,qua ſubſtantiæ ſuæ forma immutant & mouent expoſitis.Quibus ita cum neceſſe ſit,ut contingat facultate medicamentorum, quibus corpus tranſmutandum eſt,aut eatenus eſſe per ſe ualentes aptas, tranſmutare, quatenus tranſmutatione opus eſt,aut etiam minus, aut magis; ſi per ſe effectum ualent. præſtare quem requirimus, iam nihil eſt, quòd cum alijs miſceantur,ſin uero maiores ſint medicamenti uires,quàm nobis ex uſu ſit, commiſcemus aliqua, quibus de illius medicamenti uiribus detrahamus; ꝙ ſi minores, ſint, apponimus aliqua,quibus uires illi medicamento addamus ſed ut apertior hęc

res reddatur in utroque medicamentorum genere exemplis agamus: Sit quispiam qui affectus sit intemperie aliqua frigida in uentriculo cum materia aliqua pituitosa uentriculo hærente, quæ in flatum uertatur, & dolorem excitet, quæ tamen neque uehementer cruda sit, neque intemperies illa etiam admodum sit insignis: & uelimus eam remanere intemperiem, flatusque discutere, & materiã attenuare, statim nobis occurret piper, aut zingiber, aut garyophyllum appellatum, aut cinamomum, uideantur autem hęc plusquam uellemus calefacere, aut quia minor ea est intemperies, uel etiam quia iocinori timemus, tunc aliquid miscemus, quo nimius horum calor obtundatur, sicuti sunt rosæ, aut sandali, aut corali, aut quidpiam aliud simile, aut zucarum rosaceũ, aut myrobalani illæ cõditæ; contra uero si esset opus absinthio in ea frigida intemperie remouenda, quę cũ humiditate uentriculi esset, substantiamq; eius laxaret, ut ipsum calefaceret, & eius substantiam astringeret: uerum maiori quidem esset opus calfactione, & aliqua etiam detersione, absinthio adderemus marubium, quód aliquanto calidius est, & uim detergendi habet. ita etiam in purgantibus medicinis aliquando addendi roboris medicamento, aliquando detrahendi gratia, plura medicamenta miscemus, & simul componimus, sicuti si alicui expedire putaremus, ut purgetur: bilisq; detrahatur: ad hanc autem purgationem ciendam elegerimus Aegyptiam siliquam, quam Arabes cassiam fistulam nuncupant, & id uel ratione ætatis, uel anni temporis, uel laborantis particulæ: ille tamen cui eã daturi essemus, esset alui astrictioris, quàm ut leuioribus medicamentis facile solui posit, cassiam cum portione alterius medicaméti, quod scamonium recipiat: quo cassia ualentior in uacuando
Cap. 17. fiat, commiscebimus, ita & Gal. ut ipse. 14. meth. ait, purgaturus mulierem, quam diu herpes detinuerat, cum omnia medicamenta renueret, fere lactis scamonium immiscuit; ita etiam interdum usuri acri aliquo, & ualenti medicamento, eius uiolentiam timentes, aliquid leuius, & facilius commiscebimus, puta scamonio rhabarbarum addemus, aut myrobalanos, aut mãna, aut cassiam, aut aliud quidpiam simile. Prima ergo occasio componendorum medicamentorum à medicinarum natura accepta, atque primus scopus est hic: addendi nempe aliquid, uel de uiribus detrahendi gratia, ut additione ea, uel detractione ad eam æqualitatem, & temperamentum perducatur, quod negotio nostro congruens, & accommodatum esse videatur: nec modo in his quæ nuper diximus, scopus

pus is locum habet:sed & in soporiferis, quæ narcotica medicamenta, uel anodina, hoc est, dolorem leuantia à græcis dicuntur. quod in prin.lib.1.de componen.medic.per genera Gal. declarat: componunt enim medici frigidã cũ calefacientibus, ut uis ea, quæ soporem, & torporem affert, ab illis obtundatur. hic ergo primus componendorum medicamentorum est usus, qui occasione accepta à natura ipsius medicamenti sumitur. Alter uero est propter saporem, aut odorem, aut aliam qualitatem alioquin ipsi naturæ ingratam, aut uentriculo molestam, unde natura id medicamentum renuens ad uomitum excitatur, & exagitatur; atque ideo Gale. & Hyppo. docuere illi aliquid commiscendum, quod gratiam aliquã & suauitatem conciliet. hac enim de causa Hippocrat. secundo, de ratio.uict.in acut.mor. peplio, & nigro ueratro pleuriticos purgaturus, semina odorata commiscet, nempe semen feniculi, anisi, amij, & similia, (ut ibidem declarat Gal.) ita interdum cum aliqua nobis medicina opus est, quæ suapte natura iusto plus morari in uentriculo, ac longiori mora illum nimis turbare soleat: aliquam ei alterius medicamenti acrioris portionem, leuem tamen addimus, quod eius descensum acceleret, & inde uentriculum ea molestia liberet, vnde agarico zingiber addimus, & sal quod gemma uocant, interdum & oximel: nonnunquam autem, & si medicina aliqua eius qualitate utilis futura sit, quia tamen in ea alia etiam qualitas est, quæ plurimum potest uentriculum, & cætera præcipua uiscera lædere, sicuti omnes ferè medicinę ledũt, quæ proprie soluentes sunt, ut scamonium, colochyntis, elateriũ, ueratrũ, & eius modi, aliæ quæ alicuius uenenosæ qualitatis & naturæ nostræ inimicę participes sunt, aliqua egebit mixtura qua, aut nocua ea qualitas tollatur, aut illi obsistatur, unde ratione, experientiaque innixi medici aliqua quasi alexipharmaca (ut græci loquuntur) quibus incommodis harum medicinarum obsistatur, excogitarunt, quare scamonium in malo cotoneo decoquunt, ne uis eius uentriculi uires dissoluat, & ita omnia habent sua medicamenta, quibus corriguntur, & ut Arabes, & nostri iuniores loquuntur, cõsolantur. Tertius uero usus, unde interdum medicamenta commiscere cogimur, est, ut aliqua forma, & modus substantiæ medicamento detur, quæ forma, & qui modus nobis maxime ex usu futurus est, uerbi gratia (ut ibidem Gal. tradit) si aliquod medicamentum nobis conficere uelimus quod emplasticam formam constituat, plura medicamenta commiscere necesse est, quin nullum

reperire possumus, quod solum nobis hoc præstare ualeat, neque enim cera Sola, neque oleum solum, neque resina satisfaciet, nec item metallica medicamenta, quæ coctura liquescunt, sicut spuma argenti, & alia similis naturæ. Vnde necessum est hæc, aut omnia, aut quædam simul mixta coquere, ut ad eam formam redigantur, quibus deinde & herbas contusas, & in puluerem deductas addimus, & arborum lachrimas, & alia pro ut indicationes uariæ ostendunt. postremus etiam compositorum medicamentorum usus (quem refert eodem loco Gale.) est, ut medicamenta, quæ à græcis πολλάχρηστα dicuntur, hoc est uarij & multiplicis usus habeamus, sicuti, qui Theriacam & mitridatiam antidotum composuere, id sibi proposuerunt, ut medicamentum conficeret, quod omnibus uenenis aduersaretur, ac opem ferre posset. Hi ergo sunt omnes vsus, uel saltem præcipui, quos medicamentorum commixtio præstare nobis potest, atque in hos tanquam in proprios scopos respicere oportet eum, qui recte, & ex arte medicamenta compositurus est.

De communi medicamentorum enumeratione & differentijs & quòd componendorum medicamentorum ratio pręcipue ab indicationibus pendeat. Cap. 3.

PRæterea cum nihil magis ad doctrinæ perspicuitatem facere uideatur, quam distinctio, & ordo; in his rebus præsertim quæ multiplicem, & uarium usum habent, cumque maxime medicamenta multi non simplicem usum recipiant, ideo nisi priusquam particulatim tractationem instituamus: usus hic multiplex distinguatur, & ad rectam partiendi rationem redigatur, confusio maxima in discentium, ac legentium animis facilè suborietur; quæ eos non parum ab hoc instituto poterit deterrere diuisio siquidem inter omnes methodos, ad dearticulatam, & exquisitam disciplinam maxime (cōducit, ut ex sententia plat. 9. lib. de decretis Hippo & plat. docuit Gal. Hac itaque methodo usi, omnem modum, & rationem, qua uti solemus medicamentis partiendo exponamus; & dicamus ꝙ medicamenta, quæ nostro usui accomodari possunt, aut exterius adhibentur, aut interius assumuntur: quæ exterius adhibentur: diuersum habent usus, & compositionis modum diuersamque item formam; nam aut cerata sunt, aut emplastra, aut illitiones, siue linimenta dicas, aut fomenta, aut lotiones siue

Cap. 5. 6. & ultimo

balnaæ

balneæ, aut perfuſiones, quas græci embrochas appellant, aut pulueres: Quæ uero intra corpus aſſumuntur, aut in nares iniiciuntur attrahunturve, aut in aures inſtillantur, aut ori induntur, aut inferius, in anum immittuntur, aut per genitalia membra atque in uiris atque in mulieribus adminiſtrantur, ſicut in affectibus penis, uteri, & ueſicæ fit: In nares autem aut ſuccos, aut liquores, aut decocta uehementer inſpirando, uel ſpiritum attrahendo ad ſuperiores, & internas capitis partes adducimus, pulueres uero fiſtula, aut penna exceptos in ſuffiando immittimus. Quæ ore ſumuntur, aut deuorantur, aut non deuorantur, ſed diutius in ore continentur, quæ aut maſticantur ſeu manduntur, aut ita quieta dum liqueſcant continẽtur, ſiccuti diacodion appellatum, & diatragachantum, & eclecgmata (loch dicta à barbaris) quæ delingũtur: aut præterea gargarizãtur. Quę deuorantur ſunt aut catapotia, aut boli dicti, aut potiones, (in potibus autem omnia, quæ bibuntur comprehendi poſſunt ut ſyruppi dicti à noſtris, quod uocabulum apud Arabes potiorem ſignificat, nec eius quærenda eſt latina ethimologia ut quidam ex noſtris fecere,) decocta item cæteraque medicamenta fluentia, quæ bibenda dantur. Quę ano ſubiiciuntur, clyſteres ſunt, & glandes, uel ut noſtri iuniores appellant, ſuppoſitoria. per clyſteres etiam, quæ per æneam fiſtulam linimenta, aut lotiones ob interna ulcera inteſtinorum iniiciuntur, iniici dicimus. Quæ per membra, genitalia mulierum medicamenta recipiuntur. itidem ſunt aut clyſteres aut glandes, In uirile autem membrum liquida, & tantum fiſtula ænea, aut argentea, aut ſimili, propter meatus anguſtiam impelli poſſunt. Neminem eſſe puto, qui his omnibus non oſcitanter lectis, non facile comprehendere animo poſsit, quam ſit magna harum rerum congeries, & ſylua, quas tamen omnes hoc noſtro à nobis inſtituto ſermone complecti ſit opus, niſi imperfectum negotium uelimus relinquere, quod certè non leue onus uideri poteſt: Si uelim, quod uobis pollicitus ſum præſtare, & breui methodo ea omnia comprehendere. Agam tamen pro mea uirili parte, ut quo melius potero uobis ſatisfaciam pergamus itaque ulterius, & ut tandem rem hanc magis particulatim tractare poſsimus, expediamus, ſi quid præterea ſit, quod in uniuerſum ſit cognitu neceſſarium in quibus hoc potiſsimum eſt, quod medicamenta tam ſimplicia, quam compoſita ſunt quædam medici inſtrumenta: quibus in curandis morbis utitur. quorum congruens uſus, cum à recta uictus ratione diſceſſerimus, pręcipua

cipua

cipua,& maxima uis medicæ artis uidetur esse,ipsius uero pars ma xima in ipsorum compositione, & mixtione sita est; & sicut alia omnia apta,& congruentia eatenus dicuntur,quatenus ex illis initiis pendent,à quibus uniuersa medendi methodus constituitur, uidelicet ex ipsis indicationibus,ita & horum non dissimilem esse rationem dicemus. Vnde, & in medicamentis componendis non minus indicationes illæ obseruandæ sunt, quam in aliis omnibu medicis instrumentis obseruantur,& operationibus: quarum primæ duæ illæ sunt,altera,& præcipua à tẽperamento & natura,tum malè affecti corporis,tum etiàm particulæ illius, cui, aut propter quam medicamenta componenda sunt, & administranda: dixi uerò naturam,quia non modo temperatura indicat,sed situs etiam figuraque,& connexio,atque cętera,in quibus natura membri con sistit: Altera est natura,& essentia ipsius affectus, seu morbi ad ob quem tollendum componuntur. His succedunt & aliæ,quæ non ita præcipuæ sunt,quia nempe ad has referuntur, sed necessariæ & ipsæ sunt,non quidem propter se,at tantum quia ad primarum dua rum exquisitam cognitionem faciunt, illę uero sunt ætas, regio,tempus anni,eius constitutio, consuetudo,uitæ studia, & instituta,ut sunt artes & eiuscemodi reliqua, de quibus omnibus,& in methodo morbos curandi, & in libris de medicamentorum comp.& aliis itidem locis amplissime Gal. disseruit.

De differentijs medicamentorum per os assumendorum. Cap.4.

HOrum autem omnium tractationem ab his inchoabimus,quæ per os sumenda sunt, quæ cum diuersam admodum,(ut nu per exposuimus) differentemque rationem habeant,ut ordini hæ rentes,lucidiorem,& faciliorem doctrinam instituamus,alium sequemur à præcedenti partiendi modum,ab effectu, & facultate ha rum medicinarum,uel potius à scopis desumptum, quos in exhibẽdis his medicamẽtis spectamus,& intuemur. Medicamẽta igitur quę ore sumenda damus,aut ideo damus,ut uitiosos, & superuaca neos humores,uel in uniuerso corpore,uel in aliqua particula con gestos,purgemus,uacuemusque:aut,ut per proprias medicamento rum uires uitia in uniuerso corpore contracta secundum qualitates,tam primas,quàm secundas, & reliquas emendemus: sicuti quando nitimur calidam partium,aut totius intemperiem contra-ctam,aut frigidam remouere,aut siccam, uel humidam, uel etiam mixtas

mixtas, & ut ita dixerim, coniugatas, uidelicet calidam & humidam, calidam & siccam, & pari etiam ratione frigidam & humidam, frigidam & siccam: idem quod pariter ad alias qualitates pertinet dicamus sicuti si leuia exasperare uelimus, uel aspera lenire, leuigareve, præterea laxa, raraque astringere, & densare, densa & astricta laxare, & rarefacere, & reliqua his similia. Interdum uero non modo, ut corporis affectiones transmutemus utimur medicamentis, uerum quia sæpe non solum qualitate & affectione læditur corpus, sed etiam uitiosæ materiæ præsentia, quæ affectionem particulæ fouet, & seruat; ideo propter uitium quoque istius modi humoris corrigendum, medicamentum bibendum, aut deuorandum ægrotanti offertur: præsertim, cum interna uiscera, aut uasa superuacanei humores occupant; quod ob duplicem sanè scopum facimus: primus autem scopus est, ut si fieri posit, in bonam, & utilem naturam, & muniis corporis accomodatam eos reuocemus: tunc autem reuocantur quando uitium nondum sit insigne: Alter uero scopus est, ut quando id fieri nulla ratione potest, saltem aut euacuationi aptior reddatur, aut naturę minus rebellis, & minus nocuus fiat, sicuti quando lentum, & crassum attenuare, & secare, itemque detergere quærimus: cumque tales succi sæpius obstructiones efficere soleant: ideo hos præcipuè scopos in curandis obstructionibus spectamus. Quando autem nimis tenuis est, crassiorem reddere contendimus, si sit autem ita acer, mordaxque, ut ideo quasi pungens & abradens tum naturam turbet & stimulet, inquietũque & dolẽtẽ efficiat ęgrotãtẽ, tum ulceret internas aut externas partes, procuramus, ut aptis medicamentis, & acrimoniam obtundamus, & mordacitatem deliniamus, & subinde his omnibus rationibus ad facilem uacuationem paremus. Sed de hac quidem medicamentorum ratione posterius suo loco agemus. Nunc prius sermonem de iis medicamentis instituemus, quæ ut corpus inaniatur, à medico frequentius dari solent. Eorumque duplex est differentia, aliis enim utimur, ut determinatam aliquam particulam purgemus: aliis uero ut uniuersum corpus inaniamus, certam particulam purgando inaniunt, quæ apophlegmatismi dicuntur, quęque uel mansa, uel gargarizata caput & cerebrum detracta ab eo pituita uacuant, à iunioribus autem nostris tum masticatoria, tum gargarismata appellantur. Vniuersum corpus, atque etiam commune uias, & communia uiscera illa purgant, quæ sunt triplici distincta facultate, sicuti triplex est regio, & triplex uia sensibus manifesta, qua per

medica-

tam,uel humorem melancholicum attrahant, vnde omnes autores,qui de illis habuere sermonem:unicuique eorum aliquam facultatem attribuunt, qua magis hunc,quam illum humorem respiciunt,sed ea facultas adeo leuis & imbecilis est, ut uix eius operatio euidens cõspici posit,nisi insigni copia exhibeantur, & proptereà hæc medici in soluentibus medicamentis,quæ item verè catartica uel purgatoria sunt: minime ponenda esse censuere, sed & alio modo hæ duæ medicamentorum differentię diuersam habent rationem,nempe quod prior eorum est, quæ facilia sunt ac tuta, & aut nullam,aut quam exiguam naturæ uim,aut molestiam afferunt & inter hæc minus etiam aliis ea molestant, quæ leniunt, ut sunt manna,casia,tamarindi,& quæ sebesten ab Arabibus mixa uero uel myxaria,à græcis præsertim posterioribus appellantur, item, & pruna uiolæque & rosæ, uel harum succi, prætereaserum lactis imo, & lac ipsum præcipue asinæ, nam huiuscemodi omnis fere medicamentosæ qualitatis expertia sunt: Vnde sæpe illis, simplicibus utimur, & sine alterius rei compositione & mixtura, quod si aliquando illis aliquid addimus,illud fit,ut eorum operationem accelеremus,& adiuuemus, quæ & debilis, & tarda nimis interdum esse solet, & ea ratione magis aliquam solent molestiam afferre, quam quòd ulla eis insit maligna, uel naturæ aduersaria qualitas, quæ mixtionem,unde corrigantur requirat:aliqua tamen ipsorum non nihil uisceribus incommodi afferunt, dum operantur, ita ut eam ob rem egeant aliqua (ut iuniores aiunt) consolatione uel correctione, præsertim uerò in illis, qui imbecilliorem aliquam particulam habent,& illi incommodo obnoxiam, cuius occasio id medicamentum esse solet,sicuti casia, quæ leuia, & imbecilia intestina habentes lædit,in illis enim torsiones flatus,& dolores concitat,Tamarindi quoque aciditate sua uentriculo debili, & frigido officiunt,nec sene etiam admodum uentriculo commoda est: Ad tollendas itaque eiusmodi noxas,interdum has cum aliis, dum uti uolumus:componere soliti sumus, quamuis, & aliis de causis id fiat,de quibus magis particulatim postea agemus. Alterius uero differentiæ medicamenta,quæ & proprie purgantia,dicuntur,omnia & ulrosa sunt,& acria, & suapte ui qualitatis naturæ nostræ aduersariæ,& quasi uenenosæ non expertia,quæ nisi reprimantur, & corrigantur,possunt magis lædere,quàm iuuare: Vnde & insignem exigunt cautelam, moderationem,& temperamentum, quod sibi aliarum medicinarum mixtione,& compositione,& quasi condimento

mento.comparare possunt pro indeque rarissime simplicibus, sæpissime uero mixtis,& compositis,illis utuntur medici. De utrisque autem cum sit habendus sermo, rationi magis consentaneum uidetur,ut à prioribus incipiamus,mox autem,& ad alia sermonem conuertamus,& quia non modo inter simplicia medicamenta hæc intercedit differentia,sed,& ex compositorum numero,alia sunt facilia & leuia,quæ aut nullã,aut modicã admodũ agitationẽ & cõturbationẽ,dum aluum mouent: concitant: alia uero corpus non parum agitant,& turbant,ideo, ut exactior euadat doctrina de utraque medicamentorũ cõpositorũ ratione tractationẽ instituemus.

De usu medicamentorum,leniter purgantium generalis methodus: Cap.6.

NOn omnia simplicia medicamenta,quæ ad præsens institutum referri possunt in præsentia percurremus, nimis enim in longum nostra proueheretur oratio, & ultra huius nostri instituti fines cum nouitiis,procederemus non autem prouectioribus scribamus,& nunc isagogicam compendiariamque doctrinam sequi in hoc opusculo nobis proposuerimus nam,exactam istius methodi rationem cum maius otium nacti erimus,explanabimus: Vnde ea simplicia tantum medicamenta quæ ab arabum scola benedicta appellantur quibus solemus ad expurganda corpora,frequentius uti exponemus,atque nitemur,quo melius poterimus congruenter eorum usum rationemque explicare.Quæ ergo facilia sunt,& quibus soliti sunt medici sæpe,uel solis & simplicibus sine alterius rei mixta uti,& id propterea quod ex se quidẽ nullã habẽt naturã, uel qualitatẽ corpori humano noxiã,quæ medicũ cogat,ut illi quidpiã addat,quod eius malitiã reprimat,& emendet,sunt inter cætera siliqua illa ægiptia,quã Arabes,& iuniores,nostri cassiã appellãt.quæque antiquis medicinã scriptoribus quos me hactenus legisse meminerim fuit ignota,præterea,& mãna ab Arabibus dicta, siue mel aereũ sit à græcis appellatũ,siue aliud quod uis, & tamarindi, siue ad palmularũ syluestriũ genus attineãt,siue sint aliud,(à grecis posterioribus ut opinor uocãtur oxiphęnices,quasi acetosas palmulas dicas,nã illos errare puto,qui eos esse dicũt, quos phenicobalanos Gal.lib.6.de cõp.medicamento. secũdũ locos. appellat),& serũ lactis præsertim caprini,& in eodem ordine Hippo.& Gal. ut patet 4.de rat.uict.in morb.acut.coctũ asinę lac posuit. Rosa etiam uel eius succus,& pruna præterea myrobalanorũ ab Arabibus appellatorũ genera tria,ut sunt citrinæ,chebulæ, & indę,diximus aũt

Cap. 3

Com. 7.

ab

ab Arabibus appellatorũ, quia græci myrobalanon glandẽ unguen tariã nuncupant, quã Arabes been (nifallor) uocant, prętcrea uero rhabarbarũ appellatũ, Aloes, absinthiũ, fumaria, seu, ut uulgo dicunt fumus terræ, sena, & Epithimum: Quod si aliquando non solis his utimur, sed potius aliis additis cõponimus, nos ratio multiplex, ut hæc cũ aliis cõponamus adducere potest, quia aut ipsorũ medicamentorũ causa aut purgãdorũ humorũ, & morborũ, qui eorũ usu curãdi sunt, aut corporũ, quorũ curationẽ tractamus gratia, ea cõponimus. Alia itaque interdũ propter propriã eorũ naturam his leuibus medicamẽtis adiicimus, quod quidẽ dupliciter fieri potest: Nã aut propter uim, & facultatẽ, qua aluum cient, & soluunt. aut propter aliquã aliã in eis qualitatẽ ad primas uel secundas pertinentem: hæc miscemus. Quatenus ad facultatẽ; qua aluus cietur, attinet, additionẽ alterius rei requirunt leuia medicamẽta, quia omnia in uniuersum, ut prius diximus, primũ tarde admodũ uentrem soluunt, & suã sæpe post longũ tẽpus operationẽ tandẽ absoluunt, deinde uero, & debilẽ uim mouẽdi, & trahẽdi, uel educendi purgãdos humores habent: Vnde & hęc incõmoda non nunquã sequuntur: ex tarditate enim cõtingit quod mouent eo tẽpore aliquando quo agitari humorẽ purgandũ, aut corpus turbari nõ oporteret: sicuti in accessionũ initiis, uel aliis incongruis huiuscemodi temporibus, & interdũ quo tẽpore cibus accceptus esset in uentriculo concoquendus, ut deinde turbatus ex medicamẽti motione uentriculus cogatur simul & cibũ, & medicamẽtum reiicere: Ac uero ob imbecillitatẽ facultatis motricis mouẽt quidẽ purgãdos humores, sed nõ eã uim habẽt, ut possint eos soluere, & educere: Vnde moti, & nõ educti molestia lõge maiorẽ afferunt, & sæpe in causa sunt, ut accessiones, doloresque & reliqua symptomata maiora fiãt: nõnũquã etiã præ sua imbecillitate paulatim mouẽt, & frequenter ægrotos cogũt, ut ad deiiciẽdũ assurgãt, quod nõ parũ laboris & incõmodi laborãtibus esse interdũ solet: dũ parũ deiiciũt, & sępissime assurgunt. Quamobrẽ medici, ut his malis occurant, aliquid addũt, quo uel accelerari possit operatio, uel uis eorũ augeri. Quatenus autem ad alias eorum qualitates pertinet, quia quædam eorum uel nimis calefaciunt, uel magis quã par sit: refrigerant: aut nimis astringunt, & exasperant, aut nimis laxant, & leuigant: ideo medici sępę ut hos excessus corrigant, & mediocritatem quandam adducant, aliquid addere consueuere, ut paulo post particulatim de myrobalanis, tamarindis, rhabarbari, cassia, manna, & aliis

quibusdam

quibusdam exponemus. Natura uero purgandorum humorum medicos admonet ut his medicamentis aliquid adiiciant, tum ea ratione quia nonnunquam non unus tantum humor est uacuandus, sed plures, sicuti cum sunt crassi cum tenuibus humoribus mixti & leue medicamentum eam uim suapte natura habeat, ut tenuiores humores facile possit purgare, crassiores uero minus queat: ideo aliquid addemus, quod in crassioribus humoribus mouendis opem his ferre possit: ecce enim aloe per se biliosos humores, & pituitosos si tenues fuerint: potest educere, crassos uero minime: Vnde hiera composita est, quæ simplex uel ex aloe dicitur, in qua additis aromatibus, quæ uim attenuandi habent, fit ut & crassos, & lentos humores possit uacuare. sunt & alia Simplicia quæ unum, & simplicem humorem possunt purgare, alium uero, aut nullo modo, aut adeo infirmiter, ut si aliquid purget, nihil tamen quod alicuius momenti sit, possit uacuare, quibus si aliqua alia immisceantur, quæ hæc ex ea parte iuuent, illum item humorem facile uacuabunt sicuti aloe addito epithimo, uel sena melancholicum & ustum humorem facile, & sine molestia uacuabit, Sed & morborum natura quandoque medicum cogit medicamenta hæc cum aliis componere, & miscere. Atque id multiplici occasione, primum quia non una erit, & simplex indicationis ratio quæ medico uacuandum esse suadet, sed quoquomodo composita, sicuti si quis diarhęa ī media æstate corripiatur, quæ à copia bilis in uniuerso corpore congesta ortum habeat, iuxta medicorum regulam, quæ sæpe fluxum curandum esse fluxū præcipit medicus indicet agendum esse, uelitque copiam illam leui, & facili medicamento uacuare, duos sibi scopos proponit; primum ut medicamentum illud ratione, tum temporis, tum naturæ uacuandi humoris, & intemperiei calidioris corporis ex qua multa illa bilis genita fuit: non plurimum calefaciat, & præterea ut post euacuationem aliqua astrictione fluxum & uiarum laxitatem propensionemque naturæ refrenet, ne uidelicet magis naturæ motus concitetur, quæ deinde preceps facile agi posset: Vnde aut cassiam eligemus, aut manna, aut tamarindos, & eis addemus rhabarbari quidpiam, uel citrinarum myrobalanorum, ut unciç liquoris, uel (ut aiunt) floris cassiæ dragmam, uel semidragmā rhabarbari in puluerem redacti, aut tantumdem myrobalanorum, uel parabimus infusionem (ut iuniores loquuntur, rhabarbari ad sesquidragmam ex decocto fructuum parato ex iuiubis tamarindis, prunis, & similibus, cui syruppi rosacei solutiui, aut mannæ ad duas

duas uncias, aut aliud his simile addemus, eodē modo in febribus calidioribus uentrē rhabarbaro purgaturi, quod illis alioquin calefaciendo aduersariū esse uidetur, commodus tamen eius usus est, tam aperiendo, si quæ sunt obstructiones, quàm biliosam materiam purgando, ipsum refrigerante decocto macerabimus, & alia addemus medicamenta, quæ eius quidem calorem temperent, neque uim purgatoriam impediant, sed potius iuuēt: possemus multa prę terea eòdem spectantia exempla exponere, cum nunc tamen nobis non proposuerimus omnia explanare, quæ ad pharmaceuticē medicinæ partē pertinent, sed ea tantū per compendiū literis mandare, quæ nouitios medicos in cōgruè tractandis medicamentis erudire possint: hæc censuimus fore satis: Ratio præterea corporū, quibus purgatoria medicamenta exhibenda sunt, medicamentis simplicibus aliquid addere suadet, quibus ea cōmixta fæliciorem speramus operationē esse præstatura: quod quidē aliquādo necessum est, propterea quia, & si quòd ad naturā medicamenti attinet, id maxime sit scopo, quem sibi medicus proposuit, aptū, corpus tamen adeo astrictæ est, & difficilis alui, ut his leuioribus solui nequeat, & ob id aliquid, quo uis medicamenti exacuatur, & augeatur, addimus: Aliquādo autē, quia in nonnullis aliquod uiscus est infirmū, quod facile ab aliqua medicamenti, quod alioquìn esset opportunissimū, qualitate lædi posset, ideo, ne aliqua ex parte lædat, sed prosit undequàque, aliquid illi immiscemus, quo imbecilliorē particulā ab iniuria medicamenti, quā timemus, defendat: Nā cū cassia intestina suapte natura laxa, & leuia habētibus nocua sit, tamarindi uero uētriculo infirmiori, & frigidiori, qn̄ (ut inferius dicemus) iis uti medici uolunt. rōnē inueniēdi aliud medicamentum iniere, quod primam quidem purgandi facultatem non impediret: lęsionem uero quam alioquìn afferre possent, emendaret.

Quòd rectus usus medicamentorum in qualitate, quantitate, modo utendi, & tempore consistit: ac primum de qualitate. *Cap. 7.*

SEd his in uniuersum expositis de istiusmodi medicamētis magis particulatim, ac de congruēti eorū usu agamus: quod ut rectius, & clarius faciamus, prius & hoc generale theorema īuestigemus, q̄ non parum ad hoc negotiū facere uidetur, nēpe quot ea sint, in quibus omnis ferè cōgruētis horū medicamētorū usus ratio cōsistit. Ea aūt (ut ego q̄dē arbitror) quatuor sūt, uidelicet qualitas, & medica

 menti

menti,quo uti uolumus,natura,deinde quātitas eius, tertio modus uel forma,qua exhiberi cōmodius poteſt:per modū aūt,uel formā intelligimus,an potione magis dādū ſit,an (ut aiunt) in forma boli uel catapotiorū,quæ pillulas nūc appellāt, uel in placētularū forma,& ut iuniores aiūt,in rotulis,uel cōfectionibus: quarto eſt tēpus ea adminiſtrandi.Qualitatē medicamēti,primū & per ſe indicat uacuādi humoris natura,& qualitas,quia id medicamētū ad uacuationē moliēdā eligendū eſt,qđ poſſit cōmodè,& tuto cū humorē educere, qui quidē aut noxius eſt,aut timēdū eſt,ne noceat:quia aut morbū facit, aut facturus eſt, uel ipſum fouet, uel foturus eſt

Coment. ſecunda. ut 1.lib. aph. docuere tū Hippo. tū Gal. & quāuis hæc medicamenta,quæ leuia ſunt,& quorū uis ad remotiores, & penitiores uenas non pertingit,plerūque eos uacuent humores;qui in uiis cōmunibus ſunt,aut in locis propè eas,& eos,quibus occurrūt:attamen, ut paulò ante diximus, unumquodque eorum omnino unum magis quàm alium humorē naturæ ſuæ proprietate purgat, præſertim,ſi aliqua copia detur: unde facultates hæ ſunt exactè à medico memoriter tenendæ,ut accōmodatū medicamētum poſſit eligere, neque hoc ſolum eſſe referendum putamus ad qualitatem eius medicamēti;quod primario tanquā nobis opportunum elegimus,ſed etiā ad alia quæ cum his cōmiſcenda ſunt, nam ſæpe medicamentū,quod alioquin ineptū & noxium eſſet,mixtura (ut 3. de temperamentis

Cap.2.& 3 Gal.ait) fit aptū,& noſtro ſcopo ſatisfacit. ſed & 1.de compoſ. medi: ſecundū genera inquit,quòd idē medicamētū aliis immixtū effectus diuerſos facit: at horū indicatio ab illis accipitur, quæ nobis,uel corrigendū eſſe medicamētū demonſtrant,uel eius uiribus aliquid ex eo eſſe addēdū, quod aut ībecillius ſit, quàm corpus,aut humor qui euacuādus eſt,requirat,uel,ut aliū humorē etiā purgaret: ut antea diximus,& hæc non modo in uniuerſum,ſed etiā particulatim cognoſcenda ſunt.nā aliqua ſæpe inter nonnulla medicamenta familiaritas, & naturalis affinitas intercedit: unde feliciſſimę commiſceri poſſunt,& ſæpe,ſicuti experientia docuit,duo ſunt ſimplicia,quæ quāuis eiuſdē ſint,uel ſimilis naturę,alterū tamē altero maiorē cū tertio familiaritatē & conformitatē habet;ita ut id cū altero mixtum fęliciorē in purgādo ſortiatur effectū,quàm ſi cū altero fuiſſet cōpoſitū.Sed de his particulatim paulo poſt ſermonem habebimus.Hoc tantū in uniuerſum expoſito, quod ſemper ratio maior illius medicamenti habenda eſt, quod (ſumpta indicatione

præcipuè

præcipuè à natura humoris) primariò nobis opportunum ad ex purgādum corpus fore cenſemus. uidelicet, ne quę illi addendā ſunt: eam illius uim detrahant, & operationē impediant, uel retardent, cuius gratia maxime id eligimus. Huic autē priori capiti accedit, & tēperies purgandi corporis, & anni tēpus, & regio, nam in calida & ſicca, ac in ſimili regione, itemque tempetatura, tempore æſtiuo ab acrioribus, calidioribus, et ualide exiccantibus medicamentis temperandum eſt, contra uero à frigidioribus & humidioribus in contrariis temperamentis, regionibus, & temporibus.

A quibus petenda quantitas ſeu pondus medicamenti. Cap. 8.

QUAntitatem uero commodam exhibendi medicamenti docere poterunt: partim magnitudo, & quantitas morbi, itemque copia & uacuandorum excremētorum, corporiſque purgandi natura quibus etiam addi itidē debet ætatis, & temporis, & regionis ratio: nā cū omnium natura conſtantium, ſiue per ſe conſiderentur ſi ue ad alia referantur, ſit certa quædā & determinata ratio, ſint certi denique fines; hoc itē in medicamentis cū corporibus, quorū ratio ne habēt, quòd medicamēta dicantur; collatis, non minus obſeruari poteſt, quia certa quadam menſura adminiſtrata modeſte id efficiunt, infra quā uel nihil efficiunt, uel parū admodū, ita ut non modo iuuare non poſſint, ſed potius lędere, dū mouent quidē ſuccos; neque deinde eos ſuperare poſſunt, uel digerere, aut educere, ſupra autē illā mēſurā immodice mouent, & effrenis eſt eorum operatio. Ea uero menſura non omnino indiuidua eſt, aut eadē ſemper, ſed latitudinē (ut loqui ſolent iuniores) habet, quia moderata, & certa hæc mēſura uariari poteſt, quātū ad idē medicamentū pertinet, aut ratione corporis purgandi, ætatisve, aut tēporis, & regionis, atque aliorū multorū: nā corpora quædā, niſi copioſiori exhibito medicamēto, ſolui, & purgari nequeunt; alia uero, uel modico etiā accepto ſoluūtur multos enim noui, qui uel ſemūciæ caſsiæ deuorata, li beraliſsime fuere purgati, tamen alii ſeſquiuncia parciſsime inaniti ſunt: ſed & pueri nō poſſunt æque copioſum medicamētū, atq; grādiores, & adulti admittere: præterea æſtate corpora facilius, & minori ſoluuntur medicamēto, quàm hyeme, quare fines certæ mēſuræ medicamētorū aliquanto ampliores ſunt, ſicut exēpli gratia, caſsiæ ęgyptiæ à ſemūcia uſq; ad ſeſquiūciā, uel ad ſummū ad duas uncias pōteſt eſſe cōgrua mēſura, & quia intra hos terminos ſemper

copiosior sequetur uacuatio, quo copiosior acceptus erit liquor ex siliquis extractus, quas canas uulgares uocāt: ideo oportebit, ut medicus, qui ea uti recte uoluerit, exactè corporis purgandi rationē habeat, nēpe an à medicamento facili negotio moueatur: nam si facile, & leui medicamento corpus illud uacuari soleat, minori copia egebit, maiori uero, qui astrictioris alui sunt. Mox ad morbum, & copiam humorum uacuandorum respiciat, quia cum morbus leuis est, & facilis, neque periculum aliquod in mora esse uidetur, quod nos semel, & confertim uacuare rogat, possumus minori copia medicamenti uti, sæpius, & minori ui illata naturæ partius uacuare. At uero si sit morbus, qui uacuandum iam esse indicet, neque longam morā uideatur admittere, id medicamento erit addendum, quo morbificis insigniter humoribus liberalius detractis, ægrotus subleuetur, & fomentū morbo subtrahatur. Nec minus excrementorum, quæ uacuanda sunt, copia erit spectanda; nā si multa ea fuerint, & medicamentū modicū exhibuerimus; quod paucitatis ratio ne imbecillius quoque sit, tunc maxime excrementa excitantur, & mouentur, nec tamen ab imbecillo eo medicamento educi, aut expelli possunt: unde fit ut magis molesta imbecilla huiusmodi medicamenta fiant; semper enim causa morbosa, cum mouetur (ut Gal. secundo de causis sympto testatur), nocentior est, quàm cum quiescit: unde ad hoc incommodum uitandum uel maior medicamenti quantitas erit exhibenda, uel illi aliud ualentius erit immiscendum, quo illius uiribus aliquid addatur. Cap. 5.

Sub qua forma medicamentum sit exhibendum. Cap. 9.

SEd & formam, uel rationem, uel modum medicamenti exhibendi eligimus: partim illius, cui medicamentum dare instituimus naturā, & mores respicientes; partim morbi, uel affectus, quo ille laborat, rationē perpēdētes, quibus & hoc casu addendū esse tēporis statum, uel naturam putamus. Nam ut à primo incipiamus, aliqui sunt, qui nunquā catapotica, uel pillulas, neque bolos (ut aiunt) deuorare potuerunt, nec syrupos admittere, sed primum hoc cōsiderādū, ꝙ medicamētorū formæ, substātię seu cōsistētiæ modo plurimū differūt, qa pillulę substātia, qalis cōpactior, & solidior est, cōstāt, potiones uero diluta, magis tenuiori, & magis fluida cōsistētia sūt: inter has uero medio quodā modo se habēt, quę uel boli à iunioribus dicuntur, uel cōfectiones, quę ex zucharo decocto ad cōsumptionē uniuersi ferè externi liquoris, quo fuerat dilutum, fiunt, ut deinde

in orbes

In orbes,uel (ut loquuntur apothecariis,) in rotulas redacti & refrigescentes in solidiorem compagem transeant. Sed hæc medicamenta quæuis solidiora etiã pillulis primũ uideantur,tamen dũ mãduntur:ab eo,qui in ore est,humore dissoluta, teneriora fiunt,Modus uero assumptionis est,quod boli & pillulæ deuorandæ integræ dantur,quia facilius ita sumuntur,cum enim ingrati saporis,& odoris plerunque sint,non possunt sine multa molestia, & interdum fastidio,ore diutius teneri,sed deuoratæ statim ad imum uentriculũ delatæ minus sumentem affligunt, potiones bibendę dantur, cum enim fluidę sint,cito defluunt, confectiones uero (ita enim nunc uulgo dulciaria appellant quæ sacharo condiuntur, uel parantur) cũ aliis omnibus minus sint ingratę propterea quia sacharo dulcescunt,& gratiam sibi conciliant,mandi facile possunt.Sed unde diuertimus redeamus: nonnulli inquam nunquã potuere,uel uoluere catapotia deuorare,imò eorum aliqui dum medicorũ suasu,aut assistentiũ niterentur sumere,ferè strangulati sunt:alii uero bolos omnino detrectant,quòd si cogãtur omnia euomunt,qui tamen potus facillime accipiunt;alii si liquidas biberint medicinas:statim uel paulo post,eas uomitu reiiciunt,facile autem pillulas uel bolos admittunt, & continent, appellatas autem confectiones facilius nomine ferè,& dulci primo gustu decepti pueri accipiunt,& qui perinde, atque pueri delicati sunt: consulenda itaque primum naturæ ratio,& consuetudinis eorum, qui medicinas sunt assumpturi, raroque aliquid à medico repugnante natura agendum est, præterea uero cum medicinæ solidiores semper saltem actu,imò plerũque & potestate sicciores sint quàm liquidiores, & humidiores, ubi minus exiccare uoluerimus, liquida, & fluida medicinæ consistentia opportunior erit,quàm solida, & magis sicca. Quod si humidior esset affectus, præsertim uero cum materia,non esset ineptum medicamentum id, quod non solum potestate exicaret, sed actu etiam siccum esset;Nam quod de ratione naturali corporis diximus,illud idẽ est ad affectus,morborumque rationẽ referendum; Vnde rarissime pillulis in febribus utimur, præcipue si magnæ, & acutæ febres fuerint,& in aliis calidioribus morbis,rarò etiam æstate,& temporibus calidioribus;nam in potionibus facilius est calorem,& siccitatem medicinarum soluentium retundere refrigerantibus decoctis, uel aquis, uel syrupis, facilius etiam in bolis,& confectionibus,quàm in pillulis:

De opportuno purgandi tempore. *Cap.* 10.

POstremo uero multam ad congruentem medicamentorũ uſum tẽpus uim habet. Vnde ſicut multiplicis eſt ſignificationis, quatenus ad præſens inſtitutum pertinet, ita etiam multiplex eſt de eo ſermo inſtituẽdus: nam cum de tempore uſus alicuius medicamenti loquimur, aut tempora morborum ſpectamus, id uero non eſt unũ ſed in morbis principio enim uel incremento diſtat, illisque conſiſtentibus uel inclinantibus diuerſum reditur, aut ad anni tempora reſpicimus, uidelicèt an hyeme, an æſtate uel autumno, uel uere congruens eius uſus fiat aut particulatim ad horas, uel partes diei, ſicuti ſi quæramus an mane dandum ſit medicamentũ, & homini ieiuno, uel magis ueſperi, & poſt cænam aſſumptã. Quemadmodum enim diuerſæ ſunt eæ temporum acceptiones; ita etiam reſpondendi rationes diuerſas eſſe oportet, quia ſi de uere purgatoriis, & fortioribus medicamentis ſit inſtituenda inquiſitio, iam ab Hippo. & cæteris antiquioribus medicis diffinitum eſt purgandi occaſionem à ratione humorum eſſe petendam, in uniuerſum enim, ſi purgandum eſt, aut in initio morbi purgandum eſt, aut poſt concoctam materiam, hoc eſt uel in fine uigoris ſeu ſtatus, uel iam incipiente inclinatione: diſtinctionis autem, uel electionis temporis opportunioris occaſio à motu, uel quiete humoris eſt accipienda, nam ſi ſtatim ab initio natura à multitudine, uel praua ſuccorum qualitate concitata, eos exagitat, & uel ad uarias partes importune moueat, uel ad expellendos nocuos humores in membro aliquo principali hæc naturæ concitatio fieri uideatur, quam primum fieri poterit, aut illa eadem die illa materia erit uacuanda; quod ſi ſtabiles ſint humores, neque præcipites moueantur uel ſi mouerẽtur quidem, ſed ad unum certum locum mouerentur: Vbi, ne uel multitudinis, uel prauæ naturæ humorum, aut loci illius quo tendit nobilitatis ratione aliquod magnum malum excitaretur: timendum non eſſet. morari tantis per, expediret donec is humor à natiuo calore eſſet & coctus, & paratus; & tum demum obſeruantes quid natura ageret, de purgatione eſſet decernendũ, quia ſi natura ſponte ſua ageret, & excrementitios coctosque humores quantum ſatis eſſet, excerneret, omne negotium naturæ eſſet relinquendum: Sin autem, uel ipſa non moueret. uel partius quàm expediret; medicamentis & auxiliis noſtris eſſet iuuanda, aut

excitanda:

excitanda:præterea uero,& ex alio etiam capite potest hæc distinctio accipi: Videlicet à scopo,quē sibi medicus in uacuādo proposuit,nam cū aliquando purgantibus medicamētis ea tantū ratione utamur,ut copiā malorū humorū detrahamus,aliquando uero etiā ut alicuius materiæ in aliquē locū confluentis impetū reuellamus & auertamus:quę quidem aliquod insigne malū illi loco sit allatura: quod in superiorū partiū,capitis nēpe,oculorū, & aliorū sensuum instrumētorū,fauciumque affectibus fieri sæpe solet: in his enim purgatio per medicamenta reuellendi uim habet, ut Gal. 13. meth.docuit. Reuulsuri itaque non nisi in principio purgamus, reuulsio enim est remedium,quod eiusmodi morborū initiis propriū est,& accomodatū:(ut idē Gal:4. & 5.meth.& in cōmētariis librorū epid. sæpe exposuit) alioquin uero expectandus est status, & concoctio,ut tamen & hoc sit cōsiderādum,quòd diligēs hæc horū tēporū obseruatio præsertim adhibenda est in eorū medicamētorū usu:quæ certos,& determinatos humores attrahendi, & soluendi uim,& eā quidē ualidā habent:nā iis,quæ leniendo purgant ut cassia,manna,tamarindi,uiolę,rosæ,pruna,lac,& eius serum,possumus cōmode,& tuto uti, si opportunitas indicet,& in initiis,& in aliis morborū tēporibus,nā eandē ferè rationē habent; quā & clysteres lenes,pręterquā quod clysteres ad uentriculū, & superiora intestina non pertingunt,quod huiusmodi medicamentis non est denegatū:attamen nec ipsa ad penitiores uenas, & remotiora loca perueniunt;Sed tantū cōmunes uias purgant, uel si aliquas uenas attingunt,proximas,& primas attingunt, neque humoribus, qui uacuationi inepti sunt & concoctione egent:uim ullā afferunt,huius rei testis est Gal.una cū Hippo.4.de rat.uict.in acut. mor. qui in febre ardenti, ubi amarum fuerit os; quod bilis in uentriculo contentæ est argumentum:ad eam expurgandam timens purgantia medicamenta,quæ calida,& acria sunt,propter febrē: lac asinæ coctum copiosum bibēdum dat,uel serum eius, qui si istiusmodi leues,& caloris omnisque acrimoniæ ex pertes medicinas nouissent;aut in usu habuissent,lacti ex mea quidem sententia in febre illa prætulissent:Quamuis autem consideratio hæc illis magis possit accomodari,quæ posterius de illis medicamentis dicēda erunt, quæ uere soluētia,& purgantia dicuntur,rei tamē cōsequutione ducti ea hoc loco uoluimus exponere;cui & hoc addēdū existimamus,quòd neque etiā medicamētis omnibus,quæ ad tractationē hāc pertinēt,

Cap. 11.

Com. 5.

& inter facilia,& benedicta (loquar.n.ut iuniores) collocata sunt, & ratione possumus inter initia morborũ uti,præsertim in febribus à putredine humorũ excitatis,quarũ causa pręcipua est obstructio, quia quæ uim insignẽ habẽnt astringẽdi,in principio antequã attenuati,& incisi fuerint,& partim ẽt uacuati humores, qui multitudine crassitie lẽtoreque sunt obstructionũ causa:assumpta obstructiones,& sub inde febres augerent, eiusmodi aũt sunt myrobalani,& rhabarbarũ:Vnde rarissime,& ferè nũquã periti medici illis in initiis febriũ,& ante paratã materiã utũtur.Tẽpus deinde accipi põt, ut totius anni horas,& tẽpestates respicit;uidelicet hyemẽ,uer,ęstatẽ,& autũnũ,& quatenus ad hanc acceptionẽ pertinet absolute tẽpora usui medicamẽtorũ maxime apta sunt,uer,& autũnus,ut Gal. in cõmẽtariis in aphoris.cõmẽtatio.4.exposuit, explanãs aph.illũ,

Aph.5. sub cane,& ante canẽ,præsertim uero id in fortiũ medicamentorũ usu,quæ purgatoria proprie appellãtur obseruandũ est,ut à uehemẽtibus caloribus,& frigoribus caueamus,tũc enim tutius uti possumus his facilioribus,& lenibus, attamẽ & in horũ usu aliqua discretione opus est;nã quæ qualitatibus moderata sunt, tã simplicia, quàm cõposita in usum uenire facile tãęstate quã hyeme possunt,ut manna & cassia,quæ uero refrigerant hyeme magis cauẽda sunt,ut tamarindi,myrobalani,uiolæ;& similia:Item quæ calefaciũt,exiccãt que,æstat enõ ita facile sunt admittẽda,ut rhabarbarũ, aloe, sene, epithimũ, & id genus reliqua.Cũ uero tẽpus diuersas diei partes, respicit,& mane,uespere,& meridiẽ cõtinet,dupliciter potest cõsiderari.aut enim ad naturam differentiũ diei partium refertur, aut ad aliquid, quod frequenter solet in illis cõtingere,matutino autẽ tẽpore.si,idqu od frequentius contingere solet: spectemus, omnes penè concoctiones,uel saltẽ prima,& secũda sunt absolutæ,plerunque autẽ & excreta earũ excrementa,in meridie uel aliquanto antea cibus assumptus est;uespere autẽ nostris his tẽporibus cenamus,noctu somno & spirituũ uiriũque refectiori uacamus, sed & cõcoctioni tẽpus id est maxime opportunũ :in morbis uero,præsertim qui suas per periodos accessiones habẽt, inuadũt accessiones interdũ matutinis horis,interdũ meridianis, nõnũquã aũt uespertinis,aut nocturnis:Quę quidẽ oĩa æque cibi atq; medicamẽti exhibẽdi rationẽ possunt mutare:Vnde si de tẽpore diurno, quod ad eius naturã pertinet,loquamur,tẽpus,& hora ad medicinas accipiẽdas opportunior est matutina,tũ propter rationes nuper expo

sitas

ſitas,tum vero quia tempus id in die magis temperatũ eſt,& quod ex proportione veri reſpõdet:ſed ſi ea quę ſolẽt in his horis cõtingere cõſideremus, ſæpe cõſideratione priori poſtpoſita alteri rei eſt incũbendũ,& aliis horis ęgroto medicamentũ exhibendũ,& vt prius ſermonẽ de ea indicatione habeamus,quã nobis ſymptomata .i. morbi accidẽtia oſtendũt,ſemper illi,qui opportune hmõi exhibere medicamentũ voluerit, tẽpus acceſsionis eſt declinandũ,inter ſymptomata vero Gal. 1.aph.& acceſsiones collocat:ita aũt acceſsionis tempus eſſe declinandũ cenſemus, vt nec eo tempore medicamentum exhibeatur: quod deinde acceſsionis tempus ita conſequatur, ne in initiis acceſsionis medicamentũ purgãdo moueat; Sed & id monuit Auicẽna,vbi ait in die paroxiſmi nõ eſſe quicquã mouẽdum, quod & Oribaſius lib.7.cõfirmat cuius inſcriptio eſt. Quos,& quãdo,& quibus medicamentis purgare oporteat. quod vniuerſum tamen hinc inde ex verbis Gal.excerptum eſt,vbi ait ꝑ acceſsiones quoq;, quomodo ſit vacuandum,docẽt:nã dum acceſſio infeſtabit,à ſuperioribus educes;vbi deſtiterit,quod intermiſſionem dicimus,ab inferioribus detrahes;ꝙ ſi,aut quotidie fiãt acceſsiones,aut febres ſint continẽtes,ita vt nequeat tandiu ſine cibo eſſe ægrotus,nullaq; ſit intermiſsio; vel adeo breuis,vt medicamẽto & cibo deinde exhibendo nõ ſufficiat,remiſsionis, vel inclinationis tẽpus erit eligendũ. Huic deinde cõſiderationi ſuccedit & illa, an potius ante,vel poſt acceptũ cibũ,vel ſimul cum cibo medicamentũ offerendũ ſit: nam his omnibus modis, ſi ea diligenter obſeruare voluerimus,quæ fieri à medicis quotidie ſolent: medicamenta purgãtia dantur,potiones enim ieiunis,& ante cibum aut ſemper aut plerunq; ſolemus exhibere,poſt cibũ uero,immo poſt cænam ſumptã, una uel altera hora in affectibus præſertim capitis cataporia deuoranda tradunt,aut omnes,aut plures hac noſtra tẽpeſtate medici,efficacius.n.ab eis poſſe caput expurgari putant,ſi medicamẽti vapores cũ illis,qui ex cibo euaporant ſimul mixti ad caput ferantur: ſimul autẽ cum cibo, vel in cibo interdum, idq; etiã in iocinoris effectibus,(ut ipſe 13.meth.teſtatur) medicamentis purgantibus Gal.uti conſueuerat. Epithimũ nanq; vel nigrũ veratrũ ex ptiſana coquebat,quã deinde ſorbendã dabat;itẽ & polipodiũ,vel cnicũ,quod cartamũ Arabes appellãt;ſed & parũ ſcamonij ex ptiſſana datum dicit ipſe 1.de faculta.alimen.parciſsime purgat: At cũ(vt cõſentaneũ rõni eſſe videtur)à differẽtibus occaſionibus

Cap.23.

Cap.15.

accepta sit differens hæc exhibendi medicamenta ratio:(absurdum enim omnino uidetur esse, si quis se ijs medicamentis ex ratione,& arte uti existimauerit, qui illis promiscue & īdistinctè usus fuerit) non ab re erit huic etiam rei distinctiones aliquas adhibere: quibus iuuenes eruditi & moniti, occasiones,& opportunitates percipiāt; quibus innixi quid quoquo tempore pro rei occasione cognoscāt agendum sit, itaque nisi ab ijs uoluerimus recedere, quæ cum in antiquis, & probatis authoribus: tum etiam medicinam faciendo obseruauimus, nimirum priorem modum, ut tutiorem, atque ratio ni magis consentaneum amplectemur; nempe, ut uacuo uentriculo,& homini ieiuno purgantia medicamenta assumenda offeramus neque in hoc probando tempus esse conterendum putamus, cum res hæc ferè omnibus in cōfesso sit, nam quòd uel intermixta cibis, uel post cibum exhibeantur, id fit tantum particulatim,& certis dif finitisque ut paulo post dicemus occasionibus. Hoc tamen est animaduertendum, cuius etiam nos monuit Hippo. 2. de ratio. uict. in
Text. 13 acu. mor. & ibidem etiā Gal. quòd ab accepto medicamento, aut statim cibus dandus est, aut si differendus est, tantisper est morandū; donec & purgatio, & motus medicamenti absoluatur: nam si dum purgatio fit, cibus sumatur, operatio purgantis medicamenti exoluitur. Quod si quæras quod nam horum magis præstet, uel quidē statim ab assumpto medicamento comedere, uel differre donec medicamentum suam absoluerit operationem, dicerem hanc quæstionem commode diffiniri non posse; nisi hæc duo prius considerauerimus; nempe,& medicamenti uires, & causam propter quam post medicamentum cibum damus: nam ut à priori incipiamus, si leue fuerit medicamentum, qualia ea sunt, de quibus præsens sermo institutus est: cum id uires admodum ualidas non habeat, & tarde, ut diximus antea, moueat, possumus paulo post assumptum medicamentum cibum dare: nam leuia medicamenta à calore uentriculi facile superantur & facile eorum uis dissoluitur: immo sæpe etiam cōcoquuntur, ut & in alimentum antequam moliantur purgationem
Cap. 26. transeant: ut & Gal. testatus est tertio de fac. simpl. med. quod facilius in illis medicamentis fit, quæ omninò à ratione cibi non sunt aliena, ut sunt manna,& casia: vnde cibo exhibito, non ita facile medicamentum uincitur, cum uentriculus uti rei illi magis familiari cibo concoquendo magis incumbat: pręterea uero cum tarde & soluant & moueant, iusto longior plerunque esset mora, si eousque morare-

moraremur, donec purgatio esset perfecta, unde post acceptum medicamentum quòd statim comedant, præcipimus, ut anteaquam medicina ad actum deducta mouere aluum incipiat, iam propè cõfectus & concoctus sit cibus, quòd si interdũ ex ratione apparatus, quia promptior, & aptior & facilior ad deijciendum uenter sit, idẽ ante concoctionem mouere incipiat, cum in fundo, & sub aliis resideat, potest facile aperto pyloro sine magna cibi perturbatione descendere, At rursus quis forte iunior quæret: cur cum cassiam non dissolutam, & in potione, sed ut aiunt in bolo, deuorandã damus non præcipimus, ut Hipp. consulere uisus est, quòd statim ægroti comedant, uerum horam interponi iubemus? dicam id non tantum ratione medicamenti fieri, sed magis illius qui medicamentum assumpsit: fieri enim fere nequit, quin dum medicamentum deuoratur aliquod fastidium, aut nausea concitetur; ut ergo interim motus & turbatio uentriculi sedetur, interuallum id interponitur: Sed & causa propter quam cibum post medicamentum damus consideranda nobis est, quia interdum non ideo præsertim cibum damus, ut alamus & uires reficiamus, qui tamen in alendo corpore primus & præcipuus scopus est, sed magis alterius alicuius commodi gratia, ratione uidelicet repertæ alicuius in eo cibo qualitatis, quando enim medicamentum ex eorum genere est, quæ uentriculum, si aut eius pars, uel impressa qualitas aliqua hærens ori eius in transitu sit relicta, plurimum possunt lædere & turbare: cibum aliquem offerrimus, qui posſit lenire, & obtundere medicamẽti qualitatem atque relictas particulas de ore uentriculi detractas detergendo ad imum perducere vnde non omnis cibus, sed ptissana præsertim commendatur, quæ cum cibus sit uentriculo familiarior, gratior est, quam si quid offeratur, quod naturam medicamenti referret, Huc accedit quòd non solum lenitate, acrem, & molestam illam medicamenti qualitatem demulcere & sedare humiditate potest, sed etiam detersione si quid medicamenti in transitu gulæ uel ori uentriculi hæret: detrahit. Quòd si medicamentum, aut huiusmodi esset, aut ita paratum, ut id incommodum non timeremus, differendus cibus esset in usu quidem fortium medicamentorum quousquepurgatio facta fuisset, in illis autem quæ aluum lenitate cient, per aliquod breue spacium, id quod etiam Gal. 2. de alimentorum Cap. 3 1
faculta: docuit, cibus sumendus est: Hac nimirum ratione, ut si ante cibum medicamenta exhibita sint, humiditate, & lentore aluum afficiant,

afficiant,& leniant,atque si non statim post exhibitum medicamentum sumptus sit cibus,eam magis lubricam faciant, quàm faceret, si statim post medicamentum cibus ingereretur,prius enim à calore uentriculi dissoluuntur,& quasi (ut ita dicam) liquantur; unde & paries lenes reddunt,per quas transeunt: Nam si cum cibis essent commixta, ab illis horum[?]uis confunderetur,& quasi obtunderetur. De his autem medicamentis,quæ vel simul cum cibo danda uel ex ptissana,aut ex alio cibo coquenda censuit Gal.ita statuẽdum esse existimo,quòd hæc sanè,aut leuia sunt,& ea quæ facili,& leuimotione uentriculum turbare,aut concoctionem impedire nequeant,quia præsertim,si quid habent acrimoniæ id à mulcebri eorum ciborum,quibus immiscentur: natura lenitur, & remittitur, & cibus adeo medicamentum superat,ut id,quod ex utroque commistum est: dici magis cibus debeat,qui medicinalis alicuius facultatis sit particeps, quàm ad ea,quæ propriè medicamenta dicuntur: referri. Quòd si ualentiora etiam medicamenta cibis incoquere Galenus solitus est,adeo modicam tamen eorum quantitatẽ coquendam immiscebat,ut tum ex eo quòd coquerentur, tum etiam multa cibi copia moderatiora & molliora facta aluum non nisi leuiter,& modice possent ciere,ita ut nulla ventriculi turbatio,aut noxa posset accidere: quæ alicuius momenti esset, quod inde patet: Nam & in iocinoris inflammatione curanda eorum meminit,cũ tñ valentiora medicamenta huiuscemodi affectioni maxime aduersentur,aloem enim,& hyeram in id genus inflammationib. 8.de comp. med.secundum loca damnauit,idque præsertim,si nondum concocta inflammatio fuerit; quod autem ad id attinet, quod proxime diximus,prætermittendũ illud non est,huiusmodi nempe medicamenta cibis incocta iam proprie & absolute nec medicamenta esse dicenda,nec cibus,sed magis cibus, qui particeps medicamentosæ qualitatis sit factus,eiusmodi autem inter cibos multa reperiri liquido constat,quæ,& cibi quidem sunt,suapte tamen natura,& medicamenti officio funguntur At nunquam neque Gal.neq; Hippo.neque peritus aliquis medicus aliquod medicamentũ cibo immixtum,quod huiusmodi esset ea copia exhiberet,ut liberaliorem & copiosiorem posset purgationem moliri: Tandem vero,& de ea consuetudine paucula quædam dicamus,quam iuniores nostri introduxere,nempe ut medicamenta purgantia post cibum, præsertim uero post cęnam deuoranda præbeant;quod in primis in catapotiorum

Cap.3.

potiorum vel pillularum vsu seruare soliti sunt, id autem non in omnibus, sed in capitis tantū affectibus curandis obseruant, ea quidem ratione ad id adducti, q hoc modo & facilius, & valētius posse caput inaniri credunt, cum medicamenti vapores, vel saltē eius vis cum uaporibus, dum cibus in ventriculo cōficitur, ad caput delata, efficacius posit excrementa in capite congesta detrahere: Sed neque horum sententia mihi probatur, neque ratio, quam ad eam probandam afferunt, ea esse videtur; ut ideo cogar magis eorū sententiā, quàm illā, quæ huic aduersatur: amplecti: vnde infirmo admodū fundamento videntur inniti: ne autem hoc temere dixisse videamur, rationes quę nos ad id mouerint: exponamus: & à leuiori incipiamus. Omnium ferè pillularū materia est aloe: (rarò enim pillulas inuenies, quas antiquiores descripserint, quæ aloem nō accipiant) Attamen Aetius lib. 3. vbi de aloe loquitur, & Paulus lib. 7. aiunt, q & si commode uespere à cœna dari posit, melius tamē est, ut mane accipiatur, & ante cibum. Paulus uerò huius rei rationem addit, quam prætermisit Aetius, quia cibum ipsum, si post sumatur, distrahit, sed hoc prætermittamus: Nam hoc cuipiam fortasse satis anceps videbitur: nam Auicenna 2. can. contrarium videtur sensisse: cum dixit, neque enim cibum corrumpit, quamuis addiderit; si ex eo fiant pillulæ mixtæ cum his, quæ rectificant ipsam: (Ac primam quidem partē ex lib. 1. Oribasii synopsis ad Eustathium scriptæ accepit, sumi, ait, etiam commode potest quotidie à cœna, pertransit enim, neque cibos corrumpit) in uniuersa igitur hac oratione, cum dicit Auicenna q cibum nō corrumpit, si misceatur cū his, quæ illā rectificant; duo videtur insinuare, primum, q sola sine aliorū mixtura cibum corrumpat; deinde hoc esse tanquā aloes priuilegium: vt ne à cibo etiam sumpta cibū corrumpat, quasi purgantia cætera medicamenta posint cibū corrūpere, quod alioquin neq; præter rationē esse uidetur: quia veneno sa ferè natura oīa medicamenta cōstant, & uētriculo imprimis aduersantur (si de vere soluētib. & purgātib. medicamētis loquamur q & à cibi natura ratione q; oīno sunt aliena) unde si vitiosus aliqs humor, pręsertim biliosus in vētriculo sit congestus, uel post cibū qdē in ipsum cōfluat, sępe, ut oēs medici attestātur, cibū corrūpit, acria etiā medicamēta nō minus virosam, & cibis aduersariā habēt naturā; quare nō minus poterunt cibū corrumpere, si cibo immisceātur, cū purgātia præsertim medicamenta eam cū humoribus, quos

Cap. 4.

Capit. de aloe.

Cap. 18.

quos purgando suapte natura trahunt habeant familiaritatem, ut quemadmodum 3. de simpli.medi.facult.testatur Gal. si à calore
Cap.24. ventriculi superata coquantur, in eum humorem vertuntur, quem attrahendi vim alioquin habent. Addamus autem, & his præterea ꝙ qui à cibo esse medicamenta accipienda censent, secus ac Gal. & Hippo. medicinæ nostræ parentes, & optima quidem ratione, præceperint, agunt: Nam cum medicamentum aliquod purgatorium, quod vere medicamentum, non autem veluti cibus medicinalis dici possit: accipiendum est: imprimis illi studēt, ne minima quidē eius vis vel particula in descēsu intercepta ori, & superioribus uentriculi partibus hęreat: quæ eas turbare, & irritare possit, sed uniuersum ad imum ventriculum descendat: & ideo, sicuti paulo superius dicebamus, sorbendam esse hordeaceā ptissanam consulere, quæ, si quid superioribus partibus hæserit, deorsum ad imū detrahat, Hi uero recentiores in hæc incommoda incidunt, quæ antiquiores illi maximo studio declinabant; post cibum enim acceptū medicamentum ab eo suspenditur, & impeditur quò minus possit ad imum uentriculum delabi, imo cogit, ut proxime ad os ventriculi moretur, quod facilè quidem constabit, si: quid nam uentriculus agat ab accepto cibo, considerauerimus, qui quidem, æque ex superiori, atque ex inferiori parte se se colligit, ut vndique cibum concoquendum complexetur, & ei coquendo hæreat: his uerò insuper & id accedit, quòd medicamenta post cibum sumpta, si celeriter, & breui tempore purgare inceperint, quod tum ex medicamenti natura potest contingere, si nempe eis, quæ celerem habent operationem, constat: tum uero ex corporis, atque humorum uacuandorum natura, & præparatione; duo hæc incommoda facile sequi possunt, alterum quidem, quòd cum medicamentum vitiosos humores ad se attrahat, quemadmodum & magnes ferrum; attracti humores, & cibo adhuc in ventriculo moranti commixti illum facilè corrumpent, alterum autem, quòd superiorem uentriculi partem commouens, & concitans medicamentum facile in causa esse poterit, ut uomitu simul cū cibo reiiciatur: unde maior deinde conturbatio, quàm purgatio subsequutura sit. Postremo autē
Cap.7. & ex loco à simili, & ex uerbis Gal. 4. de sani.tuen. depromtam: rationem addamus. ibi enim ait nullum medicamentum, quod ad distributionem alimenti in uniuersum corpus uim insignem habeat post cibum esse dandum; quia tunc cum coqui quàm distribui

bui magis expedit. Quamobrem nos etiam eàdem ratione conclu demus, cum cibus ingestus est, utilius fore, ut ille coquatur, quàm ut uenter purgetur: præsertim cum purgatio concoctioni maxime aduersetur; ut idem Gal. 4. de ratione uict. in acut. mor. autumat. Sed & ratio, qua hi innituntur non modo modicam, aut nullam vim habet ad id probandum, quod ipsi affirmant, sed magis eorum uidetur sententiam improbare, & explodere; primum enim non ideo maiorem uim humores purgandi, vel attrahendi medicamentum habebit, quòd cibi uaporibus immixti napores medicamenti sint, aut eius facultas illis sit impressa: quia ut etiam probat Galenus, necesse non est ꝑ medicamentũ, aut eius pars aliqua, uel aliquid aliud medicamentosa ea qualitate affectũ humorem petat ut attrahatur, quia propria sua natura, uel tota substantia à medicamento fit attractio, sicuti & ferrum à magnete trahitur: unde sua pte natura ad eum locum fit attractio, in quo est res, quæ uim attrahendi habet, siue quidem eam insitam habeat, siue aliunde acquisiuerit, nam ad eum locũ ferrum attrahitur in quo est magnes sed & ferrum, si magnete fricetur, aliud ferrum quod ipsi proximum sit, ad se attrahit. pari itaque ratione cum ex antiquiorũ medicorum sententia attractio quæ à medicamento fit magnetis attractioni respondeat: medicamenti, uel ciborum uapores, qui iã affecti à medicamento sunt: caput petentes, si humores attrahent, ad caput magis, quàm ad inferiorem uentrem attrahent, & ita nõ modo faciliorem non facient purgationem, sed eam potius impedient: Verum enim uero & experiẽtia docet, quòd ubicunque fuerit id, quod uim attrahendi habet, eò attrahitur purgandus humor: Apophlegmatismi enim, qui à iunioribus masticatoria dicuntur, item & gargarismata, ad os trahunt, & per os caput purgant, errhina etiam, uel caputpurgia dicta per nares. His autem & hoc addamus, ut huic considerationi finem deinde imponamus, quòd humores, qui tum in partibus remotioribus continentur, ut in articulis, & in totius corporis habitu, sæpe liberaliter, & facile per accomodata medicamenta purgantur, neque tamen expectant, ut medicamenti, aut cibi vapores qualitate medicamenti affecti eò ferantur: sed hęc satis sint, si tamen & hoc addiderimus mea quidem sententia consideratione maxime dignum, quòd si hanc consuetudinem sequi uoluerimus, quæ iam nostris iis temporibus plurimum inualuit; nempe, vt post cibum pillulas demus, cibus & cæna mo-

Tex. 44.

dica

dica esse debet, & ea sunt comedenda; quæ cito, & facile coquantur, facilèque inferius descendant, ut deinde ante medicamenti motionem sint confecta, facilemquè ad medicamenti motum descensum habeant, ne illi resistendo, & difficilior, & magis turbulenta subsequatur purgatio: Multa certe hoc capite tractauimus quæ forsitan commodius, & aptius explicarentur inferius, vbi de acrioribus, & violentioribus medicamentis erit agendum: nam leniora hæc, de quibus in præsentia institutus est sermo, non tantā cautionem & diligentiā exigunt; sed ne istiusmodi doctrinam quæ coniuncta quodāmodo esse videtur, sépararemus, omnia hoc capite exposita una, & eàdem oratione complecti uoluimus: Nūc vero quę magis in uniuersum exposita sunt: particulatim ipsis simplicibus medicamentis, quæ leuia, vel lenia, uel benedicta appellauimus, aptemus: ac particulatim de singulis agamus: primum videlicet, quibusnam ea misceri expediat; deinde quibus humoribus purgandis idonea sint: tertio qui eorum modus, aut mensura congrua sit: postremo quæ eorundem forma apta futura sit, dicemus: nam de tempore satis abunde in his actum esse putamus.

De ratione mixturæ horum facilium medicamentorum, & usus eorum magis particulatim. Cap. II.

VT facilioribus istis medicamētis vsuri, à quibus sæpe, si alia eis misceamus, faciliorē, & fęliciorē operationē speramus, aliquā rationē, & methodum habeamus, qua ea eligamus; quæ his aptius, & utilius misceri possunt; à quibusdam, quæ in uniuersum adhuc consideranda sunt, incipiemus, postea ad singula accedentes, hæc generaliter proposita, sigillatim in quocunque medicamento, tanquam propriis exemplis explanabimus: primum ergo hoc dignum animaduersione mihi videtur, quod paucis quidem uerbis in II. de simpl. medi. facult. cap. de ouo expositum est; re autem ipsa & effectu in libro secundo. de composit. medicam: secundum genera, & secundum locos amplissime fuit explanatum, id vero est, quòd medicamenta uim validam non habentia duplici de causa cum aliis medicamentis mixta componuntur; interdū quia ipsa ideo illud postulant, quia ex illa mixtura & utiliora, & meliora fiunt, interdum vero quia ea, quæ cum illis miscentur, & componuntur, inde maximam utilitatem & commodum purgandis

Cap. I. Capite de alopecia.

dis ægrotis adferunt:id autem præsertim (quod maximum quidē est)mitiora hæc medicamenta illis,quæ uim maiorem habent,impertiuntur,quòd, ut ibi docet Gal. eorum quasi materia sunt, illa enim cum his leuioribus mixta faciliorem, tutiorem,& minus nocuam purgationem moliuntur,ex eo enim quòd illis hæc mixta sunt,illorum acrimonia,& quasi furor mitescit,atque gratia,& familiaritas cum uentriculo, & reliquis uisceribus conciliatur; neque tamen principali eorum actioni, qua purgant: aduersantur, immo sæpe iuuant; quia uel leniunt, & leniendo facilior succedit purgatio: unde & qui de hac re scripsere,sicuti Io.Mes. plurimum laudant,ut,quæ uim leniendi habent,medicamenta, cum his misceantur,quæ soluunt; ait enim (uerbis ipsius utar) quòd eorum operationem fœlicitant: quapropter cum sermonem de manna habuisset,ait,quòd beatificat operationes omnium aliorū exoluentium medicamentorum; atque hæc præstant benigna pharmaca;quæ uerò detergendi, & attenuandi uim habent, sicuti amara habent,si cum purgantibus medicamentis misceantur,humores uacuandos promptiores, & faciliores ad uacuationem reddunt: quę uerò aliquam,& moderatam habent astrictionem, qua uiscerum substantiam cogunt,& roborant; quæ à uiolenta fortiorū medicamentorum actione laxari,& dissolui solet, plurimū prodesse possunt, quo nomine aloëm cum omnibus aliis purgantibus medicamentis mixtā non parum corporibus purgandis dixerunt conducere omnes authores,qui de ea re scripsere,præsertim Oribasius, Aetius,Paulus,imò & Dioscorides,nec non & Arabes omnes:sed & Auer.de rhabarbaro ait, ꝙ ut ipsum nulla eget correctione: ita aliis medicinis additū emendat,quicquid in illis est malignitatis,& hoc,quod hactenus diximus,non modo ad simplicia medicamēta sed ad cōposita quoq; est referendū;ut ea sunt, quę nunc à iunioribus electuaria dicūtur,& pillulæ, & id genus alia. Nec modò in purgantibus medicamentis ita res hæc se habet;sed & in omnibus aliis,ut sunt ea,ex quibus uel emplastra cōficiuntur,uel cerata,uel linimenta,vel fomenta, uel perfusiones,id quod, si ea,quæ à Gal. de huiusmodi medicamentorū ratione literis tradita sunt,diligenter legerimus,facile percipiemus:sed de hac miscellę,& cōpositionis ratione posterius agemus;magis.n.ad tractationem illā, quam de illis medicamentis instituemus;quę uim maiorē habēt,uidetur pertinere:particulatim aūt,quo pacto leuioribus iis medicamētis

uti possimus, & ea cum aliis componere, & non quidem aliorum ratione, sed ipsorum; sermonem in præsenti habeamus, & illis ea ac commodemus, quæ in uniuersum hactenus exposita sunt, hoc primùm explanato, ꝙ ipsis interdum utimur, non ut redundantẽ humorum copiam imminuamus, & corpus purgemus, sed tantum, ut aluum lubricam seruemus, & ex cõmunibus excretionum instrumentis ea deducamus, quæ, quando non sponte aluus deiicit, clysteres solẽt detrahere; quod in iis præsertim fieri solet, qui aut nolunt, aut non possunt clysteres admittere, assiduos enim clysteres molestos esse 13. meth. Gal. testatus est, quandoquè uero aliquid amplius ex medicamento requirimus, videlicet, ut liberalius educantur humores, qui tum in uentriculo, & in inferiori aluo quasi stagnant, tum uero in venis, quæ à iecore, cauaque præsertim eius parte ortæ in eo pertingunt: verũtamen, & pro diuersa horum scoporum ratione; diuersa etiam usus medicamentorum ratio nascitur: quod particulatim exponit Gal. 8. de composi. medic. secun.

Cap. 1. loc. aloem enim solùm intestina, & uentriculum inaniri dicit, si modice tamen summatur: nam si liberalius quis ea usus fuerit: operatio illius eiusdem sententia ad iecur vsque attinget: quamobrem Aetius, Paulus, & Oribasius, quos & Arabes sequuntur, aiunt, ad hoc, ut clysteres officio fungãtur, satis esse, si triobolum detur; moderatã verò eius assumptionem fore, si duæ accipiantur dragmę, liberalis purgatio sequetur, addit Dioscorides, si tres dragmæ dentur, plurimis tamen, vel vna tantum ex ea accepta pillula, quę scrupulum pendat, satis est ad aluum commode excitandam. Quo tuplex iis leuioribus medicamentis utendi ratio ex uario eorũ usu nascatur, hinc possimus colligere; quæ namq; de aloe diximus, eadem & aliis, quibus hoc modo uti solemus, possunt accommodari, cassia enim hoc modo usuri: satis erit, si illius liquoris, qui ex ipsa extrahitur, semunciam, uel minus etiam acceperimus tunc, cũ prãdium sumus sumpturi: at ideo minus semuncia satis esse dixi, quia sæpe si tantum siliquæ eius, uel canæ, quantùm palmum longitudine ęquet, sumpserimus, eumque nigrum liquorem comederimus, & quasi; vt ita dicam, delinxerimus: rei necessitati satisfaciemus, quod tum, si pendĕretur, ad trium dragmarum pondus non ascenderet, idem & de aliis dicendum est; ut exempli gratia de manna: attamen aliquibus & his longè leuiora satisfaciunt, ut si ante cibum lactis serum cum zuccharo sumpserint, antiqui uero (ut Gal.

testatus est, præsertim in libr. Aphorismo. commentatio.5.& alibi sæpe) & cum sale vtebantur, vt sæpe,& pruna exiccata in prima mensa comesta, ita sola, & cruda profuerint;quatenus ad hunc scopum pertinet; & magis faciunt, quæ communia sunt,& dulciora, quàm quę damascena dicũtur,quęque acerbitatis,& austeri saporis non sunt expertia,ut ea sunt,quæ uulgares myrobalanos appellant, & ideo sæpius acerbitatis,& austeri illius saporis causa ex modico iure macro,uel aqua,addito copioso zuccharo, decoctis illis utimur: vt verò minor horum medicamentorum, quando ad hunc usum accipiuntur, copia est assumenda, ita & minori cura egent, minusque studendum est,ut cum aliis misceantur: nam ex ea modica quantitate nullum timemus incommodum, cuius quidẽ euitandi gratia talia sint illis addenda. His & illud addas, ꝙ licet plura sint,quæ,quantum ad ipsorum facultatem spectat,hoc nobis possunt præstare: non ita tamen promiscuè, & sine ulla distinctione illis uti debemus;quandoq; enim unum erit commodius,& aptius, nonnunquam aliud: nam ea quæ insignem habent astrictionem, huic muneri non perinde sunt idonea,ut myrobalani ab Arabibus appellatæ,atq; rhabarbarum, maxime uerò, si totum,uel (ut aiũt) sua in substantia exhibeatur, quia eius dilutum,uel, ut nunc loquimur,infusio minus astringit,nam & si,cum accipiuntur, aluum cieant,postea tamen eam magis astrictam,& ad deiectiones difficiliorem reddunt,aloe autem,& si aliquam habeat astrictionẽ,maiorem tamen detersionem,& attenuationem habet, cum amaritudo alia superet omnia, & inde uias magis expeditas relinquens ad faciliorem deiectionem conducit; lenientia uerò medicamenta omnia huic rei,de qua nunc agimus,idonea sunt:præterea uero in horum electione ad morbum,si quo laboret æger, respiciendum est,& ad naturam corporis,ætatem,tempus,consuetudinemq;: ecce enim,si febris quidem adsit,quæ putrida sit,& longe etiam magis hectica,ab his,quæ insigniter calefaciunt,& exiccant,esset abstinendum; ut etiam frequentissimè consuluere Hippo. & Gal. unde censuere aloem lotam posse quidem admitti in febre,cum ea mitis, & non vehemens sit, cum tamen eam, quæ illota est, in hac etiam esse declinandam censuerint; quamuis enim aliqui febricitantes eam pertulisse videantur sine noxa; non defuere tamen,qui plurimùm inde læsi sunt: at si aliquando nobis è re esse uisum fuerit,ut illis utamur,corrigenda illa erunt,uel decoctis,uel aliis re-

Aph 64.

bus additis; quæ nocuas eas qualitates temperent, sed si corpus, & uiscera sint obstructionibus obnoxia, ab illis erit cauendum, quæ adstringendi uim manifestam habent; præsertim uerò in initio, antequàm præparatio sit facta, & per attenuantia, incidentia, & detergentia humores fuerint concocti: unde inter initia, non modo à myrobalanis abstinent plerique medici, sed & à rhabarbaro: corporis etiam natura, & habitus respiciendus est: quia qui sicco sunt corporis habitu, præsertim uero sicco uentriculo, uel etiam calido, à frequẽti usu eorum, quæ exiccant, uel calefaciunt, cauere debent, obseruauit enim Gal. ut ipse 8. de compositione medicamentorum secundum loca tradidit, aliquos ex assiduo vsu aloes ad tabem fuisse perductos: ita eis, qui frigidiorem habent uẽtriculum, ab illis abstinendum est, quæ refrigerant, ut sunt tamarindi, uiolæ, pruna, serum lactis, & huiusmodi, vel si eis uti uoluerint, illa saltem temperent, illis additis, quæ possint eorum frigus reprimere: humidum autem uentriculum, uel lenem nimis habentibus non admodum humida, & lenientia conducunt, sed magis siccriora: unde aloem, & hieram 8. de compositione medicamentorum secundum loca maxime conferre illis, qui sunt humidiori uentriculo, Gal. censuit, contra uero siccioribus temperaturis, præsertim cum citra materiam ea siccitas est, plurimum obesse ibidem tradit, & hæc eadem possunt ad anni tempora referri, & ad ætatem, similem enim hæc indicandi rationem habent cum corporis natura, uel temperatura, ut sæpius declarauit Gal. quantum autem ad hoc consuetudo faciat, nemo est, qui nesciat, quæ enim nobis familiaria sunt, ea minus nostram naturam, quàm illa, quibus uti non solemus, turbant.

Cap. 2.

Methodus miscendi leniter purgantia medicamenta, tum ipsorum: tum plenioris uacuationis, aut reuulsionis causa.

Cap. 12.

SIcut his medicamentis maiori copia utimur, cũ liberaliter purgare uolumus: ita ẽt maior tunc cura adhibenda est: nã plærũq; si aliquid, quod noxiũ esse posit, eis insit: magis id nocere poterit cũ copiosior medicina erit assumẽda: hac igitur prẽsertim rõne cũ

iis

iis facilioribus medicamẽtis utimur, aliis additis ea componimus, ſed quæ mihi in eis miſcendis, & componendis animaduertenda eſſe videntur: hęc ſunt, nimirum quòd præcipuè in eis, quæ cum his miſcenda ſunt, eligendis, ad eum ſcopum ſpectemus, qui nobis imprimis aliquid eſſe miſcendum oſtendit: nam alia admiſcemus ut medicamentum adiuuemus, quò uel citius, & valentius purget, vel unum magis, quàm alterum humorem educat, quem alioquin non uacuaret, uel eius uis aliquam particulam pertingat, quam ſolum aut non attingeret, aut ægre ſaltem, & languidè, uel poſtremò, vt occuramus, quò minus aliqua in re lædat uentriculum, uel aliud quodpiam uiſcus: unde pro diuerſis iis ſcopis uaria etiam eligemus, quæ ſint his commiſcenda. Sed ut incipiamus à caſsia (ita enim nunc appellant) & ponamus nos operępretium eſſe facturos, ſi ea uſi fuerimus, primùm illud erit perpendẽdum, quænã apta, & congrua futura ſit (ut nunc dicere ſolemus) eius doſis, hoc uerò quo pacto ſit æſtimandum, ſatis ſuperque ſuperius fuit ex poſitum: poſtea conſiderandum, an tantum ſit purgatura; quantum optaremus: nam ſi illa ſola non uideatur eſſe ſatisfactura: tunc ulterius progrediẽtes examinabimus, vnde futurum ſit, ne illa, quã tum opus ſit: purgare queat: id autem accidit, aut quia euacuãdus humor, & craſsior, & magis lentus eſt, aut quia locus ille à uentriculo remotior eſt, quàm ut eius uis eò poſsit peruenire. Ecce enim in pectoris affectibus ea utimur, pectori enim dulcedine, & lenitate illa ſua, ſatis commoda, & utilis eſt: commodus item in renum affectibus eſt eius uſus. Quamobrem ſi difficulter poſsit eò, quò cupimus, peruenire, alterius medicamenti immixtione, & adiumento neceſſe eſt, ſi ergo eſt immixtione adiuuanda propter humoris inepti craſsitiẽ, & lentorẽ; & affectus, quo tentatur ęgrotus, ad renes pertineat: accõmodatiſsimũ medicamẽtũ hyſſopus erit: attenuat enim, diſſecat, flatus diſcutit, & detergit, vnde in prouerbio ferè eſt, ꝙ ſyrupus ex hyſſopo bonus abſterſor eſt; qui quidem nõ tantum in renũ, ſed etiã pectoris affectibus, & pulmonum maxime conducit, & cum ipſe etiam aliquid ad purgandam pituitam faciat, hac quoq; ratione proderit: ſed ſi non tanta caliditate, uel attenuatione eſſet opus, radix dulcis, uel (ut noſtri aiunt) liquiritia utilis eſſet: atque ſi cuperemus eius uim ad renes uſque, & uias urinæ peruenire, eas videlicet ab eo craſſo, uiſcidoque excremẽto; quod acre nõ eſſet, purgaturi, quæ uerè diuretica

dicuntur, misceremus, nempe ea, quæ & calida sunt, & tenuiores habent partes, & subinde attenuant, utpotè quæ ad renes, & urinarias uias secum uim cassiæ facilius ducant, sicuti sunt, semina anisi, uel fœniculi, quæ flatum, qui à cassia sæpe solet excitari, discutiendi vim etiam habent; sin autem nitrosus, & acris esset is humor; tunc liquiritia, uel recens capillus veneris, uel aliquid aliud istiusmodi commiscendum esset, sed si nullum horum particulatim quæreremus, uerùm aliquid tantum nobis esset exquirendum, quo magis, & facilius sumpta cassia purgaret, neq; tamen crassitiem crederemus obstare, aut multum lentorem, tunc, sicuti Arabes docent, serũ lactis, præsertim uerò in calidis, & acutis morbis, atq; calidioribus temporibus illi additum eius operationem mirum in modum iuuaret, quòd si maiori auxilio cassia uideretur ægere, quia aut longe liberaliorem uacuationem, aut ex remotioribus partibus cuperemus, vel etiam si expedire putaremus, vt ea alium præterea humorem educeret, quē educere sola nequiret, aliud fortius medicamentum esset illi addendum, illudq; minus, uel magis forte, ut & res ipsa, & scopi nobis propositi ratio, & humoris extrahēdi natura uideretur exigere, nã si pituita esset detrahenda, agaricum adderemus, si melancholicus humor, vbi exustus esset, epithimum, uel senam; si bilis, aliquid scamonii, uel alterius medicamenti, quod eiusdem esset facultatis. Interdum uero non simplicia addimus medicamenta, sed composita, seruata tamē semper prioris scopi ratione: sæpe.n. aliquid illius medicamenti addimus, quod diaphęnicon, hoc est ex palmulis, & græci, & Arabes appellant, cum crassos humores purgare uolumus, aut id, quod confectionem Hamech appellauit Mesue, quando exustos, & melancholicos: aut ea quæ à rosarum succo nomē habuere, si bilis sit educenda. Sunt & præterea alia multa, quæ præterea recenseri possent, sed ea in præsentia omittenda putamus, nã & horum exempli tantum gratia meminimus: hoc tamen nequaquam prætereundum putamus, quòd cum cassiæ aliquid addendũ est (quod autem de cassia diximus, de aliis etiam id genus medicamentis intelligendum censemus) nempe cum primum, & præcipuum opus ex cassia, uel ex alio leui medicamento quærimus, cuius quidem natura fuit huic, quem nobis primum proposuimus, scopo maxime apta, & accommodata; hoc nobis imprimis seruandum est: ne alterius illius medicamenti, quod addendum est,

eam quantitatem adiiciamus, quæ caſsiam ipſam poſsit ſuperare, tunc enim prima, & præcipua operatio addito medicamento attineret, non caſsiæ, vel id genus aliis, unde caſsia magis materiæ rationem ſeruaret, quàm eius quod præcipuum eſſet, ut ſuperius diximus. Ea igitur quantitas eſt addenda, quæ caſsiam ſollicitare, & adiuuare poſsit; unde nunquam id addemus, quod iuſtæ, & integræ (ut nunc dicunt) doſis modum, & rationem poſſit habere, quare agarici, uel diaphæniconis, vel alterius dragmam ad ſummum unciæ caſsię addemus; ne videamur autem obliuioni tradidiſſe poſtremam illam cauſam, qua aliquid leuioribus medicamentis addimus, nonnulla etiam de ea dicemus; ea vero erat, quòd aliquando medicamenta componimus, ut alicui noxæ occurramus; quam poſſet medicamentum afferre; & quia hactenus de caſsia habitus eſt ſermo, ideo de ea perſequemur. Hoc tantum itaque caſsia habet incommodi, quòd tormina quandoquè mouet: in his præcipuè qui lenia & humidiora inteſtina, &, vt Meſue dixit, qui viſcera debilia habent, iſtiuſmodi autem ſuſpitio tolletur, ſi aliqua addantur, quæ uiſcera modeſta aliqua aſtrictione roborent: unde inter ſimplicia, maſticis, myrobalanorum, rhabarbari, & ſpicæ Idem Meſuæ meminit; nos poſſumus & aloë, & citri ſemen addere. Inter compoſita uero hyera ex aloe optimum, & commodiſsimum eſt medicamentum; interdum uerò, & eo medicamento, quod diacatholicon Meſues appellat; utor; ſed horum aliqua poſſunt duobus ſcopis ſatisfacere, nam & huic poſtremo, uidelicet, vt læſionem emendemus, quam ob tormina, & dolores timemus, maxime ſatisfaciunt; & præterea in purgando non parum conducunt: huiuſmodi vero ſunt, rhabarbarum, myrobalani, aloe: maſtix uero, & ſpica hanc duntaxat utilitatem præſtant, quòd adſtringendo, & roborando, & flatus diſcutiendo, ne uiſcera lædantur, efficiunt: ſuſpitionemque tollunt. Quantum verò ad eorum delectum attinet, quando nobis uidetur caſsiam ſolam poſſe purgationi ſatisfacere, utemur maſtiche, uel ſpica; Sed ſi operæpretium eſſe putauerimus, ut præter id quoque, ea uis, quæ ſoluit, iuuetur, aut rhabarbaro, aut myrobalanis utemur; myrobalanis quidem, ubi maiori aſtrictione, & refrigeratione, & pręterea aliqua alterius humoris detractione ſit opus, chebulis, ſi pituita: citrinis, ſi bilis; indis, ſi melancholicus humor ſit educendus, rhabarbaro, ubi magis

calefacere expediat,& præter astrictionem etiã obstructiones sint aperiendæ;aloe etiam idem præstabit,siue lota,siue illota ea usi fue rimus,vt tamen & id cognoscamus, ꝙ lota minus purgat, minusq; calefacit,illota & calefacit magis,& magis purgat. De copia autem exhibenda satis superq; superius diximus. Ex his quoq; facile quisque poterit percipere,quomodo se medicus in usu mannæ gerat, cum similem ferè duo hæc medicamenta naturam,& vires habeãt; aliquanto.n.imbecilior est manna;vnde & eius copia,uel (ut aiũt) dosis maior esse debet,accedit.n.ad tertiam interdum unciam: neque de tamarindis item longiorem sermonem nos habebimus; tãtum enim dicemus, ꝙ sunt medicamentũ acutis febribus,tempori bus,& tẽperaturis calidis maximè commodum;nã & bilem tenuẽ, calidamq; facillimè,& sine vlla agitatione,& turbatione educit;& extinguit:præterea ardorem,& sitim reprimit, quæ earũ febrium molestus,& morosus comes esse solet;vnde illis raro hyeme utimur,& in his,qui frigidiorẽ habẽt ventriculum ab eo abstinemus; plurimum.n.frigidiores vẽtriculos lędũt;& ideo è re esse uidetur, vt huiusmodi incõmodo aliqua ratione occuramus,sicuti si ea miscuerimus,quæ uentriculum roborant,& aliquantisper calefaciũt, ut est mastix,spica,macer,absynthium,& id genus alia : sed & docuit Mes.ab iis tamarindis hoc nocumentum tolli,si cum apio,fęni culo,endiuia,& cicorio infundantur,uel coquantur: quia verò , & tarde,& languide soluunt,serum lactis,præsertim capræ, quod ma gnam habet cum eis familiaritatem, eos facillimè iuuare ad purgã dum poterit,sæpe autem eos cũ cassia, vel manna , vel rhabarbaro fœliciter miscere consueuimus ; electio uerò horum potest facilè percipi ex iis, quæ paulò ante de cassia diximus ; de sero autem lactis satis abundè à Mesue,& reliquis tam Arabibus , quam Græcis scriptum est,& aliqua etiã dicta superius sunt;vnde in his exponẽdis tempus non teremus : solis etiam prunis, rosis, aut uiolis rarò ad purgandum vtimur;atq; id ideò,quia vim leuissimam purgandi habent , si solis illis utamur : nam componimus syrupos ex rosis,& violis,quibus nostro hoc æuo omnes ferè medici in Italia,& aliis regionibus,quæ cum Italia consuetudinẽ habent,utuntur,sed postea,cum de compositis agemus,de illis sumus sermonem habituri. De aloe ferè quæcunq; ad nostrum institutũ facere uidebantur,iam exposita superius sunt : præterquàm quòd quamuis Mesue ab ea in hyeme ideò cauendum esse dixerit, quia orificia uenarum

rum aperiat, non minus tamen ab ea cauendũ est æstate, præsertim æstuosa, & sicca, cum ipsa sit satis calida, & magis etiam sicca, cũ præsertim in calida, & sicca temperatura tutus non admodum sit eius freques usus; quanquam si lauetur, sicuti lauari solet, endiuiæ, cicoræ, uel rosarum succo, aut aqua, minus obesse possit, non parum enim de calefaciendi facultate detrahitur, immo de ea, qua exiccat, non ob id tãtũ quod herbæ hæ refrigerandi, & humectandi uim habeant, sed quia per loturam aufertur bona illius substantiæ pars, quæ magis medicamentosa est, & subinde, quæ maiorem uim calefaciendi & exiccandi habet. A iunioribus præterea quibusdam Mesue damnatur, quòd hoc uitium inesse aloe dixerit, ut ora uenarum aperiat, & ea ratione illis esse nocuã, qui sanguinis ab hæmorrhoidibus fluxui, & earum doloribus sunt obnoxii, in utroque uerò reprehenditur; primùm quidem, quia antiquiores, præsertim uero Dioscorides, cui & alii adstipulantur, dixit aloem sanguinis sputum reprimere, hoc uerò rationi consonum esse non potest, quod ora uenarum aperiat, & sanguinis sputum tollat, quod uerò hæmorrhoidas irritet, aiunt id quidem interdum fieri, neque id tamen in aloem esse referendum, sed in acriores humores, qui dũ ex aloe educuntur, sedis uenas pungunt, & irritant, quæ hac de causa deinde aperiuntur. Mihi sanè uidetur Mesue, si recte intelligatur, & eius dicta, cum aliis auctoribus, à quibus ea descripsit, conferantur, & ad eorum præscriptum explanentur, posse à tanta calumnia defendi, neque enim id in uniuersum accipiendum est, quòd orificia, uel ora uenarum aperiat, sed id dũtaxat ad uenas sedis, uel ani referendum est; hoc enim ex Serapione depromptum est, ubi de aloe agit, citato enim prius Paulo, addit, aperit orificia uenarum, quę sunt in ano, & fortasse uitio librariorum, uel eorum, à quo translatus est, prætermissa ea uerba sunt, & hæc quidem quantum ad sententiam Mesues pertinet. Quamuis autem quod refert serapio, nunquam in Paulo me legisse meminerim, hoc tamen non admodum ad rem facere uidetur, modò uera istiusmodi sententia sit, ut tamen non sit prętermittendum id, quod ex his patet, nihil contra hanc sententiam facere rationem, qua Mesuem nituntur improbare iuniores, nimirum, quòd si sanguinẽ sistit, cũ expuitur, non potest ora uenarum aperire: nam fieri potest, ut sanguinem, qui expuitur, reprimat, & ora uenarũ sedis aperiat: quod ea ratione fit, quia partes astringentes, quæ frigida, & terrestri sub

stantia

ſtantia conſtant, facilius ad ſpirituales (ut ita dicam) partes perueniũt, à tenuioribus, ex quibus pendet amaritudo, deductæ, quæ fortaſis nõ ita facile uſque ad uenas ani peruenire poſſunt; ad quas iis partibus, quæ amaritudinis in cauſa ſunt, facilior eſt aditus; in tenui enim ſubſtantia amaritudo ſita eſt, & ipſemet Mes: hanc difficultatem in cap: de centurio uidit, & eam diſſoluere nixus eſt, ſed quia eſt in hac re ſuſpecta, immo nullius ferè momenti Mes: auctoritas; ideo ex Gal. decretis ratione à ſimili deprompta Meſuem tuebimur: Gal. enim 7. de ſimpli. medi. faculta. ubi de maioris centaurij radice ſermonem habet, dicit, quòd ſanguinem ſpuentibus eſt utilis: cum tamen magnam in aperiendis uteri uenis uim habeat; ita ut poſſit, & abortum facere, & fætum mortuum eiicere, ubi Gal. ait, quòd non eſt mirum effectus ferè oppoſitos ab his medicamentis prodire, quæ & diuerſis partibus conſtant, & iis facultatibus, quæ ſibi inuicem aduerſantur; ſed hęc omnia ommittamus, & neque authoritatibus adeò innitamur, ſed rem ipſam diligentius conſideremus, re uera enim omnino negare non poſſumus, ſi quis rem exactius uelit examinare, & cum iis, quę docet experientia, conferre, quin aloe priuato hoc uitio ſit præditum, ut nempe præ aliis ferè medicamentis eos lædat, qui dolori, uel fluxui hæmorrhoidali ſunt obnoxii, & id non tantum, ut peripatetici loquuntur per accidens, hoc eſt quia acres, & biliosos humores purgat, ſed ſua etiam naturali facultate, nam plurimis annis, quibus Venetiis ciuitate cuiuſuis nationis hominum refertisſima medicinam exercui re ipſa, & experientia obſeruaui, quòd illos curaturus, qui hoc incommodo tentari ſolent, dũ uariis medicamẽtis, ut illos purgarẽ, uterer, ab aliis nõ adeò facile, aut prõpte, quàm ab aloe, hæmorrhoides irritabantur, quãuis illa, & acriora eſſent, atque, quàm ab aloe, copioſiora excrementa biliosa educerent, neque enim ſene, neque rhabarbarum, ſed neque agaricum tantam moleſtiam afferebant, non negauerim tamen, quin acres humores, & alia etiam medicamenta id præſtare poſſint; ſed & hoc addiderim, quòd plus, minusve, pro ratione, aut acrimoniæ medicamenti, aut eorum humorum, qui excernuntur, naturæ, aut copiæ: nam & ſine ullo medicamento in alui fluxionibus eas excitari uidi, uel quidem aptitudinis, & propenſionis gratia, uel humorum acrimoniæ ratione: ſed utcunque ſeſe res habeat: priuatà quadam proprietate hoc magis ab aloe fieri, quàm ab aliis medicamentis dubitandum non eſt, quòd ſi dicant, ut

etiam

etiam sumopere contendunt:hoc ab antiquioribus græcis imprimis nunquam fuisse litteris mandatum. Ego aduersus hanc eorum rationem propriis eorum armis,& clypeo instructus insurgam: nã & ipsi,dum de rhabarbaro loquuntur,fore credunt, ut hoc argumẽtum ista responsione effugiant,& euitent; nempe quòd primi illi auctores, & si plurima reperierint,& nouerint, non tamen omnes uires eorum simplicium medicamentorum , quæ ab illis fuere reperta,cognouerunt;nam eorum nullus purgatoriam facultatem in rhabarbaro esse cognouit:licet enim aliis rationibus id in usu haberent;nunquàm tamen eo uti purgatorio medicamento usi sunt, quæ uis postea percepta est,tam in eo quod ex Ponto,ut Manardus dixit, uel ex India defertur; (Quidam tamen mercator, qui diu in Persia uersatus fuerat,qui quidẽ erat aromatarius (ut dicunt)& horum omnium medicamentorum peritissimus, probus quidem uir ut eius uerbis maxima fides esset adhibenda:mihi retulit rhabarbarum in mõtuosis Persię locis nasci,colligi,siccarique, & in AEgiptũ uel Syriam à Persiæ negotiatoribus importari,unde ad nos deinde afferri) sed hæc obiter de eius origine,illud ad rem propositam magis sit,quòd sicuti antiqui uires rhabarbari soluentes ignorarũt ita pariter eisdem potuit esse ignotum aloem singulariter irritare hæmorrhoidas. Hoc autem incommodum (sicuti à posterioribus fuit obseruatum),bdelii,uel masticis admixtione facilè potest mitigari,sed & de rhabarbaro paucula quædam dicamus: de eo enim superius nonnulla relata sunt, quæ si huc transferantur, & huic item loco poterunt accommodari,quibus hoc addamus,quòd nullum auctorem ante Mesuem me legisse memini,qui de duplici hac ratione,qua eo utimur,vnquam egerit; cum enim minorem ex eo astrictionem requirunt medici,id macerant per octo, uel decem horas,uel plus etiam,aliquo decocto,aut alio liquore occasioni,& scopo,quem ipsi spectandum iudicant , accomodato: unde ęstate plerunque ex eo liquore macerant,quo illius caliditas,siccitasque, & asperitas remitti possit:hyeme uerò eo,qui humores attenuet, & illud in aperiendo iuuet : at cum maiorem astrictionem, ut in alui fluxionibus,& in sanguinis sputo,& profluuio quærunt, eo toto utuntur,&(ut iuniores aiunt),in substantia,sed illud est animaduertendum,quòd cum toto eo,uel in substantia (ut aiunt) utimur non minus aperit,quamuis magis astringat: Antiqui enim, ut ex eorum libris possumus obseruare,etiam cum obstructiones erant

aperiendę, toto illo utebantur; neque, ut docuit Gal. in libris de simpl: medi: facul. in his medicamentis, quę constant diuersis, & inter se aduersariis partibus, illæ quæ astringunt, obstant, quò minus alię aperientes suo fungantur officio; immo quoquomodo potius iuuant, nā cum à natiuo calore ad actū deductæ dissoluuntur quæ aperiunt, ut potè quæ tenuioris sint substantiæ, præeunt, quas deinde astringentes sequuntur, & quasi exprimentes, eas ulterius impellunt, & adigunt, & inde fortasse etiam magis, & ualentius purgat rhabarbarum, cum totum accipitur (id enim experientia sæpe perceptum est), quàm quando solus liquor, in quo fuerit maceratum, quamuis & hoc potest accidere, quòd totum magis resistit, ne à calore natiuo dissoluatur, & digeratur: & ideo diutius potest uim suam seruare, neque iis, quæ de illo à Galeno, Dioscoride, & ab Arabibus dicta sunt habeo, quod addam, nisi quòd rarò in eo exhibendo uidi his temporibus medicos ultra tertiam dragmam fuisse progressos; quòd si Mesue longè maiorem copiam uideatur permittere: non quidem ego crederem eam Mesues esse sententiam, sed magis in libris latinis esse mendum: qui multis aliis etiam erroribus scatent, præsertimquè in notis mensuras, & pondera referentibus: vnde nunquam est his libris ita fidendum, quin & medicus semper consulta ratione, & experientia, & frequenti usu obseruata suum etiam ipse iudicium apponat: de myrobalanis autem & ipsis nihil, quod referam, habeo, præter ea quæ ab Arabibus scribuntur, qui earum fuere, quod ego quidem nouerim, inuentores, & fortasse ea ratione, quia ab Indis, cum quibus in exercenda mercatura commertium habuere, & apud quos hæc nascuntur, fuerunt edocti: vnde ad composita medicamenta, quæ cum his simplicibus in eodem ordine sunt, quod ad soluendi rationem pertinet, accedamus: sed nec de his omnibus etiam, ne prolixiores simus, sermonem habere uolumus; satis siquidem fore putamus, si ea, quæ in communiori, & frequentiori usu sunt, fuerint à nobis exposita. In his itaque nostris proximis regionibus, ut putà Venetiis, Pataui, & in reliquis huiuscemodi ciuitatibus passim, & frequentissime in usu est medicamentum id, quod uulgo electuarium lenitiuum appellant, & illud, quod recentiores nostri medici, qui paulò ante hāc nostram ętatem claruere, diasebesten nuncuparunt, cuius auctor Bartholomæus Montagnana fuit, & duplici modo in usum uenire solet, interdum enim non addito scammonio eo utuntur, & tunc

aut

aut incompletum, aut simplex appellant; interdum uero & scāmonium addunt, & uel completum, uel compositum uocant; singulæ autem istius medicamenti unciæ scāmonii ex cotoneo, quod deinde diagridium nuncupant, parati grana nonnulla accipiunt, in copia enim, uel pondere scāmonii indendi solent seplasiarii uariare; cæterum longè facilius est medicamentum; & quod magis inter lenientia medicamenta sit recensendum: illud, quod simplex est, & citra scāmonium, quamuis & illud, quod scāmonium admittit, posſit in hunc ordinem referri: adeo enim exiguam scammonii accipit portionem, ut illud non sit id, quod primùm purgat, sed quod alia medicamenta iuuat, & excitat, sicuti superius in multis aliis explanauimus, unde sæpe, si solo hoc electuario utantur, integram unciam exhibent, quæ dosis (utar enim his uocibus) non uidetur ualentiora medicamenta spectare, sed potius lenientia, & facilia; uerùm etiam, quantum ad rationem compositionis pertinet, idem de eo medicamento censendum est, quod Diaprunon ideo iuniores uocauere, quòd magna ex parte ex prunorum succo conficiatur, nam & sine scāmonio conficiunt, atque Diaprunon non solutiuum dicunt; aliquando uero addito scammonio, & solutiuum dicunt; uerùm quia longe maior est copia scammonii, quam accipit eiusmodi confectio, si componatur, ut à Nicolao describitur; ideo non inter lenientia, sed inter uere soluentia collocandum erit; præstans præterea est & id medicamentum, quod à Mes: describitur, & Diacatholicon, quasi omnes in uniuersum humores respiciat, ab eo appellatur, quod & ipsum est in hoc ordine. A quo neque procul abest Diasene à Mes: item descriptum. Sed de his omnibus id quoque dicendum est, quòd superius de simplicibus diximus; nimirum, quod interdum illis tanquàm materia aliorum fortium utimur, uidelicet, quando illis fortiora immiscemus, eo cōsilio, ut ipsorū ferè integra dosis accedat, interdum tanquàm eo, quod præcipuum sit futurū in euacuando, ac si solis uteremur, uel si aliquid addimus, id tantum addimus, quod hæc & iuuare posſit, & accelerare. Nunc de leuioribus iis electuariis hæc summatim, & breuiter dicta sufficiant. In quorum quidem compositionibus referendis, & describendis, ideo longiorem sermonem non habuimus, quia satis esse censuimus, si authores, qui exacte illa exposuerunt, significaremus: hoc igitur tantū nobis in præsentia est explicādum, quòd eorum, alia quidem bilem

lem purgant,tenuem præfertim, ut funt,quod Diafebeften, & Diaprunon citra fcamonium diximus appellari: & eadem calidioribus temporibus effe accomodata:alia uerò pluribus humoribus exuftis purgandis utilia funt,& hęc funt ea,quæ diacatholicon,diafena,& lenitiuum electuarium appellari diximus:fed præterea, ne quis putet fola ea medicamenta,quæ uulgo electuaria uocant,ad hunc primum medicamentorum ordinem pertinere;huic etiam fermoni illud addendum eft,quòd & fyrupi reperiuntur, & pillulæ, uel catapotia, & pulueres, & decocta ad hunc eundem ordinem pertinentia, ex fyrupis duæ præcipuæ eorum differentiæ,quæ quidem foluunt,nobis in ufu funt, quarum alteram nos fyrupum rofaceum folutiuum appellamus: quidam autem mucharum folutiuum,magis barbaro uocabulo:nuncupant,& hanc aromatariorũ quidam ex nouem,alii uerò ex duodecim rofarum infufionibus (barbaris uocabulis nobis nunc uti liceat) parant, fyrupum autem rofaceum ideo appellamus,quia aqua ex multiplici maceratione expreffa,& ex zuccharo decocta,in formam,uel modum fyrupi redigitur. Alteram autem fyrupi differentiam, fyrupum uiolaceum folutiuum nuncupant,quæ quidem ex uiolarum infufione eodem modo ante aliquot annos fieri cæpit, differt autẽ fic à priore,quòd frigidior, & humidior eft uiolaceus: & ideò maiorem calorem extinguendi,& fomnum conciliandi uim habet, maiorem etiam leniendi: unde etiam accomodatior eft in inflammationibus,& reliquis calidis,& ficcis pectoris,& pulmonum affectibus:fitim etiam magis extinguit,rofaceus uero magis detergit, aperit,& roborat,& proinde eft in iocinoris, uentriculi,& cerebri,calidis præfertim affectibus,præftantior;quatenus autem ad eorum dofim pertinet:hęc funt confideranda,quòd ut maiorem uim foluendi habet rofaceus uiolaceo,ita copiofiore menfura poffumus uti uiolaceo fed & præterea fcire licet,quòd cũ recentes funt,magis foluunt, dum ueterafcunt,purgatoria eorum uis refoluitur, quapropter menfe Maio, & Iunio, Julioque interdum tres vnciæ fatis funt, Martio, & Aprili, uix quatuor, uel interdum quinque poffunt liberaliter aluum ciere:poffemus quidem hic & de fyrupo de fumoterræ, qui compofitus nuncupatur,agere,& de eo qui ex pomis compofitus folet uocari,uerum illis utimur non foluendi : fed potius præparandi gratia,quamuis & ipfi aliqua accipiunt,quæ purgatoria facultate prędita funt,leuisfimam tamen uim habent,nifi ab alio medicamento adiuuentur,fed,& quia decocta plurimùm cum fyrupis conueniunt,

de

de ipsis quoque paucula quædam dicemus. Duo autem sunt, quæ in frequentiori sunt usu. Alterum quidem, quod fructuum decoctum dicitur, quod si (ut describitur à Mes:) conficiatur, uim quidem mediocrem, facilem, & sine molestia purgandi habet, addit enim & casiam, & mannam, & tamarindos, pruna, sebesten & zizipha, sed his temporibus uarius est eius usus, aliquando enim fit ex prunis, sebesten, & ziziphis, quibus addunt flores, quos cordiales appellant; uidelicet, boraginis, buglossæ, & uiolarũ; interdũ uerò sine his conficiũt, his nonnunquàm tamarindos quoquè addũt, aliquãdo uerò nõ addunt, adduntquè, quãdo maiore caloris extinctione feruentis bilis opus est, & maiore item uacuatione, cum uerò uentriculus debilior est, & frigidior, cui uideatur timẽdum esse, eos adimunt, & est istiusmodi decoctio ueluti materia, qua æstuosis, & calidis temporibus omnia ferè medicamenta purgantia dissoluuntur; nam prætermissa casia, quandoquè etiam & manna, si macerandum est rhabarbarum, hoc decocto infusum hoc tempore macerant, sed & si aliud purgans medicamentum sit diluendum, hoc itidem decocto diluunt, nam lenit, humectat, & refrigerat. Præter hoc autem, & id decoctum in usu est, quod ex epithymo dicit, humori melancholico purgando aptissimum, cuius inter alias duplex in usu reperitur confectio: altera ex Rasi desumpta; altera uero ex Mes. quæ item apud nos in maiori usu est: at istud non huic medicamentorum ordini adscribendum est, cum & turbith accipiat, & agaricum, & nigrum ueratrum; ideò posterius de eo forsitan sermonem habebimus, id uero, quod à Ras. refertur, omnia facilia habet præter turbith, quod quidem cum non in multa copia iniiciatur, potest aliquo modo in hoc ordine censeri, tum sit facilis sanè medicina, quæ ad humorem melancholicum facile purgandum apta sit, siue aliquem syrupum ad hunc pertinentem illi addamus, siue eo tanquam materia, qua alia medicamenta sint diluenda, utamur: non solent autem seplasiarii eiusmodi decocta diutius parata seruare, sed ea, cum illis opus est, conficere, quia calidioribus temporibus facilè putrescunt. In decocto autem senę, quod & ipsum in multo usu est, non multus ero, cum uariè, & multipliciter cõficiatur; nam tum ex ratione eorum, quæ senæ adduntur; tum uerò ex illis, quæ de sena sunt paulò ante dicta, facile omnia, quæ ad ipsum pertinent, poterit quisque, uel leuiter instructus, assequi: syrupi autem, si probè cocti fuerint, integri diutissime seruantur, pillulæ uero uel catapotia, quæ in hunc ordinem referri possunt, ex his quibus

bus nunc utimur, fiunt pillulæ ex hyera, scilicet, quamdiu aloes Gal. appellat, ite & pillulæ, quas 3.can. assaiareth: uocauit Auicena has uero, & priores addito agarico quandoque conficiunt, ut à remotioribus partibus, præsertim uero à capite, uim maiorem attrahendi habeant; quarum hæc est differentia, quod illæ, quæ ex hyera conficiuntur, calidiores sunt: vnde frigidioribus affectibus multò opportuniores sunt, quàm calidis: at assaiareth non ita calefaciunt, mixtis enim myrobalanis aliorum medicamentorum calor temperatur. Alephanginæ uerò, quas statim à principio tractationis de pillulis Mes: descripsit, insigniter calidę & ipsæ sunt: immo & illis ex hyera confectis calidiores; & præter id, quòd non minorem purgandi uim habent, quàm hyera habeat, calefaciunt etiam, flatusque dissoluunt, & discutiunt, crassamque, & lentam materiam attenuant, unde ad dolores ex materia pituitosa, flatulenta, in uentriculo pręsertim, & intestinis concitatos admodum præstantes sunt. In hoc eodem ordine sunt mastichinæ, quæ etiam laboranti uentriculo, & crassiores humores, tum biliosos, tum pituitosos congerenti prodesse maxime possunt, & ratione agarici earum uis ad caput etiam pertingit, & ad oculos: vnde earum usus affectibus oculorum, & capiti utilis est, tum illis, qui earum partium primarii sunt, tum uel maxime iis, qui ex uentriculi consensu oriuntur. In hoc eodem etiam ordine sunt pillulæ, quæ ex tribus cum rhabarbaro uulgo in nostra hac regione ideò appellantur, quia ex tribus simplicibus medicamentis confectæ sunt, uidelicet, aloe, agarico, & rhabarbaro, pari singulorum pondere; quæ mirum in modum obstructiones aperiunt bilemque, notham præsertim, & pituitam educunt, vnde in febribus diuturnis earum usus præcipue conducit, quæ à multis uiscerum obstructionibus fouetur: sed & doloribus, tam uentriculi, quàm iecinoris ab eisdem humoribus excitatis conferunt: dicuntur autem cum rhabarbaro, ut eas discernamus ab illis, quæ interdum pillulę communes, interdum de tribus dicuntur, & ab Arabibus tanquàm medicamentum describuntur, quod in pestilentia maxime sit salutare, easquè in Ruffum auctorem referunt, quamuis, si gręcos legerimus, alio modo medicamentum Ruffi se habeat, quàm Arabes retulerint: hi enim ex aloe, croco, & myrrha eas conficiunt: Ruffus uero croci non meminit, sed ammoniacum pro croco imponit, neque, pillulas conficit, sed puluerem componit, neque est idem horum pondus. Ruffo, & Arabibus, si Paulum legere uoluerimus. Aetium, & Oribasium

cap. de pestilentia, & Arabes, vbi idem argumentum tractant: sed siue hoc, siue illo modo composuerimus, mirum est medicamentum, & à posterioribus omnibus probatum, quod tamen mea quidem sententia magis accommodatum esset homini à pestilentia custodiendo, quàm iam lapso in pestilentiā curando; exiccādo enim, quod insigniter pręstat, & facilè purgando sine agitatione, à pestilenti putredine potest defendere; tutior tamen est eius usus, quando nulla, aut modica febris accensa est, quia, cum febris est acuta, sicut sæpe pestilentes febres sunt, (nàm & si exterius non uideantur ardentes, interius tamen vrunt) calefacientia, & exsiccantia, ut sæpe testantur Gal. & Hippo. maxime illi aduersantur: harum verò omnium, quatenus ad eius (vt aiunt) dosim pertinet, idem ferè modus est, communi enim consuetudine accedit vsque ad sesquidragmam, vel ad summum ad dragmas duas. Pulueres autem, quibus non modò medici, sed interdum & mulieres ad purgationes vtūtur, sunt, primùm pulueres hyeræ, & sęne puluis, quē nunc vulgares seplasiarii apud nos senæ pręparatum appellant, facile sanè medicamentum, & primùm, quòd ego quidem nouerim, à Bartholomæo Mōtognana descriptum, exustis pręsertim humoribus, deinde & pituitosis, crassisque educendis aptum: conficitur autē accepta senæ ad sesquiunciam, additis deinde macere, & zingibere, utriusque dragmis tribus, & deinde fęcis vini albi, quam vulgares tartarum appellāt, sesquidragma: hoc medicamento nostræ obstetrices in cienda aluo, si quando in puerperis supprimatur, vtuntur, dant autem dragmam vnam; aut alteram ex iure gallinaceo, quod sæpissime citra vllam noxam aluum mouet: aliqui tamen & sal indum iniiciunt, & scammonium: sed hæc cum adduntur, iam in causa sunt, ne huiusmodi medicamentum huic primo madicamentorum ordini; de quibus nunc est institutus sermo, adscribi possit: scammonium siquidem, & sal illud acriora sunt medicamenta, etiā si cum leuioribus aliqua copia commisceantur; quàm, ut possint ad hunc ordinem admitti. De pulueribus autem hyerę, licet illi ita in vsu antiquis fuerint; tamen, ob aloes amaritudinem, perpauci sunt; qui illos sine aliorum mixtura possint admittere; ideo non multa præterea de iis dicemus; sed ad alium medicamentorum ordinem nostrum sermonem conuertemus.

De ratione usus, & compositionis medicamentorum; quæ potius soluentia, quàm lenientia dici possunt. Cap. 13.

VT eundem in his ordinem seruemus, quem in aliis quoque seruauimus, primùm de simplicioribus medicamentis, mox & de compositis agemus: quamuis, quantùm ad institutum nostrum pertinet, in his res secus se habeat, ac in aliis, de quibus hactenus sermonem habuimus, quia illis non modò interdum, sed frequentissimè (ut superius diximus) simplicibus utuntur medici, sæpe uerò paucissimis additis: his uerò rarissime solis, sæpius verò compositis: ut autem cōpositorum uires cognoscamus & illis congrue, & fœliciter utamur, necesse est prius de simplicibus ad hoc genus pertinentibus agere, cum illa ab his uires suas sortiantur; non omnia autem, quorum auctores meminere, persequemur, sed ea tantum, quæ passim in frequentiori sunt usu, & quæ inter cōposita recipiũtur, quibus frequẽter, & ad uniuersum ægrorum corpus purgandum ferè ubique medici utuntur; itaq; ualentissima quidem sunt, scãmonium, colocynthis, elateriũ, uera trũ nigrũ, albi namq; ueratri usus, postquã Arabũ doctrina in has regiones, & in nostra studia irrepsit, intermissus est: Arabes.n. ab illo tãta incommoda adferri testantur, atq; tot malis ab illo ęgros affici adfirmant, ut omnes medici, aut maxima eorũ pars, illorũ maledictis perterrefacti illud in usum reuocare timuerint: sed neque in præsentia de eo agendum est, cum enim de iis, quibus uomitus excitatur, agemus: de illo sermonem habebimus: polypodium uerò epithymum, turbith, agaricum, & cnicus, quem Arabes cartamum appellant, uim mitiorem aliquantò habent: de quibus illud in memoriam est reuocandum, quod superius diximus, nimirum nos sæpe his uti, ut illorum immixtione aliorum imbecillium medicamentorum uires adiuuemus, & excitemus, atque ea, quæ tardiora sunt, acceleremus; quo tamen casu eorum modicã portionem aliis addimus, non autem eã, quæ ad id pondus propè accedat, quod exhibere solemus, cum illis solis utimur, ut eis mediocriter purgemus: tunc enim imbecillium uires superarent, & ipsa non autem leuiora euacuarẽt, purgarentque: sed de hoc in prioribus capitibus abunde satis dictum est. De iis ergo, quòd ad hunc locum attinet, quò soluunt, & in purgando præcipua sunt, nunc tractandum nobis est: & quamuis, ut paulò ante diximus, raro his solis medica-

mentis medici uti soleant: plerunque autem in compositionibus, ueluti in appellatis à me electuariis, aut catapotiis, aut id genus aliis, in usum ueniant: quia tamen aliquando etiam eis solis utimur, & sępius etiam antiqui utebantur: & nos quoque primùm de illis solis, simplicibusque, postea de iisdem compositis in usum deducendis exactius loquemur: neque tamen, cum illa in usum sola deduci dicimus, intelligi uolumus, ea omnino simplicia, & sola, atque sine ullo apparatu, & correctione, uel ulla materia exhiberi: nam si uel ex iure, uel ex mulsa, uel ex aliquo alio decocto accómodato accipiantur, nō ideo tolli credimus, quin dicere possimus, ꝙ illis solis, & tanquā simplicibus vtamur, sicuti cū mulierem illā nobilē, quæ herpete laborabat, & omnia medicamenta renuebat, Galenus scāmonio lactis sero addito decepit; & quia, vt diximus, vel nunquā, vel quàm rarissime, medici, qui ex ratione medentur, hęc absq; ullo apparatu ægrotantib. offerunt: propterea ꝙ nullū est horū medicamentorum, cui insignis aliqua malignitas, ac praua qualitas nō insit: qua iecur, uentriculū, cor, & cætera viscera, reliquasq; præcipuas, ac digniores corporis partes plurimū possint lædere: ideo primū de ratione, qua ea paramus, deinde uerò quo pacto illis paratis, & correctis vti possimus, sermonē faciemus, & postremū de illis compositis, quibus hęc purgandi facultatē adferūt, agemus: primū autem quædā tractemus, quæ in vnirersum ad hoc negotinm attinere arbitror: quæ quidē, si rectè percepta fuerint, nō parum lucis illis sunt allatura, quæ particulatim de vnoquoq; medicamento, tam simplici, quàm cōposito sunt exponenda. Tria itaque sunt (ni fallor) ea, quæ cōmuni quadam ratione in his medicamentis corrigēdis, ne quid noceant, medici diligentiā, & eā quidē maximā, postulant: primū uerò est, ꝙ omnia istius generis medicamenta qualitate quadā prædita sunt, quæ naturā veneni sapit, & naturæ nostræ inimica sunt, neq; ab his, quæ vere, & exquisite venena sunt, ut 6. libr. com. in 6. epid. Gal. docuit, alia ratione differunt, nisi quòd venena uerè, & propriè illa dicenda sunt: quæ suaptè natura eam vim, & facultatem habent, ut eorum usu humano generi mors, & pernities paretur; quæ quidem licet, quādo in exigua admodum copia exhibentur, illum, cui oblata sunt, non interficiant: nunquā tamen in aliquod corporis humani commodū, aut vtilitatem uerti possunt: nil mirum autem est, si exigua admodū copia exhibita non interficiant, etsi enim qualitate agant: & forma, certa Com. 5.

 tamen

tamen quantitas exigitur: quod non ĩ iis solùm, sed in cæteris omnibus rebus naturalibus locum habet: ecce enim, neque minima ignis fauilla combureret, cum tamen suaptè natura cõburendi facultatem ignis habeat: medicamẽta verò, quæ purgandi uim habent, & quæ propria sua natura uentrẽ soluunt, de quibus institutus est præsens sermo, in multa quidem copia, perinde atq; uenenum, interficiunt, in certa tamen, & diffinita quantitate, quantũ nempe natura possit eã rectè administrare, & regere, & opportune illi oblata plurimũ conferre possunt, & vtilia sunt: ad purgandũ enim corpus, & ea excrementa detrahenda, quæ illi molesta sunt, illis tanquàm instrumentis natura utitur: nam facultatem eam habent, qua certos ad ventriculũ, & intestina, dum in illis nempe horum uis manet, humores attrahunt: quos deinde expultrix facultas ad exteriores partes expellit: quod si maiori copia hæc medicamenta exhibeantur, perinde ac venena, necãt: unde Theriaca, quę vim habet reprimendi, & venenorum omnium perniciosam facultatem abolendi, si homini exhibeatur, qui pharmacum purgatorium acceperit, quamuis iam purgatio inceperit, aluum sistit, ui medicamenti repressa, & superata, sicut alia uenena ab ipsa superantur: immo hoc maxime argumento, an rectè parata sit Theriaca, cognoscimus. Alterum uerò, cuius in horum medicamẽtorum vsu maximam rationem habere oportet, est: quòd propria sua natura ventriculo, præcipuè vero ori eius aduersantur, ut eodem 2. lib. de ratione vict. in acut. mor. & 8. de comp. med. secundum lo. monet Gal. cum enim alicuius acrimoniæ non sint expertia, & hac ratione lædunt: & ob eximium istius particulæ sensum: quæ plurimum ex eorum vsu molestiam percipit: unde postea contingit non solum ventriculi, (quod nobis ob oculos debet versari) sed plurimum etiam aliorum viscerum robur, & substantiam exolui, laxioremq; reddi, nisi illis aliquo pacto consulamus. Tertium postremò illud est, quòd adeò illa ingrati, & molesti saporis, atque odoris sunt, dum deuorantur; vt cum primùm à gustu percipiuntur, stomachum subuertant; & fastidium moueant; sed non modò, dum summuntur, molesta sunt; sed postea etiam molestas & ingratissimas eructationes excitant; quæ, vt idem Gal. 1. de composi. med. per loc. ait, totum hominem turbant, & cogunt, ut medicamentum euomat, atquè deinde ita sollicitum reddunt, ut quiescere deinde nequeat: sæpe enim humores mouent, neque tamen

Cap. 3.

Cap. 3.

men possunt educere. Sicuti autem tria hæc incommoda cōmuni quadam ratione ad hęc omnia medicamēta attinent, ita etiam, quo modo illis possimus occurrere, in uniuersum, & communi oratione agemus:&, quòd quidem ad primum pertinet, quia, ut superius diximus ex sententia Gal. lib. 3. de temperamentis, & 6. lib. com. in sextū Epidem. nocent, si sint ea quantitate exhibita, qua uires naturæ uincunt; & ab ea superari, aut recte moderari nequeunt: si uerò modice oblata fuerint, & quantùm à natura regi possunt, quasi eius accomodata, & utilia instrumenta fiunt: ideò in hoc maxime ea ratio consistit, qua huic primo incommodo possimus occurrere, ut uniuscuiusque medicamenti eam mensuram inueniamus, quam natura facile, & citra insignem molestiam ferre, & regere possit; & hoc est, quod & Arabes, & Latini, & multi ex Græcis medicamentorum dosim appellant: nequetamen ire inficias volumus, quin etiam multum quandoque expediat aliqua his commiscere, quæ uenenosam eorum naturam reprimēdi uim habeant, sed de hoc postea magis particulatim agemus: alteri uero incōmodo mixtura succurrimus: aliquid enim cum eis immisceinus: quod tum acrimoniam horum medicamentorum obtundat, & leniat: tum uero substantiam ventriculi, & aliorum viscerū colligendo illis robur addat, & obsistat, quò minus à medicamentosa pharmaci qualitate dissolui, aut laxari posint: unde medici ferè omnes, præsertim Mesue, eos summopere laudant, qui cum purgatoriis medicamentis leniētia commiscent; ait enim, quòd illa horum operationem beatificant: sed & alia ratione præterea occurrimus; si post assumptum pharmacum aliquid sorbendum demus, quod detergendi uim habeat: ut si quid aut substantiæ, aut qualitatis medicamentosæ sit relictū, quod ori ventriculi hæreat, ad fundū id detrahatur: quēadmodū esset mulsa: sed & syrupus rosaceus ex rosarū succo, uel infusione (vt aiunt) factus posset huic rei satisfacere. Hippo. uero eodē com. 2. de ratio: uict. vtroque nomine ptissanā, uel hordei cremorē laudat, si post acceptū pharmacū sorbeatur, quia & leniendi, & detergendi uim habent, quidā uero ad substantiā, & partes oris uentriculi corrigēdas, & roborādas, malū cotoneū, vel aliud, quod sit astrictionis particeps, mādūt; uel pirū, ac succū deuorant: tertio autē incōmodo occurrendū esse docuere Hippo. & Gal. rebus, quæ bene oleant, vt grato, & aromatico odore insuauitatē, & abominationem (vt ita dicam) quam secum Cap. 3.

affert medicamentum, mitigent, aut reprimant, & uentriculo gratiam concilient, ut enim fœtida, & quæ tetrum spirant odorem, & quæ horribili sapore gustum afficiunt, fastidium, & tandem uomitum cient, ita quæ bene olent, & quæ grato sapore prædita sunt, ut grata sunt uentriculo, immò & cæteris uisceribus ita facile detinētur, & ab eo recte administrantur: vnde postea excogitatum est, ut Gal. in sępius citatis locis testatus est, ut ex melle conficiantur medicamenta, uel zucchàro, illisq́ue aut aromata, aut semina bene odorata addantur, qualia sunt semina fœniculi, anisi, cimini, ameos & id genus alia; quæ quidem præterea attenuando, & aperiendo faciliorem operationem pharmaci reddunt; ita ut minori molestia ægrum afficiat. Et hæc sunt præcepta, quæ communi quadam ratione exposita, particulatim deinde omnibus his simplicibus medicamentis, quæ uim purgatoriam habent, sunt accomodanda. Sed antequàm rem hanc particulatim tractemus, de dosi dicta adhùc quędam in uniuersum, qua cognitu necessaria sunt, exponamus.

De purgatoriorum medicamentorum dosi in uniuersum .Cap. 14.

Nihil profectò aut magis necessarium est, aut saltem magis utile, quàm illud, in quo agunt medici de inuenienda mensura, uel quantitate medicamenti: quæ ita cōgrue exhiberi posit, ut iuuet plurimùm, obesse uerò uel minimum nequeat, nec modò in his purgantibus medicamētis hoc medicum sollicitum reddit, uerùm etiam in omnibus aliis ferè medicinæ instrumentis: nam
Cap. 12. (ut in libello de curandi ratione per sect: uenam Gal. exponit) sæpissime medicis accidit, nec medicis modò, uerùm & popularibus hominibus, ut pro compertissimo habeant, quid in curando morbo sit agendum; nam cum natura morbi fuerit cognita; inde euidentissima, certissimaque ratione perspicitur; an sanguinem detrahere expediat, uel magis calefaciendum, refrigerandum ue sit; quæ uerò sanguinis copia sit detrahenda, aut quantum calefacere, uel refrigerare oporteat, non certa, aut præfinita aliqua ratione, sed quadam tantum coniectura possumus cognoscere: quod Gal.
Cōm. 37. in commentariis in secundum de rat. uict. in acut. mor. testatur: ubi ait singulorum præsidiorum quantitatem artificiosa coniectura egere: vnde postea eodem de curandi ratione per sect. uenam libro addit, nihil esse, quod in agendo medicinam artem conie-

ctūralem

ctūralē æqu ē faciat,ac cuiusq; remedii quātitas; quàm autē artificiosa hæc cōiectura difficilis sit:idē illo eodem secūdo de ratione uict:cū hæc protulit,ostendit:artificiosè coniicere uiri est,qui uires omniū,quæ ad eam artē pertinent,didicerit,memoriæque mandauerit,& in artis operibus diligentia adhibita se exercuerit: vnde etiam in huiusmodi dosi, uel discernenda purgatorii medicamenti purgatione,qua assequamur, quo pacto, uel qua ratione ita purgandus ille sit,qui purgatione eget,ut ea purgatio ipsi insigniter prosit,nullo autem pacto noceat,uel saltem leuiter noceat:sæpe medici in diuersas abeunt sententias, præsertim uerò,cum particulatim res hæc tractatur: nam rarior sententiarum diuersitas oritur, cum generatim, & in uniuersum huiusce rei consideratio proponitur,nimirum quando in uniuersum quærimus, quæ homini laboranti alicuius medicamenti quantitas dari tutò possit,ut natura facile deinde uacuationem illam ferat,nulla tamen particulatim relatione facta ad hunc,uel illum: quo quidem casu,ex temperatura,ætate,uiribus,tempore,regione, artibus, maxime diuersitatis ratio aliqua potest oriri:nam generalis illa consideratio amplior est,& latioribus finibus comprehenditur:longe uerò anguſtiores termini proponuntur,cum generales rationes contrahere, & eas particulatim huic,uel illi ægrotanti accomodare necesse est: cum autem utrunque sit medico, qui hanc artem uoluerit exercere,necessarium, ideo de utraque ratione agemus; primùm uidelicet,in uniuersum hoc negotium tractantes, mox uerò, quò magis per artem fieri potest,uniuersalia præcepta ad rationem usus, & operationis particularis contrahemus:itaque ab hoc capite exordiamur.Quicunque recte ratione eam tenere, & addiscere uoluerit,qua medicamenta, siue illa simplicia fuerint, siue composita, per suas congruas doses metiri ex arte possit: oportet, ut hoc primùm tanquam fundamentum iaciat,nempe ut omnia medicamenta simplicia primùm perspecta,& cognita habeat,quantùm uidelicet ad facultates,& uires eorum pertinet:simplicibus enim exquisite cognitis facile deinde erit illis,ex quibus compositum medicamentum confectum est, mutuo collatis, & compositorum uires,facultatesque perdiscere:nec solum (ut.Gal.sæpe testatus est) satis erit:si communes eorum rationes tenuerit, sed eas etiam in suos ordines,uel (ut aiunt iuniores) in suos gradus digerere necesse est;neque de illis ordinibus nūc loquimur, qui primas qua-

litates respiciunt, quanuis & illi necessarii sint: sed de illis agimus in præsentia, qui naturā eā respiciunt, qua medicamenta vim purgatoriā habent, ꝙ non omnia eandē, & æqualē uim habent: immo alia aliis ualentiora, aut imbeciliora sunt, & sicut differentes sunt uires, & robur; ita & differentē habent mensuræ quantitatis, uel copiæ, ad purgationē offerēdæ rationē: neque minus in his medicinis necessaria est hæc in ordines, & gradus distinctio: quàm in illis, in quibus, ut calefaciamus, vel refrigeremus, vel id genus alia agamus: utimur. Sed quāuis res hæc satis oībus, qui hæc animaduertūt, possit esse aperta, eā tamē exēplis manifestiorē faciamus: in his ergo medicinis, quę nūc in maiori vsu sunt, supremū ferè ordinē: &, vt Gal. loqui solet, quartū ordinē tenent, scāmoniū, elateriū, colocynthis, & euphorbiū: horū.n. rari sunt, qui dum purgare uolūt, nostris præsertim his tēporibus, audeāt ad pōdus semidragmæ accedere, plerique uerò, neque ad scrupulū: tertii autē ordinis sunt, nigrū ueratrū; & genistæ flores, qui mulierculis in multo usu sunt; turbith, agaricū, sarcocola, serapinū, opoponacū, & id genus reliqua, in quorum vsu non timemus etiā dragmā excedere, ut tamē in his etiā sint alia aliis vehemētiora; vltra tamē pondus sexquidragmę rarò trāscendimus: secūdū ordinē occuparunt polypodiū, cnici semina (cartamū Arabes appellāt) centurea, hermodactilus, cianeus lapis, quem lazulū Arabes vocant, iridis radix, uel succus eius, in quibus vltra dragmā alterā, & semissem interdū progredimur; postremus autē ordo, quiq; primus cēsendus est, si à leuiorib. & faciliorib. vt cōsueuit Gal. īcipiamus, quē & nos sequuti sumus, & sequemur, est eorū medicamētorū, quorū tractationē in prioribus capitibus expediuimus; sed hoc imprimis in horū medicamētorū rōne cōsiderandū est, ꝙ purgantiū medicamentorū facultates, atque eorundē robur, & efficaciā sola experiētia medicos edocuit: ita vt vel parū, vel fortasse nihil ratio cōtulerit, de simplicib. loquor; vnde quicquid de facultatibus, uel de dosi horum medicamētorū dicēdū est, id totū ab obseruatione, & experientia petēdū erit: & proinde qui in vsu horū simpliciū medicamētorū fieri perítior voluerit, illum oportet ea, quæ de illis à probatis auctoribus literis tradita sunt, diligēter legere, & ipsum pręterea, vel artē hāc exercendo diligēter, effectibus, & operationibus, quæ post exhibitū medicamentū sequi solent, diligenter attendere, uel longe antea optimos sequutū pręceptores obseruasse, quid, & quomodò res illi suc-

ti succedat: nã si diligenter quis animaduertat, perspiciet eos, qui uolũt esse, ut de natura pronunciauit Hipp. αὐτοδίδακτοι, hoc est, qui ex se ipsis, & sine præceptore, quem sequantur, artem medicinę ediscere se profitẽtur, in innumeros errores incidere, qui quidem non sine insigni ægrorum damno, & periculo committuntur, nec certè id mirũ est: nã fallax omnino est, & admodũ periculosum, si lectis his, quæ ab antiquis, & probatissimis medicis, literarũ monumentis circa dosim medicinarũ sunt tradita, illis vsquequaque hæreamus, prius diligenti examine, & iudicio non adhibito, non q̃ illi non fuerint excellentissimi, & illius authoritatis, vt fides omnino eis non sit adhibẽda; sed quoniam per tot annorum curricula eorũ libri in manibus tot literas ignorantium, & negligentium librariorum versati sunt: vt in his, quæ ad pondera, & mensuras medicamentorum, tum simplicium, tum compositorum pertinent; vt sæpe in libris de compo. medicamen. per genera, & secundum loc. Gal. animaduertit: tanta errorum congeries orta fuerit, ut, ni si recto iuditio fuerint omnia æstimata, facilè possimus errare: quod ex multis locis possemus ostendere; sed vnus nobis satis sit, qui potest aperte rẽ hanc patefacere, de dosi. enim hyeræ dia aloes semel. 7. meth. semel. 2. & bis 8. de composit. medi. secundum loc. Gal. habuit sermonem, quæ loca si quis conferat, facile errorem in uoluisse aliquo eorum locorũ iudicabit, nam interdum dandã ad summũ dragmam ait, alibi completam dosim esse tres. ʒ. dragmas, sed quis, quæso, qui ea, quæ de his simplicibus medicamẽtis, de quibus præsens est instituta tractatio: legerit, non miretur, sicuti iure admiratus est Auic. 2. can. cum viderit, quàm varii, & diuersissimi fuerint antiquiores auctores in eorũ pondere limitando, & definiendo; quo illa ad purganda corpora possint tutò dari; nam vt à scammonio, quod in frequentiori vsu est, incipiamus: Dioscorides posse ad dragmam vsque tutò dari censuit, quamuis deinde dicat posse interdum satis esse semidragmam, vt liberalis fiat purgatio; duo vero oboli, hoc est scrupulus potest commode aluum ciere, & ita videtur sentire dosim eius esse à scrupulo ad dragmam: Paulus uero 7. libr. suæ medicinæ ait dandos esse obolos quatuor, qui pendunt duos scrupulos, cum quo consentiunt Aetius, & Actuarius. Mes. verò, quem omnes fermè Iuniores sequuti sunt, non audet scrupulũ dare, immò consulit non esse excedenda grana duodecim, sicut minimum quod dari potest,

Cap. 1. circa principium.
Cap. 2. ubi agit de iis, qui ex stomacho caput dolent.
Cap. 2. circa principium.
Cap. de scãmonio.

potest,ut uẽtrẽ soluat,uoluit esse grana quatuor. Quid de elaterio dicam? de quo sensit Dioscorides non esse excedendum obolũ, qui semiscrupulum ęquat, sicuti minimum,quod dari adultis pos sit,ut commode purgare possit,satis esse dimidium oboli, hoc est pondus granorum quinque, Paulus tamen tres obolos, hoc est semidragmam dari posse autumat,itidem Aetius,& Actuarius,Me sue uerò cum Dioscoride sensisse uisus est, qui à granis decem us que ad scrupulũ progreditur. Sed & dosim colocynthidis hic esse ait à granis sex usque ad decem,cum Dioscorides triobolum det, quod ad dragmæ dimidium accedit. Si uellemus per alia id genus simplicia uagari,non deesset amplum huic orationi argumentum, sed tempori parcere uolumus: unusquisq; enim ex collatione eorum, quæ scripta reperiuntur, quod reliquum est, huic sermoni addere poterit; nos alia,quæ nostra sententia utiliora sunt,tractemus. In hac autem tanta sententiarum diuersitate, siue illa ex erroribus originem habuerit, siue ex eorum auctorum proposito, ne relinquamus animos iuuenum,nõ modo suspensos,sed etiam perplexos,rem hanc diligentius examinemus,hoc primum exposito, quòd longè cautiorem opportet esse medicum in his metiendis medicamentis,quando ipsi res est cum eo purgando corpore,cuius naturam non habeat perspectam,quonam uidelicet pacto libe rales purgationes ferat, quàm facile,& obediens sit medicamẽtis, quia si naturam exploratam habeat,& nouerit,an leui medicamen to facilè soluatur,an uerò astrictiorem aluum habeat, modò prudens sit medicus,multi negotii res non erit: ut insinuare uidetur

Com.9. Gal.2.de rat.uict.in auct.morb.accommodatum pondus,uel men suram medicamento præscribere; sed vbi ignota sit purgandi cor poris ratio,maior æstimatio, & diligentior pensitatio est adhiben da, ita uidelicet, utneque eorum sententiæ hæreamus, quamuis multæ essent auctoritatis, qui amplam copiam exhibendam putãt, suntque in dandis medicamentis liberaliores,neque illos etiam se quamur,qui nimis timidi in exhibendis medicamentis esse uidentur: sed eorum, qui uia media incessere, vestigiis insistamus: quod eodem loco Gal. innuisse uisus est,cum dixit,in illis,qui nobis minimè noti fuerint,tantum medicamenti esse dandum, quantum pluribus datum solet mediocriter purgare: duo enim sunt extremi errores,qui,quantum fieri potest,sunt à medico declinandi; primus,ne immoderata fiat uacuatio, hoc enim corporis ægro

tantis

tantis uires potest deiicere: alter, ne si iustò imbecillior sit medicina, ita vt nihil vacuet, & plus calefaciendo noceat, quàm prosit per vacuationem, & interim morbus crescat, aut moueat quidem non uacuet tamen, aut longe minus uacuet, quàm mouerit; vnde postea humores vitiosi, moti, nō educti, maiorem, ut sensit Gal. 2. de cau. sympto. molestiam afferant. Quòd si quis fortasse petat, & vnde à iuniori medico, qui nondum medicinam faciendo, & per experimenta artem, uel peritiam vsus medicamentorum sit consequutus, hæc sunt perdiscenda. Dicimus, quòd, quemadmodum citharædi citharizando, non autem solum disciplina, ut docuit Arist. fiūt, ita & omnes artes per exercitationē, & vsum tandē absoluunt, præsertim illę, quæ ope manus, vel alioquìn corporis ministerio vtūtur: nā tunc, nisi ipse artifex se exerceat, & manū, vel aliam partem assuescat, nihil efficit; artes verò, quarum peritia corporea artificis exercitatione non pendet, sed ingenio potius, & iuditio nituntur, non modò ex ipsius artificis vsu absolui potest: sed etiā, si, quid alii periti agant, obseruauerit: vnde iunior medicus, si aliquandiu in maiori aliqua ciuitate uersetur, ubi multi sint medici, qui plurimùm sint exercitati, & eos sequatur, & obseruet; quonā pacto medicamenta metientes illis utantur, multis inter se collatis, quæ soleat esse communis eorum dosis, facile percipiet, qua frequentius mediocriter homines in ea regione soleant purgari, neque minus etiam illi proderit, diligenter libros seplasiariorum legere, in quibus illi medicamenta ex medicorum suorum præscripto describunt, ita enim non multo tempore, si diligens fuerit, eorum ferè omnium, uel saltem quę in maiori usu sunt, peritiā assequi poterit; sed neque hoc prætermittendum est, quod non pauci momenti est, nimirum, quòd quotiescunque iunior circa dosim alicuius medicamenti præscribendam dubius fuerit, potius partior esse debet, quàm liberalior, hoc enim Auic. 4. fen. primi canon. monuit, cum dixit, melius esse in purgando, uel alioquìn euacuando, infra subsistere, quàm exquisitissime uacuare, cui sententiæ consensere Hippo. & Gal. 1. aph. qui præcipiunt uacuationes immodicas esse fugiendas, ut quæ periculosæ sint, nam facilius deinde est, repetita uacuatione per alterum medicamentum, addere id, quod in priori uacuatione defuerit, uel aliquo clysteri leuius medicamentum adiuuare, & detrahere id, quod motum, nec tamen eductum fuit quàm immodicam uacuationem reprimere, & corpus, post factas imbe-

Cap. 5.

Commentario 3.

imbecilliores ex nimia uacuatione vires, reficere. Nec minori diligentia vti medicum oportet circa medicamenta, quibus usurus est: vt videlicet perspectum habeat: quomodo illa se habeant, nimirum an pharmacopola, apud quem diuertitur, sit vir bonus, & in eligendis, & emendis optimis quibuscunque medicamentis peritus, & diligens, atque in illis rectè seruandis sollicitus, num item medicamenta noua sint, vel iam inueterata; noua enim plerunq; fortiora sunt: huiusmodi autem animaduertere plurimùm expedit, neque aliquid est, quod maiorem medico honorem, & ægrotantibus vtilitatem posit afferre, cum hinc non parum uiribus medicamentorum, & addatur, & detrahatur: verum & loci, in quo medicaméta nata sunt, & vnde allata, ratio nobis habenda est: nam locus multum, aut viribus medicamenti addit, aut de illis detrahit: & fortasse id in causa fuit, vt tanta inter probatiores medicæ artis authores in pondere, & quantitate simplicium medicamentorum præscribendis varietas exorta fuerit, quantum superius ostendimus: nam ut à scammonio exemplum petamus, Dioscorides illud aliis præfert; quod in Mysia Asiæ Prouincia oritur: unde triobolũ dari, hoc est samidragmam cẽsuit, credo enim magis huius sententiæ fuisse Dioscoridem, quàm quòd integram dragmam ausus sit concedere, arbitror mendum esse in libris etiam Græcis, & ita puto tum Paulum, tum Aetium uoluisse, Arabes verò, & præsertim Mes. illud, quod in Antiochia colligitur, anteponunt: at Plinius Colophonium, mox Pirrenense, credideri mque fortè, quòd mitius erat scammonium ex Mysia allatum, unde & liberalius poterat cõcedi, acrius verò id, quod ex Antiochia, quo Mesue. & alii, quos ille sequutus est, vtebantur, & ideo timidiores fuere, neque istud sanè nostrum commentum est; sed hoc primus, quem legerim, animaduertit Auic. cap. de scammonio: ꝙ autem ex loco, & regionibus medicamentorum vires mutentur: nullus sanus medicus unquàm ignorauit: possumus autem nos id exemplo à iunioribus accepto demonstrare; nam Rha. si respicia mus, ad antiquos, qui de eo scripsere, Græcos inquam, illi Ponticum tantum nouere: Arabes vero & illud, quod Barbarum nuncupatur, quod ad nos nunc, vel ex Persia, vel ex India fertur: &, vt doctissimus Manardus scripsit, qui vtrunque vidit, & illud ex Põto à sarmatis allatum, & hoc nostrum, quo utimur, videtur ad vnã speciem vtrunque pertinere: nostrum tamen odoratissimum est, cum

cum Ponticum odoris insignis sit expers: quod (ut ille retulit) & si purget, longè tamen minus efficax est, quàm nostrum: unde antiqui nunquam illud inter ea medicamenta recensuerunt, quæ aluũ quoquomodo cieant; nostrum uerò uim eam ciendi habet, & eam quidem satis insignem, quæ diuersitas non nisi à loco, uel regione oritur, sed de his satis. Porrò nec minus à medico considerandus est modus, uel ratio, qua uti medicamentis his uolumus, nempè num crudis, uel coctis: præterea, solis ne, uel aliis additis, præsertim uerò illis, quibus, si quid malitiæ est in medicamento, corrigitur: nam si de eis medicamentis sit sermo, quibus decoctis uti solemus, sicuti sępe scãmonio, interdum colocynthide, sępius polypodio, epithymo, quandoque ueratro nigro, uel semine cnici, uel (ut Arabes,) cartami, turbith, item semine, & flore genistæ utimur, cũ per decoctionem eorum acrimonia mitescat; & malitia obtũdatur: primùm, quia per decoctionem partes acriores, & igneæ, partim ui concoctionis digeruntur; partim cum aliis magis mixtæ temperatiores fiunt, deinde uerò, quia solent plerunque ex alia re coqui, qua, aut caliditas obtũditur, aut acrimonia, aut tãdem quicquid in ea sit, de quo timemus, ne uentriculi, uel aliorum uiscerũ uires lędat, liberaliores in eorũ usu esse possumus: nam ut scammonium primùm tanquàm in exemplum proponamus, id cum parari uario modo soleat, modus is præsertim ab omnibus probatur, ut ex malis id fiat, aut communibus, aut cotoneis, per coctionem autem paretur, ex malis quidem communibus ita, ut accepta olla, aut testacco, & mundo uase, malis primùm fundus ad certã crassitiem, uerbi gratia digitalem, sternatur, deinde tantundem scammonii imponatur, mox iterum tantundem malorum superponatur, & sic subinde, donec uas plenum fuerit, mox aut carbonibus accensis, aut in camino imposito uase, atquè eo optime triticea pasta operto, quantum satis sit, coquatur; satis autem coqui dicemus, cum mala induruerint: in cotoneis etiam coquunt, atquè ita coquũt; illis acceptis, extracta duriori illa parte media, in qua semina continentur, recisa tamen superiori quasi lamina, in cauam partem scammonium indunt, illã replentes, mox lamina, quæ prius fuerat recisa, addita, cooperiunt, triticeãq; pastam circunquaq; malo cotoneo obducũt: ac ita coquendũ apponũt; quosdã tñ uidi, qui succo ex cotoneis expresso, eo scammonium macerantes parant; sed omnibus in comperto esse potest, per coctionem longe magis scammonium

monium mitescere: nam, vt recte, hac saltem parte, monuisse mihi videtur Mesue, per decoctionem acrior eius pars, & quæ serosior est, digeritur, & absumitur, sed & id, quod à calore ventriculi in flatum digeritur, qui ventriculum distendere, & subuertere solet, per coctionem etiam discutitur, per quam item quasi maturescens, lænius, & minus nocuum euadit: ex cotoneis verò, quę moderatè astringũt, purgatoria eius vis hebetior fit: vnde & tutius, & cum minori molestia fit purgatio: insuper verò liberaliores esse in vsu eius possumus, cum diagridio utimur, sic enim scammonium ex cotoneis per coctionem paratum appellant, quàm cum crudo vtimur, licet sit ex eo succo per macerationem paratum: & mea quidem sententia, licet cotoneorum succus astringendo maius uentriculo, & reliquis uisceribus robur, quàm alia communia mala, afferre posśit, & magis vim solutoriam obtundere, tamen, cum ex aliis malis scammonium coquitur, plus ad têperandum, & moderandum eius uiolentum motum, & acrem qualitatem coctura potest; quàm astringens, & refrigerans succi illius cruda natura: quare & amplior eius dosis concedi potest; quâdo ex malo cotoneo quàm quando ex aliis malis coctum est: item magis, cum ex his, quàm quando ex maceratione in succo cotoneorum: & magis ad purgationem videtur facere, cum ex hoc succo paratum est, quàm si sine hoc detur: quod autem de coquendo scammonio diximus, illud idem aliis aptari potest, nempe, vt semper & cocturæ rationem habeamus, & eorum, in quibus, vel cum quibus coquenda sunt: his nimirum bene perpensis, non solùm quatenus ad eorum qualitatem pertinet, sed etiam ad quãtitatem, sicuti, vt exemplis etiam agamus, diximus superius; fuisse antiquos solitos medicamenta purgantia cibis incoquere; præsertim verò ptissanæ, quia nullus fortasse cibus est huic negotio aptior: nam potest refrigerando, humectandoq; siccitatem, & calorem eorum remittere, lenitate acrimoniam, & exasperationẽ lubrica eius natura, & sua detersione id efficere, vt citiśsime uis medicamẽtosa ab ore uentriculi, cui est maxime noxia, descendat; unde tantam uim habet hæc coctura, ut, quemadmodum prius monuimus, ideò medicamentum potius medicamentosus cibus fit, quàm simpliciter, & absolutè medicamentum, vel saltem ad ordinem mitiśsimorum medicamentorum deduci posśit, ita ut antiqui sint ausi in viscerum inflammationibus, & acutis morbis illis vti: post ptissanam

sanam est ius pulli gallinacei iuuenis, quod facultatem: vt Gal.& Auic.testantur:omnem succorum acrimoniam temperandi habet: proxime etiam ad hæc ferculum ex farre accedit, neque panis ex iure, uel aqua coctus mihi ab hoc negotio esse alienus uideretur; præsertim si lotus sit prius: item & ius album antiquis in maximo usu fuit,& alia multa ferculorum genera,quę ad hũc usum possunt transferri;sicuti ex lente,& id genus aliis;ut Dioscorides etiam docuit: sed si quis iure lentium fuerit usus, id etiam illi considerandum est: multum referre, an primum illud ius sit, prima uidelicet aqua non abiecta,in qua primum ferbuerit, ac altera addita, in qua postea plene coquatur,nam nisi mutetur aqua, dum lens coquitur, ius illud aliquid nitrosi à cortice lentis contractum retinet,quod ad alui deiectionem facit,& calidius aliquãto est:alterum uero ex abiecto priori, & altera superinfusa potius fluentem aluum supprimit,quàm cieat,astringit siquidem:quò fit,ut hoc ius magis purgatoriam medicamenti uim reprimat: unde magis uentriculi robur tutum ab ea noxa seruabit, quam illi solent medicamenta hæc afferre;primum uerò,& si communi ratione,cum in cienda aluo imbecillius sit aliis purgatoriis medicamentis, eorum quoquomodo uires possit remittere, minus tamen, quàm alterum reprimet, cum non sit adeò astringens, sed potius aliquo modo illa iuuet: unde in secũdo purgatoriũ medicamẽtũ liberalius inspergi poterit, quã in primo:sed,& copia consideranda est,tũ iuris,tũ aliorum ferculorũ,uel decoctorum,uel aliorum alioquin liquorum,in quibus purgatorium medicamentum inspersum, uel maceratum,& dilutum, uel etiam decoctum exhibemus:quia,sicuti uinũ, quò magis aqua diluitur, eo & magis temperatur; imò & eius potentia remittitur: nam si cyatho uini cyathum aquæ addideris,minus potens erit,quã si tantùm semyciathum, quãuis totum bibatur: ita si semiscrupulũ scammonii,uel ueratri in unciis tribus decocti alicuius,uel alterius liquoris incoxeris,aut insperseris,uel maceraueris, ualentius omninò medicamentum erit,quàm si sex unciis indideris,& hoc in uniuersum intelligendum est:quòd quotiescunque purgatorio medicamento ea addiderimus, quæ eius aut uim, aut acrimoniam, aut aliqua incommoda,quæ in eò sunt timenda, corrigendi habent facultatem, quò ea maiori addiderimus copia, eo etiam tutius illis possumus,tanquàm facilioribus,uti:nec modò id in simplicibus,uerùm & in compositis, ut inferius dicemus,hanc eandem retinent rationem:

rationem: nisi ea sint addita, quæ exacuant, & uim medicamenti maiorem reddant: particulatim uerò quæ sunt, quibus soleant, uel posſint uti medici in corrigendis, aut temperandis, aut reprimendis purgatoriis medicamentis, nolumus in præsentia exponere, quia & libellus noster nimis iam, & supra id quod putabamus excreuit; præterea hæc diffuse ab antiquiorib. medicis, Paulo, Actuario, Mesue, Serapione sunt literis tradita, & opportunum iam esse uidetur: ut de compositorum medicamentorum usu; quibus in purgandis ægrotis frequentius his nostris temporibus utimur, uerba faciamus: nam si de omnibus, quæ scripta apud authores sunt; sermo nobis esset habendus, nunquam ferè coronidem huic libro imponeremus, & præter utilitatem longiores iusto essemus, cum istis recte perceptis facile deinde posſint & alia cum his collata percipi.

De compositis medicamentis, quibus medici solent in purgandis corporibus uti. Cap. 15.

DE compositis quidem medicamētis secus omnino censendum, ac de simplicibus censuerimus, nam quamuis illa ex his conficiātur, & uires suas ab his mutuentur, & hæc, quantùm ad uires, & ad corrigendi rationem, & ad dosim pertinet, omnino experientia penitus percepta sunt; composita tamen primùm, neque recte confici, neque confecta iudicari, neq; in usum tutò deduci posſunt, nisi rationali methodo innixi fuerimus: ita tamen, ut experientia sit perquàm necessaria: hoc enim Gal. testatus est, tum alibi sæpe, tum uerò quarto de compos. medic. per genera, ubi ita ait, ut medicamenta citra rationalem methodum componi nequeunt, ita citra experientiam nemo uim eorum certò, & accurate scire poterit; quia, ut idem quinto de san. tuen. testatur: experientia fidem inuenti medicamenti comprobat; unde & id medico, iuniori præsertim, consuluerim, ut omni sua ope iis medicamentis compositis utatur, quæ & in frequentiori usu sint, & sæpius fuerint experta: atquè probatisſimorum medicorum, & iuniorum, & antiquiorum sequatur experientiam; neque ex usu nouorum medicamentorū, sub quodam secretorum prætextu, fauorem, & popularem auram affectet, nouisse enim ille debet, quòd omnes antiqui in hoc consentiunt, medicamentum id, quod plures experti sunt, illi esse, quod experientia comprobatum non est, longo interuallo præferendum: unde Gal. quinto de compositio. medicament.

C. p. 5. circa fi.

Cap. 11.

secundum

secundum loc. hoc institutum sequutus ait, quæ ex consentiente experimento iudicata sunt, ea stabiliora sunt: & ob id etiam 6. de tuen. sanit. cap. 14. semper in vsu medicamentum experientiam, qua illa comprobata sunt: pro norma esse habendam consulit, & eò vsque progressus est; ut neque aliqua medicamenta tanquam vtilia conscribenda, & publicanda esse censuerit; nisi prius experientia fuerint probata: utrisque ergo tanquam instrumentis purgatoria medicamenta examinanda, & æstimanda sunt, ratione nempe præcedente, & experientia subsequente. Hoc ergo quasi fundamento iacto magis particulatim negotium hoc tractemus, & cum medicamenta aluum soluentia (de compositis nunc quidem loquor) si formam, & consistentiam respiciamus, partiri in duplicem differentiam possint; in ea nimirum, quæ passim electuaria dici à iunioribus medicis solent, qui Arabes in hoc sequuntur, & in catapotia, quamuis non negauerim, quòd ex zuccharo parentur medicamenta, & quòd ita parentur, ut in quasdam veluti placentulas solidioris formæ redigantur, quæ (vt diximus) vulgò, sicut alia dulciaria, confectiones dicuntur, & quòd fiant pastilli, vel trochisci, qui vim purgandi habent, ut qui à violis nomen habuere, præterea & pulueres, fiantq; etiam syrupi, omnia tamen hæc possunt ad has duas differentias referri; neq; enim pastillis nisi in catapotia, aut puluerē redactis in purgãdo vtimur; pulueres verò aut aliquo liquore dilutas bibēdas damus, aut melle, vel syrupo assumptas ad modum electuarii deductas exhibemus: syrupi verò nomen potionem significat, dilutis verò electuariis vtimur, fiunt enim ex his potiones; sed de his primùm agemus, mox verò de catapotiis, vt tamen istius meminerimus, quod nobis non parum ad breuiorem doctrinam facere poterit, nempe quòd composita medicamenta, quibus in purgandis corporibus utimur, si ea, ex quibus conficiũtur, melle excepto, contusa possunt in puluerem redigi, illa in quemcunque modum, & formam voluerimus, parari possunt: nam assumptis pulueribus ex melle, vel aliquo syrupo fiet, quod vulgo electuarium appellamus, sin autem dissoluto zucharo ex aliqua aqua, vel aliquo decocto decoquatur ad absumptionem ferè liquoris, ex quo fuerat dissolutum, moxque vase ab igne detracto pulueres inspergantur, fieri placentulæ possunt; quæ vulgò confectiones dici à seplasiariis solent;

nemo autem non videt ex eisdem pulueribus posse & pillulas, vel catapotia fieri, si tantillum alicuius liquoris superinfundatur, quanto possint assumptæ pulueres colligi, & consistere, & cum purgatoria medicamenti vis ex pulueribus pendeat, vnusquisque videre potest, quòd maiorem vim habet pillularum dragma; quàm semuncia medicamenti aliis modis parati, quia solent pharmacopolæ, dum medicamenta parãt secundum alios modos, quibus parantur, quæ confectiones, vel electuaria appellari diximus, ad libræ mellis, vel zucchari tres specierum vncias iniicere: quibus & id accedit, quòd, ut superius fuit expositum, quò maior est copia materiæ, quæ ijs, quæ purgandi vim habent, immiscetur, eò robur in purgando remissius, & mitius fit: sed de his satis. Agamus tandem particulatim de his medicamentis, quæ electuaria in præsentia appellant, in qua tractatione, quæ de iis dicemus, ad ea etiam erunt referenda, quæ vulgò confectiones nuncupari diximus: neque tamen omnem horum medicamentorum compositorum syluam complecti hoc capite volumus; quorum descriptiones in quibuscunque libris de medicamentis à celebribus medicis editis perspicere possumus: nam vt iustò longior, ita & superuacuus esset eiusmodi labor; sed eas tantum descriptiones sectabimur, quæ frequentiores sunt, & in maiori, & frequentiori usu: porrò cum præsens institutio uersetur circa ea medicamenta composita, quæ purgando corpori apta sunt, purgatio uerò necessaria tantùm est, ut sæpe Gal. & Hipp. docuere, ubi copia est uitiosorum humorum: ubi enim citra materiam est affectus, corpusque mundum fuerit, imperiti hominis esset uel meminisse uacuationis; unde etiam Hipp. eam sententiam protulit, quòd sana corpora exoluuntur ab usu medicamentorum, & proinde primùm superuacuus, & uitiosus humor purgandum esse indicat, in purgatione uerò ratio præterea habenda est præter naturæ corporis purgandi uires, etiam ætatis, temporis & regionis, ubi sit purgatio: quare in medicamentorum compositione, electione, & usu, hæc omnia respicienda sunt, nam cum omnia simplicia medicamenta, quæcunque uim purgandi habent, si uere purgatoria sit ea uis, calefaciant, exiccent, corpus turbent, uires laxent, & dissoluant, hæc omnia nobis in causa sunt, cur potius compositis (ut superius fuit expositum) quàm simplicibus utamur medicamentis purgantibus ut obsistamus

mus omnibus illis incommodis, quæ assumpta medicamenta sequi solent, & quamuis primùm & præcipuè sit considerandum, ut id eligamus medicamentum, quod cùm humorem detrahendi uim habeat, quem aut putamus in præsentia ægrotanti corpori negotium facescere, aut, ne in posterum facescat, dubitamus, quia tamen medicamentum correctione eget, neque semper expedit, ut eisdem corrigatur, quia alia corrigentia opportuniora sunt aliis in morbis, vt in calidioribus, vel frigidioribus: alia in aliis ætatibus, vt senili, vel iuuenili: alia in aliis temporibus, ut æstate, uel hyeme: alia in aliis naturis, vt calida, uel frigida temperatura: præterea in imbecilliori, & laxiori uentriculo, atquè adeò etiam in uniuerso corporis habitu, aut infirmiori, & solidiori: inde pro horum omnium ratione diuersis, & variis medicamentis opus erit, ut morbos curare commodè, & citra noxam medicus posit; undè cum prima, & præcipua indicatio sit, quæ ab affectu, vel eius causis accipitur: ideò basis (ita enim solent iuniores loqui in componendis medicamentis) inde accipienda est, reliquorum verò, quæ illi addenda sunt, ratio ab aliis postea, quæ prætérea exposuimus, erit petenda: primùm itaque medicamenta, de quibus sermonem sumus habituri, distinguemus secundùm eorum humorum rationem, ad quos purgandos exhibentur, & cum tres sint purgandorum humorum differentiæ, tres itidem erunt ordines, vel potius quatuor medicamentorum, de quibus agemus; nam aut simplices sunt humores, aut mixti, simplices, vt bilis vtraque, & pituita: primùm itaque de his, quæ purgandæ bili potius accommodata sunt, tractationem instituemus, mox de his, quæ pituitam purgandi vim habent: tertiò de iis, quę atram bilé purgant: postremò ea subiungemus, quæ plures, & diuersos humores simul purgant.

De usu, & compositione medicamentorum, quæ bilem flauam uacuant, quæque pituitam, & quæ plures humores. Cap. 16.

Medicamenta composita, quæ vulgò electuaria nuncupantur, teneram quidem substantiam, & quasi eorum medicamentorum consistentiam habent, quæ eclegmata à Græcis, loch ab Arabibus dicuntur; ab aliquibus autem posterioribus medicis communi antidotorum nomine appellantur, eorum cum multa sint purgando corpori apta, non omnia in hunc locum congesta exponemus, sed ea duntaxat (ut sæpe monuimus) quæ his temporibus in Europa ubique ferè in frequenti sunt vsu, & apud omnes pharmacopolas conficiuntur. Hæc itaque in maiori usu habentur, diaprunon, vel diadamascenon, quod à prunis, præsertim damascenis, ideò nuncupatur, quia medicamenti huius non dixerim (ut iuniores loquuntur) basis, & præcipuus scopus, sed potius in hac compositione materia sunt. De eo autem in præsentia loquimur, quòd solutiuum appellant, addito uidelicet scammomonio; (non solutiuum enim in lenientibus medicamentis ponimus) Alterum uerò est, quod ex succo rosarum conficitur, & ab eo etiam appellationem habuit, & vtriusque auctor, aut saltem expositor fuit Nicolaus. Huic etiam negotio accommodata item sunt duo ex Mesue libris decerpta electuaria; alterum, quod rosatum Mesues uulgo dicitur, diuersum quidem ab eo Nicolai: alterum uerò, quod ex psilio, hoc est ex succo, uel mucore ex semine psilii per eius conquassationem ex aqua extracto, conficitur, à quo & nomen habuit. Hæc si in examen aliqua adhibita diligentia reuocauerimus, satis fore putamus: nam si aliqua præterea reperiri possint medicamenta, quæ huic præsenti instituto possint accommodari, si illa cum his conferantur, & ad horum examen reuocentur, facilis quoque cognitu erit eorum ratio: sed prius aliqua fundamenta iaciamus, quæ his rebus, de quibus nunc agimus, non parum lucis sunt allatura: porrò bilis, quam detrahendi vim habere hæc medicamenta omnibus in confesso est, primùm humor est, qui substantia est tenuis, qualitatibus verò calidissimus, siccissimusq; aliorum omnium, acris, & mordax, sapore amarus; unde omnes morbi ab hoc humore excitati, ardentes, ignei, & acuti sunt, qui prçter dolores, & incōmoda, q̄

afferunt,

afferunt, præsertim hoc mali habent, quòd corpora accendunt, & quasi urunt, argumento sunt ardentes febres, quæ causi Græcè dicũtur, tertianæ, æresipelata, herpetes, pleuritides, phrenithides, ophthalmiæ, & id genus morbi. His uerò & illud addendum est, quòd ut bilis, quemadmodum Hip. & Gal. in lib. de natura humana testati sunt, & suis qualitatibus in regionibus, tempestatibus, temperaturis, anni temporibus, maximè uiget, & dominatur; ita in omnibus temporibus, regionibus, tempestatibus, naturis, ætatibus, omnia morborũ genera possunt pro uariarũ rerũ occasione excitari; frequentius tamen excitantur morbi, qui conformes natura sunt temporibus, ætatibus, & reliquis nuper expositis conditionibus: unde istiusmodi, quos ex bile ortum habere diximus, morbi frequentissime in iuuenibus, & natura calidioribus corporibus, atque locis, & tempestatibus calidioribus, atque æstate medicis negotium solent facescere. At verò cum simplicia medicamenta, quę eiusmodi humorem medicari, id est purgare illum possunt, insigniter calida, & sicca sint, & acria, præter id quòd (aucta nimirum intemperie à calido, & sicciori humore impressa) non parum possunt obesse, humoris quoque calorem, & acrimoniam, tum calida, & sicca sua temperatura, tum etiam motu, cum motus calefaciat, exacuunt, quò fit, vt præterea uiscera laxata eneruentur: unde neque administrari tutò medicamenta possunt, nisi his omnibus incommodis prospiciamus: quatenus enim ad acutos morbos pertinet, quàm cautum in vsu soluentium medicamentorum esse medicum oporteat, ostendère Hippo. & Gal. multis in locis, præsertim primo aph. sed & quantum horum medicamentorum vsus noxius esse possit æstuosis temporibus, & locis, cum quibus etiam ætas, & naturalis temperies corporis calidior consentit, ostendère iidem 4. aph. quo loco & robur corporis à ui medicamentorum exolui apertè pronunciauit Gal. unde cauti, & in arte periti medici hæc omnia prospicientes compositiones medicamentorum excogitarunt, quibus possent tutò, & cum opus illis fuerit, uti, quia soluentium quidem uim purgatoriam moderatam retinent, si quis modestè & opportunè utatur, adeò autem uis calefaciendi, & siccandi temperatur, & ipsorum acrimonia obtunditur, roburque uisceribus additur, ut hac ratione præparata insignem aliquam noxam in purgando corpore non possint afferre, immo (sic enim in purgationibus admonebat

Com. 24.

Com. 5.

Gal. eodem 1. aphor. planè videmus maiorem noxiis humoribus uacuatis ex purgatione sequi vtilitatem, quàm id sit, quòd sæpe ex medicamentis necessariò sequitur, detrimentum: sed rem hanc magis particulatim explanemus, eo medicamento in exemplum proposito; quod diadamascenon nuncupari à prunis damascenis superius diximus, hoc tamen prius considerato, quòd istius compositionis duplex est ratio; nam primum sine scammonio fit, & vulgò non solutiuum appellant, quod si ita fuerit confectum, ad præsentem tractationem non pertinet; neque enim in his medicamentis ponendum est, de quibus is sermo in præsentia instituitur, sed magis in lenientibus, vt & superius monuimus, sed, vt de solutiuo plena habeatur notitia, de simplici antea dicendum videtur: conficitur autem ex prunis, ex aqua coctis, & per cribrum transmissis; in quorum decocto inspergantur uiolarum recentiũ, aut aridarũ flores pondere sesquiunciæ, qui ubi paulisper incocti fuerint, percolētur, postea uerò illud prunorum, & uiolarum decoctum accipe, & libris duabus zucchari additis ad consistentiam syrupi coquatur, addito prunorum succo, qui ex cribro fuerat collectus, ad pondus libræ; ubi autem spissior fieri per decoctionem cæpit, accipere oportet tamarindos, & interiorem casiæ ægyptiæ medullam, singulorum uerò unciam unam, utraque autem ex eodem decocto dissoluantur, & colata medicamento indantur, ac ad congruam spissitudinem coquantur, semper cum spatha, ut aiunt, miscendo, & agitando: postremò uerò inspergatur, & immisceatur is pulnis, uidelicet, ut accipiantur sandali rubei, & albi, spodium, rhabarbarum, cinamomum, singulorum dragmæ tres, rosarum aridarum, uiolarum, seminis portulacæ, scariolæ, berberis, succi liquiritiæ, tragagāthi, singulorum dragmæ duæ, seminum citruli, siue cucumeris, melonis, cucurbitæ, mundatorum, singulorum dragma; omnia contusa, & cribrata in tenuem puluerem deducantur, cum quibus huiusmodi electuarium conficiatur: simplex itaque compositio, quæ & non solutiua dicitur, in hunc modum se habet: in qua (si rem rectè velimus examinare) præcipuum medicamentum, & quod confectionis huius est, vt loqui iuniores nostri solent, basis, sunt pruna, quæ, vt Gal. 2. de ali. facul. ait, sua humiditate, & lentore, nempe leniendo, aluum subducunt: Arabes uerò illis vim aliquam bilem detrahendi concedunt, refrigerant verò modicè; cætera autem propter aliquam commoditatem adduntur;

Cap. 31.

quia

quia enim modicam vim pruna habent, addit author huic compositioni tamarindos, & interiorem cassiæ medullam, quæ & si ferè ad idem genus medicamenti, tam humoris purgandi ratione, quàm modi, quo cient aluum, pertineant; omnino tamen maiorem vim subducendi habent, præter id quòd magis refrigerant tamarindi, magisque feruorem bilis extinguunt, augent quoque uim prunorum, eaque non parum iuuant: at verò quia illius, qui componendum sibi proposuerat hoc medicamentũ, scopus erat, vt commodè in biliosis, & acutis morbis, & calidioribus temporibus eo possimus uti: ideò nondum ex his uidebatur compositio vim tantam refrigerandi habere, quãtum ad id satis esset, ideò violas addit, quæ magis refrigerant, & leniunt, fructus autem berberorum (quos idem esse volunt, quòd oxiacantha apud Dioscoridem) semina scariolæ, vel seridos, cucumeris, melonis, portulacæ, & cucurbitæ, quæ & refrigerant, & apeiunt, & proinde præter refrigerationem eam præstant vtilitatem, ut possint etiam vias aperire, ac faciliorem transitum humori educendo parare; succus verò liquiritiæ, & tragacanthum lenire, & remittere acrem, & mordacem bilis naturam possunt, ne, dum transit partes sensus participes, molestiam, purgando, vellicando, & mordendo, corpori afferant: quia tamen eiusmodi omnia partim refrigerantia, partim humectantia ventriculi, & aliorum uiscerum substantiam laxam, & languidam possunt reddere; ideò, ut & huic incommodo occurreret, (& recte quidem expedire arbitratus est) rhabarbarum addidit, quod omnia uiscera colligendo laxam eorum substantiam roborat, &, quod ad primum scopum non parum facit, potius bilis eductionem adiuuat, quàm quòd eam possit impedire, sed & cinamomum, quia & ipsum robur addit, & uentriculum mirifice roborat, & grato odore gratiam illi conciliat, & cordi amicum est; quòd uitæ fundamentum est: meritò ergo posteriores omnes summis hoc medicamentum laudibus efferunt, tanquàm morbis, & temporibus calidioribus accõmodatissimum: sed hactenus quidẽ præter præsens hoc nostrũ institutũ euagati sumus, talis igitur sit diapruni cõpositio, quã si, vt ait Nicolaus, uolucrimus ex lenitiuã laxatiuã reddere, cuiq; iã huius cõpositi medicamenti libræ septẽ diagridii dragmæ sunt immiscendæ; sed hic parumper consistendum, & considerandũ, quòd additum scammonium medicamenti ordinem & na-

turam mutat, quia amplius in numero lenientium non est, sed iam ad genus eorum pertinet, quæ vere purgatoria sunt, & soluendo, bilemque attrahendo liberaliter corpus vacuant, neque tunc amplius eius medicamenti præcipuum fundamentum sunt pruna, sed tota ea compositio tanquàm apta, & commoda istius medicamenti materia facta est: & primum nunc locum obtinet scammonium, nam quòd ualidè bilem attrahat, hoc scammonio acceptum refert, reliqua uerò, quæ in compositione posita fuere, ad id faciunt, ut facilius, & minori agitatione, atque adeò etiam minori purgandi corporis noxa fiat bilis purgatio; dum prior compositio corpus leniendo iuxta præceptum Hippocr. fluuidum illud efficit, acrimoniam scammonii reprimit, refrigerando calorem eius temperat, modica astrictione simplicium quorundam, vt rhabarbari, cinamomi, berberorum, laxitatem, quam afferre solent laxantia hæc medicamenta, corrigit: unde medicamentum istud adeò moderatum, & tutum redditur, vt eo facilè, & sine timore vti possimus in temporibus etiam, ætatibusque, & regionibus, atque constitutionibus calidioribus, ac item in acutis morbis, quando opportuna purgandi occasio fuerit. Sed nonnulla prius consideranda sunt, quàm ad alia transeamus. Primùm enim scammonium post absolutam medicamenti concoctionem adiicit Nicolaus, quia cum iam prius seorsum coctum in malo cotoneo fuerit, opus illi non est, ut iterum coquatur, nimis enim eius uis dissolueretur, quod in aliis etiam compositionibus aduertendum est, nempe, vt cum diagridii fit mentio, id non indatur, nisi post eorum, quæ coquenda sunt, concoctionem. Deinde uero quatenus ad eius pondus, seu dosim metiendam pertinet, hoc ignorandum non est, quòd semuncia, vt quotidie experientia ostendit, ea eius portio est, quæ plures liberaliter quidem, sed citra noxam solet purgare; dum enim Venetiis medicinam facerem, animaduerti uulgares, & minutos artifices sponte sua, sine medicorum consilio, cum purgari uolebant, ad pharmacopolas accedere, ab hisque efflagitare, vt semuncia succi prunorum sibi traderetur: ita enim ipsi hoc medicamentum appellabant, & medicamento, æstate præsertim, accepto, facili, & sine vlla molestia, ac liberali fruebantur purgatione; neque tamen hoc exquisite in omnibus seruandum adeò est, ut putemus nunquam id pondus esse uariandum, ra-

risisime

rissime tamen id est excedendum, interdum etiam minus dandum pro ratione roboris, corporis, ætatis, facilitatisque, & lubricitatis, ut & in leuioribus medicamentis superius monuimus. Tertio & illud est animaduertendum, quòd hæc, quæ nuper exposuimus, ita intelligenda sunt, ut locum habeant, quando solo hoc medicamento uteremur, quia si eo tanquam stimulo aliorum medicamentorum uteremur, sicuti si casiæ addere uellemus, aut lenitiuo appellato electuario, uel alteri alicui medicamentorum, nō erit integra hæc dosis seruanda, sed minorinam tantum addendum erit, quantum alterius medicamenti infirmitas, & purgandi corporis ratio uidebitur requirere, interdum uerò paulò plus. Quarto etiam id considerandum, quod iunioribus medicis fortasse dubitationem afferet, quia ea nimia uidetur esse istius medicamenti copia, quam nos diximus habendam pro ea dosi, quæ communi ratione pluribus potest esse satis; nam semuncia scrupulum fermè diagridii, uel saltem uiginti grana comprehendit, cum tamen Mesue ad grana duodecim ultimum terminum præscripserit. Huic obiectioni facilis potest esse responsio, si eorū, quæ superius fuere exposita, simus memores; neque enim nunc uolo repetere, quòd alii non minoris, quàm Mesue, auctoritatis medici, secus sensere, & ampliores terminos huic dosi constituère, sed seruata etiam Mes. auctoritate dicimus, quòd alia est scāmonii ratio, alia quando in Diagridium (ut iuniores appellant) mutatum est; hoc est quando ex malo cotoneo paratum, & correctum est: item quando solo eo utimur, & quando in compositionibus: dum enim aliis miscetur, ut superius declarauimus, eius uis remittitur: sed & huic rationi mox & experientia adstipulatur, & ita eorum, quæ ad composita medicamenta pertinent, cognitio, & peritia absoluitur, quemadmodum enim sæpe Gal. prædicat, duce ratione medicamenta componuntur, & inueniuntur: sed postea ex experientia probantur: in his fuimus longiores, quia accommodari sequentibus etiam poterunt. Sed iam ad alterum medicamentum ex succo rosarum confectum transeamus, quod hoc modo conficiunt: accipiunt zuccharum, & rosarum succum, singulorum uncias sexdecim, atque illis simul coctis syrupum faciunt, eo modo quo syrupi recte parantur, cui syrupo hos pulueres addunt; accipiunt tres santalorum differentias, album uidelicet, rubrum, & citrinum, singulorum autem. drach. vj. spodii, drach.

drach.3.diagridii, hoc est ſcammonii ex cotoneo cocti drach.12.
camphoræ drach. 1. omnia contuſa, & in puluerem redacta in-
ſpergenda, & ita immiſcenda diligenter, ut ad conſiſtentiam,
& formam appellati nunc electuarii deducantur: quod ſi cum
diadamaſceno conferatur, primum, quatenus ad primum, & præ-
cipuum ſcopum pertinet, ſimilem ambo ferè rationem habent,
ſi uerò ad uim, & facultatem purgatoriam reſpexerimus, baſis ſeu
præcipuum medicamentum ſimplex, in utroque eſt ſcammo-
nium, cuius primaria facultas eſt bilem uacuare, reliqua uerò tan-
quàm adiuuantia apponuntur, ut faciliorem, & cum minori mo-
leſtia, & noxa reddant operationem, quàm ſcammonium redderet
quod alioquin uiolentum medicamentum eſt, nam primum om-
nia refrigerant, & aſtringunt, quamuis enim roſarum ſuccum Meſ.
dixerit eſſe calidum, & fere ad primum uſque calefacientium ordi-
Cap.9. nem redegerit, Gal. tamen in refrigerantibus 10. meth. illum po-
Cap.13. nit, & tertio de ſimpl. medicamentorum faculta: ſi græca, & manu-
ſcripta, & antiqua exemplaria ſequamur, uentriculo item, & cor
di, & omnibus uiſceribus amicus eſt; tum modice aſtringendo, tū
uero grato odore, quaſdam tamen partes calidas immixtas habet,
quibus detergere, digerere, & aperire poteſt, in quibus amaritu-
do, & aromaticus etiam odor fundatur, ſed & ſantali refrigerant
& aſtringunt, unde & languenti, & æſtuanti uentriculo, cordiq;
ex calidiori aliquo affectu laboranti opem ferunt, mirificeq; ſuc-
currere creduntur: de ſpodio uerò non habeo quid dicam, nempè
an credam ſpodium hoc, cuius Arabes, & Nicolaus meminere, eſſe
rem noſtris incognitam: neque de camphora etiam ſermonem ha-
bebo, creditur tamen refrigerare, quamuis acrem, & quaſi grauem
odorem ſpiret: in purgandi itaque facultate ſimilem ferè medica-
mentum hoc priori eſt, niſi quod (ut nunc dicemus) mea quidem
ſententia prius aliquantiſper potentius eſt, quàm hoc, aliis autem
facultatibus hoc magis refrigerat, nam prius rhabarbarum, & cinna-
momum recipit, in hoc autem omnia præter ſcammonium refrige
rant: ſed & illud ex prunis leniendi, & humectandi uim maiorem
hēt, nā & prunorū ſuccus, & caſſia leniūt, & humectant, & uiolę, &
liquiritię ſuccus, & tragaganthū, roſęq;, hoc aūt magis deſiccat, om
nia enim in eo ſiccant; unde & maior in hoc eſt laxiorum uiſcerum
aſtrictio, & roboratio: & ideo accommodatius eſt hoc medicamen
tum illis affectibus curandis, qui à calida fluxione ſunt excitati, ut
ſunt

sunt podagræ, chiragræ,& tandem articulares dolores ex tenuioribus,& biliosioribus humoribus ortum habẽtes; nam præter id quòd uitiosos succos detrahit, fluxionemque reprimit,& mẽbra astringendo roborat, & tertianas quidem febres curare potest, quotidianas uerò (ut illi tribuit Nicolaus) nõ uideo, quo modo possit, cũ calidos, & biliosos succos purgandi uim præcipuam habeat, & refrigeret etiam, ac quotidiana pituitæ uacuationem, attenuationem, & detersionem insignem, præsertim in inclinatione, requirat, nam etsi scammonium pituitam quoque detrahere posiit, primùm tamen bilem purgat,& alia, quæ addita sunt, potius bili, quàm pituitæ temperandæ accommodata sunt; denique ubi uiscerum,& particularum maior sit laxitas, & imbecillitas, hoc ex succo rosarum paratum medicamentum alteri est præferendum; ubi uerò morbus siccior sit, & sitis uehementior, aluusque magis astricta, mihi magis alterum ex prunis cõfectum probaretur: unde & in tertianis,& in febre ardente Diadamascenon Nicolaus laudat; sed quatenus ad dosim pertinet, cum in priori uoluerit libræ medicamenti scãmonii dragmas septem addendas esse, cum solutiuum facere uoluerimus; huic autem toti cõpositioni, quam ad duarum librarum pondus contraxit (ità enim dixit, quòd tertia pars totius compositionis, quam suo maiori antidotario descripserat, ut ipse inscripsit, sunt libræ duæ) drag. 12. scammonii addiderit, sex dragmas libra quæque accipiet, minor ergo scammonii copia in hoc erit, quàm in priori, præterquàm quòd & minor est in hoc, quàm in priori, astrictio, & fortiora sunt alia lenientia, cassia nimirum, & tamarindi in medicamento ex prunis: unde si solũ demus hoc ex rosis, uel tantundem, uel etiam paulò plus, quàm prius dare possumus. Tertium uero medicamentum, cuius meminimus, est, quod itidem ex succo rosarum conficitur, describitur à Mesue, & appellatur propterea electuarium rosatum Mes. quod quidem,& uiribus,& compositionis ratione priori Nicolai simile admodum est,& quatenus ad scammonii copiam nulla ferè differentia; nam licet medicamentũ Nicolai diagridium, hoc est scammonium ex malo cotoneo paratum,& coctum accipiat, quod non habeat tantam uim, sicut crudum, & in hoc à Mes. scammonii Antiocheni fit mentio, quod refertur ad id, quod crudum est; quia tamen Nicolaus post cocturam addendum præcepit, Mes. uerò uoluit ex zucchare, & rosaceo succo diutius coqui, res tandem eadẽ euadit,

succi fumiterræ vnciæ tres, quatuor asſari, ſpicæ nardi duæ, mox coquenda; ut tamen ſemel tantum bulliant, atque poſt factam ebullitionem indantur illi violarum vnciæ tres, duæ autem epithymi, ac iterum parumper bulliant, deinde coleutur ſucci, & commodè exprimantur (liceat mihi vobis vſitatis iis vocabulis uti, ita enim apertius, & dilucidius hæc, quæ nobis propoſita ſunt, explicabimus) ac illis abiectis ex ſucco macerentur iterum, per diem, & noctem vnciæ quatuor ſeminum pſilii, uel pulicariæ herbæ; poſtea mucilaginoſus ſuccus omnibus ſimul concuſsis extrahatur: his recte factis accipiendæ ſunt quatuor iſtius mucilaginoſi ſucci libræ: quibus zucchari duę libræ & ſemis ſunt immiſcendæ, ſcammonii item in pomo cocti unciæ tres & ſemis, atque facili coctura omnia mox coquenda, cui ſubinde inſpergendi ſunt hi pulueres, ut accipiãtur, trochiſcorum diarhodon, ex ſpodio, ex rhabarbaro, ſingulorum vncia, ex berberis ſemuncia, ut omnia contuſa in puluerem redigantur: hic tamen primùm illud eſt animaduertendum, quòd licet in hoc medicamento copioſum ingrediatur ſcãmoniũ, quia tamẽ duplici coctura afficitur, primũ nẽpè ex pomo, mox uerò iterũ ex ſuccis, & zuccharo quaſi ſyrupus fit: & propterea adeò uis ſcammonii remiſſa miteſcit, vt facile neque plurimùm ſoluens fiat medicamentum, ita ut tutò, cum ſolo eo uſuri ſumus, ſemunciam etiã poſsimus excedere, ſed quatenus ad eius vires, & facultatem ſpectat, morbis quidem bilioſis, & id genus febribus confert, ſed, ut & Meſ. teſtatur. iis etiam, quæ curatu difficiliores ſunt, nimirum cum bilis exuſta iam eſt, & per aſsationem craſsior facta, vt iam in humoris melancholici naturam uergat, id enim folliculorum ſenæ, & epithymi, & ſucci fumariæ, vel fumiterræ admiſtio reſpicit, neque ab hoc ſcopo alieni ſunt ſucci utriuſque, (ut ipſe ait) bugloſſæ: unde quia calidus humor, & aſper eſt, ideò mucilaginem pſilii accipit, quæ lenire, & refrigerare poteſt, ſicuti & ſuccus endiuiæ, & paſtilli ex ſpodio, & berberis: craſsior autem factus humor aliquam requirit attenuationem, & apertionem, quod quidem pręſtare poſſunt ſuccus apii, & paſtilli diarhodõ, & qui ex rhabarbaro dicuntur: hi. n. attenuant, ac aperiunt, & iecur, ventriculũq;, & viſcera omnia roborant: vnde diuturnis febrib. quę hominẽ ad aquã intercutẽ ſolent perducere; tollẽdis ſummopere cõducere credũtur: Bartholomæi autẽ Montagnanę deſcriptio ab hac nõ parũ differt: neq; cũ ea cõuenit niſi in mucilaginoſo pſilii ſucco, ſcãmonio,

monio, & senatnam pruna, sebesten, tamarindos, senam, uiolas, & passulas accipit: singulorum uerò uncias quatuor, polypodii uerò libram unam, eaque immersa libris decem aquæ dulcis per diem ac noctem macerat, mox ad medietatem decoquit, decoctumque percolatum, & expressum accipit, & calefacit, illique imponit seminum psilii libram, ita tamen, ut ex ipsis itidem per diem ac noctem maceratis, & agitatis, mucosus succus extrahatur, cui dein de zucchari libras quatuor immiscet, additis liquore casiæ, & tamarindis prius ex eo decocto dissolutis, post decoctionẽ cõgruã, põdere semilibræ: prætereà uerò & infrascripto puluere: uidelicet facto ex diagridii unciis quatuor, spodii, rhabarbari, santalorũ amborũ, rosarũ, uiolarum, seminis papaueris albi, portulacæ, endiuiæ, scariolæ, lactucæ, fœniculi, anisi, tragagãthi, amyli, gũmi arabici, rasuræ eboris, berberis, fumariæ, liquiritiæ, singulorũ unciis tribus, myrobalanorum indarum, & emblicarum, singulorum dragmis quinque, & semis, ex quibus omnibus tandem conficiendum est medicamentum: quòd si ad dosim respiciamus, eadem potest esse quæ & priorum; nam quantùm ad scammonium pertinet, ferè quęlibet istius medicamenti uncia diagridii paulò plus scrupulo accipit; quòd si uires respiciamus, satis potens medicamentum est ad uarios humores uacuandos, præsertim uero pituitam crassam, & bilem, quia præcipue aluum cient, polypodium, cuius copia insignis accipitur, prætereà & scammonium, nàm tamarindi, & casia adhibentur potius, ut leniant, & aluum fluidam efficiant, & ut reliqua postea, facilius, & cum minori molestia, & conturbatione purgent: sed ob eandem lenitatem gummi, & amylum, uiolæque, & liquiritia; rhabarbarum uerò, & utræque myrobalani, tum ut substantiam uiscerum roborent, & colligant, quæ ui purgantium dissolui, & laxari solet, tum ut senam iuuent, & polypodium in uacuandis pituita, & humoribus aliquibus exustis, & melancholicis; cætera uerò apposita sunt ad temperandum purgantium medicamentorum calorem: præter anisum, fæniculum, & fumariam, quę possunt crassos humores attenuare, & flatus discutere; ualet ergo in febribus tertianis nothis, & aliis affectibus, qui ortũ ab humoribus tũ biliosis, tũ pituitosis habuere. Sed & de medicamento ex palmulis, uel dactilis (ut iuniores loquuntur) quod & græco vocabulo diaphænicon appellauit Mes. cuius descriptionem, & compositionem omnes ferè his temporibus sequuntur, aliquid di-

cemus

camus: conficitur autem hoc pacto: ut palmularum, quæ per triduũ fuerint in aceto maceratæ, dragmæ centum accipiantur, penidiorum autem dragmæ quinquaginta, amigdalarum dulcium optime purgatarum dragmæ triginta, turbith dragmæ triginta, quinque scammonii, duodecim zingiberis, piperis longi, foliorum aridorum rutæ, cinamomi, maceris, ligni aloes, seminum anisi, fæniculi, dauci, galangæ, singulorum dragmæ duæ, & semis. deinde omnia exquisite trita cum melle cocto, & despumato, quantum satis sit, commisceantur. Huius medicamenti compositio, siue à filio Zezar, ut Mes. refert in suo appellato antidotario, fuerit excogitata, siue à Iohannitio, ut alibi uidetur asserrere, ad exemplum Aetii sermone tertio. & Pauli libro. 7. compositum est, præterquàm quòd illi turbith non apponunt, utuntur tamen palmulis, sed ex aceto coquunt, non autem macerant: verũ illa missa faciamus, de hoc, quod à Mes. relatum est, sermonem habeamus, præcipuum medicamentum, & totius compositionis basis est turbith, de quo, quid antiqui senserint, & quo nomine græci id appellauerint, prætermittemus in præsentia, ne iustò simus longiores. Hoc saltem mihi satis uidetur manifestum: id quo nos utimur, ex aliqua harum plantarum, quæ succum lacti similem habent, & ideo lactariç herbæ, uel lacticiniæ appellantur, fuisse acceptum eius autem facultas est, vt crassam pituitam, cum rectè paratum est, purget, eamque à remotioribus etiam partibus trahat, reliqua verò; quæ huic medicaměto, præsertim ob apparatum turbith, induntur, tum, vt eius uim & facultatem adiuuent, induntur, tum vt (si qua est) malitiam corrigãt: cum enim hæc habeat incommoda, quòd per se, nisi iuuetur, debile est medicamentum, parumque & tardè purgat, præterea quòd flatulentum est, & quòd excitato flatu ventriculum subuertit, & fastidium illi affert, & subinde lædit: est calidum, item & siccum insigniter: experientia autem docuit roborari illud addito zingibere, vt testatur Mes. acceleratur verò eius operatio addito scammonio, neque putandum præterea apponi, vt ipsum sit, quod uacuet: nam tota compositio pondus librarum quinque circiter æquat; in quo dragmæ duodecim scammonii apponuntur, vt unaquæqire vncia xij. grana scãmonii habeat, semidragmam autem turbith, & præterea circiter grana quinque: portio autem scammonii ad turbith ostendit scammonium esse additum, ut turbith operationem acceleret, & iuuet, quamuis ab eo tolli non posit, quin bi

lem

lem & ipsum purget:in ea enim portione est ,ut in ea dosi, quam Mes.præcipit, possit bilis aliquid detrahere , sed penidia leniendi causa apponuntur, & ut remittant vim calefaciendi , & siccandi turbith:ita & dulces amigdalæ,palmulæ verò & ipsę, præsertim si dulces fuerint,idem enim significare puto cheyron arabicum vocabulum, quod caryotæ græcum , ita enim quæ teneræ , & dulces sunt , græcè dicebantur : quam autem in tollendo uentriculi fastidio uim palmulæ habeant,quod soluentia medicamenta concitant & adeò eorum abominabilem saporem obscurent , vt possint gustum fallere; testis est Gal.tertio de faculta.medi.simpli. vti autem aceto in coquendis,vel macerandis palmulis solebāt antiqui,vt legere est apud Aetium sermone.tertio. & Paulum lib.7. propterea forsitan, vt aliquam vim ex aceto contrahant, qua præterquàm quòd astringendo confirmant ventriculum , possint etiam humores crassiores uacuandos attenuaré : reliqua verò aromata duplici ratione accipiuntur:prima communis est, videlicet propter odorem gratum,quo ventriculo gratia conciliatur,'& robur membris præcipuis additur:altera verò quia flatus discutiendi vim habent : ex quibus facile quisq; percipere potest medicamentum esse maxime opportunum febribus diuturnis à crassis humoribus accensis; in quibus multa, lenta,& crassa pituita mixta est : sicut solet in autumnalibus febribus contingere:item & affectibus , qui frequentius solent hyemalibus , & frigidioribus temporibus oriri, & qui ex flatuosa materia excitari possunt,vt est colica , & id genus alii: sed etiam si medicamentorum simplicium, quæ in hac compositione accipiuntur,copia sit æstimanda, nempe scammonii, & turbith, cum solo vsuri sumus , possumus accedere ad dosim à quatuor vsque ad sex dragmas, & vltra etiam quandoque ; accipit enim vncia huius medicamenti scāmonii circiter semiscrup. turbith verò ferè semidrag. vt tamen semper ratio sit habenda naturæ corporis purgandi , quatenus ad facilitatē, & difficultatē purgationis pertinet, item ad ætatem,& vires,& alia id genus consideranda. Indum verò in vsu est , quod maius à Mes.nuncupatur : accipit autem cinamomi,gariophylorum,spicæ nardi,rosarum,cassiæ,maceris, cyperi,singulorum dragmas.iiij.santalorum citrinorum dragmas.ij.s.ligni aloes , nucis moscatæ, singulorum dragmas.ij.turbith optimi dragmas quinquaginta , zucchari , & penidiarum , singulorum drag.xx.galangę,cardomomi,assari,masticis,singulorum sesquidragmam

mam,ſcāmonii cocti ex pomo dragmas xij: hæc omnia prius ſunt ex oleo amigdalino fricanda, deinde accipiendi ſunt ſucci cotóneorum malorum,item & punicorum,præterea apii, ſingulorum autem ſemilibra,qui addito melle optimo,quantum ſatis ſit,coquēdi ſunt ad congruentē ſpiſsitudinē,ac poſtea pulueres inſpergendi,& cōmiſcendi: ſi eorū, quæ de præcedenti medicamento dicta ſunt,memores ſimus,facilè omnia,quæ ad indum attinent, percipiemus:nā ſi turbith pondus cum ſcāmonii pondere conferamus, quadrupla proportio ē turbith, & aliquātò etiam maior ad ſcāmonium;quare præſertim,& primùm,& maxime pituitam craſſam,& lentam purgare medicamentum poterit, licet & aliquid bilis,magis tamen in eo ſcāmonium iuuat,& turbith operationem accelerat,q̄ ꝙ ipſum,pręſertim cū coctū accipitur,inſignē poſsit uim purgandi bilē habere;ſed zuccharū,& penidiæ leniendi cauſa apponūtur,reliqua verò,tanquā (ut arabes loqui ſolēt) conſolātia, ſicuti aromata,quæ poſſunt flatū diſcutere, quem ſuapte natura turbith excitat,& id attenuando,& calefaciendo,aromatico verò, & ſuaui odore vires reficere viſcerū,quæ ſedes ſunt pręcipuarū facultatū, ſed ſpica,roſæ,ſantali,cinamomū,caſsia,maſtiche,& ſuccus malorum cotoneorum,punicorumq;,quāuis & calorē aromatū,& aliorum medicementorum cū roſis,& ſantalis tēperēt, aſtringentia tamen cum ſint, ventriculo ſuccurunt, ne ab exſoluentibus medicamentis, quæ maxime illi aduerſaria ſunt, eius natura diſoluatur, aromata uerò omnia tenuitate partium,craſſam & lentam pituitam attenuando,& ſecando uacuationem iuuant,quæ adiuuant & ſucci fęniculi,atque apij: erit ergo accommodatum admodum medicamentum purgando corpori,quod refertum ſit eiuſmodi craſſa pituita: & curandis morbis ex ea excitatis: doſis uerò ea,quam Meſue præſcribit,ſi æſtimare uoluerimus, quòd tota compoſitio accedit ad libras ſex,& uncias quatuor, uel circiter, ut atteſtantur,qui componendi periti ſunt,& quòd integra medicamenti uncia continet ſcrupulos duos turbith,aut paulò minus, ſcamonij uerò paulò minus decem granis,quod coctum mitius,& facilius euadit,eſt ſatis exigua,nec uideo,cur, cum ſolo ſumus uſuri,nō poſsimus & quinque,& ſex etiā dare:ſi quidē liberaliori uacuatione opus fuerit:ſunt autē facultatibus admodum ſimilia duo hæc medicamēta. Medicamētū uerò,quod in Hamech Arabē auctorem refertur,his cōſtat,ut accipiātur myrobalanorū citrinarū,uncię iiij.chebularū

indarum, rhabarbari, singulorũ vnciæ duæ; agarici, colocyntidis, polypodii, singulorum dragmę decem & octó, absinthii, thymi, senæ, singulorum vncia, ſucci fumariæ libra, pruna ſexaginta, paſſularum exacinatarum vnciæ ſex; ac infuſa in ſero lactis macerentur in vaſe, quòd ſtrictum os habeat, vſque ad quintum diem; mox parumper ſimul bulliant, poſtea colentur, & ex eo decocto diſſoluantur caſsiæ egyptiæ vnciæ quatuor, tamarindorum quinque, mannæ duæ, ac omnia manibus fricata iterum colentur, & poſtea addantur zucchari ſexquilibra, ſcammonii ſeſquiuncia; iterumq; coquantur ad mellis conſiſtentiam; poſtremo additis his pulueribus omnia miſcenda ſunt, nimirũ, vt accipiamus trium generũ myrobalanorum, ſingulorum ſemunciam, belliricarum, emblicarum, rhabarbari, ſeminis fumariæ, ſingulorum tres dragmas, ſpicę verò nardi, & ſeminis aniſi, ſingulorum dragmas duas, contundátur omnia, & cribro excernantur, vt fiat puluis ſubtilis: hæc autem medicamenti confectio vim habet, ſi ad ſimplicia, ex quibus confectũ eſt, reſpiciamus, vt multiplices, & ferè cuiuſcunq; generis humores purget; præſertim verò ſi & violarum addantur dragmæ quindecim, epithymi duæ, aniſorum, roſarum, fœniculi. ſingulorum autem ſex; vt aliquando ſolere addi ait Meſue: ex agarico enim, & colocynthyde præcipuè habet, vt pituitam detrahat, ad quod facit, & myrobalanorum chebularum mixtio, quæ quamuis cæteris omnibus infirmiores ſint, dum tamen ab aliis valentioribus iuuantur, aliquid omnino & ipſæ poſſunt: nam ea, quæ in puluerem redacta poſtremo inſperguntur, non plurimi fecero, quia, mea quidem ſententia, addita illa ſunt potius ad cæterorum correctionẽ, quàm quòd ea vim alicuius momenti poſsint in vacuando habere, myrobalani quidem, rhabarbarum, ſemina fumariæ, & ſpica, & roſæ: propterea vt colligendo, & aſtringendo, robur viſcerum, quod plurimùm diſſoluunt purgantia medicamenta, ſeruare poſsint; aniſum, vt flatus, qui, cum mouentur ſucci, excitari ſolent, & conturbant, atq; ventriculum reddunt nauſeabundum, diſcutiat, id ipſum & fœniculi ſemen, ſi addatur, efficit. polypodium verò, vel, vt latini appellant, filicula, commodè quidem pituitam purgat, nihilò tamen minus & melancholicum humorem, quẽ & thymus, & epithymum, ſi addatur, uacuant, quamuis hoc, ꝙ modicum imponitur; non poſsit multam vim habere, ſed & indę myrobalani hùc ſpectant, ſene verò vſtos, & aſſatos humores detrahit, & hæc omnia aqua

nia aqua casei nonnihil iuuat, & fumariæ succus, ex quibus fit ma ceratio, & decoctio, citrinæ autem myrobalani, rhabarbarum, & scammonium præsertim bilem purgant, quæ deinde cassia, manna, & tamarindi iuuant, quamuis maior ex ipsis vtilitas sit, quòd acrimoniam leniunt, & obtundunt, caloremque soluentium medicamentorum remittunt; sicuti & passulæ, & pruna, & violæ, cum & ipsæ imponuntur; vnde quamuis ex vehementibus admodum, & virosis medicamentis simplicibus hoc confectum sit, adeò tamen eorum uirosa uis corrigitur, & temperatur, ut facillimè deinde totoque, & citra ullam ferè molestiam, & conturbationem uentriculi, uel aliorum uiscerum purgare soleat: ualet autem plurimum ad tollendas diuturnas, & autumnales difficilesque febres ex omniũ humorum copia ortas: ex æstate enim præcedente multa congesta est bilis, & ea assata, ex esu aũt pluriũ pituitosorũ cibariorũ, ut sunt fructus, radices, & olera, tum ex imbecillitate contentricis facultatis, tum ex resolutione caloris naturalis ex priori æstu, tũ ex inequalitate constitutionis temporis, multa pituita colligitur, sed incineratis ex putredine humoribus ex febribus longioribus plurimus eo tempore gignitur melancholicus succus: unde autumno multus est quartanarum prouentus; autumnalibus ergo febribus curandis optimum est medicamentum, & aliis quoque morbis ex uitiosis humoribus subortis, præsertim crassis, elephantiasi, uitiliginibus, cæterisque difficilioribus cutis affectionibus, sua uerò dosis ad quatuor, & quinque dragmas accedere potest, & ultra etiam, cum solo eo utimur, nam cum tota compositio resoluatur tandem in libras circiter sex, & semissem, unaquæq; uncia colocynthydis, agarici, & polypodii habebit grana 14. uel paulò plus: scãmonii uerò grana viiij. pauloue plus, reliqua potius uim horũ reprimunt, & temperant, quàm augeant. Postremò de eo medicamento aliquid dicendum est, quod diaturbith appellatur cum rhabarbaro, & est Bartholomæi Montagnanæ inuentum, alicubi uerò in multo usu est, solet autem fieri ex zuccharo probe cocto, adeo ut in placentulas, uel rotulas concrescere possit: cuius cõpositio in hunc modum se habet; acceptis santalorum alborum, & rubeorum, uiolarumque, & zingiberis, singulorum sesquidragma, seminis anisorum, cinamomi, croci, mastiches, singulorum semidragmam, turbith, hermodactilorum, singulorum uncia, rhabarbari electi dragmis decem, diagridii dragmis quatuor, zucchari optimi libris dua

bus, decocto zuccharo ex aqua, reliqua trita & in puluerem redacta inspergantur, & fiat solida confectio in placentulis, uel rotulis: potest eiusmodi compositio pituitam, & bilem purgare, prçsertim uerò pituitam crassam, & ratione tam turbith, quàm hermodactilorum: utriusque enim uis est, ut crassam educant pituitam, cum adiuuantur à rebus, quæ proprietate quadam naturæ, & suis etiam qualitatibus naturalibus iuuare possunt: ut potest zingiber, semina anisi, & cinamomũ, eam extenuando: sed & scammonium eorum uiribus quidpiam addit, rhabarbarum uerò illi præstat cũ scammonio, ut posit bilem detrahere: in morbis ergo ex miscella horum humorum excitatis succurrere laborantibus poterit: præsertim uerò articularibus, podagricisq; & chiragricis doloribus, & coxendice, ꝙ turbith, & hærmodactilus pituitã à remotis partibus trahunt: potest & esse utilis febribus diuturnis, ut sunt tertianæ non exquisitæ, & est medicamẽtũ facile, & satis tutũ, quamuis enim & turbith, & hærmodactilus in his sint, quæ nõ parũ turbãt: præsertim uẽtriculũ, sunt tamẽ, tũ ex cinamomo, & zingibere, tum uerò ex semine anisorum, ut prçteream rhabarbari multam copiã, admodum correcta; nam flatus crassiores, quos hæc medicamenta alioquin concitare solent, & à quibus subuertitur uentriculus, zingiber, cinamomum, & anisum potenter discutiunt; rhabarbarum uiscera omnia laxata astringendo roborat: de eo enim prçdicat Auer. quod ipsum ut nulla æget correctione, ita alias omnes medicinas corrigit: quamuis autem auctor præscripserit & dosim à dragmis duabus usque ad sex, non uideo tamen cur dari non posit integra yncia, si conficiatur, sicuti passim conficitur, ita enim pulueres distribuunt, ut uncia zucchari dragmam specierum accipiat: accipiet ergo unciaq; diagridij circiter grana sex, turbith autem, & hçrmodactilorum, singulorum grana circiter duodecim, & dimidiũ, rhabarbari circiter sexdecim, ex superius autem explanatis, nemo est, qui non percipiat santalos, & uiolas cæterorũ medicamentorum temperare calorem, sed uiolas præterea lenitatem addere. Hoc tamen circa usum istius medicamenti aduertendum, quòd pueris etiam illud medici exhibent: quamuis enim ea accipiat medicamenta, quæ in his à medicis censentur, quæ laboriose, ut ipsi aiunt, soluere solita sunt, adeò tamen omnia recte castigata sunt, ut uel etiam tenera ætas hoc ferre posit, & proinde ita ab exigua dosi eius terminos sum-

psit,

psit, à duabus nimirũ dragmis; nam rarò, cũ pueris dandũ est, duas, vel tres ad summum dragmas excedunt, facilius autem sæpe hoc medicamentum accipiunt, ex ratione modi, ac formę compositionis: id enim sub prætextu dulciarii cuiusdam admittunt, & in febribus, & vermibus satis opportunum est medicamentum: De his ergo medicamentis satis hactenus esse dictum putamus. Vnde si aliqua pręterea de hyeris maioribus addiderimus, ad pillularum, vel catapotiorum tractationem conuertemus orationem nostram, neque in ipsis erimus admodum longi, cum neque his temporibus sint in frequenti vsu, nisi quòd in clysteriis sæpius accipiuntur; cæpimus tamen Venetiis vti hyera, quam Scribonius Largus in suo libello summis effert laudibus, & in Pacchium refert au ctorem: de qua præter alia multa, hæc etiam literis ab eo tradita fuere, quòd quamuis virosum admodum medicamentum videatur, tamen non modò non lædit ventriculum, verùm potius, supra quàm quis credere posset, confirmat, diacolocynthidos autem appellatur, multæ tamen reperiuntur confectiones sub hoc nomine descriptæ: sed, quam retulit Scribonius, eadem ferè est cum ea, quam Mes. Paul. & Aetius descripsere: non tamen eam in Pacchium, sed in Ruffum Ephesium referunt; & si in quapiam re euariant, id potius contigit ex librariorum errore, si quis rectè rem examinet, eandem verò compositionem reperiimus in exemplari antiquo manu scripto, quod erat in bibliotheca Excellentissimi Ducis Vrbinatis: nisi quòd in ponderibus erat aliqua diuersitas, in simplicibus autem nulla, aut modica; eius facultas (nam eius descriptionem nolumus particulatim referre, ut potè quæ passim reperiatur) est, quemadmodum Gal. 1. de composi. medic. secundum loc. & in libello de facil. parab. medi. vt pituitosos humores vacuet, quamuis & alios etiam aliquantisper purget: nam in colocynthide, sagapenoque, & opoponace vis est purgandi pituitam primùm, quamuis non eam solam purgent, sed & idem facere posse agaricum nemo non nouit; omnesque ferè conueniunt circiter quatuor dragmis dosim eius cõprehendi. Quia verò diximus varias eius confectiones in vsu antiquitus fuisse, id & Scribonii testimonio, & Gal. possumus ostendere. Scribonius. n. huic descriptioni interdũ, vt valentiorẽ redderet, duplũ prioris põderis colocynthidis addebat; opoponacis autẽ, & sagapeni dragmas tres; qua cõpositionis ratione vtendum au- Cap. 1. Cap. 6.

dacter esse dixit; vbi diuturniores, & rebelles magis morbi facti sunt. Gal. vero 2. de ratio. vict. in acut. mor. variè hoc medicamentum parari solitum esse, & in multo fuisse vsu, & non esse medicamentum, quod plurimum periculum habeat; cum pleuriticis illud posse tutò dari, si illos non angit acuta febris, autumat: addit tamen compositionem illis esse congruam, cum accipit veratrum nigrum, non autem scammonium: ex quibus verbis facile est cognoscere; quòd interdũ hæc hyera ita in usum deducebatur, vt fuit primùm descripta: quæ cum vim purgandi maiorem ex colocynthide habeat, deinde & ex opoponace, & sagapeno: ideò licet posit & alios humores purgare, maxime tamen purgat pituitam, cum verò illi alios etiam purgandi vim addere uolebant: si melancholicum humorem, nigrum veratrum, uel epithymum: vt 1. de comp. medi. secundum loc. docuit Gal. sin autem bilem, scammonium: vnde interdum alterum addebant, interdum vtrunque, interdum neutrum, & id pro ratione naturæ morbi, naturæ corporis ægrotantis, & uirium ipsius. De Benedicta nuncupato medicamento, & de eo, quod Elescoph Mes. Episcopi ab Auic. dictum, nolumus longiorem habere sermonem: neq; enim ita frequenti in vsu sunt, sicut hæc alia, atq; benedictę vsus frequentior in clysteriis est, sed neq; difficile est, si quis recte perpenderit ea quæ diximus de aliis, inire etiam eorum omnium rationem, quæ ad hæc pertinent: vnde ad pillulas exponendas transeundum est; si modò prius hoc etiam exposuero non inutile iunioribus medicis, quòd nos aliquando fortioribus his medicamentis latiores terminos, & ampliorem dosim præscripsimus: non propterea, ut hortaremur medicos iuuenes, vt in vsu eorum sint audaciores, & plus etiam iustò interdũ: sed vt id sciant, quòd aliqua sunt corpora, quæ & robustiora sunt, & astrictiora: in quibus interdum, liberaliores ni fuerimus, nihil efficiemus; semper tamen modestos esse tutius est, & circa medias doses potius versari, quàm extremas: sed præterea, & hoc etiam aduertẽdũ, ꝙ cũ hæc valentia lenĩtibus, & aliis leuioribus medicamentis immiscemus, & sit eorum copia, quanta posit commodè alnum ciere; non sunt hæc maiora multa copia iniicienda: vt videlicet accedant ad maiores limites præscriptos in his: sed si horum aliquid illis uerbigratia vnciæ casię, aut lenitiui appellati medicamenti, aut diascenæ, aut istiusmodi alterius addideris, satis tibi erit duas, aut tres dragmas addidisse; & quandoque

Cap. 2.

doque vnam tantum, pro ratione uidelicet roboris medicamenti, & natura expurgandi corporis.

De pillulis, uel catapotijs. Cap. 17.

PIllulas nunc medici in globulos efformata medicamenta appellant, quæ catapotia: eo quòd integra deuorantur, græce dicũtur, & interdum à ſimilitudine coccia. Duæ autem commoditates eos adegère, vt pillulas, vel catapotia conficerẽt, altera in accipiendo, altera in operando: quæ in accipiendo, duplex eſt, nam & minus euadit medicamentum, cum in pillulas redigitur, contuſis enim medicamentis ſimplicibus, ut ex eis puluis fiat, & adiecto melle modico, quanto poſsint aſſumi, ut cohæreant, & non diſpergãtur, fiunt pillulæ; raroque doſis earum excedit ſeſquidragmam: deinde verò, cum ſolida, & integra deuorentur, & ſępe ex aliquo liquore, vt aqua, vel aliquo accommodato ſyrupo aſſumantur, citò deſcẽdentes, neque vniuerſum os inficientes, nõ ita ingrato tũ ſapore, tum odore offendunt, aliqui etiam aliqua re inuoluũt; nam aut inaureant, aut illis, quas nebulas vulgò appellant, vel quibus ſacerdotes conficiunt ſacramentum, inuoluunt, vt nullam moleſtiam ex ipſis percipiant: in operando autẽ commodus eſt iſtiuſmodi medicamentorum vſus, quòd cum ſolida ſint, à calore ventriculi non ita facile diſſoluuntur, neque ita cito diffluunt, unde longiorem moram ibi trahẽtia, à remotioribus partibus, ſicut ſunt articuli, & caput, valentius trahere poſſunt: quapropter eorum frequentior eſt vſus in capitis, & articulorũ doloribus. De his ergo cum in præſentia ſit agendũ; earum autem ſylua ingens in libris, tũ recentiorum, tũ etiam antiquorum medicorum reperiatur, nõ omnes earum compoſitiones perſequemur; ſed, ut inſtituimus, eas ſolùm exponemus, quæ in communiori, & frequentiori vſu ſunt; habito tamen ſermone de illis duntaxat, quæ propriè in purgatoriis ualentibus poni poſſunt, ꝙ de facilioribus, & leuioribus, quãtùm uidebatur poſſe eſſe ſatis, ſcripſimus ſuperius. Et incipiemus à cochiis appellatis; quas deſcripſit Raſis 9. lib. ad Almanſorẽ in hunc modum: accipit enim pulueris hyerę, quæ ſimplex à iunioribus, amara dia aloes à Gal. dicitur: drag. x. colocynthidis drag. iij. & ſcru pulũ, ſcãmoni drag. ij. s. turbith, ſtœchados, ſingulorum drag. v. ex his omnibus in puluerem redactis, & ex aliquo liquore aſſumptis Cap. 1.

 fiunt

fiût pillulę, ipsa ât cópositio ostédit, ꝙ purgare pręsertim pôt crassa, & pituitosa excreméta, ferè.n.basis sunt turbith, & colocynthis: duplũ.n.est pódus turbith ad scámoniũ, sed & colocynthis superat scámoniũ, nã quotaquæq; dragma accipit circiter grana octo, vel paulòminus colocynthidis, turbith aũt grana circiter vndecim, vel paulòplus, scámonii verò circiter grana quinq;: quia tñ & scámonii ea est copia, vt posśit & ipsum solũ purgare, ió & mediocré vim bilé detrahendi medicamentũ habebit, ꝙ præsertim insinuare uidet̃ auctor crudũ id esse imponendũ, quod & efficatius est hoc modo: reliqua uerò, tanquã ea, quæ uim corrigendi habẽt qualitates vẽtriculo, & cæteris uisceribus noxias: in hoc medicamento accipiũtur, sicut hyera, quæ roborat, & firmat ventriculum, & alia uiscera, si quod aliud medicamentum, sed & stœchas prædicatur ab omnibus tanquàm id, quod vim habeat magnã roborandi omnia viscera, & vniuersum tandé corpus: vt Gal. 8. de simpli. medi. facul. Arabes verò dicunt præterea esse & purgatoriũ medicamentũ, quod tamé non nouisse in eo antiqui videntur; qui præterea capiti plurimum vtile esse aiunt: & hac ratione puto Rasim his pillulis addidisse, quibus in omnibus ferè capitis affectibus vtitur, confert tamen & ob id, quia potest aperire obstructas vias, per quas ducenda est purgatio, & purgãdos humores crassos extenuare, ex quo patet, quàm hallucinantur iuniores Papienses: qui in expositione 9. lib. ad Almansoré inuehuntur contra has pillulas, eas nimis fortes appellantes; in quibus acerrima accipiuntur medicamenta, & ea non correcta: quis.n. nó videt ex hyera tum ratione aloes, tum aromatũ optimè & turbith, & colocynthim corrigi: sed stœchadis etiam naturam, & facultates si ęstimauerimus, cũ duplum accipiatur hyerę ad turbith, triplũ ferè ad colocynthim, par autẽ portio cum colocynthide accipitur stœchadis; non video cur nõ posśint haberi tanquã correcta, & tépcrata, quantumlibet acria, & uentriculo, visceribusque noxia hæc simplicia alioquin sint: nã Gal. tanquàm correctas habuit suas ex colocynthide pillulas: quarũ & 1. de cópośi. med. secũdũ loc. & in lib. de facil. parab. medi. & 14. method. meminit cum tamẽ essent confectę ex colocynthidis parte vna: aloes verò, & scámonii pari pondere, duabus nẽpe partibus, quibus ipse & partem vnam absinthii addit: quæ postea assumuntur succo brasśicæ, & magnitudine erui pillulas fieri ait, dari verò undecim, eas aũt uidetur in frequentisśimo vsu habuisse; in quibus nihil est aliud, nisi aloe:

cap. de stęchade.

Cap. 1.
Cap. 5.
Cap. 8.

unde

vnde longe videntur hæ correctiores, in quibus illi tantum momentum,& difficultatem ponunt: immò cum iam pluribus annis vbique ferè sint in maximo vsu, facile purgant, neque cum multa molestia, pro ratione tamen istius ordinis compositorum medicamentorum, modò quis recte eis vtatur,& ex ratione. Vnum duntaxat animaduertendum, quòd Mes. vbi de cura doloris capitis ex frigido,& pituitoso humore agit, harum pillularum meminit: aitque iniiciendum scammonium paratum,& coctum ex malo cotoneo: Rasis tamen huius nullam facit mentionem, sed si ita fiat, etiã faciliores erunt,& tutiores, vt superius fuit expositum: quatenus autem ad earum, vt aiunt, dosim pertinet; quæ res maioris considerationis est, animaduertendum, quòd Rasis quidem dosim earum integram esse ait, vt dentur decem, neque, cuius illæ ponderis sint, exponit. At Mesue pondus præscribit: ait enim dosim earum esse drag.ij.s. quæ copia considerato robore harum pillularum in purgando maior fortasse iustò est: vnde suspicandum est esse mendum in numeris, & existimarem legendum drag.j.s. ea ratione adductus, quòd si recte sint confectæ hæ pillulæ, quotidie videmus, quòd plurimi vnica accepta dragma facile, & copiose purgantur, accepta verò sesquidragma liberalissime: immo si consideremus modum, quo vtitur in exponenda harum pillularum dosi, videbimus Rasim hùc spectasse, cum enim ait dandas esse decem, ad consuetudinem omnium ferè antiquorum respicit, qui cum catapotia formabant, ad magnitudinem, aut erui, aut ciceris formabant. ita.n. & Gal. in libello de facile parab. medi. cap. de manantibus vlceribus capitis loquitur: ita & in libris de composi. medi. secundum lo. sæpissime, nunc erui, nunc ciceris magnitudine conficiendas pillulas ait: itidem & Nicolaus ferè loquitur, quæ si ita formentur ciceris magnitudine, decem circiter sesquidragmam pendent, si erui, etiam minus, vnde Gal. suas ex aloe, scammonio, & colocynthide confici noluit magnitudine erui, atque dandas decem & septem, pariter & aureas pillulas Nicolaus ciceris magnitudine efformatas, aut nouem, aut vndecim dari uoluit; quasi eodem spectans, quò Rasis, vnde modesta dosis cochiarum erit dragma, liberalior verò sesquidragma: quamuis interdum vidi duas dragmas datas, fœliciter etiam, præsertim verò in graui sopore, vel valida apoplexia: cum adeo attoniti,& sopiti sunt ægroti; vt violenter cum illis sit necesse agere: nam aliqua aqua duæ dragmæ dissoluuntur

luuntur; & vi aperto ore cochleari vi deglutiendę traduntur, nam tunc, & quia natura sopita, & stupida nisi irritetur valentius, non excitatur ad excretionem, tum etiam, quia liquida, quæ facilius de ventriculo, & citius diffluunt, non ita copiose uacuant; sed de his satis. De pillulis aureis, quæ facultate purgandi, & robore his cochiis ferè pares sunt, iam sermonem instituamus: conficiuntur autem acceptis aloes, & diagridii, singulorum dragmis quinque, rosarum, seminũ apii, singulorum dragmis duabus, & semis, seminum anisi, fœniculi, singulorum sesquidragma, croci, mastiches, colocynthidis interioris, singulorum dragma: trita hæc omnia assumantur aqua, in qua fuerit maceratum tragacanthum, deinde formandæ sunt pillulæ magnitudine ciceris: in his momentum maius, & (vt aiunt) basis in scammonio est parato, & cocto ex cotoneo malo; de quo satis supra diximus: nam & si addatur colocynthis, aliarum tamen rerum comparatione non potest vim insignem habere, aloes autem, & mastix adduntur, vt ventriculo, & reliquis visceribus succurrant, ne à caliditate, & acrimonia soluentium medicamentorum laxentur, & dissoluantur: quòd magnam vtilitatem semina hæc odorata, quæ accipiunt, afferant; nimirum anisi, fęniculi, & apii, cum satis superque id prioribus capitibus ex sententia Gal. & Hippo. fuerit expositum: non repetam; crocus verò & cordi amicus est, & facile potest vim medicamenti ad caput ducere: facile enim caput petit: vt secundo de composi. medi. secundum loc.
Cap. 1. docuit Gal. ex multa itaque ratione confectum est hoc medicamẽtum, cuius vis præcipua, & prima, quatenus soluens est medicamẽtum, ea est, vt valenter, & à remotioribus partibus possit pituitam attractã purgare: unde dolorib. capitis, & articulorũ eius cõgruus vsus ualde vtilis esse potest: potest tamen & aliquid pituitæ detrahere, sed longe aptius est medicamentum purgandæ bili: ex seminibus præterea illis discutere flatus satis commode poterit, & eius quidem communis dosis, qua liberaliter purgat, est dragma; quamuis, vbi astrictior sit aluus, accedant medici aliquando ad sesquidragmã; præsertim verò in robustioribus corporibus: si enim rectè supputare voluerimus, dragma continet circiter grana quindecim diagridii, vel paulòminus; quæ copia, si velimus rationem præparationis habere, & ęstimare, quantum mitescit vis scammonii, quando coquitur ex malo cotoneo, neque maior æquò videbitur: sunt autem eæ quidem aureæ biliosis affectibus accommodatiores,

tiores,cochiæ uerò pituitoſis.Sine quibus pillulę ſequuntur, quas Nicolaus deſcribit, quaſi nefas ſit eas paratas non habere propter earum ſummam vtilitatem:de illis quoque breuem ſermonem habebimus:accipiunt autem dragmas quatuordecim aloes lotę, quinque myrobalanorum : ſingulorum ſcilicet ʒ.j. maſticis etiam, abſcintiiq;, & roſarum,prætcrea violarum,agarici,ſenæ,cuſcutæ,ſingulorum itidem horum.ʒ j. ſcammonii mox triti,& ex ea copia ſucci fęniculi diſſoluti,ac tranſmiſsi, uel colati ex linteo, quanta ſatis ſit ad aſſumendos hos pulueres : ita vt ex eis poſsint pillulæ confici:drag.vj.& ſemis: ſi recte compoſitionem velimus æſtimare,primùm quidem bilem purgabit : nam aloe alia omnia ſuperat, mox ſcammonium : hæc vero rhabarbarum, & citrini myrobalani aliquantulum adiuuabunt ; purgabunt tamen & pituitam ; nam aloe præſertim adiuta ab agarico, & myrobalanis chebulis, emblicis,& bellericis poteſt & pituitam detrahere,ſed & ſcammonium,quod colliquandi pituitam, & attenuandi, detergendique, cum calidum, & amarum ſit, vim habet,poteſt addere facultatem aloe,qua poſsit & pituitam detrahere,ſene verò, & myrobalani indi aliquid facere poſſunt ad purgandos exuſtos,& atros humores cum verò & myrobalani,& rhabarbarum,& maſtix,& roſæ aſtringendo plurimum ualeant ſimul cum aloe in roborando,& purgando ventriculo,atque aſcenſum uaporum ad caput prohibendo; iō in affectibus oculorum,præſertim calidioribus, atque adeo etiam magis,ſi ex conſenſu ventriculi foueantur,non parum vtiles ſunt: ſed laboranti quoque ventriculo,& multis vitioſis humoribus ſcatenti,pręcipue ſi aſtrictior ſit aluus, vt facilioribus medicamentis non facile cedat,conducent, neque etiam eſſet earum inutilis uſus in doloribus articulorum,vel calidis, vel mixta materia: ſed in febribus quoque bilioſis, vbi iam concocta eſſet materia, & obſtructiones apertę : nam optime correctum eſt medicamentum, primùm etenim myrobalani, & roſę, & rhabarbarum,maſtixque poſſunt, vt oſtendimus ſuperius,omnium medicamentorum acrium violentiam reprimere,& ventriculo,viſceribusq;, ſi timeamus aliquid ex ſcammonio, vel agarico,robur conciliare,præterea & qualitatibus ſatis temperatum eſt medicamentum; quia primùm aloē lotam accipit, quę ex lotura plurimum fit minus calida; deinde ſunt myrobalani, roſę, violę, quę poſſunt aliorum medicamentorum calorem temperare;ſed ſi etiam, quod his temporibus pleri-

que

quę facere solent, non crudum scammonium iniiciatur, sed pręparatum, quodque diagridium appellant, eò etiam facilius, & lenius medicamentum, & tutius erit: quamuis Nicolaus crudum uoluisse videatur: dosis autem earum potest esse à dragma vsque ad sesqui dragmam, & erit etiam satis facilis, & tuta operatio, quam possumus interdum excedere, præsertim si acceperis diagridium; vnaquæque enim dragma accipit circiter grana vndecim, vel etiam paulò minus, infirmiores enim sunt hæ pillulæ prioribus duabus. Sunt præterea quibusdam in vsu & pillulæ arabicæ nuncupatæ, ab eodem Nicolao descriptæ, quæ præcipue bilem, & pituitam purgant, nam eam vim habent aloe, diagridium cum myrobalanis citrinis: admixto autem castoreo, & assaro, quæ crassam pituitam extenuant, aloe vim acquirit, vt & pituitam detrahat: sed bryonia, quemadmodum testantur Arabes, & Dioscorides, crassam pituitam purgandi facultatem habet, atque eam ex capite detrahendi: sed & belliricę, chebulæque, & emblicæ myrobalani, pręter id quòd cum reliquis myrobalanorum differentiis corrigunt bryoniæ, & diagridii calorem, & acrimoniam, dissolutionemque viscerum: vt potè quæ refrigerant, & astringunt, sicut & rosæ, & mastix, faciũt quoque ad detractionem pituitæ: inde verò licet præ aliis minorē vim habeant, possunt tamen aliquid melancholici humoris detrahere, multiplices ergo humores purgant, præsertim verò pituitā, & bilem: affectibus verò capitis tollendis accommodatum est medicamentum, vt quod & purgare, & roborare, firmareque, tum caput, tum ventriculum posit, neque tamen plurimum violentum est, sed potius satis modestum, cum enim accipiat aloes vncias quatuor, myrobalanorum verò quinque: præterea masticis, diagridii, rosarum, & radicum assari, singulorum dragmas quatuor; additis autem castorei dragmis tribus, & vna croci, omnibusque assumptis succo, vel fœniculi, vel absinthii fiant catapotia, vncia medicamenti continebit aliquantò minus vigintisex granis diagridii, vt quęlibet dragma habeat paulò plus tribus granis diagridii: alicubi tamen non semunciam, sed integram vnciam diagridii ascriptā reperi, quod neque multa esset copia, nam dragma circiter septem grana capiet, tutò ergo possent dari dragmæ duę, & longe etiam plus, si non vncia integra, sed semuncia apponatur: ait verò auctor, quòd potest curare dolorem capitis vel etiam diuturnissimum, id verò intelligendum frequenti, & repetito eius vsu, ne-

que enim adeò ualidum medicamentum est, ut semel, aut iterum assumptum eradicare possit ex longo tempore difficiliores morbos factos. Aliquibus autem in usu sunt & pillulæ, quæ artheticæ eòquòd articularibus morbis utiles sunt; nos tamen nolumus omnia sectari, ex his enim, quæ nuper expositæ fuere, & earum quas non exponimus, has cum illis conferentes, ipsarum etiam ratiõnẽ poterit ex se unusquisque inire. Ad eas autem orationem conuertere uolumus, quæ ex Mesue excerptæ passim uenère in usum medicorum, neque tamen omnes descriptiones ad examen reuocaturi, sed solùm eas, quæ magis celebres habentur, nam his rectè examinatis, ex earum ratione, & aliæ faciles erunt perceptu. Et quia alephanginæ ad priorem ordinem medicamentorum potius pertinent, ideò illis prætermissis de stomachicis priorem sermonem habeamus, quæ possunt colluuiem omnium uitiosorum humorum è uentriculo, aliisque etiam remotioribus partibus, sicuti è capite, & aliis partibus, detrahere, & utilis sanè confectio, & satis correcta est, quæ in hunc modum se habet, ut accipiantur hyeræ picræ, quam simplicem nunc appellant, drag. vij. myrobalanorum trium; videlicet, citrinarum, chebularum, indarum, abscinthii, scammonii, singulorum drag. iij. agarici, salis indi, singulorum drag. ij. epythimi cretensis, anisorum, singulorum drag. ij. s. Turbith drag. x. ex scammonio quidẽ, & citrinis myrobalanis vim habent bilem flauam educendi, chebulis verò, & agarico, & turbith pituitam, vel etiam crassiorem: præterea & ex sale indo, ex hyera verò vtrunque humorem, epythimo autem bilem atram; sed si vires, & copiam medicamentorum æstimauerimus, primùm pituitam, postea bilem flauam, minorem autem vim habebit atram bilem educendi, calorem autem, & acrimoniam medicamentorum contemperant myrobalani, & tres penidiarum dragmæ, succusque scariolæ; quo assumendæ sunt pulueres, vt fieri possint pillulæ; lenitatem præterea aliquam penidiæ addunt medicamento: dosis autem earum esse poterit à dragma vsque ad alteram dragmam, ut dragma modeste quidem sit purgatura, sesquidragma satis liberaliter, duæ verò dragmæ si liberaliori sit opus purgatione: facile.n. præsertim in fortioribus corporibus ferri possunt duæ dragmæ; singula.n. dragma hẽt grana ferè iiij. diagridii, turbith verò circiter tredecim, agarici verò paulò minus tribus. Has sequuntur pillulæ aggregatiuę iãdiu celebrat issimæ ab oĩbus, quæ & ipsæ purgando aggregant

uarios

varios, immo omnes ferè vitiosos humores, componuntur aūt ex eis simplicibus medicamentis, quæ præter purgationem excremen torum, quam expectare oportet ex his medicamen tis, quæ vim pur gandi habent, possunt viscerum obstruſtiones aperire, & ea etiam roborare, accipiūt enim succi absinthii, & eupatorii singulorū drag. iij. & quamuis Mesues aliud eupatorium nouerit, quàm Gal. & Dio scorides, attamen si etiam in his vteremur eupatorio, eo videlicet, quod agrimoniam appellant, nō putarem deteriorem fore compo- sitionem: sed totidem rhabarbari dragmæ ad aperiendas obstructio nes, & roboranda viscera, non parum faciunt, sicut & anisum, & zin giber, quorum singulorum accipitur dragma: quatenus verò ad pur gandi rationem pertinet, cum agarici, colocynthidis, polypodii, & chebularum myrobalanorum singillatim dragmas duas accipiat, sa- lis autem gemmæ dragmam, turbith dragmas sex, insignem vim ha bebūt pituitam crassam educendi; totidem verò dragmæ aloes, & prætereadiagridii, vel scammonii, quod idem est, ex pomo cocti, cū rhabarbaro, & pari pondere citrinarum myrobalanorum, non mi- nus in purganda bile poterunt, quæ etiam iuuare poterit electua- rium rosatum, de quo superius verba fecimus: sed & aliquid præte- rea atri humoris, licet modicum, ex dragmis duabus indarum my- robalanorum, & vna epythimi: quamuis & polypodium hæc non ni- hil iuuet, zingiber verò, & anisum ad extenuationem crassorum hu morum proderit vnà cum sale; rosæ item aridæ cum myrobalanis, & mastiche, cuius quoq; dragmam accipit, poterunt temperare cali diora medicamēta, & colligere, vnireq; substantiam uiscerū, ne vio- lentia purgātiū medicamentorū laxata dissoluātur, correctum ergo medicamentum, & tutum, satis tamen efficax; quod plurimū pōt ad diuturnas, & nothas febres; quales sunt autūnales, quę variis humo- bus, & pertinacibus putrescētibus solent excitari: ita etiā in aliis mor bis ventriculi, capitis, instrumentorum sensuum, in obstructioni- bus lienis, & iocinoris, quæcunque purgationem liberalem re- quirere visa sunt: dosis vero medicamenti istius est, vt usque ad sesquidragmam accedat, nam dragma satis copiose purgare po- test, quia præter id ꝙ habet & electuariū rosatum, quo reliqua assu- muntur: singula dragma continet grana circiter septem scammonii, totidemque turbith, agarici autem, & colocynthidis paulò plus gra nis duobus, liberaliori autem purgatione si fuerit opus, possit & sesquidragma accipi. Pillulæ autem quę ex rhabarbaro nomen ha-

bent,

bent,non illæ quæ ex arabico uocabulo hoc est Rhauet habent nuncupationem,nullũ accipiunt forte,uel uiolentũ medicamentũ, accipiunt enim dragmas rhabarbari tres,succorum autem absinthii, & liquiritiæ dragmam,citrinarum myrobalanorum dragmas duas, & semissem, hyeræ aũt picræ simplicis dictæ decẽ drag.uñ neq; in hoc medicamentorum ordine sunt ponendæ,sed in primo:dosis uerò earum,si etiam duas dragmas excederes,obesse minime posset,sed utiles admodum essent,ubi ex longioribus febribus,ex ualidis obstructionibus adeo esset robur tum uentriculi, tum uel maxime iocinoris factum imbecillum,ut iam in hydropem, & malum corporis habitum res procliuis esset: nec dum amplius ualidas purgationes uiscera languentia possent perferre, uacuatione tñ egerent: uerùm leui, & facili. Sed ne simus longiores,agamus de pillulis, quas indas appellauere, atque in Hali auctorem arabes retulere:conficiuntur autem acceptis myrobalanis indis,& ueratro nigro, polypodio que,singulis ad dragmas quinque,epithymo autem,& stœchade ad dragmas sex,agarico,lapide cianeo,quem lazulum Arabes,& iuniores uocant:& eo quidem optime loto,itidem & colocynthide, & sale indo, singulis ad dragmas quatuor, succo autem eupatorii,insuper & spica,singulis ad dragmas duas caryophyllorum ad dragmã, hyera picra ad dragmas decem,& ex eis assumptis ex succo apii fiũt pillulæ,quæ utiles admodum sunt purgando succo melancholico: nam nigræ myrobalani,ueratrum nigrum, & polypodium, & epithymum,lapisq; cianeus præsunt purgationi melancholici humoris,ex colocynthide verò,& agarico,& sale indo aliquid etiam pituitæ purgare poterunt: uñ præsertim, cõmodũ medicamentũ his erit,qui tentantur melancholicis affectibus,ut sunt quartanæ febres & icteritia nigra,quæ vitio lienis concitatur,& cancer, & elephantiasis,& reliqui melancholici affectus:harum autem dosis commoda erit à dragma ad sesquidragmam, uel paulò plus: quamuis ad tres usque dragmas accesserit Mesue:ualentia enim satis simplicia accipit,& si scammonii sit expers,nam & nigrum veratrum,& coloncynthim, & lapidem cianeum, & sal copiose satis accipit: quæque enim dragma continet circiter quinque grana, tam veratri, quàm polypodii,agarici autem,colocynthidis,& lapidis cianei circiter grana quatuor, itidem & salis.Sed & in fœtidis pillulis, quas ideo fœtidas fuisse dictas puto, quia sagapenum, & opoponacem & castoreum,quæ grauem spirant odorem, copiosa accipiunt,& de-

quibus

qu ibus sermonem nunc habere volumus, amplior aliquanto mihi dosis illis præscripta à Mesue videtur, quàm ratio requirat, mihique videretur satis esse posse modestam dosim, dragmam, vel ad summum sesquidragmam, quòd si diligenter rem æstimemus, multa accipiunt valentia simplicia, nam præter eas, quas gũmas Arabes, & iuniores appellant, accipiunt colocynthim, scammonium, & turbith satis copiosa, componũtur enim in hunc modum, vt accipiantur singulorum horũ dragmæ quinque, nimirum, sagapeni, ammoniaci, opoponacis, bdelii, colocynthidis, sylnestris rutæ, epythimi, aloesque, duæ autem tum hermodactilorum, tum eius, quam vulgo esulam appellant; scammonii verò, itemque turbith quatuor, cinamomi, spicæ, croci, castorei, singulorum dragma, zingiberis sesquidragma, euforbii quinque scrupuli, compositio his omnibus ferè constat, quæ crassos, & crudos humores possunt euacuare præter epithymum, & scammonium, quorum alterum potius atram, alterum magis flauam bilem purgat: nam aromata, vt zingiber, cinamomum, spica, crocus, & bdelium, & ammoniacum, etiam accepta sunt tanquàm corrigentia, & reprimentia malitiam purgantium medicamentorum: nam bdelium, & ammoniacum crassos, & induratos humores, vel etiam in articulis emollire possunt, & digestionem iuuare; sed potentia sunt omnia ferè ea medicamenta, vt vim habeãt trahendi pertinaces humores à remotioribus partibus, vt sunt articuli: vnde in articulorum doloribus, qui à frigidiori humore excitantur sunt in frequenti vsu, neque tamen his adeò valentibus medicamentis inter initia, antequam maturescat aliquantisper crudus humor, temerè vti oportet, quod & quidam iuniores monuere, sed prius coquenda est cruda materia, accipit autem singula istius medicamenti dragma primorum circiter grana quinque, scammonii, & turbith circiter grana quatuor, vnde potest sæpissime dragma esse satis, vel ad summum sesquidragma, quatenus ad dosim earum pertinet. Pillulæ autem leucis maiores, quæ & ipsæ sunt in frequenti usu, præsertim uerò in affectibus oculorum, sed & aliorum sensuum instrumentorum, faciles, & lenes satis sunt, nã quamuis habeant turbith, & colocynthim, præterea uerò, & agaricum, dragma tamen priorum duorum grana neque duo capit, agarici uerò paulò plus tribus, ut præterea senam, rhabarbarum, epythithimum, & aloem, quia omnia sunt facillima medicamenta: nam imprimis aloes uidetur tanquàm basis huius medicamenti, deinde

agaricum,

agaricum,& sena:unde præcipuè pituitæ purgandę erunt accōmodatæ,agaricum enim iuuant colocynthis, & turbith,& myrobalani tres:videlicet chebulæ,emblicæ, & bellericæ , vt prætercam opoponacem, & sagapenũ , quæ præter id ꝙ & ipsa aliquid faciunt ad pituitam ducendam,addunt etiam vim, ut posint à remotioribus attrahere,aromata vero omnia,& semina attenuantia , vt, dum de hyera haberetur sermo,ex sententia Gal.exposuimus,addita aloe, & aliis medicamentis leuioribus id præstant, vt facilius, & valentius posint crassos humores, & pertinaces detrahere:unde illis additis,turbith,& rhabarbarum & aloe,& sena idem præstare poterunt: purgant tamen hæ pillulę præterea & bilem flauam , & exustam,quæ iam in atram uergat; nam rhabarbarum, citrinęque myrobalani,& aloe, flauæ bili purgandæ:indæ verò,sena, epythimũq; atræ ducendæ accommodantur,multiplices ergo,præsertim uerò pituitosos humores purgant,& earum modesta dosis potest capere dragmas duas , quamuis ad tres usque Mesue concesserit : sunt enim faciles,& tutæ : harum autem confectio in hunc modum se habet : accipiunt rosarum , uiolarum , absinthii , colocynthidis, turbith , cubebæ,calami aromatici,nucis moscatæ,spicæ , epythimi,carpobalsami, xilobalsami, siseleos, seminis rutæ , schænanti, assari, masticis,caryophyllorum , cinamomi, anisi , fęniculi, apii , casię,croci,macis;singulorũ dragmas duas,myrobalanorũ quinque,rhabarbari,singulorum dragmas quatuor,agarici,senę, singulorum dragmas quinq;, euphragiæ dragmas sex: plurimũ autē valere aiunt euphragiam ad acuendum uisum , sicut & fęniculum. Nōnullis deinde interpositis tandem describuntur à Mes. pillulę, quas vbiq; pillulas de agarico Mesuę appellant, & parant ; quibus etiam quàm frequentisime,& fęlici successu utuntur in affectibus pectoris, & instrumentorum sensuũ,cũ obsidentur à crassa,& lenta pituita,sicuti in asthmaticis,& diuturna tussi laborantibus: accipiunt autē agarici drag.3.iridis,marubii,singulorum drag.:. turbith drag.v.hyerę picrę drag.4.colocynthidis,sarcocolæ,singulorũ ℥.ij.myrrhæ ℥.j.harũ ferè basis in purgando est turbith : cætera uerò partim adiuuant,vt colocynthis cum agarico,partim corrigunt,ut picra,partim detergunt,& attenuāt crassos,& lētos humores;sicut radix iridis, marubium,& myrrha,ut facilius posint detrahi : harum dosis potest accedere ad sesquidragmā, quāmuis sæpe & dragma purgat modeste,quęq;.n.dragma totius medicaméti

continet turbith ferè grana sexdecim, agarici verò paulò minus nouem, colocynthidis circiter sex. Multis in locis in aliquo vsu sunt pillulæ, quæ habuere nomen à lapide cianeo, quem lazulum vocāt: nimirum ad purgandos melancholicos humores, exustosque: quarum confectio est, vt accipiantur lapidis cianei drag. vj. agarici, epythimi, polypodii, singulorum drag. viiij. scammonii, nigri veratri, salis indi, singulorum drag. 2. s. garyophillorum, anisi singulorum drag. 4. hyeræ picræ drag. 14. omnia autem assumantur in pillulas ex succo endiuiæ: si rectè autem rem velimus æstimare, pituitam etiam præter atram bilem, licet valentius atram bilem, purgant, & sunt aliquantò indis fortiores; vnde & aliquantò minor est earum dosis; ad sesquidragmam enim ferè potest accedere, quamuis & dragma posit madeste purgare. Sed & de pillularum ex hermodactylis, tam maiorum, quàm minorum, ratione pauca quædam dicamus, & huic capiti finem imponamus: ad podagras, & articulares dolores vtræque possunt, sed non eodem modo; nisi quòd, sicuti ferè semper hi dolores ex mixta materia, tum calida, tum frigida excitantur; quamuis interdum calida frigidam, & copia, & viribus superat; interdum verò contra se res habet: ita vtręque confectiones utrosque humores purgant, magis tamen frigidos maiores; calidos verò minores: accipiunt enim maiores hermodactylorum, aloes, citrinarum myrobalanorum, turbith, colocynthidis, bdelii, sagapeni, singulorum drag. 6. castorei, sarcocollæ, euphorbii, rutæ syluestris, apii, singulorum drag. 3. croci drag. 1. s. formentur ex succo caulium: vnde priorum medicinarum circiter duodecimam partem singulæ æquant totius medicamenti, vel parum admodum plus; singula enim dragma continet vniuscuiusque earum ferè grana quinque: secundus verò ordo medicinarum vigesimam partem, vnaquæque enim dragma continet vniuscuiusq; earum ferè grana duo & dimidium: nemo autem est, qui non percipiat maiorem vim habere purgandi pituitam, & frigidos humores: harum vero dosim posse extendi vsque ad sesquidragmam: quamuis sæpius & dragma posit esse satis. Minores verò conficiuntur ex drag. v. hermodactylorum, duabus & semisse scammonii, tribus myrobalanorum citrinarum; duabus rosarum, & decem aloes: quæ omnia, quòd exceptis hermodactilis purgent bilem, res satis clara est, capit autem singula dragma paulò minus septem granis scammonii, hermodactylorum verò duplum;

plum; ſed & electuarium roſatum, vt in priori capite oſtendimus, aliquam inſignem vim habet purgandi; vnde nunquam, uel rariſsime excederem ſeſquidragmam: ſed ſæpius mihi ſatis eſſet dragma.

De trochiſcis, in quibus vis purgatoria eſt inſignis. Item & de pulueribus. Cap. 18.

ANtequàm finem libro primo imponamus, adhùc paucula quędam nobis exponenda videntur: quædam enim medicamenta ſub trochiſcorum nomine in vſum frequentem medicis in curandis ægrotantibus veniunt; quæ tamen vim purgandi inſignem habent: ſunt autem hæc præſertim tria. Primùm paſtilli, vel trochiſci, qui ex violis paſsim nuncupantur, & ab eodem Meſue referuntur, ubi de aſthmatis curatione agit: horum verò confectio in hunc modum ſe habet; vt acceptis floribus violarum, qui neque plene virides, & humidi ſint, neque omnino aridi, ſed medio ſe habuerint modo, ad dragmas ſex, turbith ad dragmas 4. ſucco liquiritiæ, manna, & ſcammonio, ſingulis ad dragmas duas; ratio compoſitionis oſtendit eos uim habere, ꝙ leniant partes in pectore contentas ex violis, & ſucco liquiritiæ; & moderatè humectando poſsint facilem excretionem facere excrementorum, quæ inſtrumenta ſpiritus obſident, ex turbith verò, eò quòd acuitur, & iuuatur à ſcammonio, poſſunt craſſam pituitam, vel in remotioribus partibus reſidentem purgare: accipit autem ſingula horum trochiſcorum dragma ſcammonii grana ſeptem, & dimidium ferè; turbith verò grana quindecim; vnde & dragma vna ſatis liberaliter purgare poteſt; plerunque tamen aliis medicamentis immiſcemus, caſsiæ ſępe, ſed & potionibus, quibus plus, minus ve, cum his voluerimus uti; pro ratione medicamenti hos trochiſcos immiſcemus; nam cum vncia mannæ, vel ſimilis medicamenti facilis, & leuis, commodaque, & liberalis ſequetur purgatio; ſed cum aliis ſoluentibus, & valentioribus medicamentis cautius erit agendum: verum & id aduertere oportet, quod apud plures pharmacopolas dupliciter ſeruatur hoc medicamentum: nam & completum, ut nuper fuit expoſitum, nempe

cum ſcammonio, præterea, & non ita completum, ſed in quo deſideretur ſcammonium, & hoc modo ſolum eſt turbith, in quo ſit vis purgatoria propriè: atquè ita leuius longe medicamẽtum erit, minusque acre; ita vt ſæpe vnciæ caſsiæ, vel alterius medicamenti, vel aliis potionibus, æſtate præſertim, cum minus calefacere, & minus exagitare corpus volumus, duas etiam dragmas, vel ſeſquidragmam damus: ſolent autem cauti medici, ne error committatur, præſcribere ſeplaſiariis, quoſnam velint inijci, vel commiſceri medicamento, quo vſuri ſunt, atque iſta illis indicare, accipe trochiſcorum ex violis ſine ſcammonio: ſi illos opportuniores fore putauerint; vel cum ſcammonio: ſi hos, dragmam exempli gratia vnam. Sed ad alios tranſeamus, ſi illud prius addiderimus, nempe quòd qui citra ſcammonium accipiuntur, pituitæ purgandæ accommodatiores ſunt, nam in eis præter turbith nihil eſt, quod vim proprie purgandi habeat, reliqua enim potius temperant, & leniunt: qui vèrò ſcammonium accipiunt, non minorem facultatem habent educendi bilem, quàm pituitã. Duæ præterea ſequentes paſtillorum compoſitiones, illi quippe, qui ex agarico dicuntur: & qui arabico nomine alhandal appellantur, excogitatæ ſunt propter correctionem colocynthis, & agarici: vt videlicet hæc duo medicamenta, quæ antiquis medicis ſolita ſunt eſſe in vſu frequentiſsimo: vbi eſſet purgatione pituitæ opus, præſertim ex remotioribus particulis detrahenda: ſemper parata haberent: nec quo tempore eis utendum eſſet, parare ſtatim cogerentur: partim igitur propter commoditatem parata ex arte haberi uoluere: partim uerò propter vtilitatem: nam ſi diutius parata ſeruentur, atque compoſita cum illis ſimplicibus, quæ uim haberent aut vires eorum augere, aut malitiam corrigere, melius in unionem quandam uenientia, ſimul unitis ſingulorum facultatibus, & mutua, ut iuniorum non inepto uocabulo utar fermentatione faciliora & magis correcta, temperataque ſint; agarico verò in his trochiſcis illa addunt, quæ vim maiorem in purgando habeat (accelerant enim eius operationem,) alioquin lente vacuat, atque vt facilius à ventriculo, præſertim verò ab ore eius deſcendat, cui moleſtiam afferre, & faſtidium, ſæpe etiã uomitum concitare præ leuitate ſua poſsit: contra verò colocynthim potius illis parant, quæ vim eius, & acrimoniam obtundãt, & deliniant

deliniãt, mitioremq; in purgãdo reddant. Trochisci verò ex agarico (quos & hoc nomine significant medici: & interdũ agaricũ trochiscatũ appellant) ita parantur: accipiunt electissimũ agaricũ (nihil.n. maioris momenti est in pharmaceutice medicinæ parte: & ea præsertim, quæ versatur circa purgantia medicamenta, quàm vt ea eligantur, quæ optima sunt: alioquin omnia cedunt in ruinam vitæ ægrotantiũ, & honoris medicorum) idq; in puluerem redigũt: demerguntq; sæpius in vino, in quo fuerit zingiber maceratũ, aliqui addunt & spicam: deinde pastillos conficiunt, sæpissime verò & sal gemma, & oximel addunt: & tunc vulgò agaricũ præparatũ dicitur, ex mistione verò salis gẽmæ redditur aliquantò acrius medicamẽtũ, & quod citius possit operari, mitius verò, si citra id fiat: horũ trochiscorũ aliquando sesquidragmã: interdum & dragmas duas, vel seorsum citra aliorũ misturam: vel si leuibus, & lenibus medicamentis immixtos deuorandos offerramus: sed si cum aliis valentioribus misceamus: pro ratione aliorũ metimur copiã horũ: ne totũ postea cõpositum medicamentũ nimis acre, & potẽs euadat. Alhandal autem ita parantur: accipiantur colocythidis interior pars abiectis feminibus, & incidatur, quantum ars requirit mox macerentur tragachantum, gummi, & bdelium ex aqua rosacea: in his enim facultas est, qua possit mitescere, & leniri omnis acrimonia, & calor temperari, quo peracto colocynthis eo glutino so humore perfusa, & assumpta in pastillos formanda, qui in vmbra deinde siccandi sunt, & postea iterum exquisite terrendi, rursusq; aspergendi eodẽ humore, iterumq; formandi pastilli, qui postea cõgrue seruandi sunt: his medici in cõpositionibus vtũtur pro colocynthide, vt potẽ, quoniã longe mitiores, & magis tuti, quàm colocynthis sola: ideòq; de illis nihil præterea dicendũ: cũ de colocynthide sit superius sermo habitus. Sed & pulueres quidã in vsu esse solẽt ad purganda corpora: nobis autẽ duorũ meminisse satis erit. Prior autẽ est, cuius superius facta est mẽtio, qui puluis senæ præparatæ dicitur: cuius duplex est apparatus, primus, & simplicior: de quo superius habuimus sermonem, & alter, qui accipit diagridium ad dragmã mediam; salis indi ad semunciã, senam ad uncias quatuor, fæcẽ uini ad uncias 4. macerẽ ad tres dragmas, cinamomũ ad sesquidragmã: eius facultas est, ut præsertim melãcholicos et exustos humores purget, sed & aliquid pituitę, & flauę bilis: additur enim sal indũ, senę, huius uncia accipit paulò minus granis

sex scammonii: variis tamen in locis plus minus ve addunt scāmbonii: quantùm verò ad medicamentum pertinet; non est adeò acre, quin possint dari etiam tres dragmæ: nam capient senæ dragmas duas: salis gēmæ sex, vel septem. Alter verò puluis hermodactylorū dicitur, qui & puluis hermodactylatus vulgò dicitur: vtuntur autem eo etiam vulgares nullo etiam medico instituente, quando obnoxii sunt podagricis, vel articularibus doloribus, & accepta semuncia liberaliter, & sine multa molestia purgantur: cuius compositio accipit anisorum, zingiberis, cinamomi, singulorū scrupulos quatuor, hermodactylorum dragmas duodecim, diagridii dragmam vnam, mediam autem salis indi: semūcia autē scrupulos octo hermodactylorū continet, diagridii verò supra duodecim grana: vnde non ita temere dandum omnibus id pondus medicamenti; nisi corpus sit robustum: alioquin enim valēs adeò medicamentū est, ut tres dragmę, & minus possint satis copiosam moliri vacuationē.

De ratione commiscendi mutuò medicamenta composita, atque composita cum simplicibus, & de potionibus. *Cap. 19.*

QVamuis de ratione componendorum medicamentorum in vniuersum, quantùm huic instituto satis esse poterat: superius abunde egerimus, quia tamen non solū simplicia mutuò componuntur, sed interdum & simplicia cū compositis, atq; cōposita cū compositis cōmiscentur; quarū sanè cōpositionū modus licet illis, quæ in uniuersum exposita fuere, rectè perceptis, cognitu non sit difficilis: cum tamen tyronibus, & adhuc inexpertis medicis scribamus, qui solent nonnunquam in his etiam, quæ facilia sunt, hæsitare (qui enim uersati aliquandiu in hac arte sunt, nostro non egēt libello) ideo non ab re fore censemus: si particulatim etiā de hoc aliqua verba fecerimus, vt tamen de his medicamētis duntaxat habeamus in præsentia sermonē, quibus in purgando corpore utimur: de aliis enim suo postea loco erit agendū. Sed hoc primùm tāquàm istius negotii fundamentū ponamus: medicos peritos: cū medicamenta cōmiscent; & addunt aliqua simplicia illis, quæ recte fuerant composita, aut cum composita compositis admiscent, eos non temere, neque inconsulto, sed potius ex ratione id agere: vnde hoc nobis in præsentia onus incumbit, vt rationes explanemus, quas sequentes iuniores medici aptè & ipsi has mixturas moliri discant:

ſcant: vniuerſa autem iſtius rei ratio, vt & prius expoſuimus, à natura medicamenti, aut à natura affectus, aut à natura corporis purgandi petenda eſt: à natura quidem medicamenti: aliquando enim aut valentius eſt medicamentum, aut infirmius, quàm ratio aut morbi, aut roboris corporis, aut copiæ humorum purgandorum requirat: quare, vt id valentius, aut infirmius reddamus aliud tum ſimplex, tum compoſitum addimus: ſicuti, vt particulatim rem tractemus, exempli cauſa, ponamus duos eſſe purgandos, qui capitis dolore tenentur ab eodẽ humore, quorũ alter iam ſæpius fuerit purgatus, ſuperſint autẽ aliquę reliquię, ſed non multę: alter verò nondum fuerit purgatus: immò ſcateat excrementis: ita vt copioſam requirat purgationem, velim autẽ vti pillulis cochiis appellatis: ſed earum dragma alteri ſit nimis, alteri ſit parum: alterum duorum faciemus, nam vel in altero de pondere detrahemus, dabimus autem ſcrupulos duos tantùm: in altero verò addemus ſemiſcrupulum, aut ſcrupulum integrum: vel in priori miſcebimus cochias cum aliis leuioribus pillulis: vt ſunt exempli cauſa, quæ ex ſimplici hyera, aut quæ ex ea addito agarico cõfectæ ſunt: ſingularum autem accipiemus ſemidragmam: at verò quia ea omnia, quæ in hyera accipiuntur, vim habent corrigendi acrimoniam medicamentorum fortium, quæ cochiæ accipiunt: ideo pillulæ factæ, & ex his duabus miſtæ faciliorem purgationem, & cum minori moleſtia molientur; quamuis pondere, & copia alias, quæ conſtant ſolis cochiis, ſuperent: in altero verò vel cochiarum pondus augebimus addito præterea ſemiſcrupulo, aut integro ſcrupulo, aut ſimplex aliquod addemus, quod eas exacuat, & id ſimplex addemus, quod nobis oſtendet ratio vacuandi humoris: nam aut diagridii duo vel tria grana adiiciemus: aut veratri, aut colocynthidis: ſed interdum non tantùm cauſa vacuandi plus minus ve addimus: ſed ratione alterius alicuius qualitatis, quam moderatiorem cuperemus: quemadmodum ſi æſtate nobis videretur eſſe dandas pillulas, timeremus autem calorem, cum pleræque calefaciãt, aliquid permiſceremus, quod uim refrigerandi habeat: ſicuti ſi dragmæ pillularum adderemus aut ſemiſcrupulum myrobalanorum, vel, vt aliqui, ſantalos; aut ipſas reformari, vt dicunt, vel iterum aſſumi ex ſucco roſarum inſtitueremus, vel violarum, vel cicorii, vel alicuius id genus alterius, vel ſaltem ex aliquo refrigerãte ſyrupo, aut vſi conſilio Auicennę 4. Fen. primi çan. pillulas ex

aliquo decocto exhibendas curaremus, uel, vt ipse ait, ex apozimate facto ex rebus, quæ aut refrigerent, aut lenitate faciliorem adiuuent purgationem, aut si refrenationem aliquam pillularũ in purgando desideraremus, fieret ex astringentibus, de quibus postea suo loco sermonem habebimus. Nonnunquã etiam componimus simul pillulas cum aliis simplicibus, vel cum aliis pillulis alia planè ratione, quam insinuare uoluisse primo de compositione medicamentorum secundum locos Gale. visus est: nimirum, vt medicamentum, quod aliqua particulatim ratione nobis fore vtile putaremus: non tamen tanta in eo vis esset aliquos noxios humores purgandi, quãta egeremus, quia illud alterius humoris magis purgatorium cognosceremus, quem illius, quem nos esse purgandum censuimus, aliquod simplex immiscebimus, quod ipsum promptius ad humorem hunc vacuandum reddat, exemplo autem rem hanc a Gal. eodem loco petito explanabimus: hyera quæ primum fuit medicamentum, quod hoc nomine ideo fuit appellatum, ut 8. eiusdẽ operis libro testatus est Gal. quia erat tanquã sacra anchora, ad quã confugiebant prisci medici in arduis, & maximis morbis, cuius, ut superius ostendimus, fundamẽtũ est in colocynthide: vnde & diacolocynthidos græce dicta est, post quam & aliis medicamẽtis nomẽ id inditũ est; sicuti illi, quæ dialoes nuncupata est distinctionis gratia: unde hęc, ita vt secundũ primã cõpositionẽ se habet, pituitam euacuat: sed interdum, ut eodem primo de com po. med. & 2. de ratione victus in acut. mor. scammonium addebãt; interdum nigrum ueratrum: & hoc, cum erat atra bilis educenda illud verò cum flaua: eodem modo nunc Pataui cæperũt hãc eadem de causa cochias pillulas habere paratas, in quibus pro colocynthide trochiscos alhandal apponunt, atq; longe minori ponde re hos ponũt, quã colocynthim imposuerint Rasis, & Mes. cũ tamẽ Mesue consulat, vt, cũ pro colocynthide trochiscis illis sumus vsuri, pro duabus dragmis, & scrupulo colocynthidis iniiciamus quatuor eorũ trochiscorum, copiosius postea veratrũ apponunt: nimirum dragmas duas, & minimã portionẽ diagridii; nã circiter semi dragmã: unde hæ pillulæ bilis quidẽ, & pituitæ, aut parũ, aut nihil educent, primũ autẽ atrã bilẽ purgandam respicient: alii verò pro suo arbitrio mutant tũ veratri, tum aliorum simpliciũ portionem; de quibus non est, cur hic particulatim agamus, cum hęc in exẽplũ sint proposita: quia tamen res hæc nõ modici momenti est: ideo nõ

Cap. 2. [margin, beside "camentorum secundum locos Gale."]

Cap. 3. [margin, beside "anchora, ad quã confugiebant"]

unico exẽplo, aut altero contenti aliis etiam utamur: interdum ergo: si nobis propositum fuerit aquosos purgare humores: sicut in aqua intercute: Mesue aũt hẽt pillulas ex chamęlea, quam mezercõ ipse vocat in suo grabadin, & illas esse huic officio aptas ait; Nicolaus verò pillulas de elaterio: verum raro adeò in vsum veniunt, vt semper ferè sint inueteratæ: vt facile existimare possimus, iam earum vim esse exoletam, aut si etiam recentes fuerint, timemus earum acrimoniam, & agitationem; quare, vt res magis tute succedat, accipiemus aliquas pillulas faciles, & quæ acrimoniæ sint expertes: immo sint potius suapte natura tales, vt & roborare viscera, defendereque possint, & reprimere malitiam auctorum medicamentorum: sicut sunt pillulæ, quas superius descripsimus à Mesue ex rhabarbaro appellatas, & scrupulo earum vni, vel alteri iniiciemus grana tria, vel quatuor elaterii: eisdem etiam; si crassior, & pituitosior humor esset educendus, aut trochiscos alhandal, aut colocynthim adderem ad id pondus, quod nobis videretur fore satis, vt quatuor, vel quinque, vel sex grana, & vlterius quandoque: sæpe verò eadem ratione pillulas cum pillulis miscemus: vt interdum cochias cum aureis: & eas pari pondere: nam cochiæ crassos, & pituitosos magis: tenues vero, & biliosos aureæ: nempe cum pariter volumus vtrosque humores purgare; sed si aliquanto plus videatur purganda pituita, aurearum vnum acciperemus, cochiarũ vero duos scrupulos: sicuti contra, cum plus bilis esse expurgandũ videretur in capitis doloribus: ita in affectibus oculorum pillulæ, quas sine quibus appellari diximus, vtiles sunt, & eas esse aptiores diximus calidis, & biliosis humoribus, pituitosis autem, frigidisque purgandis congruæ sunt, quæ lucis maiores dicuntur, vtrasque verò commiscemus; quandoque pari pondere; quandoque verò inequali: ita quandoque non modò duas: verũ & tres componimus ex eadem ratione. Quibus autem de causis solent pillularum fieri compositiones, vel plurium earum mutuò, vel cum simplicibus medicamentis, eisdem etiam, & totidem quotidie fiũt diuersarum medicinarũ, quæ teneriori substantia constant, quales sunt, quæ ab Arabib. & nostris iunioribus electuaria passim dicũntur, nã & cassiæ sæpe alias addimus cõpositas: interdũ diastbestẽ interdũ diaphænicon, interdũ diadamascenõ, & alia quæcũque fuere superius exposita secũdũ eandẽ rõnem, secundũ quã & pillulas misceri diximus: interdũ verò simplicia immiscemus simplicibus: sicuti agaricũ cassię, p̃sertim ĩ affectibus pectoris, addere solemus:

tamarindos

tamarindos autem, ubi sit opus maiori extinctione, ita Gal. cum uellet purgare bilē, immiscuit sero lactis scāmoniū: sed & cōposita cō positis, ut electuario lenitiuo uel diacatholicō addimus, uel dictā confectionem hamech, uel indum electuarium, uel illud, quod ex psilio fit, nempe ut hęc leuia exacuamus, & illis uim maiorem, uel uarios humores purgandi addamus: ita interdum diaphænicon cum rosato, vel cum hamech, vel cum aliis: nec, quantùm ad hoc pertinet, aliam rationem habemus; quam his addamus: præter eas, quas de pillulis exposuimus: nisi hanc, quod hæc teneriora medicamenta diluendo ad potionis formam, vel consistentiam deducimus, quod & si in pillulis etiam fieri posit, & ab aliquibus etiam fiat; raro tamen id accidit: ideò de his, vel de eorū vsu in hunc modum paucula quædam dicenda sunt, antequam clauдamus hunc librum: & accipiemus initium ab eo, quod in superiori loco fuit expositum, nempe quòd, quatenus ad formam medicamenti pertinet, pillullæ, vel catapotia magis euacuare solent, quàm quæ electuaria, vel boli dici solent, & boli, quàm potiones: diximus autem, quatenus ad formam, vel consistentiam pertinet, quia id intelligendum est seruata in cæteris paritate: nisi tamen pillulæ interdum adeò exiccatæ indurueri nt, vt quasi lapis quidam superari, & ad actum deduci à ventriculo nequeant, quod si acciderit: turbare quidem possunt, neque tamen purgant, quare huic rei consulere volētes medici iubent, vt uel uomitu reiiciantur, uel superbibito iure aliquo procurent, ut humescant, & molliantur: vnde fortasse factum est, vt plerunque aut ex modica aqua, aut ex vino, aut ex iure accipiantur, sæpissime etiam medici, quando exhibituri sunt pillulas, præcipiunt eas ex aliquo liquore (vt aiunt ipsi) reformari. Sed cum de aliis satis esse posint, quæ hactenus exposuimus, paucula quædam præterea dicamus de illis, quæ pertinet ad rationem medicamentorum, quæ potanda quotidie dantur: constat autem potiones fieri ex simplicibus aliquibus medicamentis decoctis ex aliqua aqua, & ea, vel communi, vel arte facta: vt sunt stillatitiæ, vel ex iure aliquo, vel ex medicamentis demersis, & maceratis ex aliquo liquore, vel aliquo decocto: iuniores infusiones appellant; aut tertio ex medicamentis simplicibus: vt sunt casia, manna, & tamarindi, diluunt, vel dissolutis ex aliquo humore, vt sunt aqua communis, vel stillatitia, vel decocta, vel ex his, quas infusiones vulgo diximus appellari: sed & ex compositis, quæ pasim electuaria dicū

tur

tur, eodem modo, quo ex simplicibus diximus, potiones parari solent: ex communi tamen aqua, qua ex puteo, vel fonte hausta in potu, aut cibis coquendis vtimur, nunquam, aut saltem rarissime primùm fiunt medicinales potiones: sed ea tanquàm materia ad parandа decocta vtimur: vnde neque de hac faciemus multa verba. Agamus ergo primùm de stillatitiis aquis, quæ ex uariis herbis per destillationem extrahuntur: neque tamen uolumus in præsentia quæstionem illam examinare, an possit in his aquis aliqua uis remanere qualis erat in herbis, antequam fieret destillatio: quia mihi uanus uidetur is labor: cum experientia ipsa per tot annos attestetur aliquas uires seruari in istiusmodi aquis: sępissime enim uidimus puerperas, quæ parce purgabantur, usu aquæ ex capillis ueneris destillatæ habuisse liberales purgationes, & in aliis quoque affectibus idem accidisse animaduertimus: neque mihi etiã prætetea illi, qui secus sentiunt, rationem aliquam habere uidentur, quę non lubrico fundamento fundetur: aiunt enim, quòd neque seruant odorem, neque saporem earum herbarum, ex quibus stillarunt: sed primùm dicimus, quòd si in uniuersum id loquantur, falsa dicunt: nam ex herbis habentibus insignem aliquem odorem aut saporem, itemque ex floribus multæ aquę extrahũtur, quę priorem saltem odorem seruant, sæpe etiam saporem, plerunque & alias facultates: aquã.n. rosaceam quis negat seruare odorem rosæ, præterea & quæ ex floribus citri, quęque ex floribus, quos gelsaminos appellant: sed longum esset nimis: si omnes uellem aquas persequi, quę odorem retinent: immò multi etiam; qui peritiores sunt in arte destillandi, aquas per destillationem eliciunt, quæ saporem etiam seruant: præsertim uerò: si in duplici uase id fiat: quis enim non nouit: modò animaduerterit, aquas ex cinamomó, & cęteris aromatibus extractas seruare acrimoniam tum odoris, tum saporis: quòd uerò & cęteras qualitates seruent, quæ naturam, & formam, uel totam substantiam sequuntur, ipsa experientia apertissime demonstrat: nam ex rhabarbaro destillat, si illi in destillãdo diligẽtia adhibeatur, aqua, quę pariter, uel saltem paulòminus, quàm ipsum rhabarbarum, uentrem purgat, & bilem flauã educit: sed illis pręterea donemus multas esse aquas, in quibus nihil remaneat, quod odore, uel sapore id referat, unde destillarunt: quamuis multę etiam sint, quę referãt: tamen pręterea non efficient, illas esse omnino inutiles: nam quotidie multis utiliter utimur in conficiendis medicamentis, quę dum

seruan

nantur, aut alioquin parantur, odores eos mutant, aut omnino ammittunt, quos prius habere: nam quædam sunt, quæ odores, itē & saporem fundatum in tenui quadam substantia dispersa in summis partibus habent, quæ facile, dum res arescunt, digesta à calore circunstantis aeris euaporat: quanta enim differentia est inter rosarum, & violarum flores, postea quàm aruerint? vtrisque tamen aridis in medicina vtimur: sed addamus vnum, quod non est ab hoc instituto alienum: amigdalę quæ amaræ sunt, insignem, & conspicuam habent amaritudinem, dum commeduntur: oleum tamen ex eis expressum: si tantisper quiescat, donec residente fæce clarescat, aut nullum, aut admodum obscurum seruat amarorem: ita ut à dulci modicissime differat sapore: attamen quis non expertus est illud nihilò secius, quàm amigdalas, esse viribus efficax. Sed de his satis: rem persequamur: cum aquas, vel decocta accipimus, vt medicamenta bibenda dari possint: illis aquis, uel decoctis diluenda sunt medicamenta, quę, præter id quod ab eis dissolutiora euadunt possint etiam aliquam vtilitatem præstare, & adiuuare medicamentum, uel etiam se opponere alicui noxæ, quam ab ipso medicamēto timeremus: vtilitates autem has nobis ostendunt, aut natura loci affecti, aut natura affectus, aut natura, & facultas medicamenti: natura quidem loci affecti; quia si particulatim morbus aliquam in corpore particulam tentet, non sit autem qui totum corpus affligat, aquas, vel decocta parabimus, quæ præsertim sint illi particulæ commoda: vnde in affectibus instrumentorum respirationis, & pectoris ex illis simplicibus aquas, vel decocta parabimus, quæ, prę ter id quòd sint apta scopis, quos nobis morbi natura indicat, familiaritatem quandam cum illis particulis habeāt: unde si sit humor aliquis, qui eas partes calefaciendo, & siccando exasperet vtemur aquis violarum, boraginis, maluę, altheę, capillorum veneris, & similibus: decoctis verò, ex floribus item violarum, maluæ, boraginis, radice altheæ, radice dulci, uel, vt solemus appellare, liquiritia: fructibus ēt, quales sunt ziziphæ; vel, vt iuniores vocāt, iuiubæ, & myxæ, uel, ut nunc appellant, sebesten: si uerò obsideantur partes à crasso humore, vtemur hysopo, bettonica, marubio, addita radice dulci, & sebesten: sed si aquis vti mallemus, aquis vteremur, quæ ex his eisdem herbis destillassent: in affectibus verò iocinoris endiuia, cicoreaceaque omnia, oxalis, seu acetosa, essent accommodata simplicia, ex quibus aut aquæ, aut decocta parentur: quando

do calidiores essent affectus. absinthiũ verò, & eupatorium, quod nunc agrimonium appellant, & marubium etiam: quando iecur à frigido, & crasso humore obsideretur, & obstrueretur. ita etiam si renes, illa essent accipienda, quæ renes suapte natura respiciunt, vt tamen & à scopis non sint aliena, quos nobis morbus affert: vbi verò morbus non sit addictus alicui definitæ particulæ, sed sit vniuerso corpori communis, habita ratione naturæ vniuersi corporis, quod à calidis, vel à frigidis soleat facilius male affici: morbum imprimis spectabimus: eis paratis decoctis, vel aquis, vnde sunt purgantia medicamenta diluenda, quæ adiuuent ad tollendum morbum, refrigerando, vel calefaciendo, vel attenuando, & aperiendo, vel reliqua præstando, quæ nobis esse agenda demonstrant indicationes, & scopi à morbo oblati, sed & natura medicamentorum, quæ vim purgandi habent, nobis rationem ostẽdet aquas eligendi, vel decocta parandi, quibus potiones conficiẽdæ, & diluendæ essent: nam aliquando medicamentum dissoluendũ vel diluendum: & si quatenus ad purgatoriam facultatem instituto nostro sit accommodatissimum, habet tamen annexam aliquam qualitatem, quæ non minus nocere possit, quàm purgatio prodesse: propterea quia nimis & calefaciat, & siccet, aut quia nimis acre, aut quia laxat, & turbat ventriculum, & reliqua viscera, vel quia saporem, uel odorem nimis ingratum habet: unde decocta parabimus, vel aquas eligemus; quibus corrigãtur ea omnia, quæ possunt lædere, neque tamen impediant eam utilitatem, quam ex medicamento, quatenus purgatorium est, expectamus: vnde in febribus, in quibus uehemens est calor, quales solent in iuuenibus, præsertim uerò æstate, excitari, aquis refrigerantibus, ut sunt cicoreæ endiuiæ, oxalidis, sem. acetosæ, uel id genus aliis utemur in diluendis purgatoriis medicamentis, uel decoctis refrigeranrantibus, ut est decoctum fructuum, cuius Rasis, Auicenna, & Mesue meminere: quod in hunc modum se habet: acceptis prunis octo, sebesten uerò sex, & totidem iuiubis, tamarindorum semuncia, omnia coquantur ex aqua, ut ars requirit, & deinde abiectis fructibus hoc decocto utimur ad diluenda medicamenta: priores tamen authores addunt cassiam, & mannam: sed tunc tanquam integro medicamento utuntur ad purgationem facilem bilis: sine his autem eo utimur tanquàm apta materia ad diluenda alia medicamenta; sicuti ipsi mannam

& cassiam

& cassiam diluunt. mutant tamen medici interdum ipsius rationem,& quandoque detrahunt tamarindos,appellantque decoctũ, vel aquam fructuum sine tamarindis: & hoc præsertim in quibus languet, & male habet ventriculus ex frigidiori intemperie: vbi verò ventriculo non timent,& rem maiori extinctione egere illis visum fuerit,duplum tamarindorum,nimirum vnciam apponunt, & appellant aquam fructuum duplicatis tamarindis, hyeme verò: vbi morbus ex crassis, & pituitosis humoribus ortum habet, alia decoctorum ratione erit opus.,alia etiam aquarum, nam accipiemus passulas,liquiritiam,radicem,vel semina apii,fœniculi,& aliorum id genus radices: interdum verò si sit in iocinore, vel ventriculo infirmitas, eupatorium, seu agrimonium ; præterea & absinthium, vt accepta semuncia passularum: liquiritiæ dragmis tribus, cæterorum parum, fiat decoctio ex aqua: sed si lien affectus videatur, pro absinthio,& agrimonio, accipiemus scolopendrium, & cuscutam, nam eiusmodi decocta attenuando, & aperiendo faciliorem facient futuram purgationem: præterea verò in melancholicis morbis decocta parabimus, quibus vtemur in diluendis purgatoriis medicamentis congruis atræ bili expurgandæ, quæ & ipsa iuuabunt eam purgationem: sicuti si ita fiat, vt accipiantur senæ electæ drag.iij.epithymi drag.j.s.prunorum iiij. passularum drag.iij.liquiritiæ drag.ij.semper enim hæc, quæ leniunt,vt sunt passulæ, liquiritia, & pruna, magnam afferunt in expurgandis melancholicis humoribus vtilitatem:his autem ex aqua communi, vel ex destillatione facta, decoctis, deindeque colatis fit commoda materia potionibus: possemus plurima verba de his facere: sed hæc in exemplum proposita satis fore putamus. Nec modò decocta hæc sunt apta materia potionibus:sed etiam macerationes:vel,vt vulgo loqui solemus, infusiones diuersorum medicamentorum simplicium:eorum inquam, quæ uim pungandi habent,commodam,& utilem materiam præstant, de quibus infusionibus paucula quædam dicamus. Non est vna,& simplex ratio,quæ monuit medicos,vt simplicia medicamenta macerarent:sed multiplex,& varia:sicuti neque vnus est scopus,qui nobis id esse agendum ostendit:nam interdum, vt malitiam & noxam medicamenti corrigamus: sicuti colocynthim infundere docent in aqua rosacea:in qua tragacanthum, & bdelium fuerint dissoluta, vt in trochiscis alhandal ostendimus: interdum vero, ut & robur medicamenti

mentis addatur, atque eorum operatio acceleretur: nam hac de causa agaricum in acetum, in quo prius fuit maceratum zingiber, sæpius demergunt, ut priori capite exposuimus; interdum etiam fiunt eiusmodi macerationes, uel infusiones, ut diuersę partes, quę in eo medicamento sunt, quæque diuersas naturas habent, separantur; & eis vti possumus, quæ nostro instituto sunt accommodatiores. & hac præsertim ratione rhabarbarum consueuere medici infundere: docti quippe ab Arabibus: nam in eius diluto post infusionem remanent partes illæ, in quibus maior est aperiendi uis: minima uerò astringendi, & dum percolatur dilutum, quò leuior fit expressio, eò minus particeps est astrictionis, & quò magis exprimitur, eò magis astringit. quæ infusio, seu maceratio facienda est ex aquis, uel decoctis magis nostro negotio aptis, habita ratione temporis, uel morbi, nempè ut refrigerent, si aut calidior morbus, aut temporis constitutio requirere uideatur caliditatem rhabarbari tẽperandam, uel si ualidæ essent obstructiones, ea acciperentur, quæ rhabarbarum iuuarent aperiendo, & attenuando: agaricum ergo interdum macerare soleo uel simul cum rhabarbaro; uel seorsum ex alio decocto, si utroque simul uti noluero, & id, quia fastidium, & uomitum ea præsertim ratione concitet, quòd leuitate sua facile ascendit ad os uentriculi, & illud irritat, cum uerò infunditur, ac deinde colatur, remanet ferè sola uis, aut si aliquid substantiæ pertransit, illud adeò tenue, & parum est, ut non multam afferrat molestiam, unde sæpe obseruaui, quòd in hunc modum si exhibeatur minus uentriculum turbet, sed hoc præterea animaduertendum, ut cum paramus eiusmodi diluta cum medicamentis macerandis, ea interponamus, quæ corrigendi, frangendique maliciam uim habeat, quæque accepta ex longa authorum experientia sunt. Et si iam tempus opportunum uideatur, ut huic capiti finem imponamus: attamen, quia multa superius exposita sunt pertinentia ad pōdus, uel (ut aiunt) ad dosim tam simplicium, quàm compositorũ: semper autem addidimus: si illis utamur solis: & quia in hoc capite monuimus, quod sæpisime non solis utimur: sed uel composita mutuò miscemus, uel illis alia simplicia addimus: uidetur autẽ modus is loquendi insinuare non esse eandem rationem seruandam: cum solis utimur, & cum ea cum aliis præterea componimus: unde rationi consonum esse putarem, ut hac de re, antequam finem faciam, particula quædam subnectere: sed ponamus primùm hoc

tan-

tan quã principium istius considerationis, quod tanquã certum,& cõstiutum ab omnibus ferè iunioribus acceptum est:nempe,quòd quemadmodum in aliis qualitatibus contingit medicamentis: ita etiam in hac facultate, qua purgant:nam si alicui medicamento calefacienti alterum immisceamus,quod aut non calefaciat, aut minus quàm primum,remittitur vis calefaciendi,vt id minus calefaciat, quàm quando solum in vsum veniebat: atque ita de laxantibus, vel astringentibus, vel de aliis medicamentorum viribus sentiendum:quare cum sint aliqua medicamenta, quæ purgatoria sunt,& alia, quæ nullam vim purgandi habent,& in his, quæ purgatoria sunt,varii reperiantur ordines,vt ostendimus;quia alia maiorem, alia minorem vim habent purgandi: quando simul miscemus quæ purgãt cum illis quæ non purgant,vel quæ in purgando infirmiora sunt:& id quidem siue de simplicibus medicamentis sit sermo, siue de compositis: semper vniuersum id medicamentum, quod ex ea mixtura resultat,remissiorem vim purgãdi habet,& inferiorem ordinem, quàm haberent valentiora medicamenta, ex quibus id compositum fuit: vnde, sicut mutatur ratio virium in purgãdo,ita etiam mutatur ratio dosis: nam quamuis in aliquo medicamento accipiantur,quæ in vltimo ordine sunt, vt scammoniũ, colocynthis,& elaterium:quia tamen hæc hæbetantur,& remittuntur ex mistura aliorum,quæ inferiora sunt,vel etiam quæ vim nullam purgatoriam habent; totum illud medicamentum ratione misturæ deducetur ad secundum,vel tertium ordinẽ:& proinde liberalior erit dosis illius,quod cõmixtum est ex illis omnibus ,quàm si vnum, uel duo administrarentur;sed neque mihi inepta uidetur consideratio iuniorum, qui aiunt,quòd, cum plura commiscenda sunt medicamenta diuersi ordinis,non sunt ita temere commiscenda,& sine vlla ratione,& mutua comparatione;sed unumquodque eorum prius seorsum æstimandum est, quæ possit esse eius secundum se integra,& congrua dosis:deinde mutuò conferenda, & simul ęstimanda,quanta possit esse horum,dum mixta sunt, apta dosis.neque vtriusque accipienda integra dosis:exempli gratia, si diaphœniconis, uel cõfectionis,quæ hamech dicta est,integra dosis semuncia:diasebesten verò compositi cum scammonio possit esse dosis congrua vncia,cum hæc componere simul voluerimus, non erit ex ratione factum, vt illius compositi ex vtrisque detur sesquiuncia;nam non modò minus vtriusque seorsum:sed longe magis purgabit:

gabit:ita magis purgabito,qui pillularum aurearũ,& earũ,quæ assaiareth dicuntur, ſingularũ autem dragmã accipiat, & eas mixtas dederit;quàm ſi ſolas aureas pondere dragmę, & id quidem ratione quantitatis,vel copiæ maioris,nã etiam leuia medicamenta multa exhibita copia liberalem poſſunt moliri vacuatione:& interdum liberaliorem, quàm modeſta coiũ,quæ valẽtiora, & fortiora ſunt, eſt .n.trita philoſophorũ ſententia, quod in maiori quãto vis maior eſt:vnde conſiderandũ eſt quãdo medicamẽta cõmiſcẽda ſunt, quod & inter initia monebamus, an altero tantũ egeamus:alterum verò addamus, vt illud,quod nobis præcipuũ eſt, iuuemus, & exacuamus:nã ſi ita propoſitũ ſit,nõ oportet id quod addimus,ad eius integrã doſim accedere:quia ipſum erit,quod euacuabit: nõ illud, quod nolebamus eſſe præcipuũ,ſed ſatis erit, ſi quaſi calcar irritare, & excitare præcipuũ medicamentũ valeat:vnde vnciæ, vel ſeſquiunciæ caſsiæ, itẽ & electuarii leniuui,vel ſimilis alterius addemus dragmã,aut roſacei,aut diamaſceni,aut diapheniconis, aut id genus alterius,vel etiã paulò plus:ꝙ ſi vtriuſq; ope egemus, quia varii ſint humores purgãdi,ſicuti bilis,& pituita, accipiemus roſaceũ electuarium,& diaphænicon,ex vtroq;, quantum videatur ex vtriſq; cõpoſitum medicamentũ poſſe vnam doſim integrã conficere:vt ſi vtriuſq; ſeorſum doſis ſit ſemuncia, vtriuſq; accipiemus drag.ij.ſed ſi maiorẽ purgationem bilis volumus,accipiemus tres roſacei,& unã diaphęniconis,vel cõtra,ſi liberaliori eſſet opus purgatione pituitæ,ita ſi ſit opus pillulis cochiis,& aureis,vel ſingulorum ſemidragmã,vel alterius ſcrupulum,alterius ſcrup. duos: ſed ſi miſcendę ſunt aureę cum maſtichinis,aurearũ ſemidragmã accipiamus,maſtichinarũ dragmã,niſi primùm vellemus maſtichinas: illis autẽ exacuẽdi gratia aureas,uel cochias addendas putaremus, nam ſatis eſſet tunc dragmæ maſtichinarum addere ſcrupulum aliarum,ſed ſi maſtichinas apponeremus, vt reprimerent, & moderarent vim aliarum,tunc dragmæ aliarum ſcrupulũ, aut ſemidragmam maſtichinarũ adiiceremus: quando ergo medicamenta ſunt miſcenda,ex omnibus oportet intergam doſim conficere,ut ſi alterius dimidiam doſim acceperis,dimidiã & alterius accipias, ſi par vtriuſque fuerit neceſsitas,ꝙ ſi inæqualis: alterius accipies tertiã doſis partẽ:alterius, reliquas duas tertias,vel ſi quartam unius: alterius tres quartas,ſi duo ſint tantùm neceſſaria:ſi verò ſit opus tribus,ſeruãda eſt eadẽ particionis ratio. Huic tamẽ cõſiderationi &

H illud

illud addendum est, quòd & hoc animaduertendum est, quòd nullius medicamenti, neq; simplicis, neque compositi ratio dosis in quodam impartibili consistit: sed ampliores (vt superius fuit expositum) fines habet: est enim eorum summa dosis, est minima, & est media, quæ, vt sunt inuentæ in medicamentis seorsum, & secundum suam propriam rationem consideratis: quæ tamen ratio accepta est à collatione medicamenti cũ natura corporis, cui offerendum est medicamentum: ita, & cum simul miscentur, spectare oportet & rationem morbi, propter quam purgamus, qui, vt ab humoribus concitatur, ita pro modo, & copia humorum, huius, vel illius medicamenti plus accipiemus, sed & naturam, & uires purgandi corporis inspiciemus, quia si corpus sit facile, vt à medicamentis soluatur, vel si vires non illæ sint, vt posſint facile liberaliorem, & confertim factam vacuationem ferre, continebimus nos intra fines mediocris etiam dosis; omnibus illis simul æstimatis, ex quibus commiscemus vniuersum medicamentum exhibendum: sin autem corpus ualidum fuerit, & quod non facile purgetur à medicamentis, ad terminos amplioris dosis accedemus: & aliquando, si indicationes, quæ nobis ostendunt miscenda medicamenta, non fuerint æquales, non ęquales etiam sequemur doses: alterius enim, quod indicationem sequitur fortiorem, medietatem accipiemus dosis maioris, alterius verò, quod accepimus ratione indicationis, quæ vim minorem habet, accipiemus medietatem minoris dosis: possemus autem & exemplis hoc ostendere: verum quia nemo est, qui modò corũ memor sit, quę in prioribus capitibus exposita fuere, non facile hęc posſit percipere: nos antẽ longiores etiã fuimus, q̃ statim ab initio statueramus: ideo hic consistemus, & huic sermoni, qui est de medicamentis, quę per os accepta purgant per inferiorẽ aluum, finẽ faciemus: & factis paucis verbis de his, quæ per sedẽ iniiciuntur; vt sunt clysteres, & glandes: postea quàm eandẽ ferè purgandi rationem habent, præterea verò, & de illis quæ per uomitum; huic primo libro coronidẽ imponemus.

De clysterijs. *Cap. 20.*

CLysteres, quibus medici tanquàm apto instrumento tam ad custodiendam, quàm ad recuperandam sanitatem vti solent, & si sint uiribus, & officiis differentes, omnes tamen vnum commune

mune officium habent, quod aluum inferiorem iniecti abluunt, nimirum crassiora intestina, & abluendo, si qua in eis sunt, excrementa, educunt: unde clysteris nomen habuere apud Græcos à κλύζειν, quod abluere significat: sunt ergo quidam eorum, qui nullum ferè aliud officium habent, nisi illud, vnde nomen habuere: nempe quòd eluant aluum inferiorem: & ab his sanè excrementis, quæ in eis suapte natura congeri solent, munda seruent, qui etiam vulgò communes clysteres solent appellari: alii verò acriores sunt, & vim maiorem habent: vt qui ex ea materia constent, quæ magis medicamentosa sit, & vim attrahendi habeat excrementitios humores à remotioribus partibus, quique acres clysteres à medicis nuncupantur: alii detersorii sunt, & vim detergendi habent, quibus solemus vti in vlceribus, præsertim intestinorum, cum illa sordida, & maligna fuerint, alia, quæ vim desiccandi, & consolidandi habent eadem vlcera: quædam quoque sunt, quibus vtimur ad deliniendos, & demulcendos dolores, qui anodini etiam dicuntur, quorum triplex est differentia, quia alii primò dolores, alii facultatem, qua dolores percipimus, tertii verò proxime causas dolorum respiciunt: primi his constant, quæ propriè temperato quodam calore, & leni humectatione laxando particulam sedant dolores: alteri stuporem afferentes dolenti parti, & ideo sensum ferè auferentes, occasioni sunt, vt dolor non sentiatur: tertiis nitimur ablata causa dolentibus particulis consulere; sicuti cum flatus in intestinis, vel in aliis partibus aliquem consensum habentibus cum intestinis excitati dolores concitant, paramus clysteres, qui uim habeant flatus discutiendi: sunt postremò & clysteres, qui astringendi vim habent, quibus præsertim vtimur ad supprimenda molesta alui profluuia, interdum verò, vt robur addamus intestinis laxioribus: vt ex ea causa facile suscipientia vitiosas fluxiones, à variis corripiantur morbis. Anteaquàm omnes clysteriorum differentias particulatim persequamur, quædam in vniuersum de hac re tractemus: primùm, quòd clysteris nomen multiplex est, & aliquando instrumentum, interdum verò medicamentum, quod usi eo instrumento iniicimus, ut aluum abluamus: de utrisque autem aliqua: neque ea multa dicemus. Ergo ut in rationali medicina cętera ferè omnia ab indicationum ratione deprompta sunt, ita & quæ ad clysteres pertinent: siue pro instrumento accipiantur, siue pro medi

 camento,

camento, indicationibus quibusdam nituntur, nam figura, & conformatio istius instrumẽti à situ, & figura particulę, per quam in aluum infundi medicamenta solemus, ut 4. meth. docuit Gal. desumpta est: cum enim necesse sit per rectum intestinum eiusmodi, aliquid intrare, oportuit ea instrumẽta, quib. fieret hæc iniectio, illi particulę esse accõmodata, & quatenus ad materiã, ex qua facta sint & quatenus ad formã, vel figuram pertinet, unde instrumentũ hoc oportet, vt fistulam teretem habeat longitudine, & crassitie accõmodatam parti, adultis enim ea longior, & crassior erit opportuna: pueris vero breuior, & tenuior; præterea verò vt ex materia duriori constet, vt vi possit adigi: neq; cedat, & flectatur, dum imponitur, sit etiam expers cuiuscunq; asperitatis, ne atterrendo partẽ, in quam infigitur, irritet eam, & dolores concitet: præsertim verò in his, quibus hæmorroides sunt molestæ: vnde ab hac ratione edocti homines aut ex buxo faciunt has fistulas, aut ex ærbore, aut ex metallo aliquo, præsertim verò ex aurichalco: aliqui ex argento, exterius autem detersas, & optimè leuigatas, & lenes: immo & eo tempore, quo vsuri sunt, eas aut oleo, aut butyro, aut pingui alia re eiusmodi fistulas oblinunt, vt minorem afferant molestiam: hanc verò fistulam oportet esse affixam, aut alligatam alicui alteri instrumento tantæ capacitatis, vt eam medicamenti copiam capere possit, quæ sit huic rei opportuna, & per quod impellatur ea materia, & cogatur introrsum in aluum ferri: vnde duplex excogitata est figura, & materia conficiendi eiusmodi instrumentã, altera ex metallo, vel etiam ex ligno in figuram longam, & teretem interius cauam, quasi crassam quandam fistulam formatam, similem illi instrumento, quo vtuntur hi, qui folles, hoc est maiores pilas lusorias inflant vi spiritum, interius impellentes, & adigentes quasi syphone quodam, & in hoc clysterium modo maior est vis impellendi in interiorem aluum materiam, uel humorem contentum in clysteri, & ad superiores partes, & hoc inuentum, mea quidem sententia, nouum est, cuius non memini factam esse mentionem ab antiquioribus medicis: alter verò modus horum instrumentorum, qui tritissimus est, & domesticus, mulieribusq; familiaris, præsertim uerò in pueris, est huiusmodi, ex uno enim capite fistulam illam tenuiorem uesicæ alligant, eamque quasi in uentriculi figuram conformatam accommodato humore deinde implent, & adacta in anum

Cap. ult.

fistula,

fistula, manu ex altero capite vesicam apprehendunt, & premunt versus fistulam, quasi humorem in intestina per fistulam vi exprimentes: quidam verò ex molliori corio conficiunt vtriculum figura, & capacitate vesicam immitantes: fit & alio quodam modo hoc instrumentum ligneum: accipiunt lignum longum cubitali ferè longitudine, aut paulò minus, & torno formant hoc pacto, ut in superiori parte imitetur figuram, & capacitatem vasis, quo vtimur in exponendis ferculis, vel etiā grandioris calicis, totum autē pertusum, vel concauum, vt quasi canale contineat vsque ad alterū caput, cui fistula affixa est, in quo nulla alia vis est, qua impellatur humor, nisi grauitas superioris humoris, qui comprimendo cogit inferiorem vlterius ferri, donec effluat in intestina: qui autē ex vesica fiunt clysteres, antiquis videntur fuisse in maiori vsu: eorum enim frequens est mentio apud Gal. & priores quidem magis procul, & ad superiores intestinorum partes adigunt medicamenta; quàm alteri: hi vero, quàm tertii, quemadmodum autem Gal. 13. meth. testatur: rarò clysteres vltra crassiora intestina prouehuntur: interdum tamen; si plurimum nittaris, ait ipse, pertingunt ad tenue intestinum, quamuis in aliquibus vsque in ventriculum; vt idem tertio de causis sympthomatum testatus est, ascēderint: id tamen rarò: sed de instrumento hæc satis sint. De medicamentis agamus, quæ hoc instrumento sunt iniicienda: clysteriorum multiplex est differentia: quemadmodum enim docuit Gale. primo de ratione vict. in acut. mor. clysteriorum ratio à ventris affectu, & ab indicatione, quæ ab illo depromitur, accipienda est, vnde pro varia ratione affectuum, & indicationem, quæ ab ipsis affectibus ortum habent, variæ etiam differentiæ clysteriorum excogitatæ, & inuentæ sunt: quod vt exquisitius, & clarius exponamus, illud repetendum, quod paulò ante proposuimus: nempe quòd quę per clysteres iniiciuntur, plerunque inferiorem aluum abluunt, aliquando tamen ad gracilius intestinum pertingunt, rarissime uerò ad ventriculum ascendere possunt: quò fit, ut presertim, & primùm accommodata sint medicamenta curandis affectibus crassiorum intestinorum: deinde verò & aliarum partium, quę vel ratione vicinitatis, vel alterius affinitatis cum intestinis consensum habent. At verò cum varii sint affectus in intestinis, qui nobis commodum clysteriorum usum, & administrationem indicant, vel in illis, quę aliqua ra-

Cap. 17.

Cap. 2.

Com. 45.

ratione cum intestinis consensum, & connexionem habent: variæ etiam sunt clysteriorum differentiæ, quatenus ad vires eius humoris, & ad medicinalem materiam pertinet, ex qua conficiendus est humor per clysteres iniiciendus; nam & copia excrementorum, siue ea sint primæ concoctionis: siue secundæ: siue alio quouis modo in intestinis, vel aliis particulis ad intestina pertinentibus fuerint congesta, indicant usum, & iniectionem clysteriorum: nempe vt excrementis illis per vacuationem detractis ab omni molestia, & affectu homo liberetur: præterea verò, & flatus copiosus, vel in intestinis genitus, vel aliunde in ea delatus; si distendens affligat, clysteres, qui digerant, & discutiant flatulentam materiam, indicat, dolores quoque interdum adeò uehementes, ut non tantum temporis permittant, quò causæ doloris remouendæ incumbamus, indicant eam rationem clysteriorum, qua leniri, & sedari dolor posit, vel demulcendo cum his, quæ verè anodina sunt, uel cum illis, quæ stuporem inducentia, sensum potius sopiunt, quàm dolorem leuent: sed & vlcera, quę intestina occuparunt, certam quandam, vel potius certas quasdam clysteriorum differentias indicant, cum nulla medicaméta in crassiorum intestinorum affectibus melius, & pręstantius posint locum affectum attingere, quàm quæ per clysteria iniiciuntur: unde si sordidum fuerit ulcus: requiret detergentium clysteriorum naturam: sin autem ulcus fuerit erodens, valide exiccátium, si mundum, consolodantium, si autem facta sint laxiora, & imbeciliora: quam ob causam vitiosorum humorum fluxiones accipiunt, roborantium, & astringentium: præter id, quòd si inflammatione tententur, primùm repellentibus opus est; mox digerentibus, ut de aliarum partium inflammationibus sæpe aliàs disputauimus: sed de illis prius sermonem instituamus, quæ euacuationis causa iniicienda sunt: accepto inde initio, quòd intestina cum ventriculo: præter quàm quod continua sunt, habent etiam naturam non parum similem: siue rationem substantiæ spectemus: siue naturales facultates: nam & ipsa non sunt expertia alicuius facultatis, qua possunt cibum concoquere: vt si quæ cibi reliquiæ supersint, quæ effugerint primam concoctionem in ventriculo, concoquantur postea, & perficiantur in intestinis: quod Gal. quarto de vsu partium exposuit: vnde & eorum medicamentorum, quæ inferius iniecta vacuant, natura non est admodum ab illis diuersa, quæ

Cap. 17.

supe-

ſuperius per os aſſumpta corpus purgant: nec modò in uniuerſum: verum & particulatim. Vnde clyſteriorum, quibus, vt euacuemus, vtimur, multiplex eſt natura, quemadmodum multiplicem eſſe naturam medicamentorum diximus, quæ ebibita, vel deuorata purgant, quædam enim abluendo ſolum uacuant, & quoquomodo leniendo inteſtina: alia detergendo, alia attrahendo, & ſoluendo purgant: in hoc verò clyſteres à medicamentis, quæ per os accipiuntur, differunt, quod clyſteres adſtringendo, & comprimendo non poſſunt aluum ciere: nam quæ comprimũt, & adſtrigunt, ſi inferius iniiciantur adſtringendo inferiores partes ſiſtunt potius fluẽtem aluum, quia adſtrictioribus factis inferioribus partibus inhibetur tranſitus excrementorum, quæ à ſuperioribus deferuntur; quæ verò per os ſumuntur, ſuperiores partes aſtringendo, & quaſi comprimendo inferius contenta excrementa deſcendere compellunt. Sed primò, quæ communia ſunt exponamus: deinde particulatim eorum rationes perſequemur: in uniuerſum ergo hæc conſideranda: nempe copia, vel quantitas humoris iniiciendi per clyſteres: deinde qualitas, & natura materiæ, ex qua parantur clyſteres: tertiò hora, vel tempus, quo aptius, & ſalubrius imponendi ſunt. Quatenus ad copiam, vel (vt aiunt) doſim humoris iniiciendi pertinet, non eſt eius una certa menſura, ſed varia, pro ratione ętatis, & naturę corporum: in adultis enim rarò minus libra, aut plus ſeſquilibra paratur: & alii quidem facilius ferunt ingentes clyſteres. alii verò uix mediocres: vnde in his plurima ratio habenda naturę, & tolerantię corporis, cui imponendi ſunt clyſteres: quę ſi nobis ignota fuerint; prudens medicus primum mediocria tentabit: pueri verò non ferunt multam copiam clyſteris: vt in tenella ętate ſit ſatis ſemilibra, aut paulò plus. De qualitate autem, & natura clyſteriorum paulò poſt dicemuus, quia ea multiplex, & varia eſt, & diuerſas habet differentias pro ratione diuerſę indicationis, & ſcopi, quem nobis oſtendit diuerſa natura affectionis curandę. Dicamus prius aliqua de hora, vel tempore apto clyſteriis imponendis, in vniuerſum ergo dicimus, vt deſcriptum etiam eſt breuiſsima ſententia: nec inepte quidem, in eo libello, qui medicus, vel introductio ſcribitur: quis is tandem eius fuerit au thor, ꝙ ſi reſpiciamus ad horas diei: tempus congruum imponendis clyſteribus eſt ante cibum aſſumendum: ingeſto enim cibo nõ

est inferior venter commouendus, ne concoctio turbetur, aut cogatur cibus, antequàm concoquatur, è ventriculo descendere: in morbis qui periodos habēt, tempore intermissionis clysteres sunt imponendi, in accessionibus enim, præsertim verò febrium, quò minus fieri potest, corpora mouēda medicamentis sunt, vt & Auicenna cōsuluit, nā in vehementib. doloribus sępe cogit necessitas in accessione vti clysteri, vel saltē tēpore remissionis clysteres sunt imponēdi: loquimur de clysteriis, quibus vtimur, vt ventrē vacuemus: sed si respiciamus ad generalia morborum tēpora, multiplex eorum usus est, pro ratione multiplicis naturæ clysteriorum, & multiplicis occasionis ea administrandi, nā eorum quidā sunt lenes, & molles: ita enim à Gal. sæpe appellantur: & illis vti possumus omnibus morbi temporibus, si sit opus alui lenitate: nimirū tam in initio, quàm in incremento, vel vigore, quia non agitant, neque conturbant crudos humores in uenis contentos, neq; eorum concoctioni impedimento sunt: alii sunt, qui acres appellantur, & vehementiores sunt; quorū [illegible] io variatur pro varia ratione scopi illis vtendi: cū.n. constet [illegible] edicamētis, quæ vim habent attrahēdi à remotioribus etiā partibus, nō est eorū vsus congruus nisi post morbi cōcoctionem: & id, si euacuandi gratia primùm, & præcipue administrantur, quod si reuellendi causa præsertim & primùm, ut reuulsoriis utitor, nam remedia hæc laudauit Gal. 2. de compo. med. secundū loc. ex Archigenis sententia, & illis reuellēdi causa usus est loco mistionis sanguinis. v. meth. cū Romanam matronā curauit, quæ sanguinē ex salsa destillatione expuerat, quorum tempus opportunū, & accommodatum illud idem est, quod & reliquorū auxiliorum, quæ vim reuellendi habent: nēpe principium morbi: reuellentia.n. remedia principiis congrua sunt: sicut deriuantia inuelerascentibus morbis: vt tamen de clysteribus hęc intelligēda sint, quæ in eo genere sunt, quæ inter uacuatoria auxilia à Galę. 3. artis medicinalis recēsentur. Agamus modò de qualitate clysteriorum, & eorum differentiis acceptis à natura, & qualitate materię, ex quibus fiunt clysteres: primæ autem eorum clysteriorum, qui ciendæ aluo idonei sunt, differentiæ, ac magis generales sunt hæ, quod clysteres quidā leues, lenesq; sunt: qui molles clysteres dicti sunt à Gal. & 4. de rat. vict. in acu. mor. & 1. ad Glau. & alibi sępe, alii verò fortes sunt, qui longe maiorem vim euacuandi habent, & hi acres clysteres ab eodem vbiq; nuncupantur: particulatim uerò utriusque gene-

Cap. de iis quæ Archigenes scripsit post primā dictionem. Cap. 13.

Cap. de cōmunissima intentione curatiua. & Cap. dē causis præseruatiuis. Tex. 116. Cap. 14.

generis plurimæ sunt differentiæ, & ordines, pro ratione qua alter altero in suo genere, aut mollior est, aut acrior. Sed primùm de molli clysteriorum genere agamus tanquam de simpliciori, faciliorique, & quod frequentius soleat in vsum, & quocunque tempore venire: primum ergo locum inter molles clysteres est, qui ex oleo cōmuni, vel simplici fit experte salis, & astrictionis, cuius meminit Gal. 12. meth. & 4. de ratione vict. in acu. mor. qui quidē clysteris modus vtilis præsertim est: vbi aluus astricta plurimum sit, & sicca, atque referta arido, & duro stercore: mollit enim fæces, & lenit aluum, eamque lubricam relinquit: præterea verò vbi aliqua est acrimonia humorum vellicantium, & mordentium intestinalem lenit enim, & obtundit eorum acrimoniā: copiā aūt olei uoluit esse hæminam, quæ continet circiter vncias nouem: interdum verò addit Gal. ut ibidem legere est, ut magis anodinum faciat, adipem anserinum, aut gallinaceum: est verò præcipuus horum usus in doloribus ventris, præsertim ex acrimonia humorum, sicuti quādo flatulentus dolor est, & ex pituitoso humore excitatus, incoquūtur aut rutha, aut semina, in quibus sit uis discutiendi flatus: proximus huic, quatenùs ad mollis clysteris rationem pertinet, est ille, qui fit ex iure pingui, vt est ius decoctorum intestinorum bubulorum, uel vitulinorum, quæ quotidie venalia in cibum veniunt, & adeps aliquis dissoluitur, aut veruecis, aut hyrci, aut id genus alterius; neque alienus ab hoc ordine censendus est clyster, qui fit ex lacte, in quo sæpe & butyrum dissoluunt; quæ quidem omnia maxime congruunt in doloribus intestinorum, & torminibus concitatis ab acri aliqua fluxione: sed & in pueris, qui à vermibus cruciātur: lac enim & butyrum cibus est à vermibus petitus, sicuti dulcia omnia, vnde in inferiora intestina iniectum allicit ad se vermes interdum ascendentes ad ventriculum, & plurimum facescentes negocii: qui sæpe deinde, dum clyster reiicitur, lacti immixti consequuntur, & ipsi educuntur: idem ferè præstat ius pingue, in quo sit butyrum dissolutum addito zucch\u0061ro: vt si selibræ iuris sesquiuncia butyri, & uncia zucchari imponatur. Sed neque hoc prætermittendum, quod etiam mulierculis notum est, quòd sicuti vermes lac, & butyrum, & pinguia: dummodo salis sint expertia, maxime sequuntur, ita olea omnia, & sal fugiūt, tanquàm maxime aduersariū, à quo ēt interūintur: iō oleū sępe pueros vermibus laborantes lędit, si per clysterē supponatur, refugiunt enim ab

Capi. ultimo textu 107.

ab his ad superiores partes:sicuti lac,& butyrum sequuntur: vnde mulieres quæ puerorum gubernandorum peritæ sunt, oleo, præsertim verò omphacino cibos condiunt.ab eo autem per clysteres supponendo cauent maxime : sicuti etiam à sale abstinent, & loco eius copiosius zuccharũ indunt : abstergendo siquidem causa est, cur citius reddantur clysteres,sed ad eundem ordinem pertinent clysteres ex ptissana hordeacea parati,leniunt enim asperitatem,& acrimoniam acrium excrementorum, & præterea modice detergunt,& refrigerant, & tandem sunt epycherasticæ facultatis : aliquam maiorem vim habent clysteres,qui erant antiquis in usu frequenti:præsertim verò in acutis,& calidis morbis:& eorũ meminit Gal.8.& xj.meth.constant aũt ex mulsa,& oleo:ut accipiantur mulsæ unciæ decem : olei uero duę.his autem.13.metho.aliquid salis,aut nitri,aut aphronitri addit,quæ addita clysterẽ reddũt aliquãto acriorem: sicuti si una,uel altera dragma salis addatur :nam hoc in usu est nostris his temporibus : cum ferè nitro caréamus : præter id quod arte conficitur ad bellica instrumenta:sed in præsentia sunt in maiori usu clysteres,quos multi communes ap pellant,confecti ex iure carnis alicuius,ad decem,uel duodecim uncias,unciis duabus,uel paulò plus olei:una autem zucchari impurioris,quod rubeum, uel crassum appellant, in eo enim maior est detergendi uis,quàm in illo albiori;& per plures decoctiones magis purgato: maior etiam in illo zucchari quasi excremento , quod uulgo hic melacium,iuniores mel canæ appellant. verùm hoc: nisi parumper in iure,uel decocto,de quo paulo post dicemus coquatur,conuersum in flatum dolores ventriculi ciet:zuccharum inquam accipiũt ad unciam,uel sesquiunciã,addunt deinde salis,quantum nuper diximus,salautem,præter id quod est in eo uis incidendi, & detergendi, attenuandique uiscidos, & pituitosos humores intestinis hærentes,stimulat etiam expultricem facultatem ad expellendum clysterem:ne,dum nimis continetur,magis conturbet,& molestet, aliquantisper autem uim maiorem habet, qui etiam in usu frequẽti est nostris medicis,& mulierculis notissimus est,clyster cõfectus ex harum herbarum decocto,nimirum malua, beta,& foliis herbæ violariæ, accepto singulorum manipulo,& simul illis decoctis, & earum decocto additis oleo,zucchαro, & sale, ut nuper diximus, conficiunt clysteres:aliquando uerò & manipulum mercurialis cũ aliis coquendum addunt, & ita clyster fit ualentior: nam mercurialis

Cap.5.
Cap.9

rialis uim aliquam medicamentosam habet: ut quæ etiam comesta possit purgare: sicuti malua mollit, folia uiolariæ leniunt, & refrigerant, beta verò nitrosas quasdam partes habet, quæ incidere, & detergere possunt. Sed interdum aliquod eorum medicamentorum, uel simplicium, uel compositorũ, quorum paulò superius fuit habita mẽtio; adiungimus; ut liberalior sequatur vacuatio: eorum inquam, quæ in inferiori aluo congesta sunt, & pro ratione additi medicamenti uariatur uis, & natura clysteris: quia si addatur medicamentum aliquod ex his, quæ sint in ordine lenium medicamentorum, non propterea reducetur clyster extra ordinem leniũ, & mollium clysteriorum: solemus plerunque aut casiæ ęgyptię liquorem, aut electuarium, quod appellari lenitiuum diximus, à semuncia vsque ad unciam addere, & mel rosaceum, ut paulò antea diximus, ad uncias duas, pro zuccharo: Apothecarii tamen quoddã medicamentum cõpositum habent, & confectum seruant ad usum clysteriorum, & casiam tractam, uel casiam pro clysteri uulgo appellant: conficiunt autem hoc modo: accipiunt prunorum viridium libras quatuor, tamarindorum duas, passularum sex uncias; uiolarum duas, capillorum ueneris, betæ, maluę, mercurialis, singulorum manip. duos, & .s. hordei libram, quæ omnia in libris sexdecim aquæ ad medietatem coquenda sunt, ac mox fiat omnium probacontritio, & hoc decocto ex arte parato dissoluantur casiæ extractæ ex fistulis libræ sex, mellis libræ duodecim, atque ad mellis crassitudinem coquantur: interdum ergo unciam, interdum plus, minusue addunt clysteri: interdum uerò simplicem liquorem casię clysteri addunt, sequiturque liberalior uacuatio, neque tamen adhuc clysteres hi excedunt limites mollium, uel leuium clysteriorum, quibus vti facile possimus in febribus, & reliquis etiam acutis morbis. Alter ordo est, qui clysteres acriores, uel, ut iuniores loquuntur, acuti clysteres appellantur, quique ex acrioribus, & proprię purgantibus medicamentis conficiuntur, uel decoctis, uel immixtis: decoquuntur autem plerunque simplicia: imiscentur uerò composita: neque enim composita ulteriorem requirunt coctuτã: cum satis coquantur, dum conficiuntur. Simplicia autem medicamenta, ex quibus decocta ad acriores clysteres fieri solent, hęc ferè sunt: (de his autem loquimur, quę uim purgandi habent, non de his, quę calefaciendi, uel refrigerandi, attenuandi, flatus discutiẽdi, & alia id genus faciendi) nimu ũin, colocinthis, agaricũ,

semen

femen cnici, uel, ut Arabes, cartami, quoquomodo tritum, præterea cyclamini radix: arthanita in libris Arabum dicitur, centauriũ minus, hysopus, interdum & polypodium: composita verò, quæ so lent immisceri clysteriis: cum eos acriores reddere volumus: imprimis vsitatissimum est hyera: quam præcipue picram seplasiarii appellant: alii verò hyeram pro clysteri, quia raro consueuit in vsum venire nisi in clysteribus nostris his temporibus: quamuis alicubi fiant pillulæ addito melle, quantum satis sit ad assumendos pulueres: aliquando autem nuncupatur hyera ex sexdecim rebus: ex sexdecim enim simplicibus præter aloem constat, in quibus est colocynthis, epithymum, agaricum, & turbith: & describitur à Nicolao, vbi de hyeris agit: sed & aliquando vtuntur medici & diaphœnicone, & indo vocato electuario: interdum verò & eo medicamẽto, quod benedicta à Nicolao nuncupatur: præsertim verò in mulieribus affectibus, & articularibus doloribus, & eo, quod à Mesue elescoph' dicitur, ab Auicenna verò episcopi. Hoc antem, quã tùm ad hæc omnia medicamenta pertinet, aduertendumq; quod plerunque non vtimur acrioribus clysteriis ratione vacuationis, nisi in affectibus, qui fouentur à crassis, & frigidis humoribus, & ad eductionem difficilioribus, sicuti sunt pituitosi, & melancholici, rarò verò in calidioribus, & tenuibus: nisi, si aliquando reuellendi gratia, vt in lippitudine oculorum, & capitis doloribus, Gal. verò & in destillatione salsa: vnde pleraque hæc composita, quibus in clysteriis acrioribus vtimur, purgant pituitosos humores, aliquid etiam melancholici: sed & possunt biliosos reuellere, & tenues, quia rara sunt simplicia purgatoria: quæ etiam bilem cum aliis non purgent. Sed vt magis particulatim agamus de vsu clysteriorum: præsertim verò acrium, sicuti eorum non vna est ratio, quantum ad acrimoniam pertinet, ita neque temerè & indiscriminatim eis oportet vti: verum in his, sicut in omnibus aliis, quæ uim habent purgandi, primùm quidem morbus respiciendus est, & pro eius magnitudine, & difficultate, acriores, & vehementiores clysteres eligendi sunt, aut molliores, & faciliores, deinde verò ad tempus morbi, vt paulò ante insinuauimus. Nec minus etiam, vt primo de ratione victus in acutis morbis docuere Gal. & Hippo. spectandæ sunt uires, & ætas: nam sunt vires imbecilles vix molles quidẽ clysteres perferre possunt: nec dum acres, & vehementiores: pueri etiam vehementes clysteres non ferunt, sicut neque aliud forte genus

medium

medium:pro horum ergo ratione metiri oportet vim clysteriorum exacuimus verò clysteres, si prioribus hæc addiderimus, quos leues,& molles appellauimus,de quibus priorem sermouem habuimus:nempe, vt exemplis agamus,si decocti ex beta, malua,& mercuriali accipiamus librã, aut alicuius alterius,de quibus prius multa fecimus verba, & illi salis cõmunis addiderimus dragmas duas, hórum verò medicamentorum compositorum,quorum nuper meminimus,semunciam:vt hyeræ illius,quam magnam Nicolaus vocat,aut diaphæniconis,aut alterius: & id pro vt medico magis videbitur oportunum,nam si præter vacuationem desideraret etiam flatus discussionem,hyera vtetur,aut diaphænicone:& tandem,ne tẽpus conteramus, consideratis facultatibus horum medicamentorum,& cum natura morbi collatis id eliget medicus, quod magis accommodatum iudicauerit:& quandoque vnum ex his, interdũ duo,vel plura addet:singulorum verò semunciam:nam rarò excedimus unciam,vel sesquiunciam,omnibus simul computatis: postremò verò mellis rosacei duas vncias.Quia vera solent omnibus ferè clysteribus mulieres vnum, aut alterum luteum oui iniicere, de eo quoque aliqua dicenda sunt; ideò sanè imponuntur, quia asperitatibus intestinornm, quæ acrimoniam medicamentorum, aut humorum sequuntur, remedia sunt,cum mitigatoriam facultatem, & aliquantisper emplasticam habeant,& leniãt. At vero acriores adhuc clysteres fiunt,si decocta, quibus conficiuntur, fuerint magis medicamentosa, vt potè,quoniam fiant ex simplicibus, quæ uim insignem purgatoriam habent, qualia ea sunt, quorum nuper meminimus,vt cnici semen, agaricum, & turbith: vehementiora sunt cẽtauriũ minus,cyclamini radix,aristolochia;colocynthis quorũ tantũ apponemus, quantũ præ acrimonia,& uis eorum videatur perferri posse:exempli gratia, colocynthidis dragma, vel sesquidragma,agarici,turbith,cnici semuncia, & vltra, ita & centuarii, & cyclamini,additis etiã malua, & beta,& accepto decocto ex his confecto, quãtum satis esse videatur,ex illo deinde,addito melle, vel rosaceo melle,oleo, & sale, ouique uitello, conficiunt clysterem,cui sæpe,vt valentior euadat, adiiciunt aut vnciam, aut etiam plus aliquorum compositorum:sicuti nunc exponebamus:aliquando unius : aliquando plurium : plerunque autem medici his soluentibus medicamentis, & acrioribus lenientia immiscent: generale enim est hoc medicorum peritorum præceptum,quòd

lenientia

lenientia acrioribus medicamentis mixta faciliorem eorum operationem,& fœliciorem reddunt, vnde casſiæ, vel ſimplicis, vel cõpoſitæ, quam pro clyſteri appellant, ſemunciam, vel etiam ultra addunt ſemunciæ, vel vnciæ eorum compoſitorum clyſteribus iniiciendorum. Si autem exempla horum clyſteriorum deſcribere voluerimus, accipiemus ea tum à Raſi nono ad Almanſorem: tũ à Meſue in capite de cura lethargi, quæ, quia vulgata ſunt, & ab omnibus legi poſſunt, in his exponendis non conteremus alioquin tempus. Sed hoc addamus, quòd eiuſmodi clyſteres euacuant, & reuellunt, & licet proxime non ferrãtur vltra craſsiora inteſtina, vel parum vltra, tandem tamen in vniuerſum corpus pertingit vacuatio, reuellunt autem à remotiſsimis etiam partibus, vt ſunt articuli, & caput. Sed vt diximus, fiunt ſæpe clyſteres, non tam vacuandi cauſa, vel reuellendi, ſed ẽt ob alios ſcopos medicis à natura morbi, vel ſympthomatum propoſitos, in doloribus enim vẽtoſis fiunt decocta ad clyſteres ex medicinis, quæ attenuant, & diſcutiunt flatus quemadmodum, ſi accipiamus camemelum, anethum, abſinthium, his fortiora ſunt ſaluia, pulegium, calamentum, abrotanum, marubium, artemiſia, matricaria, præſertim in doloribus vterinis, & ſupprefis menſtruis: præterea verò ſemina aniſi, fœniculi, carui, amii: ex his ergo fiunt decocta attenuantia, & diſcutientia flatus: utilia autem in doloribus ex flatu excitatis, quibus & olea adduntur eõdem ſpectantia, vt ſunt camemelinũ, anethinum, ex amigdalis amaris, abſinthinum, ex ſpica, & id genus aliis. Sed fiunt interdum mixti clyſteres ex utraque facultate: nempe purgatoria, & diſcuſſoria, vt ſi ex his fiat decoctum, quæ nunc fuere expoſita, cui addamus caſsiã, & hyerã, vel diaphænicon, vel electuariũ indũ, vel benedicta uel alia id genus, aut ſi & decoctũ ſit perinde mixtũ, vt ſi exempli cã accipiamus maluã, betam, mercurialem, anethum, camemelũ: ſemen cnici, agaricum, & ex his facto decocto, ac eius accepto, quantum ſatis ſit illi, addamus caſsiam, hyeram, aut alia. In fluxibus autem, præſertim verò in dyſenteria, fiunt alia clyſteriorum genera: aliquando enim, vt acrimoniam humorum erodentium obtundamus, doloremq́ue ſedemus, & emplaſticis: inteſtina oblinamus, & quaſi defendamus ab excoriatione, deinde verò illis vtimur, quæ detergant, ut ſi iam ulcera putemus ſordida facta, aut ſi abluenda putamus inteſtina, & acres humores detrahendos, qui vellicant tertiò verò his, quæ conſolidant, & roborant: materia priorum

his

his continetur; primum oleum simplex cum adipe gallinaceo, uel anserino, cuius clysteris superius meminimus, ita ius pingue, praesertim intestinorum bouis, vel vituli, uel capitis ueruecis, uel, ut aiunt, castrati: ut accipiamus alicui us istorum iurium nouem, uel decem uncias, uel plus etiam, cui addamus adipis hyrci, vel renum capræ vnciam, olei rosacei tres vncias. zucchari rosacei dissoluti ex iure, & recte colati unciam, ouum totum: hoc est album, & luteum unum, uel alterum: miscemus autem omnia, & paramus clysterē: aliquādo uerò accipiamus lactis quantū nobis sit satis, in quo sit butyrum dissolutum ad unciam, uel etiam plus, quibus & ouum addimus, & ita per clysterem iniicimus, quòd si efluat sanguis, quem supprimere uolumus, addemus unam, aut alteram dragmam boli armeniæ, uel lapidis hæmatitis. Detersorii uerò erunt clysteres, si fiant ex aqua, uel decocto hordei, cui addatur uel zucchari sesquiuncia, uel mellis rosacei, vel etiam fiant, ut antiqui facere solebant, ex ptissana colata, uel hordei cremore, clysteres additis zuccharo, uel melle rosaceo sine sale: nisi quando iam uiderentur ulcera fieri putrida, & plurimum sordida, tunc enim & acrioribus utebantur prisci medici: nam & muria, & Andronis trochiscis, & id genus reliquis: ut ad arsenicum aliquando proueherentur: his tamen temporibus rarò hæc aggredi audemus. Sed si consolidare uolumus, his agimus, quæ exiccent, & astringant, unde ius, uel decoctum lentium excorticatarum abiecta prima aqua, decoctum etiam rizi, & decoctum brassicæ, abiecto primo iure, in quo est nitrosa qualitas, & accepto secundo, in quo brassica bene cocta fuerit: sistit enim fluxum, & siccando consolidat; quibus addunt aliquid adipis hyrcini; id enim magis desiccat, succi plantaginis, uel polygoni uncias duas uel tres: præterea bolum armenam, uel hæmatitem lapidem, fiunt præterea & magis astringentia decocta ex rosis aridis, malicorio, citinis mali punici: interdum & gallis, & aliis istius facultatis, quibus decoctis addunt oleum mastichinum, uel melinum: hoc est, ex malo cotoneo, uel rosaceum omphanicum secundum modum, uel dosim sæpius expositam. Et quantum ad clysteres pertinet, hęc satis sunt, agamus & de glandibus.

De Glandibus Cap. 21.

QVos balanos græci, glandes latini appellant: à figura quidem nomine deducto, quia oblongā glādem immitantur: est enim longioris

gioris, & teretis figuræ, perinde ferè, vt quercina glans, & eiusdem etiam crassitudinis, iuniores medici suppositoria appellant, quia sedi supponantur. Horũ ergo officiũ vt & clysteriorũ, diuersa sunt genera: nam aut molles sunt, aut acres, mollissimę omnium, & faciliores sunt, quæ fiunt ex sæpo, præsertim hyrcino, interdum & bubulo, hęc enim cum concrescunt, magis indurantur, fiunt autem citra salem, & quanuis, antequàm liquescant, & dissoluantur, aluũ quoquo modo stimulando cieant: cum liquefiunt, postea molliunt & dolorem sedant: unde aptiores sunt, his qui duras, & dolentes hæmorroidas, quique in ano fistulas habent, quia in eo sæpe vis est aliqua digerendi & consolidandi, cum aliquam aliis sæpis, uel adipibus multis maiorem inesse siccitatem scimus, sæpe etiam usus sum glandibus ex butyro confectis, præsertim verò hyeme: concretum enim butyrum magis ex frigore indurescit, ut in glandes incisum conformari possit, vt sæpum: sed æstate etiam id fieri potest: si in aqua frigida id fiat; usus autem his sum in his qui tumentes, & dolentes, & quasi inflammatas habebant mariscas, præsertim internas, nec illis parum profuit, nam mollit, & digerit, & dolorem lenit. Quędam etiam mulieres conficiunt glandes ex assungia porcina: verum si accipiatur salita, non est expers alicuius acrimoniæ, unde magis quidem stimulat aluum, non ita autem mollit, & dolorem sedat: adipe autem confectæ glandes vtiles præterea sunt illis, in quibus uermes in ultimo intestino propè unum gignuntur, qui ascarides dicuntur, cum enim rebus pinguibus delectentur, his glandibns à sæpo illecti infiguntur, & cum eis exeunt. Familiarissimæ uerò, & leuissimæ glandes sunt, quæ à mulieribus puerulis imponuntur; fiunt autem ex melle cocto ad crassitudinem, & inspissationem aptam, ut inde fieri possint glandes, quæ si citra sal fiant, lenissimæ, & facillimæ sunt, quia tamen nihil interdum faciunt, si astrictior sit aluus, ideo sal tenuissime tritum addunt, quantum illis satis uisum fuerit, sed aliquam ita acrimoniam consequuntur, interdum verò & stercus muris addunt, quod & ipsum non parum acre est, unde & magis irritat intestinorum facultatem expultricem: imo aliquandò utuntur pro glande stercore hoc ita integro, ut uiderim aliquando mouisse plus quam uoluissent. Acriores autem glandes interdum fiunt ex re facili paratu, accipiunt

enim

enim ſaponem, quo detergunt, dum lauant veſtes, & eius fruſtum in formam glandis adducunt: reciſis circumcirca partibus, atque ita imponunt. ſæpius verò rem hanc mandant ſeplaſiariis, vt fiat, decocto melle, & poſtea additis pulueribus hyeræ illius, quam magnam vocari à Nicolao diximus, in hunc modum: accipe pulueris hyeræ picræ dragmam, ſalis gemmæ, (hoc enim acrius & valentius eſt) dragmæ dimidium, mellis quantum ſatis ſit. miſce, & fiant glandes, vel ſuppoſitoria duo. Iſtiuſmodi glandibus vtimur in morbis capitis: interdum ventriculi, & ſuperiorum aliarum partium: cum reuellendum potenter eſt: atque cum ægroti in nimium ſomnum proni ſunt, ut euigilent: ſicuti in febribus tertianis nothis, & quotidianis, in lethargo, ſoporeque, & id genus aliis ſæpe uſui eſſe experimur.

De medicamentis, quibus cietur vomitus. *Cap. 22.*

VT autem hoc primo libro omnem medicamentorum rationẽ complectamur, quæ purgando per ſuperiorem, uel inferiorem aluum, corpus uacuant: anteaquam ad aliam eorum rationem tranſeamus, de uomitoriis etiam agamus: quantum ad præſens inſtitutum ſatis eſſe poſsit. Et quia non exercitatis, & perfectis medicis ſcribimus: ſed illis, qui nuper faciendæ medicinæ initiantur, quique aliquod rudimentum in hac requirunt: ideo non multa dicemus de illis uomitoriis medicamentis, quæ, licet antiquis illis, & abſolutiſsimis medicis in frequentiſsimo uſu eſſent ad curandos diuturnos, & difficillimos affectus: noſtris tamen temporibus, ac ſuperiori ætate ab omnibus ferè intermiſſa ſunt, qui ab Arabum maledictis adeò deterriti fuere, ut eorum uſum omnino fugiant: loquimur autem in pręſentia de elleboriſmo à Gręcis appellato, hoc eſt de purgatione per uomitum excitatum ex ueratro albo. neque in hoc tamen cum arabibus authoribus conſentio, qui hoc referunt in naturam noſtrorum hominum: hoc eſt, qui noſtris his temporibus oriuntur, & uiuunt, quę adeo ſit reddita imbecillis: ut non poſsit hoc medicamentum perferre; hanc enim fabulam eſſe puto: & anilem quidem, cum enim cętera medicamenta perferantur à noſtris hominibus ſicuti à priſcis ferebantur: non uideo, cur & hoc non poſsit ferri:

ſed potius ex timore medicorum hoc accidiſſe putarim: quem ab imperitia ortum habuiſſe exiſtimo, cum non crederent ſe poſſe moderari vim,& operationem iſtius medicamenti, ſicuti eam mo derabantur antiqui. Verùm neque is ſum, qui velim iunioribus, & incipientibus medicis conſulere, vt in tyrociniis ſuis ſint primi, qui introducant in vſum hoc medicamentum: ne, ſi forte res non fęlicem ſucceſſum ſortiretur, ſtatim à principio ſuæ profeſsionis malum nomẽ ſibi compararent. Vnde nos dimiſſo illo, de faciliorıbus & familiarioribus ſermonem habebimus. Quia verò vomitus propriè ea excrementa primùm vacuat, quæ in ventriculo congeſta ſunt: ſiue in eo fuerint genita, ſiue aliunde ad ventriculum confluxerint: ideo per vomitum non modò ventriculus, ſed vniuerſum etiam corpus vacuari poteſt: nec modò vacuandi vim tantum habet verùm & reuellendi: reuellit autem præſertim ab infernis partibus: vnde in coxendicis,& podagricis doloribus, præterea renum, veſicæ, & vteri, & inteſtinorum affectibus reuulſorium & præſentaneum remedium eſt vomitus: in ſuperiorum autem partiũ affectibus, ſicuti pectoris, & capitis, non ita commodũ: nam caput repletur ex vomitu, nec non & oculi. Sed & illud priuilegium habet vomitus, ꝙ cum in initiis acceſsionum in febribus putridis, atque etiam in ipſa acceſsione omnes aliæ ferè vacuationes nocuæ ſint, ſolus vomitus vtilis eſt,& ſpontaneus,& ab arte ex citatus. cum autem duplex ſit oſtium, quo vacuari poſſunt, quæ in ventriculo continentur, alterum ſuperius, & os eius appellatur, quæ per hoc oſtium reiicienda ſunt, vomitu reiiciuntur: per inferius autẽ, quod & portanarium, vel ianitor nuncupatum eſt, deiiciuntur, quæ per inferiorẽ aluũ ſunt purganda, atq; in his, quibus validũ eſt os ventriculi, difficilis eſt vomitus, ſicuti facilis, in illis, qui id laxum, & imbecille habent: ſed & ratione humorum fit, vt facilior, vel difficilior fiat vomitus: tenues enim humores, qui prę terea & leues ſunt, cum facilius aſcendant ad os ventriculi, vt ſeroſi, aquoſique, præterea verò & bilioſi facilius vomitu purgantur: craſsi verò, vt pituitoſi & melancholici facilius per ſeceſſum. Ex quo fit vt non ſit ſimplex ratio eorum medicamentorũ, quæ vim habent ciendi vomitum: alia enim laxant,& molle reddunt os ven triculi, & id ad vomitum pronum: alia verò humores aptos reddunt, vt per os reiiciantur: ſicuti qui eos attenuãt, detergunt,& incidunt: quędam etiam ad ventriculum excrementa attrahentia ea

mouent

mouent ad ſuperiorem partem, ſicut ſunt, quæ proprie vomitoria medicamenta dicuntur. Sed rem hanc tandem particulatim tracte mus: vomitum primo modo mouent, quæcunque pinguia, & oleaginea conſtant ſubſtãtia: ſed & tepida ventriculum facilem, & pro penſum in vomitum faciunt: varii quoque cibi, & diuerſæ naturæ in copiaque comeſti, & multus vini dulcis potus nauſeabundũ ventriculum reddit. Altero autem modo: hoc eſt parando humores, ut facile vomitu eiici poſsint, vomendi in cauſa ſunt, quæcunque ſecandi, attenuandiq; vim habent: familiariſsime verò utimur; prę ſertim verò in febricitantibus vomituris, poſca tepida: hoc eſt aqua, cui parum aceti fuerit immixtum: oximel quoque ſimplex ad duas, vel tres vncias bibendum datum ex aqua tepida, poſt quæ niſi ſponte ſuccedat vomitus, iuuare illum oportet intromiſſo digito, vel penna in fauces: quòd ſi digitus vel penna fuerit oleo delibuta prius, facilius ſuccedet vomitus. Tertio autem modo vomitum ciere poteſt raphanus, ſeu radicula conciſa in tenues particulas, & comeſta ex oximelite, & familiaris facilisque vomitus eſt, qui ex hoc medicamento cietur. Antiqui vtebantur bulbo, quem vomitorium appellabant, quia concitat vomitum: tanquam facili vomitorio; quem coctum prius ex aqua oximelite condiebant: vt in libro de facile parabilibus medicamentis paulò ante finem teſtatur Gal. ac mox comedebant. Noſtris autem temporibus mulierculæ, & vulgares multi vomitu purgaturi ventriculum, atque adeò etiam corpus vniuerſum; vtuntur floribus geniſtę. exhibent autem circiter dragmas duas, & aliquando etiã plus: & quia ſuccedit poſtea copioſa per vomitum, & interdum etiam per ſeceſſum vacuatio, & excrementorum diuerſorum colorum, & diuerſorum ſaporum: dicunt eos fuiſſe faſsinatos. Neque hoc fuit ignotum antiquis medicis: flores geniſtę, & ſurculos, & ſemina uim purgatoriam habere per vomitum: nam Gal. dixit ſemina & ſurculos ſtrenuè attrahere: Dioſcorides vero ait, quod flores, & ſemina geniſtę, ſi tuſa ex mulſa bibantur, purgant per ſuperiora ſine periculo, perinde & veratrum: ſemen verò per inferiora pur gare ait: & re vera flores hoc noſtro tẽpore comeſti, & per ſuperiora, & ſæpe per inferiora etiam purgant: Gal. verò & in melonũ, & melopeponum uim eſſe ciendi uomitũ ait in lib. 2. de alimento faculta. Sed de his putamus ſatis eſſe dictũ, quantum ad noſtrũ inſtitutũ poterat eſſe ſatis. Vnde hoc ſolo addito, quod ad diſtinctio Ca. 4. & 5.

nem eorum, quæ paulò ante dicta sunt facere potest, finem primo huic libro imponemus: nimirum, quod si propterea nolumus vomitum ciere, vt acres humores, & calidos vellicantes os ventriculi educamus: sicuti sæpe necessarium est in biliosis febribus, hydræleum, hoc est aqua & oleum id præstantissimè faciet, vt
Cap.1, Gal. in primo ad Glauconem docuit: nam præter id, quod ciet vomitum, obtundit etiam acrimoniam eorum; & aluo lenita causa est, cur & eorum pars, quæ per vomitum non ita facile poterat educi, per secessum defluat, vbi verò crassi, & lenti succi sint vomendi: vt in tertianis nothis, & quotidianis, & sæpe etiã in quartanis, aptius medicamentum erit ex posca, vel oximellite, vel etiam ex acetoso syrupo. Sed, & hoc addamus, quòd ventriculus facilius post cibum concitatur in vomitum; quàm ieiunis: cùm verò cibum damus, vt euomant: præter id quod oportet cibos esse diuersos, præstabit etiam, vt in his sint, quæ secent, & attenuant, vt sunt salita. Plura quidem in præsentia à nobis consultò ommissa cum de purgantibus medicamentis, tum etiam de clysteribus, & glandibus, & quæ diximus, vberius, & latius declarari poterant, sed ne vastum quoddam pelagus ingrederemur, & vos tyrones adhùc in inextricabilem labirynthum deduceremus: vnde uos explicare sine magno negotio non potuissetis: ea tantum in præsentia afferre voluimus, quæ ad breuem & compendiariam tyronum institutionem, & isagógem facerent. Quod etiam in proximo libro obseruauimus: vbi de reliquis medicamentorum generibus agemus: quæ omnia vobis iuuenes studiosissimi proximo anno describemus, & describenda offerremus. His itaque interim fruimini, & illud vobis persuadentes velim, me vobis esse dedictissimum, & nulli alii rei magis incumbere, quàm vt aliquid excogitem, quod vobis vtilitati futurum sit, vos tamen rogo: vt ea, quæ primo hoc libro tradidimus, æquo, & benigno animo perpendatis, & tanquàm rude, & impolitum commentariolum, quod aliàs perpolituri sumus, accipiatis: non enim descripsimus, vt iustum, & absolutum volumen componeremus, nec certe is noster animus fuit, & vosmet huiusce rei iudices esse poteritis, nam cum perspicietis nos generalioribus, & magis necessariis pręceptis, tantum operam dedisse, cæterorum verò omnium, quæ in iusto atq; absoluto aliquo libro requiruntur, nullam rationem habuisse.

non

non poteritis non illud pro certo habere, me illa vobis, quaſi priuatas quaſdam prælectiones, & præceptiones dictaſſe: & ne hoc vos lateat, hæc quaſi ſpecimen, & compendium quoddam ſunt eorum, quæ latiſsime, vberrime, & exacte de medicamentorum cōponendorum ratione Deo fauente tunc edituri ſumus, cum tantum otij nacti erimus, quantum ad maximum illud opus perficiendum poterit eſſe ſatis: & nobis, ne diuturnior illa mora moleſta eſſet, hoc primi libri compendium obtulimus: & ſecundi item proximo anno offeremus. Interea ualete, & me amate.

Finis Libri primi.

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI ET MEDICI VENETI

De compositione ac vsu medicamentorum, LIBER SECVNDVS.

Quid sit huius libri scopus: ac de humorum concoctione, & praeparatione in vniuersum. Cap. 1.

VAMVIS, si ad scopum medici respexerimus, qui morbos eos curaturus est, in quibus purgatione est opus, prior videatur esse tractatio, quam superiori libro persecuti sumus: si tamen rationem eá spectemus, qua medicamenta in opus, & vsum deducuntur, longe priora ea cēsenda essent, de quibus in hoc libro sermonem sumus habituri, nam medici rarisime ab initio morbi purgantibus medicamentis, quæ verè purgatoria sunt, vti solent, duntaxat enim in morbis, qui turgere ab Hippocr. dicuntur: plerunque autem, & sæpius post aliqua, quæ ad leniendam aluum faciunt, ab illis medicamentis curationem inchoamus, quæ tum corpus, tum verò vacuandos humores ad faciliorem purgationem parant, & hi quidem, dum coquuntur, & corpus dum fluidum fit, ad facilem vacuationem parantur, hoc enim Hippo. partim primo, partim secundo aphorismorum duobus illis aphorismis nobis insinuare visus est, nempe concocta medicari oportet, non cruda, neque in principio. Item corpora, si quis purgare voluerit, oportet ea prius fluida facere; quæ maxima ex parte vi & ope medicamentorum moliri solemus nos tamen, tum quia vsus, & ratio purgatoriorum medicamentorum maius in re medica momentum habet, ut potè in quibus maiori periculo aberretur: tum uerò quia im- Apho. 22. Apho. 9.

 pensius,

pensius à nobis vos discipuli partem illam eflagitastis, priorem de illis tractationem instituimus. illa itaq; absoluta reliquum est, vt in præsentia ad aliud genus medicamentorum, quæ alterantia appellant, transeamus. Et licet non solùm ea corpus vacuent, quæ aluum superiorem, inferiorem ve cient, sed præterea & ea, quæ vrinas, sudoresque, item & quæ digerunt, & per eam vacuationem inaniunt, quæ inconspicua est, & sensus latet, tamen in ratione vacuationis magna inter illa medicamenta, de quibus in priori libro egimus, & hæc, quæ per lotia, sudoresque, & tandem per digestionem in halitus vacuant, intercedit differentia, quia illa quadā proprietate, quæ formam eorum propriam sequitur, suaptè natura prędita sunt, nec eam nos possumus in primas qualitates quoquomodo referre: vnde non modò vim vacuandi habent, sed eligendi etiam certum, & diffinitum humorem, quem attrahant, vacuentque: quæ autem sudorem, & vrinas prolectant, ea aut per suas qualitates, & propriam temperiem id agunt, aut modo suæ substantię, quatenus aut tenuiorū, aut crassiorū partium sunt, quæ omnia, ut 5. de facultatibus simpl. med. Gal. exposuit, in temperiem, & partium naturam referri possunt, non autem in aliquam propriam facultatē, qua hunc humorē, magis q̄ illū euacuent: nā calefaciendo, attenuando, secādoq; agūt, quicquid agunt: quo fit deinde, vt illis eisdē non minus ad parandos humores, & corpus ad faciliorē purgationē vtamur: pręsertim verò si illi crassi, & lenti fuerint, & hoc obstructionibus sit occupatū. Sed redeamus, unde digressi sumus. Vt ergo vacuatio, vel potius purgatio fęlici, ac facili successu ꝓcedat, opus est cōcoctione, maturatione ve eorū excremētorū, quæ per medicamēta detrahēda sunt. nā Hipp. ac Gal. apparatū materiæ purgandæ tum maturationē, tū verò concoctionem nuncupare solēt. Præterea verò opus est, ut corpus fluidū fiat: sed de his etiā, antea q̄ rē magis particulatim aggrediamur, nōnulla sunt explananda, primumq; de concoctione, vel maturatione agemus. Est autē hoc in primis considerandū, vt quæ dicēda sunt de eorū medicamentorū ratione, quibus ad maturandos, aut cōcoquendos humores, qui in purgationib. detrahēdi sunt, exquisitius percipi possint, ꝙ concoctio nihil aliud est, nisi transmutatio, quæ fit à natiuo calore, in materiaq; concoquitur. hoc. n. Aris. 2. de Anima, & 4. meteo. hoc itē Gal. 2. & 3. de naturalib. fac. & aliisq; plurimis locis apertissime exposuere. primū. n. & proximum cōcoquēs est calor natiuus:

natiuus:at verò ſicut non eadem eſt ratio,& natura rei, quæ conco- Cap.4,
quitur,ita neque eadem eſt concoctionis rõ, & modus. cum enim Cap.7.
omne,quod transmutat aliquam rem, ideò illam tranſmutet, vt in
ſubſtantiam ſui ſimilem conuertat: ea vera, & abſoluta concoctio
cenſenda eſt,in qua id,qđ concoquitur, in ſubſtantiã concoquentis
conuertitur:id aũt, qđ eo modo cõuertitur, quandã habet ſuapte
natura,vt tradidit Gal.2.lib.in 1.de morb.vulg.cum re concoquen- Com.43.
te familiaritatem:vnde quò maior intercedit ea familiaritas inter
rẽ concoquendã,& partẽ ad quã concoquere pertinet,eo & plures
partes, & melius in ſubſtantiã concoquentis transmutatæ ced unt.
nunquã tamen tanta eſt inter hæc duo naturæ affinitas, vt id quod
concoquitur ſecundum oẽs ſuas partes vertatur in ſubſtantiã rei,
quæ concoquit:quæ ergo partes ita exquiſitæ coqui nequeunt,ex-
crementa ſunt;quæ interdũ plura,interdũ pauciora, pro ratione,
aut rei quæ concoquitur,vt potẽ quæ vel aptior,uel ineptior ſit ad
concoctionem,aut ẽt pro robore natiui caloris concoquentis, re-
linquuntur. Excrementa aũt etſi omnino exquiſita tranſmutationẽ
in naturã rei concoquentis conuerti minime potuerint, neque ta-
men omnino cruda relinquuntur. nam & ipſa aliquo modo verſus
naturã & ſubſtantiã rei concoquentis tranſmutantur, ſaltem.n.ſe-
cundũ qualitates cõuerſa ſunt,nempe in colore, in rõne tempera-
menti,itẽ craſsitie, vel tenuitate, & in id genus aliis; unde omnes
rationẽ referre volentes,cur optimũ in abſceſsibus ſignũ ſit, quan
do,aut ſponte, aut ex inciſione efluit pus album,& lene, item &
vrinæ in febribus,quando Hipoſtaſim hẽnt albam,& lenem; aiunt,
quia indicant natiuum calorem qui ſedẽ ſuã hẽt in ſolidis particu-
lis,uiciſſe,atq; tranſmutaſſe materiã illã excrementitiã,quantum ſe
cundũ propriã eius naturã transmutari poterat;neq;n.talis erat, ut
in utilẽ, & alimẽto aptã ſubſtantiã poſſet tranſmutari: niſi interdũ
pituita quæ in generatione humorũ plene tranſmutari non potuit:
per ulteriorem.n.concoctionẽ,ſi non vniuerſa,ſaltẽ ex aliqua par-
te cõſequitur eã concoctionẽ,qua, vt 2.de rõne victus in morb.ac.
docet Gal.in vtilẽ,& alimonię corporis aptũ ſuccũ cõuerti poſsit: com.45.
hæc itaq; eſt cõcoctio,q.a in humano corpore cõcoquũtur in mor-
bis,atq; ẽt in ſanitate vitioſi,& excremẽtitii ſucci qui occaſioni eſſe
poſſunt, cur morbi cõcitentur.eſt.n.(vt 3.de criſib.ait Gal.) eorũ Cap.1.
trãſmutatio,à calore naturali eos ſuperante,& eorũ cõtumaciã vin-
cẽte, à vitiata nãq; cõcoctione, cũ natiuus calor quà natiuus eſt,ma-
teriã nequit ſuperare,copia malorũ humorũ cõgeritur,quos ille fa

tus

lem temperiem redire posśit:nam nisi id fomentum detrahatur, nunquàm intemperatura poterit remoueri, solet aūt aliquando materia sine vllo medicamentorum usu detrahi, vt quando id mis-sione sanguinis fit, quod ad nostrum institutum nihil in præsentia pertinet, nonnunquam autem per excretionem vi, & sponte naturæ solius factam, vel adiuuantibus medicamentis purgatoriis, quæ quidem excretio nunquam utilis esse poteſt, nisi, ut paulò ante diximus, præcedat eorum, quæ excernenda sunt, concoctio, & quam natura sponte molita sit, aut adiuta à medico, qui sua adhibuerit instrumēta. His præterea addamus quòd sępe multus excrementitius humor infarctus est in te nues, & angustos meatus, per quos difflatio corporis, euentatioque caloris fit, unde maxime eius seruatur naturalis temperatura; causa autem illius infarctus, quę non facile remouetur, est materia multa, aut crassa, aut lenta, quam necesse est, ut sanitas pristina redeat, vacuare, vacuatio autem rarissime, ne dicam nunquam, fieri poterit sine opera medicamentorum, quæ attenuent, discecent, & detergant, aliquando etiam tanta est excrementorum, præsertim crudorum, & crasśorum congeries, vt ferè calor natiuus ab eis stranguletur, à quibus præterea multæ in uisceribus difficiles, & contumaces obstructiones excitantur, quę scirrhos, & alios plurimos morbosos, prauosq́; affectus adducunt: & sæpe natura ab his sponte sua nequaquā pōt se explicare, immo medici auxilium oportunū desiderat, & expectat: sed hæc omnia, ni fallor, duobus illis aphorismis, tanquam generalioribus pręceptis Hipp. complexus est, nempe concocta medicamentis vacuātibus esse tractanda, & ante uacuationem purgantibus medicamentis moliendam oportere purganda corpora fluida reddere; & quamuis ōn parum & alia medici instrumenta sæpe oportuna, & necessaria sint; tamen quia pharmaceuticem medicinæ partē tractamus: de medicamentorum ratione, ut in priori etiam libro fecimus, in præsentia sermonem habebimus. cum uerò in uniuersum duplex sit eorum medicamentorum usus, quæ nunc in considerationem nobis proposita sunt: nam aut per os assumuntur, aut exterius adhibentur: primum de illis, mox de his etiam tactatio nem instituemus.

Quòd

Quod medicamentorum alterantium natura distincte prænoscenda est, deque indicationibus, à quibus rectus eorum usus pendet, uniuersalis præceptio. *Cap. 2.*

VNiuersa verò horum medicamentorum ratio, quæ ad humores parandos pro facili purgatione medico in vsum venire soleat, siue ea simplicia sint, siue composita, in his duobus præsertim consistit, nimirum in distincta cognitione virium, vel facultatum, quibus eorum vnumquodque præditum est: siue illæ ad primas qualitates referantur, siue ad secundas, tertiasue: nec modò (vt in priori libro de vacuātibus quoque diximus) in vniuersum, verùm particulatim, & distincte, & per suos ordines, uel (vt iuniores loquuntur) per suos gradus: præterea se in exquisita cognitione eorum scoporum, qui medico indicant, quę facultates sicut futuræ vtiles, & aptæ ad tollendum affectum: horum verò cognitio, à natura curandi affectus petenda est: demum, & tertio, in exquisita cognitione naturæ corporis, vel particulæ laborantis. itaque de his tribus agemus quidem, sed eatenus, quatenus nostro instituto posse satisfacere videbuntur: nam si omnia particulatim prosequi vellemus; nobis esset opus vniuersam ferè medendi methodum cōplecti. Initium verò, à sermone de scopis sumemus: quia tractatio de facultatibus medicamentorum, tam penès primas, quā secundas, & alias subinde qualitates, non modo particulatim, sed penè ēt singillatim adeò distincte, & exquisite à Gal. Aetio. Paul. & aliis Arabibus, & Latinis auctoribus fuit instituta, vt superuacaneus omnino labor esset, eadem iterum in considerationem reuocare: quāobrem nobis satis fore putamus, si ea tanquàm constituta acceperimus, quæ ab antiquioribus auctoribus fuere exposita, illisque tanquàm principiis, & fundamentis ad ea explananda vsi fuerimus, quæ ad rationem compositionis, & vsus eorum, quæ proximius ad præsens institutum pertinent. Porrò sicut sagittatores sibi signum aliquod, uel locum aliquem præfigunt, quò collimant, dum sagittas impellunt, & ad quem omnem impulsum, & momentum sagittarum dirigunt: id autem scopum Græci nuncupauere: ita necesse est, vt omnis artifex, qui verè artifex dici meretur, & non temere, sed ex arte sua agit, sibi id, quod circa materiam, circa quam operatur, agendum putat, tanquàm scopum proponat, quodque deinde illi sit tanquàm regula, ad quam omnia, quæ agenda sunt, referat. Quare & medicus, qui affectum aliquem in humano corpore cura-

tus

rus est, nisi temere & casu medicinam faciat, oportet, vt primò cognoscat, quid sibi agendum sit, vt recte curare possit, & illud postea, tanquam scopum, quẽ præsertim in omni ratione curãdi, qua postea vsurus est spectet hoc aũt natura affectus curandi, vt. 3. metho. probauit Gal. præsertim ostendere potest, nam, vt ille ait absurdissimum esse putare, ꝙ aliud sit, quod rõne curationis indicet, q̃ morbus, qui curandus est: vnde pro diuersa natura curandi affectus varii ẽt exoriuntur scopi, qui statim, percepta natura ipsius curandi affectus medio, perito, & diligenti se offerunt. Quia verò affectus non semper eodẽ modo, à medico consideratus: aliquando. n. in vniuersum, & secundum suã cõem, & generalẽ rationem, interdũ verò particulatim: vt consideratur, ita semper suas habet secundum easdem rationes respondentes indicationes: ecce enim morbus secundum communem, & generalem rationem res est naturæ, & sanitati aduersaria, actiones impediens: vnde statim medico, qui semper nittitur sanitatem tueri, & corpus, à morbis vendicare, insurgit indicatio communis, morbum omnino tanquàm hostem profligandum. cum autem ea, quæ se mutuo oppugnẽt, cõtraria sint, ideo hoc primũ se illi offert tanquàm scopum, inueniendum esse aliquid, quod morbo aduersetur, cuius vsu morbus depellatur, sed hoc in vniuersum fieri nequit, nam neque morbus in vniuersum aliquem affligere potest, sed oportet, quòd certus sit, & determinatus morbus, vt tandem vsque ad vltimas differentias descendendo, & diuidendo progrediamur, & si enim singularia ea sint, quæ primum curanda se offerunt, in artibus tamen exponendis non eousque fit progressus, sed satis est ad vltimas usque species prouenisse, cum ergo morbus diuidatur in tria prima genera, respicientia tres illas primas naturas, à quibus pendet vniuersa sanitatis ratio quæ sunt, apta temperatura, tum vniuersi corporis, tum verò cuiusque particulæ: recta, & proba earundem conformatio: & unitas, seu continuitas: prima quidem natura particulis simplicibus, uel, ut solitus est Arist. dicere, similaribus primum ac per se tribuenda est, altera uerò, compositis, quæ & instrumentariæ dicuntur, utrisque tertia communis. Vt nunc quorundam iuniorũ ineptias ꝑtereũdas censeamus, q in Gal. & alios hac in re latrãtes putãt celebre nomẽ sibi cõparaturos, aiũt hi eos morbos, q in solutã cõtinuitate m referũtur, nõ esse utriusq; particulis cões quorũ alii simplicib. ꝑprios: alii uerò cõpositis instrumẽariis esse

uo-

voluere. Nos verò, cum istius quæstionis disquisitio ad hunc locũ minime spectet: impræsentia sequamur Gal. & agamus primũ de eo genere, quod natura primum est, quodq; in intẽperatura consistit, sicuti.n. sanitas in apta, & cõcinna symetria, & tẽperie primarũ qualitatũ: ita necesse est morbũ suũ esse habere in vitiata tẽperie, & mẽsura eorundem: utpotè qui sanitati opponitur, non quasi extremũ extremo, sed vt extrema medio, morbus siquidem ortum suum habet ex recessu à temperie, & mediocritate cõtrariarũ qualitatum: nempe calidi, frigidi, humidi, & sicci, qui excessus interdum simplex est, interdum compositus, simplex dicitur, quando in vna tantum contrarietate fit, à mediocritate recessus, vt in calido, vel frigido duntaxat, seruata mediocri temperatura inter siccum, & humidum, vel contra etiam potest interdum fieri excessus in sicco, vel humido: seruata tamen mediocritate in calido, & frigido: & hi vel simplices morbi, vel simplices appellantur intemperaturæ, cõpositi verò, quando in vtraque contrarietate vitium est, vt si excessus contingat in calida, & humida, uel calida, & sicca temperie, itẽ in frigida, & humida, uel frigida, & sicca: cæterum huiusmodi compositionis, (modus ita liceat mihi impræsentia appellare,) est quædam intempretatura, citra fomentum vllius materiæ contrahitur aliqua intemperatura siue simplex illa sit, siue composita: sicuti exempli causa de hectica febre dicimus, quòd sit intemperies calida & sicca, aliquando verò ea intemperatura à præsentia alicuius materiæ fouetur, custoditurque, ut in tertiana febre, herypelateq; calida, & sicca intemperatura ortum, & fomentum habet à bilioso succo, aut infarcto, aut defluente per particulas. Quemadmodum autem morborum ad primum genus pertinentium multiplex hactenus facta est partitio: pari quoque ratione, vnaquæque harum differentiarum, per quas facta est hæc partitio, suam propriam, & accommodatam habet indicandi rationem, à qua & proprius scopus depromendus est: sicut enim morbus sua communi ratione medico indicabat se esse tollendum, ut cum quicquid per se ab aliquo tollitur: necesse est vt illi sit aduersarium, vel (vt communiter dicere solemus) contrarium, contraria enim ea sunt, quæ mutuò se expellunt: unde inueniendum est unicuique differentiæ, per quam sumus partitionem morborum moliti, id, quod imprimis illi tanquàm aduersarium opponatur: & cum vnaquæque intemperatura, aliam intemperaturam oppositam habeat, simplex simplicem, &

compoli

composita,compositã,neque calida intemperies corrigi posit nisi per refrigerantia, frigida verò per ea, quæ vim calefaciendi habeant,& eodem modo humida,per ea quę deficcant,vt ficca perhumectantia:scopus,quem sibi medicus pręfigit in morbis, qui consistũt in calida intemperatura, est, refrigerandum esse, contra verò in illis, qui sequuntur intemperamentum frigidum,calefaciēdum esse,atque ita etiam,in ficca,vel humida humectandum,vel exficcãdum esse,nec non & in compositis,in frigida,& humida calefaciendum,& ficcandum, contra verò in calida, & ficca, & in aliis etiam eodem modo. vbi verò præter particulæ intemperiem adsit etiam materia,quæ illam intemperiem efficit,& fouet,necesse est,ut tum indicationes,tum scopi inde exoriantur multiplices,& uarii; nam præter communem illam indicationem, quæ vniuscuiusque morbosæ materiæ rationem communem sequitur: nimirum quòd morbos ex repletione factos vacuatio sanat, quæque ad priorem librũ potius pertinet,vt præter alteram, quæ à qualitatibus primis, quibus ea materia prædita est, &,à quibus pendet, & fouetur intemperatura contracta in mēbris.Sunt & alii scopi, & aliæ indicationes,tũ à modo,& ratione substantiæ, tum uerò ab aliis illius qualitatibus præter primas,quæ obstant,quò minus primo,& communi scopo, nisi cum magna difficultate, & incommodo satisfacere posimus: prior siquidem; & communis scopus erat vacuandam esse morbosam materiam,cur autem difficilis,& non fine incommodo fiat uacuatio, in causa est,quia autem nimis tenuis sit, dum enim attrahitur in tenuioribus, & angustis meatibus earum particularum, per quas transitura est,quasi absorbetur; ut inde non posit facile educi, aut quia crassior sit iustò; crassæ enim materiæ ad eductionem, uacuationemque sunt difficiles, aut tertio, quia lenta sit, lentus enim succus adeò tenaciter hæret locis,in quibus cōtinetur, & per quæ trãsit,ut īde nequeat medico negocio diuellis sed& à mō,quo in ea particula continetur, oritur difficultas uacuationis, & detractionis materiæ,quia si peruasa quasi,vtGal.2.& 8.de comp.medi. secũdum loc. exposuit,difluat,facilior est illius euacuatio,sed si sit ueluti absortus in substantia particularum,& infarctus, inculcatus que ut in iunioribus præter naturam, nempe in inflammatione in hærysipelate,in scyrrho, & id genus aliis, longe difficilior erit uacuatio:præterea etiam facilior est uacuatio eornm, quæ in uiis cōmunibus continetur,per quas fit uacuatio, uel in locis uicinis, &

ad

ad ea pertingentibus, ut sunt uentriculus, intestina, & uenæ ad hęc pertinentes: nempe mesaraicæ, & concaua iocinoris pars, quando per aluum futura est vacuatio; renes uerò, & cōuexa eiusdem pars, si per lotia. Et quia non solum cogitare oportet, ꝙ uancuādum sit, sed & quo modo posśit facile, & citra noxam uacuare, ab omnibus medicus aliquam particulátim indicationem petit, à qua propriū scopum depromat, quem deinde spectans accommodata his omnibus, & oportuna medicamenta reperire, adhibereq; posśit. Quāuis autē de his hactenus perinde egerimus, ac si ea propria duntaxat illis morbis sint, qui ad intemperaturam pertinent: si tamen velimus rem exacte disquirere, in hos tandem scopos, & cætera morborum genera, in quibus medicamentis opus est, necesse est resolui, quia si medicamentum proprie dicendum est, quod corpus nostrum transmutare potest, & omnis transmutátio fiat per ipsas qualitates: tandem hùc in omnibus confugiendum est: nam aut calefaciendum, aut refrigerandum, aut incrassandum, aut incidendum, aut detergendum, aut rarefaciendum, aut densandum, constipandumque, aut astringendum, aut laxandum, hæc enim omnia, vsu & ope medicamentorum fieri possunt, & quotidie à medicis fiunt, quibus si addiderimus, quod interdum agglutinatione partium opus est: interdum verò, illis quæ uim habent septicem, aut causticem, hoc est, putrefacientem, vel vrentem, omnia ferè complexi erimus, quæ in vsu, & electionem, compositioneque horum medicamentorum, de quibns in præsentia sermonem sumus habituri, queri solent. Neque tamen ad rectam, & exquisitam rationem tam cōpositionis, quam vsus istius generis medicamentorum, hęc, quę nuper à nobis exposita est, cognitio, satis medico esse poterit, nā ea adhuc nimis generalis est, quia non modò illi nouisse opus est, quòd aut calefaciendum, aut refrigerandum sit, humectandumq; aut exsiccandum, & sic etiam de aliis omnibus, quæ nunc proposita fuere: verùm & quatenus calefaciendum, uel refrigerandum, vel humectandum, uel siccandum, uel attenuandum, uel incrassandum & itidem de id genus reliquis dicendum, nam alioquin si ita temere calefaceremus, refrigeraremusve, & alia agere tentaremus, neq; nobis terminos aliquos in his præscriberemus; facile ab vno extremo in aliud, & aliquando deterius fieri transitus posset. nobis verò illa eadem terminos præscribere, atque ostendere poterunt, quæ priores illos scopos etiam indicarunt: si eorum distinctam notitiā habueri-

mus:cum.n.illa,vt paulò ante dicebamus,in quodam,dixerim,recessu à naturali mediocritate consistant, nullus autẽ recessus huiusmodi indiuiduus sit,sed aliquod quasi spacium habeat (iuniores latitudinem dicerent)secundum eã recessus rationẽ, qua aliqua vel magis,vel minus ab ea mediocritate recedere dicuntur, quatenus agendum sit,nobis indicatur:si quidem in hoc mediocritatis recessu ut Gal.tum alibi,tum vel maxime.3.lib. artis med. testatus est, possunt non secus ordines notari,atq; in viribus medicamentorũ, optimè annotarũt & Gal.& alii ferè omnes posteriores. Distincta ergo cognitio rationis excessus in morbis, vel in morbosis causis, describere medico facilè poterit modum, limitesq; vltra quos nõ oporteat ĩ his,q̃ nuper exponebamus,progredi. At verò q̃a isthæc illius recessus rõ deprehẽdi nunq̃ poterit, nisi ex collatione cũ ea naturali mediocritate,à qua recessus factus est, ideo oportet prius nouisse naturalem statum,tum corporis ęgrotantis,tũ etiam particulæ,si aliqua particula male affecta sit, vt tandem sit necesse perspectã,quoad fieri potest,habere naturã partiũ omnium in humano corpore, quibus medicamenta sunt à medico administranda, nec modo quantũ ad earũ temperaturã,sed & ad substantiã, & ad munia,ad dignitatem,& præstantiam pertinere potest, quia multa exterius adhibita externis partibus vtiliter,& citra noxã administrantur,q̃ si interius assumerentur,perniciem afferrent; præterea in dignioribus particulis magis cautos nos esse oportet,& semper earum robori prospicere.Sed & ad situs earũ non paruã rationem habere oportet;nã quò remotiores partes sunt,& quò per lõgiorẽ viã medicamentis iter futurũ est,anteaq̃ ad locum affectum pertingaut,cò ẽt valentiora,& fortiora requirũtur medicamẽta: quia eorũ vires semper in transitu remittũtur,atq; res hæc tantam vim habet,vt sępe sit necesse oportunis medicamentis aliquid intermiscere,quod alioquin,quatenus ad eius naturã pertinet alienũ, immo & aduersariũ est curando affectui:utile tamen ea ratione est,qua iuuat alia accõmodata medicamenta,vt facilius, & citius perueniant ad morbosum locũ,vt in medicinis dolori capitis oportunis acetũ immiscemus. Sed de his exquisitius in sequẽtib.mox agemus.Hęc itaq; inprimis sunt,quæ ab antiquioribus medicis: p̃sertim vero à Gal.multis in locis interdum breuiter, & per compedium: interdum verò diffusè,& per diexodum exposita, & probata sunt: deprõpta quidem ex principiis,& decretis Hippo.Nos vero tanq̃ cõ

ſtituta,& probata accipimus, illis poſtea vſuri tãquam initiis ad ea ſubinde explananda, quę magis particulatim facere poſſunt ad viã, & rationem appoſite,& accommodate componendi,& vtendi, medicamentis in tuenda ſanitate, & morbis depellendis.

De artificialis coctionis communi ratione; & cur tam ſimplicia, quàm compoſita medicamenta coquuantur deque aqua, melle, & zucchаro nonnulla ſcitu digna. Cap. 3.

QVoniam autem plura eorum medicamentorum, quæ tam interius aſſumuntur, q̃ exterius adhibentur, præſertim verò ſi ex pluribus cõficiantur, per decoctionẽ fiunt, & ad vnam formam, vtranq; conſtitutionẽ deducuntur: ideo mihi nõ ab re fore videtur, ſi prius de cõmuni decoctionũ ratione ſermonẽ inſtituamus: & primũ quibus de cauſis adducti ſint medici, vt medicamenta interdũ ſola, ſimpliciaq;, interdum plura, interdũ pauciora ſimul ad ignẽ decoquant; quamq; vtilitatem ſe inde conſequuturos ſperẽt: ſed vt rem diſtinctius tractemus: primum diſtinguenda eſt coctura ratio, nam ea, vt philoſophi, & medici docuere, duplex eſt: nempe elixatio, & aſſatio. Elixatio quidem eſt coctura, quæ fit à calido in multo humido. Aſſatio verò ea eſt quæ fit a calido ſicco, & igneo, ut 4. meteo. docet Ariſ. licet autẽ vtroq; modo coquãtur medicamẽta, frequentius tamen coquũtur per elixationem, pręſertim verò, quæ interius ſumuntur, deuorãturque; imo & eorũ plurima, quæ exterius adminiſtrantur, vt quæ a iunioribus linimẽta, vnguẽtaq; dicuntur, itẽ emplaſtra, cerataq;, & oleorũ quamplurima. Primũ ergo ſermonẽ de his habebimus, q̃ ad ignẽ ex multo humore coquũtur, & quaſi elixãtur; & q̃a horũ alia ſimplicia ſunt, alia mixta, & cõpoſita, de ſimplicib. prius loquamur. Simplicia verò ſunt, vt ſucci tũ fructuũ, tũ herbarũ, liquoresq;, & ĩ his ẽt aquã ponemus, nõ eſt autẽ vna eadẽq; ratio, cur hæc coquãtur nã aqua quidẽ, vt ab ea, utpotè quæ aliorũ, quæ coqui poſſunt, ſimpliciſsima eſt, ſumamus exordiũ à medicis: quantũ ego me hactenus legiſſe memini, duplici de cauſa coqui ſolita eſt, nimirũ vt aliqua particulatim detrahatur malitia, vnde craſſę, paluſtres, & limoſæ aquæ coquebantur ab antiquis, quia facilius terrenæ, & limoſæ partes, poſtquã refrigerata per naturam aqua; vi ignis ſegregatæ deſcendunt, & ſubſidunt: rareſcit enim ſubſtantia aquæ per decoctionem, ac ideo facilius extraneæ partes ſecretæ deſcendunt, nõ coquebãtur autẽ aquę

ut potum

vt potũ salubriores essent, ab antiquiorib. medicis, si suapte natura defecatæ & bonę erant: ad corrigendã ergo aliquam eius malitiam, quã aquę inesse dubitamus, eã coquimus: præterea vero, aqua excoquitur, vt magis refrigeret, in regionibus.n.in quibus fontes, vel putei aut nulli, aut rari admodũ frigidi habentur, vt in Egypto cũ opus est aqua frigida, eam, vt testis est Gal.4.li.com.in 6.Epid. primũ decoquũt, mox verò noctu sub dio aeri exponunt, ita.n.magis, & facilius refrigeratur: præsertim quando prius eferbuerit: proptius nanq; eã sic rarefactã subit frigus, facilius enim transmutantur quæ rara sunt, quàm quæ densa, sed præter aquã succi quoque præsertim plantarũ, & fructuũ, coqui solent: nẽpe ut seruari inputres possint. Cæteri enim succi præter vinum, oliũ, & mel, ut 3. de facul.simpl. med. testatus est Gal. facillime putrescunt, nisi statim coquantur, consumitur siquidẽ, dum coquuntur, aqueus quidã humor, qui putredinis in causa est. Decoquuntur autẽ interdũ, vt condensentur & indurentur, sicuti succus radicis dulcis coctus cogitur, & induratur, succus etiam absynthii, & vt idem 6.de cõpo.medi.secundum loc.ait succus Hypocistidis, vuę acerbæ, & cẽtaurii, & quàm plures alii, qui vt ibidem ille scribit, si fuerint plurimũ excocti, exiccãtur, crassescuntq;, & tandem indurantur per cocturã, vt & multi alii liquores, sicut resinę omnes, præterea & mel, immo & lac, coquũtur pręterea succi, liquoresq;, vt ab eis aliquid, quod nocere alicui posset, detrahatur, quẽadmodũ lac, & mel, quę cruda flatulenta sunt, atq; interdũ excitato flatu ventriculũ, & aluũ conturbant, & dolores concitant, vnde coquuntur, vt partes illæ per cocturam absumantur, quę apta materia sunt ad flatus excitandos, cum.n.4.de ratione vict.in acut.morb.lac Asinę coctum ad laxandam aluum pręciperetur, illud coqui propter flatum dixit Gal. item 3.de alim.facul.mel ait, nisi probe coctũ sit, flatus gignere: interdum verò coquimus, vt aliquã qualitatẽ his adimamus, quę tũ ad nostrum institutum pertinet, vsui futura non est: sicuti exempli causa, lac quidem, & mel accepta citra cocturã, aluũ cient inferiorem, sed & stomachum quoque mouet mel, si, vt ibidem testatur Gal. copiosum delingãtur; sed decoctum non amplius ciet inferiorem aluum, nec uomitum, siquidem mel cuiusdam acrimoniæ particeps est, qua uentrem ailquantulum soluit, lac uerò cum nitrosæ qualitatis particeps sit, soluendæ aluo quandã facultatẽ obtinet: unde mel coctũ, cum acrimoniam deponat per decoctionem, amit

Com.10. Cap.25. Cap.3. Com.7. Cap.39.

tit etiam vim subducendi aluum,& potius urinam prouocat,facile enim hoc modo per venas permeat, cum ventrem prius moueret, ad id incitantibus acrioribos partibus, ita & lac, si eatenus coquatur, vt serosus humor absumatur, non modò nòn ciet aluum, sed potius eam sistit,& astringit. Vnde antiqui præsertim asinino lacte ad purgationes inferioris ventris vtebantur, & eo quidem cocto, quantum poterat esse satis, ne flatus gigneret: coctura verò modesta non tollebat vim purgatoriam; cum enim in genere lactis longe huiusmodi lac, serosius sit, nequit vis soluendi: moderata coctione ab eo adimi; & hæc quidem satis quatenus ad simplicium succorũ cocturam seu liquorum pertinere potest. Nunc verò de ea coquendi ratione agamus, qua plura simul composita, & commixta coquuntur, sicut quando syrupi,& medicinalia decocta,& alia medicamenta quæ à medicis, vel eorum ministris coctione parantur. Nam de oratione, & causis compositorum medicamentorũ in vniuersum nunc agere, atque exponere quam vtilitatem afferat compositio plurium simplicium in vno, eodemq; medicamento, quaque necessitate medici ad componenda medicamenta fuerint cõpulsi; superuacaneum videtur, cum de hac re copiosè in priori libro fuerit actum, sed tantum de coquẽdi ratione sermonem instituemus. primumque quam vtilitatem consequuntur medicamenta per aptam cocturam, cum simul plura simplicia medicamenta commixta coquuntur indicabimus, deinde quam commoditatem medicamentis coctis nonnulla afferant, quæ ipsa ex se aut nullam, aut saltem non insignem vim, vel facultatem habent qua in tractatione minuta quædam, & læuia, quæ pharmacopolis, & eorum peritiæ vltro committere medici omnes solent, & nos quoque interim ommittemus. Quatenus ergo ad primum pertinet, hoc imprimis considerandum est, quòd cum ars naturam, quoad per eam fieri potest, immitari nitatur, natura verò in generatione corporis commixti ad vnionem, seu ad vnam formam diuersa simplicia corpora per concoctionem factam à calore natiuo, & insito rei deducit, ea enim est eius vis, vt siccum elementum cum humido permiscendo, rem illam in vnam perfectionem,& formam conducat, quæ inter ea quæ miscentur media est, viresq; omnes,& facultates sub quodam modo, & quadã mensura eorum, ex quornm miscella per genita est, in se continet. Ita & medicus illã immitatus nititur per decoctionẽ diuersorum medicamentorũ

vires,

vires,& facultates diuersas in vnam quasi mediam formam vnire, quæ illas vires,quæ prius diuersæ sparsim,& seorsum in diuersis illis medicamentis habebantur,per eorum compositionem,& decoctionem collectas contineret,ut illis postea ad morbos, in quibus interdum multæ sint complicatæ indicationes,posset vti magna siquidem est artis,& naturę in miscēdis,coquendisq; rebus similitudo,vt etiam ipsemet Arist.4.meteor. translatis ab arte nominibus naturalem concoctionem,& eiusq; differentias exposuit.Nam voces hæ Concoctio, Elixatio,& Assatio quæ artis sunt,per similitudinem quandam ad res naturales tradūxit coquuntur igitur medicamenta,ut ad vnam quandam mediam formam deducantur. Vnde Gal. in libello pro puero laborante comitiali morbo reddens rationē cur oximel,hoc est,acetū mulsum,quod fit ex aqua,melle, & aceto simul mixtis,decoq. voluit Hipp.cū ea omnia liquida sint, & quæ mutuò facile citra coctionem misceri possint,dixit, vt melius,& exquisitius vniantur.Addit autem præterea , ut & aceti acrimonia obtundatur,mollisque flatus dissoluatur ; sed & cerata, uel emplastra, quæ componuntur ex litargiro, & aliis mineralibus ex oleo decoctis,vel ex alio liquore,meliora esse ait 1.de compo. med.per genera, quò magis cocta fuerint , rationem verò , unde ea quæ coquuntur, facilius ad vnionem & æqualitatem deducuntur, visus est insinuare voluisse 1. de alimentorum facul. ubi hæc scripsit : omnibus enim quæ coquuntur in aliquo humore vsu euenit,vt quidam ab eius facultate in se deriuent, ac etiam vt vicissim de sua portionem aliquam impartiantur: commiscentur itaque,vt hac ratione saltem facultates exquisite diffundantur per totam medicamenti substantiam,& digerātur in eius partes omnes, & ita in unū coeant.Habet præterea & aliā commoditatē decoctio,quæ priuatim illis medicamentis vtilis est, quæ diutius parata seruātur: de illis loquor,quæ liquida sunt , ut sunt, potiones præsertim si mel, uel zuccharum accipiant,nam hæc duo maximè id præstant,ut diutius durare possint integra medicamēta,& illa maxime quæ ex herbarum,fructuumq; succis parantur,ut syrupi multi fiunt,nā quāuis uim magnam habeant medicamenta à putredine custodiendi corrumpuntur tamen,nisi sint probe cocta,adeò vt extranea humiditas,quæ putrefactionis fomentum est, absumatur : de aliis uerò medicamentis quæ exterius illinuntur, aut apponuntur , ut sunt olea medicinalia , emplastra , & id genus alia suo loco dicemus,

Cap. 5.

Cap. 1.

ſed neque id in præſentia prætermittendum, cuius & in priori libro meminimus: nempe ꝙ quamuis ea præſertim ſimplicia in componendis his medicamẽtis, quæ per decoctionẽ parãtur ſint eligẽda, q̃ vis facultatibus poſſunt aliquid cõferre ad ſcopũ, quẽ in curãdo affectu ſpectandum nobis propoſuimus, vtimur tamen ſæpiſsime, & aliis quibuſdam, quæ cum his componimus, quorum facultates pręcipuè ad noſtrum inſtitutum faciunt; quãuis ea vel nullas, vel ſatis exiguas vires habeant, quæ poſsint aliquã præſtare vtilitatem propoſito ſcopo, & tamen eorũ vſus, vt 3. de comp. med. per
Cap. 5. gen. docuit Gal. & ſi non primũ: ſecundario ſaltẽ multam afferunt cõmoditatem, nec eam vnam tantum, ſed multiplicem: primã quidem commoditatem tribuunt aliqua medicamenta ſimplicia in cõpoſitione accepta, ꝙ tanquam materiæ aliis medicamẽtis officium præſtant, ad quod officium, ea imprimis idonea ſunt, quæ, ut tũ ibidem docet Gal. tum vero 11. de facul. ſimp. med. non ſunt vehemẽti aliqua facultate prædita, ualentioribus. n. medicamentis hæc ſe tanquã materia exhibent, in illis enim fortiorũ medicamentorũ vires, & qualitates commiſcentur, & quaſi, ut diximus, confunduntur, & vniuntur per decoctionẽ, cum. ñ. nullam eximiam qualitatẽ, vel vim habeant, non poſſunt inſigniter aliquo modo validioribus facultatibus obſtare: vnde hac ratione oui albo, immo ſæpe & toto ouo vtimur in componendis, & miſcendis multis medicamẽtis, parandiſq; tũ ad oculorum affectus, tum ad alios aliarum partiũ: vbi fugiendam eorum mordacem vim cẽſemus, in ceratis verò, & emplaſtris multis, & id genus aliis medicamentis, præſertim oleo cõmuni vti ſolemus, nã oleum vetus, & quædam alia olea propriẹ nõ pertinent ad hoc manus, quia iam ſibi cõparauere maiorẽ digerendi, & deſiccandi facultatem, quam requirat hoc officium: eadẽ quoq̃ue ratione plurima medicamenta, quæ in modũ emplaſtri conficienda, ſunt lythargirum, hoc eſt, argenti ſpumam, & eam ſæpe copioſe accipiunt, nã hoc ſimplex nullã habet eximiã facultatẽ, quę maioribus, & difficilioribus vlceribus, admodũ conducere poſsit, quia tamen poteſt liquari per decoctionẽ ex oleo, vel vino, uel aceto factã; ideo vt cõmoda materia ad deducẽdum, cõponendũq; medicamentũ ad formã emplaſtri, ut ibidẽ 1. de cõp. medi. ꝑ gen. exponit Gal. accipi ſolet: eundẽ præterea vſum præſtat aqua in potionibus, decoctiſq; multis, & epythematibus, quæ præter alias cõmoditates, & hanc habet, ꝙ vi eius humiditatis, vt Gal. tradidit uim habet,

bet, ut tandẽ per omnia illa permeet, & penetret q̃ in ea macerãtur, uel coquuntur. Multa ẽt accipiũtur tanquã cõmoda, quamuis ad primariũ ſcopum, uel nihil, uel parum admodũ faciat, neq; ea præterea ſint, quę munere materiæ fungi poſsint: ſed alio modo vtilia ſunt, nã medicamẽta reddunt minus ingrata, & inſuauia, nimirũ ut facilius admitti, & cõtineri ab aſſumentibus poſsint, quæ. n. admodũ ingrata ſunt, abhominationẽ mouẽte, uentriculũ ſubuertũt, & turbãt, unde aut reiiciũtur, vomitu, aut ſi detineãtur vi, adeo exagitant, & conturbant etiã vniuerſum corpus: non modo ventriculũ, vt ea cũturbatione magis obſint, q̃ prodeſſe poſsint, atq; huius pręcipue in his ratio, vt Gal. 6. de comp. med. ſecundũ loc. & 1. de Antidotis monuit, habenda eſt, quæ ore ſummenda ſunt; hæc. n. maxime faſtidium cõcitant; duo aũt ſunt, quæ pręſertim moleſta, ingrata, inſuauiaq; redunt eiuſmodi medicamenta: nẽpe fœdus odor, & moleſtus, tirſtis ſapor, & cũ maxime purgatoria medicamenta, de quibus fuit 1. libro habitus ſermo, tum ſuo odore, tum ſapore, tum quandam naturali inimicitia ſint ventriculo aduerſaria: ideo Hipp. & Gal. 2. de ratione uict. in acu. morb. & 8. de comp. med. ſecundũ loc. & aliis in locis conſuluerunt eſſe illis ſemper admiſcenda aliqua, quæ tum ſuaui, & aromatico odore, tum familiari ſapore gratiam conciliare medicamento poſsint, ut tamen, quatenus ad odorem præcipuè pertinere poteſt, hoc ſit aduertendũ, quod neq; in ſapore eſt negligendũ, eiuſq; & Gal. meminit, ꝙ quãuis huius cõciliandæ gratię ratio aliqua ſit habenda: attamen non ea eſt habenda, ut primariis nobis propoſiti ſcopi ſit obliuiſcendũ: idq; procurandũ quantum fieri poteſt, ne ea quæ huius conciliandæ gratiæ aſſumimus, omnino ſuperent, & impediant aliorũ uires, quæ propoſitũ ſcopum primario reſpiciunt: unde uel ea eligenda ſunt, quę his non habeant uires aduerſarias, uel illis adeò modeſtè utẽdũ, ut non poſsint de aliorũ uiribus multũ detrahere. Et quantũ ad ſoluẽtia medicamenta pertinet antiqui, ut diximus, ea immiſcebant, quę aromaticũ odorem ſpirabant, quorũ cùm pleraq; conſtarent calida, & tenui ſubſtãtia, præſertim uerò craſsiores humores attenuãdo, & uias aperiendo poterant in purgatione iuuare, in præſentia uerò medici, & ſuccum roſarum, ob gratũ roſæ odorem, quem refert, immiſcere, his medicamentis ſolent, in quo neque multus eſt calor, & uim detergendi aliquam, & attenuandi habet; quo & in aliis potionibus uti non eſſet alienum ab hoc inſtituto, quamuis ad

Cap. 5.
Cap. 1.

purgationem non essent confectæ. Quia uero iam diu inualuit cõsuetudo in uniuersa ferè Europa, ut sæpe decocta bibenda ex aquis per distillationem ex herbis extractis fiant, itemq; & syrupi appellati eisdẽ diluantur, quæ dũ destillant fumosum quendã odorẽ contrahunt, qui ingratus admodum est, & quò recentiores, & magis nouæ sunt, eò etiam magis ingratum odorem redolent: huic incommodo sic occurrendum videtur, vt eas eligamus, quæ recentes non sint, sed à quibus iam magna ex parte euanuerit, & euaporauit ille ingratus odor tempore enim euaporat, ut experimento, tum ab aliis, tum vel maxime ab aqua rosacea tuto percipere possumus, sed præterea & id deprehensum est, quod si fiat destillatio ex aqua, &, vt dici solet, in duplici vase, vel vt iuniores dicunt in balneo Mariæ, non videntur aquæ illæ ita extractæ insignem, & ita molestum contrahere odorẽ, sed neque hoc videtur negligendum in vsu odoratarum rerum, ꝙ aliqui sunt odores, qui & si aliquibus plurimum grati sint, eosque delectent: aliis tamen non parum sunt noxii nam insignes & aromatici odores illis incommodi sunt,
Aph. 28. quibus dolet caput, vt & Hipp. 5. aphor. docuit, multæ etiam mulieres eos odores, vt sunt moschi, & ambræ appellatæ, & aliorũ id genus auersantur, præsertim verò illæ, quæ sunt vterinis strangulatibus obnoxiæ, quæque Hystericæ dicuntur; memini namq;, cum Venetiis essem, & esset cuidam nobili mulieri oblatus syrupus bibendus, quem apothecarius, qui paulòante tractauerat quędam cõposita medicamenta, quæ hæc odorata accipiunt, illotis manibus commiscuerat, mulier eo odore percepto statim cœpit ex vtero strangulati. Quidam vt hęc incommoda deuitent, uas, unde bibendũ est medicamentum, lintheo madefacto ex aceto, & aqua rosacea cõtegũt, relicto tãto foramine, ut bibi medicamẽtũ sine impedimẽto posit, aceti. n. acris odor medicamenti odorẽ superat, fastidiũ uerò, quod ex ingrato sapore occasionẽ habet, imprimis tolli solet eorũ mistura, quę grata, & familiaria sunt naturę, qualia sunt dulcia, ut mel & zuccharũ, & id genus alia: & proinde Gal. eodẽ 6. de
Cap. 5. comp. med. secundũ loc. laudat Archigenis sententiam, qui percepit, in his quę ad affectam columellam paranda sunt, semper mel hac de causa immisceri austeris medicamentis, quorũ necessarius est usus in principio ad repellendã fluxionẽ, ut & ipse in principe parte illius libri monuerat, & inde introductũ est in usum, ut omnia ferè medicamenta bibenda, uel deuoranda præter pulueres, si-

ue uim calefaciendi habeãt, siue refrigerandi, ex melle, aut ex diluto zuccharo coquantur, uel saltem condiantur: & id propterea, ut assumentibus sint minus molesta: quamuis sæpe uires aduersarias illi habeant, quod nobis indicabat scopus primarius. sæpe enim is indicat refrigerandum esse; vtimur tamen syrupis, uel decoctis, vel placentulis confectis, vel conditis melle, vel zuccharo, quæ facultatem aliquam calefaciendi habent. Vbi & id aduertendum, posteaquàm interim de melle & zuccharo mentio facta est, quòd præter horum simplicium medicamentorum facultates proprias, quæ propriam naturam, & temperiem sequuntur, habent has communes in medicamentis compositis commoditates, primum, qui ea imputria, & incorrupta: si congruam cocturam fuerint assecuta, longo tempore, vt eodem loco isinuare visus est & Gal. seruare possunt, p̃sertim si succos fructuũ, uel herbarum receperint, ait enim ibi, quòd succi sine melle imputres diu nequeunt manere. Deinde verò, quia tollit medicamentorum in gratũ saporem, Naturæque familiare est. tertio facit reliqua medicamenta, quibus cum mistum fuerit, celerius transire, & in corpus permeare. quarto enim meth. ait idem Gal. mel est instrumentum digestionis medicamentorum in corpus, & celeris transitus ueluti uehiculum: id verò, tum dulcedinis ratione: tum uerò tenuitatis partium. Hic tamen considerandum est & hoc, has vtilitates non solum mel: sed, ut paulo ante dicebamus, & zuccharum hebere, quod, quamuis antiquis temporibus Gal. & Hippo. esset cognitum, ut & Dioscorides, & Gal. uidentur indicare, uel nullus tamen, uel rarus saltem erat tunc temporis eius in medicamentis usus unde non erit præter institutum, si de his paucula quædam, & de eorum differentia dixerimus. differunt itaque, quòd mel quidem ut idem Galenus testatur, dulcius est zuccharo, itemque calidius, & tenuioris substantiæ, & non oĩno alicuius acrimoniæ expers. zuccharũ uidetur suauiorẽ habere dulcedinem, præsertim id, quod optime purgatum, defecatumque est: unde eius frequentior est in mensis usus, minus calefacit, & minus mordet, dum detergit. Ex quibus in hunc modum expositis: facile perceptu est, quòd peritus medicus, qui his ob has communes vtilitates est vsurus, non illis promiscue, & indiscriminatim vtetur, nam vbi affectus, quem curare instituit, ex calidis,

Cap. 3.

Cap. ⁂.

lidis, tenuibus, acrioribusque humoribus ortam habeat, non ita cõmodus erit mellis vsus, nam & Gal. in calida, & tenui destillatione curanda, 7. de comp. med. secundum loc. consulit, vt medicamentum, quod diacodion nuncupatur, valet autem plurimum ad reprimẽdas destillationes: prætermisso melle, ex sapa paretur: ex melle verò, si humor destillans crassior, & frigidus sit. Nos vero in tenuibus ex zuccharo confecto solemus vti, vtpote quod parũ calefaciat neque perinde vt mel attenuet, vnde sordida vlcera, quę detersione egent: si sint eximii sensus mel rosaceum propter eius morsum ferre nequeunt, facile tamen ferrunt syrupum rosaceum: eum etiam, quẽ ex zuccharo, & rosarum succo conficiunt. Sed nũc temporis etiam in curandis affectibus, qui à calidis, acribus, & tenuioribus humoribus originem habent, syrupis potius vtimur ex zuccharo paratis, q̃ ex melle, quales sunt violaceus, ex indiuia, vel cicorea, vel oxalide, vel iuiubis, & id genus aliis. in affectibus autem à crassioribus, & lentis, frigidisque succis potius illis vtimur, qui mel accipiunt; vnde in tertiana exquisite, & id genus aliis frequentius medici hac tempestate accipiunt syrupum acetosum, & syrupum rosaceum, si illo sit opus: in nostris verò tertianis, & quotidianis, sæpius oximellite vtuntur, & melle rosaceo. Possemus & alia multa hoc loco describere quæ à præsenti instituto non essent aliena: nisi quòd nimis in longum, & vltra quàm institueramus sermo is videretur protrahi, vnde constabit iam receptui cauere, postquàm satis sumus vagati, si enim hæc, quæ hactenus exposita fuere, tanquàm exempla accipiantur, facile & alia omnia: si quæ legẽti offerẽtur, cum his collata poterunt percipi, quare iam incipiamus ea exponere, quæ magis particulatim ad compositionem, & vsum medicamentorum, quibus hunc alterum librum dicauimus, pertinere nobis videbantur, & primum de illis agemus, quæ per os assumenda offeruntur, & in his primum de syrupis, vtpotè qui hoc tempore in maiori vsu sunt, & vbique fere parati reperiuntur. Deinde decoctis, mox de pastillis, vel trochiscis, postea de illis quæ vulgo electuaria, quæq; confectiones dicuntur. Postremo in tertio libro de ratione eorum, quæ exterius administrari solent.

Cap. 2.

De syrupis, qui in frequentiori usu sunt. Cap. 4.

SYrupus arabicum vocabulum est, vel saltem ab arabico deductum, quod, vt mihi quidam illius linguę peritus dixit, potum

vel potionem significat; nescio an fuerit corruptũ ex sorbet, quod Arabibus potionem significat: nonnulli nostra hac tempestate, ut fugiant arabicum vocabulum, & latiniores videantur, serapium vocauere, quo vocabulo vsi sunt Græci iuniores, qui Arabibus posteriores fuere, & ab illis multa nomina medicamentorum accepisse videntur, & multa etiam medicamenta descripsere, in quibus fuit Actuarius; sed & serapium neque Græcum, neque latinum vtique vocabulũ est, verum ex arabico corruptum. Et quamuis syrupi isti nostri putentur esse inuenta Arabum: ego tamen non puto eos fuisse horum primos auctores, nam & Gal. quoddam medicamentum 1. li. artif. cur. ad Glaunconem, quod conficit ex quibusdam simplicibus decoctis ex aqua, & melle potionẽ appellat, & ex hoc loco forsitan & modum confectionis, & nomen syrupi, potionem in suam linguam transferentes, Arabes, deprompsere: sed de his satis, ea incipiamus quæ magis ad negotium nostrum pertinent. Syruporum itaque, (liceat enim nobis hoc in præsentia trito vocabulo vti) duæ sunt primę differentię, aliqui enim sunt, & dicuntur simplices: alii verò compositi: dicuntur verò simplices: non quidem, quòd exactè, & vere simplices sint: sed per collationem ad alios, nam isti, & ipsi ex pluribus conficiuntur: saltem enim ex zucharo, uel mello & aliquo succo addita interdum aqua, sed quia in his unum tantum ponitur, in quo sit vis id agendi, quod in eo præcipue aquirimus, mel uerò & zucharum recipiunt, quasi medicamenti materiam, & propter alias commoditates, neque primum: sed secundario admittitur: hac ergo ratione: si sint cum aliis, qui ex pluribus hoc modo conficiuntur, collati, dicuntur simplices, interdum uerò, & uere compositi sunt, & ex multis primum confecti: quia tamen diuersimode solent componi ita, ut pauciora interdũ primo accipiant, & illis sæpe ita confectis utimur, postea ut ipsos efficatioris reddamus, alia priori compositioni addere solemus, ut quonam sit utendum, indicemus; simplicem appellamus priorem, cum citra aliquam aliam alioquin additione eo vti volemus quemadmodum medici tripliciter syrupo, quem bizãtinum, vel de bizantiis Mesue appellat, vtuntur: aliquando sine vlla alterius medicamenti additione, præter primam compositionẽ, & hunc simplicem vocant, nonnunquàm accetum illi addunt, & hunc bizantinũ cum aceto nuncupant, quandoque verò & alia quædam aromatica, vt suo loco dicemus, adiiciunt, & byzantinum completum, vel

compos-

compositum dicant. De simplicioribus itaq; prius, vt et rationi magis consentaneum esse videtur agemus. Hi ergo varii & diuersi ex propria eorum natura sunt: imo & inter se aduersarii facultatibus differentes, nec illis solum, quæ ad qualitates primas referuntur, sed & aliis etiam secundis, & tertiis appellatis: nec modo his differunt: sed etiam si cum variis particulis humani corporis conferantur, sæpe enim ex illis duo reperiuntur, nonnunquam & plures, qui licet sint facultatibus similes, vterque enim refrigerabit, aut calefaciet & neque ordine, vt gradu (vt utar communi iuniorum loquendi modo diuersi admodum inter se erunt alter tamen ventriculo, alter capiti commodior erit: ita alter lieni, alter pulmonibus atque ita etiam de multis aliis possemus sermonem habere, nã cũ ex medicamentis conficiantur, & ab illis suas uniuersas facultates habeant, pro ratione diuersitatis natura, & facultatum eorum simplicium medicamentorum, ex quibus conficiuntur, diuersas & ipsi uires habent, fiunt aũt syrupi hi simplices, aut ex aliquo succo alicuius herbæ, uel fructus, aut ex eorundem decocto, uel ex aqua in qua medicaměta fuere demersa, & eatenus macerata, donec eorum uires in aquã transierint, iuniores dicunt eos syrupos fuisse factos ex infusione sicuti appellãt syrupũ factũ ex ĩfusione rosarũ, uel uiolarũ. Ex succis fiũt, q̃ ex endiuia simplex, quiquæ ex cicorio, qui ex oxalide, uel oxilapatho, uel, ut nũc loqui solemus, ex succo acetosæ, itẽ ex buglossa: quamuis in cõi oĩum ferè medicorũ sñia hac nostra tempestate, herbam, quam vulgo buglossam uocant, non esse antiquorum buglossam, sed quomodocunque sit: si ea non est, sicut & ego non esse arbitor, est saltem altera, quæ ab ea uiribus, & facultate non plurimum differt, præterea ex boragine, quæ uerum esse buglossum antiquorum nunc creditur, fit præterea & ex succo rosarum: item ex succo bettonicæ qui simplex & bettonica dicitur, ex succo fumariæ, qui ex fumo terræ simplex in præsentia appellatur, ex succo quoque florum nimpheę, quam uocabulo Arabico nenuphar nunc vulgo nũcupatur, itẽ & succo tussilaginis, quã farfaram seplasiarii Arabas sequuti nominant. Et ex succo yuę, vel aiugæ, uel chamepytihos alicubi paratur syrupus, Et succo itẽ lupi saliceti, qui nunc ex lupulis uulgo dicitur: item ex scabiosæ succo quæcunque sit scabiosa. Ex succis autem fructuum fiunt syrupi aliqui simplices, qui in multo sunt usu, ut ex succo mali punici, qui ex granatorum succo communi nuncupatione dicitur, item & succo

co malorũ dulciũ, qui vulgo de pomis simplex, & succo mali citri, vel medici, ex acetositate citri vulgo dicitur, ex succo limonum, ex succo malorũ cotoneorũ, vel cydoniorũ, ex succo vuæ acerbæ, vel (ut aiunt) acrestę; ex succo cucurbitę, ex succo fructus, q berberis ab Arabibus dicitur, multi putãt esse quã oxiacanthã Gręci dicunt, item ex succo ribes, & ex succo fructus myrti, ex succo mororum pręsertim syluestrinm, qxæ bati dicuntur. Sed sunt pręterea tertio syrupi simplices, qui ex maceratione, uel, ut nunc loquimur, ex infusione ex aqua, ex qua deinde addito zucharo coquuntur, & conficiuntur: pręcipue verò fit in pręsentia syrupus ex maceratione, vel infusione rosarum, & illum bifariam parant, nam vel ex foliis recẽtibus, hoc est, non aridis, & communiter vocant syrupum rosaceũ recentem, vel aridis foliis aqua demersis vtuntur ad eiusmodi syrupi confectionem, eumque rosaceum ex rosis siccis passim appellant. Item & violaceum ex simili infusiosie, non quidem aridarum violarum sed recentium parant, quem violaceum simplicem vocare solemus, ex stęcade etiam macerato, ac mox decocto ex aqua simplicem conficiunt syrupum addito zucharo aquę. Hi itaque syrupi simplices ea ratione, quam nuper exposuimus, dicuntur, & iidem in curandis morbosis affectibus sunt in frequentiori vsu, & parati maiori ex parte reperiuntur, de quibus priorem sermonem sumus habituri, neque in eorum confectionis ratione explananda ero multus, cum neque multa egeant explanatione, facile enim potest eorum facultas percipi: cum ex vno tantum simplici medicamento præter illa, quæ tantum ferẽ materiæ officio funguntur, cõstent, nam quatenus ad primas qualitates pertinet, alii quidẽ uim refrigerandi, & siccandi habent, alii refrigerandi, & humectandi: alii calefaciendi, & siccãdi: alii & calefaciendi humectãdi; refrigerãnt quidem, & desicuant endiuia (vtemur enim vsitatis in præsentia nominibus) intybus, vel cichorium, oxalis vel acetosa refrigerat etiam, & siccat rosarum succus, & Nimpheæ succus, sed & succus mali punici, & mali medici, uel citri, item qui limonum dicitur, cotoneorumque & uuæ acerbę, berberis, & ribes, myrti, & mororum, pręsertim immaturorum, quo pręsertim nunc utuntur medici. Succus autem lupi, seu luppuli in controuersiam reuocatur à iunioribus, nam cum. Mesues illum iudicauerit parum refrigerare, quamuis & parum per siccare: iuniores tamen quidam potius calefacere credidere, ducto argumento

quòd

quòd odorem grauem flores habent,& calefaciant & siccent, nam & inebriant. Ego tamen, cum semper priores medici, qui Arabes sequuti sunt, tanquam medicamento parumper ab æqualitate per frigidum recedente vsi sint,& mirum videatur, quin aliquando fuisset in eo caliditas deprehensa à Mesue non possumhactenus dissentire: præsertim cum neque id argumentum cogere videatur. nam non puto semper esse necessarium flores ,& folia, uel surculos,& horum succũ similis facultatis esse: succi verò violarũ, & cucurbitæ refrigerant,& humectant:at bettonicæ,fumariæ, stœcadis,quæ yue,uel aiugæ,& tussillaginis,& scabiosæ calefaciunt,& siccant:sicut calefaciunt, & humectant succus buglossi,& boraginis. Postea sequuntur facultates eorum simplicium, ex quibus conficiuntur. De dilutis verò vel,vt aiunt,infusionibus, non plura dicam,cum putem eas quoque sequi naturam eorundem simplicium quæ macerata fuere. Cum verò neq; in his, neque in id genus aliis medicamentis sit satis cognouisse eas facultates,quę ad primas qualitates pertinent,sed cum & aliarum cognitione opus sit, ideo illis,quæ hactenus exposita sunt,addendum puto, quòd horum quędam uim habent aperiendi obstructa uiscera à crassis,& lentis succis:imo eorum plura, nec modo ea, quæ calida à nobis constituta sunt:uerum ut ea, quæ frigida natura constant. Vnde quæcunque alicuius amaritudinis non sunt expertia, etiam habent extenuandi vim,dessecandique,& tandem aperiendi,utpote quia amaritudo in tẽnui substantia consistit. Aperiunt itaque inter frigida Endiuia,& magis cichoriũ,vel intybus ,qui amarior sit,oxalis verò,licet amara nõsit,rõne tamen acoris potius aperit,nã & acidus sapor,ut Gal. 4. de facul. simpl. med. docuit ,tenuitatis signum est,præterea rosa, fumaria,lupulus,nec non & succus mali medici,uel citrii, & lymonum in præsentia appellatorum eadem ratione aperiunt, attenuãt, & dissecant:uel longe etiam magis,quia vrinam valde cient,ut calculos in renibus atterere posint,aperit etiam & Bettonica,vt Gal. & Dioscorides ostendunt,fumariaque,& stœcas,& yua:horum pręterea nonnullis & astrictio non deest, qua visceribus robur afferre possunt,neque tamen,ut idem Gal. eodem de simpl. med. facul. testis est,aliquid obstat,quominus uni, eidemque simplici medicamento ambæ hæ facultates posint attribui: quamuis inter se sint aduersariæ:nempe astringens,& aperiens, atque à contrariis etiam causis ortum habeant,quia non ab eisdem partibus prodeunt, pleraque

raque enim medicamenta ex pluribus, diuersisque partibus constant, & illis etiam contrariis, hoc nanque experientia ostendit, quamuis ea diuersitas sensui non pateat: sed neque alioquin astrictio apertioni impedimento est: immo, ut ille idem eodem libro probauit, potius astrictio in causa est, ut uim maiorem aperiendi habeant, nam præcedunt partes illæ, quæ aperiunt, quippe quæ tenuiorem substantiam habeant, sequuntur verò astringentes, quæ quasi impingēdo vlterius, & intimius priores impellūt. Astrictionis ergo participes sunt endiuia, cichoriū, rosa, vel eius succus, & magis etiam arida, recens enim magis aperit arida vero magis astringit, unde cum magis astringere, quàm aperire uolumus, utimur rosis aridis, & syrupo ex illis confecto: cum autem aperire, succo, & tum ex eo, tum uerò ex earum infusione syrupis, sed & fumaria particeps astrictionis est & stœcas; particeps præterea astrictionis est bettonica, ut ex eius uiribus à Dioscoride relatis comprehendi facile poterit: magis verò astringunt Myrtus, malum cotoneum: ita ut hæc parū aut nihil aperiāt præsertim naturalia uiscera, astringunt non nihil & mali citri succus, & mali punici. De oximellitis verò, & syrupi acetosi utrorumque simplicum in præsentia non meminimus, nam ea quæ de illis paulò antea literis tradita sunt, mihi satis esse posse uidentur. Quæ autem de syrupi acetosi, & oximellitis, uel aceti mulsi itē de mellis, zuchari differentia dicta sunt bene percepta facile, quę intersit differentia, ostēdent inter syrupū & mel rosaceū, nā mel aliquanto minus refrigerat, magis detergit, & digerit, aperitque, quàm syrupus ex succo rosarum confectus, aliquanto, fortasse etiam magis astringit. Scilliticum etiam oximel longe maiorem uim extenuandi habet, & aperiendi ex acrimonia & partium tenuitate tum scillæ, tum aceti, quamuis in calefaciendo non excedat secundum ordinem. Et quatenus quidē ad examen compositionis horum medicamentorum spectat, hæc putarem nostro instituto posse esse satis. Potuissem sanè hæc omnia, quæ hactenus commemorata sunt, in suos ordines dirigere, quod etiam medico non modo utile est: uerum etiam quàm necessarium. Quia tamen cognita natura eorum simplicium, unde conficiuntur: habitaque ratione mellis, uel zuchari, quæ illis adduntur, facile eorum iudicium de illis afferri poterit. Ordines uerò ab omnib. ferè auctoribus, qui de medicinali materia commentaria edidere, præsertim qui post Gal. scripsere, unà cum natura eorum simplicium exquisitè de-

tè descripti sunt. Vnde non ab re fuerit, vt de syruporum vsu, ac de eorundem, (cum sumus illis vsuri) miscella paucula quædam dicamus, quibus iuuenes erudiri possint, eatenus tamen, quatenus ratio artificiosæ eruditionis admittere potest, artificiosa verò eruditio, ni fallor, ea est, quæ rectam rationem, methodū ve sequitur, sed fortasse præstauerit, vt primo de cōpositis appellatis agamus.

De ratione, & methodo recti syruporum usus. Cap. 6.

Caput hoc transferendam & ut fit ordine sextum & sextū uno dandi in hūc locum

ACcommodatus, ac cōgruens horum medicaminum vsus, mea quidem sententia, &, vt Gal. tum alibi sæpe, tum verò primo ad Gla. lib. insinuare uidetur, in his consistit. Primum vt medicamentum eligamus, quod ea sit natura, & illis qualitatibus præditum quæ ad scopum nobis ab indicationibus propositum attinere, & illi satisfacere possit, tam secundum qualitates, quàm etiā secundum robur, vel ordinem, seu, (vt iuniores aiunt) gradum. Deinde, vt modum, vel pondus, seu mensuram præscribere discamus illi simplici, si simplici vti satis fore videatur: sin autem illud solum non sit satisfacturum, sed additione alterius egere videatur, qua mensura, & proportione illa sint commiscenda. Tertio quo pacto illis oporteat vti. Quarto quo ordine. Quinto, quando, & quo tempore. Sexto quoties, & quousque ipsis vtendum. Quia verò omnium eorum, quæ à medico recte tractanda sunt, ratio ex mutua collatione, & comparatione duorum pręsertim capitum depromenda est, nempe eorum, quę hnmano corpori præter suæ naturæ rationem accidunt, deinde illorum, quę ex propria eius natura illi conueniunt, in priori capite tria continentur, quæ tamen omnia ad vnum referuntur. Primum est morbus. Alterum est, quod ipsum præcedit, nempe eius causa. Tertium est symptoma, quod morbum semper sequitur: quæ omnia res præter naturam à medicis dicuntur. In altero autem, ea omnia, quæ naturalia ab illis vocantur, vt temperatura naturalis, tum corporis vniuersi: tum verò singularum particularum, quibus corpus coagmentatum est: præterea conformatio eiusdem, atque eorum omnium vnitas, continuitasve: ad quæ postea & multa alia, tanquam ad ea, quæ magis præcipua sunt, referuntur. Verum horum aliqua, vtpote quæ ad institutum nostrum non plurimum faciunt: missa faciemus, ad rectam enim medicamentorum electionem, neque

corporis conformatio plurimum facit:minus etiam unitas: præsertim uerò in eligendis qualitate, quantitateque, & natura medicamentis confert naturalis corporis temperatum, & ea quæ illi attinent,ut ætas, regio,tempestas,& hora anni, ars, & vitæ instituta, & consuetudo,quæ eatenus considerantur,quatenus immutant naturale temperamentum. Quantum uero spectat ad primum caput, duo quidem prima maxime ad nostrum,de eligendis medicamentis institutum faciunt, nempe morbus, & causa, nam hæc maxime medico rationem agendorum indicant:at symptoma, parum admodum, & nisi, quia nonnunquam adeo excrescit, ut iam subinduat rationem causæ: sed exquisita horum definitio non pertinet ad hunc locum, præcipue ergo morbus, & causa indicant, non semper tamen utraque hæc simul, nam aliquando sola causa præsens est: aliquando solus morbus: interdum utrunque, & aliquando maiorem uim indicandi habet causa, aliquando morbus, ita vt interdum soli causæ prospicere oporteat, interdum soli morbo, nonnunquam uerò utrisque simul: ita tamen, ut aliquando prius quidem uni eorum, mox uerò & alteri. Non erimus autem multi in exponendo quòd proprie, & primum respicimus causa in ea parte medicinæ, cuius proprium munus est sanitatem tueri,quam iuniores præseruatiuam nuncupant,morbum autem,præsertim, & primum, in curatiue methodo:præcipue,si causa morbi nulla amplius præsens sit, sed uniuersa iam recesserit: quia ubi causa adhuc est præsens: sicut semper in morbis qui adhuc fiunt, nec dum omnino facti sunt necesse est, ut illa etiam suam habeant, propriamque indicationem: & sicut complicatæ sunt indicationes: ita mixta etiam fit actio medici ex curatione, & tutela, seu præseruatione, quanuis, ut Gal. 2.aph.& 1.de differ. feb. testatus est,inualuerit apud medicos ea cõsuetudo, ut absolute & hæc curatio dicatur. Com.22. Cap.4. In eligendis medicamẽtis aptis, & opportunis summe necessaria sunt duo hæc: primum exquisita cognitio naturæ ipsius morbi,ad quã pertinet,& causę cognitio: deinde uerò & cognitio naturæ corporis,& particulæ laborantis, & si particulatim morbus locum aliquẽ occupet;nam ex mutua collatione indicationũ, quæ ab his duobus depromendæ sunt,innotescet omnis ratio cõgruẽtiũ medicamẽtorum:morbi siquidem ratio naturam, & qualitatem medicamẽti opportuni in uniuersum indicabit: particulatim verò illam diffiniet natura corporis, uel particulæ male affectæ. Sed quæ

L hactenus

hactenus generali quadam ratione tractauimus, particulatim exponamus: primum quidem in illis affectibus, qui communes præterea dicũtur, quia nulli certo loco sunt addicti, ut sunt febres, & alij, in quibus non sunt peculiares aliquæ indicationes, a certis ullis, definitisque particulis desumptæ. Præsertim uerò, & primum de febribus agamus, quæ, cum aliquando unam simplicem habeãt indicationem, nẽpe ab ipsa febre, utpotè quia à nulla alioquin causa foueantur, sicut tum hecticæ, tum etiam multotiens ephemeræ, in putridis etenim, quæ fieri non possunt, nisi præsens sit humor, semper mixtæ sunt indicationes à causa, & à febre, de illis ergo simplicioribus priorem rationem instituamus. In his sanè febribus, quando nulla alia est adiuncta affectio præter febrem, statim insurgit primum refrigationis, mox & humectationis indicatio: cum sit affectus calidus, & siccus: unde nobis statim se offerunt, syrupi, quicunque superius numerati uim refrigerandi habent, & cum multi eorum desiccent, aliqui tamen & humectent, illi opportuniores erant, qui minus exsiccare possunt, sed quia diximus syrupum potionem significare, accipiam & alias potiones, quæ refrigerare, & humectare possunt (quanuis non soleant sub nominè syrupi contineri) tanquam huic scopo attinentes: occurret ergo primum potus aquæ frigidæ, deinde aquæ ordeaceæ, nam & hæc in usu est his temporibus, deinde mulsæ, tertio syrupus acetosus simplex dilutus ex multa aqua, item syrupus uiolaceus simplex, syrupus etiam ex floribus nimpheæ, syrupus ex papauere, syrupus qui ex ziziphis, uel iuiubis, quique ex portulaca dicitur, & alij multi similes, de quibus superius sermo habitus est: quatenus ergo ad effectum ipsum pertinet, nulla aliorum habita ratione, aqua frigida omnium aliorum præstantissimum esset rimedium: unde tanquam optimum: nisi alia obstet indicatio fortior, in ephemera, & febre ardente, ubi ea indicatio, quæ à morbo desumitur, superat illam quæ a causa a Gal. iudicatum est medicamentum, pariter refrigerans, & humectans, in hectica uerò, nisi indicatio ab habitu, & uiribus corporis obstaret, utile & salutare esset, & Gal. in lib. de tabe, illam in principio antequam extenuetur corpus, & sanguis absumatur, uiresque fiant imbecillæ, utiliter dari posse autumat, sed ubi iam corpus attenuatum, & exangue factum est, uiresque languere incipiunt, ab his alia insurgit indicatio, quæ uim maiorem iam habet, quam illa quæ erat à morbo

Cap. 8.

accepta,

accepta, indicans longe maiorem læsionem subsequuturam, quàm utilitatem, nam calor natiuus simul cum extraneo ab ea extingui facile poterit. In febre uero ardente optimum, & præcipuum id medicamentum futurum est, quando neque morbus crudus fuerit, neque alius affectus, cui id noxium sit, ut uisceris alicuius inflammatio, uel insignis destructio: horum enim indicationes priori illi omnino obstant, sed & uniuersi corporis ratio sua habenda erit, nam si imbecillum sit, si senile: si gracile, & attenuatum, non facile uim ferre poterit tanti remedij, nec minoris facienda est natura uiscerum: præsertim uentriculi, & iocinoris, nimirum si frigidiora, & imbecilliora hæc fuerint, quibus itidem addendum est, & tēpus anni, uel tempestas, nam istius remedij usus non æque hyeme esset tutus ac æstate: addenda prętere a est & consuetudo, nam facile, & citra noxam potius perferre possunt, qui sani citra ullum incommodum soliti sunt eam bibere, quàm qui insoliti: unde quando his de causis timemus ita confertim, & multum transmutare, mitius esset agendum, & leuiora essent attentanda, ut esset aqua hordeacea, & alia quæ subinde fuere proposita, quę potius potestate, quàm actu frigida essent, nam talia, cum ad actum paulatim, & non in momento deducantur, non ita facile deterrent, lædunt, extinguuntque natiuum calorem. Vt tamen & illud sit considerandum, quòd eorum aliqua, quanuis ratione proprię naturæ possent esse commoda, interdum tamen illa respuimus, ut philosophi sæpe loquuntur, per accidens, quia facile in bilem uertuntur, ut deinde ea de causa magis calefaciant, & desiccēt, quàm potuerint refrigerare, & humectare qua ratione mel, & quæcūque ex melle conficiuntur, aduersaria à Gal. 9. meth. iudicantur, ut est apomel, & mulsa: oximel tamē non ita facile in bilem uertitur, & quanuis desiccet, cum tamen dilutius est ex multæ aquæ mixtione, potius humectat, & proinde sitim sedat, sed acetosus simplex: magis etiam humectabit, & refrigerabit, quantum zuccharum melle minus calefacit, & siccat. Violaceus uero pariter humectabit, & refrigerabit: in uniuersum ergo potiones, quę refrigerent: itemque syrupi refrigerantes, & licet eorum multi inter ea medicamenta relati sint, quæ desiccent: febres uero hæ humectantia desiderent: dum tamen diluuntur, aut multa aqua, aut alio humore, quòd hemectet sicut esset ius galinacei

pulli iuuenis, eam etiam uim assequentur, qua possint humectare. In affectibus autem, in quibus curationem mixtam oportet esse, propterea quia non modo affectus ratio habenda est, uerum & causæ, quæ præsens fouet, & auget morbum item electio medicamentorum fit collatis primũ inter se indicationibus; tum à morbo tum causis desumptis, considerandumq; num ea inter se collata in eandem conueniant temperiem, ut potè si ambo calida sint, nempe morbus, & causa, sicuti in tertiana, in causone, nam & humor, qui febris in causa est, calidus, & siccus perinde est, atque & febris, an uerò dissideant inter se, ut in quotidiana, & quartana: febris enim calidus, & siccus est affectus; pituita uerò suapte natura frigida, & humida, sicut atra bilis, frigida, & sicca, ubi id primum in ea collatione considerandum est, quòd febris, quatenus ad ipsam pertinet, cum sola temperatura morbi rationem habeat, ea enim operationes lædit, solam indicat transmutationem, qua lapsus naturalis temperamenti corrigatur: causa febris uerò, cum materia sit noxia qualitate, & quantitate: ratione qualitatis, & ipsa indicat transmutationem, qua itidem uitiosa eius qualitas, quæ morbum fouet, uel actu, uel potestate, emendetur; actu quidem, si suapte natura ea calida sit, potestate uerò, quia quandoque, licet natura frigida sit, calorem tamen putrescens contrahit: ratione autem quantitatis indicat uacuationem. Vnde quantum ad harum rerum rationem pertinet: cum causa morbum efficiat, foueatque, & augeat: licet primum desideremus morbum, qui proxime actiones lædit, remouere: tamen quia remoueri, aut non potest, aut non facile id fit, manente eius causa: ideo frequentius opus est curationem incipere à remotione causæ, aliquando tamen morbus adeo sæuit, ut timendum sit: ne dum causæ incumbimus, uires à morbo dissolutæ fatiscant, quò fit, ut cogamur statim ab initio reprimere sæuitiam morbi, quo id periculum euitemus, hoc uerò præsertim in ardentibus febribus timemus propter magnum, & continentem earum ardorem, nam quamuis & exquisitę tertianæ simile incendium in accessionibus afferant, quia tamen non continente, sed per longiora interualla affligunt, non ita insigne periculum minantur, reficiuntur enim interim uires, dum intermittunt, & ideo in eis non adeo urget indicatio à morbo, ut cogat ab eo

summi

mi initium curationis verum cum utræq; indicationes, tam à morbo, quàm à causa semper, si alicuius sint momenti, tam morbus, quàm causa, aliquam vim habeant, nunquàm ita vni attendimus, vt nullam alterius rationem habeamus, sed semper & illi aliquid damus. Etsi aliqua sint auxilia, quæ vtraque ratione, hoc est, tam causæ, quàm morbo possint esse commoda, ab eis statim incipimus, sine vlla hæsitatione; modò vires non obstent, sicuti in febre ardente, & synocha statim sanguinem copiosum mittere solemus: vbi per vires licet, nam & refrigerat, & quantitatem detrahit: quatenus verò ad medicamenta pertinet: cum morbus maximus, & acutissimus sit, atque ideo etiam præceps: indicat opus esse magna, & celeri extinctione: quod officium nullum medicamentum præstantius aqua frigida posset præstare: verum quia in febre putrida putredinis vniuersa ferè ratio ab obstructionibus pendet, quæ ab impactis humoribus crudioribus fuere excitatæ, aqua autem frigida eos magis impingeret & inculcaret, præterea & recrudescerent ex nimio frigore: unde & cresceret subinde putredo, febrisque: ideo post sanguinis missionem tantisper indicatio, quæ à causa desumpta est, nos immorari, & differre potum aquæ frigidæ cogit, donec aliqua concoctionis signa appareant, & sint aliquantulum apertæ obstructiones: cito autem concoqui incipit calidus, & tenuis humor, qui suaptè natura potest iuuare apertionem: postea verò aquam propinamus: vnde extincto calore, qui vires dissoluebat, natura resumpta suo robore, & collectis viribus paulòpost insurgens vniuersam noxiam materiam, aut sudore, aut per aliam illi commodiorem viam excernit: sed si vel ætas, vel tempus, vel affectus aliquis in visceribus aduersetur potioni aquæ frigidæ, allis erit agendum refrigerantibus, tum externis, tum internis, quæ non repente, & valde refrigerent, sed paulatim, dum tamen frequentius & ipsa administrentur, & si non ita cito, tutius saltem opus absoluunt, quales sunt syrupi, decocta, cibi refrigerantes, olea, emplastra, epithemata exterius, & ipsa refrigerantia, vt methodus febribus medendi præscribit, quę possunt & ex his confici, quæ refrigerant, non tamen stipant, & obstructiones augent, sed potius aperiunt, vt suo loco exponemus. Nunc enim sermo habēdus est de electione syruporum, vel id genus aliarum potionū, quando magis, & prius in febribus inseruiē-

dũ indicationib.eſt,quæ ad cauſam pertinent,& ſi cauſa cũ morbo conſentiat,facilis,& ſimplex ratio eſt: nam ſi tenuis,& acris,calida quę ſit materia,refrigerantia medicamenta eadem ratione vtrique apta ſunt,hoc tamen plus cauſa habet,quòd concoctionem poſtulat,& excretionem, concoctioni verò,quantum attinet illi humori,oportuna ſunt eadem:nempe refrigerantia, & humectantia: utpotè quoniam ſatis coquuntur humores, cum eorum vitia corriguntur: verum quia ſemper in putridis febribus inſunt obſtructiones,quæ & putredinem fouent,& excernendæ materiæ impedimento ſunt,vt eæ remoueantur,& corpus fluidum fiat, maximè vtilia erunt medicamenta, quæ refrigerent quidem; ſed potius aperiant:vnde & ſyrupus acetoſus ſimplex, & qui ex cichorio,vel endiuia, vel roſaceus etiam recens; præſertim vbi aliqua ſit laxitas in aliquo viſcere: & interdum oximel ſimplex,apti,& congruẽtes erunt;vbi verò ſit ingens aliqua putredo,quę febrem malignio rem reddit, acidæ res,aliis ſolent à medicis præferri ratione putredinis,vt rectè Auicen.ſenſit,ſicut quæ ex oxallide, vel ex ſucco citri, vel limonis componuntur,vel vuæ acerbæ,nam febri,& calidiori,tum ſua natura,tum ex putredine humori præſidio ſunt refrigerando: exiccando verò, malignam putredinem reprimunt: præter id, quòd horum multa etiam nonnihil aſtringentis habent,quod viſceribus robur addere poteſt,citra noxam,quę ex obſtructionibus eſſet ſuſpecta. Difficilior verò inſtitutio eſt, quando morbus,& cauſa ſibi mutuo ſunt aduerſaria, vt in quotidianis, nam pituita frigidus, & humidus humor eſt uero febris: calidus, & ſiccus affectus: ſed quia febris hæc non habet ingentem calorẽ immo lenta eſt, & quaſi ſuffocati cuiuſdam caloris,non plurimum periculum minatur calor febrilis,niſi ex morbi diuturnitate,& periculum eſt ne extinguatur, & quaſi ſtranguletur natiuus calor à craſſa,lenta,frigidaque materia: ideo cauſæ ſuperandæ prę ſertim operam nauamus:habemus tamen etiam febris aliquam rationem: nam eligemus imprimis ſyrupos, & alia medicamenta, quæ vim aliquam calefaciendi habeant: inſigniter tamen attenuant, & ſecẽt, aperiantque:præterea verò,quia viſcera,vt ventriculus, & iecur, ab hac materia refrigerantur,laxaque redduntur, & obſtructioni ea propter obnoxia fiunt: ideo ſemper his aliquid immiſcemus, quod vim habeat roborandi:incipimus tamen à facilioribus, & leuioribus:nam facilius etiam faciliora fert natura,quando paulatim

aſſuefit:

assuefit: vnde statim, à principio nitimur humorem secare; & attenuare: non admodum tamen calefacere, ne liquatus, & quasi fusus crassus humor, moxque in angustas venas digestus, augeat obstructiones: vtemur ergo oximellite, melle rosaceo, in utroque enim est detergendi, attenuandique facultas, sed hæc maior est in oximellite ex aceto. In melle verò rosaceo, maior roborandi viscera ex rosis: verum & syrupus ex bettonica simplex: si eorum simus memores, quæ superius de eo dicta sunt, poterit esse medicamentum accommodatissimum huic negotio. Hi verò syrupi, si diluentur decocto, vel diluto, aut, ut nunc aiunt, infusione absinthii, vtiliores erunt; cum verò res in longius protrahitur, valentiora in usum introducenda sunt, vt esset oximel, quod compositum, vel de radicibus appellant, tandem verò ad syrupum ex hysopo, vel ex calamento, postremò ad syrupum acetosum diarhodon, cum iam adeo viscera facta sunt imbecillia, vt res in malum habitum, vel aquam intercutem procliuis esse videretur. Ego verò & oximellite scyllitico sæpe in his tandem feliciter sum vsus, sed hos syrupos diluere solemus ex decocto ex radicibus communibus, de quibus prius quædam paucula diximus: interdum verò & ex decocto eupatorii veri, quod nunc agrimonium appellant: his enim, & causa antecedens febris ad facilem vacuationem paratur, & corpus fit fluidum, & vires internorum viscerum custodiuntur, quatenus fieri potest. Tertiana verò, quæ notha, vel spuria ab antiquis dicitur, media quodam modo est inter has duas priores, siue ad morbum, siue ad causam respiciamus; nam neque ita acris, & vehementis caloris est, vt exquisita, neque etiam ita obtusi, & veluti strangulati, vt quotidiana, sed quasi inter eas media est: materia etiam ex qua putrescente accenditur, media est & ipsa: tum acrimonia, & calore: tum crasitie & lentore, utpotè quæ ex bile flaua, & pituita mixta fit: quare & curationis rationem mediam, & mixtam requirit, nam aliquid requirit, quod non omnino sit expers facultatis calefaciendi, attenuandi, & sicandi: non tamen ita, vt in quotidiana. Itaque inter initia apti syrupi erunt oximel simplex, syrupus rosaceus & rosarum succo, quem Arabes appellant geleniabin ex zuccharo, aliquando, & mel rosaceum, postea vtemur syrupo, quem bizantinum vocauit Mes. qui ex mixtura fit, tum calefacientium, & attenuantium, & dissiccantium, tum verò & calorem tempe-

rantium: postea accedimus ad eum cui additur acetum, & quem bizantinum cum aceto dicunt, postremum etiam ad illum, quem completum: additis nempe aromatibus, appellant. Veruntamen quia istius modi bilis, quæ putrescens hanc febrem excitat, non est semper sibi similis, nam in miscella bilis cum pituita multæ sunt differentiæ, pro ratione maioris, minorisùe, nam & crassior, & minus crassa, & magis vel minus lenta est: ita etiam magis vel minus calida: vnde & syrupi eligi debent, sicut & decocta, quæ huic diuersitati aptari, & accommodari posſint, vt oximelli, & syrupo ex bettonica, addemus syrupum ex cicoreo, & si visum fuerit expedire, vt vtamur diluto, vel decocto absinthii, sicuti sæpe expedit, vt primo libro ad Glauc. præcipit Gale. illi & cicoreum addemus: ita & eupatorium, vel agrimonium cum cicoreo componemus, si iecur obstructum fuerit, & tensum, fiatque inde imbecillum. Nec admodum differens erit ratio electionis horum medicamentorum in melancholicis febribus, nam nec in ipsis adeò multus est calor, vt cogere posſit medicum, postposita causa, morbo incumbere: vnde prior, & potior in ipsis etiam est indicatio à causa, & per comparationem ad ipsas, medicamenta sunt eligenda, eatenus autem respiciendus est morbus, quatenus ipsum non nimis exacerbemus, nam in quartanæ curatione oportet duplici nomine calefacere; primum quia humor frigidus est, & siccus, deinde quia crassus, & ferè terrenæ cuiusdam substantię, & ea propter attenuantibus, secantibusque, & aliqua ex parte digerentibus medicamentis opus est, quæ quidem hæc omnia agunt ratione partium calidarum, & siccarum, quarum non sunt expertia; verùm quia hæc præterea non parum siccant, & siccatio huic humori omnino est aduersaria: ideo ea sunt eligenda, quæ quantum fieri potest, attenuent quidem: verum non multum siccent, & si aliquod quidem medicamentum huic scopo congruens reperiatur, eo vtemur, sin minus, plura componemus, sed quia quartanæ raro à principio inuadunt: plerunque autem aliàs febres sequuntur: quod argumento esse potest, quòd vt Gal. secundo de differ. febrium exposuit sæpius fiunt quartanæ ex cinericia parte derelicta, quasi ex assasione, & putredine humorum à quibus fouebantur febres præcedentes: ideo cum & in his sit optimum à facilioribus, & leuioribus incipere, solent statim à principio medici

vti syrupo ex fumaria simplici, vel ex lupulis, nam exustis humoribus sunt accommodati, verùm quia in his semper nescio quid naturæ igneæ seruatur post eorum vstionem; sicuti in cinere, & calce, ideo multi ex cicorio syrupum addunt, vsitatissimi præterea sunt syrupus de buglossa dictus, & ex boragine: nam herbæ hæ temperatum quendam calorem habent: sunt etiam, vt docuit Gal. 6. de simpl. med. facul. herbæ humectantes, quæ hac ratione aptæ sunt humori melancholico: interdum verò & syrupus ex pomorum dulcium succo, imo sæpe venit in vsum: mox verò ad compositos fit accessus, tam ex fumaria, quàm ex pomis, & alios qui magis particulatim præcedenti capite expositi sunt. Verum quia quartanæ plerunque à liene fouentur: sicut tertianæ à iocinore: ideo semper lienis rationem habemus in quartana, & vt in aliis febribus præsertim laudātur absinthium, & eupathorium, ita in illis, ubi lieni prospiciendum est, cappares, præsertim uero cortices radicum ipsorū solent esse in frequenti vsu, & asplenum vel scolopendrium, quod in præsentia Arabico uocabulo citrach uulgo dicitur, ex quibus decocta fieri possunt, quibus syrupi diluantur. Quia uero præterea multi sunt morbi, qui non ita uniuersū corpus occupant: sed in una tantum particula consistunt à qua sunt suæ etiam indicationes depromendæ, quippe cum & hæ uim maximam habeant ad aptæ eligendum congruentia medicamenta: ideo de his quoque aliquem, breuem tamen sermonem habituri sumus, non est tamen ad modū electionis medicamentorum diuersa ratio à priori: nisi quatenus in his, non solum spectanda ea est indicatio, quam uniuersi corporis natura nobis offert: sed & particulæ male affectę natura suam propriam peculiaremque indicationem habet, quę plurimum facit ad electionem medicamenti: nam quò nobilior est particula, & dignioris, magisque necessariæ operationis instrumentum, eò etiam maiori eget custodia, & magis, quantum ad medicamenta pertinet, caute tractanda; unde præter tria pręcipua membra uentriculus, & lien, & pulmones, magnam uim habent, & magna custodia egent. In eligendis ergo medicamētis in affectibus harum particularum, particulatim aliquantulum, & quò breuius fieri poterit, uersabimur. Et primum circa ea que pertinent ad iecur quod quidem: cum molli & laxa constet substantia, facile laxantibus, & digerentibus eius vis dissoluitur, facileque induratur à crassis succis, & à constipantibus

bus, & insigniter astringentibus: cum etiam contextum sit tenuissimis, & angustissimis venulis, facillime ab obstructionibus occupari potest: vnde in curandis eius affectibus horum imprimis cura habẽda: nempe primũ, ne dissoluatur eius robur, & proinde ea sem per medicamenta illi accommodanda sunt, quæ expertia omnino non sint alicuius astrictionis, nec tamen multæ: sed quanta possit conseruare robur visceris, non tamen, vt in causa sit astrictionis: præterea verò, vt etiam vim aliquam aperientem habeant; Vnde præsertim ea medicamenta, quæ vel amara, vel subamara sunt, si tamen cum amaritudine & partes astrictionis alicuius participes habeant, & propterea in calidis affectibus sumopere comendantur endiuia, cichorium, & cichoracea omnia, rosæque, & medicamenta omnia, quæ ex his conficiuntur: ut præterea ea etiam sint timenda, quæ confertim, & plurimum refrigerant; extinguunt enim eius natiuum calorem: & proinde neque actu frigidis, tam exterius, quàm interius administrandis vtimur: in frigidis verò eius affectibus, laudantur absinthiũ, Bettonica, fumaria, Eupatorium, filix, pistachia, marubium, chamepithys, chamedris, priora tamẽ in maiori vsu sunt, & familiariora, & ea omnia medicamenta, quæ hæc accipiunt, dum componuntur, siue syrupi sint, siue decocta, siue trochisci, siue quæcunque alia. Non est autem ferè differens ratio medicamentorum, quæ ventriculo commoda sunt, nam & in suis medicamentis semper propter custodiam virium requirit astrictionem: à solis enim laxantibus plurimum lædi tur, neque facile fert, quæ eximie frigida sunt, unde ferè à similibus medicamentis bene se habent ambo hæc uiscera: cõmode enim refrigerantur à cichorea, rosaceisq; medicamentis: sed & utrunq; uiscus, si opus sit, eisdem apte calefit: pręcipue absinthio, bettonica, fumaria, eupatorio & cæteris id genus. Lien uerò cũ & ipsius actio ad sanitatem necessaria plurimum sit, ut à fæculento succo sanguis, & iecur depurgentur, constat autem substantia rariori, & laxiori quàm iecur, alitur uerò crasso, & fęculento sanguine aptusque, ut in libro de ratione cur. perfect. uen. dixit Gal. ad suscipiendas fluxiones, unde propter necessitatem defęcationis iocinoris, & sanguinis, oportet, ut eius robur seruetur, quare præcipiunt medici, quòd in vsu, & compositione medicamentorum, quibus curandi sunt eius affectus, ea eligamus, quæ roboratione, & astrictione non careant, quæque attenuent, & detergant propter eius procliuitatem

ratem in obstructiones,& sciri hos ob crassiciem succi, quem attrahit,quoque alitur:unde & amara etiam probantur,& quę imprimis tenuis sunt substantiæ,quę tamen neque plurimum calefaciant, sic centque;&,quemadmodum Gal.5.de facul.simpl.med.ait, eadem ferè medicamenta lieni,& iocinori accommodari possunt ,prçsertim in eorũ obstructionibus,& syrrhis, quando neque inueteratus plurimum increuerit affectus , nam tunc ualentioribus opus erit uti tam in lienis,quàm in iocinoris affectibus. lieni enim ualentius opem ferũt cortex radicum capparorum,radices item myricis,uel, vt nunc aiunt,tamarisci, sed & fraxini cortex , & scolopendrium, vel citrach, quibus plerunque in decoctis vtimur,quamuis vt idem eodem loco testatur, diuersus erat antiquius horum vsus in affectibus vtriusque visceris, in affecto enim iocinore illis secundum se,& seorsum utebantur, vt potè in puluerem redactis,in liene vô ex acete mixtis,vel coctis,Ego aũt vterer oxmellite eorũ decocto immixto:imo aliquando ex oximelite scyllino: possemus & syrupum bizantinum addito aceto eorum decocto inspergere;maxime enim lieni acetum familiare est. Quatenus autem ad electionem medicamentorum,quæcunque per os sumenda sunt in capitis affectibus, eadẽ seruetur methodus quę in vniuersum de aliis particulis,quarum hactenus facta est mentio, exposita est , nam quia cerebrum,& ipsum inter præcipua membra est,& molllioris, humidiorisque substantiæ,& proinde quæ facile transmutetur: ideo, vt eius robur seruetur , maxime illi commoda sunt medicamenta, quæ præter alias facultates modice etiam astringunt,insuper, vt in refrigerando & calefaciendo,non admodum immodici simus, sed magis refrigerantibus cauendum est: facilius enim à frigore lædi tur:& quamuis Gal.interdum aqua, vel oleo niue refrigeratis, caput,cum ęstuat, perfundi iubeat,voluit tamen mensuram refrigerationis accipi,& à magnitudine æstus,& inflammationis,& ab habitu corporis,sexu,ætate tempore,& quod ipse dixit de illis, quæ exterius administrantur, Putarim non esse etiam contemnendum in interius accipiẽdis, nam & diacodio,& ex papauere confecto syrupo vtimur,sed id,cum cogit necessitas incommodi alicuius iam præsentis,aut futuri,præter alios autem syrupos,quibus medici solent uti in affectibus capitis,si frigidi sint,& à crassiori aliqua materia foueantur, sunt ex stœcade syrupus à Mesue enim docti sunt, qui capiti stęcas esse vtile medicamentum, ait. Dioscorides tamen

po-

potius in thoracis affectibus laudat nulla facta mentione capitis: Galenus verò ipsum addere robur omnibus visceribus, eaque ab obstructionibus vindicare dixit, item ex bettonica, præterea mel rosaceum, quibus: si lentus sit humor, & oximel addunt: sin autem calidus, rosacei syrupi in frequenti sunt vsu, & cichoracei: vt tamen simplices prius, deinde compositi, vt qui fortiores sint, in vsum veniant solent autem iuniores nostri Arabes immitari, illis aliquid alicuius aromatis addere, præsertim nucis moscatæ à nostris dictę, siue sit myrica à græcis appellata, siue aliud, quod ideo addēt, quia sperant facilius ad cerebrum deducendam medicamenti facultatē ope illius aromatis, & illius odoris, nam aromatum vapor facile caliditate, & tenuitate sua, vt Hippo. in aph. inuisse visus est, caput petit, & cum ita sit, aromatizari syrupum aiūt. Quamuis autem instrumenta respirationis, vt thorax, & pulmones actionem exerceant vitæ per quàm necessariam, non tamen quantum ad horum naturam spectat, tantam in eis vim habet indicatio quæ indicat per astringētia esse visceri addendum robur, cum potius ferè astringentia inimica sint, vias enim spiritus exasperant, & angustiores reddere possunt: quas tamen apertas imprimis seruare oportet, & leues, vt & spiritus facilius per illas ferri possit, & excrementa, quæ naturæ instituto per aliam ferme viam expurgari nequeunt, minori labore educantur: unde potius laxantibus si non omnino, saltem ex aliqua parte opus est & aperientibus, quamuis, vt 11. meth. ait Gal. morbus alioquin curandus esset astringentibus, vt in his qui sanguinem reiectant: sed & alia intercedit differentia inter has particulas, & naturalia viscera, quantum ad medicamentorum electionem pertinet, quòd dulcia ventriculo, & iocinori non admodum illis ægrotantibus conferunt, nam multus eorum vsus, vt Gal. testatur ventriculum resupinat, in iocinore verò, præsertim si calidius sit, in bilem vertuntur, præter id quod eorum plurima illud obstruunt: partibus verò respirationi deseruientibus, tanta est cum rebus dulcibus familiaritas, vt sine mixtione alicuius dulcedinis nullum medicamentum possit esse efficax: vnde siue lenientibus asperitates pulmonum, & thoracis opus sit, siue attenuantibus, secantibus, detergentibusve, vt in spirandi difficultate, quæ à crassa, & lenta materia impacta in viis spiritus, vt in lasante, excitatur; siue nobis incumbat munus astringendi, ut in reiectantibus sanguinē à thoracę, uel pulmonibus, semper immiscemus dulce aliquod

alíis

aliis oportunis medicamentis, & id, quia hæc facilius, vt Gal exposuit, dum per gulam del.buntur deuorata in asperam arteriam quasi refudantia assumuntur, quò fit deinde, vt quoniam præcipue prosunt in transitu per gulam, parum autem, quando ad imum ventriculum iam descenderant, recte ao medicis institutum sit, vt eiusmodi medicamenta, quibus vti in harum partium affectibus curandis solemus, non absorbeantur, uel deuorētur confertim, sed paulatim quasi delingantur, vnde syrupis sępe uti solemus non alioquin ex aliqua aqua dilutis: uel si diluantnr, instituimus vt pitissando paulatim sorbeantur. Et hæ quidem sunt obseruationes, quæ à natura particulæ affectæ desumendæ sunt, quatenus verò ad naturam affectus pertinet, in harum partium asperitatibus, quæ ab acri, & tenui, calidaque destillatione fomentum, & occasionem habent, syrupi vtiles erunt violacei, & qui ex ziziphis, vel iu iubis conficiuntur, nequo etiam qui ex portulaca, erunt inutiles; sed interdum, si calida, & plurimum acris fluxio fuerit, & qui fit ex papauere non erit ineptus, sicuti & diacodion, præsertim confectum ex sapa, vel zucharo, quando verò viæ spiritus, & particulę illi ministrantes obsidentur à crassa, & lenta materia, simplex oximel optimum est: vlterius verò re procedente syrupus ex radice dulci confectus, quam vulgo liquiritiam nuncupant, postea & syrupus ex hysopo, tandem & qui ex passio, vel marubio conficitur, qui omnes sunt compositi: postremò præstantissimum medicamentum est oximel scylliticum, sed de electione & vsu medicamentorum horum, quantum ad institutionem nostram pertinet hactenus egimus, nam si cętera omnia, quæ facerent ad curationem reliquarum particularum voluissemus prosequi, vniuersam artem medicam literis mandare nobis fuisset necesse, quicunque verò, quæ hactenus explanata sunt, perinde acceperit, ac si sint tanquam regulæ, per quędam exempla declaratæ; illa quidem ad alia transferentes, facile & aliorum rationes assequi poterit. Vnde opurtunum iam erit, vt alterum caput tractemus, nempe dum his medicamentis, quorum hactenus sermonem habuimus, vtimur qua copia, quauè mensura, uel pondere illis uti oporteat, siue solis illis utamur, siue cum aliis commixtis, & ab ipsis syrupis initium sumamus, sicut hactenus fecimus. Consueuere

re hac, & priori etiam tempestate medici, cum syrupos gratia præparandi humores noxios, & corpus fluidum faciendi præbent, plerunque à sesquiuncia, in corporibus adultis, vsque ad duas vncias, exhibent, & cum vsus iam diu inualuerit, vt illi ex aliquibus stillatitiis aquis, vel ex aliquo decocto, ut paulò ante insinuauimus, diluantur, in more etiam est vt tres, aliquando uerò quatuor vnciæ accipiantur, ita vt vniuersa copia ad quinque, vel sex vncias perueniat: & id quidem mea sentētia, quia id genus medicamenta neque odore, neque suo sapore grata sunt: imo ferè ventriculum, dum assnmuntur, sæpius supinum reddunt: præter id quòd humor, quo constant; omnia enim saltem actu humida sunt, laxiorem substantiam ventriculi, & viscerum reddunt: ideo neque admitti, si maiori copia offerantur, neque etiam ferri facile possunt, nisi interdum calidioribus temporibus, quando ægroti multa siti cruciātur, tunc enim maxime si frigidi offerantur, longiores, vt dici solet, syrupos cupiunt, præterea verò, cum ita liquidi facilius de ventriculo difluant, visum medicis est, quòd si minori darētur copia, parum possent prodesse. Et quod diximus de syrupis, id etiam ad decocta, & potiones sunt referēnda. Quòd si interdum nō vnus syrupus nostro instituto satisfacere posse videretur: sed pluribus sit opus: illorum pondus scopis aptandum est, qui nobis demonstrant pluribus esse opus, nam nos ad hāc compositionem, & mixturam accedimus, quia sint simul coniunctæ duæ, vel plures res, quæ diuersam rationem indicandi habent: sicuti esset morbus, & causa, vel duo morbi, vel quia, & si principaliter aliqd nos cogat ad vsum alicuius medicamenti: timemus tamen, ne alicui alteri particulæ noxam aliquam afferat: sicuti ventriculo, vel iocinori, uel utero, uel alteri particulæ, unde eligimus quidem medicamentum illud, quod præcipuo affectui accommodatum sit: sed illi aliud aliquid immiscemus, quod familiare sit alteri, cui timemus. Verum si cut id quod præcipuum est, primum respiciendum est: ita & copia illius medicamenti maior est apponenda, quod iudicauimus accōmodatius esse præcipuo scopo, indicationique: sicuti exempli causa: si sit febris biliosa cum laxitate, & dolore uentriculi, accipiemus quidem unciam syrupi ex endiuia, uel ex cicorio, & illi semunciam syrupi rosacei addemus, ita si causa morbi fuerit materia lenta, & crassa, morbus verò, calidus saltem ob putredinem, utemur quidē syrupo ex bettonica, uel ex melite composito, uel syrupo ex hysso-

po,

po, prout uel ualentioribus, uel infirmioribus uisum fuerit esse opus,& horum unciam apponemus, semunciam uero cicoracei alicuius addemus; semper enim scopis, & indicationibus secundum earum uim,& robur accommodanda sunt medicamenta. Modi quibus his syrupis utimur in uniuersum; nisi me memoria fallit, duo sunt, nam aut illis dilutis, & fluidioribus factis ex aliquo liquore, uel humore utimur aut siccioribus, & citra alterius humoris mixtionem, hæc autem inter utrunque modum intercedit differentia, quòd cum liquidi, & fluentes sunt:ut citius defluunt per gulam,& descendunt ad immum uentriculum, ita etiam facilius assumuntur & digeruntur per uenas etiam angustissimas, cum uerò citra dilutionem accipiuntur:cũ sit lentoris alicuius participes,in uia & transitu uentriculo herẽtes diutius immorantur,quò fit deinde, ut hac de causa, quemadmodum pauloante diximus,sæpe illis in thoracis & aliarum particularum eo contentarum affectibus utimur nõ alioquin dilutis:nam dum diutius in transitu moram trahunt, facilius penetrant,& transumuntur à spiritalibus membris. Sed & in affectibus etiam uentriculi hoc pacto maiorem impresionem facere possunt. Ordo uerò, quo illis solemns in curandis morbis uti, est, ut ferè semper à simplicioribus, & leuioribus incoemus, & paulatim ad magis composita,& ualentiora ascendamus, nam mutationes repente factæ,& confertim, naturæ molestiores sunt, utpote quę violentiores sint. Tempus autem oportunum accipiendis his liquidioribus,& dilutioribus medicamentis, quæ bibenda sunt, uidetur esse cum uentriculus inanis à cibo est, & eatenus ante cibum, ut ante illum ingestum acceptus syrupus, uel decoctum potuerit esse ad actum deductus, & iam de ventriculo defluxerit à uenisque mesaraicis assumptus fuerit, nam si, dum cibus in uentriculo est, assumatur, miscetur cum cibo,& confunditur,& eius facultas à cibo,& alio potu remittitur;cum differentis sit naturæ,& qualitatis, præterea non attrahitur nisi post concoctum cibum simul cum eo: cui & hoc accedit, quòd si cum cibus coqui cœpit accipiatur, impedit, & remoratur concoctionem, sicut si ferculis, dum coquuntur, aquã inspergas, feruor intercipitur. Sed & id addamus, quòd syrupi: & si uim medicamenti imprimis habeant, habent tñ & aliquid naturæ cibalis: quantum autem lædat alterum cibum ingerere, anteaquam prior sit confectus,& de uentriculo descenderit, nemo est quinesciat, unde recte fieri putamus id, quod plerisque locis solet

seruari,

seruari, vt eiusmodi medicamenta, quæ ægrotis tribuuntur ratione apparatus tum humorum, quã corporis, per tres vel circiter horas ante assumendum cibum exhibeantur. Noui tamen aliquos fuisse & celebres medicos, quibus præsertim in affectibus capitis probabatur, vt istius modi medicaméta post cœnam tradantur eadem sanè ratione, qua & catapotia: nempe ut facilius à vaporibus à cibo elatis medicamenti vis ad caput offeratur. Sed mihi hæc eorum ratio satis inepta videtur, quia hęc medicamenta cum & ipsa à ventriculo, aut concoquantur, aut saltem ab eius calore transmutentur, dum in ventriculo coquuntur, non video cur minus eorum vapores ascendant ad caput, quàm cibi, & cur minus, cum per se coquuntur, quàm cum simul cum cibo. Quòd si vapores eorum citra cibum possunt ascendere, & suam vim magis integram seruent cum sola sunt, quæ cum confusa sunt in longe maiori ciborum mole & licet illis hoc condonemus, quòd vapores vtrorumque mixti ad caput efferantur: longe tamen efficacior & ualentior erit medicamenti vis, quando seorsum tribuerimus, quã quando erit cibo immixtum: non ibo tamen inficias, quin quòd interdum exhiberi vtiliter posint aliqua medicamenta liquida etiam, vt esset syrupus ex succo citoneorum aut consimilis natura: sed id alia ratione, quã vt eius vapor ad caput feratur. sed potius vt astringendo tum robur ori ventriculi tribuat; tum etiam, vt potius reprimat vapores, qui ascendentes caput replere possunt, sicuti Diacytonite sæpe uti solemus, alioquin verò magis expedit vt hæc ventriculo ieiuno sumantur. Postremo verò considerãdum quoties, & quousque id genus medicamentis vti in curandis morbis oporteat, nam si nimis modici, & paci fuerimus in vsu opportunorum medicamentorum cum illis vtemur, vt naturę in concoquendis & transmutandis humoribus laboranti opem feramus; aut illa non poterit, aut ęgrè tandemque uincet noxiam materiam, quatenus sanè aduxilia medici pertinet: protrahetur etiam in longius euacuatio, quam sibi moliēdam proposuit medicus: cum sit necesse concoctionem morari, sin autem immodici, & nimii fuerimus; cum pleraque eiusmodi medicamenta concoctionem iuuantia vim præterea habeant digerendi, laxandique reddẽt viscera laxiora, & imbeciliora, idem quoque de incidentibus & detergentibus dicere possumus: quæ cum caliditatis non sint expertia, possent calida intemperaturam afferre, sicuti contra, quæ refrigerant, frigidam, unde quandoque monuit Gal. ꝙ

sæpe

sæpe imprudentes medici, non curant morbum, sed potius in contrarium affectum transferunt. Oportet autem in hac re primum præ oculis habere primam indicationem propositam, & eatenus, uti medicamentis, quatenus præsens erit res, quæ nobis eorum medicamentorum rationem indicauit, qua quidem remota, ab id genus etiam medicamentis abstinere, immo interdum, neque eatenus illis incumbendum: sæpe enim, ut testatus est Gal. natura ipsa citra ullum medicamentorum usum morbosa vitia corrigit: præsertim quando illa non sunt amplius ingentia, quod nos quotidie experimur: videmus enim quod posteaquam de morbi magnitudine non parum fuerit ope medici detractum, natura paulatim resumptis viribus, quæ fuerant prius labefactatæ, reliquias præcedentis morbi sponte, & nullum exigens auxilium a medico, sæpe absumit. Et hoc fortasse spectans Auicenna protulit vulgatam eam sententiam: non omnis ægritudo suo, ait ille, medicatur contrario. In multis enim sola sufficit regiminis bonitas: re autem hanc sola prudentia, & peritia medici poterit moderari locum tamen indicasse ut cautiores sitis in usu horũ medicamẽtorũ, non erit inutile. Sed de his satis, tãdem tractationẽ de trochiscis, vel pastillis aggrediamur.

De syrupis compositis, ac de ratione compositionis eorum. Cap. 5.

DE compositis, ut nunc appellant, syrupis particulatim in præsentia acturi, à frigidioribus incohabimus tractationem: ab illis nempe, quorũ frequentior est usus in febribus, diuturnis præcipue: nam in illis, cũ prorogantur, & difficiliores euadunt, solẽt medici cõpositis uti syrupis, utpote, quos credant valentiores esse, & præterea quia id genus febres plerunque plures coniunctas affectiones habent, quæ multas indicationes, variosque nobis scopos offerrant, quibus facilius per composita medicamenta satisfieri potest; nam plerunq; diurnæ febres a crassis, & lentis humoribus fomentũ habẽt, qui attenuãdos, & detergendos esse indicant: adsunt etiã obstructiones, & illæ iã inueteratæ, quæ aperiẽdas esse indicãt sæpe & imbecillitas ventriculi, nonnunquã, & iocinoris. Primũ aũt ad examẽ, & in cõsideratione deducemus syrupũ de cichorio cõpositum, qui hoc tpe in frequentissimo usu ubiq; ferè est, eius aũt auctor fuit Nicolaus Florẽtinus in capite de curãdis obstructionibus iocinoris: in istius aũt syrupi confectione: licet videatur ille unũ & simplice scopũ primo intuitu habuisse, cõplectitur tñ particulatim

scopos plures, qui depromuntur, tum a uarijs affectionibus, tum verò a causis, nam cum obstructio plerumque ortum suum habeat, a crassis, aut lentis, aut multis humoribus in iecinore infarctis: hi primum suas habent indicationes, tã ratione qualitatis, quàm quantitatis, nam quantitas, vel copia indicat, quo facilius, & minori pôt noxa, vacuandũ esse: crassities, & lentor, attenuandum, secandũ, & detergẽdum, deinde verò, quia has istius visceris obstructiones solet sæpe febris sequi, uel si nulla etiam adsit febris: tamen obstructiones interiorum viscerum cum diflationem commodam eorũ, quæ in eis continentur, humorum impediant: in causa etiam sunt, cur calor exacuatur, & increscat, calidaque inde intemperies contrahatur, quæ & ipsa suam habet indicationem oppositam prioribus indicationibus, quia attenuatio, incisio, detersio, & tandem apertio, & vacuatio per ea fieri solent, quæ calefaciunt: præterea verò quia in febribus diuturnis laudãt auctores, vt & lotia citẽtur: præsertim uerò, vbi cœperit aliqua aparere concoctio, hoc autem syrupo frequenter in istiusmodi febribus vtimur: ideo & huius rationem habuit ille, qui illius primus fuit compositor: insuper verò, quia iecur, quod præcipuum membrum est, nobis curandum offertur: ideo & ab eo etiam sua propria insurgit indicatio, quæ nobis significat semper curam habendam, ne relaxetur a medicamentis, & imbecillum reddatur, ad quod præsertim faciunt, quæ alicuius astrictionis non sunt expertia. Sicut ergo compositæ, &, ut aiunt, complicatæ sunt indicationes: ita & varia multiplicique medicamentorum materia fuit opus. Vnde primum quidem syrupus is accipit omnia genera cichoracearũ herbarum, quas Gal. 8. de comp. med. secundum lo. in affectibus præsertim calidioribus adeo extollit, vt dicat tãta familiaritate erga iecur esse prædita, qd̃ in calido quidem affectu plurimũ prosunt, quãuis aut refrigerent, in frigido tamen non nocent, & in febribus, iocinorisque obstructionibus ea ratione prosunt, quia refrigerando quidem intemperiem calidiorẽ, tũ febrilem, tũ verò ab obstructione excitatã reprimunt, & aliquantisper contemperant calorem eorum medicamentorum, quæ calidiora sunt, vt sunt lupini, radicesque fœniculi, apij, & asparagi, crassosque, & lentos humores attenuare, & dissecare possunt insunt: etiam quæ vrinam cieant, sicut haliacabus, quã alchechengi Arabes appellant, & asplenon, scolopendriumve, polyticum, adiantum, capillus ueneris, & cuscuta, in quibus ali-

qua calida, aliqua satis temperata sunt, aliqua etiam refrigerant, radix verò dulcis lenitatem quandam præterea habet, quæ & ipsa vtilis est. De his autem simplicibus particulatim non agemus, nam statim a principio prædiximus de simplicium medicamentorum natura nos nolle in præsentia disserere: nolumus enim cum nostris recentioribus nunc contendere, qui de his copiose scripsere, quia verò, vt dicebamus, diuturnæ febres raro per spontaneas excretiones iudicantur, neque etiam facile ualentioribus medicamentis ob ineptitudinem materiæ cedunt: sed ut Auic. testatus est, quod tamen ex Alex. Tralliano deprompsit, sæpius magis prospere cedit res, quando paulatim, hunc humor crassus, & uiscidus paratur, ita etiam leuis sequatur vacuatio, at verò quia nō est vnica, & simplex ratio ea vacuandi, quæ iecur obsident, & omnis diuersitas a natura istius visceris accipitur, nam quæ superiorem, & conuexā eius partem occuparunt, facilius per urinam ducuntur, quæ verò inferiorē, & cauam, per aluum, ideo in hoc syrupo præter ea, quæ vrinam cicant, voluit & portionē aliquam rhabarbari imponi: tantā autem, vt ferè quotaquæque vncia scrupulum accipiat: nempe, vt siquid ab alijs medicamentis aptum ad excretionē sit factū: id leniter, & faciliter, sine agitatione eorū quæ cruda, & nondum parata sunt, educatur. Vnde solēt medici hoc syrupo prius citra rhabarbarū vti: mox autem, vbi iam coqui cæpit humor, rhabarbarū addere, neque, his, quæ hactenus exposita sunt, id obstat, quod est frequens in ore medicorū: nempe contra rationem esse, simul contrarias motiones, vacuationesq; molliri, quia illúd uerum quidem est, quando motiones illæ insignes adeò, & validę sunt, ut altera alterā possit impedire, rhabarbarū aūt, præter id qđ leuis, & facilis est medicina, eius etiā adeò modica copia imponitur, vt nullā insignē motionē possit concitare, immo non nisi facilē, & paratā materiā mouere. His autē accedit, quod mirifice roborare potest uentriculum, iecur, & reliqua tandē viscera, si autem singulatim perpēdere velimus medicamenta, ex quibus is syrupus cōpositus est, non modo in iocinoris obstructionē utilis esse poterit: sed & lienis, nam & asplenū, quod citrach appellant, & cuscuta creduntur esse medicamenta leni plurimum familiaria, atque hæc de syrupo ex cichorea composito. Sed paucula etiam de syrupo de endiuia composito dicamus, cū & ispa ratus apud nostros pharmacopolas reperiatur: pręsertim ex institutione Gentilis, qui cōficitur ex libris tribus succi endiuię ad ignem

depurati, & totidem herbæ, quam iuniores medici hepaticam appellant, antiqui lichenem nuncupauere, in ea autem existimatione vulgo & apud iuniores est, ut credăt eam in affectibus calidioribus plurimum posse, atque aperire obstructiones, quamuis antiqui non tanti illam fecerint, ipsam quidem refrigerare ait Gal. & exiccare, aliquid præterea detersorii habere: vnde neque præter rationē est, quod vim etiam obstructiones aperiendi habeat; & aliquam digerendi, cum illita curet ictericos: nisi quis fortasse dicat, curare ictericos, idest laborantes inflammatione, & in temperie calidiori iecinoris, illis autem succis addit rosas, uiolas, folia lenticulæ aquaticæ, flores nymphee, polytricum, singulorum semunciam, capillum ueneris, hordeum mundum, semina communia frigida, singulorum unciam: deinde his confecto syrupo addi voluit sandalos albos, & rubeos, & quos berberos Arabes appellăt, greci fortasse oxiachantham, semina coconeorum, lignum aloes, cinamonū, corticés citri: singulorum horum scrupulum. Mihi quidem is syrupus, quamuis multi in tertianis nothis utantur, & frequenter, & in aperiendis iocinoris obstructionibus: uidetur lōge priore, & cichorea appellato infirmior, & minorem uim attenuandi, & aperiendi habere, atque maiorem refrigerandi: si mutuo simplicia conferantur, ex quibus uterque confectus est: unde putarem ad tertianas diuturnas, & ualidas obstructiones priore præferendum, utpote qui magis possit attenuare, digerere, aperire, urinam ciere: sed ubi maiori esset opus refrigeratione, & roboratione, hic esset accōmodatior. Præter hos memoratos & syrupo utuntur quidam ex hepatica dicto a Franc. Pedemontano composito, qui cōstituitur ex herba lichene, & lenticula aquæ, additis floribus uiolarum, rosarū cucurbitæ, illisque ex succo malorum punicorum irroratis, ac aromatizatis, ut aiunt, ex dragma iunci odorati; item & sandali, spediique, & addito zuccharo conficitur syrupus, qui tamen in multo usu non est. Sed potest esse utilis magis ad temperandam calidam iocinoris intemperiem, quam ad obstructiones aperiendas, nihil enim accipit quod aperiendi uim habeat præter iuncum adoratum, cuius tamen non admittit insignem copiam: unde febribus tertianis exquisitis potest accōmodari, nothis uero, & alioquin diuturnis, nō admodū. Sed postea quam in frigidis syrupis sumus, atque eos exposuimus, quorum maxime in febribus, aliisq; iocinoris affectibus utilis est vsus, ad alios accedamus, qui interne frigidi sunt, & pectori, atq; spi

 ritalium

ritalium membrorum affectibus magis familiares sunt, primumq; de eo agamus, qui ex papauere albo, & nigro componitur fuit autem a Mesue cōpositus, uel descriptus, & duæ satis variæ sunt compositiones in Mesues appellato antidotario, altera prior, & simplicior, quæ potius ad proximum caput uidetur pertinere, altera uero quæ compositior est, & prior quidem, quæ fit ex decocto capitum papaueris, tum nigri, tum albi, quod addita pari copia zucchari, & penidiarum, ut appellant, ad consistentiam syrupi ducitur: uim habet refrigerandi imprimis, deinde humectandi: unde potest esse utilis ad conciliandum somnum: & hac ratione, in biliosis febribus uenire in vsum pôt, quando vigilia nimis esset importuna, nam & quia frigidū, & humidum medicamentum est, potest esse causa cur capiant somnum, nec minus etiam quia reprimit, & temperat calidos, & siccos, acresque uapores, qui uigilias afferunt: præterea vero in destillationibus calidis, acribus maxime conferre potest, potest etiam aliquantò asperas arterias lenire, & tussi ab acri, & calido humore excitatæ conferre: tamen secunda descriptio, quæ & in frequentiori vsu est his temporibus: sicuti prior veteribus videtur fuisse vsitatior, maiorem uim leniendi pectus habet, nam capitibus papaueris addit capillum veneris, radicem dulcem, zizipha, semina lactucæ, maluæ, & cotoneorum malorum, quæ omnia asperitates, præsertim vero pulmonum, delinire, & leuigare mirifice possunt: & cum alia refrigerent, radix dulcis, & capillus veneris modici & temperati caloris sunt: vnde in affectibus particularum, quæ respirationi inseruiunt, maxime vero si fuerint excitati ex acriori, & tenuiori destillatione exasperante, vias spiritus, maxime conducere potest: non immerito igitur, laudatur tanquam tussi aridæ imprimis vtilis: nam sistere refrigerando, & incrassando destillationem potest præter lenitatem, quam inducit: potest interdum & febricitantibus prodesse: præcipue verò ex bile putrescente tenui, & plurimum acri excitata febre: sed magis etiam, si comitem habeat vigiliam immodicam, & importunam: nam facultatem imprimis habet somnum conciliandi. In uniuersum autem eius vsus eximie potest esse vtilis in curandis, uel deliniendis omnibus affectionibus, quæ ortum habent materia acri, tenui, & mordaci: sicut ardor urinæ etiam, & id genus aliæ affectiones, quales sunt erosiones oris, faucium, nariumque, sed de hoc non plura. Excipit uerò hunc syrupus

iubinus dictus propterea quòd in primis ex ziziphis, idest iuiubis conficiatur: facultate uerò parum à priori euariat, componitur autem ſi ziziphis, ut numero ſexaginta, non autem lib. decem, ut mendosè legitur in quibuſdam codicibus Meſuæ, adduntur tragacanthum, ſemina cotoneorum, papaueris, melonis, lactucę, ſingulorum drach. iij. capilli ueneris unc. j. ſeminum maluæ, florum uiolarum: ſingulorum autem drach. v. licet non nulli codices, ſed falſo legãt vnc. v. radicis dulcis. drac. viij. & totidem hordei mundati, quæ coquantur in lib. iiij. aquæ & ex zucchari lib. ij: fiat ſyrupus, is, perinde ut prior refrigerat, & incraſſat, leuigat autem, ſeu lenit partes reſpirationi miniſtrantes: ſi quando ſint a calida deſtillatione exaſperatæ: vnde præcipue ſolet eſſe utilis in calidis affectibus, ut eſt tuſsis, & pleuritis quãdo a calida, & ab acri materia excitatur, in pleuritide enim pręſertim uerò inter initia eo uti ſoleo, & ſæpius quidem fęliciter: in frigidis autẽ, non item, aliquanto autem minus quam prior refrigerat, incraſſat ue, & minus etiam fluxionem ſiſtit, quidam pręterea eo utuntur in ardore urinæ, & veſicæ vlceribus, quibus & Auic. de iuiubis agens uidetur atteſtari, qui hos fructus in uitiis pulmonum, & ulceribus veſicæ eſſe utiles ait, atque mihi horum ſententia ſatis probatur, licet Gal. in 2. de alimentorum facul. cap. de ſericis affirmauerit, ad tuendam ſanitatem, uel profligandos morbos nullum momentum habere, nã neque arbitrarer uerba illa ad inſtitutum noſtrum facere, utpote quoniam de illis ſermonem habet ſub ea ratione, qua in cibos ueniunt, neque enim ibi ea reprobat, niſi quia cibi mali ſunt, & modicum alimentum comedentibus aſſerunt quodque difficiles concoctu, & ventriculo non ſunt commodi, nam neque ad alui deiectiones, neque ad eam ſiſtendam proſunt aliquid, nõ autem, quòd ut medicina ex decocto, uel alia ſimili ratione non poſsint aliquando eſſe utiles: præſertim cum optime matura ſunt, nam & uulgo omnes ab experientia docti utiliter in tuſsibus calidis ſolent eorum decocto uti, & iuniores etiam eorum uſum in multis medicamentis laudant. Iam uerò, de ſyrupo violaceo, qui compoſitus dicitur, ſermonem habebimus, qui & ipſe ſimili facultate præditus eſt, niſi quod differũt, quia qui ex papauere dicitur, his duobus ſequentibus magis refrigerat, incraſſatque, mox qui iuiubinus eſt dictus, minus autem his ambobus uiolaceus refrigerat, tamen & ipſe lenit exaſperatas partes à calidiori fluxione: præſertim uero pulmones,

Cap. 32.

mones, & partes ad ipsum pertinentes: sed & in calidis affectibus oris, faucium, & partium per quas vrina delata solet mordere, & ueluti urere: frequentissimus autem eius usus est in pleuritide, & peripneumonia, quanuis & in exquisitis tertianis non esset inutilis, conficitur ex uiolis pondere duarum unciarum: seminibus cotoneorum, & maluæ, singulorum drach. vii. uiginti autem tum ex iuiubis tum ex sebestem: simulque in aquæ cucurbitæ libris sex ad tertias coctis cum zucchari lib. i. s. fit syrupus utilis ad illos affectus ad quos & priores. Ab his autem ad syrupum transeamus, qui a Mesuæ, & a nostris latinis posterioribus bizantinus dictus est, neque tamen tempus conterremus in exponenda istius nuncupationis ratione: cum nihil hoc ad institutum nostrum faciat: sed ad rem ipsam sermonem conuertamus: in frequentissimo usu apud omnes ferè est syrupus, & si eius compositionem examinare uelimus, non est vnius tantum facultatis, neque semper easdem uires habet, sicuti neque vnica, & simplex est compositionis ratio, nam prior, & simplicior compositio accipit succos endiuiæ, apiique singulorũ uero libras duas, lupulorum, ac boraginis, singulorum libram, quibus omnibus coctis & deputatis, ad confectionem syrupi addendum est album zuccharum eo pondere, ut quatuor succorum libris addantur zucchari libræ duæ, & semis, hunc uerò ita cõfectum syrupum nonnulli simplicem bizantinum vocant, alii sine additione, interdum verò ex instituto Mesue semisem aceti albi iniiciunt ad succorum pondus, atquè in communi vsu est, vt bizantinus cũ aceto nuncupetur: tertio vero & aliquando hæc succis incoquenda sunt, nempe rosarum vnc. ii. radicis dulcis vnc. s. spicæ nardi drach. ii. anisi, fœniculi, seminis apii, singulorum drac. iii. nuncupatur verò aut bizantinus completus, aut cũ additione. Differũt tres hæ confectiones, temperatura, uiribus efficaciaque, nam simplicior & prima compositio temperata quidem est, vel si temperamentum excedit, excessus modicus admodum est, quatenus ad primas qualitates pertinet, in reliquis modeste attenuat, nam & endiuiæ succus, & apii, & lupullorum vim attenuandi, & aperiendi habet: aliquam & borago. Zuccharum uerò, aliquam detergendi, cum uerò acetum additur, uis quidem attenuandi & secandi, subindeque aperiendi augetur, non tamen calefaciendi: nam acetũ potius refrigerat. Additis autem reliquis rebus fortior in his omnibus redditur cum & aliquanto magis calefaciat, non tamen multum, nam

 quanuis

quanuis anisorum, fœniculique, & apii, semina satis calefaciant, unaque & spica, rosarum tamen copia, quæ aliorum omnium pondus superat, potest eorum calorem non parum temperare, at radix dulcis, cum prope tempericm accedat, lenitatem quandam vtilem sanè potest medicamento impartiri: non autem eius temperamentum in primis qualitatibus mutare: sed ex rosis, & spica præter alia commoda, hoc etiam habet, quod possit non parum roborare ex eorum modesta astrictione, uiscera interna: præsertim uentriculum, & iecur à diuturnis febribus laxiora, & imbeciliora reddita, si ergo recte examinare rem voluerimus, cum primum fit transitus in febribus putridis ab illis simplicioribus syrupis, quia iam maiori ope sit opus, & fortioribus medicamentis ad præparandas materias fouentes febrē, & ad eas concoquendas, quia iam uideatur facta difficilior, & pertinax, propterea quòd aut per assationē facta sit crassior, aut quia sæpe inter initia tenuiores, & faciliores humores putrescunt: mox verò crassiores, aut quia mēbra naturalia à calore extraneo, & febrili facta imbeciliora, crassiores & crudiores progignūt humores: aut interdū natura ex uiciata temperatura, & aucto calore exustos, & in naturam humoris melancholici succos vergentes procreat: primus transitus plerumque fieri solet ad simplicē bizantinum syrupū: mox illi addunt acetum: postea vero ad syrupum acetosum compositum a ppellatum, uel ex duabus radicibus, de quo paulopost sumus habituri sermonem, uel ad eundem citra acetum: sed cum aceto maiorem uim attenuandi, & aperiendi habet, ab hoc autem solet fieri transitus ad bizātium cum additione, uel completum, quo etiam fortior est acetosus ex quinque radicibus, additis præterea seminibus, sunt autem diuersi hi syrupi, qui eundem fere scopum talem que indicationem respiciunt: efficacia tamen & viribus differunt, & id, quia non semper eadem omnino ratio est earū affectionum, & earū materierum, quæ fouent ipsasfebres: nam & obstructiones interdū maiores, & difficiliores sunt, ita & humor qui quasi causa antecedens febrem fouet, quandoque crassior, & magis lentus est, quandoque minus, & quia remedia, medicamentave cum morbis, & eorum causis conferenda sunt, ideo & pro eorum ratione sunt immutanda, sed pauca quædam de hoc syrupo acetoso dicamus, conficitur itaque ex decocto radicum, fœniculi, apii, endiuiæque iniectis singularum earum vnciis tribus ac libris decem

aquæ

aquę, additisque seminum anisi, fœniculi, apii, singulorum sanè vncia, ac seminis endiuiæ semuncia, hæc omnia ad medietatem aquæ coquantur, ac mox ex libris tribus zacchari fiat syrupus, cui, vbi despumando clarucrit, additur acetum sicut de bizantino diximus, & si consideremus, calidior aliquanto syrupus is est bizantino, & eo maiorem vim attenuandi habet, sed calidior & valentior in his ille est, qui ex quinqne radicibus vulgo appellatur: his enim accedunt radices petroselini, brusci, asparagique: in reliquis autē fit sicut ille ex duabus radicibus, qui temperatior euadit additione radicis endiuiæ, atque seminis eiusdem. Postremus vero inter compositos syrupos, qui acetosi dicuntur, est qui à Mesue acetosus dia rodon nuncupatur, & quo præcipue medici vtuntur in diuturnis febribus tertianis spuriis, quas fouent difficiles viscerū obstructiones maxime iocinoris, et lienis, vbi tanta eorum viscerum fit contracta imbecilitas, vt iam febricitantes in malū habitum, quem græci cachexiā dicūt, procliues esse videntur, nā vim non exiguā aperiendi, & crassos humores attenuandi hēt, præterea languida viscera roborandi, tamen si probe velimus hāc cōpositionē cū illa syrupi bizantini, cōferre, parū hæc ab illa diuersa est, nā illa succū boraginis, & lupullorū accipit, quibus hæc vacat, & hæc semina endiuię, quæ illi desunt; vnde illa aliquanto exustis melancholicisq; excrementis est accommodatior, in reliquis verò, parum admodū viribus & facultatibus discrepant, sunt itaque hæ syruporū confectiones febribus, quæ à crassis, lentis ve succis fouētur, atq; adeo ēt affectibus omnibus ex obstructionibus excitatis, vel qui adiunctas viscerum obstructiones hēnt inprimis opportunæ, sed & in vteri affectibus ab eadē cā pendentibus: & quàmuis Hip. 1. de rōne victus in acu. morb. vsum aceti in affecto vtero ob nerueā eius naturam videatur habuisse suspectum, non tamen propter hoc plerique medicorum putarunt omnino, reiiciendos hos syrupos, qui acetum accipiunt: præsertim in eius vitiis à frigidioribus, & crassioribus succis originem ducentibus: dummodo modestus sit; sed potius illos in acutis, & dolorosis morbis, vt sunt inflammatio, pretereain vlceribus relinquēdos esse putarunt. Porro opportunū fuerit iā, vt ad alios syrupos explanandos transeamus, qui citra acetū cōficiuntur, eos verò præcipue, qui in frequentiori vsu sunt, & vbiq; ferè parati reperiūtur. Primū aūt syrupū de eupatorio à Mes. descriptū exponemus, vtpote qui cū his: de q̄bus hactenus à nobis

actum

actu est, viribus nō parū similis sit, nisi forte, q̄ hic prioribus omnibus in aperiēdis obstructionibus, roborandisq; ex diuturno morbo afflictis visceribus pręstat: vt possit & aquam inter cutē, aut curare, aut saltem illi plurimum prodesse, qui eo affectu implicitus sit, cōficitur autem acceptis duabus vnciis singularum harum radicū: nempe apii, fœniculi, endiuię: radicis autem dulcis, iunci odorati, cuscutæ, absinthii, rosarum: singulorum dragmis sex: capilorum veneris, spinæ albæ, spinæ arabicæ, florum aut radicum buglossæ, seminum fœniculi, anisorum, eupatorii: singulorum dragmis quinque: rhabarbari, mastichæ, singulorum dragmis tribus: spicæ, assari, folii: singulorum dragmis duabus, atque his omnibus ex aquæ libris decem ad consumptionem tertiæ partis decoctis, additisque prætere a zuchari libris quatuor illi decocto percolato, fit syrupus, qui vim insignem attenuandi, & aperiendi habet: præterea vero robur infirmioribus visceribus addendi, & id ex astrictione cuius non sunt expertia iuncus odoratus, absinthium, rosæ, & ambæ illæ spinę eupathorium, rhabarbarum, mastiche, spica, & folium, longe tamē maior est in eo vis attenuandi, & aperiendi: quā astringendi, vnde duplex illi ex astringentibus inest commoditas: prima, quòd roborant membra ex morbo facta laxiora: deinde quòd astrictio, vt Gal. 1. de facul. simp. medicamentorum docuit, quando vis aperientium non superatur ab astringentibus, potius aperientia adiuuat, & propterea neque mihi probantur iuniores quidam, qui suo pharmacopolæ consulebant, vt in parando hoc syrupo pro spinis illis aliquid inderet, quod potius aperiret, cum scopus syrupi sit aperire. Sed neque in hoc multam vim facere, siue verum iniiciatur eupatoriū, cuius græci omnes meminere, seu ea herba, quam Mesue descripsit in sua tractatione de simplicibus medicamentis, quia vtrunque: si gustu & recta ratione examinandum sit, vtile medicamentum est: nā amaritudinem cum aliqua astrictione habent, cui accedit & experimentum, nam syrupus is, cū suo eupatorio in usu & apud Arabes, & nostros iuniores latinos diu, & fœliciter fuit, neque adeo ēt morosus essem, vt si cui agrimonia magis probaretur, propterea de viribus, & præstantia plurimum esse detractum putarem. Magnam vim roborandi viscera: præsertim verò ventriculum: maxime vbi deiecta sit cibi apetentia, habet syrupus qui de absinthio vulgo dicitur, non est tamen ea aperiēdi facultas, quæ est in priori: maior autem astrictio: sed minor etiam uis calefaciendi: posset esse

utilis

vtilis in febribus illis, in quibus laxior, & languidior est uentriculus, vt tamen eo non vtamur inter initia dum valde excrementis & multis obstrnctionibus scatet corpus; sed posteaquam & aliquanti sper fuerit aliqua ratione vacuatum, & concoctio aliqua visa fuerit. Aliqui non contemnendi medici in fluxu alborum memstruorum ab vtero per sæpe se eo fœliciter vsos autumnant: neque id prę ter rationem esse videtur, quia affectus ille, aut ortum, aut fomentum à ventriculo sępius habere solet: præsertim quando alba & pituitosa excernuntur: alii etiam in laxitate & imbecillitate intestinorum laudant, componitur eutem accepto absinthio ad libram mediã, foliis verò rosarum ad duas vncias; spica ad dragmas tres, quæ in libris duabus & semisse vini antiqui boni & odorati, totidemq; succi cotoneorum, primum per diem ac noctem macerentur, postea coquantur ad medietatem: mox que additis libris duabus mellis fiat syrupus. Ex multa affinitate & similitudine quam habet syrupus qui à meta & nomen sortitum est, & confectionem, cum priori qui ex absinthio dicitur præsertim in roborando laxum & infirmum ventriculum, atque in eius incommodis succurendo, post illum hunc de menta describemus, cuius compositio constat ex succis tum cotoneorum amborum generum: nempe dulcium, & illorum quæ muza dicuntur, tum etiam malorum punicorum trium itẽ generum: singulorum autem sesquilibra illis omnibus sanè addantur sexquilibra mentæ, aridæ & rosarum dragmæ duæ quæ omnia per diem ac noctem macerata mox coquantur ad medietatem: postea libris duabus zacchari vel mellis, additis tandem syrupus fiat, & postea aromatizetur, vt (aiunt galia moschata, qui si recte perpendatur, calidus non est, vel parum admodum, nam & si menta prope tertium ordinem calefacientium accedat, ea tamẽ est succorum copia, in quibus coquenda est, vt posit vel parum calefacere, vel ẽt refrigerare, quo fit, vt nõ possim nõ admirari, quòd iuniores quidam scripserunt, commodum esse syrupum & aptum ad remouenda mala ventriculo molesta: si ex frigida causa ortum habeant, quamuis postea addant, quòd etiam roborat ventriculum calido laborantè affectu, quæ non facile mutuò coherere possunt: nisi forte dicamus; quod cum remperatum sit medicamentum, potest in contrariis etiam affectibus esse utilis: equidem non negauerim posse esse vtilem præsertim in mixto affectu & pendente à materia mixta, vt est bilis spuria, nam cum satis copiosam mentam accipiat,

aũt horum sesquiunciã accipit, præterquã quod etiã sua astrictione robur viscerũ & particularũ seruare põt, quę ab illis calefacientibus, & digerentibus alioquin nimis laxatæ imbecilioresq;, redderẽtur: quis enim nonnulla eorũ nõ sint oĩno astrictionis expertia: non tamẽ illa videbãtur esse satis. Cũ aũt non sit admodũ in frequenti vsu is syrupus, non erimus in eius expositione longiores: vnde hoc tãtum addi to: nẽpe quod eius vsus non admodũ cõgruens esse põt in initiis eorũ affectuũ quibus accommodari põt, cũ nimis validã vim habeat, nam semper ferè præstat curationẽ à leuioribus auspicari: diuturnis autẽ factis morbis, qñ hæc non sunt satis, ad fortiora manus admouendæ sunt. Trãseamus ad syrupũ ex stœchade cõpositũ, is vi insignẽ attenuã di, digerẽdiq;, & è profundo materias crassas ĩpactas particulis extra hẽdi hẽt. cõponit. n. ex multis q̃ calefaciũt & desiccãt, & tenuiũ par tiũ, vel tenuis sunt subæ, qualia ĩprimis pyretrũ, piper, zingiber, origanũ, calamentũ, anisumq;: a quã natura neq; stœchas, & thymus aliena sunt, sed & aromata, quæ postea addũtur, qñ appellatur syru pus ex stœchade cũ additione, vel cũ aromatib. oĩa calefaciunt, tenuiq; substantia constant. Vnde maxime vtilis, vt oẽs attestantur, affectib. qui ortũ, & fomentũ hẽnt à pituita crassa, & lenta: præsertim verò capitis, & neruorũ: & maxime illis q à frigida, & crassa dẽ stillationẽ excitãtur, & fouentur: quippe. n. eiusmodi humores attenuat calefacit, & digerit, eorũq; copiosam humiditatẽ desiccando tandẽ põt finire, & si ĩpacti in neruos, vel articulos sint, inde euel lere: accipit aũt dũ cõficitur, stœchadis drag. xxx. origani, thymi, calamẽti singulorũ drag. x. pyretri, anisi singulorũ drag. vij. piperis lõgi drag. iij. zingiberis drag. ij, passularũ exacinatarũ drag. iiij. ex horũ aũt decocto additis libris quinq; mellis fit deindè syrupus, q sine aromatib. vel sine additionẽ dr, & id qa interdũ dũ illa coquũ tur addũtur q̃dã aromata raro linteo ligata simul coquẽda: nẽpe cinamomũ, calamus aromaticus, nardus, crocus, zĩgiber itẽ, & piper lõgũ, pterea & nigrũ: singulorũ aũt sesqdragma, quidã aũt aiunt hæc addẽda, vt calidior euadat syrupus, ut sit efficacior ĩfrigidiori bus affectib. qđ mihi nõ admodũ probat, nã si ea adderẽtur, q maiorẽ ui calefaciẽdi hẽent, putarẽ ea addita, vt medicamẽtũ magis calefaceret. Verũ cũ oĩa q in priori ordine sunt, fere ad quartũ, vel saltem ad tertiũ ordinẽ calefaciẽtiũ accedãt, neque eam, quæ insuper addatur, aut plura, aut calidiora sint, non puto vt magis calefaciant esse addita, nã calamus aromaticus, nardus, & crocus, parũ extra secũdũ ordinẽ ascendũt, piper verò longũ & nigrum & zingiber,

giber,& si insigniter calefaciant,prima tamen confectio & pyretrũ, & zingiber,& longum piper magis copiosum habet,vt illud præte ream quòd nigrum piper: & si videatur plus caloris habere longo, illud tamen, cum in tenuiori substantia quàm in longo fundetur, citius digestus euanescit,quàm vt possit multam imprimere:vnde puto alia de causa quàm vt magis calefaciant: nigrum enim piper additur, vt quamuis ipsius vis præpartium tenuitate cito dissolua-tur, tamen antequàm dissoluatur adiuuat eorum penetrationem in intimiores partes,quę deinde vim calefaciendi diutius integras ser uare possunt:sicut longum piper & zingiber, quæ propter hoc ip-sum repetita sunt in hac additione, crocus verò & concoctoriam vim habet,quæ non parum vtilis esse potest vbi morbus à cruda,& crassa materia ortũ habet, nardus, aut calamus aromaticus unà cũ croco in tanta copia eorum quæ digerunt, & attenuant, & calefa-ciendo laxãt, ea astringendi mediocri facultate, qua suapte natura prædita sunt, possunt viscerum & particularum robur seruare. Ci-namomum autem suaui suo odore & spiritus consolare, & vitalem facultatem præter id quod omnẽ ferè malorum humorum mali-tiam corrigit,& obstat quominus putrescant.Sed de eo satis;de sy-rupo qui ex corticibus citri paratur, aliquẽ sermonem habeamus, cum ipse quoque capiti imbecilo non parum conducat.Sed & ven triculo & tãdem omnibus visceribus:præsertim vero cordi: in affe ctibus tamen frigidis:quamuis si Gal.credimus de partibus mali ci tri i agenti,non plurimum calefaciat, odore siquidem grato naturę illorum non parum familiare est, amaritudine autem potest & cale facere,& attenuare,sed & cõcoctionẽ iuuare,vt secundo de alim.fa cul.docuit Gal.non conficitur autem ex tot simplicibus is syrupus, quin & inter simplices non potuisset: recenseri: sed hoc nihil alio-quin refert, modus confectionis est vt decocta libra corticum ex li bris quinque aquæ ad cõsumptionem duarum partium, additaque mox libra zacchari fiat syrupus, qui deinde conditur, vel vt iunio-res solent loqui,aromatizatur ex granis quatuor musci,aliqui autẽ, ait Mesue,dum coquitur hic syrupus,addito nempe zaccharo deco cto ex corticibus, addunt aliquam portionem corticum citri co-quendorum simul cum eo syrupo:Quod si fiat, vires sanè maiores sibi cõparabit, sed erit minus gratus,vtpote qui sit amarior futurus quidã etiam sericũ coccineũ cũ eo syrupo coquendũ imponuut,& id,quia ea omnibus Arabibus fuit sententia, quòd sericum illas ui-

res

res haberet, & cordi plurimum, & spiritibus recreandis conduceret, & longè etiam magis si cocco tractorio sit infectum, vt insinuasse uisus est Mes. quis Auicenna illud crudum magis laudasse visus sit, Græci tamen hæc non tanti facere, nam sericum in materia medicinali non recensuere, sed & coccum infectorium non his facultatibus, quas Arabes illi tribuere, præditum esse opinati sunt, sed facultate astringēdi, & citra morsum desicandi: unde & in magnis vulneribus: præsertim neruorum vtile esse medicamentum censuere, sed & mulieres has in ipso vires nouere præcipue obstetrices, quæ illo in puluerem redacto cum modico thure aut mastichæ ex ouo sorbendo vtuntur in prægnantibus si timeant futurum aborsum. tempus autem oportunum fuerit, vt ad syrupos qui maxime apti sunt melancholicis affectibus curandis siue & assatione fuerit genitus humor melancholicus: siue sit vt fex sanguinis, transitum faciamus, nam neque incongruus est is transitus; quia & præcedens multis horum non est ineptus, cum enim in istis melancholicis affectibus, tum caput, tum cor, frequenter male afficiatur vt in melancholia & furore seu mania, tum etiam ventriculus, vt in hypochodriacis, & iis omnibus præcedens syrupus non parum conducat: nō erit horum inepta connexio, sunt autem hi syrupi ex fumaria compositus, ex pomis Regis Sabor, ex pomis compositus, & ex epithymo, qui omnes à Mesue referuntur. In hoc verò syrupi hi conueniunt quòd præterquam quod vim habent parandi materiam adustam biliosam quæ iam ad atræ bilis naturam vergit, & salsam etiam, & acrē pituitam, (multa enim accipiunt, vt paulopost magis particulatim exponemus, quæ demulcent siccitatem, asperitatemque horum viciosorum humorum eosque deliniunt) habent etiam, licet non insignem, aliquam tamen vim soluendi. Vnde eorum plerique, si aliqua copia exhibeantur, satis maiorem moliuntur, citata aluo, purgationem: sed & aliqua insuper accipiunt, quæ attenuant & obstructiones aperiunt. Agamus tandem particulatim de ipsis, & primū de eo qui passim appellatur syrupus de pomis sabor Regis, vtpote qui & simplicior sit: conficitur verò ex duabus libris succi domesticæ buglossę, & totidē sylue stris, tribus verò succi malorum dulcium, in quibus foliculorum senæ vnciæ iiij. per diem fint macerate, ac vnica ebulitione bulierint, mox verò illis colatis additisque tribus zachari albi libris, conficitur syrupus, ita tamen, vt dum hęc coquuntur, duæ dragmę croci in linteo deligatę additiantur: ac fricetur

cetur sæpe linteus, vt vis oroci facilius excipi à medicamento possit. syrupus is maxime vtilis est ad humorem melancholicum temperandum, nam succi illi buglossę vtriusque: nempe & quæ nũc vulgo buglossa dicitur, & quæ borago, temperata sua, & leui quadam caliditate, & præterea humiditate id præstare possunt, succus verò malorum dulcium, & bene olentium, & ipse humidus est, & ad aliquem calorem, vt secundo de alimen. facul. docuit Gal. inclinat, sed & cordi admodum gratus est eius odor suauis, quo pręsertim cor roboratur & spiritus illius, cuius pręsertim in melancholicis affectibus multa ratio, vt omnes testantur est habenda. Sene verò additur, vt: si quid illius humoris sit, quod iam paratum est, nec sit admodũ pertinax, facile & paulatim, sine agitatione earum partium, quę non dum ad vacuationem aptę sunt educatur. Vnde in quartanis febribus & reliquis affectibus melancholicis in maximo vsu est syrupus hic: incipimus autem primum à syrupo de pomis simplici, mox vero ad hunc accedimus, cum gradatim progredi volumus. Post hunc de eo syrupo de fumaria sermonem habeamus, qui uel maior, vel compositus solet appellari, cuius hęc est compositio. Primum fit decoctum ex myrobalanorum citrinarum, itē & chebularum dragmis viginti; boraginis, violarum, absinthii cuscutę, singulorum vncia vna, radicis dulcis, rosarum, singulorum semuncia, epithymi polypodii: singulorum dragmis septem, prunis centum, passullarum semilibra: tamarindorum, casiæ fistulę egiptię: singulorum vnciis duabus, his omnibus decoctis vsque quo absumatur pars tertia, decocto percolato additis succi fumariæ cocti & despumati libris tribus, & totidem zacchari fit syrupus, merito quidem laudatur hic syrupus, quòd vim habeat roborandi viscera; pręsertim verò ventriculum & iecur, nã absinthium, rosę, & passulæ possunt id optime præstare, quæ & obstructiones iocinoris possunt reserare, cuscutã verò potenter obstructiones lienis aperire creditur: habet vero aliquam vim purgandi & myrobalanis citrinis & chebulis quarum satis magnam copiam prę aliis accipiunt, & eas adiuuãt excitantque epithymum & polypodium, & cum citrini myrobalani bilem flauam imprimis educant tenuemque: chebulæ vero pituitam, epithymum, & polypodium illis vim addunt, vt & crassiores humores, tum exustos, tum salsos possint præterea vacuare, cassia autem adiuuat qui dem & ipsa sua solutoria facultate: sed magis modo substantiæ lenitateque siccitatem eorum medicamentorum de

mulcent, tamarindi passulæ, & radix dulcis, flores boraginis, uiolarumque, & præterea pruna, quamuis & refrigerẽt ut tamarindi uerum per eam facultatem, qua purgant eductis salsis & exustis humoribus, utilis est eius usus cutaneis affectionibus ut sunt species lepræ, & impetiginum, utpote quia licet non insignẽ moliatur uacuationem, paulatim tamen & sæpe attrahendo ad inferiorem aluum, eos auertit à cute & assuefacit ut ferantur ad aluum inferiorem. quo fit deinde, ut cutis libera magna ex parte ingruentibus eam humoribus euadat. is autem est ordo in his cutaneis affectibus ut priori utamur syrupo simplici ex fumaria: mox uero cum inueterascit affectio & fit difficilior, ad compositum accedamus: sed & in affectibus a lue gallica aliquod fomentum habentibus utilis & frequens apud medicos est istius syrupi usus. Tertius post hos describatur, consideraturque syrupus qui ex pomis compositus nuncupari solet, cuius descriptionem medici, & eorum ministri ex Mesue capite de soda frigida ab humore melancholico descripsere. ita aũt se habet, Accipit capillos Veneris appellatos, radices utriusq; buglossi, flores earũdem, polypodij, epithymi: singulorum unciam. folliculorum senę, clamepytios, stœcados, singulorum dragmas septẽ, chamedrios, schœnãthi, helebori nigri: singulorũ autẽ dra. tres, fumarię dragmas octo, eupatorij dragmas quatuor, succi malorum dulcium uncias octo, præter epithymum & succum, cętera ex aquæ libris quatuor coquuntur ad medietatem. quibus coctis, epithymum additur, quod una ferueat ebullitione, ac omnibus mox percolatis additis zaccharo & succo illi decocto cõficitur syrupus. in multo usu muloque in honore est is syrupus, in affectibus ex atrabile suam habentibus originẽ: præsertim uero si ab humore qui in melancholicum ex assatione degenerauerit. Vnde in furore uel mania Mesue illum summis laudibus effert: nam & uim insignem habet ad liniendã istius humoris siccitatem asperitatemque ex utriusque boraginis radicibus, floribusque, quæ temperati caloris cum humiditate sunt, itidemque & succo pomorum dulcium, qui quàm maxime in his affectibus utilis, sed & uim magis insignẽ habet attenuandi, quod ferè in his affectibus qui ab humoribus his crassioribus & terreis fouentur maxime conducit: attenuãt autem chamedrys, chamepithys, schœnãthũ, Eupatorium, & fumaria. quia autem scopus fuerat illi, qui istius compositionis fuit auctor, non modo parare uitiosum hunc humorem ad uacuatio-

nem faciliorē & eius asperitatē demulcere,ut minus molestus esset: Verum & facile sine ulla ui:siquid paratum esset præterea detrahere non exagitatis partibus illis,quæ nōdum ad eductionem aptæ sunt, ideo nigrū ueratrū,polypodiū,epithymum,senamque addidit,neque tamen ea copia, ut multam uim possint renitentibus & ineptis humoribus inferre,sed quanta posset facile sequentes humores quasi allicere: Vnde facultatem aliquam purgandi habet is syrupus, & maiorem quàm præcedens qui ex fumaria maior fuit nuncupatus : potest autem melancholicos ac exustos humores modice & facile educere. Postremo uero loco syrupus ex epithymo in hūc ordinē constituatur,qui & si adustos præsertim & melancholicos cuiuscunque ferè generis humores purget, mistos tamen humores ex omni excrementorum generatione detrahere etiam potest,ut pituitam salsam,& bilem.epithymum enim cuius eam copiam accipit ut ipsum solum istius cōpositionis quasi basim,ut nostri iuniores loquūtur,cōstituere possimus,cui quidē facultas prima est melāchōlichum succum detrahere.accipiuntur autem huius drag.xx,myrobalani uero omnes induntur,quarum aliæ bilem,quædam melancholichum,quædam pituitosum humorem ut primo libro fuit expositum,purgare creduntur indarum tamen. & citrinarum plus; nam drag.xv.iniiciuntur sicuti fumariæ & cuscutæ drag. x. thymi calamēti buglossi emblicarum,Belliricarum,radicis dulcis,polypodii, agarici,stœcadis singulorum drag. vi. rosarum, seminis feniculi, anisi singulorum drag. ij. pruna. xx. passularum detractis acinis. drag.iiij.tamarindorum unc.ii.s. sapæ. lib. 2. Sacchari uero quatuor. Agaricum autem & si multiplices humores possit educere, pituitam tamen,& bilem præcipue sicut polypodium melancholichum humorem & pituitam præsertim salsam ducit. Thimum autem,calamētum,cuscutę,fumaria,stœcas potius officium habent,ut crassos humores attenuent,& corpus fluidum,uiis sanè apertis,reddant cui conferunt; & semina,nisorum, & feniculi, quamuis hæc & aliam commoditatem,ut 2.de ratione uict.in acutis morbis Gal. exposuit, afferant: nam grato, & aromatico suo odore gratiam ventriculo & reliquis visceribus conciliant,quominus quasi abhominētur virosum,& ingratum odorem,immo iniquam qualitatem medicamētorū purgantium.quę adiuuant,sunt rosæ,stæcas,passulę, & fumaria:hæc.n. omnia robur addunt sua modesta astrictione languescentibus uisceribus, dulcis uero radix, itemque & passulæ,

prunaque:

prunaque: tamarindos etiam illis addiderim & sapam, quę familiaritate & lenitate humiditateque suæ substantiæ possunt, & medicamentorũ acriũ, & humorum asperitatem demulcere, & uias delinire. Vnde præstans est medicamentum quod & ad apparatum humorum, & ad facilem eorum uacuationẽ est apprime utile, in illis pręsertim affectibus, qui ex exusta bile, aut salsa pituita, uel ex melancholicis humoribus mistim excitãtur, ut scabies difficilis & prauæ naturæ, & gallica lues, & capitis externi morbi, vt sunt areæ, faui, acores, & id genus alij: in lepris quoque, & incipiente elephãtiasi, a græcis appellata affectione. sed ad alios iam syrupos transeamus, qui in tussi, & affectibus membrorum respirationi inseruiẽtiũ, præsertim verò cum à crassa & lenta materia ob sidentur, utiles sunt, & quamuis multiplices ubique in libris medicorum, tum antiquiorum, tum etiam recentiorum reperiantur, ad compositiones syruporum huic scopo attinentium. Nos tamen eas hoc loco exponemus, quæ ubique ferè in usu sunt, atque paratæ apud seplasiarios reperiũtur. hæ uerò sunt, vt à mitioribus & lenioribus incohemus: syrupus quẽ ex liquiritia uel glycyriza, hoc est, ex radice dulci nũcupationẽ habet: deinde qui ex hissopo: tertio ille qui ex marubio seu prasio, postremo qui ex calamẽto: posset verò in hoc ordine collòcari, & scilliticũ oximel: sed potius ad simpliciorum syruporum ordinẽ pertinere uidetur. Verũ antequã rẽ hanc particulatim tractemus, quędã in vniuersum exponẽda sunt, vt horũ cõpositionũ rationes facilius possint explanari: hæc verò accepta sunt ex Gal. 7. de cõp. med. sec. loc. cũ partes ad superiorẽ appellatũ vẽtrẽ pertinentes crassa lentaque materia sunt refertæ, facta angustia in uiis spiritus, quia aut bronchia in pulmonibus obstrunt, aut spatiũ in thorace repletũ, fit angustius: unde difficilis cõcitatur tussis cũ multa spirãdi difficultate. & quãuis plurima, & frequẽs fiat tussis, nulla tamẽ, aut modica fit excreatio, quia materia illa ob crassitiẽ, & lentorẽ remittitur, vt non facile impetu aeris per tussim extra impelli possit, nisi postquã materia per cõcoctionẽ fuerit reddita minus cõtumax, & aptior ut elidatur. quod citius fit, & commodius, si medici opera accedat, qui ea adhibeat remedia, quibus facilius pertinax materia possit superari, & cõmodius educi. duo uerò sunt quæ imprimis, ut ibi docuit Gal. id præstare possunt: primum, ea, quæ attenuent dissecentque & detergant crassos hos & lentos humores, qualia sunt quæ calida sint & partium tenuiorũ, ut tamen neque multa sit

 horum

horũ caliditas, quãta nẽpe poſsit eos ſiccando magis indurare, nam his potius deterior fiat affectio. Verũtamẽ neque hoc etiã ſatis eſt, verũ oportet & id præſtare, quod in omni ferè vacuatione (præcipue ſi fiat per manifeſtas uias) maxime cõmodũ eſt, ut fluidæ & leues uiæ reddantur, per quas uacuationẽ moliti ſumus: id verò præſtantius fit his que mollire, applanare, leuigareque poſſunt, qualia ſunt humectantia. Vnde ait Gal. ꝙ diſſecantibus & detergentibus opportet ea addere, quæ humectẽt, tũ in ratione victus adminiſtrata, & per medicamẽta adhibita, quare in his cõpoſitionib. ſemper hi duo ſcopi ſpectãdi ſunt, quãuis nõ pariter & ęquali rõne, ſicuti neq; horũ humorũ, q̃ partes has occupãt eadẽ eſt natura, q̃a alij alijs sũt craſsiores uel minus craſsi, magis vel minus lẽti. Examinemus igitᷣ primũ ſyrupũ, q̃ à radice dulci vel, vt aiũt, a liq̃ritia nomẽ ſortitus eſt, & à Meſue deſcribitᷣ. Accipit aũt radicis dulcis duas uncias unã capillorũ veneris, mediã hiſſopi, q̃ ſimul macerãda sũt ex libris quatuor aquę cõmunis, ac mox ad medietatẽ coquẽda, ac colãda. decocto verò iniiciẽdę sũt mellis Zacchari penidiarũ ſingulorũ quidẽ uncias octo, ſex aũt aquę roſatę: quibus additis ex arte cõficiatᷣ ſyrupus. quæ ſi ad examen reuocemus in hyſſopo ſatis inſignis eſt uis attenuãdi & detergendi: in capillis Veneris aliqua certe ſed exigua uis attenuendi: & aperiendi: extenuat enim craſſa excrementa in thorace, vt Gal. 6. de ſimp. medicamentorũ facultatibus tradidit. maior in melle poſt hyſſopum uis deterſoria & attenuatoria: in radice verò dulci uis habetur moderate humectandi leuigandique & applanãdi aſperitates in thorace & alijs etiam partibus: Vnde medicamentum commodiſsimum tuſsientibus eſt; ſed & zaccharũ & penidiæ appellatę, eandẽ ferè vim habent: nẽpe humectandi: præſertim cũ ex aqua coquuntur, ac tẽperandi deliniendique exaſperatas pulmonũ partes. aquã roſaceã cur auctor addiderit, non equidẽ poſſum aliam rationẽ afferre: niſi propter cõciliandã ex grato odore aliquã medicamento gratiã. nã quod nõnulli referunt, inicii, ut aliqua moderata aſtrictione robur particulis illis addat, ut deinde ualentius poſsint extrudere tuſsiendo infarcta excrementa. & ſi non damno non tũ etiã admodũ mihi probatur, quia adſtringentia, vt loco antea citato monet Gal. quantum ad id quod primũ præſtant, non admodũ utiliter immiſcentur medicamentis ſputũ iuuantibus: quod ſi aliquid omnino addendũ ſit ob partium illarum robur: id oportet, vt ſit modicum. In aliis autẽ ſimplicibus ex quibus ſyrupus is cõficitur, tanta

est astrictio, quanta ad id officinm potest esse satis, nã & radix dulcis nõ est astrictionis expers, & eius ẽt magis particeps est capillus veneris. est aũt syrupus hic tẽperati cuiusdã & modici caloris, qui pleuriticis ẽt põt esse cõmodus: si quando crassa & lenta expuant: nã citra noxã cũ non possit calefaciendo inflammationẽ irritare, extenuans & dissecans crassiciẽ humorum, facilius sputum reddit. In hoc ergo horum syruporum ordine qui crassas & difficiles in thorace materias ad facilẽ excreationẽ parant, post simplices, is primus sit & aliis mitior & temperatior. secundũ verò locũ in his qui passim & vbiq; in vsu sunt, est, qui ab hyssopo nũcupationem habuit, & ex his conficitur. Accipit aũt hyssopi, radicũ apii, fœniculi, radicis dulcis: singulorũ drag. x. ordei mũdi semũciã, seminũ maluę, cotoneorũ malorum, tragacanti: singulorum drag. iij. capillorũ veneris drag. vj. zizipharũ, sebesten, singularũ drag. xxx. passularum exacinatarũ drag. xij. ficuum aridarum pinguium, palmularum pinguiũ singulorũ tantundem, hoc est, decem numero, penidiarum albarum libras decem, prædictis decoctis ex aquę cõis copia quanta satis sit, decocto addantur penidiæ, & postea conficiatur per vlteriorẽ decoctionem syrupus, qui priorem vim maiorẽ extenuandi & detergendi hẽt. præterea uerò suo humore cũ quodam lentore leuigandi & applanandi omnem asperitatem partium in thorace contentarum, nã hyssopo, qđ insigniter extenuat, addantur radices fœniculi apiiq; & liberalior copia capillorũ veneris, q oĩa, præter id qđ attenuandi facultatem habent, possunt & lotia ciere, quod si modeste fiat in his affectibus, non parum vtile est, partem. n. aliquã illius materię attenuatam per vrinam deriuare poterunt, vnde & vulnerarij medici iã diu in illis curandis, qui ex thoracis vulneribus suppurati fiunt tãdẽ quibusdã vtũtur decoctis, quæ ipsi potiones ad cassatos suo ipsi modo appellant, quæ præter vim disecãdi insigniter etiam lotia proritãt, qđ adiuuat & maluæ semen: caricæ vero pingues, ut Gal. 2. de facul. alimentorum testatur, vim habent detergentem, cuius & passulę hordeumque non sunt expertes, quamuis & hęc & tragacantum, zizipha, sebesten & penidiæ, non minimam vim applanandi & deliniendi internas thoracis partes hẽnt in eisdem autem affectibus syrupi istius vsus vtilis est, in quibus & prior, nisi quòd hic ualentius eadem efficit, quæ & prior, utpote qui maiorem vim attenuandi & detergendi habent maiorem etiam leuigandi & deliniendi particulas in thorace: vnde à prio-

ri solemus incipere,& cum morbus inueterascit,& pertinacior fit, ad hûc mox accedimus,quemadmodum si pertinacior fiat affectus, & magis adhuc inueterascat,crasiorque & magis lenta euadat excreanda materia,syrupo plerunque vtimur,qui ex prasio,hoc est, ex marubio nomen habuit.Conficitur autem in hunc modum. Accipit prasii uncias duas hissopi, capilorum ueneris singulorum drach.vi.radicis dulcis drach.i.calamenthi, anisi,radicum fœniculi,apii singulorum drach.v.seminum maluæ,fœni græci,iridis,singulorum drach.iii. seminum lini, cotoneorum singulorum drach. ii.passularum exacitatarum unc. v. ficus aridas pingues xv. numero, penidiarum, mellis despumati: singulorum lib.ii. Is ergo est alijs potentior calidiorque, & præterea uim maiorem habet extenuandi,digerendi,& detergēdi. Nam prasium imprimis, uel ut latini dicere solent, marubium, satis insignem facultatem attenuandi detergendiq; habet, & digerendi, nec non & iris, præterea & calamentum,nec his caret fænum græcum, quanuis non eam admodum uehementem,ut hyssopum.In præsentia, & capilum ueneris, radicesque fœniculi,& apij,& semen anisi prætercam,ut pote quorum proxime facta sit mentio,de semine autem lini & cotonei mali.hoc tantum dixero, quòd mea hæc est sententia ipsa in compositione istius syrupi accipi propter muscilaginosum succum qui in cortice est,quiquè dum hæc semina ex aqua :præsertim si aliquantisper sit calida concutiuntur,detrahitur,& a iunioribus muscilago appellatur, & uim habet deliniendi, & leuigandi asperitates omnes, neque enim eorū mihi probatur sententia, semen cotonei hic admitti, ut syrupus sit alicuius astrictionis particeps, nam capilus ueneris,ut supra testati sumus,potest hoc quātum satis sit præstare, Ad difficiliores ergo thoracis affectus, & ex crasiori magisque lenta & pertinatiori materia concitatos uim maiorem habere potest is syrupus.Reliquum esset ut & de syrupo ex calamento aliquē haberemus sermonem, qui & ipse in tussi difficili,præsertim in senibus plurimum laudatur ad extenuandos,& dirigendos crassos,& lentos humores: præterea uero, ad liberanda omnia uiscera ab infarctu & obstructionibus: præcipue uero lien, & merito quidem laudatur,nam utrunque calamentum syluestre nanque,& domesticum cuius utriusq; duas uncias accipit,potēter extenuat, detergit, & digerit idē etiā lygresticūm,daucus & schinanthū præstare possunt: singulorum autem quinque dragmas accipit,passularum additur

tur ſemilibra,& ex mellis duabus libris conficitur ſyrupus, coctis nempe prioribus medicamentis ex aqua de more aliorum, additoque ſubinde melle: ſed in hoc particulatim exponendo non erimus multi, hæc enim pauca ſatis eſſe poſſunt ei,qui probe memor ſit eorum,quæ hactenus litteris tradita ſunt. Multi præterea & alii ſyrupi deſcripti tam in iuniorum,& latinorum libris,quam priſcorum reperiuntur, quos ſi uelemus omnes perſequi nimis in longum noſtra protraheretur tractatio,vnde cum maiorem eorũ partem,qui in frequentiori uſu ſunt explanauerimus,præſtiterit ut iã finem illi impreſentia imponamus,nam ſiquis illis animum aduerterit,quæ hactenus fuere expoſita,facile & aliorum rationem aſſequi poterit,ſed & de decoctis quibus pro ſyrupis ſæpe utuntur me dici,ſæpe & ad diluendos ſyrupos,quorum etiam vſus antiquis ſyruporũ uice fuit, nolumus plura uerba facere: quia ſiquis recte ad ea animaduerterit,quæ de ſyrupis dicta ſunt, non egebit longiori ſermone,ut illi ea quæ ad decocta pertinent,explanentur: nam pleriq; ſyruporum fiunt ex decoctis, tum ergo ob hanc cauſam, tum etiam quia rariſsime decocta ſeruari diutius apud apothecarios ſolent,aut poſſunt:nollumus in his explicandis tempus terere.

De Trociſcis. Cap. 7.

TRociſcorũ,quos poſtillos latini uocant,nõ una eſt ratio,niſi quatenus ad eorum formã,& figuram,& confectionis modum pertinet,nam omnes ex aridis medicamentis tritis,& in puluerem redactis,moxq; aliquo liquore,ut coherere posſint, aſſumptis, ac in orbicularem figuram depreſſam tamen lupinis ferè ſimilẽ confecti cõponuntur:unde græce trochiſci uel cicliſci a latinis uero, paſtilli dicuntur facultatibus uero,& modo, quibus illis utimur, plurimum differunt, aliis enim utimur interius per os aſſumptis,& deuoratis;aliis uero,exterius adminiſtratis, quibuſdã etiã utroq; modo. Sed hanc diuerſitatẽ uſus exponemus ubi de illis particulatim agemus:primũ enim hoc percipiendũ eſſe arbitror,quòd inter medicamẽta quæ ore aſſumpta uim habent corpus immutandi, præſertim attenuando,ſecãdo,digerendo,& exiccando,aperiendoq; uidetur trociſcorũ forma & uſus maiorẽ uim habere, ſeruata tamen aliorum paritate, quia ſimplicia e quibus conficiuntur: ſecundum totã ſuam ſubſtantiã,& uniuerſas uires ingrediuntur, & præterea

tur quæ ſuã à roſis appellationem habuere, deſcribuntur ât à Meſ. in hunc modum:accipe roſarum aridarũ aureos vi.ſpicæ nardi aureos.ii.radicis dulcis aureos iii.ligni aloes aureos.ii.ſpodii aureũ j. croci ſemiaureum, maſtichæ drag.ii.ex vino albo aſſumpta omnia in trociſcos redigenda ſunt. in his priori confectioni additum eſt lignum aloes appellatum,vel agallochum,quod cum ſit aſtringentis guſtus cum quadam amaritudine,vt Dioſcorides tradidit, vim habet obſtructiones aperiendi,roborandi viſcera, extenuandi craſſos humores,& humida ventriculi vitia emẽdandi, & iocinoris doloribus ſuccurrẽdi pręter id, quod Auic.illi vim attribuit cordi roborando idoneã,addit & ſpodium quod Arabes cãnæ appellant,eo quod ex quibuſdã cãnarum radicibus cõbuſtis conficeretur, rem, mea quidẽ ſententia , his temporibus ignorata. additur & parum croci ꝗ calefaciendi aliquantulũq; exiccandi, & ipſe vim hẽt,&,vt ait Dioſcorides, ciendi vrinã, præſertim verò concoquendi quæcunq; concoctione egent.roborant ergo viſcera, aperiuntq́; hi paſtilli ſatis inſigniter,excrementoſum humorẽ deſiccant, colligunt que laxiorem ex nimio humore redditum ventriculum, quare diuturnis febribus,quæ ad malum habitum,& aquam inter cutem aducũt, ſunt maxime vtiles:tertium ordinem obtinere poſſunt,qui ex roſis maiores dicuntur,itidem à Meſ.deſcripti,quorum compoſitio ſe habet in hunc modum. Accipiunt roſas aridas ad dragmas quatuor,agallochum ad dragmas duas,vel lignum aloes ut Arabes appellant:ſeſquidragmã verò maſtiches,ſpicę nardi,cinamomi,caſſiæ,ſchęnanthi, Abſinthii, ſingulorum dragmam. ex quibus tritis decoctoq; quinque radicum communium & vino veteri aſſumptis fiunt paſtilli in his præter decoctum radicum, in quibus vis inſignis aperiendi,& lotia ciendi, ſuperioribus aduntur cinamomũ, caſsia, quorum quanta vis ſit in aperiẽdis roborandiſq; viſceribus, & putredini obſiſtendi, nemo non nouit, & ob id ẽt in hoc deſcribendo non erimus multi,ſicut etiã in ſchęnantho & abſinthio. Sed his etiam valentiores ſunt,qui à roſis & eupathorio ſuam hẽnt nuncupationem,nam pręter roſarum drag.viii.& ſpicæ drag.iii.& ſpodii ſeſquidragmã,& tres dragmas radicis dulcis,accipiunt rhabarbari drag.iiij.quod præterquàm, quòd mirifice obſtructiones aperiat,craſſas materias ſua amaritudine & partium tenuitate attenuet & detergat , vi aſtringente laxata viſcera ac imbecillia colligat & roboret, excrementitiamque humiditatem deſiccet,aliquid etiam habet

habet quod posſit: ſiquid eſt paratum ad vacuat ionem, nulla vi ineptis illata; vacuare. Accipiunt etiam ſucci eupathorii dragmas. x. de quo quia in ſyrupis loquuti ſumus, in præſentia non multa dicemus, credimus ſiquidem in his nos, & vero eupathorio Dioſcoridi,& Galeno noto vti poſſe,quod nunc agrimonium vocant,& Meſues etiam eupathorio, nam licet in nomine decepti ſint Arabes, in facultatibus tamen illius herbæ, vtpote quia ab ipſa experientia fuerint edocti,non crediderim fuiſſe deceptos quin & quòd iocinori roborando & aperiendo commodum ſit medicamentum nouerint. Præſtantiſsimi verò in obſtructionibus aperiendis,& facile educendis humoribus,qui obſidēt obſtructa viſcera, illisque roborandis,atque etiam in lotio ciendo ſunt paſtilli, qui ex rhabarbaro dicuntur, rhabarbari enim copia quam accipiūt longo interualo alia omnia ſimplicia ſuperat, accipiunt enim dragmas decem rhabarbari, quatuor autem ſucci eupathorii: roſarum tres,ſpicę,aniſi,rubicæ, abſinthii,ſeminum apii,aſari|; ſingulorum dragmam,amigdalorum amararum dragmas quatuor, vnde apparet quod maiorem vim aperiendi quàm ſuperiores habent,& ciendi lotia,nam rubia, & aſarum,& præterea apii ſemen,ſpicaque ea facultate ſunt prædita, & ex ea rhabarbari copia, maiorem etiam facultatem ciendi aluum. Vnde in diuturnis febribus,& illis in quibus iam adeſt cachexia, ſubeſtque futuræ aquæ intercutem ſuſpicio,optimi ſunt, & in multo vſu:ſi recte parentur. Sunt & eaſdem febres admodum vtiles qui ex abſinthio dicuntur,& ipſi in frequēti vſu,quamuis qui de rhabarbaro dicti ſunt valentiores ſint:ſiquis recte extimare voluerit copioſius ſiquidem rhabaabarnm illi accipiunt,hi enim conficiuntnr acceptis roſarum, abſinthii, ſingulorū autem dragmis duabus,rhabarbari,ſucci eupathorii, aſarii,apii,ſpicę,maſtiches,malabatri,amigdalarum amararum:ſingulorum dragmam,illisque ex ſucco endiuiæ aſſumptis. Sed de his, ſicuti etiam de illis qui ex eupatorio ſuum habuere nomen, & in hunc modū componuntur, vt accipiatur mannæ & ſucci eupatorii, vtriuſque autem vncia,roſarum ſemuncia,ſpicæ tres dragmę,rhabarbari, aſari,aniſorum ſingulorum dragmæ.ij.s.ſpodii tres dragmæ componantur ex ſucco eupatorii,non multa ſumus dicturi, ex illis enim quæ de aliis dicta ſunt,facile & horum vires,& robur percipi poſſunt,quare ſuperuacaneum eſſe videtur in longius ſermonem prothraere. Ad paſtillos autem,qui à caparibus nomen habuere tranſeamus

ſcamus

ſcamus: quique in plurimo vſu ſunt apud omnes ferè in curandis affectibus lienis: præſertim in validis,& antiquis illius obſtructionbus,& ſchyrhoſis tumoribus,nam ex omnibus ferme medicamentis quę in his lienis affectibus quos nuper recenſuimus, ſolent ab authorib.plurimũ cõmendari.Cõficiũtur aũt hoc mõ,accipiunt.n. primum corticis caparorum, & agni caſti,vel viticis ſeminum ſingulorum drag.vj.quę vtraque vim habent attenuandi, detergendique ſatis inſignem,cum ſunt tenuis ſubſtãtiæ,vel partium tenuiuũ, amaritudinis non expertia,cum aliqua auſteritate, quæ indicat nõ deeſſe aliquam vim aſtringentem, qua robur viſcerum ſeruari poſſit,quæque omnia ſunt apprime,non modo vtilia,verum & neceſſaria ad aperiendas viſcerum præſertim iocinoris,& lienis obſtructiones,& atterendos,diſcutiendoſque duriores eorum tumores, accipiunt pręterea nigellę,calamenti,ſucci eupathorii,acori,amigdalarum amararum,naſturii,amoniaci,foliorum rutę,ariſtolochię rotundę ſingulorum dragm. ij. quæ omnia, excepto amoniaco, vim molliendi inſignem habent, & durioribus affectibus perquàm commoda ſunt: valenter enim attenuant digeruntque: poſtremo accipiunt cyperi,ac ſcolopẽdrii vtriuſque dragmas duas, quorum primum incidendi, & extenuandi cum modica quadam aſtrictione vim habet. De ſcolopendrio non eſt cur multa dicam, quòd aſplenon ideo dictum quia minuendo, lieni aptiſsimum ſit medicamentum, vnde; quod paulo antea diximus,efficax remediũ eſt ad tollendos inueteratos induratoſque lienis affectus,quo non modo interius ſumptum ex aliquo huic rei idoneo decocto (quale,id eſt,cuius Meſue meminit,nempe ex radice capparorum, fraſcinique,& ex myricę foliis ex vino decoctis,cui decocto Gal.oximel addidiſſet, nam in his affectibus cenſuit nunquam eſſe prætermittendum acetum) mirifice poteſt prodeſſe verum & exterius aliquibus oleis,vel ceratis exceptum,& illitum,vel adhibitum non parum ſolet eſſe vtile.Sunt & aliæ duæ trociſcorum deſcriptiones, qui itidem tam exterius quàm interius adminiſtrati vtiles ſunt, & eandem vim habent quique cum & ipſi in vſu ſint, & parati reperiãtur,non ſunt ſub ſilentio prætereundi,habent autem conſimiles ferè facultates, ambę enim poſſunt ſanguinem reprimere, & ſiſtere vndecunque ille profluat,ſiue illinantur,ſiue deuorentur; primum autem de illis agemus,qui à terra lemnia vel ſigillo lẽnio: vel terra ſigillata à qua pręcipue accipiunt nomen, quorumque auctor fuit

Meſue

Mesue, & quia sanguis fluens reprimi nō vnica facultate, sed multi plici pōt, nam & per refrigerantia, & per exiccātia, & per agglutinātia, & perastringētia, vt ea etiā prętercam quę exurendo inducta quadā crusta; quasi operculo quodam pręcludunt exitum fluēti sanguini, nā his nullus in medicamentis locus videtur esse, quæ deuoranda interiusque sumenda sunt, signis diligenter compositionem horum pastillorum considerauerit, ex omnibus illis facultatibus constare facile percipiet. Conficiuntur siquidem in hunc modum, acceptis nempe tum sanguinis draconis, tum gummę arabicæ appellatæ assatæ, præterea verò ramich medicamenti, rosarumque aridarum, earundem itidem seminum, amyliq; assi, item spodii, acaciæ, hipocystidis, lapidis hematitis, balaustiorum, boli armena, terræ lemniæ, seminis canapis, corallorum, charnbæ, hoc est, succini vel electri: singulorum dragmis duabus, Margaritarum, tragaganti, papaueris nigri, singulorum sesquidragma, portulacæ assę, cornu cerui usti, thuris, gallarum, croci singulorum dragmis duabus. his omnibus tritis fiunt trocisci ex aqua plantaginis, in quibus agglutinant amylum, tragacantum, nonnihil & portulaca, quæ præterea, & refrigerat, exiccant cætera omnia, & eorum pleraq; astringunt, imo vt & magis exiccent aliqua eorum assantur, nam assatio, vt Gal. sæpe testatus est, siccitati & astrictioni addit, siccant autem refrigerant astringuntque sanguis draconis, rosarum folia, & semina, spodium etiam Arabum quicquid illud fuerit siccat & refrigerat, acacia autem, hypocystis, lapis hæmatites, balaustia, terra lēnia, corallius lapis, margaritæ omnia refrigerant, siccantque plus minusvè astringunt: sed & thus non sine astrictione est, quamuis ea non multa sit. adiuuat ad sistendum præterea sanguinem, tum quia emplasticam habet facultatem: tum uerò quia & desiccat, crocus uerò & ipse astrictionis particeps est, & exiccat, quāuis calida hæc sint desiccando item & succinum fluxiones solet sistere, quamuis potius caloris quàm frigoris videatur esse particeps, quòd autem nigrum papauer refrigerando posit sanguinem fluentem reprimere, nemo est qui non nouerit. potens ergo in hoc officio præstando est hoc medicamentum: si modo aliquibus, aut non careremus, aut rarissime ea haberemus, aut etiam ficta ea non afferrerentur, nam neque lemniam terram, neque bolum armenam me vnquam vidisse putem, quæ vera & fidelia essent. Existimo tamen terram eā quam allatā ex oris orientis pro armena vtimur, non fore inutilē, quia

quia quæcunque illa sit, siue rubrica, siue quid aliud, refrigerat, deficcat, præterea lentorem quendam habet, quibus nominibus & si non sit prorsus par bolo armeniæ, illa tamen non multo est inferior. Valet autem medicamentum hoc, non modo deuoratum: verum & per clysteres: præsertim verò in disentericis affectibus inie ctum ex rebus & decoctis huic affectui accommodatis, imo & exte rius si illis ex aliquo astringente succo, aut oleo illinantur particu læ vnde sanguis emanat. His autem facultate similes sunt pastilli iti dem à Mesue descripti, qui ex charabe ab eo dicuntur, quia accipiunt charabe vt Arabes appellant, succinum verò, vel electrum, vt Græci auctores, vnde & Gal. vij. lib. de com. med. per loca tradi dit litteris, confectionem pastillorum, qui dia electra dicti sunt, & in Asclepiadem relati, qui maxime vtiles esse dicuntur sanguinem expuentibus, Mesues hos suos vim habere ait reprimendi sanguinem vndecunque manantem, eorum autem compositio talis est. accipiunt charabe vel succini partes sex, cornu cerui usti quod dum vritur magis exiccat, & astringit, gummi Arabici, corallorum ustorum, tragacantæ, acaciæ, hypocistidis, balaustiarum, mastichæ lacceæ, papaueris nigri afsi: singulorum autem, partes duas, thuris, croci, apii singulorum partem & dimidiam. Hæc compositio cautè tractanda est, vt pote quæ non parum soporifera sit: & quamuis in ea nigrum papauer & tostum imponatur, quod, vt (vt 3. de comp. med. per lo. ait Gal.) propterea torruere antiqui medici, vt aliquantulum vim soporiferam reprimerent, adeò tamen copiosum opium recipiunt, si quis supputauerit, vt valde soporificum sit medicamentum: præcipue verò, cum nihil accipiat, quod vim aliquam habeat insignem, qua posit se opio & facultati ipsius vehementi opponere de simplicibus autem quæ ad confectionem horum trociscorum accipiuntur, nihil est cur plura dicamus quàm dicta sint in expositione priorum pastillorum: nisi quòd in his & laccea imponitur, siue illa cancamum Diosco. siue quodpiam aliud sit, nam de hoc nolumus in præsentia disputare. vnum tamen hic considerandum est, quòd cum vim imprimis habeat ciendi lotia, & obstructiones aperiendi, non videretur fortasse satis apta huius cum aliis commixtio. possumus tamen huic rei respondere, quòd duplici nomine potest & hoc medicamentum esse in his utile, primum quia siccat, deinde quia dum humores ad urinarias uias mouet, rationem reuellentis au-

xilii

xilii sibi comparat, sed et hoc addendum, quòd si illis vteremur in illis qui ex thorace vel pectore sanguinem exercent neque priores neque isti possent plurimum prodesse, nisi ex melle, aut sapa, aut sy rupo aliquo exhiberentur, quæ vt Gal. 7. de. comp. med. secundum locos monuit, eos ad particulas quæ laborant, possent perducere. Postremo verò loco de pastillis sermonẽ instituemus, qui ab Arabibus: præsertim verò à Mesue, hi enim qui nũc passim sunt in vsu, ex eius libris descripti sunt, de alchechengi dicuntur, est autem alchechengi herba, quam inter species solani recensent tam Dioscorides quàm Gal. eã Latini vesicariam, quia rubentes fructus ceratis ferè similes in quibusdam quasi Vesicis ferat, Græci physsalida & alicacabum nuncupant. Vnde & Paulus pastillorum, quos διαφυσαλίδων appellat, meminit, sicuti Gal. in quarto de compo. medic. secundum loc. aliorum meminit, quos διὰ τῶν ἁλικακάβων nũcupant. Hi verò de quibus acturi in pręsentia sumus, plurimum laudantur in ardore vrinæ & in renum & vesicæ vlceribus, & conficiuntur in hunc modum. accipiuntur fructuum vel granorum vesicariæ dragmæ tres, seminum cucumeris, melonis indi, quem nos vulgo anguriam nuncupamus, item cucurbitæ: singulorum dragmæ tres & semis, boli armenæ, gũmi Arabici, thuris, sanguinis draconis. s. papaueris albi, amigdalarum amararum, succi radicis dulcis, tragacãthi, amyli, granorum pini, singulorum dragmę sex, succini seu charabæ, boli, seminis hyoscyami, opii, singulorũ drag. duę, fiunt autẽ pastilli ex iuleb, aut mulsa: siquis rectè istius compositionis rationẽ inire voluerit, facile percipiet, in ea e sse facultatem deliniendi demulcendiq; omnẽ in lotiis acrimoniam nam primus medicamentorum ordo nempe fructus vel acini vsiecariæ & tria illa maiora semina, quamuis vim habeant ciendi lotia, refrigerando tamen & subinde acrimoniam quę soboles est nitrosarum & biliosarum partium, quæ mixtim cum vrina feruntur, & abradunt vellicantque vias per quas transeunt, obtundere & reprimere, & muliebri quadam humiditate demulcere possunt; sed radicis dulcis succus temperato calore, & humore resistit acrioribus humoribus, & idem pineæ nucleus præstare potest, qui leuigare potest asperitates ab acri humore excitatas: semẽ autem papaueris albi & hyoscyami refrigerando: præter id, quòd mitigant ardorem, & acrimoniam, obtundendo etiã quasi soporatũ sensum, doloris sęuitiã leuiorẽ reddũt, thus maturando sua facultate concoctrice non parum vtile potest esse,

tragacantha

tragacantha autem, & gummi, & ipsa applanandi & leuigandi vim habent, quia verò vlcera anteaquàm ad cicatricem ducantur aliqua semper detersione egent, ideo huic officio inseruiunt amigdalæ amarę, quæ pręterea vna cum seminibus apii aliam ēt cōmoditatem medicamento afferunt. nam cum alioquin ea, quæ dissecant, attenuantque, vt 4. aph. docuit Gal. aduersaria sint vlceratis renibus: cōmoda tamē est eorum intermixtio his medicamentis, quando non multa copia miscentur, quia vt idem Gal. x. de comp. med. secundum loc. docet, in causa sunt, cur medicamenta primaria citius & facilius perueniunt ad vlcerata loca. Curant autem vlcera tandem quæ desiccant, vt bolus armena, & altera etiā bolus, quæ miltos quoque vel macra à medicis dicitur, & sanguis draconis, succinumque præterquam quòd & fluxiones ad vlceratam partem inhibent, vt antea etiam fuit à nobis expositum. Sed & hoc istis addendum est, quòd cognita videtur necessarium: nempe quòd duobus modis solent hos pastillos conficere; aliquando enim iniecto opio, aliquando verò, citra illud. opium videtur necessarium quando tanta est sæuitia doloris, vt ferri nequeat, aliquando enim adeo excrescit, vt & febres & animi deliquium adducat, & vires deiiciat. At uerò si alioquin facile fertur dolor, præstat citra opium illis vti. Multæ etiam; imo ferè præterea innumerę. reperiuntur pastillorum formulæ descriptæ, quæ vel non sunt in præsentia in vsu, vel si quis eis vellet vti, illis cum istis de quibus hactenus habitus est sermo, diligenter collatis, facile erit & eorum rationes percipere. sunt & alii qui potius exterius administrari solent & præsertim in externis vlceribus curandis, & ad præsentem locum non videntur pertinere: quapropter huic capiti hic finem imponemus.

De aliis medicamentis interius sumendis quę uulgo Electuaria vel confectiones solent appellari, quibus ad alia munia quàm ad purgationem utimur. Cap. 8.

ELectuarium vocabulum est medicorum Arabum, ab eo forsitā deductum, quia ex electis præstantioribusque simplicibus confici solita sint id genus medicamenta, vt efficatiora postea sint. quod vocabulum deinde à iunioribus nostris qui Arabas in medicina sibi vndequaque sequendos proposuere, retentum in multo fuit vsu. Gręci verò, quantum ex Galeni lectione assequi possum, hęc

hæc omnia medicamenta antidotos appellarunt: in primo enim de Antidotis libro statim inter initia libri, quid antidotus sit hoc modo explanat, quòd est id genus medicamentorum, quæ non exterius administrata, sed intra assumpta malas corporis affectiones sanare solent: præsertim verò diuturnas. addidit ille idem 2. libro, vnde & triplices antidotorum differentias exponit, quia nonnullę veneno epoto opem ferunt, aliæ venenatis ferarum morsibus auxilio sunt: nonnullæ verò morbis ex mala victus ratione excitatis vtilem operam præstare solent: quàmuis aliquæ etiam reperiantur antidoti, quæ triplici nomine & triplici hoc officio celebres sint, in quibus, tum ea quæ theriaca præsertim dicitur, cuius Andromachus auctor fuit, tum verò Mithridatica primum sibi locum vendicarūt. Sed de illis antidotis, quæ ad duas priores differentias pertinent, non sumus longiorem habituri sermonem, nimis enim longa euaderet hęc nostra tractatio; sed nobis hęc pauca satis erunt quantum ad institutum nostrum potest attinere, quòd de venenorum, aut venenosorum animantium remediis, aut curatione ad præsentem libellum agere non videtur spectare, quia tamen composita medicamenta, quæ præsentanea sunt vtrique generi venenorum, plerunque conficiuntur ex multis aromatibus, ac aliis quoque quæ similē cum aromatibus uim habent in calefaciendo, attenuando, digerendo, & aperiendo; præter eam facultatem, qua priuatim venenosæ qualitati aduersantur: ideo veniunt sæpe & in alios vsus, vbi nulla est etiam veneni suspicio: præsertim verò in affectibus diuturnis: interdum capitis, interdum ventriculi iocinorisque ac aliorum prę terea viscerum: sępe vtri & articulorum, & id maxime cum à crassis & frigidis succis ortum habent: nam istiusmodi medicamenta vim magnam attenuandi, digerendi & quasi atterendi crassos & pertinaces humores prędita sunt, pręter id quod & robur addunt natiuo calori, ipsis tamen non solemus vti inter initia horum affectuum, & non nisi prius aliquantisper expurgato corpore, & apparatis humoribus per concoctionem, alioquin enim exagitant ineptos & multos humores, quos, cum ob eorum pertinaciam non possint facile superare, maligniores & importuniores reddunt, quod sępe quartanarii experti sunt, qui ante cōcoctionem & corporis expurgationem voluere vti theriaca, & quartanas duplicarunt triplicaruntve: imo interdum & incontinentes mutarunt, cum tamen alii, qui eam oportuno tempore sumpsere, liberati fuerint; sed de

theriaca

theriaca & mytridatica antidoto vberius fortasse alibi dicemus.nūc ad tertiam antidotorum differētiam,vtpote quæ magis nostro instituto sit opportuna:eas nempe antidotos continentem,quæ morbis excitatis a mala uictus ratione curandis accommodatæ sunt.& quia in electuariis ab Arabibus appellatis est ēt magna pars eorum medicamentorum,quę uim purgatoriam habent,de illis nullam faciemus in præsentia mentionem, quoniam de his satis in priori libro egimus. Quæ ergo nobis exponenda reliqua sunt, illa in duplici sunt differentia, alia enim primum affectus primarios respiciunt, alia vero magis excogitata sunt,vt aliqua symptomata:quando illa adeo excrescūt & sęuiunt,vt maius negotium facessant quam morbus,reprimant & mitigent.in quibus præcipuum locum tenet dolor,qui prę sęuitia sua sæpe cogit medicum destituta omni ratione curandi affectus, imcumbere repressioni, & mitigationi doloris: præsertim vero medicamentis illis,quæ torpore uel sapore inducto,hebetantq; facultatem sentiendi,vt nequeat doloris causam percipere,sed de istis posteriorem instituemus tractationem:priorem vero,de illis quę primum respiciunt affectus & eorum causas.Quia verò omnes hę antidoti,siue electuaria uocabulo minus latino uelimus appellare,conficiuntur ex aridis semper ferè medicamentis in puluerem redactis,ac mox ex melle,aut Zcacharo assumptis, & ex ratione artis decoctis, quamuis ex Zacharo hæc medicamenta componi Arabum fuit inuentum, antiquiores.n.non eam copiam Zachari,neque id in tanto vsu habuere, sed melle duntaxat in his utebantur : Vnde antiquis medicis unicus erat tantum modus conficiendi antidotos: nempe in teneriori forma simili illis quæ eclegmata quasi delinctus dicas,a Græcis dicuntur.Arabes autem, qui Zachari usum in his componendis medicamentis introduxere, duas etiam formulas vel modos conficiendi hæc medicamenta excogitarunt , alteram a priori non dissimilem : dum pro melle assumunt pulueres ex aliquo syrupo , ut sermone progrediente exponemus : alteram verò , qua Zacharum ex aqua dissoluunt , deinde coquunt , & aliquanto etiam plus coquunt , quàm si syrupus esset conficiendus . nam cum magis fuerit excoctum Zacharum , refrigescens postea concrescit & induratur , sed paulo antequam indurescat placentulas confingunt, aut sicut alii vocant, rotulas, interdum verò quosdam quasi morsus, seplasiarii morsellas nuncupant. medicamenta autem

in hunc modum conformata vulgo confectiones appellant, nam vulgares dulciaria quæ in usu sunt in bellarijs in splendidioribus cõuiuiis confecta uel confectiones vocant ex Zaccharo composita:sed & hoc antequam negotium magis particulatim tractemus, iuuenes animaduertant, qui tyrones adhuc sunt, quòd quotæ cuique libræ mellis vel Zacahari, addunt binas puluerum uncias, quamuis antiquioribus temporibus, ut est communis medicorum opinio, soliti essent trinas uncias puluerum libræ Zacchari vel mellis iniicere ut quadruplum esset Zaccharum vel mel ad pulueres, nostris autem temporibus, sexuplum est. hoc autem introductum est, vt minus ingrata essent medicamenta assumentibus, quamuis habeant postea vires minores. nostra siquidem hac tempestate magis indulgemus delicatioribus moribus hominum, quæ prisci faciebant. & hac etiã de causa commenti sunt medici rationem conficiendarum harum quas confectiones vulgo appellamus. Sed & hoc addamus, quòd cum vniuersa ferè uis horum medicamentorum deriuetur ab aridis medicamentis, ex quibus fiunt pulueres, & eorum maxima pars uim potius exiccandi habeat: ideo id genus medicamentorum, quatenus ad primas qualitates pertinet, potius desiccant quàm humectant. In alia autem contrarietate, alia calefaciunt, alia refrigerant: Vnde in ficcioribus affectibus, quantum ad id spectat, nõ est admodum vtilis eorum usus, nisi aliquid aliud adiunctum sit, quod aliã haberet indicationem maioris momenti, ut esset laxitas, uel imbecillitas, uel frigus, uel calor alicuius visceris, longeque magis instaret robur quod horum vsu esset addendum illi particulæ, quàm desiccationem, cui alia ratione possemus deinde occurrere, nec illud præterea amittendum, cuius non semel in prioribus capitibus meminimus, nempe quòd cum mel sit aliquanto calidius Zaccharo, & magis etiam aliquanto defruet, & detergat: ideo medicamenta ex melle confecta aliquanto in his habent uires maiores vbi calefaciendum sit, uel attenuandum, uel digerendum, uel detergendum. Non solum autem hoc medicamentorum genere utimur propter corrigendas intemperaturas: præcipue uero humidas, aut frigidas aut calidas: sed propter multa alia cõmoda. aliquãdo enim ut astringendo & colligendo laxiorem particularum substãtiam illis robur addamus, & interdùm vt reprimamus influentes humores, ad hoc autẽ opus ea præsertim idonea sunt, quæ constant illis simplicibus, quæ astringentis facultatis non sint expertia, aliquando vero, vt

crassos

crassos lentosque humores attenuemus & digeramus: siqui sint in Ventriculo, aut intestinis, aut in aliis communibus uiis atque ita subinde obstructiones aperiamus, cui muneri opportuna sunt, quæ medicamentis calidis & tenuis substantiæ confecta sunt: Vnde sæpissime hæc eãdẽ uim etiã flatus discutiendi, dissipandiq; retinent; sed magis particulatim agamus, & sumamus exordiũ à facilioribus, & illis quæ potius aliquam refrigerandi facultatẽ habent, & ita ad temperatiora progredientes, ad calidiora tandẽ perueniemus. quia verò duo medicamenta his tẽporibus sunt in frequentissimo vsu: alterum quidẽ, quod maxime cõmodũ est in calidioribus affectibus naturaliũ viscerũ pręsertim verò ventriculi & iocinoris, quamuis nec parum utile esse possit cordi intemperie calida laboranti & hoc diatrion santalon in præsentia a plerisque solet nuncupari, quamuis etiã triasantali vulgo dicatur, accepta nuncupatione, a triplici santalorũ genere. Vnde maiori ex parte cõficitur. Alterũ verò, quod affectibus gutturis fauciũ asperæ arteriæ, & harũ partiũ asperitatibus maxime conducit, atque a tragacantha: quod simplex præcipuũ ferè est in hac confectione, nomen sortitum est, diatragacanthũ enim dicitur. sed de priori primũ, mox de hoc etiã instituemus sermonẽ. Accipit itaque primũ triũ generũ santalorũ nẽpe alborũ rubeorum & luteorum, itemque rosarum aridarum Zacchari singulorum dragmas sex, rhabarbari, spodij, succi radicis dulcis, seminis portulacæ, singulorũ dragmas. iiij. s. amyli, gũmi arabici, tragachanthę, seminum melonis, cucumeris, melonis indi, anguriæ vulgo dictæ, cucurbitæ, scariolæ singulorũ dragmas tres, canphorę scropulos duos. His autem commixtis & tritis duplex deinde est modus confectionis, primus quidẽ quẽ veteres magis consueuere, & a Nicolao a quo accepere omnes ferè posteriores describitur. ille enim omnia medicamenta esse assumenda ex syrupo rosaceo ea copia, quæ possit esse satis ad dandam illi formam eclegmatis vel vt aiunt, electuarii: Nunc tamen passim in solidiori compage factis placentulis vel rotulis hanc confectionem parant. accipiunt enim Zaccharum, atque aqua macerante pręsertim verò rosacea donec diluatur dissoluaturque, postea in vase consueto, quo coqui solent id genus medicamenta decoquunt quantum satis sit. postremo additis pulueribus probe commiscent, & facta probe commistione effundunt atque effingunt rotulas seu placentulas, est verò hęc forma magis in vsu, quia illa magis grata est ęgrotantibus, nec

enim ita uidetur spectantibus habere medicamentosam effigiem, & assumentibus gustu etiam gustu est. Maxime verò, ut diximus, affectibus calidioribus iocinoris ventriculique & cordis, quibus prę laxitate substantiæ accidit imbecillitas. vtile etiam est medicamentum istis uisceribus, & præterea capiti dolentibus, pręsertim verò, vbi a biliosa materia pependerit dolor, habent enim vim refrigerandi non exiguam. nam santali, rosæ ad secundum refrigerantium ordinem accedunt. quamuis non defuerint iuniores, qui in dubium reuocauerint an santali refrigerent nec ne: quia tamen alij quicunque auctores eorum notitiam habuere, (nam Græcis antiquioribus hoc genus medicamenti videtur fuisse ignotum) in hanc sententiam descendere eos frigidos facultate esse, & quicunque eis usi sunt tanquam refrigerantibus usi sunt. præterea verò, vt Auic. in suo libello de viribus cordis testatus est, aliquam astrictionem habēt, qua laxa viscera colligere & roborare possunt, præter id, quod vt ait idem Auic. cui & alij Arabes subscribunt, spirant odorem quasi aromaticum, quo spiritus omnes imprimis reficiuntur, & roborantur. Vnde roborata omni ferè ratione membra, non facile defluentes excrementosos humores: præsertim vero biliosos admittunt: in hoc etiam adiuuat rhabarbarum, quod pręter vim roborandi pręcipue verò uentriculum & iecur, quam habet astringendo, tenui etiam sua substantia & calida potest, si quid iam defluxerit, partim digerere, partim quoquomodo inferius ad intestina ducendo: ea qua præditum est facultate leuiter aluum soluendi, deriuare influentes biliosos humores. sed semen portulacæ refrigerat & ipsum sicut portulaca cum aliqua astrictione: unde omnes affirmant, portulacam plurimum prodesse posse æstuanti ventriculo, & aliis visceribus, semina vero illa quę maiora frigida, a nostris medicis appellantur, quod refrigerent, omnibus inconfesso est. Sed & ipsa cum soleant ad uias urinæ fluentes humores mouere, aliquam etiam rationem deriuandi habent. At verò quia biliosus humor præter caliditatem, potest sua acrimonia uehementiores in uisceribus excitare dolores, pungendo mordendoque, & quasi exasperare: ideo iure merito ille, qui, istius confectionis primus auctor extitit, huic incommodo prospiciens, prioribus medicamentis addidit amylum, succum radicis dulcis, gummi,

tragachantum, quorum facultas ea est ut applanare & demulcere possint omnem asperitatem, & omnem acrimoniam obtundere, hebetareque & morsum demulcere. caphora verò & refrigerat, & spiritibus familiaris est: quę autem vis sit Zaccharo nempe leniendi detergendique: in qualitatibus verò actiuis ferè ad temperiē uergens præter id, quod bonum & gratum saporem gustui conciliat, omnibus ferè notū est. Quid aūt ꝑterea habere posiit; si ex syrupo rosaceo, assumpti sint pulueres, & in modum electuarij deducti, facile sponte sua ille percipere poterit, qui ea quod rosaceo syrupo superius literis tradita sunt, in memoriam reuocauerit. Sed ad diatragacanthum conuertamus sermonem nostrum, quod item à Nicolao propositum & descriptum habemus, & his temporibus in frequētissimo vsu est, atq; ubique apud seplasiarios paratū reperiri pōt. & quāuis si spectare uellemus ad modū, quo hoc medicamēto vti solemus, & debemus, & ad eius officiū, magis pertinere fortasse alicui videretur ad seriem eorum medicamētorum, quæ eclegmata, à Græcis, ab Arabibus verò & iunioribus nostris qui eos sequuti sunt, loch dicuntur. quod medicamentorum genus in affectibus præcipue membrorum, quæ respirationi famulantur in vsu est: maxime enim possunt dum paulatim frequenterque delinquuntur: facilius siquidem, dum paulatim & iugiter per gulam ferūtur delincta, aliquid ad asperam arteriam quasi absortum transfluit, ac ita ad pulmones & thoracem defertur, nam alioquin: quando confertim in ventriculum confluunt, in veloci illo transitu, nihil, quod insigne sit, ad internas thoracis partes permeare potest. quod si de inde morandū postea tantisper est, donec medicamentum per venas digestum pertingat ad affectum in thorace locum, adeo longa est via, per quam illi transeundum est, vt interim ita transmutetur in itinere ab ipsis particulis, quod non multas vires posiit seruare cum eo peruenerit. Vnde quamuis conficiatur medicamentum hoc de quo sermonem in pręsentia instituimus forma & compage solidiori, & duriori perinde, vt alia medicamenta quę vulgo confectiones dici solent, non tamen ita manditur, & deuoratur vt illa: sed diutius in ore uel sub lingua detinetur, donec à saliua mollitum liquescat, paulatimque quasi delinctum defluat, ut elecgmata. Nos tamen secuti potius formam & substantiæ modum in hunc ordinem illum retulimus: eius uero compositio in hunc modum se habet. • Accipit tragacanthæ uncias duas, gummi unciā

& præterea duas dragmas,amyli semunciam, radicis dulcis dragmas duas,seminum melopeponũ,cucumeris,cucurbitæ singulorũ autem dragmas duas,penidiarum unc. iij. camphore semiscrupulum,syrupi violacei, quantum uideatur esse satis. superuacaneus autem labor esset si in exponenda hac huius medicamenti confectione,velim singulatim omnia simplicia quibus constat exponere cum de his omnibus sit superius habitus sermo, qui si in præsentia in memoriam reuocetur,facile percipi poterit, uires eas illius esse,ut possit refrigerare,leuigare exasperatas particulas; præsertim vero fauces,guttur,asperam arteriam,præterea etiam fluētium destillationum callidarum ac acrium acrimoniam reprimere, temperare,& delinire.utilis ergo præcipue,& in destillatione istius generis & tussi ab ea excitata, & quatenus ad hoc medicamentum pertinent hæc satis esse poterunt:Postea de eo, quod diocodiom, quia ex papaueris capitibus conficiatur, a græcis dictum,est, quod nomen ab Arabibus,& Latinis quoque est receptum, paucula quædam verba faciamus. Est autem frigidius medicamentum priori ex tragacantho,& in quo ut maior est uis refrigerandi,ita, & sistendi subinde fluentes destillationes, & illas incrassandi, non est autem una eius forma vel confectionis modus,neque quatenus ad ea ex quibus conficitur,neque si ad modum substantiæ,uel compagis, ad quam dum id conficiunt redigitur respiciamus, nam antiqui quidem præsertim verò Gal.illud simplicissimum plerumque conficere solebat in hunc modum,vt maceratis capitibus papaueris, quæ mediocris sint magnitudinis,& neque omnino uiridia & recentia, neque omnino arida,nã in aridis succus prorsus ferè desiccatus, & absumptus est: In uiridibus verò, ut 7. de com. med. secundũ loc. docuit Gale.aqueus humor nimius,vires medicamenti languidiores reddit.maceranda autem sunt capita hæc numero decem,in sextario aquæ pluuiæ,uel fontanæ,hoc est in libris duabus, & semisse alterius per diem naturalem integram,moxque coquenda,& nonnulli quidem præscribunt coctura modum ex partibus aquæ per coctionem absumendi,nam alii ad tertiam,aque,quibus subscribit Mes. coquenda esse aiunt,alii plus minus ut.Gal.tamen eatenus esse coquenda ait,donec tenera, & flacida euadant, mox verò colanda & exprimendus est eorum succus uniuersus,vtpote in quo sit uniuersa vis,quam requirimus.mox addito melle,aut sapa, ad eam mẽsuram,ut decoctum horum capitum ad mel, uel ad sapam duplum

sit,

sit,iterum coquitur, ad mellis uel syrupi consistentiam proinde vt syrupi eoquuntur. hoc autẽ modo confectum medicamentum alii purum diacodion,ut Mes.appellant,alii simplicissimum, cuius facultas eximia est ad sistendas pręcipites destillationes omnes, uim enim non modicam habet incrassandi,& refrigerandi, ut nemo nõ nouit,cui natura eorum ex quibus conficitur nota sit. Quis verò vsus utilis est inter initia:siue tenuis & calida fuerit destillatio, seu frigida & crassior & si quispiam dicat, cum refrigeret & incrasset destillantem materiam,quomodo potest esse vtilis eius usus,in frigida & crassa materia:dicimus, quod fluxiones præcipites & quæ confertim fluunt,non possunt esse admodum crassæ,nam crassę fuci non multùm fluxiles & nobiles esse possunt, sed mox in loco in quem defluunt crassescunt,uel digestis tenuioribus illorum partibus vel alia ratione,& prætereа lentescunt, & hoc spectantes præstantissimi medici : præsertim vero Gal. duplicem excogitarunt confectionis rationem,nempe quia aliquando ex melle: interdum ex sapa conficiunt:quãdo fluxio frigidior & crassior est,ex melle cõponunt,quod calidius aliquanto est,& uim detergendi,ut alias sepius diximus,& attenuandi habet,vnde per facultatem capitum pa paueris potest fluxionem intercipere:ex melle autem, defluxam iã materiam,maxime autem ad pulmones & thoracẽ,ubi mox crassescit & lentescit, attenuando & digerendo parare ad facilem excretionem;in calidiori verò tenuiorique destillatione,vtilior est, si ex sapa cõficiatur,quippe quæ,neque calida vt mel sit,neque attenuet. sed & id aduertendum,quod si ea dumtaxat quæ hactenus exposita sunt in considerationem admittantur,videtur potius medicamentum hoc ad ordinem syruporum pertinere: Verum quia & alio modo in præsentia à seplasiarijs paratur,& in vsum medicamentorum venit,nempe quod ex Zaccharo fieri solet est eo adeo excocto, vt concrescens in placentulas,uel,ut aiunt, rotulas confingantur:perinde,vt alia medicamenta,quæ confectiones passim dicuntur, obideo eius tractationem in hunc locum distulimus, nam zaccharo, pro sapa uel melle vtuntur,atque in hunc modum confectum medicamentum,facultate inter primum quod & melle conficitur medium est,& illud quod ex sapa,qua zaccharũ minus attenuat & detergit,quàm mel, magis autem quam sapa. Vnde proptereа in pręsentia eius ex zaccharo confecti usus est frequentiorũ,cũ neque in tenui,& calida,neque in frigida,& crassa adeo possit lędere ut aliæ

duæ compositiones.sed in utrisque posit esse utilis, quamuis non ita efficax, in frigida vt prima, neque in tenuiori vt altera. præterea verò gustui hęc tertia gratior & suauior. cum verò propter vitia thoracis & pulmonum hoc medicamento utimur, eo vt diatraga- cantho & aliis id genus medicamentis vtimur, nempe vt in ore diutius detentum & liquescens paullatim deglutiatur, vt delinctus vel eclegmata. Consueuere autem antiquiores medici, vt eodem septimo de comp.med.secundum loc.testatur Gal.huic medicamento dum id additis melle vel sapa coquendo absoluunt, alia iniicere vnde fiat efficax ad reprimendum sanguinem sputo vel vomitu reiectatum ex aperta vel fracta vel erosa vena in spiritalibus partibus, vel etiam aliis uisceribus. cuius additionis & Mes. meminit, iniiciunt autem astringentia, vt sunt acacia, hypocistis, crocus, alii præterea & thus & mirrham. quidam, ut Mes. balaustia, rubiam, & medicamentū quod ramich appellant Arabes. iniiciunt autem singulæ librę huius medicamenti, horum singulorum, ut ait Mes. dragmam possemus. autem præsertim vbi ab acri & calida fluxione ortum habuisset sanguinis reiectio, nos armeniam bolum, vel lemniam terram, vel hęmatitē lapidem, vel id genus multo alia iniicere. sed de hoc satis superque egimus. transeamus ad alias confectiones, quæ licet in aliquod frigus inclinent a temperamēto tamē parū recedūt, primūque ad illā, quæ a rosis nūcupatur. dicitur aūt diarodō, cuius duplex reperitur descriptio: altera a Mes. litteris tradita: quā cōmunē appellat. alia uero a Nicolao, quæ in Abbatis cuiusdam gratiam fuit cōposita, a quo & cognomen est sortita, vulgo.n. diarodō abbatis dicitur. & licet aliqui & illa cōmuni interdū utantur: altera tñ magis vulgata est, & in maiori vsu. quæ differunt, quod prior aliquāto videtur frigidior, abbatis verò, tēperatior, quàmuis non sit insignis inter ipsas differentia: constat autem prior cōmunis ex dragmis xxx. foliorū rosarū aridarū, trociscorū verò diarodon, quorū cōpositio superius exposita fuit, trociscorū itē ex spodio: præterea & radicis dulcis singulorū dragmis quatuor, Gariophilorū, galię moschatę triū, santalorū, singulorū uero dragmis tribus. spodij, croci, mastices, ligni aloes: singulorū dragmis duabus. Asari, spicæ īdę, maceris cardamomi .s. portulacæ lactucę, scariolæ, cucumeris, cucurbitę, Melonis, citruli, margaritarum, Alfehen gesnich ozimum interpræatantur, rasuræ eboris, dragacāthi, gūmi arabici singulorū dragma, camphorę sexquidragma,

ma, moschi vero, semiscrupulo: materia confectionis est syrupus, qui fit ex aqua rosacea & zaccharo: unde patet quòd Mes. conficiebat in forma & compage antidoti, uel, ut nunc aiunt, electuarii, sicuti & suum Nicolaus, cuius compositio in hunc modum se habet, ut accipiantur santalorum alborum, rubeorumque, singulorum uerò dragmæ binæ, ac semis, tragacanthi, gummi Arabici, spodii, singulorum. ℈. ij. Asari, spicæ, masticheS, cardamomi, croci, ligni aloes, cariophylorum, galligæ moschatæ, anisorum, fœniculi, cinamomi, succi liquiritiæ, rhabarbari. Sem. basiliconis, berberis, scariolæ, portulacę, maluæ, lactucæ, papaueris albi, cotoneorum, citrulli, mellonis, cucumeris, cucurbitæ, singulorum scrupulum, margaritarum, ossis ex corde cerui semiscrupulum. Zachari candidi, foliorum rosarum singulorum vnciam, & præterea dragmas tres. materia verò qua assumenda & commiscenda sunt omnia itidem in hac cõfectione est syrupus ex zaccharo & aqua rosacea; vt ad formam vel compagem antidoti deducatur. His tamen temporibus syrupo vlterius excocto confingunt placentulas, uel rotulas, aut etiam morsus, uel, ut uulgo loqui seplasiarii solent, morsellas. Quamuis autem nunc in frequentiori vsu sit diarodon, quod abbatis appellant, quia tamen uiribus & natura vtrunque proximum est: ideo de vtroque vna & eadem tractatione, & ea quidem breui sermonem habebimus, si ea omnia simplicia, quę in his duobus medicamentis accipiantur, primum seorsim examinauerimus, ac eadẽ mox simul mutuoque conferamus, facile percipiemus, ea quæ refrigerant copia & numero alia vincere, quamuis non multo interuallo, & propterea vniuersum medicamentum refrigerabit quidem, ut tamen non insignis admodum sequatur inde refrigeratio sed modesta: cum verò ex diuersis simplicibus constet & illis natura, & facultate differentibus: ipsum quoque non simplices: sed potius multiplices vires, quibus laborantibus visceribus præsidio esse potest, retinebit. nam ex multis calidis constat, quæ tenuis substantie & tenuium partium sunt: quæque illi facultatem impartiri possunt attenuandi, digerendi crassos succos, desiccandi excrementitium humorem, qui laxando languida reddit viscera: præterea verò aperiendi eorũ obstructiones, multa ẽt insunt quę cũ uim satis insignẽ hẽant ciẽdi lotia, ea rõne possunt educere reliquias vitiosorũ humorũ: si quæ iam inclinantibus morbis reliqua sint. sunt quoq; multa astrin-

gentia

gentia,quæ possunt astringendo & colligendo laxiorum & langui dorum viscerum substantiam,illis robur addere:præterea verò,cũ nullam habeat ingratam qualitatem,non odorem,non saporem,nõ quidpiam aliud quod fastidium posit assumentibus afferre : maxi me commodum medicamentum est conualescentibus : præsertim fastiditis iam à præcedentibus medicamentis tam purgãtibus, quã alterius generis, quæ ingrata admodum sunt:vnde vtile est ad finiẽ das reliquias morborum,præsertim calidorum:cum posit, siquid relictum sit intemperaturæ calidæ in visceribus tanquam fomentũ quoddam præcedentis morbi:illud paulatim tollere, reliquias obstructionum auferre,roborare languidiora viscera,præsertim verò ventriculum,& iecur : quamuis & capiti non sit futurum inutile & cordi,cum multa recipiat,quæ illi commoda sunt, quæque eius spiritus quoquo modo fouere possunt. nolumus autem omnia simplicia singulatim exponere ne nimis longi in hac tractatione simus: maxime cum de illorum pluribus abundè antea egerimus : reliquorum verò vires facultatesque lucidè à Gal. Dioscor.& aliis fuerint explanatæ:modus verò eo vtendi idem omnino est,qui & aliorum id genus antidotorum . nempe vt inani & ieiuno ventriculo accipiãtur ita,ut ante ingestum cibum posint à natura deduci in actũ. Alias antidotos exponendas alterius naturæ,& temperaturæ,nempe calidæ aggrediamur, & sicut priores maxime opportunæ sunt ad tollendas calidas intemperaturas,commodęque sunt in calidioribus affectibus,calidisque temporibus & regionibus:ita hæc contra ualent ad corrigenda vitia quæ ortum habuere à frigida intemperatura.in frigidis tempestatibus .calefaciunt enim attenuant ẽt & digerunt reliquias frigidi & pituitosi excrementi:præsertim verò ventriculo & reliquis visceribus insidentis , & flatus insigniter discutiunt,nam & multis aromatibus constant , & aliis præterea medicamentis , quæ caliditatem habent fundatam in partium tenuitate.Sed eorum etiam pleraque multa recipiunt,quæ astrictione nequaquam carent,& proinde possunt colligendò laxiora & languidiora viscera,illis robur impartiri. incipiemus autem ab temperatiori in hoc ordine,quod aromaticum rosaceum nuncupauit Mesue,nuncupatione deducta tum à rosis,quarum aliorum comparatione insignem copiam accipit, tum uero à multis aromatibus et quibus conficitur.nisi quis dicat ab aromatico odore quem spirat, esse in hunc modum uocatum:sed quomodocunque se res habeat

parum refert. ex multis autem descriptionibus quas Mes.retulit, ea solum in vsu est,quam ipse in Gabrielem auctorem refert: constat uero his. accipit aridarum rosarum drag.xv.radicis dulcis dra. vij.agallochi siue ut nostri loquuntur,ligni Aloes,santalorum citri norum,singulorum drag.iij.cinamomi electi,drag.v.maceris,Garyophilorum singulorum drag.ii.s.gummi Arabici, dragacanthi: singulorum drag.ij.& ℈.ij.nucis moschatę, cardamomi , galangæ singulorum drag.j.spicæ ℈.ij.moschi ℈.i.ambræ, ℈.ij.materia uero qua hæc omnia in puluerem redacta post concoctionem in formã antidoti vel electuarii,assumuntur,sunt syrupus rosaceus,& qui ex corticibus citri conficitur pari nempe copia:quamuis in frequentiori vsu in præsentia sit,vt ad solidiorem formam redactum in pla centulas vel rotulas confingatur in hoc sanè istius medicamenti cõ positione:quàmuis rosarum sit præ cæteris maior copia,tamen pręcipuum simplex,& id quod quasi vt iuniores dicere solẽt, basis est, cinamomum,rosæ verò ea copia accipiuntur,vt medicamentorum aliorum:pręsertim aromatum insignis calor temperetur,scopus siquidem auctoris erat medicamentum conficere, quod à temperie non multo recederet interuallo.numerus autem & copia aromatũ, & eorundem vis aliorum comparatione maior quæ calore & partium tenuitate possunt rarefaciendo laxare substantiam viscerum, quàmuis eorum nonnulla alicuius astrictionis non sint expertia,ea tamen satis modica est,& propterea rosæ & santali præter id,quod aliorum caliditatem temperant,astrictionem etiam addunt,qua potest etiam robur particulis conciliari,sicuti radix dulcis satis copiosa additur,quę potest exasperatas particulas ab exiccantibus insigniter & astringentibus medicamentis mitigare & delinire, acrimoniamque ; si qua sit calidorum medicamentorum, demulcere, cui auxilio esse potest gummi & tragacanthum,præcipuam tamen vim vt diximus à cinamomo habet,quod vt 8.de comp.med.secundum loc.testatur Gal.cum calidum sit in tertio calefacientium ordine: sit etiam tenuissimarum partium, potest aperire obstructiones: si quę in ventre sint,crassos quoque & lentos humores visceribus hærentes attenuare & extergere,præterea uero, cum eam facultatem habeat,ut uitiatos humores corrigat,ac transmutet uitiatas qualitates in id quod secundum naturam se habet:præsertim uero putrefactiones humorum emendat,& uitia non modo seorsum aliorumque, uerum & venenosis qualitatibus resistit, quod & reliqua aromata,

aron ata, quæ à cinamomo, vt ibidem ait Gal. non plurimum dissidentis naturæ sunt, non parum iuuant. Merito itaque videtur Mes. hoc medicamentum tot laudibus extulisse: nempe quòd ventriculum, ac viscera nimio humore madida & deficientia roboret, & firmat. cum possit serosos humores in eis absortos resiccare, crassos, & lentos attenuare, & detergere, flatus ea extendentes discutere, languescentes natiuum calorem fouere, & putredinem in eisdem corrigere. est autem præsertim in conualescentibus valde vtile medicamentum, ad viscera frigidiora & laxiora ex diuturnis morbis reddita, & reliquias vitiosorum humorum tollendas aut corrigendas: Describit mox idem Mes. & alia medicamenta, quæ itidem aromatica nuncupat, vt moschatum, caryophylatum, nardinum, quæ, quia in nullo vsu sunt nostris temporibus: ideo in illis nõ immorabimur. Non parum autem calidiora medicamenta sunt quę dyacyminon, quæque diagalanga dicuntur, vt pote quæ ex omnibus constent, quæ calida sint insigniter, nullumque simplex admittant, vnde possit horum calor remitti temperariue. cõficitur autem diacyminõ ex his: nempe ex cumini prius macerati ex aceto ac postea exiccati dragma. Zingiberis verò cinamomique singulorum dragmis quatuor, garyophilorum, ligni Aloes, maceris, singulorum drag. ij. s. galangæ, piperis longi, cardamomi: singulorum drag. ij. moschi ℈j. conficitur autem medicamentum ex præscriptione Mesue ex despumato melle ea copia, quæ satis sit. conficiebat enim & redigebat ad formam & compagẽ antidoti, seu vt Arabes dicũt, electuarii. his tamen temporibus plerique ex zaccharo medicamentũ hoc perinde vt ea etiam quæ hactenus à nobis exposita sunt, parãt confictis ex eo placentulis vel rotulis eadem nempe ratione. inanis autem labor esset: si singillatim simplicia vellemus examinare expositis eorum facultatibus, cum ea omnibus sanè perspicua sint. Sed omnia satis erit in uniuersum complecti. cumino enim excepto, quod calidum in tertio ordine & partium admodum tenuium, quarum tenuitati addit ex aceto maceratio, siccum etiam insigniter est, quodque ad attenuandos & discutiendos flatus crassiores & contumaces validum est medicamentũ, reliqua omnia in genere aromatum quæ & calida insigniter sunt & tenuium partium, vnde vnusquisque vel non admodum etiam in hac arte instructus poterit indicare medicamentum hoc efficax non parum esse ad superandas & corrigendas frigidiores ventri-

cũli

culi & aliorum uiscerum maiores intemperaturas: exiccandosque serosos humores absortos in substantia viscerum, eosque omnino absumendos & sub inde madorem visceium vnde languida & laxa fiũt tollendum ad attenuandos detergendosque crassos & lentos hęrentes visceribus humores, flatusque crassos & contumaces di scutiendos, vnde & non parum concoctioni fauere poterit. Neque præterea ab hoc & aliud medicamentum, quod ex galanga vel diagalanga vulgo nuncupatur, viribus diuersum est, quodque accipit galangę, & ligni Aloes singulorum drag.vj. garyophylorum, maceris, cardamomi maioris, singulorum dragm.ij. zingiberis, piperis tum longi, tum albi, cinamomi drag.j.s. calamenti aridi, menthæ item aridæ, ligustici, spicæ, seminum fœniculi, caros, anisi: singulorum dragmam, calami odorati sesquidragmam, zachari albi drag.x. conficitur ex melle despumato ea copia quæ sit satis. Sed in præsentia ex hoc etiam medicamento mutato melle in zacharum rotulas vel placentulas conficiunt; sicuti & ex priori: cum quo si conferatur, non est omnino æque calidum vt illud. nam si aliud non esset dragmę decem zacchari cum aliis medicamentis permistę præter mel vel zacharum quod tanquam materia est qua fit medicamentum ex aqua concoquendum, aliquantulum potest aliorum calorem remittere, cum ipsam in calore parum admodum mediam temperiem excedat, & vt alia prætercam, quæ vtrique cõmunia sunt, & ualde calida minime sunt, vt macer si Gal. crediuns, & lignum Aloes, calamus aromaticus non multum calefacit. magis hoc ipsum medicamentum præterea aliquanto astringit, nã spica & menta maceri addito & reliquis, quę vtrique medicamento communia sunt quæque astringendi facultate non carent, aliquanto hoc altero astringentius redit. cum verò omnia quibus conficitur tenui constent substantia tenuioribusque partibus: ideo perinde hoc sicut & alterum licet aliquanto minus eo calefaciat, extenuat tamen & detergit crassos & lentos succos, eosque ad vrinæ uias facile deducere potest: præterea uero serosam humiditatem, qua uentriculus & iecur reliquaque uiscera madida & laxa languescunt, desiccare, ac illis astringendo aliquod robur addere, flatulentum etiam, & crassum spiritum omnia viscera infestantem dissipare, concoctionem illorum à frigore & laxitate factam imbecilliorem adiuuare, sed & muliebres menses valide satis ciere. Vnde

his

bis temporibus in frequenti vsu vel obstetricibus etiam est in puerperis, quæ à flatu vel vitiosis halitibus ab vtero ob modice fluentia puerperia male habent, & interdum strāgulātur. prodesse quoque non parum eadem ratione solet hystericis mulieribus, quæ ex vtero pariter ob suppressos menses strangulantur. Sed de his satis, ad alia accedamus. Consimilis ferè naturæ & facultatis est medicamentum, quod diambra Mesue & reliqui posteriores appellarunt, quod & ipsum vniuersum ferè ex aromatibus confectum est; accipit enim cinamomi, doronici, Garyophilorum, maceris, nucis moscathæ, folii, galangæ; singulorum drag. iiij. spicæ, cardamomi maioris, & minoris, zingiberis, singulorum drag. i. s. santalorum luteorum, ligni aloes, piperis longi, singulorum drag. ij. ambræ aureum. j. moschi drag. s. conficitur ex syrupo rosaceo & aqua rosacea. Aliquantisper minus calidum, mea quidā sententia, est ambobus prioribus, nam & santali & syrupus rosaceus & aqua rosacea possunt nonnihil aliorum simplicium calorē remissiorem reddere. Sed minus etiam aliquanto poterit menses muliebres ciere, & vrinam. nā calamentum cyminumq; potentia sunt medicamenta ad euocanda menstrua & lotia, quæ in diagalanga adiuuant, semina anisi, fœniculi, & caros. Sed ob eximium præterea odorem moschi & ambræ, quæ copiosa accipiuntur in hoc medicamento multę mulieres, quę hystericis strangulatibus obnoxiæ sunt, non facile illud ferre possunt. mouetur siquidem statim vterus ab insigni odore sursum, & sæpe eas strangulat. nam odore prius percipitur & quasi momento quàm reliqua deuorata in ventriculo ad actum deducta conferre possint, alioquin autē eas omnes laudes meretur medicamentum, quas illi Mes. tribuit, tam cordi, capiti, ventriculo & reliquis visceribus: si ob frigidiorem intemperiem langueant, præsidio esse potest, siue à crassis, frigidisque vaporibus vel alioquin vitiosis offendantur, aut à reliquiis crassorum & frigidorum humorum pituitosorum vel melancholicorum infestentur, atque ita illis digestis, potest ad hillaritatem vel lętitiam conferre: præter id, quod sua ui & grato odore fouet & dilatat spiritus omnes. Dubitaret tamen quispiam fortasse propterea quòd inter laudes omnium ferè harū antidotum & hæc recensetur, nempe quòd caput firment & roborent: cum tamen ex aromatibus maxima ex parte conficiantur, quæ hac ratione in aphorismis damnantur, quòd capiti grauitatem afferunt. Mihi Mes. in capite de dolore capitis frigido optime sensisse videtur,

videtur,& probe rem hanc tenuisse. sententiam enim Hipp. esse limitandam ait duabus conditionibus, atque ita intelligēdam, quòd aromatum vsus immodicus, ac dum corpus plenum est excremẽtis nocet & caput grauat, utpote quia & ipsa calidiore suo uapore sursum lata possint caput implere, & præterea aliis etiam excremẽtis digestis & rarefactis in vaporosam substātiam ocasioni sunt cur subinde in caput ferantur. sed modestus horum vsus: præsertim ex inanito ꝓbè prius corpore, roborare cerebrũ pōt: correcta nimirũ eius frigida: si qua adsit intemperies, & digestis vitiosis uaporibus & humorum reliquiis quibus occupabatur. Omnium vero horum medicamentorum antiquissimum & ab antiquioribus medicis, prę sertim verò à Gal. laudatum est id, quod diatrion pepereon, eo quod ex tribus piperũ gn̄ibus conficiatur maiori ex parte; dicitur id autem 4. de tuen. san. conficere docuit Gal. quem alii quidem posteriores imitari voluere, non tamen exquisitè, quia longe fuit simplicior Galeni compositio. alii verò plura addidere prout unicuique visum est magis expedire. nam & Gal. interdum illud simplicius parabat paucioribus sanè simplicibus acceptis, interdum pluribus simplicissimum conficiebat, acceptis trium piperum singulorum sanè dragmis quinquaginta, anisi autem, thymiq;: singulorum dragmas viij. illis mox cōmixtis & tritis, aliquando addebat, & zingiberis dragmas item octo, & hoc minus simplex dicebat, & adhuc minus, quando aliorum pondus præter pipera duplicabatur, & singulorum illorum acciperentur drag. xvj. Arabes autem plura addidere, uariato etiam aliquatenus priorum pondere, nam Mesita cōficit, ut accipiantur trium piperum: singulorum drag. v. zingiberis, anisi, thymi: singulorum drag. ij. spicæ, amomi singulorum drag. j. casiæ. s. sileris, asari, enulæ aridę singulorum drag. s. conficit autem ex despumato melle. Nicolaus verò adhuc plura addit, ego tamen uti soleo hoc medicamento ex pręscripto Gal. nam neque uideo cur tot additis sit opus: cum ita simplicius possit uentriculo cruditatibus laboranti succurrere, pituitosos crassos lentósque succos extenuare, detergere, eorumque concoctionem & digestionem iuuare, flatusque uentriculo & uentri uniuerso molestos dissipare, uiscera quæque uniuersa refrigerata calefacere, unde & hac etiam de causa acida eructātibus utile est medicamentum: si quis uero cuperet & hoc percipere, quænam esset istius medicamenti differentia, quando simplicius in vsum uenit: nempe citra zingiber, & quādo

do illo addito, tum ex aliis locis, tum prçterea ex lib. de simp. med. facul. id percipiat. nam cum medicamētum hoc ex simplicibus omnibus confectum sit; quæ insigniter calida sunt, ea tamen adeo tenui substantia constant & partibus tenuibus, vt neque ob id multā posint impresionem facere & valide calefacere: præsertim verò loca quæ remotiora sunt, cito. n. digerūtur partes illę in quibus fundatur vis calefaciendi. vnde si ad refrigeratum ventriculum, aut ad illum in quo collecta sit materia, quæ præ lentore & crasitie non sit admodum digestioni & attenuationi contumax, satis erit simplicius illud. Item etiam si cauendum sit, ne iecur alioquin calidum à medicamento magis excalefiat, nam calor ante dissoluitur, quàm ad remotiores partes pertingere posit: sed si maiori & diuturniori egeamus impresione & calefactione, zingiber addemus. cū enim id sit non omnino partium ita tenuium, vt ibi exposuit Gal. sed aliquanto crasiorum, possunt illæ diutius seruato calore, quæ tamen non æque cito vt piper statim ab initio ostendunt, in causa esse, ut magis imprimatur medicamenti calor & ad remotiora interim loca pertingere. at hoc longe etiam magis, si duplicetur pondus eorum simplicium quæ piperibus addita sunt. Sed neque prætermittendum est, cuius item Gal. 4. de tuen. san. meminit, & non parum facit ad præsens institutū, quod circa vsum medicamentorum versatur, nempe qui modus conficiendi medicamenta non parum momenti ad uariandam rationem virium & operationum illorum, & ut alia prætereamus hoc duntaxat exponemus, quod ad contritionem & tusionem aridorum simplicium pertinet. quæ antequam ex melle vel alia materia assumantur, conteri & in puluerem redigi solent. nā interdū minutisime trita & tenui cribro excussa accipiuntur, interdum verò crasius illud fit & in crasiora frusta. primus terendi modus congruentior est illis medicamentis, quę operæprecium est ut in tenuiores uenas: sicut uenę iocinoris sunt, & in remotiora loca, & tandem in habitum uniuersi corporis digerantur: quemadmodum maxime sequens medicamentum, quod diacalamentum nuncupatur, requirit, vt paulopost sumus dicturi. Diatrion pipereon autem aliquando quidem melius habebit: si lenius & crasius fuerit contritum, sicuti quando propter affectum proprium uentriculi, & primarum venarum illi attinentium illud conficimus, & cauendum putamus, ne illius vis vlterius ad iecur vsque pertingat. nam crasiores partes, cum non posint facile pe-

netrare

netrare in penitioribus locis diutius uentriculi immorantes, magis illum afficiãt. quòd si præterea cuperemus, vt esset commune medicamentum, & alijs quoque uisceribus vtile, in tenuiorem puluerem essent conterenda simplicia ea medicamenta. ob id neque mihi probaretur alioquin quorũdã sententia qui in vniuersum pronũtiarunt, semper medicamentũ hoc esse conficiendum simplicibus crasſiori modo, non autem exquisite contusis. quibus Auic. 5. can. fauere visus est, quia ab hac sententia videtur Gal. 4. de san. tuen. dissentire, qui modum exponens, quo conficiendum sit medicamentum hoc præcipit, omnia simul tundenda esse ac per tenue cribrum transmittenda. Triplex autem modus esse potest usus istius medicamenti, nam & ex melle despumato, vt reliqua quę ab Arabibus & nostris iunioribus electuaria dicuntur, & ex zaccharo confictis placentulis vel rotulis. præterea vero possumus solis vti pulueribus inspersis ferculis, vt aromata nunc passim inspergi solent, aut illis ex aliquo liquore epotis, neque enim ingrati odoris aut gustus est præter acrem saporem, qui aromatum est proprius.
Hæc autem itidem à Gal. de diaspolitico antiquitus appellato medicamento eodem 4. & 6. de tuen. san. litteris tradita sunt. de quo etiam postquam eius incidit mentio, paucula quædam dicemus cum facultatibus plurimum simile sit huic nuper exposito, & aliis etiam prioribus: si simplicia, quæ in eius confectione accipiuntur recte fuerint examinata. constat enim ex quatuor simplicibus, quæ omnia calida & partium tenuium sunt, præsertim verò cuminum, quod in hoc etiam medicamento prius in aceto vt in diacymino diximus, macerandum est. piper etiam, quod aut longum, aut album accipiendum esse Gal. voluit, quamuis iuniores tantum longi meminerint, & rutæ folia, quæ accipienda esse consulit, neque omnino arida, neque viridia, nam arida nimis calida & acria euadunt, viridia vero, excrementitiam quandam humiditatem habent, quæ flatuum discusſioni impedimento nonnihil est. nitrum præterea, quod quamuis non eam in partibus tenuitatem habeat, quam tria priora, habent tamen maiorem vim dissecandi ac extergendi crassos & lentos succos uẽtriculo & intestinis hærentes: vnde nõ parũ iuuat alui deiectiones: quo deinde fit, vt Gal. consuluerit medicamentum hoc dupliciter confici, nẽpe aliqñ vt nitrũ pari cũ alijs põdere iniiciatur, tũc præsertim vtile futurũ, cũ aluus fuerit astrictior nec probe deiiciat

excitabitur enim a nitro copiosiori in quo est vis absterſoria ſatis inſignis,aliquando verò,vt nitri dimidium pondus aliorum apponatur,cuius vtilior uſus futurus eſt,quando fluidior aluus fuerit. In vniuerſum autem medicamentum uim habet eſtenuandi pituitam craſſam & lentam ventriculo & inteſtinis herentem, crasſiorē flatum diſcutiendi,disſipandique,aluum etiam moleſte citandi, unde utile admodum medicamentum erit ad tollendos dolores a flatu in uentriculo & inferiori uentre cōcitatos:maxime vero ſenibus congruens erit,quod & tutum & facile eſt,id quod modus utendi quem pręſcribit Gal.poteſt oſtendere:nā & ex melle ut antidoti reliquæ,cōfici poteſt,& ex zaccharo in placentulis vt reliquæ,quæ cōfectiones vulgo dicūtur. poteſt etiā puluis ita citra zaccharum uel mel tāquā inſperſile medicamentū ſeruari ferculis inſpergendum. nam vtile fore medicamentū dixit Gal.ſiue in cibis immiſtū fuerit aſſumptū,ſiue ante cibū,ſiue a cibo,nihil.n.habet quod posſit concoquentē uentriculū interturbare & impedire.Antequā aūt ad aliā rationē antidotorū ſermonē conuertamus,paucula quædā prius & de diacalamentho dicamus, quod & ipſum,non modo ad morbos depellendos utile cenſetur, ſicut & illa de quibus hactenus habitus eſt ſermo,verum & ad tuendam ſanitatem:Vnde & eius longā ſane mentionem, ſicut & de diatrion pipereon & dioſpolitinon 4. de tuen. ſan. facit.& quamuis in cōmuni uſu in præſentia ſit ut medicamentū a noſtris pharmacopolis cōficiatur,vt Meſ.deſcripſit,& ea deſcriptio nōnihil in ſimplicibus a Gal.deſcriptione uaria ſit:nā ille zingiberis duplicis calamenti nēpe fluuiatilis, quod & mentaſtrum dicitur & montani,quod abſolute calamentū a Græcis,a Latinis verò nepita dicebatur.Gal.tamen iſtius tantum meminit.maior tamen eſt diuerſitas in pondere ſimplicium.nam Gal.duos tantum ordines deſcribit.in primo ſunt calaminthū. petroſelinum,ſiler vel ſeſeli, pulegium, quorum ſingulorum accipiuntur drag. xij.in altero autē ſemen apij,& cacumina thymi,quorum utrorūq; accipiuntur drag.ij.his adduntur lybiſtici drag.xvi,piperis autem drag.xxxxviij.quæ omnia exquiſite tuſa & tenui excuſſa cribro aſſumenda ſunt melle probe deſpumato. quia tamen Meſ. profitetur ſe Gal.in huius medicamenti confectione ſequi: ideo conficiendū putarem potius vt præſcripſit Gal. neque tamen multum referre exiſtimo,ſiue hoc, ſiue illo paretur modo. Porrò medicamentum inſigniter calefacit, craſſoſque quoſcunque humores

Cap.6.

ſecare

secare & attenuare potest, digerereque flatus crassos & difficiles circa naturalia membra concitatos dissipare, ventriculo crudiori & reliquis uisceribus & intęperie frigidiori infirmioribus succurrere, siquod aliud medicamentum, hoc autem præcipuum & eximiũ habet, vt præ aliis faciat ad digestionem & penetrationem alimenti in omnes partes & uniuersum corporis habitum. Neque tamen propterea quod tot laudibus illum auctores ferè omnes extollant, putandum vtile fore: si eo promiscue & incaute fuerimus usi. utpote si inter initia morborum quando corpus & præsertim viscera & primæ uenæ scatent undique crudis crassisque excrementis, nam cum ualidum sit medicamentum, poterit ea excrementa ab eius ui liquata digerere in angustas uenas, & tandem in habitum vniuersi corporis : Vnde aut excitantur, aut maiores & difficiliores fient obstructiones. plerumque ergo post commode expurgandum corpus, aptus & congruus erit eius vsus. In his autem medicamentis, unde speramus facilem distributionem digestionemque in uenas & habitum corporis, consuluit Gal. vt exquisitius tundantur, & tenuiori cribro excutiantur, cuius præsertim in expositione istius medicamẽti meminit. Mes. vero ait, qđ eius vsus, non modo interius assumpti & deuorati, quo modo hactenus explanauimus, sit futurus vtilis: verum & si exterius dorso præsertim spinę, illinatur, vel in modum cataplasmatis apponatur, maximopere enim potest febrium frigora rigoresue tollere, aut mitigare. est & alia antidotus diacalamentis quam Nicolaus descripsit, quam legere potestis tum apud Nicolaum Myrepsi Grecum, tum apud eundem Latinum. Sed in his satis uersati sumus, & tempus iam opportunum esset, ut ad aliud antidotum genus accederemus : nisi quis dicat nos prętermisisse celebratissimã antidotum, quæ in languescentibus uisceribus quando contracto malo habitu instat iam timor aquæ inter cutem, ea uerò est, quæ cyphoides a Græcis : ut a Gal. Andromacho & aliis his posterioribus nuncupata: a iunioribus autem nostris, electuarium de uino vel de passulis. sed cum adeo fuerit examinata & explanata eius confectio à Gal. 8. de comp. med. secundum loc. diligenter & exquisitè, putauimus nos nullum operæ precium facturos: si illis eisdem iterum a nobis, & forsitan ineptius repetitis, tempus conteremus, neque etiam alioquin multi erimus in examinandis & exponendis duabus illis antidotis, quæ plurimum fiunt; plurimumque celebrantur ab Arabibus medicis:

præſertim in curando malo habitu ac ſubinde aqua intercutem, præſertim verò cum hi affectus ſequuntur ualidas & inueteratas induratasque obſtructiones. nam cum eorum præcipua cauſa ſit infirmitas uirium: præſertim verò, concoctricis uiſcerum & maxime iocinoris, quæ aliquando ſolam cauſam habet intemperaturam abſque alio affectu particulatim, & quamuis omnes intemperaturæ posſint vires iſtius uiſceris deiicere: hydropis tamen frigida intemperatura proxima cauſa eſt. nam quamuis interdum etiam ſequatur febres ardentes, id tamen fit quando ab immodico calore extraneo diſſoluitur vis calidi natiui: vnde illo poſtea deferueſcente ſuccedit frigida intemperatura. aliquando autem præter intemperaturam adſunt etiam alii affectus intemperiem fouentes pręſertim frigidi, vt obſtructiones a craſsis humoribus, ſcirrhis, & id genus aliis morbis. quamuis autem ſummopere laudentur in malo habitu & hydrope cyphoides & hæ alię: nempe dialacca, & diacurcuma: ſi tamen recte res examinetur, quamuis omnes posſint eſſe vtiles in omni differentia hydropis, vtpote quia omnes & intemperiem frigidam posſint remittere, & tandem tollere, præterea vero, & attenuare craſſos humores & obſtructiones aperire, accomodatior tamen erit cyphoides, vt 8. de comp. ſecundum loc. inſinuare videtur Gal. quando ſola erit intemperatura & inter initia morbi. efficaciora autem & ualentiora medicamenta erunt dialacca & diacurcuma in validis & induratis obſtructionibus, nam ex illis conficiuntur, quæ vires maiores habent extenuandi extergendique & ſecandi craſſos humores: præterea vero flatus diſcutiendi, & lotia ciendi, quod & maximum eſt in ratione curandi hydropem: cum non modo cauſam aquę intercutem reſpiciat, ſed & ipſum iam factum morbum. nam cum in hoc affectu intumeat & venter repletus, aut vento, aut ſeroſo humore, plerumque vero vtroque, cum raro altera hydropis differentia ſine altera conſiſtat: nempe timpanitis & aſcitis, diſcusſio flatus, & ſeroſi humoris vacuatio per urinam: non modo in his, verum in anaſarca vbi crudo humore madida caro occupans habitum corporis tumet, videtur ferè totius rei ſummam continere. quas autem hæ antidoti facultates habeant, poteſt vnuſquiſque facile percipere, qui & eorũ q̃ ſuperius explanata fuere memor, legerit cõpoſitionẽ harũ antidotũ. Diacurcuma.n. à Meſ. ita deſcribitur. accipit ſpicę, mirrhę, casſię, croci, ſchęnãti, coſti, cinamomi ſingulorũ par põdus, fit

fit aut confectio ex melle despumato. Dialacca autem accipit laccæ lotę quam plerique credunt esse carcamum grecorum, rhabarbari sing. drag. iij. spicæ, mastiche, seminum apij, schœnanthii, absinthii, succi eupatorii, anisos, sauinæ, amigdalarum amararum, costi, myrrhæ, rubiæ tinctorum, seminum fœniculi, anisi, asari, aristolochiæ, gentianæ, croci cinamomi, hyssopi, summitatū scœnanti, bdelii; singulorum sexquidragmam, piperis, Zingiberis dragmam, cętera teruntur, myrrha & bdelium ex vino dissoluuntur, omnia ex despumato melle assumuntur: nemo autem non potest videre hanc antidotum uires habere maiores quā diacurcuma in aperiendo, ciendisque tum lotio, tum vel maxime muliebribus mensibus: Vnde quādo ex illis suppressis ortum habuisset malus habitus vel aqua intercutē, optimum esset: siquod aliud medicamentum. his ego exposítis: si quod aliud fuit prætermissum, quod ad hoc genus attinere posse videretur, id ad normam eorum quæ sæpius à nobis superius fuere explanata reuocatum, facile percipi & iudicari poterit. prętermissa autem à nobis de industria sunt duo medicamenta uel antidoti, quæ a Nicolao & describuntur, & plurimum laudantur ad cienda lotia & atterendos lapillos præsertim verò renum, nam quāuis multa fuerint ab antiquioribus recentioribusq; medicis literis tradita medicamenta, quæ aperte pollicentur posse infrigere calculos in vesica. Ego tamen, neque uidi, neque audiui quenquam qui medicamentorū ope fuerit curatus & liber euaserit a lapide uesicæ, & si qui curati sunt, opera chyrurgi & per sectionem fuere curati. lapilli autem renum quotidie & per has antidotos, & per alia medicamenta, tum simplicia, tum composita infringuntur & excernuntur. vtiles præterea sunt duę hæ antidoti ad renales dolores, siue a calculo fuerint concitati, siue a mucoris & crassis excrementis in renibus impactis, siue a crassiori flatu. uocantur autem medicamenta, alterum ab auctore, vel ab illo in cuius gratiam & commodum fuit excogitatum: Iustinum nempe a Iustino Imperatore, lithon tripon proprie: alterum verò ab affectu, vtpote quod lapillos possit atterere: non lithotripō barbara uoce appellatum. conficitur verò utrumque ex illis simplicibus, quę omnia calida sunt & partium tenuium quæque uim habent extenuandi, dissecandi, crassos humores, & subinde lotia potenter proritandi. noluimus autē laborē assumere et omnia particulatim ad examen reuocare, cum nemo sit, qui recte attenderit illis quæ a nobis fuere examina-

ta,& velit simplicium naturam quorum non meminimus ex Gal. & aliis qui de medicinali materia scripsere, inquirere, non possit facile inire rationem istius examinis. Vnde hoc solum animaduerso ad nostrum institutum redibimus: nẽpe quòd medicamenta hæc valida admodum sunt, quibus si utamur, dum corpus plenum & excrementosum fuerit, materias impetu quodam maiori exagitãt, & confertim ad uias urinæ & renes impellunt. Vnde sæpe & maiorẽ difficultatem vrinandi afferunt repletis nimirum partibus illis, magisque infarctis, sicque maius malũ efficiunt, quàm ꝙ leuẽt dolores. hocque imprimis mandandum memoriæ, quòd magis præstat inchoare ab inanitione corporis, & incipere a facilioribus antequam hæc fortiora tentemus. Sed iam de medicamentis seu antidotis soporiferis agamus.

De narcoticis dictis medicamentis, quæ & anodyna appellantur. Cap. 9.

DE his autem hoc primum exponamus, quod medicamẽta quæ soporifera sunt, anodyna, hoc est, dolorem leuantia quoque nominantur, improprie quidem ita dicuntur, quia proprie non tollunt dolorem, nam cum dolor sit vitiata sensus actio, cuius uniuersa ratio vt Gal. ex Hipp. in 1. de natura humana & in lib. de ele. docuit in duobus consistat: nempe in repentina & confertim facta transmutatione alicuius particulæ quæ sit prædita sensu per qualitates primas, aut in soluta cõtinuitate: requiruntur ergo duo hæc ad dolorem: aliqua transmutatio instrumenti subito & simul facta & integ ritas facultatis sentientis. hæc verò medicamenta non leuant dolorem, quia obstent quominus fiat transmutatio illa, & corruptio instrumẽti, sed impediũt ne ea trãsmutatio percipiatur à particula sentiẽte: & hoc quia lędũt ipsam facultatem, quę ui medicamentorum horum redditur torpida, & quasi extincta ab illorum immodico frigore, non ergo causam doloris auferunt, sed sensum doloris adimunt, & id quidem primum, nam aliquando, etiam possunt ex accidenti causam doloris remittere: si ea esset calida intemperies: Vnde proprie narcotica quasi torporem inducentia istius modi medicamenta a græcis nuncupantur: quare neque etiam, vt Gal. sæpe testatus est, hæc proprie curatio dici potest,

test,quo deinde fit, vt medici antiqui omnes, quicunque celebres fuere: præsertim vero Gal. tum 2. tum 4. & 7. de comp. med. secundum loc. præterea verò & sæpius alibi in hanc sententiam deuenerint, omnino fugiendum esse horum medicamẽtorum vsum quatenus per nos fieri potest, neque ad ea confugiendum, nisi a magna cogamur necessitate: cogimur verò quando adeo sæuit dolor, ut nequaquam amplius ferri posse sine euidenti periculo putemus; propterea quia, aut conuulsionem aut uirium casum timeamus, aut etiam si nimis importuna & perpetua uigilia urgeat. nam capto somno, & interim resumptis uiribus, facilius possumus mox & nos & Natura pugnare cum causis doloris. simplicia autem medicamẽta, quibus tanquam soporiferis vti medici solent, præcipua sunt opium, radices mandragoræ, semina alterci, vel vt Græci & Arabes vocant, hyoscyami, & semen cicutæ. nam semen albi papaueris, & si somno conciliando sit, adeo tamen familiare est medicamentum, vt neque inter narcotica medicamenta fere sit recensendum. priora verò eam vim habent, vt eis simplicibus & solis, aut nunquam, aut rarissime audeamus uti. componuntur enim cum aliis, atque ita tutior & salubrior fit eius vsus. Duæ autem sunt occasiones præcipuę, quę Nos, vt locis nuper citatis docuit Gal. ad eorum usum adducunt, & duos scopos, vbi illis usuri sumus, spectandos offerunt. plerumque siquidem illis utimur in uehementibus doloribus, primum, vt aliquam quietem afferamus, qua vires aliquo modo refectæ facilius, deinde molestiam illam ferre possint. Deinde verò in uehementi tussi, quæ alioqtin aut nimias & ualde importunas uigilias affert, aut aliquem pulmonum, vel aliarum in thorace partiũ morbum foueat, & augeat, eiusque curationem impediat. vt in reiectatione uel sputo sanguinis, & ulceribus in illis locis, doloribus verò, quo pacto remedio sint, nuper exposuimus: tussim etiam, tum hac eadem ratione, nam cum non excitetur tussis, nisi ex aliqua molestia illata instrumentis respirationis, a qua earum partium facultas expultrix incitatur ad expulsionem rei noxiæ, ea quæ soporifera sunt, torpido reddito illarum partium sensu, occasioni sunt, vt molestia percipi nequeat: tum præterea aliquando immo frequenter, & aliqua ex parte obsistendo causæ, quippe quia tusses difficiles ortum habent a destillationibus & sæpe acrioribus & tenuibus, quarum impetus hæc medicamenta reprimunt, & sępe intercipiunt, partim quia refrigerant & incrassant,

atque ita sistunt, partim verò, quia frigidis & soporiferis medicamentis immisceri solent, vt docemur 7. & 9. de comp. med. secundum locos, alia contrariæ facultatis : nempe calida & sicca, & tenuium partium, & id quidem propter multiplicem vtilitatem. primum vt corrigatur noxa, quæ solet soporiferorum medicamentorum vsum sequi, deinde ut uis illorum ad remotiones & intimas & profundas dolentis loci partes adducatur, ad quas frigida pertingere nequirent, vt pote quæ stipando, transitum sibi præcludant. præterea verò siccando & digerendo possunt fluentes humores digerere & absumere, & cum horum quæ immiscentur plura insuper, & urinam ciere posfint, poterunt etiam aliquam saltem eorum excrementorum partem auersam à spiritalibus membris conuertere ad vias urinæ, sed & flatus discutere, & crassas materias attenuare. Et hoc etiam ratione fit, vt cum has soporiferas antidotos ab vehementes dolores exhibemus, interdum non solum symptomati consulimus, verum & causæ, quando dolor causam habet materiam crassam, quæ in flatum crassum & difficilem uertitur. Ex his autem in hunc modum expositis & illud depromptũ est, quod hos Gal. eodem 9. docuit, cum exponeret confectionem philonij antidoti, cognitu apprime necessariam : nempe in his medicamentis componendis semper, tres scopos prę oculis esse habendos, nempe primum, vt stupor sensui obducatur, quod officium ad ea simplicia pertinet, quę ea facultate prędita sunt, quorunque paulo ante meminimus, deinde quia illa naturæ particularum & earum calori natiuo maxime sunt aduersaria, procurandum est quominus aliquod insigne detrimentum in lęsa particula remaneat. tertio, vt si fieri posfit, ita paremus, vt non modo symptoma tollant, aut remittant, sed etiam affectui, qui symptomatis doloris ue in causa est, si non omnino, aliqua saltem ex parte consulamus. Sed his & illud ex eodem Galeno addendum uidetur, quod licet semper ad hos scopos dirigenda sit in uniuersum ratio compositionis horum medicamentorum, non tamen semper æqualiter omnes spectandi sunt : immo diuersimode pro modo earum occasionum, quę nos ad usum horum medicamentorum impellit. Nam ubi vehemens & intolerabilis dolor urget, maiori ope soporiferorum medicamentorum egemus, utpote in doloribus colicis : Vbi & opportuniores illos, quæ maiorem uim habent.

ftuporem adducendi: vbi verò, aut facilior est dolor, aut potius tussis est importunior, non ita vehemẽtibus stupefacientibus est opus, & magis erit vtilis commistio aromatum, aut comunium seminum calidorum & spirantium gratum odorem: vnde in priora illa horũ medicamentorum, quæ valentiora sunt, differentia: compositiones illę continentur; quæ colicæ nuncupantur propriæ, alię vero, potius tussiculares à priscis medicis, ut testatur Gal. dicebantur, in quibus & aromatum & seminum habentium facultatẽ ciendi lotiũ maior copia accipiebatur: quòd si quis certius percipere cupiat, legat 7. & 9. libros de comp. med. secundum loc. & medicamenta ibi descripta probe perpendat. nobis enim in præsentia non tantum ocii superest, qui iam ad finem istius libri properamus, & quia medicis iunioribus scribimus, qui erudiri circa vsum & cõpositionem medicamentorum cupiunt, ideo in his tantum versamur, quibus vbiq; ferè vtuntur medici, quarum aliquorum tãtum meminero, quę magis sunt vsitata. antiquissimum itaque medicamentum eorum omnium quorum extat memoria, est Philonium, quod a Philone medico patria Tharsensi, vt testatur Galen. nuncupationem habuit, nẽpe ab auctore vel inuentore primo, confectionem aut monumentis literarum postea Gal. prodidit. cumque inter colica medicamenta, & primam sanè recensuit, quæ etiam est omnibus aliis quæ à posterioribus: præsertim verò Arabib. descriptæ sunt, simplicior. Accipit autem, croci drag. v. pyretri, euphorbii, spicæ singulorũ dragmam, piperis albi, hyoscyami singulorum drag. xx. opii drag. x. conficitur postea ex despumato melle, in quo medicamento: si recte examinetur, optime, ut ibidem explanauit Gal. ratio trium illorum scoporum habita est. nam soporiferorum medicamentorum: nempe opii & hyoscyami insignem aliorum comparatione copiam accipit, vt possit quantumlibet pertinacem dolorem obtundere, castoreum verò, piper, euphorbium & pyretrum eam uim habent, ut detrahant: si quid noxæ ex stupefactoriis medicamentis sit derelictũ. in particulis ad quas peruenit vis eorum, ut præterea & faciliorem frigidis medicamentis aditum possint parare, spica & crocus vna cum istis eisdem primariæ affectioni, quantum in ipsis est, consulere possunt, nam hæc duo insignem uim concoctoriam omnium prauorum excrementorum habent. priora vero, quæ calida & partium tenuium sunt, eadem attenuare digerere & flatus crassiores discutere valent. efficax ergo medicamentum

ex

ex recta tamen methodo confectum, vnde & merito inter colica, quæ maiorem vim requirunt collatum est,& si Gale.credimus, ut primum fuit, ita ferè, & aliorum quasi basis & norma, nam posteriores, hoc aliquantisper immutato, vel secundum pondus simplicium,vel aliis additis,vel ẽt detractis,alias compositiones confecere, quod ab antiquis & græcis prius, longe etiam magis deinde à posterioribus Arabibusque factum est. hoc autem facile percipiet, qui legerit Mesuem, Auic.& reliquos Arabas vbi de his agunt:ecce enim statim Mesue, post nuper expositum philonium aliud describit vt Hamec solitus erat conficere, in quo prætermissis pyretro, euforbio,& spica,addebat nigellã,castorium,ami,cyminum,baccas lauri,calamentum,margaritas, & cortices radicis mandragoræ, & omnium par pondus accipiebat, quæ si existimentur probæ, facile vnusquisque percipere poterit, hoc medicamentum longe minus soporiferum esse priori vnde cũ prę̃scribit quãtũ semel possit tuto accipi, liberalior est in hoc quam in priori, nã istius ait, quòd dragmæ duæ possunt excedi: cum tamen prioris solum concedat quantum possit magnitudine cicer, aut fabam æquare:unde antiqui hoc quidem in tussicularibus medicamentis potuissent: primum verò in colicis. idem uerò Mes.in capite de sanguinis sputo aliud philonium descripsit, quod & persicum appellauit, in quo nihil de primò detraxit,neque illorum simplicium pondus immutauit; sed addidit opio par pondus terrę lemniæ,croco uero par pondus lapidis hematitis.quæ quidem, vt sæpe ante exposuimus,vim eximiam habent reprimendi & sistendi sanguinem; uerum cum terrena quadã & crassa substantia constent,cui non est facilis transitus ad penitiores, & intimiores particulas, ut nos monuit Gale.nisi ducantur ab aliquibus quæ tenuis sint substantiæ,& tenuitate partium secum ducant aliorum crassiorum medicamentorum facultates: ideo primæ Philonis tharsensis,confectioni castorii,doronici,zedoarięque singulorum nempe dragmam adiecit,& hæc quidem philonii compositio in multo vsu fuit,atque etiam est: præsertim vero censetur utilis & efficax in his qui sanguinem expuunt, quæ si recte extimetur collatis simul simplicibus,unde conficitur, aliquanto minorem vim soporiferam habet,quam prima illa Philonis,ut pote quę opiũ iusquiamun pari pondere cum illa accipiat: plura verò alia simplicia tum calefacientia, tum uerò refrigerantia & astringentia accipit, unde eorum duorum ad reliqua proportio aliquan-

to minor est quàm in primo: est autem magis potens ad inducendum saporem, quàm illud Hamec. vnde dragma est id quod ad summum tuto dari potest. est ergo quasi medium hoc inter primum & alterum. quamuis primo propinquius sit: est præterea & quartum, quod ex Auic. 5. canonum depromptum est, quodque ipse Romanum nuncupauit, & est quasi medium inter hoc quod persicum appellari à Mes. diximus, & illud primum Philonis, nam præter terram lemniam, lapidem hematitem & succinum, ea omnia insunt, quæ & in persico. consueuere aũt hactenus medici, in sputo sanguinis persico uti: in aliis vero occasionibus hoc Romano. Sed de Philonii compositione hæc satis sint. Ad alias istius generis confectiones accedamus. post itaque Philonii expeditam examinationem, tres alias antidotos in examen deducemus, quæ omnes adhuc in aliquo usu sunt: licet in maiori fuerint prioribus temporibus, & primum eam, quæ ab Arabibus: præcipue verò à Mesue à quo etiam est desumpta, examinemus quæ zazenea nomine fortasse Arabico dicitur: est autem medicamentum quatenus ad facultatem soporem inducendi satis facile & modestum, nam conficitur ex duodecim simplicibus pari pődere acceptis & ex melle despumato assũptis, nempe castoreo, myrrha, opio, pipere, pipere longo, calbano, costo, cinamomo, phu, meu, dauco, assaro & croco, in quibus solum opium vim habet soporiferam, reliqua verò omnia facultatem calefactoriam, attenuatoriam, digestoriamque, sunt siquidem tenuiũ partiũ: vnde & flatus dissipare pñt, & ualide ad vrinarias uias attenuatos humores crassos deducere: unde in doloribus mẽbrorũ naturalium cõcitatis à frigida crassaq; aut flatulenta materia cõmodũ erit medicamẽtũ, vt pote quod & dolorẽ lenire possit & causę ẽt affectulque primario consulere: & cum multa imo reliqua omnia frigidæ & soporificæ qualitati aduersentur, obstare etiam poterunt, quo minus noxa aliqua in internis uilceribus relinquatur. Miror autem quo modo istius Mes. ad aureũ dari posse dixerit, & Philonii Hamec ad duos aureos, cum tamẽ hęc illa potius sit infirmior. Duæ uero reliquæ à Nicolao sunt descriptę: altera quidem requies magna ab illo dicitur, altera triphera magna. Sed de requie priorẽ sermonem, instituamus, quæ & facilior est, & non ita propter dolores uehementes sedandos confecta est: sicut ad conciliandum somnum, in illis morbis, in quibus à uaporibus, tum calidis tum siccis nimis imporuna est uigilia, ut in febribus tertianis & quarta-

nis

nis,atq; ēt in acutis, & adeo facile & lene medicamentum est ut id nutrices audeant lactentib.infantib. cū noctu vigiles & illis importuni sunt,exhibere. quod tamen laudare nequaquam possum si temere & incaute id fiat.conficitur autem in hunc modum:acceptis rosarum,item & uiolarum dragmis tribus , opii verò,seminumq; hyoscyami,papaueris albi, & corticum mandragoræ : præterea seminum scariolæ,portulacæ,lactucę,psilii,nucis myricę vel moschatæ,cinamomi,zacchari,singulorum sesquidragma, santalorum omnium, spodii , tragacanti : singulorum scrupulis duobus & granis quinque:in his autem præter cinamomum , quod & ipsum aliquid habet:licet calidum sit,quod possit somnum incitare , & moscatam impræsentia appellatam nucem, quæ duo ad correctionem sopori ferorum medicamentorum accepta fuere : præsertim vero opii & mandragoræ , omnia refrigerant & acrimoniam excrementorum quæ somnum abigunt, demulcēt:unde in crassa materia, & in flatu lento dolore, nihil continet hoc medicamentum, præter illa duo, quod possit tertium scopum superius expositum ex Gale.respicere.respiceret aū t si à calidiorib.& acriorib. succis dolor occasionē haberet:triphera verò magna contra se habet,est enim medicamentum,quod præsertim frigidioribus affectibus opportunum est , & quia duplex potest esse eius confectio . nam quandoque cum opio fit,quandoq; ēt sine eo.cum fit addito opio,tunc & si speremus collaturā hanc antidotum etiam primario affectui, cum præter opium & hyoscyamum & mandragoram cætera possint tollere frigidam intemperiem,crassos humores extenuare, flatus dissipare , per locia vacuare:præcipuus tamen scopus est,intolerabili dolori , stupidiori sensu reddito occurrere.cum verò citra opium hoc medicamento sumus usuri, nulla doloris ratione habita , affectui præsertim curando operam nauare volumus .ex his autem constat.accipimus opii drag.ij.& grana xv.cinamomi, garyophyllorum,spicæ,galangæ,zedoariæ,zingiberis,costi, styracis , calami aromatici , calamenti,cyperi,iridis,peucedani,acori,mandragorę,spicæ celticæ,rosarum,piperis,anisi,apii,petroselini macedonici , fœniculi, dauci, hyoscyami,seminis citri;singulorum dragmam.conficitur ex melle.Medicamentum celebre est, vt etiam mulierculis sit notum , ut pote quæ non consulto etiam medico,ipsum à seplasiariis sæpe petant.in affectibus enim uteri maxime , si ex suppressis menstruis purgationibus ortum habeant, plurimum ualet : quippe cum magnam vim habeat ad ciendos menses:nec mō deuoratū , sed etiam

confe-

confecta glande ex eo vel solo, vel additis præterea aliis pertinentibus ad eundem scopum, vt ladano, galia moschata, & id genus aliis medicamentis, atque supposita, inductaque in membra genitalia muliebria. Et ego hoc modo sæpe nec inutiliter sum vsus, & alios vti præterea vidi. Est & aliud medicamentum, quod & si quatenus ad modum & formam confectionis pertinet, non uideatur ad hoc caput pertinere: pertinet tamen: si ad eius facultatem, & materiam respiciamus. id verò passim in vsu est sub nomine pillularum ex cynoglossa. & quamuis duæ reperiantur confectiones, quæ ex cynoglossa fiunt, altera quæ alio nomine à Mes. à quo describuntur appellatur. ipse enim pilulas ad omnes morbos catarri, nunc autem sunt in multo vsu & appellãtur pilulæ ex cynoglossa, altera autem à Nicolao describitur, & pilulas ipse ex cynoglossa vocat. Sed nos priorem quæ in maiori vsu est, paucis in examen reuocemus. ex his autem conficitur ex myrrhæ puræ drag. vj. thuris drag. v. opii, hyoscyami singulorum drag. iiij. croci sesquidragma, radicum cynoglossæ drag. iiij. s. ex his omnibus tritis & commistis fiunt pilulæ, quæ si recte extimentur sunt validæ ad inducendum soporem, & possunt valenter sistere præcipitem destillationem. nos autem, licet dicat Mes. posse sumi à semidragma, vsque ad dragmam, rarissime supra vnam pilulam, quæ scru pulum pẽdet exhibere solemus, sed iam caput hoc ad calcem producamus, & alterum quo sumus huic secundo libro finem imposituri, aggrediamur.

De eclegmatibus, quæ Arabes loch uocare solent. Cap. 10.

POstremo hoc capite, vt tandem alteri libro coronidem imponamus, de his medicamentis sumus verba facturi, quę passim Arabico vocabulo loch vel lochati appellãt. Gręci verò eclegma, quod delinctus latine significare videtur à delingendo sanè, nam vt superius non semel fuit expositum, in affectibus membrorum respirationi inseruientium, medicamenta, quę ad deliniendas asperitates ab aliqua intemperie, vel à materia destillante ad eas partes, uel ab aliquo tumore, uel tuberculo earũ partiũ excitatas, maxime prosunt; & magis paulatim delingendo,, &, ut iuniores dicere solẽt lãbendo sumatur, q̃ si cõfertim bibantur, uel deuorentur: unde nuncupationẽ à mõ & rõne, qua sumũtur sortita sunt. His aũt duntaxat ferèĩ faucibus gutture & particulis quæ thorace cõtinẽtur male affectis vtuntur medici. Horum ergo medicamentorum in uniuersum

duplex

duplex est differentia, nam quædam eorum solent parari, & ita parata ad usum & commoditatem medicorum seruari, alia verò tunc parantur, quando visum fuerit medico iubenti opportunum futurũ eorum vsum. de his ergo primum agemus, & de compositis præcipue. nam sæpe, ut antea exposui, & syrupis in hunc modum vti solemus. incipiemus autem ab eo quod vulgatissimum est & nulli non notum, nostri vulgo saponeam vocant á quadam sanè cum sapone quando nõdum concretum induruit, similitudine. nam tenerum quidem est albumque cum quodam lentore. cum autem conficiendum est, accipiunt aquam violaceã, quæ ex floribus uiolarum: non autem ex foliis herbæ, ut quidam faciunt, destillauerit, & eam, quã ta ad dissoluendum zaccharum possit esse satis: indunt verò zaccharum illud albissimum quod per trinam coctionem fuerit defæcatum & depuratum. nam id aptius est ad hoc medicamentum colore & sapore suauius & gratius reddendum. coquunt autem, ut syrupi coquuntur. postea addũt amylum. nonnulli vero & aliquid olei amigdalini dulcis indunt, & semper miscendo medicamentum dũ coquitur spata exagitant, quo ad congruam compagem deuenerit: postea impositum in aliquod vos vitreum, aut etiam argenteum, seruant; quod solet cochleari sumi, & in ore teneri, donec liquescens paulatim defluat ac descendat, medicamentum hoc aliquantutulum potius ad frigidum inclinat, consistentia aliquantisper est emplasticum, mollit autem & lenit, unde confectio hæc ad moliendas & deliniendas exasperatas particulas quæ sunt respirationis instrumenta, medicamentum commodum est: præsertim fauces & asperam arteriam, & subinde pulmones: quare tussientibus destillationem calidam & acrem vtilis est. præterea vero ob intemperiẽ calidam & siccum: immo etiam frigidam. nam prope temperamentum est in calore & frigore. zaccharum enim præsertim vero album & probè purgatum leis est & temperati cuiusdam caloris, sicut & amigdalinum oleum. amylum verò ad leue frigus inclinat. præter emplasticam autem molitoriamque facultatem, habet aliq̃d etiam abstersionis ex zaccharo. vnde accommodatum est medicamentum ad excreationem facilem reddendam, cum leniat & molliat, & aliquanto detergat. pleuritieis uero est in usus nisi quòd, cũ nõ modo sit medicamentum, uerum & alat, cauendum aliquando erit, ne dum facile sputũ reddere procuramus, plus alamus quã requirat ratio uictus tenuioris, qui in morbis acutis maxime congruens

gruens est. neque enim res est gustu iin grata, nisi illorum qui suapte natura res dulces fastidiant. Solent præterea, & alia fieri medicamenta easdem ferè vires habentia, aliquanti sper tamen uaria pro diuersa eorum natura ex quibus conficiuntur communis sanè eorum omnium materia tum zaccharum, quod vulgo candidum, uel candum uocant, tum uero, quæ penidiæ dicuntur, partim tragacanthum, item & diacodion, quod fit in placentulis seu rotulis, & uiolaceum zaccharum, & quæ nunc conserua uiolarum dicitur. quorum unum uel plura conferunt, atque ex aliquo syrupo diluunt, & illum eligũt, quem putant accommodatiorem scopo, quẽ medicus sibi proposuit. nam si delinire, incrassare, & refrigerare vo luerit syrupo uiolaceo, aut illo, qui ex zingisis fit: Quod si præterea & destillationem sistere, somnumque conciliare, opportunus erit, qui ex papauere nomen habuit. At si materia excreanda crassa & lẽta fuerit egens attenuatione & detersione, aptus erit qui ex radice dulci fit uulgo quæ de liquiritia dicitur. ualẽtior erit ille ex hyssopo, uerum & aliquanto etiam calidior: unde si sine caliditate detergere cuperemus, non erit ineptum medicamentum mel uiolaceum. sed & illa quę misceri & conteri solere diximus, itidem eligẽda erunt pro ea ratione, quam exigere uidebitur propositus scopus. non erit autem difficilis eorum electio cognita ipsorum natura. Sed ab aliquibus & hoc parari solet quod facile paratu est, lenitque & mollit exasperatas illas partes. accipitur autem ex nucleis pinearum contusis succus seu lac, interdum etiam ex amigdalis dulcibus, & his zacchari candi: præsertim uiolacei quantum possit ex eo succo dissolui, mox coquitur lento igne donec spissescat. Quę hactenus exposita sunt, non seruantur parata sed cum eis fuerit opus conficiuntur. Multa autem etiam apud apothecarios parata seruantur, quæ in pręsentia sumus explanaturi. incipiemus uero ab illo quod uulgo appellant loch de pino, quodque pręcipue ex nucleis pinearum confici solet. eius uero descriptio hoc mo do se habet. accipiuntur dragmę xxx. nucleorum pinearum, amigdalarũ uero dulcium, auellanarum assatarum, tragacanthe, gummi Arabici, radicis dulcis, succi eiusdem, amyli, capillorum ueneris, ra dicum iridis singulorũ dragm. iiij. pulpæ palmularum. drag. xxxv. amigdalarum amararum drag. iij. mellis ex passulis, zacchari albissimi, butyri recentis singulorum dragm. iiij. mellis quantum satis sit, omnibus deinde cõtusis & mistis fit eclegma. Hæc itaque istius me-

medicamenti confectio, si recte eam perpendere uolumus, optima est ad parandas materias crassas & difficiles ad excretionem quę in membris respirationi inseruientibus continentur, atque ibi tussim difficilem concitant, & spirandi difficultatem. nam in illa ratio omnium eorum scoporum habita est, quos maxime in his affectibus harum partium spectandos esse docuit Gal. nam aliqua continet, quæ vim habent detergendi extenuandique & dissecandi crassa & lenta excrementa, & expulsioni renitētia, alia verò multa quæ molliunt, applanant & leuigant uias, per quas materiæ excrementitiæ sunt expellendæ. est vero præterea medicamentum modeste calidum, quod maxime necessarium in his est. ostendemus autem rem hác ita se habere si simplicia ex quibus confectum est in considerationem reuocauerimus & illis accommodare voluerimus, quæ à Gal. tum in lib. de facul. simp. med. tū uero in libris de eorund ēcōpositione litteris tradita sunt: Septimo. n. de comp. med. secundū locos ea recensens quæ uim habent applanandi & deliniendi internas in thorace & pulmonibus uias, ut facilis deinde fiat excreatio & excretio superuacuorum humorum in illis contentorum, atque in suos ordines redigens, in primum ordinem tragacanthem digessit, & gummi Arabicum, amylū, & nucleos nucis pineę, in alterum uerò, butyrum, glycirizam, seu radicem dulcem, uel eius succum, aut decoctum, & dulces amigdalas, & pulpam palmularum: sed & mel quod passularum appellat in eūdem ordinem referrem, quàmuis ex melle quod passularum decocto addunt, aliquid extersoriæ, & attenuatorię facultatis habeat. sed attenuant quidem atque detergunt reliqua fere omnia, ut perinde ad expurgandas vias & loca respirationi deseruientia: cum à crassis & lentis succis obsidentur, nō parum commoda sint, nam & auellanę assatę, vt insinuare Gal. videtur 7. de simplicib. medic. facul. uim attenuandi sibi comparant, tenuiores enim partes ex assatione reddūtur, sed & adiantum uel capillus ueneris uim habet crassos & lentos humores attenuandi; mel verò, amigdala amara, & iridis radix maiorem uim attenuandi, detergendi, & siccandi habent. quare potest hoc medicamentum facile id quod pollicetur, præstare: nempe opem diuturna tussi laborantibus ferre: si tamen illa à crassis & lentis succis habeat fomentum. Hoc vero eclegmate uel delinctu, calidius & ualentius est ad attenuandos, detergendos, facilesque ad excretionem reddendos crassos

lentosque

lentosque & prætcrea crassos succos in thorace detentos, vt calidius, ita ut efficacius est medicamentum illud, quod iuniores Mes. sequuti loch sanum & expertum nuncupant, & in præsentia est in frequenti vsu, vnde ad difficilem tussim diuturnamque, item & ad raucedinem tollendam existimatur esse commodum valde & efficax medicamentum. præsertim vbi nulla, aut non vehemens adfuerit febris, conficitur vero in hunc modum, vt accipiatur cinamomi, hyssopi, radicis dulcis: singulorum semuncia, zingipharum, seu, vt nunc dicunt, iuiubarum, myxarum, seu, vt Arabes aiunt, sebesten: singulorum fructus triginta, passularum exacinatarum, caricarum pinguium, palmularum seu dactylorum item pinguium: singulorum vnciæ binæ, fœni græci dragmæ quinque, adianti, seu capillorum veneris, pugilus, seminum anisorum, fæniculi, radicis iridis, calamenti, seminis lini: singulorum dragmæ quatuor. omnia vero simul in libris quatuor aquæ ad medietatem coquantur. cui decocto mox addendę sunt duæ penidiarum appellatarum libræ, & ad crassitudinem mellis iterũ decoquatur, & additis nucleorum pinearum mundorum, amigdalarum item dulcium mundatarum: præterea radicis dulcis, traganthæ, gũmiarabici, amyli singulorum dragmæ tres, iridis, dragmæ duæ, postea omnibus simul mixtis fiat medicamenti agitatio dum albescat. In hoc medicamẽto, præter ea quæ cum priori communia habet, sunt zingipha, quę tum refrigerant, tum leuigant, vt temperare possint aliquantum calorem medicamentorum calidiorum, sunt & myxta seu sebesten, quæ lento suo humore applanare omnia exasperata & etiam temperare delinireque acrimoniam & exasperationem acriorum & calidiorum simplicium. carices verò pingues ipsę quoque uim habent emolliendi: possunt vero potenter attenuare & desiccare lentos, & crassos succos & subinde detergere præter illa quæ exposita paulo ante fuere, cinamomum, hyssopum, calamentum, semina anisi, fæniculi, & nonnihil etiam semen fæni græci. Vnde Galenus primo de ali. facul. ait, medicamentum ex eo & melle confectũ etiã vtile ad diuturnos thoracis affectus, qui sine febre fuerint. Tertio vero loco de illo eclegmate uel loch agamus, quod & quàm maxime utile est, & nulli fortasse secundum ad extirpandos hos eosdem, quorum nunc meminimus, thoracis affectus.

conficitur uero ex scylla, & summis laudibus, a priscis omnibus præsertim verò à Gal. pluribus in locis extollitur. potest verò non vno tantum, sed multiplici modo parari medicamentum hoc, sicut multiplici modo antiquiores medici aliquando parauere. nam interdum est succo eius addito melle vt cocto usque quo ad compagem eclegmatis perueniat, quo pacto docuit Mes. conficere: sed longe ante illum vt Gal. 9. de compositione medicamentorum secundum locos testatus est, Antonius Musa, qui ex scilla cruda voluit succum exprimi. interdum vero ex vniuersa scilla, sed ea cocta, assata nempe vel elixa, & ea postea ex melle cocta: coquere autē illā medicos consueuisse ait Gal. 8. de simp. med. facul. vt de uehementia uirium aliquid detrahatur, modum quo assatur idem Gal. 9. de compositione medicamentorum secundum

Cap. 1. locos docuit: idem prȩterea & Dioscorides scripsit. sed Mes. illius quidem medicamenti, quod ex solo eius succo conficitur meminit: eius verò quod ex scilla assata sola fit addito melle, non meminit. Sed illi hyssopum, marubium, irimque & myrrham addit. Hoc tamen non est prætereundum ita siccis pedibus, cum non indignū scitu sit: nempe quod antiqui medici uario modo componere medicamentum ex succo scillæ soliti sunt. aliquando enim vt & Mes. instituit, qui accipit expressum succum ex scilla cruda, & addito melle quantum satis fore videatur decoquit donec consistentiam eclegmatis sibi comparet, quæ confectionis ratio a Gal. desumpta

Cap. 6. est 7. de compositione medicamentorum secundum locos. neque tamen aliquem turbet qui ex scilla cruda succum censuerint antiqui præsertim Asclepiades, cum Dioscorides scillam crudam humano corpori non parum noxiam esse pronuntiarit propter uehementiam virium eius de qua per decoctionem nonnihil detrahitur, cum postea ex melle exquisite coquatur. Alio autem modo Gal. in eo libello quo consulit puero comitiali morbo laboranti docuit succum extrahi ex scilla, quasi per destillationem: non quidem igne usus: sed diuisam scillam in plura exigua frusta atque in uas iniecta, quo mel solet deferri & seruari, clausoque eius osculo ac probe pelle aliqua contecto & deligato, canicularibus diebus soli exponi uolebat, & sȩpius verti, vt undique pariter incalescat. sit tamen locus vbi vas collocatur in meridiem versus, & a boreali plaga auersus. destillatur enim ui solaris caloris liquor ex scilla, qui collectus mel

li optimo immiscetur, atque ita conficitur medicamentum. sed & ex reliquis frustulis eiusdem scyllæ: quę ita cocta reperiuntur, ac si essent elixa exquisite, tusis & leuigatis atque ex optimo melle dissolutis utile medicamentum parari potest. Præterea vero interdum scilla luto inuoluta, vel, ut nunc solent, in triticea massa sub antracibus accensis uel in clybano ubi coquitur panis assatur, deinde conteritur & ex melle conficitur medicamentum, vt 9. de compositione medicamentorum secundũ locos, docuit Gal. & Dioscorides, & simplicior est isthæc componendi ratio, cui alii alia addunt sicuti quisque apud Mes. & Gal. 9. de compositione medicamentorum secundum locos legere potest. quomodocumque autem paretur: cum scilla uim uehementem habeat propter partium tenuitatem, secandi: citra tamen insignem calorem, semper fiet medicamentum ortopnoicis asthmaticis, qui a crassis & lentis excrementis male habent, ut tum alibi tum 7. de compositione medicamentorum docet Gal. quam maxime salutare. Sed & de eclegmate uel loch, quod ex pulmone vulpis reficcato, & ex arte parato conficitur, paucula quædam dicamus. nam & ipsum in frequenti vsu est nostris his temporibus: eius verò compositionem, à Mesue nostri medici descripsere, quamuis id in Galenum auctorem ipse referat: id tamen apud Galenum, nunquam memini me legisse: eius vero confectio in hunc modum se habet, accipiuntur pulmonis vulpis sicci, succi liquiritiæ, capillorum veneris, seminis fęniculi, singulorum dragmę quatuor. conficitur autem postea medicamentum ex zacch aro cocto ex aqua. Medicamentum hoc, vt & Mesue testis est, roborare pulmones potest, & attenuare detergereque materias crassiores in illis contentas, atque humiditates superuacaneas deficcare. nam Vulpinus pulmo affinitate & proprietate naturæ pulmonibus robur addit, & siccat, capillus veneris attenuat quidem crassiores succos, eosque ad excreationem parat, sed astrictionis alicuius particeps vnde roborare potest pulmones languidiores factos. addit vero Mesue, quod medici sępe rob myrti addunt, hoc est succum baccarum myrti ad ignem inspissatum, nempe ut astringendo maius robur visceri impertiatur: quo loco id aduertendum, quod quamuis alia etiam sint medicamenta paria myrto in astringendo, Myrtus tamen in hoc officio affecti-

bus thoracis & pulmonum accommodatior earatione videtur, qua substantiam habet diuersæ non simplicis naturæ, vtpote quæ sit ut secũdo de alim.fac.tradit Galenus saporis mixti ex austero & dulci, dulce vero thoraci & pulmonibus maxime commodum & familiare est. Potest ergo medicamentum hoc perquamutile esse asthmaticis, suppuratis vel empyicis & phthisicis uel tabescentibus ex vlcere contracto in pulmonibus, cum pectus pulmonesque possit attenuando & detergendo mundum a crassa lentaque materia, atque a pure, & deinde exiccando consumere malas eas materias, & adiuuare vlceris consolidationem, non est autem insigniter calefaciens. Quia autem & id medicamentum, quod ex brasisce succo conficitur ab Arabibus autem et iunioribus loch ex caulibus solet nuncupari, in frequenti vsu est: ideo nec ipsum silentio inuoluendum. conficitur vero hoc pacto. accipiuntnr succi ex foliis brassicæ expressi, libræ quinque quæ decoquuntur igne lento semper spumam auferendo ad consumptionem librarum trium:, mox illi iniicitur mellis libra, & tantundem sapæ, ac vlterius ad crassitudinem eclegmatis decoquitur, & quamuis ad tussim humidam laudetur, & id iure optimo, nam brassica uim habet attenuandi, detergendi, exiccandi cum aliquo, vt in libro de salubri uictu inuere uidetur Galenus, calore præterea cum non sit alicuius astrictionis expers, habet etiam vim roborandi, addito autem melle, additur etiam attenuandi & detergendi facultati. a sapa vero habet vt possit mollire leuigareque & applanare uias in pulmonibus: Vnde quamuis non ita habeat vires validas hoc medicamentum, vt præcedentia, non tamen spernendum vtique videtur, cum & partes respirationi inseruientes astringendo possit roborare, detergendo & extenuando expurgare: præterea vero desiccando superuacuas materias in eis absumere, & quia inde etiam habet, ut possit agglutinare & sanare ulcera, vt 7. de facul. simpl. med. testatur Gal. uel etiam maligna, & asthmaticis utile erit, & phthisicis uel tabidis exulcere, præterea tussi laboriosæ & difficili, nec non & asperitati arteriæ asperæ, & raucedini uocis, quæ ocasionem haberit ex multo humore irrorante & exasperante uias spiritus. Sed cum de his quatenus ad presens institutum

tantum poterat esse satis hactenus egerimus, opportunum iam sanè erit, vt ad ea istius generis medicamenta exponenda accedamus, quę accommodatiora sunt affectibus harum partium, qui à calidioribus & tenuioribus excrementis vel destillationibus suum habent ortum: erunt autem circa tria. primum ergo agamus de eo quod à Mesue diapapauer dictum est, cuius hęc est confectio, ut accipiantur seminum papaueris albi dragm.xxv. amigdalarum dulcium decorticatarum, nucleorum pinearum, gummi Arabici, tragacanthę succi, radicis dulcis, singulorum dragm.x.amyli drag.iiij.seminum portulacę, lactucę, cotoneorum malorum, singulorum dragm.iiij.croci dragm.j.penidiarum drag.iiij.syrupi uerò qui conficitur ex capitibus vtriusque papaueris, nigri inquam & albi, atque ex violis & semine lactucę quantum satis sit ad medicamenti confectionem. Non erimus autem longiores in expositione particulatim omnium simplicium ex quibus hoc eclegma coagmentatum est, cum nullum eorum sit de quo non sit sermo aliquis habitus. nam nemo est, qui modo uel parum sit uersatus in lectione eorum librorum qui ad medicinalem materiam pertinet, non facile percipiat medicamentum hoc ea facultate esse pręditum, ut refrigerare possit incrassareque destillantes ad pulmones & thoracem calidos acresque & tenues succos, & subinde etiam reprimere sistere ue fluxiones, & eas maturare. prætere verò vias & meatus in partibus inspirationi inseruientibus delinire, & quasi applanare. papaueris enim semina lactucæque & portulacę refrigerant non parum, & ea etiam ratione crassiores defluentes humores reddunt. tragacantha uero gummi & amylum applanant deliniunt, & quoquo modo, cũ sint emplasticæ facultatis, incrassant. ad qđ nõ nihil etiam mucoso suo lentore faciunt semina malorum cotoneorum & portulacæ de nucleis pinearum & amigdalis nihil est qđ in præsentia dicam, cum superius de illis, quantum potest esse satis, fuerit actum. unde omnibus affectibus in thorace ortis, qui occasionem habent à calida intemperatura, vel ab acribus & tenuioribus humoribus, ut sunt tusses, asperitudines, & pleuritides, & alii alioquin dolores, accommodatum est medicamentum. potest præterea esse utile febricitantibus: pręsertim uerò tertianariis & illis qui febre ardẽte laborant: nã & sitientibus illis præsidio esse potest, & afflictis à nimia uigilia, & adiuuare acris & tenuioris bilis

 concoctionem

concoctionem, & eius feruorem retundere. Deinde vero & illius eclegmatis quoque aliquam mentionem faciamus, quod à Mes. sub hac inscriptione literis traditum est, loch horum conferens hecticis & consumptis phthisicis, est enim alicubi in usu frequentius autem descriptio in hunc modum se habet. Accipit seminum papaueris albi, spodii, seminum lini torrefactorum, croci, amigdalarum dulcium: singulorum drag. iij. amyli, tragacanthę, gummi seminum cotoneorum malorum, cucumeris, granorum nasturcii coctorum, amigdalarum amararum, fabarum singulorum sexquidragmam, penidiarum drag. lx. penidiis ex aqua dilutis dissolutisque prius addantur reliqua & coquantur. Vires istius medicamenti partim quidem leues & molles reddunt pulmones & particulas ad illos attinentes, quod commune est, vt diximus, omnibus medicamentis quę affectibus harum partium curandis accomodata sunt. hoc vero præstant amigdalæ dulces, tragacantha, gummi, amylum, semina malorum cotoneorum, & penidię, quæ item vna cum seminibus papaueris, cucumeris, tum emplastica vi, tum etiam refrigerando possunt reprimere acrimoniam destillationum a quibus vlcerari plerumque pulmones possunt. partim autem potest detergendo ulcus, si adsit, mundum reddere, quod in curandis vlceribus maximam vim habet, præsertim verò si id citra morsum fiat. citra morsum autem, ut 7. de medicamentorum compositione secundum locos, scripsit Gal. detergit semen lini tostum, & fabas frena: & amara etiam amigdalæ: Vnde neque mihi eorum sententia probatur, qui exponunt nasturcium coctum, hoc est, probè maturum, quia potius existimaueram quòd sicut medici in his affectibus semine lini tosto uti solent, quia vt ex Gal. diximus, sine mordicatione detergit: ita puto Mes. voluisse nasturcii semen coqui, vtpote quia nimis acre sit: per cocturam enim detrahitur acrimonia. Postremo autem multa adsunt, quæ desiccare possunt, vt spodium, semen nasturcii, amigdalę amaræ, item & faba, de qua protulit Gal. 7. de simp. med. fac. quòd innoxie exiccat 3. autem meth. quod carnem procreat, vlcera vero præsertim exiccatione curantur: non iniuria ergo a Mes. laudatur hoc medicamentum ranquam vtile & salutare phthisici, vel tabidis & in vniuersum tussientibus. vtpote quod facilem efficiat excreationem materiæ in thorace contentæ, & subinde plurimum faciat ad mundas ab excrementis reddendas partes inspirationi

tioni inseruientes, & est medicamentum satis temperatum, non calidum, non immodice exiccans. Multis etiam in locis frequens est vsus eclegmatis vel, vt Serap. istius medicamenti author loquitur, loch ex lini semine. conficitur enim ex semine lini assato quidem si fit, vt ille instituit conficiendum, & vt antiquiores medici lini semine in his medicamentis vti solebant, quod ex Gal. 7. de comp. med. secundum loc. facile percipi potest, quamuis seplasiarii multi id ex istius non assati farina conficiant. accepta ergo farina seminis assati & addito melle quantum videatur esse satis, & illis simul mistis conficitur medicamentum, de quo nihil est vt plura dicamus, cum paulo ante de semine lini satis dixerimus: nempe qd citra mordicationē detergat. Vnde non inutile est medicamentum, ad extergenda, crassa excrementa, viscida obsidentia vias in thorace & pulmonibus. Postremo aliqua etiam mentio facienda illius eclegmatis vel loch. quod & ipsum in frequenti vsu esse solebat & ab amigdalis nomen sortitum est. eius confectio hoc modo se habet: accipiuntur amigdalarum dulcium, item & amararum, seminis lini assati, nucleorum pinearum, seminum anisi, tragacanthæ, gummi, radicis dulcis, eius succi: singulorum sesquidragma. zacchari, penidiarum singulorum dragmæ iii. deinde ex melle & succo feniculi prius tamen probè coctis & despumatis, aliisque adiectis conficiatur medicamentum ex arte quod: si recte conficerentur ea ex quibus conficitur, ualet ad asperitates partium respirationi famulantium quando id a siccitate prouenerit. quamuis non parum etiam possit esse utile ad facilem reddendam excreationem crassiorum materierum, si quæ sint in pulmonibus & thorace interceptæ. nam dulces amigdalæ, pinearum nuclei, tragacantha, gummi, radix dulcis, & eius succus, præterea & penidiæ molliunt, deliniuntque & superius humectatas eas partes reddunt: lini verò semen assatum citra morsum detergit. detergit verò & mel, nonnihil & zaccharum, & aliquantulum etiam amigdalæ amaræ, quæ præterea vna cum succo fœniculi crassa excrementa extenuare possunt, sicut & semen anisi. Quatenus vero ad primas qualitates pertinet medicamentum est temperati cuiuspiam caloris, quod ad applanādas asperitates viarum respirationis, & ad attenuandas extergendasque crassas, & lentas materias occupant instrumenta respirationis non parum sit vtile: præsertim vero quando affectus nondum fuerit inueteratus & pertinax. Por-

ro me nequaquam latet longe plura istius generis medicamenta descripta in libris tam recentiorum quàm antiquorum reperiri, quæ possent huic nostro instituto accomodari. Verum quia hæc quæ hactenus sunt exposita satis esse posse censuimus, vtpote quę sint in frequentiori vsu, præter id quod his perceptis ac diligenter animaduersis, alia ferè omnia rectè considerata atque cum istis collata facile poterunt indicari. Quare iam opportunum esse uidetur ut receptui canamus, & perducto hoc altero libro ad calcem, nos accingamus & paremus ad tertium conscribendum, in quo de illis medicamentis quæ exterius solent administrari agere instituimus: Nisi quod & hoc etiam non est antequam finem huic libro imponamus, sub silentio prætereundum, quod ni fallor, non modo vtile, verum, & necessarium cognitu illis est, qui diligentem operam pharmaceuticę parti artis medicinę manare voluerint. illud vero est, quod perinde in medicamentis, vt & in affectibus, non est vna & impartibilis ratio. immo ampla & spaciosa. est enim inter eorum supremum terminum & infimum magnum satis interuallum, vel vt iuniores dicunt latitudo. quæ quàmuis certis quibusdam finibus claudatur & terminetur, media tamen non ita definita. immo, vt sępe testatus est Gale. adeo multiplicia sunt, ut nullo numero definito claudi possit: Vnde cum in hoc magnum sit momentum, nempe vt vires medicamenti accomodentur & aptentur ipsi morbo, quod & Hippocrates insinuare voluisse visus est, cùm dixit extrema remedia essę opportuna, & quod quanto ab externis morbus recesserit, tanto etiam remedia: si ab extremis recesserint, erunt opportuniora: quod & si Hippocrates id sequenti aphorismo particulatim de ratione victus explanauerit, docuit tamen Gal. hoc in more habuisse Hippocratem, vt quando plura erunt eandem rationem habentia, illi satis erat: si vnum illorum particulatim exposuisset, cetera verò addenda, & eadē mensura mensuranda reliquisset. At verò neq; postea fieri poterat, vt medici ita innumera medicamenta quibus tam multiplicibus affectuum differentijs posset satisfieri in promptu & parata haberent: Vnde coacti sunt eam inire rationem, vt aliquibus, & illis diuersarum: immo & inter se aduersantium virium confectis & paratis, ex varia illorum, quando opportunum videtur, miscella, multiplicem suppellectilem medicamentorum sibi parant. mixtis sane, interdum mutuo simplicibus, nōnunquam simplicibus cum compositis, quandoque & compositis cum

compoſitis,atque hoc pacto per rationabilem coniecturam mixturam uariantes apta & accõmodata medicamenta affectibus ſibi cõparât.et hoc quidem,& in vniuerſum in omnibus conſpici poteſt, & particulatim in eclegmatibus ſeu loch. Sed hic conſiſtamus & immenſas gratias deo agamus,cuius benigno afflatu & fauore finem huic libro impoſuimus.

Finis ſecundi Libri.

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI ET MEDICI VENETI

De compositione ac vsu medicamentorum, LIBER TERTIVS.

Proœmium Cap. I.

N H I s nostris explicationibus. quas instituimus de compositione, & usu illorum medicamentorum quæ medici in curandis affectibus, quibus humanum corpus exercetur, in frequentissimo vsu nũc habet partim Andromachum & Heram antiquos, & illustres medicos, partim verò Galenum imitati sumus. illi enim vniversam medicamentorum compositorũ syluam bipartiti, duo volumina confecere, quorum altero ea medicamenta complexi sunt, quæ interius assumi solent: Altero autem illa quæ exterius adhibentur. in eundem sanè modum, & nos vniuersam hãc tractationem in duas secuimus partes, & priorem, primo, & altero libro; quantum per nos clarius & exquisitius potuit, exposuimus. quia enim vniuersa eorum ratio quæ ad eam partem attinere videbatur; tandem potest in duos scopos referri: præsertim vero, vbi vitiosa & excrementosa materia adest, quæ morbum foueat & augeat: nempe vt illis excrementis detractis corpus expurgetur ad commodiorem & faciliorem vacuationem, tum corpus, tum excrementa parentur, ac vires particularum roborentur, ea propter omnia, quæ ad hæc duo officia spectãt duobus prioribus comentariiis comprehendimus: in præsenti verò libro alteram comprehendemus. Et quia hoc etiam argumẽtum multiplex est, & uarium: ideo in digerendis disponendisque eius partibus, Galenum quantum poterimus imitabimur, qui vniuersam

munẽ carũ naturã spectat nulli loco, nulli particulæ, ita priuatim ac commodari possint, quin & aliis attribuantur: & propterea curatio nis ratio, & methodus, quæ ab istis indicationibus constituenda est generalis dicitur, vel penes genera accepta. Quæ verò à compositis particulis priuatim depromuntur, & à peculiari & propria earum natura à locis accipi dicuntur, & medicamenta, quæ componũtur ex collatione & comparatione cum his priuatis indicationibus & scopis, iuxta locorum naturam composita esse dici possunt, atque localia medicamenta, vel remedia à medicis appellari solent. Et quemadmodum simplicia membra, quæ & communia à nobis nuncupata sunt, natura priora sunt, & indicationes quoque ab illis desumptę; & scopi qui has sequuntur communiores & generaliores sunt ita priorem etiam sermonem de eorum medicamentorum vsu & compositione instituemus, quę ad has indicationes spectant: postea vero de illis quæ referuntur ad naturam certæ alicuius & definitæ particulæ; vt sunt, cerebrum, oculi, nares, aures, lingua, vel os, pulmones, cor, iecur, lien, ventriculus, intestina, renes, vesica, vterus, manus, brachia, & id genus alia. Sed quia vniuersa primorũ membrorum ratio & natura, tum in recta consistit temperie, tum verò in vnitate, vel cõtinuitate: ideo necesse est, vt omnes affectus, vel morbi: quibus hæ simpliciores partes tentari primum possunt, aut in vitiatam temperiem tanquam in proprium genus referantur, aut in solutam vnitatem continuitatemvè. cum enim morbus nihil aliud sit, quam quidam recessus à naturali statu ipsius particulæ, vel, quod tamen tantundem valet, recessus à sanitate, inde sanè conficitur, vt sit necesse in eisdem generibus morbos consistere: in quibus sanitas, vel naturalis corporis constitutio. Semper siquidem opposita in idem genus referuntur, & eadem semper est oppositorũ disciplina. His tamen omnibus hoc præterea addamus, quòd quamuis in his commentariis simus professi, nos esse eum ordinem sequuturos, quem ostendebat ea indicatio, quam nobis ratio affectæ partis primum afferebat: non est tamen ita id accipiendum, ut velimus perinde esse spectandam hanc indicationem in compositione, & vsu horum medicamentorum, quæ in considerationem reuocanda sunt: ac si altera quam nobis natura affectus demonstrat, esset omnino prætereunda. immo nec esse semper est, ut hæc illam præcedat, & sit quasi primum iactum fundamentum in conficiendis atque

in

in vsum deducendis congruentibus medicamentis. vnde vt ratio vniuersa curationis variatur, partim ob diuersam naturam ipsius affectus, partim uero pp diuersam naturam, corporis, vel partis affectæ, ita etiam ab his duobus vniuersa ferè ratio tam compositionis, quam vsus medicamentorum omnino est petenda: quare vt apte & concimne possimus cõmunem & generalem methodum propriis, & priuatis accommodare præceptis, & à communibus, & vniuersis indicationibus ad priuatas particulatim descẽdere; oportet prima indicationum genera partiendo differentias omnes, usque ad vltimas inuestigare. Sed cũ indicatio sequatur naturã rei indicantis, omnis indicationum differentia à differentibus rebus ortum habet; quæ uim aliquam indicandi habeat. Aggrediamur ergo negotium. omnis intemperatura, vt aliàs etiam exposuimus, aut simplex est, in qua nimirum excessus duntaxat est in vna primarum qualitatum cõtrarietate, aut composita, in qua excessus est in vtraque contrarietate. præterea verò, vel is excessus nullum ab aliquo humore, vel materia fomentum habet: ita vt quatenus ad illum attinet, fit citra omnem materiam. vel habet præsentẽ materiam à qua seruatur & fouetur, neque tamen erimus longiores in illis differẽtiis tam simplicibus, quàm compositis particulatim exponendis; cum nullus sit medicus adeo ignarus, qui non nouerit, quatuor esse simplices, & quatuor compositas intemperaturas, quatenus ad rationem qualitatum pertinet, quòd que si ad rationem materierũ respiciamus, tot sunt intemperaturæ, quot etiam materiæ, vel humores à quibus illæ suum fomentum habent. Sed hoc considerandum est, in quo maius videtur esse momentum: nempe quòd duplex est modus earum intemperaturarum, quæ ortum & fomentũ habẽt à materia præsente. nam vt 2. lib. comment. in primum epid. docuit Gale. aliquando humor per vasa alicuius particulæ fluens alluit, & quoquomodo perfundens circunstantes partes, easq; transmutans per suas qualitates, vitiata illarum naturali temperatura, actiones inde prouenientes lædit; & istius generis propriæ sunt morbi illi, qui in intemperiem cum materia referuntur aliquando autem à præcipiti & confertim facta fluxione humorum decumbentium in aliquam partem: primum replentur vasa maiora eo pertinentia & intumescunt. mox vero eadem fluxio & in minora impellitur; quæ itidem repleta distenduntur. demum præ multitudine materiæ, & distentione vasorum pars aliqua, & illa quidem non

exigua

exigua quaſi expreſſa excidens extra vaſa, replet inania ſpacia circunſtantia,quæ nimirum intercedunt inter vaſa,& alias partes , vt ſunt muſculi;& aliæ vicinæ partes . replet & anguſtos meatus ipſarum particularum penè ab ipſis abſorpta , & ibi infarcta in tumorē particulam attollit : & quamuis interdum non ita præceps & confertim defluat humor:ſed potius paulatim, vt in craſsis ſuccis ſæpius euenire ſolet,nihilo ſecius tñ cū implentes infarciuntur , tandē fit eadē quaſi expreſsio,& repletio vicinarū partiū , & hoc pacto vt docent medici:imprimis verò Gal.multis in locis , fiunt omnes differentię tumorum in quos attolluntur particulæ præter ſuę naturæ rationem.Sed neque hoc ſilentio inuoluendum eſt, qui ſicuti ſimplicibus his particulis nihil prius,& intimius attinet, quā ſuum naturale temperamentum : ita etiam quicunque morbi primum his ipſis attribuuntur,paulo poſt ferè neceſsitate quadam comitem habent intemperiem loci morboſi,quod facile probatū eſt. ſi quod enim eſt morbi genus, in quo ſententia hæc anceps videri poſsit,illud eſt , quod in ſoluta continuitate conſiſtit. præſertim,ſi ab externa occaſione fiat,ut à gladio,vel ſimili aliqua re:ſi quis autem recte animaduertat,& rerum naturam uelit conſiderare,facile percipiet neceſſe eſſe,vt ſtatim aliqua intemperies ſequatur . nam præter id,quòd locus ſit inbecillior (alioquin enim non duplex eſſet excrementum , quod medicum cogit in curandis vlceribus vti ſemper quidem medicamentis exiccantibus:ſæpe verò ,& detergētibus,) vix fieri poteſt,quin aliqua excrementitia materia à partibus integris & valentibus affluat ad locum affectum & imbecillū, quæ immutare poteſt naturale illius partis temperamentum. huic etiam accedit quòd neque ita fieri proba poteſt concoctio alimenti proprii à loco vlcerato : quin augeatur ſemper excrementitia quædam & ſuperuacanea humiditas, quæ impedimento eſt vlceri, quo minus conſolidari poſsit : niſi locus deſiccetur.tumores uerò præter naturam proprie & primum in genere morborum ſunt, qui in intemperie conſiſtunt,quæ cum materia eſt; unde & medicamenta omnia,quibus in curanda ſoluta vnitate vtimur , uel in curādis tumoribus,quæcunque illa ſint,ſiue compoſita , ſiue ſimplicia, primum per ſuam temperiem agunt,& tranſmutant illam partem, cui adhibentur,calefaciendo,aut refrigerando,aut deſiccando,aut humectando:deinde vero per ſecundas,vel tertias qualitates, nempe aſtringendo,uel laxando,concoquendo,detergendo , at id genus

nus alia præstando.& proinde, cum in omni horum medicamentorum ratione & vsu oporteat primum particulatim meminisse sui temperamenti, per quod agere & transmutare possunt morbosam partem,atque scopos exponere,quod spectare sit necesse,quando ipsa componimus, & compositis vtimur: ideo non seorsim tractationem de illis medicamentis instituemus, quibus vti oporteat in curanda, & emendanda vitiosa intemperie contracta in aliqua parte ex interna externave occasione. Sed statim sermonem aggrediemur,qui versabitur circa rationem medicamentorum, quæ solita sunt venire in vsum in curandis duobus morborum generibus,nimirum tum illis, qui ad unitatem solutam pertinent,tum verò illis, qui ad diuersas differentias tumorum præter naturam. Sumpto tamen initio à ratione curandorum vlcerum & uulnerum.

De ratione compositionis & usus eorum medicamentorum quibus medici uti solent in curanda vnitate soluta: Cap. 2.

Solutæ vnitatis,si rem recte iudicare voluerimus, duæ sunt primæ differentię,nam aliquando partes diuisę,ita dehiscunt & mutuo separantur, vt earũ solutio sensibus cõprehendatur, sicuti qñ à re incidẽte,vel cõtẽdẽte, vel distẽdẽte,vel detergente,& erodente,vel vrente, vel mordente partes dilacerantur separanturq;: aliquando verò,& si vnitas omnino soluatur, non est tamen ea solutio talis,vt partium diuisio oculis, vel aliquo sensu percipi, & discerni posit, sed cogitatione potius rationeque deprehenditur. Nam hoc constituto,quòd causa doloris sit vnitatis solutio:& proxima eius causa, vt credimus sensisse Gale.atque ita rem se habere putamus,quicquid voluerit Auerrois,necesse est,quòd in quacunque parte dolor excitatur,in ea sit vnitatis solutio: attamen sæpissime dolores etiam vehementisimos in aliqua particula concitatos animaduertimus, in qua nullam diuisionem notare possumus quæ adeo insignis sit,vt sensu aliquo percipi posit. de hac autem solutione continui non agemus in has tractatione primum & per se, neque de medicamentis, quæ illi remedio esse possunt: nisi quatenus interdum solent dolores vehementes vulnerum,aut vlcerum esse comites,qui rationem curationis,aut omnino, aut aliqua ex parte ad se conuertunt.Sed de medicametnis illis præcipue ser

monem

monem instituamus, quibus vsi medici, vlcera, & vulnera & alias consimiles in simplicibus & similiaribus membris concitatas affectiones curare consueuere. Hoc autem istorum affectuum genus multiplices & varias habet differentias, quæ omnes variam viam rationemque curationis, pro varia ratione & natura harum differentiarum ostendunt, & subinde variam quoque & differentem rationem medicamentorum requirunt. porro autem diuersitas, & distinctio istarum differentiarum occasionem habet, aut ab ipso affecto membro, aut à natura affectus in se, & secundum propriam suáque naturam considerati aut ab aliis, vel symptomatibus, vel affectionibus, quæ cum soluta continuitate iungantur. Sed de prima diuisione differentiarum, quæ depromendæ sunt à varia natura affecti mẽbri prius agamus: sicuti igitur diuersa sunt, & dissimilis naturæ mẽbra simplicia, quibus infligi possunt vulnera, ita & morbi, qui alioquin in seipsis considerati similes dici mererentur: ita diuersi, & differentes habentur, ut etiam diuersa nomina sortiti sunt, & differentem curationem desiderent. Quod enim differentia nomina habeãt morbi, qui in solutam vnitatem tanquam in proprium genus referuntur, ostendere medici antiqui fere omnes, sed præsertim Gal. tum alibi, tum vel maxime in libro de differentijs morborum, qui dixit vulnera quidem & vlcera solutam continuitatem in carne significant, græce vero τραῦμα, vel ἕλκος & id si ex incisione fiat continui solutio: quamquam qua ab externis fit causis Hipp. ex ῥήξις appellat. nam si disrũpatur caro alia ratione, ῥῆγμα potius, vel τρῶμα ut idem 3. & 6. meth. tradidit, nuncupatur: at in neruis facta ex incisione continui solutio, nomen proprium non habet, neque Græce, neque Latine, sed eisdem nominibus, in his abutimur, quibus & in carne. nam ulcera & vulnera neruorũ itidem appellamus. immo & eodem nomine significamus solutam continuitatem in neruis concitatam non ex incisione, quo & in carne nuncupamus: quamuis deinde habeant quoddam magis peculiare nomen nerui, quo significatur quædam differentia cuiusdam solutionis unitatis particulatim: nempe quando ex distentione diuelluntur, & dilacerantur fibræ, illæ ex quibus præsertim contextus est musculus: nempe σπάσμα, quasi diuulsionem dicas. Sed hoc idem nomem ad venas & arterias transferimus, quando similem affectus rationem patiuntur. cum vero os solutionẽ continui pati-

Cap. 11. lib. 1.

Galenus 3. pror. com. 3 vi.

Cap. 1.

Cap. 1.

R tur

pus humanum conſideratũ in uniuerſum, & non dum per aliquas limitationes particulatim determinatum. Alterum vero iudicium medico neceſſarium eſt, ut medicamentum refertur ad uſum. uerſatur autem id iudicium circa hoc, ut cognita natura, & facultatibus compoſiti medicamenti, iudicet in quo morbo, quo tempore, quibus in locis, quibus corporibus illo poſsit apte & ſalubriter uti. ex collatione ergo medicamentorum particulatim ad ipſos uſus fit hoc alterũ iudiciũ. Vnde primũ illud fieri debet examinatis prius ſeorſim ſingilatimque ſimplicibus omnibus, ex quibus conficiẽdũ aut confectum eſt medicamentum: deinde uero illis omnibus mutuo inter ſe collatis. quemadmodum enim in cõpoſitis naturalibus ex mixtura proximorum elementorũ, ex quibus conflatur mixtum, emergunt, & reſultant uires, & facultates illius mixti: ita in compoſitis medicamentis ex mixtione & quaſi confuſione ſimplicium, unde conficiuntur, exiſtunt & quaſi emergunt omnes uires, quæ poſſunt quoquomodo illi compoſito medicamento iure attribui. Quare maxime rationi eſt conſentaneum, illum optime indicaturum aliquod compoſitum medicamẽtũ, qui prius nouerit particulatim ea oĩa ex quib. cõfectũ, aut cõficiẽdũ eſt, probeq; rõnẽ inire ac multo cõferre illa ſciuerit ex q̃b. medicamẽti cõpoſitio cõſtat. Alterũ aũt q̃d circa uſum uerſatur, illud eſt, q̃d perfectũ medicũ demõſtrat. nã & ſi primũ etiã ſit illi ſumme neceſſarium: niſi tamen & hoc alterũ accedat, nihil ferè primũ proderit, hoc alterũ. n. tũ medicũ omnino tũ cognitionẽ, peritiãque medicamentorũ abſoluit: primo nanque iudicio innixi nõdũ poſſumus, vt Gal. ſæpe teſtatus eſt: p̃ſertim vero in lib. de comp. med. ſecũdũ loc. pronunciare, nũ medicamẽtũ bonũ, vel malũ ſit, recte cõpoſitũ, aut ſecus. quandoquidẽ id cognoſcemus, vbi primo præterea fuerit additũ, & hoc alterũ. iſtius vero omnis ratio petenda erit ab ipſis ſcopis, quos nobis offerunt indicationes, quę uniuerſam medendi methodũ conſtituunt, & regũt. cõſideratis ergo & recte perpẽſis omnibus illis rebus, tam naturalibus quã etiã illis, quæ pręter naturã rei accidentes, uim aliquã indicãdi habent, recte fieri hoc iudiciũ poterit. Vim autẽ indicandi habent, quatenus ad res naturales pertinet, propria & naturalis corporis temperatura, ad quã ætas, regio, uitæ inſtitutũ, & conſuetudo referũtur: deinde vero particulatim natura & tẽperatura malę affectæ particulæ. In rebus verò, quæ ſunt præter naturã, in nobis, uim propriã indicandi habent præſertim affectus, deinde cauſa: Interdũ ta-

 men

quidam, vel inanis locus, qui aut cruore, aut aere repletur. Si ergo restituenda est illi particulæ unitas,& integritas,necesse est ut partes, quæ diductę dehiscant, adducantur, & mutuo hęrentes,primum agglutinentur, mox et concrescant coalescantque.agglutinentur autem ope sanguinis,qui tum in osculis exilium uenarum,tum etiam in angustis meatibus recisę carnis continetur.illę enim officio feri glutinis fungitur.coalescunt autem opera natiui caloris,qui eas etiam particulas sanguinis in substantiam & naturam veræ carnis conuertit.perinde vt alimentũ in substantiã rei,quæ alitur conuerti quotidie solet.in quo quidem negotio ad medicum solum pertinet, aut administrantem illi chyrurgum labia,vel diductas vulneris partes in vnum adducere,cum id natura: Si vulnus aliquantisper insigne sit,ex se nequaquam pręstare possit:mox vero procurare,vt adducta,quoad mutuo coaluerint, coniuncta permaneant:id autem medicus non quidem medicamentis facere potest.sed potius manu sua:& fasciis vinculisque,tum etiam sutura,aut fibulis,neque in his opus est medicamentis quantum ad hoc munus pertinet:nisi si quando paniculis glutinoso aliquo medicamento imbutis vtimur, & illis utrinque vulneratis partibus agglutinatis,atque assutis aliquibus uinculis, quibus tanquam instrumentis,ut suturam fugiamus,adducimus labia,vel latera uulneris: quod in facie pręsertim fieri consueuit.hęc itaque solus medicus conferre potest.sola autem natura eos humores,quibus medijs agglutinantur,& postea simul coalescunt vulneratę partes,tanquam aptam, & congruentem materiam potest subministrare: medicus vero, aut nihil, aut parum: præterea vero & concretio & coalitus ille, non nisi opera naturę fit, & caloris natiui,qui aut ipsamet natura est, aut eius proximum instrumentum. Medicus tamen tanquam eius adiutor, & minister illam in hoc opere potest iuuare, & id duplici ratione: primum ea administrans remedia, quibus siccescens modice materia ea, qua media agglutinantur coalescuntque partes citius negotium absoluitur, & validius tenaciusque hærent: nam neque fieri potest, quia per solutam particulæ vnitatem, ea reddita imbeciliori, non semper aliqua excrementitia humiditas subcrescat quę remoretur, aut impediat coalitũ vnionẽque partiũ:quaꝓpter huic rei utilis est exiccatio.hac ergo ratione primũ potest medicus suis medicamẽtis utilem operam naturæ præstare:Deinde uero quando uulneri ali-

quod ſuperuenit ſymptoma, quod impedimento ſit, quo minus poſsit medicus diſiunctas,& ſeparatas partes adducere,& coniungere,& natura nequit ea molliri,quę ad halitum & vnitatem faciūt, & ſubinde neque etiam eius miniſter medicus. Vnde prius ad medici officium pertinebit ſuis inſtrumentis procurare, vt ſymptomata,quæ curationi impedimento ſunt,remoueantur: ſæpe vero vulneribus inter initia poſſunt accidere,ac impedire curationem profuſio ſanguinis:præſertim vero,ſi venæ aliquæ, vel arteriæ inſignis alicuius magnitudinis ſint reciſæ,& potisſimū in profundioribus, & latentibus partibus uulnerati loci: deinde dolor aliquis non contemnendus:tertio vero (& hoc maiora uulnera & profundiora ſolet ſequi) cum inciſio magna & profunda fuerit, quamuis ſuatur vulnus faſcijsque & uinculis quantnm ars admittit,aſtringatur,nequeunt tamē ita exacte adduci latera vulneris, vt undique & ex omni parte mutuo ſibi hæreant & iungantur:ſed ſemper neceſſe eſt relinqui: ſaltem in fundo, aliquem hiatum & locum uacuum, in quo nunquam poterit fieri agglutinatio & coaleſcentia: Vnde in his erit neceſſe,vt carne regenita locus repleatur,quo partes deinde uniantur,& continentes fiant.poſſunt & alia ſuperuenire ſymptomata, quæ in cauſa poſtea erunt, cur uulnus in vlcus tranſeat,ut intemperaturæ,& id genus alia:Sed de his poſtea ſuo loco particulatim agendum erit:in præſentia autem de illis inſtituemus tractationem.quæ propriè vulnera à noſtris dicuntur τραύματα vero à græcis,interdū ἔναιμα ἕλκη,hoc eſt,cruenta ulcera:& de ſimplicioribus primum:ſimpliciora vero illa appellamus,vt Gal.3.meth. & aliis etiam præcedentibus libris appellauit, quæ nullum aliud adiunctum ſymptoma habent,nullam aliam circunſtantiam præter ipſum uulnus.de compoſitione ergo & vſu eorum medicamentorum agemus in hoc capite, quæ faciunt ad curandum vulnus in quantum vulnus eſt:nulla nimirum habita ratione alterius rei, quæ cum eo coniungi posſit: & priuatam aliquam indicationem habere:Et quia ratio componendorum medicamentorum ad hūc uſum pręſertim referenda eſt in rationali medicina:vſus vero ad propoſitum ſcopum:Ideo imprimis in ueſtigandum proponamus, quis ſit is ſcopus,quem ſpectet vulnerarius medicus vulnera curaturus, & ſi ille non ſit vnus tantum,ſed plures,qui tandem illi ſint. cum vero Gal.ſecundo meth.fuſe & clare rem hanc explanauerit,ſummatim vero & per capita in ſecundo de cōpoſitione medicamētorum

rum

rum ſecundum genera, & in cōmentariis librorū Hippo. de fracturis, ab eo vniuerſam hanc rationem petemus. duo ergo imprimis eſſe utilia his vulneribus agglutinandis & ad unionem perducēdis docuit ibi Gal. nēpe exiccationē & aſtrictionē, neutrā tñ inſignē & multam. Quòd utilis & neceſſaria ſit exiccatio, nuper hoc capite probauimus: quod tamen omnibus, tam vlceribus, quam uulneribus commune eſt: omnia enim ea deſiccatione egent. Sed & aſtrictio utilis eſt, vt pote quæ partes cogat ſimulque colligat: pręter id quod agglutinationem ualidiorem reddit non multa tamen in his exſiccatione opus eſt, quia humorē cui accepta referenda eſt agglutinatió, nimis ſiccādo, aut aſſumeret aut ineptū ad agglutinationē redderet: Sed & aſtrictione modica opus eſt: nā quæ ualenter aſtringunt vt ſępe teſtatus eſt Galenus, valide etiā exſiccant, ſed & valide colligēdo particulas in cauſa, ſunt cur, ſi quis humor in earum meatibus ſit contentus, qui vtilis eſſet naturæ ad huiuſmodi negotium, ab his ad alias exprimatur, & impellatur. vtilis eſt ergo modeſta aſtrictio, quanta nimirum ſatis ſit ad colligendam & roborandam particulam, atque ad firmādam agglutinationem. præterea uero ad illam tuendam, ne ab alijs integris ſuperuacuas humiditates recipiat, quę incarnationi, ut ita dicam, ſint impedimento. Si quis autem ulterius progreſſus petat magis particulatim, & diſtincte rem hanc diffiniri, ac quærat quatenus id genus medicamēta, quæ huic officio ſint congruentia, exiccantia eſſe oporteat: Dicemus nullam poſſe iſtius diffinitam, & ſtatutam menſuram deſcribi, neque aliquem determinatum ordinem aſsignari, quia pro diuerſa ratione temperaturę corporis, aut uulnératę partis, item pro ratione ętatis, ſexus, artis, uel inſtitutionis uitę, rationis, uictus, & aliorum omnium, quæ modum & rationem temperaturę corporis ſolent immutare, mutatur etiam ratio & modus uel menſura medicamenti. nam ſi ita eſt, ut probauit Gal. ſępius, præſertim uero 3. meth. cui & Auicenna 4. fen. 4. ſubſcripſit, quòd eo medicamento in horum uulnerum curatione uti oporteat, quod cum loco uulnerato collatum, uim habeat exſiccandi, & tanquam axioma à philoſophis accipitur. quod inter ea quæ ęqualia ſunt, & ſecundum qualitates paria, non poteſt eſſe actio, neceſſe eſt, ut ſi ſiccanda ſit particula, uel ad maiorem ſiccitatem perducenda, medicamentum facultatem hābeat magis deſiccantem, quam ſit ſiccitas, quę tunc in deſiccando membro reperitur. unde temperaturę, & ſexus, & ætates, & reliqua id ge-

nus, quæ ſicciora ſunt, in vulneribus curandis, deſiderabunt ea medicamenta, quæ maiorem vim exiccandi habeant, & quæ humidiora, minus exiccantia requirent. At verò quia neque etiam oportet inſigniter excedentem eſſe eam exſiccationem, ſed reſpectu corporis modeſtam & modicam: maiorem tamen, vt Gal. 3. & 4. meth. affirmat, quam illa ſit, qua eſt opus in vulnere, vbi caro deſit & ea ſit generanda, ſicut maior requiritur in adducenda cicatrice vulneri, quam in eo agglutinando: Vnde quantum ad hęc pertinebit, triplex erit ordo exiccantium medicamētorum, quæ ſint apta curationibus vulnerum, quatenus vulnera, nam omnino eorum vniuerſa curatio exiccatione abſoluitur, & quę carnem in vulneribus gignere apta ſunt, in primo ſunt ordine, quę ea poſſunt agglutinare, ſecundum occupant ordinem, vel vt nunc loqui ſolent medici, gradum: quæ verò cicatricem inducere, tertium. Niſi quod alia ratio eſt iſtius diſtinctionis vel partitionis iſtorum ordinum in his medicamentis obſeruandorum, quando ad curanda vulnerata referuntur, & alia quando in ea medicinæ parte in qua de facultatibus ſimplicium medicamentorum in vniuerſum, & generali ratione agitur: quia ibi de illis & eorum diſtinctione communi quadam ratione ſermo eſt inſtitutus: nempe quatenus referuntur ad corpus temperatum. illud enim eſt veluti communis menſura ad quam primum referenda ſunt omnia communia theoremata ad medicum ſpectantia. Hoc vero loco ordines hos referendos cenſemus, non ad temperatum corpus: Sed ad illud quod curandum eſt: nempe vt cum eſt in vulnere generanda caro, illis vtamur medicamentis, quę in exiccando, collata ad naturalem ſiccitatem illius corporis, quod vulnus accepit, illam per vnum ordinem excedant: ſi ſit tentanda agglutinatio, per alterum: Si ſit inducenda cicatrix, per tertium quo deinde fit, vt eadem medicamenta poſſint generare carnem in vno, quæ in alio non poterunt. Semper enim ſicciora corpora ſiccioribus in omnibus his officijs indigebunt medicamentis: humidiora vero, minus deſiccantibus. Quibus & hoc addendum putamus, quod non modica ratio & ipſius diuerſitatis habenda eſt, quæ in vulneribus ſolet plerumque conſpici. nam vulnera exigua leuioribus & facilioribus medicamentis poſſunt curari, maiora vero non ita: immo valentioribus eſt in illis opus. Sunt enim quędam uulnuſcula, quæ naturę ſponte ſine ulla medici ope agglutinari-

glutinantur, alia facilime leuique medicamento, sicuti interdum so lo albo oui; alia verò maiora uix efficacioribus & maioribus consoli dari, & curari possunt. unde Gal. 2. de comp. med. secundum gene. istius rei memor, cum de barbaris medicamentis esset sermo, & multas eorum compositiones exposuisset: descripturus illas, quibus ille imprimis vtebatur, duas proponit circa calcem illius libri, quarum primam accommodandum esse ait magnis: alteram verò, minoribus vulneribus. Sed iam particulatim agamus de ipsis medicamentis: satis namque circa generalia theoremata sumus euagati. Hoc accepto tanquam constituto, quod scopus sit in his omnibus medicamentis huic officio futuris idoneis, manifesta uel conspicua respectu exiccandi corporis exiccatio, non tamen ea uehemens & multa, sed tanta ut posit cito, nempe antea quam materia illa, qua agglutinandæ erant partes in pus uertatur, siccetur quantum oportet, absumpta si quo sit excrementitia humiditas interim in ulcere genita. nam cito pus succrescit, secundo enim ferè uel tertio, uel ut Galenus tertio libro commentariorum in libro de fracturis testatur, ad summum quarto die. Si ergo de his medicamentis, nobis dicendum est, quæ his scopis accommodari possunt, illud imprimis aduertendum quod in his aliqua simplicia sunt: aliqua uero composita: simplicia quidem ex propria sua ratione id habent, ut agglutinare uel incarnare, vt etiam uocabulo iuniorum utamur, ualeant: unde medici illis solis citra aliorum medicamentorum compositionem & mixturam interdum utantur, ut in progressu sermonis à Galen. petitis exemplis. ostendemus composita uero medicamenta, quę ad hos usus confecta à medicis fuere, quamuis uires suas à simplicibus, unde conflantur sint sortita. multa tamen sæpe in illis accipiuntur, quæ particulatim & quantum ad suam naturam priuatim pertinet, non modo his scopis non possunt aptari, ut potius illis sint aduersissima: sed aliorum mixtione ita mitescunt, ut idonea & utilia reddantur, & ideo quamuis in compositis antiquiorum vel iuniorum medicorum aliqua reperiemus scripta, simplicia non statim eo etiam accipienda sunt tanquam ui prædita agglutinandi: in medicamentis ergo agglutinantibus, quæ simplicia sunt, primum & leuissimum illud est, cuius mentio facta est à Gal. in. xi. de simplicibus medicamentorum fac. nempe Com. 22.

albu

album vel candidum oui: nisi quis forte dubitet, quia hoc videtur alienum ab initiis, uel fundamentis positis. nam si quæ agglutinant magis siccant, quam quæ carnem gignunt, adeo lenis siccitatis est oui album; sicut Gal. ibi affirmare videtur: ut uix reperias medicamentũ idoneũ generandæ carni: qđ minus siccare posit: prætere quamuis repellendi facultatẽ habeat, id tñ habet, non quia sit astrictionis particeps, quæ tamen erat secunda conditio harum medicinarum: sed tum refrigeratione, tum verò emplasticæ & glutinosæ substantiæ. Ad has dubitationes in hunc modum respondere possumus, quod in humidioribus cor poribus potest agglutinare, quia satis est quòd tantum desiccet, vt ad naturalẽ siccitatem corpus adducat. nuper enim diximus, mensuram siccitatis in his non esse accipiendam ex natura ipsius medicamenti per se, & in respectu corporis temperati: sed ex collatione cum corpore vel parte uulnerata. Vnde multa medicamenta corpus vnum nimis exiccabunt, quæ alterum aut nihil, aut parum: immo etiam vlcus humidius reddet. ad id verò, quod de astrictione oppositũ est; primum nolumus contendere, an album oui sit alicuius astrictionis particeps; nã Auic. 2. Cano. vbi de ouis agit, uidetur aliquam astrictionem albo attribuere, apud Gal. uerò hoc non memini me legisse: sed dicerem quòd quamuis per se quidem non astringat, idem tamen officium præstat, ac si leuiculam haberet astrictionem, ut possimus affirmare, quod quasi per accidens astringit: nam refrigerando & partes quoquomodo subinde constipando & densando colligit, atque tum hac eadem ratione repellit, tum vero glutinosa & quasi emplastica sua substantia, impletis nempe angustis & inconspicuis meatibus, tam carnis quam uenularum, in causa est cur arceatur & reprimatur fluxio humorum à uenis maioribus ad minores & peculiares uenulas, atque ut prohibeatur inflammatio, ut prætercam nunc, quod tamen non est omnino prætereundum, quod & dolorem sedat, & sanguinem fluentem ex uulnere hac ferè eadem ratione sistit. Hæc de oui albo Gal. præsertim 4. de comp. med. secundum loc. vbi de oculorum morbis agit, nos docuit. Præterea & uinum quod medium sit ut 2. ad Glauc. ait Gal. inter dulce & astringens ut communi quadam ratione omnibus uulneribus & ulceribus utile est; ita agglutinandis ipsis non inutile erit medicamentũ: quamuis nigrum uinum magnis uulneribus magis sit opportunum. Sed antequam ulterius progrediamur erit aduertendũ, quòd plurima

plurima medicamenta simplicia describemus: tum ex aliis, tum uel maxime ex Gal. quæ si fuerint recte perpensa, & cum his, quæ de ipsis descripta reliquit Gal. collata, facile percipere poterimus, id quam maxime uerum esse, quod paulo antea dicebamus, non esse exquisite unam rationem eorum omnium medicamentorum, quæ ad conglutinanda recentia vulnera medicis possunt in vsum uenire: utpote quoniam ea diuersam rationem habeant collata cum diuersis corporibus, aut cum diuersis vulneribus. Cum enim, vt paulo antea dictum est, vniuersa conglutinandi ratio primum quidem in modesta deiccatione consistat, deinde vero in leui aliqua astrictione: absterſio autem potius aduersaria est vnde & si aliquãdo aliqua medicamenta simplicia, aut etiam composita, quæ vtilia ad hãc concretionem, vel conditum vulnerum censentur ab auctoribus, videbuntur non esse expertia alicuius detergentis facultatis: tamen si recte illa fuerint considerata adeo modica vis illa detergẽdi erit, & alioquin ab aliis ita superata, vt exiguas admodum vires posit habere. aliæ verò qualitates, quæ à peripatheticis actiuę dicuntur, per se quidem quatenus ad agglutinationem pertinet, nihil faciũt. vnde inter hæc multa calida sunt, non pauca autem frigida: sed omnia desiccantia & aliquantisper astringentia. & si res hæc fuerit diligẽtius examinata, ad maiora vulnera maiori exiccatione erit opus, minori verò ad minora: item minorem desiccationem requirunt corpora molliora, & humidiora: maiorem verò, duriora & solidiora. vnde quotiescunque Gal. in libris de facul. simp. medi. sermo est de illis medicamentis, quæ secundum ordinem desiccantium excedunt atque insignis sunt astrictionis, non profert ita absolute, conglutinare vulnera: sed addit, quod vel magna, vel maxima vulnera conglutinant, aut quòd in duris corporibus, de aliquibus uero ait, quod uulnera magna conglutinant, ulcera uero maligna & antiqua curant. Sed illa quæ mediocria, uel parua vulnera conglutinando possunt sanare, itemque in corporibus mediis, aut etiam teneris, vt ea quæ sunt in secundo ordine, vel etiam infra, nullam aliam determinationem addit: sed ait eatenus exiccare & astringere, ut conglutinare posint uulnera. addimus uero, uel infra secundum ordinẽ, quia si recte aduertamus Gal. 6. de facul. simp. med. insinuare uidetur quod ea, quæ media, uel teneriora corpora uulnerata possunt conglutinare, non eousque in siccitate progressa sunt, ut ad finem usque secundi ordinis perueniant, sed uel in medio illo, uel infra

etiam

etiam consistunt, quod exemplo bituminis, picis, & resinæ ostendit: sed insuper & hoc aduertendum est, quòd folia, germina, fructusque plantarum dum viridia sunt, semper ferè partem quandã habeat humidam & aqueam; quæ, cum arescunt, euanescit, & propterea plantarum partes hæ: si vim suapte natura exiccandi, & astringendi habent, maiorem illam habent, quando aridæ sunt: quã quando virides: & ideo multa horum glutinare ait cum uiridia sunt: Galenus ergo inter ea, quę mediocria vulnera agglutinare possunt recenset rubi folia, item piceæ & thędę, & polygoni, polii polycneumonis mala austera, & acida, salicis folia, pira domestica, bretanica, myriophyllon, peristereon. quercus folia viridia, & tenera, item & vlmi, & brasicæ, & centaurium maius. præterea verò & caseus recens tritus, caro cochlearum trita, & sarcocola. vulneribus accommodata etiam est Aloe: sed quia in tertio ordine est, dixit Gal. quòd vtilis est, cum subigitur aqua, vt eius facultas desiccatoria & astrictoria, ex aqua temperetur, quod nobis potest tanquam præceptum esse, quo doceamus. quod si interdum desint medicamenta, quæ nobis idonea propterea videantur, quia facultates maiores habeat, quam nobis possit esse ex vsu, si ea parentur ex aliqua alia re, quæ remittere & detrahere de uiribus posint, fieri poterunt nostro officio idonea. Maiora verò vlcera, & in ficcioribus corporibus conglutinant narcissi radix, cauda equina, scordium, pira siluestria, & austera, folia, & germina corni, stæbe, isatis, pix arida, bitumē, & resina, & amurca. quę omnia, si corpora sicca & dura fuerint, conglutinare possunt. alioquin enim contendunt, ut 6. de simplicib. medic. facul. dixit Gal. potius & irritant, si mollia & tenera fuerint.

De compositis medicamentis, quibus commode vti possumus in conglutinandis uulneribus. Cap. 4.

COmpositorum medicamentorum, eorum inquam, quæ ad præsens institutum attinent, duplex videtur esse ratio. nam quædã parata seruari solent, uel apud seplasiarios, uel apud medicos; & prę sertim in ciuitatibus, aut ubique aut plerisque in locis, & hæc, tum propterea, quia medicis propter eximias, & multas eorum uires, lõnga experientia probatas in frequenti vsu sunt: tum uerò quia propter operam & diligentiam, quam requirunt dum conficiuntur

tur neque breui tempore, neque semper, & vbique parari possunt. vnde parantur idoneis temporibus, & maximæ cõmoditati solent esse. præsertim in itineribus, in exercitu, in nauibus. peritus. n. medicus ope duorũ vel trium medicamentorũ poterit diuersissimis affectibus in diuersissimis naturis, & temperaturis corporum consulere. nam si aliquod compositum illi paratum adsit quod validas vires habeat, quarum robur & acrimoniam non multi ferre possunt, ille, altero aut infirmiori facultate prædito, aut etiam contraria, immixto, & id secundum variam & diuersam rationem mixturæ varia & diuersa facile conficiet medicamenta, quibus poterit accommodate, vt sæpe Gale. docuit, vti in diuersis corporum naturis, & diuersis etiam, tam vulnerum, quam vlcerum differentiis: ut quamuis duo tantum sint medicamenta actu, potestate tamen illi sint futura quam plurima: ex multiplici ergo vsu eorum parata seruantur, & talia plerunque ea sunt, quæ in maiori existimatione semper fuere apud plures medicos antiquos & iuniores. aliqua etiam ita parata seruantur, licet non in multiplicem vsum veniant, sed in vnum duntaxat, quia ad illum vsum præ aliis omnibus ferè sunt præstantiora, atque omnia penè talia, quæ ita vbique solent parata inueniri, efficacissima solent esse, vt non nisi in difficilioribus affectibus, & durioribus corporibus soleant administrari. Alia verò, non ita seruantur: sed solum cum illis voluerimus vti, parantur, tum quia, neque alioquin integra possent seruari, tum etiam quia & materiæ vnde conficienda sunt, & modus ratioq; compositionis nobis semper in promptu est, vt inter facile parabilia medicamenta posśint recenseri. Et quia horum ratio facilior, & magis in promptu est: iõ de his primum verba faciemus, vt tamen neque omnia exponamus, quæ in hunc ordinem redigi possent, nam nimii in illis enarrãdis essemus, cum ferè innumera sint. sed aliquibus expositis, relinquemus occasionem iuuenibus, ut istis vsi tanquam exemplis: ipsi deinde, vbi illis vsu euenerit: aliorũ simili modo cõponẽdorũ rationem ineant. & cum facilima ferè inuentu sint oua, quorum album tanquam accommodatum huic negotio laudauimus, sed euissimum illud & admodum imbecillum ad conglutinationem vulnerum diximus, quo tamẽ frequentissime, & in omnibus ferè adhuc recentibus, & à quibus effluit sanguis, vtimur ad sanguinẽ sistẽdum & supprimdẽũ: si uoluerimus ipsum reddere valẽtius, & efficatius, addemus aliquid, qđ siccantius & astringentius sit, & illud erit eligendum

aptius, quo verò maior copia Aloes addita fuerit albumini, eò ualentius erit medicamentum & difficilioribus conglutinatu vulneribus accommodatius. & eadem ratione possunt fieri variæ mixturæ suprascriptorum simplicium, & in diuersis ordinibus, pro vt illa magis erunt medico in promptu. quas si vellemus singulatim exponere, nunquam finem esset hæc tractatio habitura: vnde hic consistemus. præsertim cum in explanandis medicamentis illis, quę in communi vsu sunt & parata reperiuntur, hoc ipsum quod nunc declarabamus fiet apertius. Sed quia eorum compositionis duplex est modus: alia enim cõficiuntur ex simplicibus quæ teri & in puluerem redigi possunt nullo addito quo possint assumi & in vnam formam, aut emplastri, aut cerati, aut linimenti alicuius coire, sed ita puluerulenta seruantur, & ab antiquis arida medicamenta nuncupabãtur, vt quisque ex lectione Gal. imprimis, mox verò Aetii, & Pauli percipere potest. à iunioribus & Arabibus pulueres dicuntur, quarum differens vis postea significabatur, additis facultatibus, vel pollicitationibus, quas eiusmodi medicamẽta pollicerẽtur. Vnde hos pulueres constrictiuos, vt pote quia ad stringẽdum, & sistendum fluentem sanguinem valeant, alios verò incarnatiuos. sic enim ipsi eos appellant, quos commodos esse putant ad conglutinanda, vel vt ipsi loquuntur, ad incarnanda recentia vulnera. Alia verò ad cõpagem cerati, vel emplastri, seu vt vulgo dicere solent, vnguenti tandem deducuntur additis aut oleo, aut resina, aut cera, vel alio glutinoso medicamento, quo cætera assumpta possint venire ad compagem cerati vel emplastri, vel vnguenti. Non est autem eadem ratio duplicis istius formæ confectionis horum medicamẽtorum, quatenus ad vsum, & modum administrationis pertinet. Nam præter eas facultates, quæ particulatim ex extimatione, & mutua collatione eorum simplicium ex quibus componuntur, cognoscendæ sunt, de qua re paulo post loquemur. differunt etiam alia quadam generaliori ratione, quia arida ex illis solis sunt conficienda, quæ in puluerem trita redigi possunt, vt sunt mineralia omnia, ex ordine vero eorum simplicium, quæ superius fuere relata, sunt Aloe, bitumen, pix arida, thus, mastiche, & lapides quidam & terrę, quorum fit mentio à Galen. in nono de facultatibus simp. med. in emplastris verò ceratisque & linimentis possunt & glutinosa accipi, & pingnia, & arida, & quæcunque alia quatenus tamen ad substantiæ modum pertinet: differunt præterea ratione impressionis

& ro-

& roboris. nam si ad modum compositionis, & id quod in formam medicaméti referri potest respexerimus, efficacius agere possunt emplastra vel cerata & linimenta, quam arida medicamenta: quia hæc cum neque sint aspergenda, antequam sit consutum vulnus, neque intra labra vulneris. nam vt omnes testantur, impedit conglutinationē quicquid intercipitur inter ea, & ad profundiores partes pertingere nequeunt, cum magis terrea substantia constent, quæ non potest ita ad tria penetrare vt 3. meth. docuit Gale. sine ope alicuius humoris, vel liquoris, qui illam ducat. cui sententiæ & Auic. subscripsit: vnde etiam ambo pronuntiauere concordes, quòd arida medicamenta, & si commode se habeant ad conglutinanda minora vulnera, quæ in altum non sint adacta, maioribus tamen agglutinandis inepta sunt. Sed & hoc sub silentio non est prętereundum: immo quam maxime animaduertendum, quod non parum facit ad rationem compositionis, & subinde etiam vsus: nempe quòd in his medicamentis parandis, quæ uentum sunt in vsum curandis maioribus & profundioribus vulneribus & vlceribus, quæ sinus non habent in quos indendum sit medicamentum, hæc imprimis procuranda: primum, vt ea quæ in puluerem conteruntur, præsertim si terrea constent substantia, quanto magis potest, fiant tenuis substantiæ & tenuiorum partium: id verò bifariam fieri potest: nimirum si diligentissime trita & leuigata fuerint: item si contritio & leuigatio fiat ex aliquo humore, qui partium tenuitatem illis impartiri possit, vt est acetum, & illud, quò acrius erit, ita erit in causa maioris tenuitatis. item & vinum præsertim tenue, interdum & aqua. Sed si leuigatio ęstate sub sole fiat, illud est pręstantius. nonnulli multa horum adurunt, vt lapides & metalla, quæ tenuitatem sanè maiorem sibi comparant: sed ab igne prætereà, & acrimoniam adipiscuntur. verum deinde illam: si probe lauentur, facile deponunt. quod in nono de simp. med. fac. & in libris de cóp. med. secundum genera, & in libris meth. sæpe docuit Gal. & exemplo nobis calx esse potest. Deinde verò hac eadē de cā, nempe vt facilius in profundiores partes penetrare eiusmodi medicamenta possint, medici hoc excogitarunt, vt in illis medicamentis in horum vulnerum vsum paratis aliqua inderentur, quæ aliquantulam maiorem astrictionem haberent, non ea sanè ratione, quia sit opus maiori astrictione ad conglutinationem per se; sed ob aliam utilitatem, quæ inde quasi per accidens consequitur, cuiusque meminit

minit Gal.in de comp.med.per genera & de simpliciũ med. facul. ea verò est, quòd uis astringens coniuncta cum illis, quę partium tenuitate constant, facilem transitũ præstant. illa enim sequens quasi à tergo, similis est impellenti, & compellenti ea ad interiora prorũpere. hoc autẽ re ipsa ostendemus particulatim: cũ emplastra vel unguenta describemus: Primum.n. de aridis medicamentis agemus, q insperfibilia vel inspergibilia appellabãt prisci medici: iuniores vero pulueres. in principe autem loco de eo verba aliqua faciemus, cuius Gal. meminit, cũ alibi, tum vero quinto meth. quamuis non tã quã medicamenti, quod fuerit confectum propter conglutinanda vulnera: Sed potius propter sistendum, & intercipiendum immodicum profluuium sanguinis è vulnere manantis præsertim: ratio tamen & experientia illi atestãtur, ꝙ & vulnera conglutinare posfit cum ex leporinis villis, & oui albo apponitur vulneri. cum componatur ex aloe, & thure tritis: & inter fortia medicamenta maiorum vulnerum conglutinatoria connumerata est aloe: & multam eius mẽtionem fieri videbimus in descriptionibus emplastrorum, huic usui appositorum: nisi quis fortasse dicat, nunc sermo est de aridis medicamẽtis, quorum ferè inutilẽ esse vsum in profundis vulneribus dixit Gal. dicimus quod vis aloes lenitur, & remittitur mistura thuris, quod & si aliquantulũ astrictionẽ habeat, eã tamen pusillã admodum habet, & maiorem longe vim habet mollientem digerentemque & præterea concoquentem: Sed longe etiam magis lenietur: Si ex pilis leporis, & oui candido fuerit administratũ: Sed inferius, vbi de medicamentis, quibus restringendus est sanguis erit agendum, ex actius de eo agemus. Ad alia transeamus in pręsentia. puluis aũt, cuius ab omnibus fere iuniorib. medicis vulnerariis fit mẽtio, immo, & à prioribus ẽt nẽpe Arabibus, ad conglutinãda recẽtia vulnera, & puluis ruber qui incarnans vulnera ab illis nũcupatur accipit thuris dragmas duas, sanguinis draconis dragmã. Albucasis his, & viuę calcis tres addidit dragmas. quod cur fecerit mihi non satis constat, cum illa non modo mordeat, uerum urat & crustas generet: Vnde mihi magis probantur illi, qui uel armenicę boli, uel santalorũ tantundem addidere. nam omnia hæc desiccant quidẽ, non tñ supra id, quod uidetur desiderare agglutinãdũ uulnus, & omnia etiã sunt alicuius astrictionis nõ expertia, immo & corũ aliqua ut thus, aliquid emplastici habẽt, & fortasse ẽt sanguis draconis. thus uerò ꝑterea aliqd cõcoctorij, qđ utile põt esse ad doloresq; Cap. 44.

S si qui

si qui sint, mitigandos leniendosque. Sed hæc omnia etiam vtilia esse possunt ad reprimendas, aut etiam arcendas inflámationes: eam præterea facultatem habet, vt posit sanguinem ex vulnere fluentē sistere. in hoc tamen efficacior fortasse est prior puluis, quem ex sententia Gal. paulo ante descripsimus: sicuti fortasse nec minorem vim habet agglutinandi presertim ex aloe copiosa quam accipit. Sed de hac altera agamus, cum addũtur aut bolus armena, aut santali, additur etiã maior, tum astrictio tum exiccatio. Vnde & robur additur siue conglutinare, siue sanguinem fluentem reprimere velimus: Sed quomodocunque sit, fortasse in minoribus vulneribus & corporibus non admodum duris, hæc facit aliquid: in durioribus autem, ni fallor, prior Gal. efficacior erit. Quidam ex recentioribus & tertium ad hæc eadem laudauere plurimum, qui ex longe pluribus conficitur. accipit enim boli armenę, terræ lemniæ, vel sigillatę, singulorum dragmas sex, thuris, masticհes, sarcocollæ, singulorum dragmas duas & semissem. myrrhę, aloes, singulorum sexquidragmam. Tragacanthæ, sanguinis draconis, singulorum dragmam. farinæ hordei, fabarum singulorũ dragmam. ex omnibus optime tritis fiat tenuissimus puluis. Hic minus frigidus est. Nam thus, myrrha, mastiche, & aloe calida aliquantisper sunt, sed maiorem etiam vim, tum siccandi, tum astringendi habẽt. Nam præter tragachantham & farinas astringunt omnia. desiccant vero omnia, & aliqua satis insigniter, vt Bolus armena, terra lemnia, myrrha, aloe. nonnulla etiam pędita sunt facultate concoctoria, qua mitigare dolores possunt, & emplasticam quandam substantiam habent, vt thus, mastiches, sarcocolla, tragachantha. myrrha vero aliqui ut concotorio vtuntur medicamento, sed & aloe aliquid habet emplastici. quia vero amaritudo in partibus tenuis substantię consistit, cuius aloes, & mirra, sunt participes, ideo alijs intritę & immixtę, possunt adiuare ad penetrationem, & ductum facultatis aliorum ad profundiores partes: Vnde puluis sic poterit maiora quam prior ulcera conglutinare, & in durioribus & siccioribus corporibus & cõcoquere: si quid habeat concoctione opus, & magis mollire, & sanguinem sistere. Adhęc nonnulli & istius meminere, cuius compositio hæc est. accipit myrrhæ dragmas tres, aloes quatuor, thuris duas. calidus vero puluis est, prioribus magis calefaciens, desiccans, & astringens: si quis uoluerit simplicia bene extimare, vnde commodum fortasse erit medicamentum, non in initiis, dum reprimen-

primendum est sanguinis profluuium, neque dum adhuc timemus futuram inflãmationem: sed potius vbi cõfirmanda & stabilior red denda erit conglutinatio, vel cum ea videtur contumax. Conficiũt alii uaria diuersaque medicamenta arida ad hunc eundem scopum parata, tum ex herbis aridis, tum vero ex alijs. Nam quidam & lapidem coralium: alios vidi margaritis vti: alios addere electrum, vel succinum: alios aliud. sed cognita natura simplicium, & ea collata cum proposito scopo, & cum natura etiam corporis male affecti, confici plura medicamenta apta & vtilia postea poterunt: & de his satis longum habuimus sermonem. quare non erit ab re, si hic consistamus, & ad aliam medicamẽtorũ formã conuertamus orationẽ.

De ceratis uel emplastris, uel unguentis uulgo dictis, quibus tum antiqui tum iuniores usi sunt in conglutinandis uulneribus, & de ratione usus eorum quæ hactenus fuere exposita. Cap. 5

MEdicamentis, quibus agglutinanda essent recentia vulnera uarijs utebantur Antiqui, variis etiam vtuntur iuniores. quam uis antiqui uisi sunt in hac re diligentiores fuisse in his distinctionibus, & limitationibus: iuniores vero pinguiori aliquantisper mi nerua sua exposuisse diuersitatis. autem in medicamentis conficiendis, & eligendis rationẽ vniuersam, tum ab ipso affectu: tum vero à corpore affecto vt paulo etiã ante expofuimus, petendã censuere: quatenus inquam maiora valentioribus minora imbecillioribus medicamẽtis erant curanda: Item robustiora ficcioraque & densiora corpora fortiora & acriora requirunt, & ferũt medicamẽta: leuiora verò & leniora, tenera, q̃ vel ob naturalẽ tẽperiẽ, vel ob ętatẽ, vel ob sexũ, vel ob artẽ, & vitæ ĩstituta talia sũt vnde: Gal. semp ubi de hoc negotio est institutus sermo, diuersã p̃scribit emplastrorũ materiã: Vnde medicamẽta prioribus corporibus, uel uulneribus ac cõmodata & apta cõficiẽda sunt: diuersam itẽ eorũ, q̃ ulteribus: par uis. n. quæ admodũ non sint profunda, itẽque mollioribus, maxime ait accõmodata esse, quæ ex lytargyro, vel ex spuma argẽti cocta & ex oleo, hoc est, aceto & oleo parantur: de horũ autẽ cõpositionis, & usus ratione primo libro de comp. med. per genera abunde disseruit. & alijs subinde de quibus & nos propter iuuenes hic non nulla maioris distinctionis gratia dicemus: itaque Antiqui medici emplastra ex lythargyro tripliciter parato conficere soliti sunt, Cap. 5.

quæ,vt differentem habent modũ & rationẽ apparatus,& coctur ę, ita & differentes vires consequuntur. Primũ. n. coquunt lytargyrum ex hydreleo,hoc est ex aqua & oleo pariinter se pondere:nem pe tam aqua,& oleo,quam etiã lythargyro. Verum hoc monet nos Gal. ꝙ quotiescunque id genus medicaméta ex cocto lytargyro cõficiũtur,quam magis coctus erit lythargyrus,eò maiorẽ deliccãdi, & meliorẽ formã compagemque habebit, glutinosius siquidẽ em plastrum erit & magis tenax. Nã eò peruenit:nẽpe, ut glutinosior & tenacior euadat,si optime fusus liquescat. quod illi per probam cocturam accidit,& quo ex maiori liquoris copia coquitur, eò etiã magis & melius funditur:contra vero, nisi exquisite fundatur liquescatque,ferè friabile & tenacitatis expers fit emplastrũ.nequit autẽ in modico liquore exacte coqui fundique. Vnde,vt ait Gal. si duplus lythargyri sit vterque humore:aqua nimirũ & oleũ, adeo te nax & glutinosum erit medicamentũ,sicut si ex resina,vel cera esset confectũ.quatenus vero ad vires eius pertinet,vim repulsoriã resic catoriãq; quãuis nõ insignẽ,habebit:& id nõ qdẽ,ꝙ sicut iterũ supe rius declarauimus,astringentis sit facultatis per se, aut exiccet: sed potius ratione qua vim refrigerantẽ consecutum est ratione aquæ, cui neque oleũ:si recens sit, resistit. frigus ergo cutem & subiectã carnem contrahit,& cogit.quod eo argumento ostendit, quia rugosam facit particulã spongia,cum frigida aqua madida illi apponitur & comprimendo, vel contrahendo substantiam partis, non modo repellit quod influit,verum & exprimens: si quid in ea humoris continetur,ad alias uicinas expellit.quo deinde fit,ut per ac cidens siccior euadat particula. quomodocunque autem delicce-tur locus vulneratus:siue id primarie fiat,siue ex accidẽti, sequatur, commoditatem omnino ulneribus,& vlceribus affert. leuissimũ au tẽ est hoc medicamentum,& solis tenellis pueris & mulierculis,& id genus alijs sanandis aptum,& ulceribus vulneribusque curandis, quæ parum vltra cutem peruenere. Altera vero confectio emplastri ex eadem argẽti spuma fit,cũ coquitur donec liquescat ex oxelęo, hoc est,oleo cũ aceto cõmixto.& quãtũ ad rõnẽ cõfectionis pertinet,nõ ita facile spuma argẽti funditur,& citò cocta ex hydrelæo, sicut ex oxelæo,quãuis & ex hydrelęo ẽt tãdẽ fundatur: præsertim si inter initia antequã ad ignẽ coqui incipiat tria illa,oleũ, aqua,& spuma argenti simul in mortario probe commisceantur.& quantum ad hoc attinet, non esset opus ad eliquationem lythargyri; ita

copioso

copioso liquore:quia tamen,quo ex eo copiosiori coquitur: redditur fortius & magis siccans.proinde si duplum sit vtriusque pondus aceti sane & olei ad spumam argenti,erit medicamentum mediocriter exiccans.quod si plus etiam quam duplum vtriusque pondus accipiatur,vt si ex binis libris & semisse vtriusque libra coquatur lythargyri,erit adhuc fortius,& siccantius medicamentum,& fortius adhuc erit, si oleum fuerit vetus.Vnde ex priori symmetria compositum medicamentum satis congruens erit conglutinandibus recentibus vulneribus mediocribus:præsertim vero in corporibus non valde duris.nam alioquin alter,& tertius confectionis modus eò progressus est,vt possit & difficilia vlcera fistulosaque curare & sinus,tam magnos, quam paruos, cum insignem uim exiccandi & citra morsum habeat.Tertia autem confectio eodem modo fit,sed ex œnelco,hoc est,ex vino & oleo:Sed vino optimo & antiquo, & interdum ex eo quod sit particeps adstringentis facultatis, et quia tunc euadit,ut ibidem tradidit Gal.simile medicamētum illi,quod palmeū,vel diapalma,vel ex chalcite appellauit Gal.de quo postea sumus sermonem suo loco habituri:ideo de hoc in prę sentia non faciamus plura verba.Sed ad sermonem de Barbaris appellatis medicamentis transibimus,quę prę alijs vim agglutinandi vulnera & ulcera habere antiqui medici,& cū eis Galenus credidere,& è multis duo tamen in examen deducemus:quibus in primis Galenus se uti solitū testatur in fine libri secundi de cōp.med.per gen. quorū alterum simpliciorē habet cōponendi rationē.Vnde & cōmodū minoribus uulneribus esse ait:alterū multipliciorē,quantum ad materiā eorū ex quibus conficitur,cōponendi rationē habet:quod & maioribus uulneribus conglutinandis aptius est.Nā quāuis ibi & plura alia referantur Barbara à uarijs auctoribus composita : nobis tū satis erit istorū examem.quod si cū alijs fuerit collatū,erit etiam illorum explanatio.Primum uero de maiore agemus, utpote quod multis in locis in usum chyrurgis uenire cęperit.Componitur autē in hunc modum. accipiunt piscis libras quatuor , cæræ lib. tres & uncias quatuor,picę lib.duas & uncias decē.bituminis lib. duas, olei uncias nouem,lythargiri,cerusæ,ęruginis,singulorū sesquiunciā,thuris uncias tres,aluminis liquidi dragmas sex.fissilis, uncias duas,opopanacis,squamę ęris,chalbani singulorū dragmas sex, aloes,opii,myrrhę,singulorū dragmas duas, terebinthinę librā,succi mādragoræ dragmas tres, aceti libras duas,& semissē.Hoc est er-

go Barbarũ Gal.emplastrũ,in quo conficiendo ille non vnũ & simplicem scopum habuit,sed plures,quos primum exponemus. Nã ex illis facilis esse poterit eorum omnium expositio, quæ ad istius medicamenti cõpositionẽ sunt assumpta:Cum ergo ad hoc præcipue id genus medicamenta sint composita, vt opportuna sint ad conglutinanda recentia vulnera,vel etiam magna,quamuis deinde ratione multiplicis rerum mixturæ euadant etiam vtilia ad multa officia. Primum ea referenda sunt ad primos & generales scopos in conglutinandis vulneribus spectandos; nempe vt modeste desiccent,& aliquantisper etiam astringant, neque tamen vim detergendi habeant,quatenus saltem pertinet ad conglutinandi munus,verum tñ istis & hoc addendũ,quod quæ maiora ulcera cõglutinatura sunt,magis siccantia,esse oportet & magis etiã astringentia:cum rationi sit cõsentaneum,maiorem humiditatis copiam & gigni,& influere ad maiora vulnera quã ad minora, vnde & vulneratæ partes laxiores etiam redduntur:Sed & plerũque maiora minoribus periculo superuenturæ inflammationis magis exposita sunt,quæ per astringentia repellitur,obnoxia etiam magis sunt doloribus,quibus insuper prospiciendum est:sed raro etiam,vt & superius monuimus, in magnis, & profundis vulneribus,ita aptari labra possunt,vt penitus usquem profundum committantur & vniatur:immo semper in aliqua parte deducta sunt, & locus cauus, & inanis manet,qui alioquin nequit ad vnionem peruenire: nisi caro noua gignatur repletura spatium illud:quo fit,vt in his sit opus aliqua carnis generatione:ad quam generandam vtilis est & aliqua absterfio:Sed in his præterea ferè fieri nequit,quia aliqua humiditas confluxerit,quæ aliqua concoctione egeat:& cum iam profundum sit vulnus, & necesse sit, ut usque in profundum exiccetur superuacua humiditas: quare opus etiam est illis medicamentis,quæ tum tenuitate partium,tum aliqua item caliditate possint humorem e profundo attrahere exiccareque. Hi ergo sunt scopi omnes,quibus regẽda & administranda est vniuersa istius compositionis ratio:Sed particulatim omnia extimemus. Imprimis nihil prętcr oleum & ceram hic accipitur, quod non exiccet, neque enim fit olei veteris mentio,& si mutuo omnia conferantur ad secundum ordinem desiccantium, vel paulo vltra accedet medicamẽtũ:Nã ærugo & æris squama fortasse vltra tertium ordinem ascẽdit:sicut & alumen & aloe ad tertium saltem. Pix vero, picea resina

&

& chalbanum,& opopanax bitumen & myrrha ad secundum ferè ordinem pertinent:& terebinthina ferè his est similis:quibus omnibus acetum,dum eò alia liquescunt,vel coquuntur,vel in leuorem teruntur, maiorem exiccandi uim addit:quare vniuersa istius medicamenti temperies erit ferè inter secundum & tertium ordinem.In caliditate etiam ad secundum.Nam licet opopanax,chalbanum,bitumen,ad tertium ordinem in calore referantur , ærugo vero & squama pręsertim crudæ & non lotæ parum a quarto absint, pix vero,picea,thus & myrrha terebinthinaque circa secundum & alumen parũ vltra:tñ spuma argenti,quæ in aliquod potius frigus vergit:aloes aut in primo est, aut paululum ab eo recedit, cerusa etiam,quæ frigida circa secundum est, opium vero & mãdragoræ succus,quæ in quarto ordine refrigerantium sunt,quibus & acetum addendum,quod & ipsum refrigerat, quod & adiuuat oleum,quod cum nondum inueterascit,aut temperatum medicamẽtum, aut modice calidum est,vt & ipsum faciat ad remittendum & temperandum calorem eorum,quę insigniter calida sunt:Vnde omnibus recte perpensis censerem esse quidem refrigendum in secundum ordinem,eorum quæ calefaciunt versus tamen finem eius prope tertium.Astrictionem habent:modicam quid em thus,& terebinthina & bitumen, maiorem aloe,& cerusa:longe vero maiorem alumen scissile & rotundum,quæ si cum alijs conterantur, facile poterimus iudicare adesse quidem astrictionem;sed solum quanta sit satis con glutinandis vulneribus & repellendis unà cum aceto humoribus si qui essent ad fluxionem parati . vim vero è profundo attrahendi habent pix,bitumen, terebinthina,calbanum,opopanax,quæ & ipsa in profundum penetrare ob partium tenuitatem,& vim aliorum eo perducere possunt,nec minorem uim ad profundiores partes se intromit tẽdi habet ærugo,nec ea squama caret:q̃uis maiorẽ habeat ęrugo.Hæc oĩa vero acetum mirifice adiuuat.at detersoriã facultatem satis modestam habent terebinthina,myrrha,pix,aloeque.insignem vero ærugo & squama,quæ tamen dum ab alijs mollientibus. præsertim verò ab oleo & cera,aliquantum uero a thure & a lythargyro,præterea uero & ab astringentibus reprimitur,adeo mitescit ut nequeat impedire uulnerum cõglutinationem . multa uero sunt quæ uim etiã concoctoriam habent, ut thus,terebinthina,pix,chalbane, opopanax , bitumen : Vnde & hac ratione, ut sæpe docuit nos Gal.in libris de compos. med. per gen. idonea sunt sedandis.

 dolori-

doloribus, quæ propria & uera ratio est, qua dolores sedari solent. quia tamen interdum illi adeo urgent, vt sit necesse ad ea minus admouere, quę stuporem particulis afferunt. proinde ne ex hac parte etiam deesset laboranti, addidit opij dragmas duas, & mandragorę succi dragmas tres, quę tamen, si cum alijs recte conferantur, adeo pauci momenti sunt, & ita aliorum mixtura correcta, vt neque possint noxam aliquam afferre: sed potius prodesse: quamuis autem pręsertim tanquam conglutinans laudetur, non solum tamen huic rei commodum est: sed potest & vtile esse carni in ulceribus generandę, & cicatrici etiam interdum inducendæ. Nam pro diuersa ratione tum corporis, tum etiam vulnerum, vel vlcerum, diuersa possunt huiusmodi composita medicamenta moliri. Sed ad aliud Barbarum minus & simplicius in præsentia transeamus, quod minoribus vulneribus esse magis accōmodatū dixit Gal. illudq; in hūc modū descripū treliquit. Picis, cærę, resinę piccę, resinæ frictę, bituminis: singulorum autem horum libram accipe, spumæ argenti dragmas decem, cerusæ, æruginis singulorum dragmas quinque, opopanacis dragmas tres, olei, æstate vncias sex: hyeme vero vncias nouem, sicca in mortario acri aceto leuigāda sunt, reliqua vero his affundenda. in hac confectione cum desint thus, myrrha, calbane & terebinthina, minor erit vis digerens, & concoquens, quam in superiori: minor etiam vis ex profundo attrahendi. quamuis enim resina fricta aliquantum, & ipsa attractoriam vim habeat, vincitur tamen a terebinthina: minor etiam est in hoc emplastro vis astringens, vtpote in quo desideretur aloe, & vtrunque alumen. nec tanta est etiam in eo detersoria facultas, quia non accipit, neque terebinthinam, neque myrrham, neqne aloem: pręsertim vero cum squamam non admittat. quatenus verò ad vim desiccandi pertinet: eam etiam minorem habet, sicut & minoris astrictionis est particeps. crederem vero aliquantum etiam minus (quamuis neque multa in illis sit differentia) calefacere, quam prior compositio. Vnde merito Gale. priorem barbari confectionem accommodatam esse dixit maioribus vulneribus. hanc vero posteriorem, minoribus: vtpote, quę sit minus potēs. Quarè his nostris tēporibus ītroducta est in usum à multis medicis prior & maior, nō aūt altera. nā priori facile est de virib. detrahere, addita cera & oleo, vt sæpe Gal. docuit, vel illā cōmiscēdo cū aliomedicamēto debiliori, vt esset id qđ basilicō appellāt. Iuniores vero & ipsi quibusdā medicamētis ad agglutināda recē

tia

tia uulnera consueuere uti, & non inepte. conficiunt autem ex illis aridis medicamentis, quæ in principe ipsius capitis parte fuere examinata: assumunt enim eos pulueres, uel ex liquore tenuiori albuminis oui secundum eam compagem & formam emplastri, quæ commode possit, aut stupeis puluillis excipi, aut paniculis. interdum uerò ex cerato confecto ex oleo præsertim rosacco, uel communi, uel eo quod completum uulgo appellant, pro ut præsens occasio indicare uideatur esse opus maiori concoctione, ut quando dolor esset mitigandus, aut maiori refrigeratione & astrictione repulsioneque, ut quando instantem inflammationem timeremus. Quandoque uerò pulueres ex terebinthina excipiunt, & unguentum, ut ipsi dicunt, conficere solent. & sæpe terebinthina lota utuntur. quæ enim lauatur, minus mordet, & minus calefacit, & maiorem uim concoctoriam habet, atque magis item digerit, aliquantulum etiam detergit, & siccantius fit medicamentum, quando pulueres ex terebenthina assumuntur: in præsentia tamen parum referre putarem: si quando terebinthinę fit mentio: uera accipiatur terebinthina, quæ terebinthi resina est, uel laricea, quæ & ipsa uulgo terebinthina dicitur: quia duę hę resinę adeo facultatibus proximę sunt, ut altera pro altera in his medicamentis quatenus ad rationem compositionis, & pręsentis instituti pertinet, hęc mihi uidentur posse esse satis. Reliquum autem est, ut aliqua etiam exponamus: breuiter tamen, quę ad rectam usus rationem attinent. Quia uero primum quod sequitur ipsum uulnus, est sanguinis effusio, quę nisi prius intercipiatur frustra erit quidpiam aliorum tentare. unde primum ratio habenda fluentis sanguinis, atque in hunc modum res tractanda: nimirum ante alia omnia respiciendum est ipsum uulnus, & considerandum, num insignis sit alicuius magnitudinis, an potius paruum. quia si paruum sit, cum ab eo sanguis in multa copia minime effundi possit, nisi forte contingat recisam esse aliquam maiorem uenam, uel arteriam ex illis pręsertim, quę usque ad extimas & subcutaneas partes deferri solent. quod tamen raro admodum contingere solet, paruo etiam negotio supprimitur; de sanguinis autem immodico profluuio ex incisa uena, uel arteria opportuniori loco agemus. sin autem insigne fuerit uulnus, primum considerandum erit

erit copiosus ne sanguis effluxerit, vel secus: quia si copiosus efflu xisse videatur, procurandum, vt quanto citius potest supprimatur, ne vires ex nimio eius fluore fatiscant: Quod si videatur non fuisse factum pro ratione vulneris multum profluuium, non statim conandum est, vt intercipiatur fluxus: nam vt 3. meth. docuit Gale. ex sententia Hippo. quam plurimam vtilitatem affert vulneratis corporibus: cum moderata copia sanguinis effluere permittitur: quia præter id, quod sæpe supplet vicem missionis sanguinis ex secta vena, quæ fere necessaria est in maioribus vulneribus, ad reprimendas fluxiones humorum ad vulneratum locum, & arcendas inflammationes: præsertim si reuulsoria fuerit euacuatio: maximo enim præsidio est ad euitãdos dolores, fluxiones, & subinde inflammationes. Cum enim sponte naturæ confluant humores ad locum affectum ex vniuerso ferè corpore in magnis vulneribus: si reprimatur per modica instrumenta sanguis statim ab accepto vulnere; ita vt nequeat effluere, retentus, dum continenter eò confluat, non modo qui in vicinis, sed & qui in remotioribus etiam partibus continetur, ibi infarctus distendens partes circum vicinas, dolorem excitat, & in tumorem illas attollit, & tandẽ in inflammationem. Quod si copiosus sanguis per vulnus effusus inaniatur, illa euacuatio redundat tandem in vniuersum corpus: vnde sicut præcipua causa cur facile humores in aliquem locum confluant, est, aut copia, aut vitium humoris, ita corporis euacuatio præcipua causa est, cur non concitentur fluxiones in affecto corpore. Cum verò iam statutum fuerit sanguinem esse supprimendum, tunc considerandum est, an vulnus ex eo genere sit, quod mereatur, vt per agglutinationem curetur, vel ne. Quia si tale sit, primum oportet labra, vel latera adducere, & simul committere, vel vinculis, & ligaturis, vel sutura, & antequam id fiat, aduertendum, an in grumos concretus sanguis in vulnere contentus sit. nam ipsum detergere oporteret, quia grumi sanguinis omnem conglutinationem impediunt, & tandem putrescentes in pus vertuntur: detergere autem solebant Antiqui concretum sanguinem spongia madefacta vino præsertim nigro & astringente; postea suendum est vulnus. nam ita ferè necesse est, cũ vulnus aliquantisper profundum est, si labra sint apte committenda: præter id, quod commodius deinde post suturam medicamenta, quæ inter initia adhibenda sunt, accommodari possunt, quam si fascia & puluillis triangularibus deligetur vulnus. fascia autẽ à duo

bus

bus principiis circumducta vulnus deligandum est, quæ tunc præcipue potest commode aptari, quando vulnus secundum membri longitudinem fuerit inflictum. alioquin enim, vt Gal. primo libro de his, quæ in medica officina monuit, si per transuersum adactum fuerit, potius sutura erit accommodata, præterquam si esset opus capita musculorum vel tendines apprehendere: quia partes hæ omnino in assuendo vitandæ sunt. verum neque hoc præmittendũ in præsentia videtur, quod summe necessarium est: nempe quòd ante administrationem medicamentorum, quæ congruentia vulneri sunt. postquam vel per suturam, vel deligaturam commissa vulneris labra, si ob eius profunditatem remanet aliquis in fundo sinus, vel cauitas, cum interdum nequeat fieri exacta commissio vsque ad profundas vulneris partes, tunc magis siccantibus, & ex profundo trahentibus medicamentis erit opus, vt ichor, vel pus, quæ necesse est ibi congeri, exiccetur: & præterea si ea videatur horum copia futura, vt per medicamenta desiccari & absumi quantum res ipsa ostenderet omnino nequiret, procurandum est, vt facilem exitum habeat, nempe in ea parte, quæ ad effluxum commodior futura est, loco relicto aperto: & qui deinde impositis linamentis, vel vt iuniores loqui solent, tentis aliquo apto medicaméto delibutis, apertus etiam seruetur ita, vt sæpe si sinus relinquatur amplus, sit necesse hac eadem de causa per incisionem moliri in inferiori eius parte foramen ad facilem exitum puris: & id quando particula vulnerata eo modo, & in eo situ collocari nequit, quo facile posit pus effluere. inter initia tamen, dum vulnus non dum pus, vel humorẽ copiosum gignit, quæ fortem habeant indicationem: fortem enim indicationem habent hæc, cum copiosa retineãtur, quia vulneratas partes interiores erodunt, & dolores vehementes concitant, & vt idem Gal. 3. metho. exposuit, inflammationes adducunt. inter initia ergo quia adhuc sanguis effluit, magis idoneus erit medicamẽtorum vsus, quæ non maiorem vim habent reprimendi, & sistendi sanguinem quam conglutinandi commissa labra vulneris, vt ea arida sunt, quorum antea facta est mentio, quales sunt pulueres, qui à iunioribus constrictiui dicti sunt ex albo oui assumpti, addito rosaceo oleo vno, aut altero. postea verò transeũdum est ad illos, quos incarnatiuos, vel agglutinantes appellant; mox si valentiori medicamento opus esse videatur, ad emplastra barbara erit accedendum. neque enim putarem omnino tutum esse eorum vsum ab initio, dum

Com. 6.

Cap. 4.

dum adhuc in motu sunt humores, & maxime vrget indicatio arcendæ inflammationis. calida namque sunt, & vim attrahendi à pro fundis etiam partibus hab ēt: vnde cum vulnus recens omnino est, neque abest suspicio fluxionis humorum, facile concitari potest in flammatio. Sed iam tempus nos à præsenti vulnerum tractation e reuocare videtur; vt ad vlcera sermonem conuertamus: Nam & si ad rationem curandorum vulnerum pertinere fortasse videretur, vt de illis symptomatibus aliqua verba faceremus, quæ plerunque solent vulneribus accidere, vt immodica sanguinis effusio, & vehe mens dolor: attamen quia ea solent sæpe & vlcera concomitari, & eisdem ferè præsidiis in vtrisque solemus his occurrere: ideo con sulto distulimus horum sermonem ad tractationem de vlceribus. Hic ergo consistamus quatenus ad rationem vulnerum pertinet: nisi quis fortasse putaret magis rationi consentaneum esse; vt post institutum sermonem de uulneribus secundum ꝙ uulnera proprie dicuntur, quæ in carne fiunt, subnecteretur tractatio de illis quæ ad uulnera neruorum curanda pertinent: Quia tamen neruorum vulnera, aut rarissime, aut nunquam curantur, simplici ea curandi ratione, quæ uulneri debetur, quatenus uulnus est: uel ut iuniores nostri loqui solebant, per primam intentionem: ideo consultius no bis uisum est, ut post tractationem ulcerum illa differatur.

De differentijs vlcerum. Cap. 6.

Vlcera appellamus in præsentia, quæ per solam agglutinationē; uel ut nostri iuniores loqui solent, per primam intentionem curari nequeunt: quia saltem in ipsis sit opus carnis generatione, quamuis alioquin nihil aliud habeant, quod ad uulnus propria sua ratione non pertineat. nam ratio curandi ea ulcera, quæ adeo mun da & simplicia sunt, ut sola conglutinatione, uel secundum modū quo iuniores loqui solent, sola incarnatione curari possunt, illa eadem omnino est, qua curantur uulnera. De medicamentorum ergo compositione, quæ his ulceribus curandis idonea sunt, atque de ap to & accommodato eorum usu nunc agemus. uerum quia, ut alias diximus, unaquęque methodus pertinens ad curationem affectuū, primum quidem diuersa euadit ratione diuersitatis naturæ ipsorū affectuum. non est autem una naturæ ratio in ipsis ulceribus: sed multiplex & diuersa: ideo ut quæ ad institutum nostrum attinere

omnino

omnino videntur exactius explanentur, necesse est prius inquirere omnes differentias vlcerum ad vltimas vsque cum distinctas indicationes & proprias vnaquæque earum ex priuata sua natura habeat, quæ suos etiam scopos nobis ostendunt, ad quos referenda est vniuersa, vt superius etiam fuerat expositum, cõpositionis & vsus ratio. vlcus ergo, cum secundum suam propriam rationem significat solutam & diuisam partium vnitatem, aut omnino simplex est, aut non simplex: simplex appello: sicuti & Gal. 3. meth. appellauit, in quo non sit nisi partium diuisio; quibus nihil aliud deest, nisi vnitas continuitasvè. Nam si aliquid illis præterea desit, vt pote si recisa sit aliqua cutis, vel carnis, vel ossis particula: iam non est sola, & simplex vnitatis solutio: sed defectus, vel amissio illius particulæ, præter partium separationem. vnde neque erit simplex indicatio, vel simplex scopus, quia oportet regenerare amissam particulam, & vnire dispertitas partes. ulcus ergo non simplex illud est, cui aliquid præterea adiunctum est, præter partium separationem. quæ uerò illi adiunguntur, aut proxime accedunt ad naturam propriam ulceris, in quantum vlcus est, aut ab eo remotiora sunt. Nam si vlcus propriè & per se est, continui solutio: continuum verò, cũ soluitur per eam diuisionem terminatur. & continuum cum terminatur, statim suboritur figura. Nam mathematici definiunt figuram, quòd est, quæ termino, vel terminis clauditur. vnde magis propriæ vlceris differentiæ erunt illæ, quæ ab ipsa vlceris figura erunt accipiendæ. quem admodum dicimus, quòd vlcera alia plana sunt, alia concaua: alia rotunda, alia longa, vel angularia. Quæ verò differentiæ ab his sumuntur, quæ remotiora sunt à propria natura vlceris, alia sunt tanquam symptomata illi, accidentia: alia verò sunt affectus, qui cum ulcere coniunguntur, & habent omnino suam essentiam à natura ulceris ut ulcus est alienã. symptomata quoq;, aut talia sunt, ut ferè per se ulcus & propriã eius naturã, si non omnino, aliqua saltẽ ex parte consequantur: aut ex diuturnitate, uel ex mala curationis rõne, uel ex externa aliqua occasione illi accidunt. symptomata quoq; si nõ omnino, aliqua saltẽ ex parte, imo uerò ex magna parte ulcus quasi per se sequuntur, sunt illa à quibus ulcus, aut sordidũ dicitur, aut uirulentũ, uel humidũ. loquamur aũt in præsentia, ut uulgo nũc chyrurgi loquuntur. quo uerò istæ differentiæ à symptomatibus sint depromptæ, q̃ magna ex parte sequuntur propriã vlceris naturã, facile pcipiemus: si in memoriã reuocare uoluerimus, ea quæ à Gal. 3. meth. fuere exposita. nẽpe quod in concoctione, Cap. 4.

tione, quam natura in particulis nostri corporis quotidie molitur, necesse est duplex generari excremétum, alterum tenuius, & aqueę ferè consistentiæ. Quod. ἰχὼρ græce dicitur, à priscis autem latinis sanies propriè: iuniores verò virus illud vulgo appellant. & hoc sanè excrementum, nisi ex alimenti copia plurimum redundet in halitum digestus per eam vacuationem, quæ sensibus inconspicua est excernitur: sed vbi nimia fuerit affluentia alimenti: per eam etiam
Aph. 51. excernitur vacuationem, quæ sensibus est conspicua, vt per sudoré. vnde extat ea Hippo. 4. apho. sententia, quòd sudor in somno citra manifestam aliam causam excitatus, argumento est, quòd corpus, vel nimio vtitur cibo, vel vacuatione eget. conspicua itidem fit, quã do calor natiuus imbecillior factus nequit digerere in halitum hoc excrementum, vel etiam si ex motione corporis excalfiat, & antequam digeratur in halitum, per sudorem excernitur: vnde quia vlcerata pars ægrotat, & ea ratione languidior est, in vlceribus semper eiusmodi ichorosum excrementum congeritur, quod vlcus humidius reddit, atque inde fit, quòd omne vlcus desiccationem, vt curetur, desiderat alterum verò excrementum crassius est, & magis ad naturam terream vergit. quod per cutem extimam excretum & cõcrescens illi hæret, donec abluatur, & detergatur. & id est sordes illa, quæ manifesto conspicitur circa cutem eorum, qui negligẽtiores, & sordidiores sunt circa curam sui corporis. hoc itidem excrementum congeritur in vlcere, & sordidum illud reddit, græce autem ῥύπος, latinè sordes appellatur: & præterea in causa est, cur vlceribus curandis ea medicamenta opportuna sint, quæ non sine detersoriæ facultatis expertia. His tamen addendum est, quod quã do istius generis excrementa congeruntur in ipsis vlceribus: eatenus tamen, vt non excedant rationem ipsius vlceris qualitate, vel copia, non faciunt diuersas in vlcere differentias, propterea quia hæc concomitantur ipsum vlcus per se & quatenus vlcus: vnde neque mutant communem rationem vlceris vt ulcus. uerum quando supra rationem ulceris excreuerint: id illis accidit quod & aliis symptomatibus. nempe quòd si plurimum excrescant, tunc exuta ratione symptomatis, induunt rationem causæ, atque subinde incipiũt propriam habere indicationem, atque ita constituunt diuersas ulcerum differentias. nam vbi refertum est ulcus tenuiori excremento, humidum, uel saniosum, vel virulentum à medicis nuncupatur: Sed si alterum crassius nimis excreuerit ῥυπαρὸν graci, sordidum

latini

latini appellant. Symptomata vrò, quæ magis aliena sunt à natura vl ceris, & citra quorũ complexũ pōt vlcus consistere, sunt sicut cum dicimus aliquod vlcus callosum, vel ostracosum, vt aiunt græci, ali quod aũt dolorosum. Differentiæ verò ulcerũ quarum meminerũt antiqui medici, & ab aliis affectibus accipiuntur, qui cum ulcere, si mul complicati consistunt, si velimus exquisite loqui, non sunt pro prie ulcerum differentiæ; vt pote quoniam hi affectus per se etiam, & citra ulcus, ut Gal. docet, consistere possunt, & habent propriam curationem. sed sequamur in præsentia communem & inueteratam consuetudinem, & eas tanquam ulceris differẽtias accipiamus. eius modi ergo affectus, à quorum complexu cum ulcere depromimus has differentias quasi ulcerum sint, aut proprii & primarii sunt ip sius ulceratæ partis, aut non sunt eius primarii; sed potius per con sensum aliunde male habet ulcerata particula. à proprio affectu par ticulæ accipiuntur differentiæ, ulcerum, quæ maligna proprie ab antiquis dicta sunt. nam quando, vt ait Gal. 1. & 4. de comp. med. se cundum gen. habitus illius partis in quę contractum est ulcus adeo uitiatus est, ut alimentum, uel etiam optimum illi particulæ distri butum à natura, corrumpat in malos & uitiosos humores, atque de inde ex hac causa redditur difficilis curatio, tunc proprie antiqui maligna, diuturna, inueterata vel gręce κακοήθη appellabant. Horũ uerò non est una tantum ratio, sed multiplex & diuersa. nam aut ea sola est corruptio humorum, in quos alimentum degenerat, quæ possint consolidationi esse impedimento, & cicatrici inducendæ, & ea ulcera, quæ in hunc modum se habent, absolutę cacoethe, uel maligna ulcera appellantur, aut tanta est corruptio, ut uitiosi illi humores non solum inepti sint carnis generationi, & cicatrici cõ trahendę, uerum & eam consequuti sint, acrimoniam, ut abradant & erodant, subiectas & circunstantes ulceri partes, & eiusmodi ul cera φαγέδαινα à græcis, & phagedęna exedẽtia à latinis: à iunioribus verò corrosiua nuncupantur. Aliquando præterea uitiosi humores in causa sunt, ut putredo ulceratam particulam apprehendat, & quia, ut trita est sententia, quod à putrido tangitur, putrefit: ideo non modo ulcus ipsum putredo corripit, uerum ad uicinas illi par tes serpens eas quasi depascitur. & proinde à gręcis id genus ul cera νέμαι παρὰ τὸ νέμεσθαι quod de pasci significat: à latinis uerò depascentia ulcera nominantur. & hęc intercedit, ut docuit Gal. 6. de compo. med. secundum gen. inter hanc, & priorem differentiã,

quod

quod in hac est putredo & ratione eius serpens,& depascens est vlcus. solet autem quantum ad ipsam pertinet, plerunque excitare febrem.estiomena vero,vel phagedenæ, non solent comitem habere febrem.exedunt verò & subiectas vlceri partes & vicinas, atque ab herpete hac ratione differunt, quòd herpes exedit itidem vicinas partes: verum cutaneas duntaxat, non autem subiectas & profundas: phagedenæ verò cum ad summam & extremam malignitatem deuenirent, solebant à priscis medicis chironia à Chirone centauro, qui horum vlcerum curandorum peritissimus erat: item & telephia à Telepho heroe, quia simili vlcere contracto à sagittis Herculis diu fuit misere cruciatus. solent autem eiusmodi phagedenę, coniunctum habere circunstantium partium tumorē cum inflammatione. vlcera verò quæ non tantum difficilia euadūt propter proprium aliquem affectum,quantum propter consensum cum aliqua male affecta particula, aut cum vniuerso corpore à quibus influunt vitiosi succi;qui naturæ impedimento sunt,quo minus ad consolidationem possint producere, à Galeno ῥευματικά, hoc est, defluxioni obnoxia dicuntur: & vt ille 1.& 4.de comp.med.secundum gen.docuit:quamuis & alię vlcerum differentiæ ægre admodum cicatricem admittant & consolidentur:Hęc tamen vlcera,quę difficultatis occasionem aliunde habent proprię à græcis δυσεπουλωτα hoc est ægre cicatricē admittentia dicuntur.& id quia alię quæ ab aliis affectibus,vel symptomatibus,quorum complexu redditur vlcus malignū,suas habent priuatas nuncupationes: Hæ ergo sunt, vel omnes vel pleræque vlcerum differentiæ, quarum facta est mētio ab antiquis. & quamuis alii etiam affectus possint consequi vlcera,vel cum illis coniungi, vt sunt intemperaturæ, inflammationes,erysipelata,œdemata,carnis excrescētia, cōtusio & dolores,& id genus alia, noluimus tamen ab his sumere differentiarum vlcerum rationes, quia hæc longe remotiora sunt à natura vlceris & propriam priuatamque curationem desiderant: vnde opportunum forsitan esset; vt aliò orationem conuertamus:nempe ad exponendos scopos, vnde depromenda est vniuersa ratio compositionis, vsusque medicamentorum,quorum ope curanda sunt vlcera : nisi quod fortasse præstiterit magis adhuc particulatim tractare eas differentias, quas diximus magis proprias esse vlcerum, qua vlcera sunt.dicebamus enim ulcus omne aut æquale esse, aut cauum.in vlcere plano, uel æquali nihil deest nisi cutis aut cicatrix.cauum autem

tem, aut solum cauam, aut cum sinu est, hoc cauernosum vlcus recentiores dicunt, quod quidem est veluti canalis quidam effossus in carne. sinus autem tum præsertim appellatur cum amplum habet internum spacium. Quod si angustũ fuerit & oblongũ, fistula, vel fistulosum vlcus appellari solet. His vero & illud addamus antequam huic capiti finem imponamus, quod nos Gal. in lib. de totius morbi tempo. docuit. nimirũ quòd & vlcera sua habent tẽpora, quæ rationem concoctionis eorum excrementorum sequuntur: quæ solent in vlcerib. generari & congeri. cum enim tenuis ab vlcere & aqueę ferè substantiæ crudusque emanat ichor seu sanies principium est: cum verò incipit crassescere, & minori copia effluere, est incrementum. consistit vero morbus, cum iam pus apparet bonum: in inclinatione autem pus, paucum quidem est, sed crassius & albidius. circa hæc satis sumus euagati. Vnde ad ea redeamus, quæ ad nostrum institutum pertinent.

De ratione compositionis & usus medicamentorum, quibus curandum est ulcus concauum. Cap. 7.

AB vlcere cauo sumimus initium, prætermissa ratione curationis vlceris omnino simplicis, quia, vt paulo ante diximus, eadem est eius & vulneris curatio: itidem etiam de vlcere ęquali & plano, cum sola egeat cicatrice, satis erit actum cum exposuerimus quibus auxilijs, vel medicamẽtis sit inducenda cicatrix. Incipiemus ergo à ratione compositionis, & vsus medicamentorum, quæ apta videntur ad curanda vulnera caua, si tamen citra sinum & cuniculum aliquem sint, & citra fistulam, quæque citra complexum alterius, alioquin differentiæ præter defectum carnis, quę sit generanda, vt cauitate repleta, ad planitiem & æqualitatem deducatur antequam consolidescat. prima ergo indicatio in hoc vlcere est carnis aggeneratio, quod quidem opus est solius naturæ, non autem medici: nisi quatenus ipse potest naturam iuuare, vt expeditius & citra vllum impedimentum hoc ipsum præstare possit: hoc ergo tantum à medico desiderat & expectat natura, vt ea omnia remoueat, & de medio tollat, quę illi sunt, vel esse possunt impedimento. & vt prætercam alia quæ externa sunt, quemadmodum praua victus ratio, incommodus membri situs, & quęcunque id genus alia, quę ad communia potius & generalia præ

T cepta

cepta pertinerent.de illis tantum in præsentia sermonem habebimus,quæ omnibus vlceribus propria & quasi familiaria sunt, quęque primos scopos quæ à medico spectandi sunt, nobis demonstrant,hæc vero sunt:duplex illud excrementum,quod in omni vlcere:nempe tenue,& ichorosum,quod virus appellatur à recentioribus:Et crassius alterum,quod sordes,hæc quidem naturę impedimento sunt,quo minus possit vlceri carnem,probam saltem aggenerare.ad officium ergo medici pertinebit procurare vt remoueatur duplex hoc excrementum.detrahitur autem sordes per ea medicamenta,quæ detersoriam vim habēt:ichor vero,per ea quæ exiccant : Duo ergo in vlcere quocunque primum insurgunt scopi: nempe exiccandum & detergendum esse. verum quia plerunque humidius & tenuius excrementum copiosius esse solet in simplicibus vlceribus:præterquam in illis,quæ sordida proprie appellantur:Ideo primus scopus in vlcere est exiccatio, alter vero detersio. Facto autem æquali & plano vlcere , insurgit indicatio inducendæ cicatricis. Sed de hoc postea.Redeamus ad priores scopos , nempe siccandum mox & detergendum esse : Verum quia neque satis est nouisse in vniuersum siccandum , aut detergendum esse : sed & quatenus siccandum , & detergendum est cognoscere oportet, quia nimia exiccatio vtilem etiam materiam aggenerandæ carnis absumeret . Ita & nimia extersio , non solum sordem detergeret,verum & nouam tenellamque iam genitā carnem detraheret.quia tamen de hoc superius etiam verba fecimus,ideo breuius in pręsentia rem absoluemus. Diximus autem superius in vlcere, quod neque sordidum , neque humidum sit supra quam requirat cōmunis illa ratio vlceris caui,quatenus vlcus est:non est opus multa desiccatione:Sed ea satis est quæ modice excedat naturalem siccitatem illius partis,in qua vlcus est:nempe vt per vnum ordinem, vel vt a recētioribus dici solet,per vnum gradum,& id quidem nō per relationem ad medium inter fines humanæ temperaturæ : sed facta collatione cum naturali temperie vlceratæ partis,& proinde id quod,cū sermo erat de vulneribus expositū fuit, hoc ēt loco in memoriā reuocandū:nempe quod non idē modus exiccātiū in omnibus corporibus,vel particulis vtilis & aptus est ad generandam carnē,quia quæ frigidiora sunt suapte natura egent medicamētis magis desiccantibus,quæ vero minus sicca,minus:Nec minor ratio habenda est particularum,quam vniuersi corporis.nā sicuti humana

Aph. 51.

corpora

corpora plurimũ natura & temperatura differunt: ita & partes ex quibus illud coagmentatum est inter se natura & temperatura non parum differunt. aliæ enim ficciores, aliæ humidiores sunt. & sicut temperamentum corporis vniuersi natura siccius medicamenta exigit magis siccantia, & humidius minus siccantia: ita pars corporis, quæ ad alias relata magis sicca est. præ alijs requirit magis exiccantia medicamēta, & quæ humidior, minus exiccantia: Vnde si temperatura vniuersi corporis, cũ natura & tēperatura vlceratę partis in siccitate cõspirent, magis siccantia, ut 3. meth. docet Gal. postulat medicamenta. si uero mutuo dissentiant in temperatura: nēpe quia alterum à mediocritate per siccitatem, alterum per humiditatem labatur a medio: Si par utrinque sit recessus, moderate exiccantia, qualia maxime requireret corpus temperatum essent apta & apposita medicamenta. Sed si impar sit recessus, ita & medicamenti vis a mediocritate ad illud extremum declinet, in quod magis inclinat recessus. Non ergo mirandum erit, si in recensendis medicamentis accommodatis ad generandam carnem in ulceribus, multa & diuersa, tã simplicia, quã cõposita proponemus, quæ tamē nõ sunt in eodē ordine, uel gradu: Sed potius in ualde diuersis. Inter sarcotica ergo medicamēta, hoc est, ea quæ apta sunt ad generandã carnē in ulceribus, sunt, thus, quod tamen imbecillũ est medicamētũ, terebinthina, laricea rhesina, pix utraque liquida, & arida, colophonia, aloe, myrrha, fuligines etiã harũ earũdē rerũ: præterea & ex ęsipo etiã fuligo, immo & ex butyro, quãuis hę leniores sint, caries itē, lignorũ pſertim uero ex ulmo, farina ēt fęnigræci & hordei fabarũq; vbi nõ est opus multa desiccatione utilis esse potest. His uero ualentiora sunt, aristolochia, iris, farina erui, cadmia, pompholyx, ulmi folia, plumbum ustum & lotum anemonę, multa etiam alia in medium proferri possent, quæ in his recenseri possunt: ne tamen iusto longiores simus, hæc in præsentia satis sint; reliqua vnusquisq; ex libris tum Gal. de simp. med. facul. tũ uero Dioscor. poterit describere. trãseamus ergo ad expositionē cõpositorũ, tũ eorũ, q̃ pulueres a recētiorib. arida vero medicamēta ab antiquis dicũtur, quã ēt aliorũ, quæ emplastra, vel cerata, vel vt iuniores loqui solent, vnguēta dicũtur, & primũ ea exponamus, quæ leuiora sunt, & possunt replere caua vlcera carne, vbi nullus alioquin sit cõplexus alterius rei diuersam habētis indicationē ab vlcere. Primũ ergo est id, quod iuniores rhesinũ, vel rhesinatũ vnguētũ appellãt, facile medicamē- Cap. 9.

tum & corporibus non admodum duris accommodatum, vlceribusque non admodum contumacibus.aliquantisper enim calefacit & attrahit,quantum quippe sit satis ad attrahendam vtilem materiam & idoneam ad generandam carnem, modeste etiam desiccat, & habet aliquam detergendi facultatem.& insuper aliquid habet, quod ad concoctionem facit : si concoctione vlceri sit opus, quæ nunquam non vtilis est,cum præter alia faciat etiam ad leniendos dolores. accipit autem rhesinæ pini, terebinthinæ, ceræ citrinæ, olei communis boni : singulorum partes æquales. conficitur primum oleo, rhesina, & cera ad ignem simul dissolutis & colliquatis, mox additur terebinthina. uim exiccantem quidem habet, sed eam debilem. nam quamuis rhesinæ secundum ordinem fortasse non excedant, remittitur tamen eorum facultas exiccandi mixtura pari olei, & ceræ. sed & detergendi uim hæ habent, præcipue terebinthina : nec non & digerendi,sed illam etiam modicam,eadem etiam ratione:aliquid cõcoctorij,præterea,ut sæpe diximus, habet, & ex terebinthina non nihil astringentis:Vnde eiusmodi medicamentum,in primo fermè ordine erit,aptum mollioribus corporibus,& ulceribus in carne subortis.Nõ procul ab hoc facultate, & uiribus est unguẽtum, quod aureum,tum Mesue, tum uero iuniores appellant,cuius confectio accipit,ceræ nouæ uncias sex:olei libras duas & semissem, terebinthinæ uncias duas,rhesinæ pini,colophoniæ:singulorũ sesqui unciã,thuris,masticches singulorũ unciã,croci dragmã.eliquata cera ex oleo,iniiciatur terebinthina, postremo colophonia, & thus; primũ probe tusa,deinde simul mista refrigerascente medicamẽto inspersa iniiciantur. postremo addito etiam croco omnia probe cõmisceantur.Si hoc medicamentũ cũ priori conferamus, erit eo aliquanto magis siccans,priori.n.additur Colophonia,& masticche, & thus,quæ omnia siccant.præterea uero maiorẽ etiã uim concoquendi habet ex thure,& croco,magis etiam astringit,unde illo insuper magis roborare poterit particulam affectam,& repellere: Si aliquis sit timor,ne ad ulcus humores confluant. Quibus omnibus bene æstimatis,facile erit iudicatu,ꝙ hoc medicamentũ maiorib.& difficilioribus ulceribus erit magis idoneũ,cũ magis desiccet.aliquãto ẽt magis digerat & cõcoquat,roboret & repellat.Tertiũ uero,quod & in maiori usu est,à Mesue & alijs Arabibus & iuniorib. medicis Basilicon appellatur,quasi regium,uel regale dicas.Cuius

descriptio

descriptio duplex est:de eo autem loquor, quod Basilicon magnũ appellant. & differunt duæ descriptiones simplicium pondere & proportione, non autem numero, vel natura. Prima enim accipit ceræ albæ, rhesinæ pini, sepi vaccini, picis, terebinthinæ, thuris, mirrhę, singulorum vnciam, olei quantum satis est. Alia verò descriptio, impares accipit eorum simplicium ex quibus conficitur partes, nam acceptis primum ceræ vnciis sex, picis vero tribus, singulorum aliorum addit sesquiunciam. Prior quidẽ descriptio in omnibus erit potentior, nẽpe in exiccãdo digerẽdoq; & abstergendo, atq; in extrahẽdo ex ꝓfundo. Nã cũ omniũ sit par põdus in prima: in altera vero, ceræ sit duplũ põdus ad picẽ, & quadruplũ ad alia, necesse est, vt aliorũ omniũ vis longe magis in secunda obtundatur, quã in prima. Prima ergo valentior erit altera. Vnde & difficilioribus & maioribus vlceribus curandis erit accõmodatior, ambę tñ prioribus maiorẽ vim siccandi detergẽdique habẽt, & è profundo extrahendi ob picem & mirrham satis copiosam. magis etiã mollire possunt ob vaccinũ adipẽ. in concoctoria autem facultate nõ multa est differentia. Nã quamuis in aureo insit crocus, non tamen copiosus inest. in hoc autẽ thuris plus accipitur. Laudatur vero hoc medicamentum præsertim in neruorũ ulceribus: Sed de hoc tamen suo loco sermonem habituri sumus. Sed quia omnia, quorũ hactenus meminimus, medicamenta, quamuis desiccẽt satis modeste: & aliquantisper etiam detergant, sunt tamen & calida, & uim, vt dicebamus, attrahendi habent, quæ conditiones aliquãdo in ulceribus: præsertim vero in eorum initiis suspectæ sunt, si maiora sint vlcera & profundiora: Si etiam corpus sit immundum, aut etiam plenum. nimirum ne interdum inde inflammatio adducatur ad vlcus. Vnde Gal. 3. metho. protulit hanc sententiam: nempe quod quamuis interdũ calida loci intẽperies medicamẽtorũ ad refrigerantiũ usum adigat, non tamen opportunus admodum est vsus hyosciami, aut mandragoræ, quamuis desiccando possent ulceri accommodari, quia nimis refrigerant, & eadem etiam ratione rhesina, pix, & bitumen, quamuis modice quidem desiccent, nonnunquam tamen sunt medicamenta non admodum ulceribus commoda, utpote quia eximius est in ipsis calor: qui remittendus est: si tuto illis uti uelimus miscella aliquorum refrigerantium. à qua præterea sententia neque locus primo de compo. med. secundum gen. descriptus uidetur esse alienus: ubi ait Gal. quòd ulcera Cap. 8. Cap. 12.

inter initia requirunt medicamenta quę repellant. ne suboriatur inflammatio: vbi vero tuti ab inflammatione simus, opus relaxantibus erit, vt si quid inclusum sit, exhalare possit: immo etiam si aliqua sit contracta inflammatio, nō tamen magna, vt citius soluatur, adhuc vtilis est laxantium vsus. At vero repleto iam vlcere, & reddito ęquali, cum iam opportuna esse incipiunt, quę cicatricem inducunt, ad astringentia redeundum. Vnde non erit etiam alienum à nostro instituto, si & de medicamentis egerimus, quæ desiccant & refrigerant cum aliqua etiam astrictione, vt interdum illis solis, interdum vero commixtis cum alijs calefacientibus pro rei exigentia & opportunitate vti medici possint. Incipiemus vero à moderatioribus et facilioribus, primumque ab illis quæ priscis etiam temporibus erant in vsu: primum ergo describamus illud quod Mesue & Iuniores unguentum triapharmacum appellauere: alij vero vnguentum ex lythargyro, quod ita descripsere Mesue & iuniores. accipiatur lythargiri exactissime triti, & leuigati pars vna; cui superfundatur nunc olei, nunc aceti, atque catenus conterantur simul, donec ad compagem & consistentiam emplastri vel vnguenti deuenerint. quod quidem medicamentum si in hunc modum parabitur, moderate quidem desiccabit. quamuis enim acetum, præsertim acre, vim maiorem desiccandi lythargyro impertiatur: pręterea & refrigerandi: oleū tñ, quod pari fermè portione immiscendum est, efficit, vt neque multum desiccare possit. magis tamen siccat, & refrigerat, quam quando ex solo oleo & lythargyro, vt superius diximus; fit medicamentum. acquirit etiam ex multa illa contritione & leuigatione partium tenuitatem: sed magis ex aceto vnde & aliquanto detergere potest. ex eodem præterea habet, quod refrigerando repellere possit influentes ad vlcus superuacuos humores: verum non est validum admodum medicamentum: si hoc modo paretur: immo quod teneris & mollibus corporibus aptum, non autem plurimum siccis, & maioribus profundioribusq; vlceribus. Validius autē erit, si eo modo paretur, ut in altera descriptione docuit Mesue: quem modum ferè ex Gal. 1. de comp. med. secundum gen. transcripsit. conficitur uero non solum per triturationem & myxturam: uerum & per decoctionem in hūc modū. accepta selibra lythargyri optime contriti, aceti uero acris, & cui nihil aquę fuerit immixtum, tantundem: illis infundatur & olei ueteris libra, omnia deinde facili non uiolenta coctura ad con

sistentiam

ſiſtentiam,quæ manus non inquinet,ducantur.emplaſtrum hoc,ita enim eiuſmodi medicamēta appellabat Gal.magis priori deſiccat. & minus refrigerat:& id duplici ratione.primum quia uetus oleū magis ſiccat,& magis etiam calefacit:deinde verò,quia dum coquitur medicamentum,efficitur ratione ignis minus refrigerans, & quia humiditas digeritur, ideo fit magis deſiccans, vt ibidem docuit Gal.qui & hoc addidit,quod ſemper quò magis coquūtur eiuſmodi medicamenta,eò fiunt ſiccantiora:quapropter & difficilioribus maioribusque vlceribus erit accommodatum medicamentum: Sed hoc non eſt prætermittendum,quod tanquam rem multi momenti eodem loco docuit: nempe quòd licet hanc nos menſuram præſcripſerimus huic medicamento,non eſt tamen putandum eam eſſe ita ſtatam & firmam ſeruandam,vt non ſit eorum ratio pro varijs occaſionibus immutāda.Nam poſſumus interdum oleo vti nō veteri,ſed cōmuni:tamē tunc id noſſe oportet,quod in deſiccādo infirmius erit medicamentum,& facilioribus vlceribus idoneum: interdum verò liquidorum ſimplicium maiorem copiam, interdum minorem infundere poſſumus. nam interdum par pondus omnium accipitur,atque ita deinde coquitur:nimirum vt ſingulorū triū accipiatur libra,nō nunquā duplū,tū olei, tum aceti ad lythargyrū accipitur.poteſt & triplū accipi:vt tñ illud nouerimus, ꝙ quo liquores maiori copia ad lythargyrum effunduntur,eò ēt,vt ad conſiſtentiam congruentem iſtiuſmodi medicamentis adducantur,magis coquēdā ſunt.& quò magis coquūtur, eò,quātū ad formā medicamēti pertinet,ſit magis tenax & glutinoſum,& particulæ facilius hærens:quatenus ad colorē,ſit magis nigrum & ſplendens perinde,vt bitumen,vnde nonnulli in quibus eſt Auicenna,illud vnguentum nigrum appellarunt.Quo vero ad vires attinet,fit magis deſiccans,& maiorem tenuitatem partium ſibi comparat, & proinde eò etiam accommodatius medicamentum erit curandis ulceribus,cum ſinu & profundioribus,iuniores dicerent cauernoſis: interdum & fiſtuloſis.Sed poſtquām de his medicamentis, quorum baſis eſt lythargyrus in præſentia tractatio eſt inſtituta, de tertia etiam compoſitionis ratione agamus,qua cōficitur emplaſtrum quod Gal.ex lytargyro & œnęleo,ſicut prius ex lythargyro & oxelęo ſolitus eſt nominare: propterea quia alterum ex aceto & oleo, alterum ex lythargyro vino & oleo paratur: De hoc vero non eſt cur multa dicamus,quoniam paratur ſicut illud quod ex oxelęo

conficitur:& hoc quoque maiores vires ex maiori concoctione sibi comparat, sicut & alterum, & eadem potest esse diuersitas, si oleum vetus, vel nouum accipiatur. item quòd longiori coctura opus est, quò copiosiora, tum vinum tum oleum coniiciuntur:item si loco aprico sub solaribus radiis sit coctum adeo, vt quandoque per totam diem canicularibus temporibus Gal. coxerit, euaseritque præstantissimum medicamentum. quo deinde vsus difficilima & cauernosa vlcera carne primo repleuerit conglutinaueritque, & tādē ad cicatricem deduxerit, non minus quam si vsus esset suo illo ab ipso ita decantato unguento vel emplastro, quod diachalciteos, vel diapalma appellabatur. Verum in confectione istius ex lythargyro, hoc reliquum est, vt moneamus, esse accipiendum vinum clarum album & tenue, vt erat antiquitus Falernum, nam ita & magis desiccans erit, & magis digerens. sed vt magis roboretur particula, & magis repellatur influxus superuacaneorum humorum, oportet, vt præterea sit alicuius astrictionis particeps. Sed præterea & de medicamentis illis agamus, quæ a iunioribus composita sunt, & in præsentia in vsu frequenti habentur:primumque de eo quod passim unguentum ex plumbo dicitur:accipit autem plumbi usti, lythargyri, singulorum vncias duas, cerusæ, stibii, hoc est antimonii, singulorum vnciam, olei rosati quantum satis sit. aliqui tamen ceræ vncias duas, & semissem adiiciunt, olei vero rosacei & terebinthinæ singulorum vncias quatuor. componunt autem prius liquefacta ex oleo cera, deinde addita & commixta terebinthina, postea istis ab igne detractis, metallica exacte trita, & in puluerem redacta, iniiciuntur & probe miscentur:Medicamentum hoc desiccans est, & satis insigniter. & præterea alicuius astrictionis est particeps, refrigeratque:quamuis magis refrigeret cum fit citra terebinthinam; reliqua enim omnia præter hanc refrigerāt. non magis aūt astringit, neq; magis digerit, aut detergit. quia terebinthina vim habet & detergēdi, & digerēdi & nō est astrictionis expers. plūbū vero & si suapte natura frigidum sit & humidum, tamen dum comburitur fit exiccans medicamentum & mixtæ naturæ:ex igne enim acquirit tenues quasdam & calidas partes, per quas & digerere aliquantisper potest, & nonnihil detergere, nisi lauetur; per lotionē enim ab eo detrahitur quicqnid calidi sibi comparauerat sicut & calx:remanet autem frigidum & desiccans. deponit præterea & omnem morsum, vt & oculis euadat idoneum & commodum medicamentum.

camentum. Sed omnino retinet ex igne aliquam partium tenuitatem. Antimonium verò, quod ab antiquis auctoribus dicebatur ſtimmi, vel ſtibium, & ipſum frigidæ eſt, non tamen inſignis temperaturæ. Auicenna enim refrigerare ait in primo ordine: deſiccare verò, in ſecundo: ſed non exiguam vim habet aſtringendi cum illotum eſt. nam ſi lauetur non parum exoluitur hæc eius facultas, ſed adeo, vt prope accedat, ſicuti docuit Gal. quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ad eorum medicamentorum ordinem, quæ mordacitatis ſunt expertia. ceruſa vero & ipſa modice refrigerat. non nihil etiam aſtringit: ſed exiccat quoque: ſi Auicennæ credimus, in ſecundo ordine, emplaſticum tamen eſt medicamentum. in vniuerſum ergo medicamentum deſiccans eſt ſine vllo morſu, quod præterea poteſt repellere influentes ad vlcus ſuperuacaneos humores, tum ratione aſtrictionis, tum verò emplaſticæ facultatis. quare poterit caua vlcera carne replere, & non modo ad æqualitatem, verum ad cicatricem etiam producere. Poſſemus autem & plurima alia medicamenta deſcribere, quæ non parum viderentur præſenti inſtituto facere, ea tamen in præſentia omittimus, ne iuſto longiores videamur, vel potius in ſequentes tractationes differimus, vt pote; quia cum ea ſint valida medicamenta, & vt Græci dicunt πολύχρηστα hoc eſt multiplicis vſus, potius ad vlcera difficilia vel maligna curanda idonea ſunt, quàm ad hæc ſimpliciora de quibus in hoc loco ſermo à nobis eſt inſtitutus; quamuis poſsint interdum ita parari, vt & his ſimplicioribus curandis poſſint accommodari. & ne idem ſæpius repetendo nimium temporis conteramus; vniuerſam horum rationem ad magis opportunum locum reſeruabimus: conuertamus ergo iam ſermonem noſtrum ad medicamenta apta curandis vlceribus, quæ cum complexu alterius rei, ſiue affectus illa ſit, ſiue aliud quidpiam, quod impedimento ſit, quominus ulcus curari poſsit, niſi illud remoueatur, & primum agemus de ulcere, quod δυσεπούλωτον à Græcis appellatur: quaſi dicas ægre recipiens curationem. Cap.4.

De curatione & ſimplicibus medicamentis, quæ tum ad ea ulcera pertinent à Græcis δυσεπούλωτα proprie dicta, tum quæ ad maligna adhibentur, id eſt κακοήθη appellata Cap.8.

SI memoria ea tenemus, quæ ſuperius fuere expoſita, nempe quod ægre admittentia cicatricem ab antiquis, ut teſtatus eſt Ga-

lenus proprie ita absoluta nuncupatione, nullaque addita alia adiectione, illa dicebantur, quæ nullum in se uitium alioquin haberent proprium, quod esset impedimento inducendæ cicatrici: sed uniuersam istius incommodi rationem habent à consensu cum aliqua alia particula, uel cum vniuerso corpore, vnde vlceri influunt superuacui & vitiosi succi, qui impediunt, quod minus possit contrahi cicatrix; addit tamen Gale. 6. aphorismorum, quòd interdum hæc difficultas accidit, non tantum ex fluxione, quæ ab aliis partibus sit, sed potius ex aliquo vitio contracto in osse subiecto vlceratæ carni: nam ab eo virus quoddam effluens obstat cicatrici inducendæ, vel etiam si quando inducatur, in causa subinde est, cur iterum erodatur ob eius acrimoniam. Cum ergo in hoc vlceroso statu vt ad primam & propriam causam veniam sint complicati affectus, quorum alterum in causa est cur nequeat alterum curari: nulli dubium esse potest, quòd primum intendendus est animus, si medicorum omnium præcepta sequi velimus, ad affectum illum, vnde ortum & occasionem habet ea difficultas, & quia à fluxione pēdet vniuersa occasio: primum ergo occurrendum fluxioni, & aut sistēda, aut auertenda à loco affecta. sistetur autem pręcipue: si aut vniuerso corpori, aut particulæ à qua occasionem habuit fluxio, probe consulamus, vacuatione, aut per missionem sanguinis, aut per purgantia medicamenta: deinde per remotionem causæ illius, ex qua, aut multus, aut vitiosus humor, qui defluebat, generabatur: sed hæc non sunt in hoc loco: nisi summatim tractanda, quia non pertinent ad primum hoc nostrum institutum: ergo vt breui in unum complectar omnia, auertitur fluxio partim ꝑ topica remedia, quæ ulceri adhibentur; partim uerò per reuulsionem primum, mox & per deriuationem. reuulsio quidem fit, dum trahuntur fluentes succi procul & ad contrariam partem, quæ fieri potest, uel cum uacuatione, ut per sectam uenam, uel incisas cucurbitulas, uel per hirudines. item per purgationem per aluum inferiorem, uel uomitum. citra conspicuam autem uacuationem, fit per frictiones, per cucurbitulas absque incisione: per uincula dolorifica, interdum & per lotiones. Deriuatio uerò fit quando his eisdem instrumentis fit attractio ad uicinam aliquam partem: atque hæc breuiter & per transennam attigisse sufficiat. topicorum uero seu localium remediorum duplex est ratio, alia enim procul à loco affecto apponuntur, qua parte transeunt humores defluentes ad locum, & hæc uulgo emplastra,

plastra, uel unguenta defensiua dici solent, ut pote quæ obstent & defendant transitum humorum ad ipsum locum. defendunt autem quia stipant particulam cui apponuntur, & illam quasi constringẽdo & densando claudunt meatus per quos feruntur humores. Alia uero ulceri apponuntur, & apposita duplicem uim habent: primam quidem, ut ingruentes humores repellant à se ad alias partes. deinde, vt receptos iam: si omnino nequeunt aliò exprimere, exiccando, vel digerendo absumant. Scopi vero à quibus pendet vniuersa rō compositionis horũ medicamentorum hi sunt, nempe priorũ, quæ recentiores defensiua vocant, vt ea agant, quæ paulo ante diximus astringendo & refrigerando. astrictio itaque & refrigeratio erunt compositionis illorum scopi. ex medicamentis ergo erit eorum compositio, quæ vim refrigerandi, & astringendi habeant: sed cum his etiam ponamus, quæ vim habent emplasticam: in aliis verò, quæ vlceri sunt apponenda, scopi itidem erunt astrictio, refrigeratio & exiccatio, & ea etiam maior, quam in aliis vlceribus, de quibus hactenus egimus, cum non solum sit opus exiccare humiditatem, quæ vlceris ratione subcrescit: sed eam præterea, quæ influxit. Primum autem de prioribus sermonem habeamus. Hæc itaque loco opportuno apposita, partim astringendo meatus, per quos patet aditus ad vlceratam partem, partim ab emplasticis: si medicamenta aliqua istius naturę indantur, illis repletis; partim etiam redditis humoribus, qui fluxuri sunt, ui refrigerantium crassioribus, difficiliorem transitum ad vlcus præstant. locus autem accõmodatus his vnguentis apponendis, in cruribus quidem, aut brachiis, est supra vlcus per sex, aut septem, aut octo digitos: quia plerunque ex superioribus partibus succi in his vlceribus solent defluere. in aliis locis aut circumcirca sunt apponenda medicamenta id genus, vel ad locum illum, per quem medicus rationabili aliqua coniectura iudicat fieri defluxum noxiæ materiæ. Materiam verò aptam compositioni horum medicamentorum, in vniuersum quidem, nuper exposuimus. nempe quia omnia refrigerantia, astringentiaque, nec non & emplastica huic negotio sunt imprimis apta, in quibus si de simplicibus loquamur, sunt multi succi & aquæ: sicuti succus plantaginis, solani, polygoni, semper viui, lenticulæ in paludibus nascentis, vmbilici veneris, vuæ acerbæ, portulacæ, cucurbitæ, cucumeris, imo & malorum præsertim eorum, quæ acida, vel austera sunt, & pirorum, & aliorum fructuum acerborum. itidem & harũ

earundem rerum aquæ, & præterea rosacea aqua, item & acetum non valde acre & omphacium , album oui. præterea & multa arida medicamenta intrita, qualia sunt bolus armena, terra lemnia, lapis coralius, lapis hæmatites, sanguis draconis, folia rosarum arida, cytini mali punici, malicorium, balaustia, & id genus alia multa: inter olea autem huic officio idonea sunt rosaceum: præsertim omphacinum, item & myrteum, malinum quoque, hoc est, quod fit ex malo cotoneo: Possunt autem duo, vel plura horum mutuo mixta componi, vt exempli causa: Si acceperimus rosaceam aquam, & illi acetum addiderimus, vt si partem vnam aceti, & duas aquæ acceperimus, & si duorum ouorum etiam album inieceerimus, & omnia simul conquassata commiscuerimus, erit accommodatum medicamentum, neque deterius euadet medicamentum: si addatur etiam tantundem olei rosacei, præsertim omphacini, aut alterius olei ex his quorum nuper meminimus. si etiam succum solani, plantaginisque accipiamus, & addito aceto illis vtamur: item si contusa portulaca, & illi addito succo vuæ acerbæ, mox vtriusque succum expresserimus acetumq; addiderimus, vel citra etiam acetum, optimum, & maxime opportunum erit medicamentum. possunt interdum administrari medicamenta istius generis in hunc modum: nempe vt aliquo ex supra numeratis oleis illiniamus locum aptum huic officio; postea aridum aliquem puluerem inspergamus: sicuti si acceperimus arida rosarum folia, bolum armenam, draconis sanguinē, & omnia probe trita redigamus in puluerem: postea inspergendum; quod si addamus aut cytinos, aut malicorium, aut quidpiam aliud astringens, valentius erit medicamentum: sed si post hos inspersos pulueres lineum aliquem panniculum perfundamus, aut aqua rosacea & aceto, vel aqua etiam communi frigida immixto aceto commodius res se habebit, & melius etiam, si panniculus sæpe, dum siccescit, malefiat eadem aqua: pharmacopæi autem solent compositum medicamentum seruare ad hos vsus, quod vulgo vnguentum defensiuum vocant, cuius hæc est confectio. Accipit boli armenę semunciam, sanguinis draconis, terræ lemniæ singulorum sesquidragmam, olei rosacei sesquiunciam, myrtini semūciam, ceræ albæ sex dragmas. Dissoluta cera ex oleis, postquam aliquantisper ab igne remota refrigerata fuerint, illis arida medicamēta optime contrita & leuigata iniiciuntur, & cum exacte mixta fuerint, infundātur in aquam rosaceam, vel acetum rosaceū, vel utrūque

que, non remouetur autem hoc medicamentum nisi alternis diebus.& hactenus quidem de hoc medicamentorum genere. Alia verò quæ vlceri imponuntur. vt diximus, oportet, vt vim desiccandi habeāt & repellendi, vt tamen neque etiam detersoriæ facultatis sint omnino expertia: quantum verò ad desiccandi rationem pertinet,& si vtrunque medicamentorū genus, quibus curanda sunt vlcera quæ difficulter curātur,& ægre cicatricē admittunt: nēpe & id quod idoneum est illis quæ ęgre ad cicatricem deduci possunt, nō dum tamen maligna sunt, & illud quod apte administratur vlceribus quę maligna sunt, insignem vim desiccatoriam requirunt, maiori tamē desiccatione opus est, vt maligna cōmode curari possint quam vt ea quę solū δυσεπούλωτα dici consueuere. verumtamen pręterea & id aduertēdum est in vtroque horū vlcerum genere: nimirum vt procuremus, quantum fieri pōt, vt citra morsum fiant hæc omnia, quę requirit proba eorum curatio, quod tamen non est admodū facile. Nā vt 1. de comp. med. sēcūdū gen. docuit Gal. astringētia facilè, solēt vlcera exasperare. ꝓterea verò cū in his quę nōdū maligna sunt, difficultas à fluxione occasionem vniuersam hēat, sicuti ad repellendum est opus astringentibus: ita propter eū humorem qui influxit & iā receptus est in vlcerata parte necessaria sunt, quę digerāt & è ꝓfundo attrahāt; vix aūt fieri pōt, vt id genus medicamenta non sint acria, & proinde etiam non excitent dolorem: Quo deinde fit, vt facile superueniat inflāmatio, quę in cā est, vt vlcus exedatur,& augeatur,& hęc eadē incommoda longe magis insunt malignis vlceribus. Quare huc tendit oīs industria medici, vt eā medicamētorū materiā deligat, quę citra morsū desiccent: Et q̃a horū particulatim nequit vna rō vnusque definitus modus ꝑscribi, quia neq; oīa corpora, neq; oēs in eodē corpore partes ab eisdem ęqualiter solēt morderi,& propterea ēt difficile admodū est statim prima die assequi scopū exquisite in vsu medicamētorū: imo plerūque necesse est sępius mutare rōnem medicamēti, additis nimirū illis, quę aut obtūdāt, aut exacuent vires. obseruata nēpe impressione & mutatione, quæ in vlcere vi medicamēti facta est: cū medicamentū detrahitur: nā interdū, licet medicamētū ualide tū astringat tū detergat,& desiccet, nō uidebitur tamen mordere, q̃a copia humoris,& sordis, quę ulceri obducta est, remittūt acrimoniā & morsum medicamēti alioquin acris & mordacis, paulo aūt post, ubi fuerit ulcus siccius,& magis mūdū ope illius medicamēti redditū, nō poterit

Cap. 1.

poterit amplius illud ferre, sed erit necesse mutare in aliud, eiusdem quidem facultatis. in vniuersum verò tanto imbecillioris, vt minime mordeat, dummodo neque adeo etiam sit imbecillum, vt nequeat vlcus desiccare, neque quantum opus est detergere & mundum efficere. vnde non modo vtile sane erit, verum & necessarium; vt medicus, qui recte uoluerit & apposité vti medicamentis, sæpe cum id quod vlceri adhibuerat detracturus est, post detractionem considere copiam, tum sordis, tum humoris, quæ tam vlceri, quam detracto medicamento insident, vt deinde hæc conferat cũ illis quæ ante illius medicamenti appositionem diligenter obseruauerat: ex eorum siquidem collatione facile percipiet vires, & opus illius medicamenti. præterea verò an expediat virib. illius addere, quatenus ad desiccationem, vel detersionem attinet. Sed neque minoris momenti est præceptum illud quod nobis à Gal. 4. de compo. medi. secundum gen. traditum est: oportere medicũ particulatim sibi cognitionem omnium simplicium medicamentorũ comparare: particulatim inquam, quia non est illi satis cognouisse medicamentorum vires & facultates in vniuersum: sed eorum ordines, & gradus oportet perspectos habere, quæ illi in hos vsus venire possunt. ita enim fiet, vt facilius, siue illis simplicibus vti voluerit, siue compositis, & ad affectus statum & conditionem, atque ad corporis & particulæ naturam ea referens, ad propositum scopũ proxime accedat: Nos ergo in præsentia doctrinam & instituta Gale. sequentes primum simplicia medicamenta, quę in his desiccandis & detergendis vlceribus, non omnia quidem, sed quę sunt vsitatiora exponemus: deinde vero & de compositis agemus. incipiemus aũt à metallicis medicamentis: nempe ab his, quę in mineris uñ metalla effodiuntur solent reperiri. Cadmia ergo prima in examem ueniat, quę quidem vim desiccandi habet, & eam modestam & citra morsum, præsertim ea quę in mineris reperitur. nam si indevel eiecta, vel ẽt aliqua rõne deuoluta, vel in aliquo torrente, uel alioquin in prӕterlabente aqua diu iacuerit, vitiatur eius facultas, & de vi desiccandi detrahitur: siccantior aũt efficitur: si ex acri aceto, vel vino giluo pellucido & tenui aliquantulum astringẽte, quale antiquitus erat falernum, fuerit lota. nunc putarem non futurum ineptum vinum ex Peloponesso Venetias delatum, quod uulgo romaniam uocant, & quodcunque aliud simile, si ex his inquam per ęstatem pluribus subinde diebus in sole teneretur. chalcitis uero

longe

longe hac magis desiccat, quocunque modo illa vtatur medicus, siue usta, siue elota. Sed cum citra exustionem in usum uenit, acerrimum & ualentissimum medicamentum est, adeo ut crustas perinde excitet, ut ignis. cum uero uritur, mitescit eius acris & mordax uis, ita ut facile à solidioribus & duris corporibus ferri possit. Sed & minus desiccat, quam cruda & quę ignem non sit experta. cum uerò & post ustionem eluitur; mitior adhuc fit, & cuiuscunq; morsus ferè expers: minus tamen quam illota desiccat, vt molliori bus etiam corporibus possit esse utile medicamentum. ad id genus uero pertinent chalcanthum, quod à Latinis sutorium atramẽtum appellatur, soryque & mysy: nisi quòd chalcanthum aliis omnibus magis siccat, magisque astringit. huic succedit chalcitis, postea mysy. deinde sory. vnde sory his crassius est, atque in omnibus imbecillius. mysy uero chalcantho & chalcithide minus siccat, minusq; vrit & minus mordax est, in his tũ oĩbus eadẽ ferè rõ est cum uruntur, & cũ lauantur. per ustionẽ.n. primũ, mox & longe magis per loturã domatur, & retunditur morsus oĩum metallicorum: quãuis desiccatoria uis & ipsa remittatur. remittitur pręterea & astrictio: non tamen omnino aboletur. sed quod & dyphriges antiquitus appellatur, in his medicamenlis recenset Gale. quæ optima sunt ad vlcera curanda, quæ ob copiam influentis humoris, ægrè admodum cicatricem admittunt: vt pote quoniam valenter quidem desiccet, neque tamen valde mordax est, & præterea insignem habeat vim astringendi, quamuis non tantam, quantam habent chalcitis & chalcanthum, antequam r vantur. ærugo vero chalcithidi par medicamentum est, quantum ad robur & morsum pertinet: si usta conferatur cum vsta chalcitide, & vtræque etiam conferantur mutuo, quando nondum ignem expertæ sunt. quippe quæ fortissima sunt medicamenta, vt pote quæ perinde, vt ignis carnem vrunt, & crustas concitant. mutuo tamen alioquin hac ratione differunt, quòd ęrugo valenter detergit, cuiuscunque verò astrictionis expers est. cuius tamen particeps est chalcitis vnà cum aliis, quæ illi cognata genere sunt. Alumen etiam satis abunde siccat, quia tamen ualenter admodum astringit, non est eius admodum frequens usus in curandis ulceribus, eius inquam solius & citra aliorum misturam: sicut aliquando reliquis utebantur in ulceribus antiqui solis aridisque inspersis. præterea uero ab hoc usu non sunt aliena: imo quam maxime utilia; hæc quæ & ipsa inter mineralia recensentur: æris nẽpe, &

pe, & ferri squama, & recrementum plumbi,& plumbum ,omnia siquidem vsta satis siccant,nihil tamen, aut parum admodum mordēt. in hoc autem squama æris ab aliis differt,quòd abstergendi facultate prædita est.sed & chrysocolla appellata quam vulgo& aurifices & seplasiarii Arabico vocabulo boracem appellant, in his medicamentis,quæ inter mineralia,vel metallica connumerantur, poni solet,desiccat enim satis,neque multum mordet: Ex aliis etiā simplicium medicamentorum differentiis multa possunt depromi nostro huic instituto facientia, quorum eodem quarto de compo. medic.fit mentio, quia aut sine vllo morsu, aut sine multo saltem vim habent non modicam desiccandi,ut ichthiocolla, sarcocolla, sed etiā lapis specularis,cum cōburitur.itemq; ustum vitrum.sed & buccinæ, ostrearū,& reliquorum id genus testæ combustæ citra vllum morsum non ingenerosè desiccant.non modo ergo his medicamentis possumus in emplastris, vel vt nunc loquimur, in vnguentis vti:verum & ita aridis,& in puluerem redactis atque, vlceribus,tum malignis,tum verò ægre contrahentibus cicatricem inspersis: ex herbis quoque plantisque non pauca colligere possemus:sed non nulla tantum proponemus,collecta tum ex Gale.tum verò ex Dioscoride: relinquentes deinde laborem auditoribus ex eorundem lectione: alia etiam huic negotio opportuna inde desumpta, huic loco addendi: & vt præterea in præsentia fructum ægyptiæ spinæ,qui exiccat quidem,sed non minus astringit, vt pote qui his locis incognitus sit,galla, quæ omphacitis, hoc est,immatura dicitur, exiccat & non parum astringit, item malicorium, & rhus,sed & multę tum herbæ, tum radices, quas 4.de composi. med.Gal.recenset,non parum exiccant & astringunt, vt Aristolochiæ radix,iridisque,item & acori,panacis,chameleontis nigri, cyperi,dracunculusque & gladiolus insigniter desiccant, sed generosius etiam centaurium,polyum.terris etiam aliquibus ad exiccandum vtebantur antiqui, quorum alia magis, alia minus exiccabat. ampelitis enim magis,eretrias autem minus,sed & lemnia sphragis, vel sigillata terra, & armena bolus non ingenerosè desiccant. lemnia tamen astrictionis non est expers, & citra morsum hæc agūt.possem cum his ponere lapidem hæmatitem & xistum & coralium & alia multa ex libris de medica.simp.facul.& Dioscoride decerpta.itaque 6.de facul.simpli.medic.Gal.ad curanda maligna vlcera plurimum valere ait, si cicercum melle adhibeatur, itidem & lupi-

& lupinorũ decoctum: præterea vero isatim mirifice quibuscunque malignis vlceribus resistere dixit, quamuis etiam putrida, vel exedentia sint: Sed quia interdum non potest ita sola ferri à quibusdam corporibus, vtpote quoniam validum sit admodum medicamentũ, docuit etiam qua ratione mitigari eius vehementia possit, quatenus facilius feratur. nempe si tritis eius foliis panis immisceatur, hordeiue aut tritici farina, vel polenta. septimo autem eiusdẽ operis libro dicit etiam decoctum albarum violarum esse vtile: si cerato misceatur, vlceribus, quæ ægre cicatricẽ admittunt, malignis vero, pręter centaureę minoris folia, arida & trita, cuius & superius meminimus. brasica, & eius succus vtilia sunt medicamẽta, itẽ & hederæ folia viridia ex vino cocta. Dioscorides vero ꝑcipue folia hederæ nigræ laudat, cortex & radicũ caparorũ à Gal. & à Dioscoride facto ex eo cataplasmate laudib. multis effert, nec nõ & papaueris corniculati folia & flores sordidis malignisq; vlceribus vtilia sũt. nã eã detergẽdi vĩ habẽt, vt nisi posteaq̃ mũdũ factũ fuerit vlcus, ab eis desistas, carnẽ purã eliquare valeat. at vero, polium aridum inspersum: præsertim uero illud quod minus est, curare maligna ulcera tradidit, polium uero quod heracleum nuncupatur, non modo hoc pręstare posse ait: uerum & ossa nudata carne cõtegere. sed & peucedani radicẽ ulcerib. malignis easdẽ uires habere testat̃, ut purgare posit ulcera, implereq; & ad cicatricẽ. ꝑducere. imo & ossiũ squamas abscedere facit. sed & scordium aridum illis utile esse ait, & corticem radicis solani, quod maniacum appellatur. 9. vero de simpl. med. fac. vbi de chrysocola agit, factitiæ cuiusdam meminit, quæ in mineris nequaquam effoditur. Sed arte conficitur ex urina pueri, quę in æreo mortario confecto ex rubro ęre, quod sanè tenerius & mollius est, pistillo item ęneo circundu cta eatenus atteritur, donec quasi deraso, vel potius dissoluto ex parte ære, vrina ad mellis crassitudinem deueniat, idque fiet facilius: si in sole, vel in calido loco fiat: euadit autem medicamentũ malignis, & contumacibus summe vtile, vtpote quod multum siccet, neque tamen multum mordeat: potest autem in usum uenire & solum citra aliorum complexum, & cum aliis etiam oportunis medicamentis commixtum. Dioscorides uero glandes laudat cum salita axungia, folia item urticæ: si ex ipsis adiecto sale, fiat cataplasma: Sed de simplicibus quæ his scopis attinent, satis mihi hæc esse posse uidentur.

De compositione & usu eorum medicamentorum, quæ eisdem ulceribus contumacibus & malignis curandis idonea sunt: Cap. 9.

SEd tandem de compositis medicamentis, quibus in curandis cõtumacibus vlcerib. possumus cum vtilitate & prospero successu vti, sermonẽ instituamus. quãuis. n. si quis recte & ex arte nouerit simplicibus medicamẽtis uti in his vlceribus, quæ propter influxionem ægre ad cicatricẽ duci possunt, & proinde diuturna fiunt, atque in illis quę vitiata temperatura vlceratæ partis maligna iam euasere, illi interdum sola simplicia possint esse satis: tamen ut
Cap. 3. Gal. 5. de comp. med. secundum loc. testatur interdũ mixturę simplicium vtiliores sunt, quam sit simplicis usus: præsertim cum non sit ęque facile aptare simplex medicamẽtũ opportunitati, quã requirit, tũ rõ effectus, tũ uero, natura corporis & particulę, & tẽporis & reliquorum, quæ cum his eandem habent rationem: sicut facile est compositum medicamentum accommodare variata ex arte simplicium symmetria: & proinde de medicamentis etiam compositis, quę partim antiquis, partim etiam iunioribus medicis solita sunt venire in usum ad curanda id genus ulcera, agemus. hoc tanquam fundamento præcipue iacto, quod in his præcipuus scopus sit, ut insigniter desiccent, & quantum fieri potest citra morsum: deinde verò quia nunquam ferè est, quin in his vlceribus, non aliqua etiã succrescat sordes, necessaria est aliqua detersio: Tertio, quod tamẽ propriũ potius est vlceribus contumacibus propter fluxionẽ superuacaneorum humorum, quam illis quæ maligna iam sunt, quamuis ab illis non sit alienum, nempe quòd præterea opus sit illis aliqua astrictione, vt fluxio auertatur repellaturque. Nam quando etiam maligna facta sunt, nequit fieri, quin ex imbecillitate contracta in vlcerata parte, ex vitiatis eius habitu & temperatura, a uicinis saltem partibus non confluant excrementa: Ideo neque inutilis est ipsis aliqua astrictio. Vnde ex his tanquam correlarium quoddã de-
Cap. 1. duxit Gal. 4. de comp. med. secundum gen. quod istiusmodi vlceribus nihil perinde aduersariũ est, sicut quæ, oleosi generis, quæq; maltacodea ab Hippo. dicuntur, quasi mollientia dicas. in quib. præcipue oleũ est: præsertim quod uetus nõ sit, atq; adeo ẽt adipes omnes: præsertim uero suilla, utpote quæ præ alijs molliat, & laxet: minus autẽ exiccet: deinde uero & rhesinæ, utpote quæ licet desiccant, molliunt tamen & laxãt: tertio uero cæra, nam & ipsa mollit.

Quod

Quod si quis opponat, q plurima Gal. medicamenta refert, quæ accipiunt rhæsinas, alia quæ adipes, nõnulla ẽt, quæ oleum, & aliqua quæ ceram, Dicam, q hæc accipiuntur, vel propterea quia necessaria sunt, vt medicamentum formam sibi comparet emplastri, aut cerati, vel vnguenti, vel vt vires aliorũ medicamentorũ validę, & maiores, quã requirat ratio medicamẽti relati ad propriũ scopũ, cõ tẽperentur, & mitigentur, & ad certum modum deducantur: sæpe enim, vt eodẽ de cõp. secundũ gen. docuit Gal. fit compositum medicamentũ ex aliquibus simplicibus, quorũ quodlibet per se non modo ineptũ est: sed etiam aduersariũ ipso affectui curando: dum tamen postea recte & apposite miscentur, ex eis optimum & maxime accõmodatũ illi scopo conflatur medicamentũ: Sed particulatim rẽ hãc tractemus, vt ẽt exemplis res apertior & clarior euadat. primumque agemus de medicamento cuius auctor fuit Gal. idque quã plurimis refert laudibus, atq; illis tẽporib. in plurimo vsu pp maximã eius vtilitatẽ ĩ varijs vlcerũ differẽtijs fuisse testat, diuersis aũt nũcupationib. ab eo fuit appellatũ. nã & phenicinũ emplastrũ vocabat interdũ, quasi palmeũ latine dicas: interdũ vero, diachalciteos, quatenus quidem tum ex chalcite, quasi ex præcipuis medicamentis, tum vero ex ramo & segmentis palmæ arboris conficiebatur: nunc etiam a nostris chirurgis introductũ est in vsum, & vulgo diapalma dicit. cõficitur vero ex oleo veteri, ueteriq; adipe axungiaue, argenti spuma, & chalcitide, quorum vt ait Gal. symmetria est hæc. acceptis libris duabus vetusti adipis, tribus autem olei veteris, totidemque argenti spumæ, chalcitidis vero tritæ & leuigatę, vnciis quatuor: Modus vero conficiendi est, vt adipis optime prius mundati & percolati, exemptis nempe membranis libræ duę mortario indantur, moxque chalcitis inspergatur, atque oleũ infundatur, illisque trita argenti spuma addita. omnia eò probe commisceantur, quo ad exquisite in vnũ coierint. postea translata in cacabum coquantur: hoc tñ in coquẽdo obseruato, vt ramo palmæ, dũ coquitur medicamentũ, vtamur tanquã instrumento ad cõmiscendũ conficiendũque id emplastrũ, loco quidẽ spathę appellatæ, qua in consimilibus medicamẽtis parandis vti solemus: sit aũt ramus viridis, a quo recisi circũquaque ramuli, & minutim incisi, subindeq; cõtusi in medicamentũ, non statim vt feruere incipit, coniiciendi sunt, ne consumatur eorũ succus, vnde astringendi & repellẽdi uim medicamẽtum contrahit. Sed cum aliquanto bullierit: ramus autem

 crassior,

crasſior,dũ eo circunducitur medicamentũ,& ipſæ ei impertitur ſuum ſuccũ & eãdẽ facultatẽ,& proinde cũ pars ea qua ducitur me cicamẽtũ videtur arida vi ignis facta, abſcindẽda eſt, vt illi altera quæ adhuc viridis & humens eſt ſuccedat;ac ita dũ coquitur medi camẽtũ,ſubinde fiat.erit autem ſatis coctũ,vbi ad id deuenerit, vt amplius non coinquinet:Eſt aũt medicamentũ,quod quidẽ inſigni ter deſiccare põt,nihil enim eſt quod non exiccet.nã argenti ſpuma minus alijs exiccat,& quãtũ ad ipſam pertinet modicã his vlceribus ſua illa infirma ſiccandi facultate impertitur:accipitur tamen potius,vt ſit tãquã materia apta ad cõfectionem emplaſtri, vtpote quæ per coctura͂ ex oleo liqueſcat.oleũ vero vetus & itidẽ adeps, licet molliendi aliquam uim habeant & laxandi;attamen quia præterea vim digerendi non imbecillam habent, digeſtis ſuperuacaneis humoribus non parum faciunt ad deſiccationem iſtorum vlcerum,quæ inſignem exquirunt deſiccationem, ac eapropter vetera accipiuntur.chalcitis uero cum cruda & citra vſtionem accipiatur,& ipſa his vlceribus ſumme, quantum ad eius naturam propriam attinet,aduerſaria eſt:vt & adeps oleumque. Nã hæc quia laxant & molliunt,illa quia erodit & vrit, vt etiam cruſtas excitet: mixta tamen,adeo vtrunque miteſcit,& in quandam inter hæc duo extrema mediã naturã temperantur,vt inde optimum & accõmodatisſimũ fiat medicamẽtũ.Nã ab adipe & oleo morſus & acrimonia chalcitis obtunditur & miteſcit, neq; tñ propterea impeditur exiccatio.à chalcitide vero,q̃ vĩ habet nõ modicã aſtringẽdi,exicca͂diq; reprimitur & tẽperat̃ facultas molliẽdi & laxãdi, q̃ in oleo & adipe eo nomine vlceribus obeſſe poterãt, quã & palmę ſuccus adiuuat,& ex his medicamẽto additur vis repellẽdi, ex qua cõſequit̃,vt poſſit influẽtes humores arcere:& ſubinde ut cõmodũ ſit, qñ timẽda eſt futura inflãmatio,uel ẽt qñ iã incepit;habet præterea à chalcitide aliquid, qđ ſordes detergere, & mũdũ ulcus reddere poſſit.optimũ ergo medicamẽtũ erit ad omnia vlcera alioſque affectus,quæ curatu difficiles ſunt ob fluxionẽ,ex qua reumatici affectus ac ſi defluxorios dicas,à priſcis ſoliti sũt appellari.cũ vero maiora ſunt effecta vlcera, & oĩno cõtumacia,& ad cõtrahẽdã cicatricẽ per quã difficilia.fortius medicamẽtũ requirũt,fortius aũt iſtud euadet,ſi quatuor chalcitidis vncijs alię duę addant̃ vt ſint ſex.nã & magis deſic cabit maiorẽque vim repellendi habebit,& detergendi. & ſicuti hoc pacto fortius fit medicamentum : ita & remitti,præ-

terea

terea facile poteſt:ſi emplaſtrum ex aliquo aceto diſſoluatur; atque adeo, vt facile poſsit euadere præſtans medicamentũ ad agglutinãda vlcera, vel vulnera, quæ per agglutinationem curari deſiderant; imo cũ per talẽ olei mixturã pro diuerſa rõne & portione olei addi ti poterit accõmodari omnibus id genus ulceribus uulneribusque omnibus temperaturis & ætatibus : quatenus aut valentius, aut mitius per hunc modum fiet:imo interdũ fit magis digerens, inter dum magis repellens & aſtringens ratione diuerſitatis olei, quo emplaſtrum diſſoluitur:ſi enim ex oleo ueteri, aut cicino, aut alio ſi mili diſſoluatur, magis digerens erit, & magis accommodatum inclinantibus inflammationibus & fluxionibus. ſin autem oleo roſaceo omphacino, aut melino, aut myrtino, aut alio aſtringenti; magis repulſorium erit, & magis opportunum incipientibus, & in creſcentibus fluxionibus inflammationibusque. Sed ſi diſſoluatur oleo dulci & communi, non ueteri, in hæc mediocritatem ſeruabit, & magis anodinum hoc eſt doloris mitigatoriũ erit:ſedde eo ſatis loquuti ſumus:unde tempus opportunum erit, ut ad alia tranſeamus, nam ſi quis plura audire voluerit, adeat Galenum primo de comp.med.ſecundum genera. & quia circa medicamenta à Gal.de ſcripta uerſamur in præſentia, qui teſtatus eſt ſimilem fere facultatem habere emplaſtrum, quòd fit ex ſpuma argenti & œnoleo, parata & trita; ac ſubinde leuigata & cocta: hoc eſt ex uino antiquo & aſtringenti & oleo, donec liquata ſpuma ut ſuperius diximus argẽti, ad compagem emplaſtri deuenerit:de hoc quoque nõ nulla ver ba faciamus;ſed de cõfectionis rõne nõ eſt, cur multa dicamus, cũ idẽ ſit modus, qui & cũ fit ex hydreleo, vel oxeleo, de quibus ſupe rius multa verba fecimus. Sed hoc conſiderandum eſt, quòd quia vlcera de quibus in præſentia agimus, quæque dyſepulota, vel mali gna dicuntur, ægent medicamento generoſe exiccante, dum tamen id citra morſum fiat. citra morſum quidem omnino hæc ſiccant, ex quibus conficitur emplaſtrum:non habent tamen inſignem vim exiccandi, niſi partim à vino à quo item & vim aſtringendi & repellendi ſibi comparat, partim verò ex ipſa coctum. nam quo diutius coquitur, eo etiam ſiccantius ſit medicamentum, lõgiori uerò opus eſt decoctione ut ad formam emplaſtri deducatur; quando maior effunditur copia, tum vini, tum olei: vnde vt pares vires palmeo emplaſtro, & hoc de quo agimus aſſequeretur Gal.ſolebat per quindecim ſubinde dies ſemper vinum

Cap.2.

& oleum ficut absumebātur uti ignis, affundendo coquere, idque pręsertim in sole, ita enim & generose exiccans medicamentum reddebat, & nō parū ēt astringens & repellēs. quare pinde efficax & ad eadem fere vtile euadebat, immo, & eodem modo administrandum, nam si ad pura vulnera conglutinanda erat vsurus, illud oxelęo liquabat: interdum etiam ad repellendas inflammationes ex astringentibus oleis: illis vero inclinantibus, ex digerentibus, vt antiquo, vel cicino: nisi quòd hoc præterea considerandum est, quòd quatenus pertinet ad eam vim, quo sordes ex vlceribus est detergenda, & vlcus mundum reddendum, hoc palmeo longe infirmius est. nam si aliquid in isto est, quod possit detergere, est vinum, quod voluit eligi Gal. tenue & partium tenuium, vis enim detersoria ortum habet a partium tenuitate, quæ si cum aliqua astrictione sit coniuncta, fortius agit, cum astrictio cogat partes illas tenues demergi in profundum, nequit tamen vinum æquari in hoc chalcitidi; Vnde si vlcus sordidum ita esset, vt requireret insignem aliquam purgationem, id valentius præstaret palmeum, vel ex chalcitide emplastrum. Quia vero sunt multi ex nostris iunioribus, qui summopere laudant medicamentum ab Auicenna quarta fen. quarta can. descriptum; vbi de vlceribus ægre admittentibus cicatricem malignisque agit: ideo de illo & nos pauca dicemus: nempe de facultatibus eius. Componitur autem in hunc modum. Accipit cadmiæ, chrysocollę, aluminis, singulorum drag. viii. ęruginis rasę, quę viride ęris à iunioribus nuncupatur, utrunque autem assumi ipse voluit, & eam quę deraditur, & illam quę sponte decidit ab ęre: singularum autem ipsarum ustarum drag. i. gummi cupressi drag. iiii. ceræ, olei rosacei, vel myrtini singulorum quantum satis sit. Medicamentum, si diligenter æstimetur examineturque, generose quidem deficcat, & parum abest, quin sit morsus expers, moderate etiam detergit & astringit. Nam vt a desiccatione incipiam, nihil est ferè in eo quod non satis generose exiccet, cadmia enim, vt cætera omnia metallica medicamenta non parum desiccat, de chrysocolla vero itidem Gal. 9. de simpl. med. fac. ait illā esse præditā digerēte & desiccante facultate; desiccat præterea generose & alumē, quāuis crassiorum alioquin partium sit, quæ tria sunt præcipua medicamēta, & quasi, vt iuniores loqui solent, basis medicamēti: sed ærugo

potenter

potẽter ſiccat,ſiccat & cupresſi reſina vel Gũmi,detergit vero cad mia,vt ait Gal.mediocriter,potẽtius autẽ chryſocolla,vtpote, quæ etiam carnẽ eliquet,& alumen detergendi facultatem nullã habet, ęrugo vero eam maxime inſignem,vtpote quæ vrat & cruſtas concitet:nec modo ſordem,verum etiã carnẽ liquat & erodit:Sed cum vſta utraque accipiatur in medicamento,non parum de ui & acrimonia per vſtionẽ detrahitur,quemadmodũ etiã ſuperius ex ſententia Gal.præſertim.4.de comp.med.per genera expoſuimus: aliorum comparatione non multa copia eius accipitur:Si.n. cum illis ſingulatim comparetur,illa ad ſingulorũ aliorũ metallicorum medicamentorum quartã partẽ accedit.ſed ſi ad vniuerſam medicamentorũ omniũ aridorũ miſturã,eſt quintadecima tantum pars cũ & flos & uiride æris ſingula pendant dragmam:vniuerſa vero miſtura ad dragmas triginta accedat,vnde tanquã alia addiuuantia potius apponuntur,quã ut præcipua in medicamento ſint, longe aũt minus detergit medicamentũ,quia omnia quidẽ præter oleũ & ceram ſiccant,& pleraque generoſe:alumen uero non modo non detergit:uerũ potius reprimit deterſoriã aliorũ medicamẽtorũ uim aſtringẽdo.reprimit prętérea & cupresſi reſina, tũ aſtringẽdo, tũ etiam quia reſinæ omnes aliquid mollientis habent,ex alumine vero,& ea reſina, præterea ex roſaceo mirtinove oleo id aſſequitur medicamentum vt aſtringat repellatque: quamuis quodcunque oleum fuerit,quod accipietur,efficiet ut in caliditate magis temperatum reddatur: ſicuti autem minor eſt uis detergendi, quam deſiccandi : ita minor aſtringendi , quam detergendi. inſigniter ergo exiccat,modeſte detergit,modice aſtringit:nempe quantum posſit ſatisfacere ad repellendos:ſi qui influant ad ulceratam particulam, uitioſi ſucci. quare erit optimum medicamentum ad dyſepulota & maligna ulcera:ſi modo id quoque habuerit, ut citra morſum,aut ſaltem citra inſignem morſum,adeo ut ulcus minime irritetur , quod neque in illo etiam deſideratur . Nam cadmia modice admodum mordet. ſicuti modice detergit.chryſocolla uero & ſi ualenter detergat,non tamen ut 9. de ſimp. med. fac. tradidit Gal. inſignem habet morſum,ſicuti & flos æris & ærugo non poteſt plurimum mordere, tum quia modica copia eorum medicamento iniicitur : tum uero quòd cum uruntur, miteſcant non parum:cui & id addamus , quòd cera oleum & reſina , & ipſa non parum reprimunt horum medicamentorum acrium mor-

dacem qualitatem: nisi quòd & magis particulatim de cera & oleo sermo habendus est, quia neque Auicenna neque iuniores pondus, vel mensuram olei, vel cærę præscripsere; & id mea quidem, sententia, quia medicamentum hoc potest valentius & infirmius additis pluribus, uel paucioribus oleo & cera fieri, atque ita omnibus corporibus accommodari: nempe tam duris & robustis, quam teneris & mollibus, quia quo plus aridorum medicamentorum cerato, hoc est mixturę olei & cærę additum fuerit, fortius erit medicamentum: quo minus autem, infirmius & mitius: sed nos quoquomodo istius rei determinationem & definitionem a Gal.2. de compo. medic. per gen. vbi de viridibus vnguentis sermonem habet, sane petemus, qui confecto cerato ex rhesina & cera, illi secundum variam proportionem æruginem, quæ nullam sit experta vstionem, interdum acrius & magis detergens medicamentum conficit, interdum leuius & mitius. nam ad robusta & dura corpora curanda octauam partem æruginis cærato indere docet. vt si tribus cerati vncijs, tres æruginis iniiciantur dragmæ: Si vero duodecima, nimirum, vt dragmæ duæ æruginis tribus cærati vnciis assumantur, mollibus corporibus poterit esse aptum medicamentum. Sed si decima pars apponatur, vt si uiginti dragmis cærati duę addantur æruginis, medium erit inter duo priora medicamentum. Sed hoc, quod longe ex mitiori materia constat quam sit viua ærugo, longe maiorem copiam poterit aridorum medicamentorum vtiliter admittere, cum cerato commiscendorum: cum etiam ex oleo magis quam ex rhesina mitescere possint acria medicamenta. Vnde si aridorũ octauã ad ceratũ portionẽ addiderimus modestum & ferè cuiuscunque mordacis qualitatis expers & mediis corporibus erit idoneum: Si decimam illud & tenera corpora facile poterunt ferre: sicuti dura & sicca, sextam, vel septimam confectio. Quãuis Gal.4. de cõp. med. secundum gen. referens confectionẽ cuiusdam medicamẽti, quod tanquã valentissimũ ab eo iudicatum est. constat autẽ ex squama æris & ęrugine accepta earũ singulorũ vncia & illis assumptis ex semilibra cærę emollita ex sesquiuncia laricea resinæ, ait, quod quando cera tripla ad metallica accipitur, valentissimũ quidẽ medicamẽtũ est, quod poterit esse accõmodatũ vlceribus valde maligni.s sed si quadrupla accipiatur cera, moderatũ erit, & aptum curationi eorum vlcerũ, quæ non admodũ sint maligna, moderatius adhuc futurũ: si quia

Cap.2.

culpa

culpa & idoneum vlceribus, quæ ægre quidē cicatricē contrahunt, nondum tamen maligna sunt. Possemus & alia innumera ferè medicamenta, quæ ab hoc loco non essent aliena, referre. Sed nimis excresceret is liber. & hæc iuuenibus mediocriter in arte medica eruditis satis esse possunt. Nam his tanquam exemplis usi, & reuocatis in memoriam illis, quæ in prioribus capitibus in vniuersum sunt exposita facile & ipsi quæcunque in præsentia esse in vsu diuersis, quib. occurrerint, chyrurgis viderint, examinare poterint & iudicare. Nam ferè innumera sunt medicamenta, quibus in affectibus solent vti diuersimode, pro diuersa ratione eius qui vtitur paratis. Tum igitur hac de causa, tum etiam quia multa inferius erit necesse describere examinareque medicamenta, quæ licet difficilioribus & malignioribus, quam hæc sint, de quibus nunc agimus, sint magis accommodata; possunt tamen & in his vsus cōmode transferri ab eo, qui probe eis uti nouerit, cū posſint arte tractata, ut hactenus non semel ostendimus ex Gal. præceptis mitiora facile reddi. Quare ad alia vlcera accedemus, quæ coniunctas habent certas quasdam circunstantias a quibus certa quædam nomina sortita sunt, ex quib. significat qualis sit ea malignitas, vel qđ nā id sit qđ cicatricē impediant: & quia illa quæ a iuniorib. virulēta dicūtur, queq; tenui & quasi ichoroso humore madēt: vnde fit vt ægre ad cicatricē duci posſint, possunt ad hoc caput ferè adduci. curantur etenim per ea quæ insigniter exiccant: ideo statim ad ea medicamenta explananda transibimus. quibus vtuntur vulnerarij medici ad curanda vlcera sordida.

De compositione & usu eorum medicamentorum, quibus sordida ulcera curanda sunt. Cap. 10.

QVamuis si rem recte æstimare voluerimus, aut prorsus, aut ferè nullū sit vlcus, quod nō aliquātulū sit sordidū: quia vt Gal. docuit, & nos superius exposuimus, in oī vlcere duplex generatur excremētū tenue, qđ virus à iuniorib. & crassum ꝙ sordes à latinis oībus ῥύπος verò a grçcis passim dicitur. quia tñ in his excrementis procreandis non est omniū vlcerū par ratio. in aliquibus enim tenuioris excremēti lōge maior copia scatet, q̄ ēt impedimēto est ne facilis curatio reddat: in alijs uero lōge maior copia sordis, q̄ remoatur & īpedit inductionē cicatricis. Qñ ergo difficultas curādi ulceris à multa sorde habet occasionē, & eius indicatio alijs oīb. uim

habet

habet maiorē hac nūcupationē vlcus sortit, q̄ ulcus sordidū nūcupatur. De his ergo medicamētis præsentē sermonē habebimus, q̄ apta sunt his vlcerib. curandis, quo nēpe modo ila ex methodo sint cōponenda, & ex methodo sint deducenda in vsum. Sed quia prima cuiuscunque methodi fundamentum sumuntur ab ipsa rei natura: ideo non alienum à nostro instituto fuerit, si de generatione cordis primum aliqua dixerimus: postea verò cur copiosa exuperet in vlcere sordes, & supra quam requireret ratio cōmunis vlceris. Nam ita postea facilius poterimus, non modo genitum sordem detergendo detrahere: verum & obsistere, quo minus in tanta copia generetur. sępius antea retulimus Galeni sententiam, in hac re, q̄ in omni corpore quantumuis sano ex alimento præter partem illam & maiorem sanè, quæ in substantiam corporis quod alitur, quotidie conuertitur, reliqua semper est aliqua pars, quæ exquisite conuerti in vtilem & alendo corpori idoneam materiam nequit. & quemadmodum substantia cuiuscunque corporis mixti, qđ alitur, duplici constat materia, altera quidem humida aquea & fluida, quę continuitatis partium in causa est, & quę veluti pabulum est natiui caloris: alia verò crassiori & magis terrestri, quę soliditatem, crassitiem, & consistentiam illi præstat. ita necesse est, vt alimentum quo corpus itidem alendum est, duplici constet substantia illi duabus ex proportione respondenti, atque ita etiam vt duplex relinquatur excrementum: alterum quod ex ea parte relinquitur, non probe concocta & elaborata, quæ tenuior est & humidior: alterum verò ex crassiori: & quia dum bene valet corpus & probe circa victum se habet, non in multa copia neque admodum crassa consistētia generantur hæc excrementa, neque ita conspicua eo tempore sunt, cum autem ex aliquo malo affectu uires aliquanto fiunt imbecilliores præsertim concoctrix, maior exuperat & magis conspicua istorum excrementorum copia. Et hæc sanè est ratio cur generetur duplex hoc excrementum. Sed cur in tanta copia, vt iam propriam, & præcipuam indicationis rationem sibi asciscant, mox exponamus. non est autem istius rei vnica & simplex ratio. Nam id potest aut ab externa causa ortum habere, aut ab illa quæ in ipso corpore consistat & causæ quæ in corpore consistunt, aut priuatim in ipso vlcere vniuersam suam occasionem habēt, aut in vniuerso corpore, aut in aliquibus male affectis particulis impellētibus sua excrementa ad vlceratam particulam. ex externis quidem causis sordes

copiosa

copiosa occasionem habet, quando ex mala curatione, atque ex nō recte administratis medicamentis id accidit. duplex verò est ratio medicamentorum, quæ vim magnam habent ad plurimam in vlceribus sordem generandam, quæque vires inter se ferè aduersarias habent. Nam ex pinguium, mollientium humectantiam emplasticorumque vsu importuno, plurima succrescit sordes. cum enim horum usu plurimo humore scateat vlcus ille tandem vi caloris locis cōcrescit in sordē. ita ēt contraria quadā ratione ea medicamenta, quæ immodice detergunt, quæque acriora sunt, sordem augent. ea siquidem, vt 4. de compo. med. secundum gen. testatus est Gale. carnem colliquant, quæ deinde ex colliquatione dissoluitur in prauos ichores, qui digestis & dissipatis vi medicamenti partibus, quę cunque consistentia tenuiores erant, circa vlcus concrescentes in sordem transeunt. Ex internis verò causis multa gignitur sordes. si aut corpus vniuersum multis vitiosis ve humoribus insigniter scateat, vel aliqua alia male affecta particula multa excrementa ad vlceratum locum, tanquam ad partem imbecilliorem continenter amādet. aut ex aliquo vitio proprio loci vlcerati, quod in causa est, ꝙ alimentum uel etiā probum, in mala excremēta uertatur. Nā aut ibi quasi computrescit, aut exuritur, aut semicrudum relinquitur, pro rōne diuersitatis vitiosę intemperaturę in illo loco cōtractę. Nemo autem est qui non videat, quòd fieri nequeat vt unus sit medicamētorum modus, uel natura, quę accommodanda sit huic affectioni, quæ licet vnum habeat symptoma genere, tamen differentiam capit & diuersas habet differentias: immo etiam inter se aduersarias. vnde quātum ad ipsam generalem sordis rationem habet sanè unā communem indicationem: nempe omnino detergendum esse vlcus, ut purum reddatur: non tamen mox idem erit modus offerendorū detergentium. Nam si ex importuno mollientiam usu succreuerit sordes, exiccantibus & detergentibus erit opus: atque illis ualentioribus: quatenus & magis sordidū & magis humidū ulcus euaserit, & sicut paulatim siccius & purius fit, ita ēt minus detergētibus & minus siccantibus erit utendū. si tandē in naturalē statū uolumus particulā adducere. alioquin. n. in contrarium excessum adducemus: præter id, quod ulcera quò solidiora sunt, eò, ut exposuit Gal. ibidem, facilius acriora & ualentiora detergentia medimēta ferunt. sordes. n. quasi uallū tuetur subiectā carnē, & acrimoniā medicamenti non parū retundit. At uero si ex acrimonia, & uehementia

hementia medicamenti eliquata caro in sordem degenerauerit, detergentibus quidem sed leuioribus & mitioribus erit agendum. illis quidem quę possint sordem factam auferre, non tamen tantã deinde uim habent, ut carnem dissoluant & colliquent. neque hoc prætermittendum est, quod itidem docuit Gal. his argumentis cognosci sordem habere occasionem à nimia vi medicamenti: nempe quòd vlcus semper magis concauum fit, quòd quæ vlceris labra & calidiora & rubentiora fiunt, vt quasi iam initia inflammationis excitentur. Quod si aliunde, vt ab vniuerso corpore, ob eius plenitudinem, vel cacochymiam originem habeat copiosa sordes, quatenus ad sordem auferendam pertinet, omnino indicatur detergentibus esse agendum: sed prius habendam rationem fomenti, quod illa aliunde habet. vnde primum inaniendum, vel expurgandũ erit vniuersum corpus illis, quæ videatur magis exigi à ratione plenitudinis vel cacochymiæ: de quibus agere ad hunc locum non videtur pertinere: itidem etiam si ab vna, vel pluribus particulis defluerent excrementa, tum vacuatione, tum reuulsione intercipere aut auertere oportet eam fluxionem, atque subinde: si in amandante particula esset aliquis affectus, vnde generarentur copiosa illa excrementa, illi occurrendum esset. verũ quantum ad localia vlceri apponenda, non solum, ex detergentibus illa essent conficienda, sed & aliqua repellentia essent addenda: præsertim post aliquam corporis vacuationem, vt repellantur influentia excrementa. Postremo verò: si in ipso vlcere esset vniuersa ratio sordis, vel ob imbecillitatẽ concoctricis facultatis, vel ob calorem putrefacientem, vel exurentem, vitia hæc prius essent tollenda, de quibus vitiis conferendis suo loco sermonem habebimus. In præsentia enim particulatim de ratione compositionis eorum medicamentorum agemus, quæ apta sunt expurgandis sordidis vlceribus. De quibus hoc primum accipiendum tanquam constitutum, quòd quæcunque detergendi facultatem habent, ea tenui substantia constare opus est, & tenues partes habere. est enim abstergens astringenti, vt docuit Gal. lib. de facul. simp. medi. contrarium. astrictio verò vt idem 7. eiusdem ait, & alias etiam, sæpe opus est crassæ & terrenæ frigiditatis. vnde cum in partium tenuitatem referatur vis abstergens, ideo sicuti calida aliqua, & frigida etiam aliqua tenui constant substantia; ita neque omnia abstergentia calida, neque omnia frigida: sed interdum hæc, interdum illa. vnde & amara ferè omnia, quia amaritudo semper in tenui

Lib. 5. cap. 11. Cap.

tenui substantia attenuata à colore consistit, aliquid detersorii habent. Sed & dulces succi, quicunque tenues substãtia sunt, detergũt vt mel & zaccharũ: præterea & quę aridũ saporé referunt: vnde 7. de cõp. med. sec. lo. Gal. ait, ꝙ medicaméta, quæ sunt succi crassioris de tersioné impediũt. multa vero est detergẽtiũ diuersitas. Nã pter id ꝙ aliqua calida sunt, aliqua frigida, nõ nulla sine vllo ferè morsu de tergãt, alia cũ modico morsu, q̃dã cũ insigni morsu & dolore. Pręte rea multiplex est detergentiũ ordo: qa aliqua parũ admodũ, alia me diocriter, alia valide detergũt. Moderatissime detergũt farina hordei, fabarũ, cicerũ, fęni gręci, semẽ lini torrefactũ, mulsa plurimũ di lutta. his aliquãto magis farina erui, & lupinorum, myrtha, cadmia, succus apii, terebinthina, resina, laricea, amara amigdala. sed magis adhuc iris, radix panacis, aristolochia, mulsa mediocriter diluta. nã eò magis extergit, quo minus diluta est. ista prętereа vincunt in detergendo, spuma nitri, aphronitrum, & nitrum id quod tenuium partium est, ut erat quod bereni carium antiquitus appellabatur. detergit non parum & sal. Quod & astrictionis non est expers: generosissime exterguntːita vt & carnem eliqueant & urant, ærugo, flos ęris, chalcithis, mysi, sandaraca, auripigmentum, atramentum sutorium, quę & mordacissima sunt, ita ut & crustas excitent: si cru dis illis hoc est non ustis neque lotis, utamur: sed si vrantur, minus mordacia, atque minus detergentia euadunt. Si autem post exustio nem lauentur diligenter, adhuc minorem detergendi facultatem retinent, sed & morsus omnino expertia redduntur. Hæc itaque sunt simplicia, quę detergẽdis ulceribus esse usui solent, distincta per suos ordines. noluimus aũt longiores esse, in discernẽdis calidis à frigidis, quia ferè oĩbus, qui uel à limine medicinã salutauere, nota sunt, uel si alicui aliqua parũ sint nota, nemo est, qui Galc. aut Paul. aut Aetiũ, aut Auic. aut Serapioné nõ hẽat, vñ facillime & citissime possit addiscere. His ergo medicamẽtis aliqñ solis & simplicibus vti solẽt medici: pręsertim illis quę mitiora sunt, ĩterdũ ve rò & sępius tanq̃ materia ex q̃bus cõposita cõficiũtur. de q̃bus pau lo post sumus habituri sermoné. prius etenim hoc, q̃d nõ indignũ sciru est, mihi videtur exponendum, depromptum ex Gal. 5. de facul. simplicib. medic. Nam ad præsens institutum non parum facit. Ca. 12. illud uero est, quod detergentium duplex est differentia, quæ tamen non distinguuntur nisi ratione maioris, uel minoris. sunt. n. aliqua tantum detergentia, ut pote quæ uim habeant, ut sordem detra

hant,

bant, siue in cute illa suboriatur, siue in vlcere. neque vlterius progreditur eorum vis. Nempe vt præterea possint obstructos & infarctos meatus expurgare,& ab infarctu & obstructione liberare,& in hoc genere sunt ea quæ partes aliquas, vel qualitatem aliquam nitrosam habent. Sunt & alia, quæ maiores vires habent, vt pote quæ non modo exterius adhibita vim habeant à cute vel vlceribus subcrescentem sordem detergere: verum & interius assumpta, vias & meatus maiores, vt sunt uenæ: præsertim quę per viscera digestæ sunt, expurgare & extergere,& ab obstructionibus quæ ex crassis & lentis excrementis in eas infarctis concitatæ sunt, possunt liberare: sunt autem hæc partinm subtiliorum quam priora,& viribus valentiora,& magis ἐκκαθαρτικὰ, καὶ ἐκφρακτικὰ, hoc est, expurgantia,& deobstruentia, in quo genere, tum nitrosa, tum amara continentur. Sed & alia inter hæc duo genera, vt ibidem testatur Gal. intercedit differentia, quòd ad priora, quæ ita absolute detersoria soliti sunt prisci medici appellare, adeo nulla adiuncta nitrosę naturæ astrictione egent, vt ab illa potius impediatur detersio,& id quia, cum in extimis partibus, vt est cutis,& sub ea etiam caro, meatus sint adeo angusti, vt ab astringente qualitate, cui statim illi occurrunt, prius cōcludantur, quam possint, vt res exposceret, detergi expurgarique, præter id quod sordem magis inculcant & affigunt ipsi vlceri: at in visceribus meatus,& vię ampliores sunt, quales sunt in vasis:& proinde nihil potest astrictio moderata impedire, quo minus partes tenuiores in quibus sita est vniuersa vis aperiendi & extergendi interius penetrare,& suo fungi officio possint, immo præterea & non parum vtilis est, tum quia robur visceribus addit, tum etiam quia in causa est, ut etiam intimius, sicuti sæpius in prioribus libris fuit expositum, se insinuent ac penetrent. Sed iam opportunum erit, vt particulatim ea composita medicamēta describamus, quæ in frequentiori vsu sunt, vt tamen à facilioribus & illis, quæ magis à morsu sunt aliena incipiamus: subinde verò,& ad acriorum & uehementiorum expositionem accedamus, vt pro ratione multitudinis sordis & pro diuersa eius natura in crassitie & contumacia accommodata medicus possit detergentia medicamenta componere, aut deligere: verum quia sordem nonnunquā mundo lintheo, interdum lotionibus detergimus, de his primum aliqua dicenda sunt: lintheum itaque accommodatius erit, si mundum ex lixiuio fuerit factum, nam inde uim maiorem siccandi & de

tergendi

tergendi comparat;nempe ex lixiuio. medicamentorum autem cō positorum detergentium:eorum nempe,quę moderata sunt, quæque ex illis conficiuntur,quæ non admodū acria, & mordacia sunt, ferè materia est mel aut crudum,aut coctum, & nostris tēporibus mel rosaceum colatum. Nam eo frequentissimè in lotionibus utimur,sæpe etiam in medicamentis aliis.ea vero differentia est,ut minus acre,& minus detersorium sit,quando coquitur, quam quando crudum & ipsum quidem secundum suam naturam simplicioris quantum fieri potest temperaturę,& facultatis, ut 7.de fac.simplicium medicamentorum dixit Gal.detersoriæ est. unde accommodata admodum abluendis vlceribus,quæ detergenda sunt, est mulsa:sed & oximel detersorium est,ut 13.metho.ait Gal.medicamentum, & citra morsum.verum eò potius utuntur medici, ad ea ulcera, quæ non modo sordida, uerum & prona in putredinem sunt. lauant etiam interdum & vino mulso: verum vt idem 2.ad Glau.testatus est, mulsum vinum magis commodum præcipue in finibus abluendis est,cum iam eo adducti sunt,vt incipiamus de agglutinatione esse soliciti:Mel vero rosaceum,quod à iunioribus nostris sępe accipitur in confectionibus horum medicamentorum,interdum magis mordere solet, quam mel simplex : præsertim vero coctum : & id fortasse quia cum acquirat uim astringendi ab rosis, & ex succo ipsarum , non nihil etiam insuper detersorii addatur, magis exasperare ulcus potest : præsertim cum non multa adfuerit sordes:unde alii potius syrupo rosaceo ex succo rosarum confecto pro melle utuntur,cum mel rosaceum nimis mordet : fortiora uero lauacra sunt,aqua marina, magis etiam muria: pręterea uero & lxiuium.ut iam putrescentibus ulceribus commode adhiberi possint. Sed de his satis pro ratione nostri instituti egimus. De compositis ergo medicamentis agamus. Facile ergo & satis familiare medicamentum erit,& prę aliis simplex, quod ex terebinthina, & melle uel crudo uel cocto, uel rosaceo cōficiunt in hunc modum: accipe terebinthinę,mellis rosacei singulorum sesquilibram, quę coquantur,donec simul commisceantur.postea tantum farinæ hordeaceæ addatur,quātum possit esse satis,ut fiat,molle unguentum, ut iuniores loquuntur,uel emmotū ut antiqui: nempe ut linamentis possit excipi,& plerunque satis erunt unciæ quatuor, uel circiter. Sed si uolumus aliquantisper minus mordax efficere : præsertim si sit aliquis calor in ulcere, exquisitè lauanda erit terebenthina.

na.nam ita minus acris & minus calida reddetur; & si à melle rosaceo morderi videbitur vlcus, melle simplici vtemur. nam in confectione medicamenti coquitur una cum terebinthina. aliqui & parũ croci addunt, vt aliquid præterea concoctorii medicamentum habeat. interdum verò iuniores nostri, vt medicamentum vires detergendi aliquanto maiores habeat, succum apii, sicuti semunciam. alii præterea addunt thuris non nihil. vt crocum in coquẽdo iuuet: præterea & dragmam sarcocollæ uel etiam myrrhæ tantundem. alii pręterea & Aloem, in qua præter vim desiccandi & detergendi, est ét vis astringendi. unde roborare possit particulam, & repellere influentes superuacaneos succos. alii uero irin, non nulli præterea & aristolochiam, quidam enim horum plura, alii pauciora priori medicamento addunt, & alii plus terebinthinæ indunt, quam mellis, alii par vtriusque pondus. Quidam autem & oui luteum, quod quãuis & ipsum concoquat & acrimoniam mitiget, subindeque dolorem, & ita solebat vbique ferè paratum seruari: facile tamen corrũpitur & putrescit. Sed quæ pręter illam primam confectionem à medicis adiici solent exquisite terenda sunt, & in tenuissimum puluerem redigenda, & post colliquationem & commixtionem terebinthinæ & mellis addenda, & bene miscenda. hoc tamen est aduertendum, quod etiam paulo superius monuimus: nempe quòd his temporibus & his Europę regionibus in quibus non multam habemus terebinthinæ copiam, nostri medici pro illa passim vtuntur laricea resina: neque hoc multum refert: nam sępe Gal in lib. de comp. medic. secundum gen. nos monuit lariceam resinam: si ea bona & clara sit, proximã ita esse ad terebinthinã, vt sine aliqua noxa altera pro altero facile possimus vti, hæc est ergo communis, & ferè vulgaris ratio medicamentorum detergentium sordem succrescentem in vlceribus. Ex metallicis etiam istius generis medicamenta fieri solent, quæ etsi vires valentissimas habeant, & eas quæ non modo sordem, sed & carnem detrahere possint, sicut ea sunt, quæ in postremum ordinem fuere relata, mixtura tamen aliorum adeo mitescũt, vt purgandis commode etiam vlceribus & ferè citra morsum possint esse vtilia. in frequentiori verò vsu sunt, flos æris, ærugo squãma ęris, & æs etiam vstum. sed de his quæ æruginem accipiunt in præsentia sermonem habeamus, & præter id quod huic medicamentorum formæ, quorum nuper meminimus, possit aliqua rasæ æruginis portio, ut uim maiorem detergendi sibi cõparent, addi: puta si

vnciæ

vnciæ confecti medicamenti inijciatur semidragma æruginis, vel duo scrupuli, vel interdum etiã plus. Viridia tamen emplastra vel medicamenta, de quibus longum Gal. 2. de compositione medic. per gen. sermonẽ habuit, huic officio sunt præsertim idonea, quorũ confectio multiplex est. alia enim simpliciora sunt, alia vero multipliciorem confectionem habent. simplicissimum illud est, cu ius ibi exempli causa ille meminit. & eius compositio in hunc modum se habet. cõficitur prius ceratum ex oleo simplici, vel rosaceo, & cera, illis secundum eam symmetriam colliquatis & mixtis ad ignem, vt emmotum, vel molle fiat medicamentum, quantum sit futurum idoneum & aptum nostro usui. postea illi additur tantũ ęruginis, quantum nobis ostendunt indicationes, tum à multitudi ne & pertinacia sordium, tum à natura vlcerati tam corporis quã particulæ. quia si vlcus magnum sit, & multam malignamque sordẽ habuerit, acriori erit medicamento opus: leniori vero, si paruũ & non valde sordidum. Item si corpus tenerum & molle fuerit, aut particula, quæ vlcus habet, validum medicamentum sine noxa non poterit ferre. Vnde cum istius medicamenti vniuersa fetè vis sit in ærugine, ab ea copiosiore, vel pauciore habebit, quod magis, vel minus acre sit, magis vel minus detergat. pro ratione ergo vlceris, vel corporum Gal. variandam docuit mixturam æruginis ex cerato. In tenerioribus enim & acriori sensu præditis corporibus satis erit, si duodecima pats ęruginis cerato adiiciatur, vt si cęrati libtæ ęruginis vncia immisceatur, siccioribus autem & robustioribus corporibus, medicamentum hoc erit iusto imbecillius. Vnde illis decima parte ęruginis cerato addita, satis erit: nempe si decẽ vnciis cerati indatur vncia æruginis. poterit tamẽ interdũ in sordidiorib. vlceribus curandis, & siccioribus solidioribusque corporibus vtiliter octaua æruginis pars cerato commisceri. eiusdem vero facultatis & rationis quatenus ad detersionem vlcerum pertinet, sunt emplastra, vel unguenta quæ viridia ab priscis medicis Galenoque nũcupantur. conficiuntur autem, quæ simpliciora sunt, atque illis vlceribus accommodata, quæ ἁπλᾶ hoc est aperta, vel sine circunstantiis vllis, quæ peculiarẽ aliquã indicationẽ habeant, præter eas, quæ vlceri cauo & sotdido adesse solẽt. Quemadmodũ qñ dicimus vlcus, vel callosum, vel putridum, vel erosum. illis ergo quæ aperi stata dicuntur simplex viride accõmodum est, cõficitur ex resina cę ra & ætugine, & quamuis antiqui diuersam symmetriam cerę &

X resinæ

rhesinæ sequerentur,& in rhesinis etiã fuerint diuersi.alij enim colophoniam potius accipiebant,alij fructum,alij piceam , quia tamen terebenthina à Gal.alijsque præfertur , & illi proxima est laricea:ideo has & nos tanquam præstantiores laudabimus : sequemur verò rationem Gal.qui rhesinam & ceram pari pondere accipit,& illis simul colliquatis addit æruginis,interdũ octauã interdũ decimã interdũ duodecimã partẽ,ut cõficiatur medicamẽtũ quod pro diuersa mensura,vel pondere ęruginis ad alia duo : nempe ad cæram & rhesinam,possit omnibus corporibus,& omnibus vlcerum differentijs accommodari , quæ detersionem & desiccationem desiderant . Nam si octaua æruginis pars indatur , validissimum euadet medicamentum,idoneum fortissimis & solidissimis corporibus,& valde sordidis vlceribus:sin autem duodecima,tenellis & mollibus , & non valde sordidis vlceribus.si autem decima , & medium erit medicamentum , & medijs corporibus & vlceribus aptum . si autem hoc cum priore conferre velimus, hoc & calidius erit,& magis siccans.Nam ceratum ex oleo & rhesina siccantius est , quàm id quod fit ex oleo & cera propter rhesinam : præterea vero maiorem vim eadem ratione habebit extrahendi superuacuos humores e profundo,& eos etiam digerendi: nonnihil etiam & terebinthina habebit , vt concoquere possit. prius vero si ceratum sit confectum ex rosaceo oleo , magis aptũ erit ad arcendas inflammationes , & refrigerandum ex rosaceo. sin autem ex communi oleo,maiorem vim molliendi concoquendique & mitigandi dolorem. non multum ab hoc emplastro , quod uiride appellabant antiqui , diuersum illud est , quod a iunioribus quibusdam damascenum appellatur , quòd conficitur addita ęrugine vnguento rhesinino,aut rhesinato,qđ superius descripsimus, & fit ex rhesina pini,terebinthina,vel laricea paribus portionibus: ipsi tamen modicam ęruginem indunt composito illi medicamento. Vnciæ enim scrupulum inijciunt,quæ erit vigesima quarta pars. Vnde erit quantum ad detersionem facilimum & imbecillum medicamentum,quod tamen aucto pondere æruginis poterit fieri valentius seruata ratione,quam docti sumus à Gal. vt si adderemus duos scrupulos,vel etiam interdum plus,& hoc medicamentum & calidius prioribus & aliquãto siccantius.simili etiam modo possumus facile varias conficere similium medicamentorum compositiones,quæ viribus quidem quantum ad detergendi rationem &

ſiccandi ſimiles erunt:ſed aliquid præterea etiam additum habebunt,vt ſi ęruginem quanta nobis videbitur expedire ſeruata doctrina quam Gal. nos docuit,addiderimus eo medicamento , vel vnguento,quod Baſilicon,vel Macedonicum nuncupatur, erit tũc medicamentum magis accommodatum vlceri,in quo labra , vel aliqua pars ſit calloſa effectu,quæ molliri,atque digeri diſcutique deſideret.Nam ex vaccino ſeuo mollire poteſt: præterea ſi crudius ſit vlcus & concoctione æget,& aliquibus,quæ pus moueant:id enim thus & myrrha prętet ſeuum facere poſſunt:Hoc tamen officium valentius poterit præſtare medicamentum id,quod Apoſtolorum vel venereum appellauit Auicenna,vtpote quod,& ammoniacum, opopanacem,thus,& bdelium præter alia accipiat,quæ molliũt digerunt & concoquunt:Vnde quia magis mihi accommodatum videtur fiſtuloſis vlceribus,vbi labra iam obcaluerunt : ideo in aliud caput eius tractationem differemus:ſicuti & emplaſtrũ qđ Iſis ab Antiquis Medicis dictum eſt:cuius meminit Gal.5.de compoſitione medicamentorum per gen.vtpote quoniam,licet & ſordidis vlceribus poſſit & ſoleat accommodari antiquitus & his etiam temporibus.Nam a multis iam deductum in præſentia eſt in uſum: attamen multi vſus eſt medicamentum,quod longe etiam difficilioribus & maioribus affectibus aptari ſolet.ideoque in alium locum huius ſermonem differemus.ſatis enim in hac re ſumus vagati, vt iam ſit oportunius ad aliud caput progredi.nã & ſi in hoc capite multi etiam vnguentum,quod paſſim ęgyptiacum nuncupatur poſuerint:nos tamen accommodatiorem locum illi futurum putamus,ſi ad ſequens caput:vbi de putridis vlceribus & gangrenoſis agemus,transferatur. Cap.2.& 3

De Medicamentis accommodatis ulceribus putredis & gangrenosis. Cap. 11.

QVæcunque vlcera ſunt cum alicuius putredinis complexu,ſiue iam facta ſit putredo, quæ apprehenderit non modo pus, qđ in eo generat̃:ſed etiã partes & ſubſtãtiã vlceratæ particulę,ſiue partẽ ipſã oĩo corruperit,& in ea uitã extinxerit: ſiue nondũ eõ malignitatis malũ deuenerit:Sed adhuc ſenſus & vita ſupſtes eſt,q̃uis in uia ſit vt extinguatur,& omnino extincto calore natiuo pars interat

tereat,& quantum ad ipſam pertinet in cadauer deſinat,illa omnia huic capiti ſubiciemus.nam licet in putreſcentibus particulis multæ reperiri poſſint differentiæ,illæ tamen non differunt niſi ratione maioris,vel minoris putredinis.Vnde ordines,qui in putreſcentibus vlceribus obſeruari poſſunt,hac rõne,vel methodo inueſtigari poſſunt.nẽpe quia in vlcere conſideramus, aut pus quod ab ipſo effluit,vel carnẽ ſeu ſubſtantiã vlceratæ partis,quę vlceri ſubiacet. Si pus quidẽ conſideramus: illud eiſdem modis ſe habere reperiemus:ſicuti & reliqua excrementa noſtri corporis,ſed ab illis exempla petamus,quę magis aperta ſunt & omnibus magis conſpicua,vt ſunt alui deiectiones & lotia. in lotiis itaque interdum ſummam cruditatem notamus, in quibus nullum ferè veſtigium apparet a calore,vel extraneo, vel naturali impreſſum, vt quando vrina alba eſt & tenuis calore & ſubſtantia ſine vlla hypoſtaſi, & eam crudam omnino appellamus:interdum vero concocta apparet, vt quando ſubflaua eſt mediocri ſubſtantia, & in ea ſubſidet hypoſtaſis alba lenis & æqualis,quæque nullum fœdum,& præter eius naturam refert odorem.tertia autem vrinæ differentia eſt,quæ confuſa & turbida eſt,liuens,& aliquando ſubuiridis fœtidaq; has cotidie differẽtias urinarũ in ægrotantibus obſeruamus,quarũ prior ſummam in uenis cruditatem oſtendit,vtpote,quæ nullam elaborationem indicet excrementoſorum humorum,qui ſunt in venis a calore natiuo,ſed neque corruptionem ab externo & putrefaciente : altera uero exquiſitam tranſmutationem a natiuo calore, quanta poterat in ea materia deſiderari,ſed tertia demonſtrat ſummam corruptionem & putredinem uictoriamque extranei & putrefacientis caloris. eodem quoque modo aluus interdum cruda deiicit,& aquoſa ſine ullo penitus fœtore, uel odore:interdum uero diluta quidem & ueluti colliquata excrementa ſine ulla naturali compage & fœtidiſsima,ut nullus poſſit fœtorem ſine maxima moleſtia ferre. interdum autem naturales fęces: uidentur mediocriter compactæ, quę nullam redolent putredinem. Et hæc quidem ſunt ueluti extremæ differentiæ horum excrementorum. Nam inter has ſunt multæ intermedię:immo ferè innumeræ pro ratione qua magis,uel minus ad naturam primæ,uel alterius, uel tertiæ differentiæ accedunt.poſſemus & in ſputis id ipſum oſtendere,ſed ad inſtitutũ noſtrũ hæc poſſunt ſatis eſſe.redeamus ergo unde diuertimus. hę eędem differentię in ulceribus: ſi quis eas diligenter uoluerit

obſeruare

obseruare, inspici quotidie ferè possunt. aliquando enim effluit pus aquosum & fluens, quod nullam præsefert, neque concoctionem, neque putredinem, vt pote quod, neque album, neque lene, neque mediocriter consistens sit, neque vllum putridum, & malum refert odorem. interdum verò consistens quidem est, albumque & lene, vt & colore & consistentia actionem natiui caloris omnino dominantis demonstret. interdum autem pus quod inde effluit, crassum quidem consistentia est, nullam tamen lenitatem referens: sed potius partium inæqualitatem & asperitatem, vt partim grumosum sit, partim liquidum & fluens: colore verò liuidum est, vel fuscum, interdum subuiride, aut etiam viride, plurimum autem fœtidum, hoc sanè putredinem multam demonstrat, & natiuum calorem extraneo & putredinoso succumbere. Sed putredo hæc ad pus solum pertinet. nondum. n. videmus carnem subiectam vlceri atq; ipsa labra arrepta esse à putredine, quàuis in ipsam sint prona, & nisi illis probe fuerit & opportune consultum, paulo post incident in putredinem, quia quod à putrido tangitur, necesse est vt & ipsum tandē putrescat. Quandoque verò putrefactio ulterius progressa substantiam & labra vel partes vlceratas corripit, quæ & ipsæ corruptæ putrescunt extincta ferè in eis vi naturalis caloris, & interdum quidem omnino extinctus est calor natiuus, vt iam desierit computrefacta pars in cadauer, & tam color quam odor id iam ostendit. Nam liuescit nigrescitque locus ille, aut morticinum vt 7. apho. exposuit Gal. quendam colorem refert, & non solum carnem & uenas arteriasque occupat: verum & subiecta ossa, & affectum hūc sphacelum Græci, siderationem Latini appellauere. quandoq; verò nondum omnino extinctus est calor neq; emortua hactenus est pars: sed in transitu est, & in transmutatione ad interitum. nā paulatim uincitur calor naturalis ab externo, aut strangulatur à multa copia humorum infarcta in ipsa particula: sensus tamen eatenus in ea reliquus est, vt pote quæ doleat si pungatur, aut incidatur: sed incipit iam hebetior fieri, & iam illa in parte coloris flos languescere & liuescere uidetur, & hunc affectum gangrænam Græci nuncupauere, cui aliud nomen, cuius meminerim nullum Latini indidere. Quando autem putredo, uel corruptio nō ibi consistit, sed serpendo corripit subinde uicinas partes, ac eas quasi depascitur, νομαὶ à Græcis, depascentia uero ulcera à Latinis dicuntur. Quia uero initiū curationis istarū malarū affectionū, hunc

Com. 50.

imprimis tanq̃ præcipuũ ſcopũ ſpectat, nimirũ, pcurare ut cõſiſtat putrefactio, nec ulterius ſerpens depaſcatur. deinde ut putrilagine, quę iam genita fuerat, detracta, detergatur & mundum reddatur vlcus. tertio verò quemadmodum 3. de comp. medicamento.
Cap. ſecundũ genera docuit Gal. vt caro proba generetur: poſtremo vt cicatrix adducatur: & putrefactio quidem ſiſtitur præſertim remotis eius cauſis: Vnde nonnulla de cauſis ſuborientis in vlcere putredinis, antequam ad rationem medicamentorum, quæ his affectibus curandis idonea ſunt, exponendum accedamus, & quo breuiorem
Com. 30. poterimus ſermonẽ habebimus. Tres ergo ſunt cauſæ quatenus ex Gal. colligere poſſumus tũ ex multis locis, tũ vel maxime ex 2. lib. cõmentariorum in 6. epidem. cur putredo vlcera corripiat: prima quidem ſuccorum prauitas, qui vel ad vlcus confluunt, vel etiam ex mala & uitioſa illius temperatura ibi generantur: Vnde Gal. 3. de cau. ſympt. gangrenam ex vitioſis ſuccis ortum habere teſtatus eſt: ex mala enim eorum natura & qualitate interdum ſunt valde ad putreſcendũ procliues, altera eſt imbecillitas particulæ atque ſui natiui caloris, a quo nequeunt, neque ſi qui aliunde influant recte adminiſtrari, neque eius alimentum probe confici: facile autem cũ inconcocti remanent ſucci, putreſcere ſolent: & ad imbecillitatem particulæ, & caloris natiui defectũ poteſt tandem referri, quando ex vinculo vel deligatione ſtrictiori in ſuperiori parte vnde defluunt ſpiritus, facta, atque ẽt qñ ex importuno & immodico vſu medicamẽtorũ refrigerantiũ exterius adhibitorum, vt ſolet curantibus heryſipelata accidere: Tertia vero eſt immenſa copia ſanguinis cõfluens ad aliquem locum excitatura inflammationem. cum enim infarctus humor adeo inculcatur, vt diſſlaretur, euentari nequeat, ſtrãgulato extinctoq; natiuo calore, inflammatio primũ in gãgrenam, mox in ſphacelum, & ſubinde in nomen vel depaſcens vlcus tranſit, & eſt id quod Arabes dicere ſolent, quod gangrena in aſcachilũ tranſit. corrupta enim eſt uox ſphaceli in aſcachilũ, qui etiam nome, hoc eſt depaſcens vlcus æſtiomenum, ſecus quam Grçci appellãt: Græci enim ęſtiomenum herpetem uocant, quod ſummam cutem vlcerando ſerpit. quem affectum Arabes formicam ambulantem appellauere. Sed de his ſatis. conuertamus iam orationem ad rationem medicamentorum, quę his curandis vlceroſis affectibus poſſunt eſſe opportuna: ſed primum in conſideratione reuocemus, q̃ cum affectiones hę quę cum vlceribus complicatę peculiarẽ præ

ter vlcus indicationẽ habeant,& peculiari etiã curatione egent, & cum sint veluti soboles, vt docuit Gal. 3. de sym pt. cau. vitiosorum humorum, quorum uitium consistit, tum in multitudine, tum in corrupta eorum qualitate à quibus ortum & fomentum habent, necesse est, vt qui causas putredinis remoturus est, his in remouendis præcipue incumbat, à quibus illorum ortus & fomentum penderé iudicauerit. Vnde cum omnia istiusmodi vlcera in illis sint, quibus curandis Hippo. in libro de vlc. & Galenus quarto metheororum sanxere, opus esse & corporis vniuersi purgatione, & præterea etiam sanguinis missione, tum ut id fomentum, quod aliunde habet ulcus, subtrahatur, tum etiam ut influxus uitiosorum humorum ab ulcere auertatur, & alio cõuertatur. Sed in his nolumus lõgiores esse, cum ad nostrum institutum, quod nobis in hoc 3. libro proposuimus, non pertineant. His autem expeditis, quæ ad procurationem uniuersi corporis, uel aliarum partium, si ab eis foueatur ulcerosa affectio, agendum erit, ut sæpe monuere medici quicunque istius artis periti sunt, attendendum quippe erit loco ipso affecto: & quia cum is in putrefactionem procliuis est, semper ferè primum uitium in humoribus in illo contentis contractũ est. Nã illi ratione humiditatis, quæ ut in prouerbio ferè est, mater putrefactionis est, putrescere solent. ideo secundo loco cõsuluere, ut & uitiosi humores, qui ibi præsentes aliquã cõcepere putredinẽ, detrahãtur: ne eorũ contagio reliqua putrescant, & prçterea uero quia maxima in nostris corporibus causa putrescendi est, prohibita difflatio & transpiratiõ: idest ut euacuato loco à uitioso sanguine una cum aliis excrementosis succis, liberior & expeditior fiat euaporatio & transpiratio, incisionibus, uel scarificationibus pluribus inflictis particulæ ulceratæ, permittatur sanguinis, uel etiam copiosus effluere. mox aũt omni rõne & studio deficcationi dãda est opera. quod quidem officium præsertim nostro instituto attinet, qa id ope medicamentorum præstari solet. Itaque post curã uniuersi corporis, & per plures incisiones euacuatum locum affectum ab infectis putredine excremẽtis, deficcationi uniuersa opera dãda est: qa ut uincẽs humiditas putrefactionẽ inuitat, ita siccitas eã fugat & reiicit: Vnde Hippo. in lib. de ulce. cui Gal. quarto meth. astipulatũ, ait, ꝙ siccũ sano uicinius est: humidũ uero nõ sano. primũ ergo lauãda ẽ vlcerata pars, quæ scalpello incisa fuit, vt putrilagines abluantũ. illis autem lotionibus lauanda quę propter loturam & detersionem loci

Cap. Cap. 5.

cōferant etiam arcendo putrefactionem:& cum sicuti Gal. ait. ii. de facultatibus simp.med. optimum medicamentum sit sal, vtpote quod,& superuacuam humiditatem absumat, & substantiam, quæ semper dissoluta & laxa est in putrescentibus rebus cōtrahat: ideo in his vti solent aqua salsa, & marina quidem: si ea sit in promptu: sin minus,adiecto sale eam salsam efficiunt,muria etiam: siue e salitis carnibus siue ex piscibus fuerit desumpta:sed ad hoc officium aceto vti possumus sale immixto,aut etiam lixiuio,cui si & oximel addamus, cum vtilitate id fiet, vel si lupini incoquerentur aptum etiam erit medicamentum : vt tamen in his eligendis prudens sit medicus , semperque ea conferat tum morbo primum : nempe vt cum maior fuerit,maioremque conceperit putredinem , ea adhibeat,quæ magis desiccent maioremque uim habeant.minoribus vero vtatur,cum minor erit affectio. Deinde vero ad intemperaturam ipsius vlceris.nam si in eo insignis videatur calor,illa sint eligenda quæ minus calefaciant,quia vel illa minus ex se calefaciant, vel illis aliquid incoquatur, quo temperetur calor: vt si lixiuio, vel aquæ salsæ incoquantur folia plantaginis,aut faba, aut addatur oximel,vel acetosus sytupus,quæ vt temperant : ita & reprimunt putrefactionem.tertio vero respiciendus est sensus, qui in vlcerosa parte est.præsertim vero antequam corruptio ab humoribus in substantiam vlceratę partis transeat,& incipiat iā gangrena suboriri,quia tum iam sensus fit obscurior & obtusior. vbi ergo sensus acris viget in loco affecto,mordacioribus medicamentis parcendum,ne fluxionem & inflammationem prę dolore inuitēt. Primus ergo putridi vlceris scopus erit procurare ne vlceribus putredo progressa corrumpat labra,vel fundum vlceris,& gangrenam adducat.& quia plerunque istiusmodi vlcera ex multo calore,& multa humiditate sunt affecta,hæc enim putredinis proxima principia sunt: ideo illis omni studio erit occurrendum & agendum refrigerantib.& insigniter desiccantibus:Vnde si linamēta demersa in eximolite, immo & oximel instilletur in vlcus, & deinde linamentis contegatur,vlcus vniuersum,erit admodum accommodatum medicamentum.hoc tamen semper accepto tanquam fundamento curationis præcipuo,vt quotiescunque constiterit vlcus ab vniuerso corpore,vel particulatim ab aliqua parte foueri, semper curatio illorum præcedat,& procuratio,vt subtrahatur fomentum illud.sed sunt etiam multa alia medicamenta tam simplicia quam

composita

compoſita huic muneri apta, nempe quæ aſperſa, vel iniecta in vlcus, illo reſicato repellere corruptionem poſſunt, ea tamen vt facultatibus ſunt diuerſa ita pro varia affectione vlceris eligenda. Nam oximel quidem exiccat, et potius refrigerat quam calefaciat: Sed prӕterea habet etiam non exiguam detergendi facultatem. Meſue vero aloen ad arcendam putredinem ab vlceribus ſummopere laudat, & quamuis Gal. quinto Meth. dixerit aloen imbecillum eſſe medicamentum ad adducendam cicatricem in vlceribus penis: præſertim ſi ea ſint humidiora: hoc tamen non tollit, quia à putrefactione tueri non poſsit vlcera in illam propenſa: laudat autem imprimis: ſi cum myrrha miſceatur. omnes vero aloen præcipue vtilem eſſe in vlceribus ani & pudendorum: Sed potentius ait Gal. eſt anethum vſtum vlceri inſperſum, & cucurbita exiccata & vſta itidemque inſperſa. præſertim vero putridis vlceribus commodam eſſe ſabinam, & cupresſi folia ait Gal. 6. de ſimpl. medicamentorum fac. ut & maligniorem diuturnioremque putredinem ſuperare posſit. præterea & iſatidis tam ſylueſtre, quàm ſatiuum genus, & utraque anagallis, & cortex radicis maniaci ſolani, hypericum aridũ inſperſum, itẽ & chamepithys. Nono vero libro imprimis terram lemniam cõmendat: ſi acerrimo aceto diſſoluatur & illinatur vlceri quando tetrum odorem redolet, & prætumidum eſt ſordidumque: alioquin vero, aut vino, aut oximellite, aut poſca, aut mulſa, aut vino dulci, aut ſapa, aut mulſo vino, & id pro vlceris maiori, vel minori prauitate. vrinæ etiam humanæ, ut 11. eiuſdem operis libro ait idem Gal. non deſunt in hac re ſuæ laudes. Dioſcorides vero amaras amigdalas tritas & ex melle vlceri illitas plurimum prodeſſe ait. Ex his ea eligi poterunt, quæ magis apta uidebuntur, tum rõne maioris vel minoris imminentis putredinis putredinis, tũ vero maioris, aut minoris humiditatis ipſius vlceris, tum etiam habita ratione calidioris, aut frigidioris temperaturæ ipſius vlceratæ partis. Compoſita autem medicamenta, quæ apta & idonea his vlceribus curandis eſſe poſſunt, alia arida ſunt, quæ in puluerem redacta vlceri inſperguntur, alia in modum cataplaſmatis conficiuntur. alia uero ab antiquis emplaſtra dici ſolita ſunt, ab Arabibus & noſtris iunioribus unguenta dicuntur. Agemus autem primum de cataplaſmatibus quæ uim habent, ut affectam partem à putredine tueantur. Horum ergo materiæ, ex quibus plerunque conficiuntur, ſunt farinæ

rinæ hordei fabarum, erui: Sed & lupinorum, & lolij, priores tamen in maiori sunt vsu.coquuntur autem in cataplasma, aliquando ex oximelite, aliquando ex syrupo acetoso interdum ex aqua maris,quandoque ex posca,non nunquã ex lixiuio. & id pro ratione,qua esse opus maiori,vel minori calefactione, maiori minorive desiccatione videtur.nam lixiuium & aqua salsa magis calefaciunt, & magis desiccant, & omnino vim maiorem habent: oximel vero, minus calefacit & aliquanto minus siccat:sed eo minus etiam syrupus acetosus.minus etiam posca. aliqui verò lixiuio,vel aquæ marinæ acetum addunt,vt magis siccent,& in profundum facilius se insinuent.solent autem interdum farinæ pari pondere accipi,quandoq; impari,& id pro arbitrio medici & eius iudicio. copia verò liquoris uñ cõficiendũ est cataplasma,relinquitur peritiæ coquentis. Quatenus verò ad vsum horum cataplasmatum vel emplastrorum pertinet;interdum solis illis vtuntur medici absque alio vnguento vel emplastro indito ipsi vlceri, vt pote quæ possint quantum satis sit,præter id quod à putrefactione tuentur, desiccare. detergunt etiam.præsertim si ex oximellite,aut aqua salsa,vel lixiuio sint confecta.interdum verò, atque id quando sordidius est vlcus: illi indunt aliud medicamentum,quod magis detergat, filamentis laceri lintei exceptum,vel linamentis:qualia sunt multa, tum valentiora, tum leniora pro opportunitate & indicatione vlceris. multorum meminimus superiori capite, quæ uim detergendi habent, vt sunt viridia emplastra,vel vnguenta,cuiusmodi illud est quod litem diximus à Græcis appellari,& quod à iunioribus damascenum:præterea isis epigoni,& vnguentum apostolorum:aut illud quod ex charta combusta ab Auicenna literis traditum est. his verò valentiora sunt,aridum medicamentum à Galeno descriptum, quod & ipsum ex combusta charta nomen habet. præsertim autem vbi iam vlcus putrescere incipiat, in vsu sunt ad hoc officium trocisci Andronis,& vnguentum Aegyptiacum dictum, & alia multa, de quibus paulo post sumus sermonem habituri. confecto ergo aliquo horum medicamentorum vlcere, super id apponunt emplastrum ex his farinis confectum,quo non modo ulcus:uerum & partes circumstantes vlceri per aliquod spatium conteguntur: sed iã opportunum erit, ut ad rationem medicamentorum transeamus, quibus apte utimur in curandis putridis ulceribus, quando non modo pus putridum est: uerum & caro putrescere incipit,& gangrenæ

grenæ

grenæ particeps est, in quibus generales scopii iidem sunt: Nempe putredinem reprimendam & cohibendam, ne ulterius augeatur & serpat, & quod putruit iam detrahendum & detergendum, ne uicinas partes inficiat. mox caro generanda, ut planum redditum ulcus post modum ad cicatricem deducatur: sed quia morbus maior factus est, & difficilior, maioribus etiam illi erit auxiliis & remediis opus. unde cum agendum imprimis sit incisionibus & scalpellationibus, illis erit opus maioribus & profundioribus, quo maior fuerit putredo, & magis in altum se insinuauerit, atque ut sanguis copiosior effluat, erit permittendum, tum ut qui iam uitium contraxit excernatur, & probus illi succedat, tum ut inanita particula affecta, melior & expeditior difflatio & perspiratio fiat. Hoc tamē semper animaduerso, ut corpus uniuersum minime scatens sit uitioso succo, qui malum fouere possit. Nam illud prius cauere oportebit reuulsionibus per sectionem uenæ & purgationes, ut ex Hipp. & Gal. superius non semel monuimus. Sed quatenus ad topica remedia pertinet, post incisiones & congruentem sanguinis effusionem per scalpellationem, lauandum erit ulcus, ut paulo antea dicebamus. Statimque ad ualentia medicamenta erit accedendum. in his enim maioribus morbis, ubi periculum est imminens maioris alicuius ruinæ, non est, ut Gal. 5. metho. docuit, incipiendum à leuioribus. Sed ratio etiam sua habenda maioris uel minoris putredinis, & magis, uel minus serpentis. ad hoc uerò munus imprimis accommodati sunt pastilli Andronis, quorum nuper est facta mētio. ita autem à Gal. 5. de compositione medicamentorum per gen. describuntur. Cytinorum accipiantur drag. x. Gallæ drag. viii. myrrhę, aristolochiæ: singulorum drag. iiij. atramēti sutorij, vel, ut Gręci appellant, chalcāthi, aluminis scissilis, mysios singulorum drag. ij. passo excipiuntur, & in pastillos uel trociscos rediguntur. medicamentum est, ut etiam 7. meth. animaduertit Gal. insigniter astringens. astringunt enim generose galla: præsertim quæ omphacitis, hoc est, immatura appellatur à medicis antiquis, & qua imprimis utebantur, citinique, pręterea & atramentum sutorium, mysis atque alumen: sed ualide etiam deficcant. nihil enim accipiunt, quod non insignen uim desiccandi habeat passo excepto, unde & roborare possunt particulam, & repellere: si qua influunt excrementa, & humiditatem, unde ortum & fomentum habet putredo, absumere:

Cap. 5.

Cap. 3.

re:optimum ergo est medicamentum, quod tamen, neque plurimum mordet, & eius multa & frequens mentio fit à Græcis Arabibusque & Latinis auctoribus, & illis possumus in puluerem redactis tanquam insperfili medicamento vti. potest etiam interdum ex melle exceptum deduci ad formam emplastri, vel mollis vnguenti. Si arido vtantur, vlceri erit inspergendum, superaddito deinde aut emplastro ex farinis paulo antea descripto, aut si suspecta esset inflammatio, aliquo altero medicamento apto ad arcendas inflammationes Gal. suo vteretur phæ nicino, vel diapalma, ut nunc appellant. possemus tamen, & eo quod ex cerusa, aut ex thutia à nostris dicta vel ex minio. Quod si uideatu r medico vti illo diluto ex melle, nihilo erit imbecillius medicamentum. Nam ut idem Gal. testatur secundo de compositione medicamentorum per gene. augęt potius & intendit id genus medicamenta, mel quā remittat. Longe vero fortius medicamentum est, quod ex charta combusta dicitur descriptum quinto de compositione medicamentorum secundum genera. quod hi creferemus: quia in plurimo vsu erat antiquis & in præsentia eius etiam à iunioribus fit mentio, cuius vero confectio ita se habet squammæ, æris, gallę, myrrhę, singulorū drag. viii. sandarachæ, non illius quam Arabes, & iuniores ita vocant, sed mineralis; vel metalllcæ, quæ & ipsa est auri pigmenti species; illa quæ rubicundior est, arsenici, elaterii singulorum drag. iiij. thuris, atramenti sutorii singulorum drag. iij. chartæ combustæ, quantum satis sit ad contrahendum colorem. fortissimum sanè medicamentum, & de quo dici merito posit, quod nomas, hoc est, depascentia vlcera refrenare & sistere posit, vt quod crustas quasi exurens posit excitare, neque hoc puto fuisse id, quo cum re solitus erat Gal. ulcera in pene, ut ipse testatus est 5. meth. nisi quis forte dicat, quod eo non utebatur ita solo & arido, sed diluto ex oleo rosaceo; sicut etiā in vlceribus intestinorū ex oleo rosacco infundebat. nā ita pōt ea ratione dilui, ut mite medicamentum fiat: sed ipse istius mixturę ibi nullam mentionem facit; & fortasse quidem quòd vbi ipse in aliis libris medicamenti, diacharta meminit, illud intelligit, quod primum sub nomine diacharta ex libro Asclepiadis descriptum referatur: à Galeno in eodem. 7. de comp. medic. secundum genera, eius autem confectio in hunc modum se habet. chartę combustæ, plumbi combusti, æris combusti & eloti, arsenici, squamme stomomatis singulorum pars una sulfuris uiui pars media, tritis uti oportet, ex melle

melle,uel rosaceo,ubi patet,quòd licet insigniter,& hoc siccet,minus tamen astringit,& minus acre mordensque erit.acrius aliis est arsenicum,deest tamen sandaracha,& atramentum sutorium. plumbū uero ustum,uel nihil,uel parū mordet. æs etiam ustū,cū lauatur, magnam morsus & acrimoniæ partem deponit.longe etiam minorem morsum esset habiturum medicamētum: si cætera quoque metallica,quæ lauari solent,lauarentur.Sed ad alia medicamenta transeamus minus acria,uel fortia,quæ quidem arida non conficiuntur, sed ad emplastri vel unguenti formam deducuntur.& ad ea præsertim unguenta, quæ his temporibus ad curanda putrida ulcera,& reprimendam depascētem putredinem nostris medicis sunt in frequentiori usu: ut sunt unguenta ægyptia ab Arabibus dicta, quorum conficiendorum duplex est modus:alter quem Mesue, in suo appellato antidotario retulit, cuius symmetria in hunc modum se habet: accipe ęruginis drag.v.mellis dragm.xiiij.aceti drag.vij.alter uero ab Auicenna tertia fen. quarti libri,componitur in hunc modum,ut accipiamus æruginis,mellis, aluminis singulorum autem par pondus; coquuntur autem hæc unguenta donec gilua fiāt. hęc est enim natura æruginis, ut cum cruda accipitur in medicamētis,ea uiridia efficit:sed si coquatur parum, inde fiunt medicamenta lutei coloris:ulterius uero cocta, gilua, uel fulua colore reddit medicamenta.Hęc autem mineralia medicamenta,ut Gal.de comp. medic.secundum genera ait,quo magis coquuntur,eo etiam magis siccant.non tamen magis mordent: uerum forte etiam minus. differt uero hæc compositio à priori Mes.quòd ualentior & fortior in desiccando & crustas excitando: Nam æruginis, quæ cæteris acrius & ualentius est medicamentū,tertia totius confectionis pars est,in priori uero uix quinta. Præterea uero hæc magis astringens est,ex alumine,unde præter maiorem desiccationem additam,magis etiam potest particulam roborare, & partes uicinas à putredine defendere,& confluentes humores repellere: & hæc mihi sane satis esse uidentur,quatenus ad ea pertinent, quæ faciunt ad curanda putrida & depascentia ulcera.agamus ergo de erodentibus.

De erodentium ulcerum, quæ exedentia à Latinis, phagedenæ à Græcis dicuntur, & ipsa inter maligna eonnumerata, medicamentis. Cap. 12.

VLcera quęcunque serpentia vicinas circunstantesque partes corripiunt, aut id agunt ob putredinem in uitiata parte subortam,

subiectam, quæ semper contiguas partes inficit, nisi cito illi occurramus, & id genus vlcera ad præcedens caput attinent: vt pote quæ depascentia, vel νομαὶ dicantur, sed quæ citra putredinem serpunt, errodentia, vel corrosiua, vt iuniores appellant, à græcis verò phagedenæ dicuntur. hæc ab acri, & ab abradente, & tandem erodente humore fiunt. qui si prætenuis sit, non ad profundiores partes pertingit, sed summam tantam cutem exedens vlcerat: herpesq; à Græcis dicitur, à Latinis vero præsertim à Celso ignis sacer videtur fuisse appellatus, quo tamen nomine alii herysipelas appellant: sin autem crassissimus sit humor, qui exedit, perinde, vt est exusta & feruens atra bilis: inde generantur cancri vlcerati, vel cancrosa vlcera, inter hos in tenuitate & crassitie locum medium, vt 14. meth. docet Gal. tenet phagedena. quippe quæ ex mediocriter crasso acrique humore ortum habet, & proinde præter cutem erodit etiam subiectas partes. hic vero acris & vitiosus humor, necesse est vt alibi generetur ex malo aliquo alterius partis affectu: & postea ad vlcus impulsum illi negotium facessat. & quamuis non negemus, quòd interdum non possit ex aliqua in affecta parte vitiosa intemperie, nempe calida & sicca, gigni acris materia, quę exulceret & erodat: plerunque tamen, vt ibidem uoluisse insinuare visus est Gale. aliunde generatum impellitur ad vlcus. Ex quibus in hunc modum consideratis non est difficile deinde indicationes depromere, quibus methodus constituenda est, qua curanda sint istius generis vlcera. Nam cum semper indicatio à causa: nisi aliquid præceps aliunde periculum obstet: alias omnes antecedat indicationes: si acris & erodens humor aliunde quàm in vlcerato loco sui ortus occasionem habeat, nitendum erit, vt occasio causaque cur generatur prius tollatur: moxque vt id quod genitũ est in corpore, aut per purgationem, aut per sanguinis missionem detrahatur, & id vt magis expedire visum fuerit, consultis prius viribus ætate & natura vitiosi humoris. Nã in herpete, ubi tenuis & biliosus acrisq; humor oĩum malorũ auctor est, sæpius magis utilis erit purgatio: in aliis ubi humor crassior erit, & uel crassior & exustus sanguis, uel bilis cũ sanguine, uel bilis cũ pituita præsertim salsa, uel quicunque humor non fuerit multum secretus à natura sanguinis, nõ erit inutile uenam secare, & ea ratione, ut cum uacuatio ne fit reuulsio: sed hæc potius à rei affinitate, & connexione ducti hoc loco exposuimus, quam quòd præsenti instituto attineant, quo

acturi

acturi eramus de medicamentis. Transeamus ergo ad aliam partem quæ ipsum vlcus proxime spectat. in vlcere ergo duplex potest esse vitium, quia, vel vniuersum illi negotium facessit vitiosus humor aliunde eò confluens, qui præter id, quod sua acrimonia subiectam carnem abradit & exedit: corrumpit etiam & probos, qui à natura ad alendã eam particulam amandantur. itẽ põt & vniuersum uitium esse in ulcerata particula, quæ ex aliqua mala contracta intẽperatura corrũpit & uitiat alimentũ, uel etiã bonũ, quo erat alenda. interdũ etiam vtrunque malũ simul conspirat: præcipue uero in diuturnis morbis, ubi ab influentibus uitiosis humoribus transmutatur tandem & conuertitur ulceratus locus secundum propriam temperiem in uitiosam & malam: sed qua ratione malo huic occurrendum sit quatenus ad fomentum illud & occasionem illam pertinet, quam aliunde habet: quatenus spectare poterat ad præsentem locum, ostendimus; agamus ergo de ratione medicamentorum, quibus curari potest particulatim locus qui affectus est: cum fieri nequeat, ut nos quarto metheororum docuit Gal. quod ulcus sanetur, nisi prius sanetur particula in qua contractum est ulcus. in his autem duo imprimis consideranda sunt, nempe intemperies in quam transmutata est ea pars, & quia cum diuturnior fit, nequit esse sine vitiosa materia præsente, à quo fouetur illa intẽperies: quare statim duæ exoriuntur indicationes: prima, ut tollatur intemperies vitiosa, restituaturque naturalis & proba: postea vt vacuentur vitiosi succi congesti in parte vlcerata, aut absumãtur. Quibus peractis reliqua deinde est curatio vlceris caui, quam superius exposuimus: sed quia dum præsens ibi vitiosa est materia absorta in ea parte, vel etiam in vicinis venis congesta; nunquam omnino poterit intemperatura remoueri: ideo ab hoc scopo, vel ab hoc capite erit auspicandum: nempe vt vitiosus humor detrahatur, quo detracto facilior deinde erit temperaturæ transmutatio: humor uerò vitiosus bifariam vacuari potest. Nam aut per illam vacuationem, quæ conspicua est & sensibus manifesta, aut per exiccationem digestionem discusionemque priorem uacuationem moliri docuit Hippocr. in li. de ulceribus, cui subscripsit Gal. quarto metheororum per incisiones multas scalpello inflictas: non solum ulceri, sed uicinis & circunstantibus partibus, in quibus congestus est uitiatus sanguis, qui malignitatem ulceris fouet: scarificationem iuniores dicunt, è quibus illatis incisionibus, permittendus est sanguis, uel copiosus efluere Cap. 5.

effluere. Sed & hoc ad institutum de medicamentorum ratione nō pertinet; ideo ad alterum vacuationis modum, qui per medicamēta fit accedamus. Considerãda ergo imprimis erit vlceris, tam magnitudo, quam etiam malignitas, vt apta medicamenta eligamus cōponamusque. nimirum enim ad difficilia & permaligna vlcera superanda validis fortissimisque medicamentis opus omnino est, qa ex vsu leniorum & faciliorum augetur potius & malignius euadit vlcus. Contra etiam vlcera mitiora & minora, nequeunt curari acrioribus & fortioribus medicamentis, vt potius augeantur & exacerbentur. Cum ergo vlcus & quantitate & malitia mediocre fuerit, præter omnem rationem fuerit statim curationem acribus & vehementibus aggredi medicamentis: sed mediocribus & quantum fieri potest expertibus mordacitatis, strenue tamen exiccantibus & potius refrigerantibus. cum enim erosio fiat, vt diximus, ab acri & calido succo, & præsertim à calidiori & sicca intemperie genito, ad consumptionem vitiosi illius succi necessaria est exiccatio. ad delendā vero calidam intemperiem, opus est refrigeratione. & quamuis siccitas sit quasi lima, vt aiunt, caloris, plus tamen potest tum refrigeratio, tum etiam absumptio vitiosi illius succi qui longe etiam magis siccabat & calefaciebat, quam id genus medicamenta faciant. Medicamenta vero, quæ huic officio apta sunt; sunt aut arida, hoc est, pulueres, vel emplastra, vnguentave, & arida, aut simplicia, aut composita. simplicia multa esse possunt: imprimis vero metallica, quæ sint lota & exquisite trita: sicuti præsertim pompholix, pro qua thutia vtuntur in pręsentia, quæ fortasse cadmiæ illa differentia est, quam botritim appellant & factitia est. Sed & plumbū vstum & lotum: præterea stibium, bolus etiam armena, & terra lemnia seu sigillata, & lapis hæmatites, & myrobalanorum puluis. quidam & cariem lignorum, laudant, cum quibus consentire visi sunt Gale. & Dioscori. quidam & satis apposite ex multis horum conficiunt aridum medicamentum: vt exempli causa, accipiunt spumę argenti, quæ si sit lota & trita exquisite ex aceto in sole, vel ex uino, ut superius exposuimus, longe utilius medicamentum erit, stibii, uel antimonii, lapidis hematitis, myrobalanorum citrinorum, boli armenæ, singulorum partes duas, æris etiam vsti, & probe loti. quod si & ipsum eodem modo lauetur, melius erit partem unam; miscenda sunt omnia, & in tenuissimum puluerem redigenda, quo replendum erit ulcus illi, quæ mox si imponātur, penicilli, uel ut Græci uocant

cant splenia, quę sint imbuta aliquo vnguento refrigerante, & exiccante, qualia sunt quæ aut ex plumbo vsto, aut ex sandice, quod de minio appellant, aut ex thutia, qua nunc pro pompholige vtuntur, aut id quod ex succo solani, aut quod vnguentum album dici solet, aut etiam illud quod ex calce sæpius elota fit, de quibus suo etiam loco agemus. Et his quidem maligna vlceris natura superari poterit, & erosio reprimi præsertim si mediocris fuerit malignitas, quia quandoque adeo malignum erit vlcus, vt eiusmodi medicamenta spernat omnino: quod duplici de causa euenire potest. Nam aut quia a prauis succis, quo refertum est corpus, fouetur, aut q̃a caro vlcerata & partiũ vicinarũ adeo corrupta est, & malũ vitũ cõtraxit; vt & alimẽtũ quẽadmodũ dicebamus, corrũpãt in prauũ & malignum succum, & partes alioquin sanę, quæ prope vlcus sunt, ab vlceratis & vitiatis per quoddam veluti contagium male afficiuntur & corrumpãtur. Vnde si difficultas curationis occasionem habeat à fomento quod habet aliunde: illi occurrendum erit, per purgationem, aut per missionem sanguinis, vt & paulo ante monuimus. Sin autem id ortum habeat a magno vitio in parte affecta; tunc pręstantissimnm remedium, & aptissimum ad emendandum omne uitium, roborandamque particulam, & corrigendã illius partis intẽperiem esset, candẽti ferro locũ inurere, quod quidem remediũ magis aspectu horridum est, quam re ipsa. quod si quis aut propter ægrotantis timorem, aut propter ætatem, aut quia in parte aliqua sit vlcus, quæ non facile ex toto possit hoc remedium sufferre, mendicamentis negotium cõficiendum erit, quę similem ferè vim habeant, vtpote, quæ & crustam adducere solent, & vitiatam carnem exedere: Sicut ea quæ fiunt ex atramento futorio, aut ex calce viua, aut aqua vrente, aut eo vnguento, quod ægyptiacum vulgo appellatur. Sed in præsentia in multo vsu est puluis ruber, quem pręcipitatum nuncupant, & refertur in Ioannem de Vico celebrem chyrurgam his paulo ante actis temporibus, de quibus suo loco dicemus: postmodum vero crusta remota, de qua etiam remouenda loco opportuno sermonem habebimus, Vlcus curandum erit quo modo diximus curanda esse vlcera, quæ caua sunt: nempe vt caro aggeneretur, donec planum & ęquale fiat, mox vero ad cicatricem deducatur.

De sinu & fistula, uel de medicamētis, quibus hęc curāda sunt. Cap. 13.

SInus est quasi genus fistulam continens tanquam speciem, nam fistula vt Gal. in libello de tumo. preter nat. docuit, aliud nō est: nisi sinus oblongus, & angustus: imo vt ille idē 2. prognost. testatus est, à sua figura, hoc etiam nomen sortitum est: imitatur enim fistulam, quæ musicū instrumentū est oblongū angustū & excauatum, vnde similis est generatio in vniuersum sinuū & fistularū. sinus autē sunt quasi cuniculi in carne, vel similibus corporibus excauati. Vnde semper in sinu os, quod in cute est minus & strictius est, quā fundus & cōcauitas vlceris, & fiunt sinus, vt ille idē eodē de tumo. præter. nat. libro exposuit; quandó pus tū cutē excoriat, tum vero in causa est cur superiores partes & continentes à subiectis, & contentis abscedant, quæ vbi abscessere & mutuo distant, cum redire ad pristinum statum, & simul coire iterum nequeunt, sinus iam factus est; qui nisi cito curatio apta adhibeatur, callum contrahit: Iuniores vero dicerent fieri ostrachosum, atque subinde induratur, vt mox non facile curationem admittat. solet autem sinus plerumque ex abscessibus fieri: Vnde omnes tumores præter naturā, cum in abscessum desinunt, rupto & aperto abscessu, & excreta materia, quæ in eo continebatur, iam, vt ait
Cōm. 27. Gal. 2. lib. commentariorum de his, quæ in medica officina non amplius abscessus est, sed sinus erit appellandus. fiunt tamen sinus interdum ob contusiones magnas, vt nonnulli iuniores dixere, neque id inepte. Nam cum sit necesse vt monuit Hippo. omne contusum tandem putrescere & in pus vertiri: in magnis cōtusionibus, sicuti factis ex globulis eiectis ui bellicorum tormentorum, quæ sclopetos vulgo appellant: facile contusi circumquaque, vel etiam altioribus partibus, fiunt sinus. Sinus autem aut rectus est, aut obliquus, qui quidem talis pro partis in qua vlcus excitatum longitudine dicitur: quia si rectè per longitudinem fuerit protensus, rectus erit appellandus: sed si in latus quoquomodo declinet, erit, ut ibidem testatur Gal. obliquus. rectus vero sinus, aut decliuis est: declinem autem appellamus, quando fundus superior est, & os inferius: sicuti quando contra se habet, & os superius est, accliuem nuncupare possumus. Hæ igitur sunt differentiæ sinuum. Eorum vero duplex est curationis ratio. Nam aut integre & vere curantur: vera autem & absoluta curatio ea est,

quando partes, quæ mutuo abscessere & auulsæ sunt, iterum conuenientes simul agglutinantur, & ita ad vnitatem redeunt, vt nullum inter eas spacium relinquatur: sed vndique ad pristinam continuitatem reuertuntur. Altera vero ficta quædam, vt Gal. in lib. de tumoribus præter nat. insinuauit, curatio est, quam palliatam iuniores appellarent. Nam neque inter se diductę & dispertitæ partes agglutinatę vniuntur: imo cauitas aliqua in eis reliqua est: veruntamen contracto callo, ita deinde a medicamentis & ratione victus exiccantur, vt integra videatur curatio: Nam nisi intercidat aliquod in ratione victus peccatū, & alioquin corpus sanum & mūdum sit, poterit sinus ita contractus diutissime seruari, vt sanus appareat: Verū si ex aliqua occasione, iterum fiat aliqua inutilis & supervacaneæ materiæ congestio, inde repleto loco illo imbecilliori facto, iterum fit abscessus, & nisi integra fiat curatio, poterit ad eūdem statum sæpius redire, atque etiam semper facilius & frequētius, quia sinus, qui semper reliquus est aptus sanè est vt facillime repleatur, cum iam sit facta facilis via fluxionibus. immo abscessus isti citra dolorem excitantur propter callum sinui obductum: sicuti postea facile etiam cum colligitur materia, effluit: cum sinus sit apertum. Sed si fiat agglutinatio partium & concretio, & mox iterum in eūdem locum confluente materia fiat abscessus: necesse est, ut cum disrumpitur, dolor concitetur. Hos vero præsertim agemus de ratione eorum medicamentorū, quibus vera perfici curatio possit. Prius tamen pro nouitijs medicis hoc videtur explanandū, cuius Gal. 3. lib. cōmentariorū ī sextū epidē. meminit, pertinēs ad fistulas, nempe ꝙ nō nūquā cū fistulæ inueterascunt, qđ sæpe in ano contingit, natura illis assuescit, & illis tanquā emissario quodā perinde vtitur, atq; mariscis, ad corpus expurgādū & excernēdā varia, quæ quotidie in corpore gignuntur excrementa. Vnde nō est omnino, vt ille docet tutū, curare has fistulas, sicuti neq; mariscas: nisi huic periculo & recta victus rōne occurramus, & corporis purgatione uacuatione ve, per aliqua interualla repetita, vel saltē exercitatione: Sed propius ad institutū nostrū accedamus, quod proxime rōnē & usum medicamētorū respicit. Porrò vt & Gal. sæpius in libris de cōp. med. testatus est, eadē est methodus, quæ nobis curationis, & quę cōpositionis & vsus medicamētorū rōnē demonstrat. ideo nobis primū vidētur aliqua ponenda fundamenta, quibus ea omnia, quę dicenda sunt, innitantur. Primūque aliqua in memoriā Cōm. 37 38. & 39.

reuocanda sunt,quæ prius fuerant exposita:nēpe,ꝙ tā in vulnerib. quā vlceribus curādis prima,& princeps est natura,ad medici vero officiū pertinet procurare,vt ea remoueātur,quæ possunt naturæ esse impedimēto quo minus suo fungatur officio.& quāuis multa huiusmodi sint impedimēta, vt in priorib. capitib. explanauimus, quorū aliqua morbi sunt,aliqua causæ,aliqua symptomata, & aliqua,aut semper,aut frequentissime concomitātur & ferè ex propria sinus ratione,alia vero raro,& quasi ex externa & aliena occasione.de primis nos tantū sermonem instituamus.hæc vero tria ꝑsertim sunt.Nā & duplex illud excrementū, alterū tenue & serosum,alterum vero crassum,quod sordem appellari diximus, quæq̄ dē & si sint omnibus vlceribus cōmunia,tàm in sinibus ea lōge copiosiora,habita ratione magnitudinis,gignuntur,quam in alijs vlceribus,quæ citra sinū sunt.prꝑterea vero & callus,qui raro in fistulis & sinibus:cum diuturni fiunt,non contrahitur:& quāuis alia quoq; sinibus,& fistulis possint accidere,quæ possunt impedimento esse eorū curationi,quia tamen hæc familiariora & frequentiora sunt,horū tantū meminimus, vtpote quæ præsenti huic instituto magis attineant.Quoniā autem omnia vlcera, ut sępius testati sumus,curantur imprimis exiccatione;deinde vero & detersione:& hæc nō ita facile in sinibus præstari possunt:ideo etiam longior & difficilior est eorū curatio:Vnde in hoc præsertim consistit ratio curādi citius & facilius sinus,vt procuremus primū quo pacto ea,q̄ in illis quotidie gignūtur excremēta prōpte,& facile inde possint effluere.Nā ita prōptius,& facilius desiccari & detergi poterūt:de inde cū sit opus vti medicamētis ad eorū desiccationē & detersionē,& nō sit perinde facile vt medicamēta opportuna pertingāt ad oēs partes vlceris,cū tñ oēs ope eorū egeāt,vt siccenť,ĩ sinuosis,ut in apertis vlcerib.hac ēt ex parte desiderāt industriā medici, q̄ aliquā ineat rōnē qua possint medicamēta ita parari,ut in uniuersū sinū possint se insinuare.maxime uero oĩum callus,si iā fuerit obductus,ĩpedimēto ē,quo minus cōglutinari & cōsolidari sinus possit. circa hęc itaq; ꝑsertim uertiť negotiū medici curādis istiusmodi ulcerib.& quatenus ad desiccationē & detersionē ꝑtinet, nihil ita ad facilē,& citā,tū desiccationē,tū detersionē sinus facere pōt,q̄ ꝓcu ratio,ut nō detineať pus qđ ĩ eo gigniť:sed facile effluat.Nemo.n. nō uidet quā ęgre exiccari possit & mūdus reddi locus in quo nequit pus, ut generatur, ita etiam effluere.facile autē in sinibus illis

effluit,qui decliues sunt,hoc est,in quibus os deorsum spectat:fundus uero superior est.unde periti medici maxime nituntur, quando sinus non hoc modo se habet;ita parare,ut in eum modum se habeat:nempe in eo situ collocata particula,ut os ulceris deorsum uergat:si tamen ita pôt sine multo incômodo collocari.qđ si id ratione naturę illius particulę fieri nequeat,ferro si locus admittat, id facere nituntur:nimirum perforato sinu in ea eius parte,quæ magis decliuis sit,& ex aqua sit puri facilior exitus. Et quia quandoq; neq; hoc licet.obstat.n.cõpositio & natura particulę cõmēti sunt,prętrea medici ligaturis & puluilis molliri expulsionẽ puris, nẽpe fascia deligãtes partẽ vlceratã incipiẽtes deligationẽ paulo sub ipso sinu apposito puluillo,quo cõprimatur fundus sinus,& facta deligatura astrictiori ad fundũ,ascendẽdo uero semper aliquantũ remittendo astrictionẽ uersus os sinus, vt superius ad exitũ exprimatur & quasi elidatur pus:exireq; cogatur.Quia uero sępe neque hęc cõmenta & quasi machinamẽta sunt satis, sed & uiribus medicamẽtorum ad abluendas detergendasque sordes,& ad exiccandum superuacaneum humorem idoneis opus est:quod pręsertim ad nostrum pręsens institutum spectat:ideo huc uniuersum nostrum sermonẽ conuertamus,propositis semper duobus illis scopis, qui in curandis omnibus ferè ulceribus, ut sępe diximus, spectandi sunt .nempe sordium detersio,& superuacui humoris exiccatio. remotis. n. his quę naturę impedimento erant, cętera omnia natura sponte sua molitur.at uero cum medicamenta, quæ hęc pręstitura sunt, non possint suo munere fungi: nisi fuerint immissa in sinum, & immitti nequeunt:nisi liquida & fluida sint:docti ab ipsa re medici in curãdis sinibus,id genus medicamentis,quę humida & fluentia sint, utpote quę uel per ęneam fistulã, uel per aliud instrumentum simile illi,quo clysteres iniici solent immitti possunt,talia uero sunt, quæ aquea sunt consistentia,ut est aqua mulsa,uinum mulsum,lixiuium, aqua marina,muria, decocta multa, quæ à iunioribus lotiones appellantur,aut emplastra,uel ut cum iunioribus ẽt loquamur,unguẽta,quę ὑγρὰ hoc est humida à Gręcis dicuntur,quippe, quæ tenera sint,& quę aliquo aut oleo aut liquore diluta, fluere possint, prius autem de priori medicamentorũ genere sermonẽ instituamus. cũ itaq; sinus recẽs ẽ,ex paulo ante rupto abscessu excitatus, maxime Gal.2.li.com.in ea quę in medica officina,probatur aqua mulsa Com.28. infusa, ut pote quę satis apta sit ad parandas omnes partes sinus,

vt facile agglutinari possint.detergit enim sordes,quę obstare poterunt.vbi vero iam cęperit sinus esse aptus ad agglutinationē, vtilius erit vinum modo solū citra mel,modo mulsum itidē infusum, quippe quod accōmodatius agglutinationi sit,quam mulsa:præsertim si inter austerum,vt ibi ait Gal.fuerit & dulce:mulsa vero vtilior est ad sordes ichoresque abluendos & detergendos.quæ id tēperamentum habet,vt potui non sit iniucunda.consueuere autem multi ex iunioribus in colluendis his sinibus vti aqua hordeacea addito melle rosaceo.in vtroque enim detersio cum exiccatione est, præter id quod etiam refrigerant, quod maxime opportunum est, quando calida adest in loco intemperatura,aut sint aliquæ inflammationis reliquiæ.aliqui vero decocto iridis,aut aristolochiæ, aut vtriusque ad abluendum sinum vtuntur : Sed hæc potius idonea sunt,quando iam carnis generationi,vt repleatur sinus,vel agglutinationi opera danda est.cum ergo recens est sinus,neq; hactenus sibi aliquam comparauit malignitatem , mundus his aut similibus erit reddendus,quo reddito purgato & mundo , agendum postea medicamentis,quæ tum carnem aggenerare tum vero latera simul agglutinare possit.Quod si sinus interius malignitatem conquisierit,aut putredinem,aut erosionem:Vnde etiam diuturnus euaserit fortioribus & acrioribus ad superandum eius malitiam erit opus,
Cap. 8. & quantum ad lotiones pertinet Gal.2.lib.artis cur.ad Glauco.prę sertim laudat lixiuium , quo vtendum , tam diu esse voluit , donec tota sordes fuerit exiccata . Auicennæ vero , quem multi præterea alij sequuntur,præter lixiuium probatur,& aqua marina , & aqua aluminosa,quæ præterquam quod desiccant & detergunt , fluxiones etiam ab affecto loco repellūt. Sed si quasi putredinosum sit vlcus à quo humor cruentus & fœtidus effundatur . Aetius oximel alijs omnibus præfert . At vero interdum : immo sępius non solis lotionibus possunt mundi sinus reddi , simulque carne repleri, aut agglutinari,& tandem ad cicatricem duci : verum necessarius est pręterea & aliorum medicamentorum , vel aridorum, vel in formam vnguentorum,vel emplastrorum compositorum vsus. illis autem bifariam uti solemus in id genus ulceribus curandis . Nā aut in ipsum sinum,uel fistulam iniicimus , aut linteolo paniculoue medicamentum extendentes exterius adhibemus. Priorem aūt sermonē de illis instituemus,quæ interius in sinum iniicimus. hæc ergo pro uario statu & natura ulcerosi sinus uarianda sunt . Nam

si sinus

si sinus nō cōtraxit aliquā malignam naturam neque callum, neque sordem malam & crassam copiosioremque, quam ratio eius requireret, quæ sinibus solent accidere aliquando ob uniuersum corpus male affectum, utpote quod prauis succis scateat. interdum uero ob medici imperitiam, qui non recta ratione primum tractauerit abscessum, deinde uero & sinum uel ob mollitiē metumue ægrotantis, qui non permiserit medicum opportuno tempore aperire & rescindere abscessum, neque postea congruentia medicamenta admittere & ferre noluerit: si itaque eò nōdū deuenerit, sed simplicior sit, ea illi medicamenta erunt apta quantū ad facultates pertinet, quę idonea sunt ad modice implendum sinum carne, atq; mox agglutinandū: sed quo ad consistentiā, quæ ita fluida & mollia sint, ut aut per fistulam aut per instrumentum quod fit ex suilla uesica alligata fistulæ, perinde, ut illud est, quo pueris clysteres solent imponi. at uero quia emplastra, uel unguenta, quorum fit tam ab antiquis quā iunioribus medicis mentio, tanquā eorū, quæ idonea sint ad carnem in ulceribus generandam, uel ad agglutinandam etiam, crassioris sunt consistentię; quā ut possint his instrumētis iniici in sinum; ut in hos usus uenire possint, necesse est, ut liquescant, & diluātur aliquo oleo, uel liquore alio: dū aūt cōmiscētur cū his, uires remissiores rētinēt, & ībecilliores, tā siccādi, quā detergēdi, unde in curandis sinuosis ulcerib. necessaria sunt lōge acriora unguenta & emplastra, quā ea quę sarcotica, uel agglutinatoria superius fuere appellata: qualia sunt cōmunia emplastra quæ uiridia ab antiquis dicebātur, & quorū superius est sua ēt facta mētio. Sed ea sunt sumēda, quę sola & nō cōmixta & oleo diluta nullo modo ferri ab ęgrotāte prę acrimonia possent, cuiusmodi erat emplastrū Macherionis, cuius meminit Gal. 2. de cōp. per gen. quod in pręsentia in nullo est usu, & illud ēt quod priscis tēporibus maxime celebrabatur ab omnibus ferè medicis, & Isis appellabatur. In hoc ordine etiam est quod ab Auicenna unguentū apostolorū dicitur. fuit autem posterioribus in maximo usu, & ni fallor, aliquātisper minus acre est & ualidum quam isis. parumque diuersum ab illo quod cerascos, uel crascos appellat Mesue : Sed de his paulo post magis particulatim agemus. Nostri uero iuniores medici, in sinibus curandis: præsertim uero illis, qui sordidiores & humidiores atq; ēt difficiliores sunt, utuntur eo quod ęgyptiacū appellatur, de quo superius uerba fecimus: diluunt autem aliquo liquore, qui & ipse sit ea fa-

cultate præditum, quę apta sit scopo, qui nobis in curando, vel mũdando sinu sit vtilis. plerumque vero decocta conficiunt ex aristolochia, vel iride, vel centaurio, aliquando vero mulsa, aut uino: prout magis expedire visum fuerit, atque infundunt in sinũ, & adeo fœliciter eo vtuntur, vt eo solo non modo vlcus à sorde depurent: verũ & agglutinent, & ad cicatricem perducant: maxime vero vbi vlcus plurimo humore scateat. & multa in ano vlcera hac ratione curata vidi: Sed hic vnum mihi videtur animaduersione dignum, cuius meminit Gal. 2. lib. artis cur. ad Glauc. quod interdum sinus proxime sub cute est, adeo vt sæpe sola cute, & illa admodũ tenui vt similis ferè videatur tritæ & laceræ vesti, vnde & a Græcis medicis rhacodis dicebatur. solet autem talis euadere præsertim quando abscessus non fuerit opportuno tempore per sectionem apertus, & id aut propter imperitiam medici curantis, aut timorem ipsius ægroti, qui incisionem pati non audet: Vnde postea cutis à pure contento & erodente semper magis attenuatur. & non modo in abscessu antequam aperiatur, pus erodit carnem, cui hæret: verum & in eo rupto & in sinum conuerso, cum pus detinetur, nec facile effluit: Vnde hac etiam ratione obstat generationi carnis & agglutinationi. Itaque agglutinatio & carnis aggeneratio in his sinibus, qui adeo tenui & lacera cuti conteguntur, per quam difficilis est. & peritum medicum requirit: eius autem curandi ratio, altera quidem promptior & facilior, breuiorque est: nempe si forcipe aut cultello secundum longitudinem vlceris, tota ea cutis incidatur, atque ita opertum vlcus aperiatur, nã facillime pus effluit, & vlcus accõmodatis medicamẽtis siccari, & detergi potest, & subinde carne repleri, & ad cicatricem deduci. Commodius præterea medicamenta possunt adhiberi, quamuis malignum, & madens sit multo humore, & quidam ignito & candenti ferreo instrumento eam incisionem solent moliri. Altera autem longior & difficilior est, quam medicus ope medicamentorum perficere nititur, & hanc docuit Gal. 2. lib. ad Glauco. Nam interdum ęgrotantes non præstant se ad hanc incisionem faciles, & quandoque locus nõ potest nisi cũ periculo ferre sectionem, vel si posset ferre, fugimus tamen ob magnam cicatricem, quæ partem illam multum deturparet: sicuti in facie has cicatrices quãtum fieri potest fugimus. cum ergo in hunc modum se habet vlcus, solebat Gal. lixiuio lauare, vt purgetur sinus: deinde adhibebat ea, quę humida essent actu secundum

suam

suam consistentiam, vim tamen insignem desiccandi haberent. Nã si eis vtamur ait Gal. quæ consistentiã sint sicca, tenuis illa cutis adeo resiccatur, vt similis fiat corio vel pelli tritæ: præfert autem in hac re Gal. suum emplastrum, quod diachalciteos, nostri diapalmã nuncupant, si conficiatur ex vetustissimo oleo, & mediocris sit consistentiæ, quod neque durum admodum, neque ita molle sit, ut inquinet. Præterea vero illi & mel eatenus coctum probatur, vt emplastri compagem habeat, nempe ut neque durum sit, neque difflu ens. Nam tanquam optimum medicamentum ab antiquis habitum est: si ad congruentem cocturam deueniat: & quia non vnicuique facile est ad eum concoctionis modum vel deducere: ideo Galenus defectum concoctionis docet corrigere super asperso puluẽre tenuissimo thuris, vel myrrhe, vel aloes, vel aliquorum vel omnium nimirum, quando linteo inunctum liquidius videatur, quam ratio requireret. excutiatur verò puluis per cribrum, & semel tantum, vel ad summum iterum excutiatur. Sed si maior & profundior fuerit sinus, consulit vt inter coquendum præfati pulueres inspergantur, tamen & centaurium minus, interdum & symphytum, quandoque & erui farina addi possunt. Sed de his satis egimus: agamus præterea de medicamentis, quæ exterius apposita sinũ cõprehendunt. ea itaque huic officio apta esse ait Galenus, quæ præterquam quod insigniter desiccent, etiam è profundo attrahant: hęc tamen omnia citra morsum faciant. hoc tamen diligenter obseruato, vt pro diuersa ratione & conditione ipsius vlceris diuersis vtamur medicamentis, atque etiam, quod tamen idem est, pro diuersis scopis, qui nobis offeruntur. Nam si vlcus purgatum mundumque redditum sit, sola agglutinatione laterum opus est perinde vt in recentibus & sanguinolentis vulneribus. Vnde & eadem usui esse poterunt medicamenta, quibus vti solemus in eiusmodi vlceribus, uel uulneribus, qualia antiquis ea erant, quæ barbara appellabantur & quę cirrha, hoc est fulua, vel quæ fusca, phæa autem à Græcis dicebantur, de quibus Galenus sermonem in secundo & sexto de compositione medicamentorum secundum gen. satis etiam copiosum habuit. & de hoc medicamentorum genere quantum uidebatur posse esse satis, nos quoque superius egimus: in hunc usum uenire posset emplastrum Gal. cuius paulo ante meminimus, quod phoenicinum ipse, uel diachalciteos appellat, & illud pterea, quod ex lythargyro & oenęlio,

nel

vel ex oxelæo conficitur:sin autem nimis humidum esset, exiccantioribus medicamentis agendum esset.si sordidius Isis emplastrum ex cerato quantum satis esset ad hoc, vt non morderet accommodatum esset, vel aliquod istiusmodi alterum:si callosum esset vlcus, mollientibus & digerentibus esset opus, vt esset diachylon magnũ additis ẽt his lacrimis, quas vulgo gũmas vocant:item hissopi seu mauis æsipi ceratum, quod à Mesue describitur. & id genus aliis, quæ magis minusve digerere & mollire possent, pro maiori minoríve duritie. Nam dum initio res est, neque induruerit callus, vel diapalma posset sufficere, nam vim molliendi ex adipe suillo habet, digerendi autem & desiccandi ex chalcite. vbi vero magis obcalluit, ea medicamenta quæ duricies digerunt magis erunt opportuna. Sed in modo vsus horum hoc animaduertendum quod à Gale. moniti sumus secundo libro ad Glauc. quod eiusmodi medicamenta linteo extensa & illita apponenda sunt, quæ comprehendant vniuersum sinum, vt tamẽ forcipæ pluribus foraminibus sint incisa ad os ipsius sinus, nempe vt pus ichoresque facilem habeãt effluxum. immo & hoc consuluit Gale. quod altero & latiori medicamento vniuersus contegatur sinus præter os eius, altero uerò os quod breuius sit, & quasi par, vel paulo maius ipso ore, quod & sæpius: quotidie nimirum, vel alternis diebus mutetur, cum alterum nequaquam auferendum sit:nisi per longa interualla. Addit & tertio, quãdo agglutinationi sinus damus operam, aliis medicamentis spongiam nouam madidam, vel vino vel mulso superaddendam. Sed de callosis sinibus, vel fistulis, paucula quædam dicamus.

De callosis sinibus fistulisque ac aliјs vlceribus, quæ ostracosa iuniores appellant. Cap. 14.

ET si vlcera oĩa vel ratione male affecti corporis vitiosisq; humoribus referti, vel ex imperitia medici, vel ex pertinacia & inobedientia ægrotantis possint callosa fieri, & omni ex parte, hoc tñ uitiũ fistulis & sinib. magis familiare est; pręsertim verò labris ipsorum interius. quandoque tamen vt à Galen. quinto de simplicium medicamentorum facultate haberi potest, & exterius circum circa ipsum os. indurantur autem duplici præsertim de causa. Nempe aut ex immodica siccitate, aut ex infarctu materiæ: imprimis vero crassioris, qua repleta particula distenditur & indurescit. nam de tertia

tertia causa, quia aliquid à frigore concrescens induratur, mihi in præsentia meminisse opportunum minime videtur, vt pote quoniam, nunquam, aut rarissime ea de causa indurescunt labra vlceris. plerunque enim, ni fallor, fiunt calli in vlceribus, eodem modo quo scirrhi, quippe, qui aut ex infarcto frigido & crasso humore, aut ex calido quidem inter initia, crassiori tamen, atque mox deferuescente, digestisque tenuioribus & humidioribus partibus gignūtur, sicut quando inflammatio in scirrhum transit. fit tamen interdū ex importuno refrigerantium vsu, vt herisypelas in scirrhum vertatur. Sed potius duobus prioribus modis fiunt callosa vlcera: dum humores influentes in eas partes, nec excreti uel separati, ibi diutius retinentur: maxime uero si crassiores sint, atque ibi tum à calore natiuo, magis etiam ab extraneo, quo semper aliqua ex parte affecta sunt ulcera, tum uerò ui exiccantium medicamentorum, discussis paulatim tenuioribus & humidioribus partibus, ibi quasi durus tumor gignitur. Horum porro callorum, ut duplex potest esse condicio, ita duplex indicatur curationis ratio: in initio enim dum nondum exquisite induruere, sed indurescunt, & molliri & digeri ui medicamentorum possunt: at ubi exacte indurucrint, nequeunt hac curādi ratione vinci atterique. Sed tantum manuali operatione, ut pote si nouacula, aut cultelo abscindantur, aut si igne urantur, & hac ratione detrahantur. at si uel locus non admittat, uel ægrotus nolit uel nequeat ferre hanc operationem, medicamentis crustas inducentibus urentibusque perinde, ut ignis, inurenda sunt: hæc medici tum caustica, tum septica appellant. Sed de prima curandi ratione priorem sermonem habeamus, cæterum istius morbi ratio non est una & simplex, sed constat ex complexu duorum affectuū: nempe ulceris, & calli uel duritiei: & proinde medicamenta quorum usus ipsis curandis idoneus est, componenda sunt, habita semper ratione duorum scoporum, quæ nobis duo illi affectus offerunt. callus enim requirit tum mollientia, tum digerentia, ulcus uero detergentia & desiccantia: unde tum ea quæ in ulcus induntur, tum ea quæ desuper apponuntur comprehendētia sinum & ulcus, oportet mixtis facultatibus esse prędita, ut & siccent & detergant: sed præterea & digerant mollian.que. uerum quia plerunque cum indurantur, labra imprimis indurescunt, non cauitas & profundiores partes ulceris: ideo maior detersio & desiccatio necessaria est medicamentis quibus spacium ulceris repletur: maior uero molliendi

liendi & digerendi facultas illis, quæ comprehendunt vniuersum affectum locum supra posita prioribus. Nam cum labra, vel loca circa ipsa, quæ ad cutim solent pertingere, solent ad uritie occupari, magis poterunt ea afficere externa emplastra vel cerata medicamenta: ergo vlceri imponenda mihi illa maxime opportuna videntur, quorum superius fuit habita mentio. nempe id quod isis dictũ est ab antiquis, relata à Gale. quinto de compositione medicamen-
Cap. 3. torum per genera præsertim confecta eo modo, quo videtur Gal. solitus conficere, itemque illud quod apostolorum appellauit Auicenna. vel alia quæ cum his rationem similem habent. Ad atterendos tamen vlcerum callos, maiorem vim si recte uelimus vtriusque confectionem æstimare, videtur habere Auicennæ medicamẽtum, quod ipse apostolorum, vel veneris appellauit, quam isis. detergendi vero sordes & desiccandi, isis, quod & longę acrius est. Nam apostolorum accipit terebinthinæ, ceræ albæ, rhesinæ, piceæ singulorum drag. iiij. opopanacis, æruginis singulorum drag. ij. ammoniaci drag. iiij. Aristolochiæ longe, thuris singulorum drag. vj. myrrhæ, chalbani singulorum. dragm. iiij. bdelii. drag. vj. lythargyri drag. xi. bdelium ex aceto dissoluitur, coquitur vero medicamentum ex libris. ij. olei æstate, tribus verò hyeme. omnia quidem plus minusve siccant oleo excepto, & ferè etiam lythargyro. detergunt verò præcipue ærugo, deinde myrrha & Aristolochia, at terebinthina, picea, opopanax, ammoniacum, chalbanum, bdelium partim molliendi, digerendique insignem facultatem habent: præterea verò & attrahendi ex profundo. thus autem concoquendi: plurimum ergo poterit esse vtile medicamentum callosis vlceribus. roborandi tamen & repellendi, vel nullam, vel exiguam vim retinet, cum fere astringentibus careat. isis autem in hunc modum à Gal. ex sententia Critonis describitur. Guttę ammoniaci, salis ammoniaci, squammæ æris, æris, usti æruginis singulorum denarios viii. aluminis rotundi denarios. vi. Aristolochiæ, thuris singulorum denarios. viii. myrrhæ, Aloes, chalbani, singulorum denarios xii. ceræ denarios viii. colophoniæ terebinthinæ singul. denarios vi. olei veteris, aceti singulorum heminas duas, medicamentum magnam vim habet attrahendi e profundo. Nam ammoniacum, chalbanum, terebinthina, item & colophonia præter facultatem molliendi, & concoquendi, digerendique non parum etiam attrahunt è profundo; & omnia siccant, non minus etiam attrahunt ærugo, squamma æris & ęs ustum,

sal

sal ammoniacum, quæ & detergendi vim obtinent insignem. aliquã etiam habet myrrha, maiorem tamen concoquendi, tum ipsa habet, tum uel etiam thus: astringunt autem & subinde particulas roborant, fluxionesque repellunt alumen & Aloe: Epigonus verò succum marubii, quod & ipsum attrahit, & non parum detergit, & foreos a, quæ calorem aliorum potest aliquantulum temperare: confecto autem hoc medicamento in sinibus curandis bifariam vti possumus: sicut duplex potest ei us esse vsus. Nam & in fistulas, vel sinus iniici potest, & exterius apponi, iniicitur autem, vel linamentis, siue ut iuniores loquuntur, tentis coniunctis, aut per instrumenta paulo ante exposita eliquatus: præterea verò potest & lintheo extensus exterius apponi. Si quidem hoc modo vtamur cærato immiscendum est. nam & moderatiora hac mixtura fiunt id genus acria medicamenta, quæ raro ferri possent sola & immixta, vt pote quia eroderent carnem, fit autem eius cum cerato miscella secundum eam symmetriam, quæ magis videtur medico esse opportuna. Nam quo plus istius emplastri, & minus cerati simul commisceatur, eo acrius & fortius erit medicamentum: quò vero plus cerati, & minus emplastri, mitius & minus potens euadet: unde illud laudant quod & recentia vulnera posit conglutinare, & carnem generare, & cicatricem inducere. Sed id pro varia ratione illius mixturæ. nam eo modo magis minusque siccans, magis minusque detergens & itidem astringens fit: At vero si aut infundendum est medicamentum, vel etiam illinendum linamentis, oportet vt fluens & mollius reddatur: vnde erit aliquo oleo eliquandum quod magis erit medici scopo congruens. Nam si in fistula, uel sinu aliquæ sint inflammationis reliquiæ, uel principia, accommodatius erit oleum rosaceum, uel maturum, uel omphacinum: & id quatenus sit opus maiori repulsione & refrigeratione: sin autem humidior & sordidior, vt & digestione desiccationeque maiori & detersione sit opus, oleo veteri dissoluetur. ita & maior copia ad oleum emplastri, uel minor imponenda. Vnde dicebat Gal. quod aliquando una pars emplastri componitur cum duabus cerati, uel olei, aliquando tribus, uel pluribus. quo enim sordidior erit sinus uel ulcus, eo etiam ex minori cerato dissoluendum erit. & quo purior fuerit, eo etiã copiosiori cerato, uel oleo liquandum erit. Quando uero magis incaluerint & induruerint labra ulceris, quã ut speremus medicamẽtis digeri & atteri posse duritiem, tunc uel abscisione totius

illius

illius partis ferè erit agẽdum,qua ablata, vt vlcera recentia & cruẽta erit affectus curandus, vel si id minime liceat , medicamentis quæ caustica vel septica,hoc est vrentia,vel putrefacientia dicuntur à Græcis,res est tractanda,nostri chyrurgi interdum ægyptiaco dicto vnguento vtuntur,incisis prius, vel,vt ipsi aiunt,scarificatis labiis,sicuti præcipiebat Auicen.crederem quòd & isis sine alia mixtura posset illud præstare. ad hoc officium non ineptus esset vsus illius rubri pulueris quem præcipitatum appellant, cuius auctor fuit Ioannes de Vigo:fit autem ex sublimato hydrargyro, vel, vt nunc appellamus ,argento viuo .conficitur etiam medicamentũ ex calce viua assumpta ex nigro sapone.aliqui etiam cõponũt medicamẽtũ ex arsenico albo, quod sublimatũ vulgo appellant.quæ oĩa vrunt , & crustam inurunt;quæ deinde,aut butyro,aut alio molliente & concoctorio medicamento paratur vt cadat;deinde curatio instituenda pro ratione vlceris:vt tamen cum his causticis vtimur,illis sit desuper apponendum medicamentum refrigerans,& aptum ad arcendas inflammationes.possemus autem hoc loco multa eiusmodi describere medicamenta caustica , quorum copiosissima reperitur sylua apud auctores,qui hanc materiam tractarunt: sed mihi in præsentia hæc satis sint : properamus enim ad finem tractationis vlcerum:agamus in futurum de excrescente carne pręsertim molli in vlceribus.

De his quibus curanda sunt vlcera, quibus superexcrescit caro inutilis, quem affectum Gręci ὑπερσάρκωσιν appellant.
Cap. 15.

QVia vlceri interdum superexcrescit caro ; quem affectum ὑπερσάρκωσιν, Græci medici appellauere,esseque morbum auctę magnitudinis Gal.3.meth.sensit,qui sui detractionem indicat:sicuti cum ea deficit,esse per aggenerationem augendam:quamuis deinde vtriusque officii,nempe detractionis auctæ carnis,& aggenerationis,qua caua vlcera replentur & ad æqualitatem deducuntur, vt cicatrix commode illis obduci posit , non sit eadem ratio, quia solius naturæ,vt & superius monuimus,munus est carnem aggenerare:medici verò,vt ea amoueat, quæ naturæ possunt esse impedimento.contra vero res in carnis detractione se habet , quia ad solum medicum hoc officium pertinet,cum natura nihil ipsa in hoc posit.

posit. unde neque abre fuerit: si de instrumētis egerimus, quibus vti solent medici ad reprimendam & amouendam super excrescē-tem vlceri carnem. cum autem caro excrescat imprimis, vt Auicenna testatus est fen. 4. lib. 4. quando medicus procurat, ut caro generetur in vlcere antequam purgatum à sorde sit vlcus, & probè, quantum nempe satis sit, desiccatum: videtur inde sequi, ꝙ cā cur fiat hypersarcosis, sit redundans in vlcere excrementosus & su peruacuus humor: & proinde caro; quæ hoc modo accrescit, inutilis & vitiosa caro est, quæ propterea neque vnius est naturæ: sed potius diuersa, pro diuersitate excrementi exuberantis: Nam aliquādo superaccrescens hæc caro mollis madens & flaccida est: interdū vero durior & quasi callosa: ideo neque eadem erit ratio eorum instrumentorū, quibus & accretio reprimenda sit, & aucta detrahenda. ratio verò hæc diuersa harum differentiarum à diuersitate naturæ excrementosi humoris oritur, qui ad vlcus affluit. nam si tenuis & quasi aqueus, copiosus autem, generatur caro mollis, &, vt eam Hippo. tertio libro, de articulis appellat, mucosa, quam ex affluxu multæ humiditatis procreari ait ibidem Gale. si nautem sit confluxus crassiorum humorum, vt est crassa pituita, vel melancholicus humor, vt potius sordidum quam ichorosum sit vlcus, caro callōsa & durior ibi generatur, quo modo & calli alibi gignuntur; euaporantibus nempe partibus tenuioribus. Longe facilior autem est carnis detractio, quæ mollis sit, quam eius, quæ callosa, sicut & illius quæ non plurima est, quam illius quæ plurimum excreuit; sed præterea quoniam, vt inter initia probauimus, ab vsu indicantur & eliguntur remedia, vsus verò pendet à primis illis indicationibus, quæ tū à natura & magnitudine affectos depromi solent, tū à natura particulę: ideo sicut horū amborū multiplex est differentia: ita & necesse est, multiplicem esse differentiam eorum instrumentorum, quibus in remouenda hac inutili carne medicus utatur. quandoq; enim medicamētis, interdum vero ferro igneque, & quando medicamentis negocium transigi posse videtur: interdum quidem acrioribus & fortioribus vti necesse est: non nunquam mitioribus & faciiioribus, atque id tum ratione magnitudinis & difficultatis morbi, tum etiam ob naturam ipsius corporis, quod aut mollius & tenerius est, aut durius: itemque quod aut acriori, aut obtusiori sit sensu. Et cum docuerit Hippo. ad officium medici imprimis pertinere, ut citius quidem, quam fieri potest, sed suauiter & quanta muno-

Cap. 4. Cap. 10. Cō. 65. 66

nori potest molestia morbos curet, atque ut iuuet; minime vero nocat, in vlceribus vero curandis dolores & morsus: præter quam quòd ægrotantes cruciant, vlcera etiam irritant & fluxionum subinde que inflammationum in causa sunt: & cum ad detrahendam supere xcrescentem in vlceribus carnem, sit opus his medicamentis,
Cap.6. quæ vt tertio methodi docuit Gal. vehementer siccent adeo, vt hâc ratione proxima illis sint, quæ cicatrici obducendæ idonea sunt,
Cap.14. quæque etiam vehementer detergant, & pleraque id genus medicamenta, vt idem. 5. de comp. med. per gen. calida sint & acria & proinde mordacia: recte cõsulunt, qui aiunt, ut si citra morsum transigi hoc negotium posit, abstineamus ab illis quæ mordent. quòd si necesse sit acribus & mordacibus vti; ita paratis vtamur, vt quatenus fieri potest, temperetur, & moderatior reddatur acrimonia mordacitasque: in qua quidem re præstanda consideranda sanè erit medicamenti natura primum: deinde verò conferenda cum natura, tum corporis, tum etiam particulæ, quę vlcus habet, æstimata nẽpe duritie, vel mollitie eius, sensus acrimonia, & hebetudine. præterea & aduertendum, an in vlcere aliqua adsint initia, vel reliquiæ inflammationis, vel etiam sit aliqua suspicio eius superuenturæ. qa istiusmodi medicamenta: si insignem haberent detersionem, aut desiccationem, irritarent vlcus, & inflammationem augerent: vnde in his fortasse, qui non possunt ferre acriora medicamenta, non absque ratione esset dictum in libello de theriaca ad Pisonem, posse Aloem exiccare supercrescentem in vlceribus carnem. Sed magis particulatim rem hanc tractemus. in vsu itaque plurimo nostris his temporibus & præcedentibus est alumem, quod rochæ vulgo dicitur, combustum: Nam dum vritur, fit minus mordax, & hoc medicamentum etiam mulieribus familiare est, quo nonnunquam solo, interdum vero ex Auic. consilio illi bolum armenam admiscent: efficax sane medicamentum, quando multa non fuerit caro, quæ super accreuerit, neque callosa: in eodem ferè ordine est, & illud, quod vulgo alumen zuccarinum vocant: est autem medicamentũ non simplex: sed ex multis compositum, & priori minus mordax. quod conficitur ex non vsto alumine trito subactoque aqua rosacea, & albo oui, ex quibus acrimonia vel mordacitas aluminis non parum delinitur. quidam hermodactilis tritis & cum fece vini, quã tartarum vocant, mixtis vtuntur. vtilis etiam est vsus cineris conchiliorum, vel eorum piscium, qui testacei sunt, vel testa claudun-

tur,

tur, vt sunt ostrea, buccinæ, purpuræ, & id genus alia quando com buruntur & in cinerem, vel puluerem vertuntur. eius enim meminere antiqui ferè omnes. Quidam autem chyrurgi vt quoquo modo ægrotantes decipiant, præsertim pueros & timidas mulieres, excerpunt ex tritis & laceris lintheis panniculis fila, easque in muria, aut ex decocto al uminis macerant, moxque exiccant ad hos vsus. His fortiora sunt misy, sory, difriges, chalcitis, atramentum sutorium, sandaraca, de quibus superius fuit habitus sermo. In fortioribus etiã sunt ęs ustum, squáma æris, flos æris & ærugo: Sed vt sæpius ex Gal. sententia monuimns, hęc ita parari possunt, vt & magis & minus acria sint. si enim vrantur, minus quidē acriæ sunt, non tamen minus desiccant. & si exquisite prætereа lauentur, adhuc minus acria & magis mitia redduntur: Composita quoque medicamenta, quæ ex his conficiuntur, hoc officium possunt præstare, sicut sunt viridia vnguenta, vel emplastra, vt illud quod liteem appellari diximus, & damascenum, & apostolorum, & Isis, tandem & ægyptiacum. Iam enim declarauit Galenus quòd eisdem sæpissime medicamentis vti possumus ad agglutinandum vlcera & ad aggenerandam in eisdem carnem, & ad cicatricem obducendam, & tandem etiam ad detrahendam & consumendam excrescētem in vlceribus carnem: quamuis enim diuersos medicamentorum ordines & rationes, vt superius docuimus, hæc requirant: possumus tamen medicamenta hæc ita, additis, aut detractis illis, quorum mixtura, aut mitescit & obtunditur, eorum vis & acrimonia, aut intenditur & exacuitur, parare vt differentibus illis muneribus possint pro diuersa eorum symmetria accommodari: Vnde vt diximus, vel ipso etiã ægyptiaco interdum carnem excrescētē reprimimus, & carne vlcera replemus, & agglutinamus & cicatricē inducimus. Quæ omnia a Gal. & 3. meth. in vniuersum: & primū de comp. med. per gen. de diachalciteos emplastro demonstrauit, & 2. de viridibus emplastris, & 4. ēt de Iside & de alijs. pręter autē hæc sunt ad hos scopos non inutilia multa medicamēta arida, tū simplicia, pręsertim vero illud cuius ante meminimus, nēpe quod iuniores mercurium præcipitatum appellãt, & apud omnes chyrurgos in p̄sentia est in multo vsu: quodq; & ipsum si lauet mitius redditur, tū pastillorū multæ differētię, q̄ antiquis in frequēti erãt vsu, vt sunt Andronis, Pasionis, Polijde descripti a Gal. 5. de cōp. med. per gen. nostris autem temporibus Andronis pastilli ubique ferè

Z parati

parati reperiuntur de quibus etiam superius nos sermonem habuimus, prętereà vero & pastilli ex carta combusta: Interdum vero adeo excreuit caro, & illa adeo callosa & maligna, vt sit opus causticis septicisque medicamẽtis eã auferre: vbi multi in p̃sentia vtuntur oleo ex atramento sutorio, quod ex viriolo vulgo appellant, aut oleo, vel aqua sulfuris: sępe etiam ad ferrum transire & ad ignẽ necesse est; nempe eam rescindendo, vt de calloso etiam vlcere paulo antea diximus, aut candenti ferro inurendo. Sed quatenus ad vsum horum medicamentorum, quæ mordent & exedunt pertinere potest, est id aduertendum, quod cum pleraque: immo omnia calefaciant irritentque locum: in causa interdum esse poterunt concitandi fluxiones, & accrescendi inflammationes: quapropter hoc imprimis perito & prudenti medico attinebit, vt his periculis se opponat vsu eorum medicamentorum, quæ refrigerent & repellant imminentęs fluxiones. sicuti si vel panniculus aliqua aquá, vel succo alicuius herbæ huic rei idoneæ, prius immersus post appositos exedentes pulueres, vel alia medicamenta, desuper apponatur comprehendens vlcus vniuersum. aquæ uero, uel succi sint solani, plantaginis, polygoni, semperuiui, herbę lichenę, quam hepaticam uulgo appellant: Sed & oxalidis & id genus aliarum. Vel emplastrum aliquod unguentumuè refrigerans. Nam, & uires diutius seruabit. ad quẽ usum utilia essent albũ unguentũ ex cerusa cõfectũ, uel simplex, uel qđ cãphoratũ appellãt, itẽq; diapõpholigos, vt nũc appellãt, ex thucia, aut ex plũbo usto & loto. nec minus utile esset id qđ ex succo solani dicit, de quo sumus suo loco sermonẽ habituri; uel quodpiam aliud istius naturæ; neque pręter rõnẽ esset, si circum circa ea illinerentur, quę à iunioribus defensiua appellantur: de quib. superius lõgus ẽt est habitus sermo. Reliquũ aũt est ut de causticis uel urentib. agamus medicamẽtis, quæ septica dicũtur hoc est putrefacientia medicamenta, cum eorum usus sit interdum illis medicis necessarius, qui in ulceribus istiusmodi, fistulosisque & putridis, præterea & multis tumoribus præter naturam curandis uersantur.

De compositione & usu eorum medicamentorum, quæ caustica quęque septica: hoc est urentia & putrefacientia dicuntur; Cap. 16.

Sunt quidem proxima qualitatibus & uiribus medicamenta, quæ caustica Gręce, hoc est urentia, quęque septa, uel septica, hoc est putrefacientia dicuntur: non tamen eandem omnino naturam, & rationem

rationem habent. Nam caustica illa proprie dicuntur: quæ carnem, vel alias similes partes perinde ferè vt ignis exurunt, relicta crusta in exusta parte, illi simili, quam ab igne inuri solet: Vnde escharotica etiam medicamenta dicuntur: quasi crustam inducentia: escharam enim crustam ab igne excitatam Græci appellauere. quæ vt testatur Gal. nihil aliud est, quàm pars exusta carnis, quę cõsumpto proprio & natiuo eius humore, relictis tantum terreis partibus, induruit, & quasi in carbonem, vt in combustis lignis fit, conuersa est. vt ergo ab igne, ita & ab igneis medicamentis exiccatur, immo quasi vritur, & dissipatur natiuus carnis humor & calor, quæ ab illis tãgitur, & in crustam duram conuertuntur partes crassiores & terrestriores. Vnde hac ratione corrumpunt partes quas tangunt, & ad interitum deducunt: constant siquidem ignea imprimis terreaque natura. Septica vero medicamenta improprie sanè dicuntur putrefacientia, quia putrefactio fit a calido cum multa humiditate, quam cum natiuus calor regere nequeat, externus corripit, & extincto, vel potius digesto natiuo calore, mixturam dissoluere nititur: atque ita per putrefactionem extinguuntur, & intereunt mixta corpora. consequitur autem putredinem, quasi proprium eius symptoma foetor. Vnde proprie putrefaciunt, ea medicamenta, quæ calida & humida sunt. Quę autem σηπτὰ, vel σηπτικὰ a medicis Græcis quasi putrefacientia dici solent, ea calefaciunt & desiccant, cum partium tenuitate, vnde carnes & alias etiam partes quasi colliquant, & natiuum calorem corrumpunt, vt quasi cadaueris partem eas relinquant, neque alioquin crustas inurunt: neque cum dolore id agunt: & id quia neque ita terreæ, neque ita crassę substantiæ sunt, sicut caustica seu vrentia medicamenta, quæ crustas excitant. hæc enim cum dolore fixo propter substantiæ crassitudinem, ac si infixus loco esset stipes, cruciant. propterea ergo quod citra dolorẽ & citra crustã colliquãt & corrũpũt extingũtq; partẽ cui inhęrent, sicuti & ea, quę putrefaciũt verè proprieq; ab effectus quadã similitudine putrefaciẽtia dicta sunt: Hoc tñ tẽpore chyrurgi hęc cõfundunt & cauteria tã ea quæ proprie caustica sunt, quã illa quę septica, vel putrefaciẽtia ab antiquis dicebanẽ appellãt. Sed de his magis particulatim agamus & eorũ materias: pręsertim vero illas, quę in maiori usu sunt, exponamus sunt autẽ in ordine vrentiũ, vel crustas inducentiũ medicamentorum ex simplicibus, mineralia ea de quibus multa sæpe facta est mentio: nempe atramentum sutorium, quod chalcan-

 thum

thum Graeci vocant, chalcitis, mysi, sory, siue illa vsta sint ait Gal. 5. meth. siue citra ustionem illis vtamur. praeterea vero calx viua. in his nonnulli vini & aceti fecem si crementur posuere. Imprimis vero Dioscorides, & in his eisdem aeruginem esse ponendam arbitrarer. septica autem, quae à Gal. 5. de simp. medicamentorum referuntur, sunt auripigmentum, vel vt Graeci arsenicum appellant, sandaraca, quae similis ferè generis cum arsenico est: de sandaraca autem graecorum loquimur. praeterea uero & chrysocolla, sed & filiculam ex herbis Gal. dryopteria appellat, aconitum, & pithyocampe. nisi quod hoc est animaduertendum, quòd sicuti nostri iuniores caustica cum septicis vbique ferè cõfundere videntur; ita & Gal. nam quamuis ea ita mutuo distinxerit vt caustica & crustam inducant, & crassiorum partium sint, & citra dolorem non vrant. Septica autem omnino neque crustam inducunt, & citra dolorem eliquant ferè carnem, & inter septica medicamenta in principe loco arsenici, vel auri pigmenti meminit 5. de fac. simp. med. 9. tamen libro illud caustica esse facultatis ait, quemadmodum & sandaracam. in horum putrefacientium ordine existimarem ponendum oleum illud, quod ex atramento sutorio fieri solet, inuentum alchimistarum: item & oleum, vel aqua sulfuris: Nam ex modo quo conficiuntur, tenuitatem partium suarum acquirunt, vtpote quia terrae partes separantur, & aquam etiam illam acerrimam, ex qua fit sapo, & illam etiam qua vtuntur, qui aurum ab argento separant, & quaecunque alia his similem habent virtutem. puluerem autem, quem praecipitatum appellant, potius in ordinem cauteriorum redigerem. Sed hoc longe maiori consideratione dignum, quod ad vsum eorum pertinet, nempe quod similibus medicamentis, quae vel caustica, vel septica appellamus, multiplici de causa medici vti solent. Nam aliquando ad aperiendos abscessus, sicuti in illis, qui incisionem & ferrum timent, aut interdum nimirum sanguinis effusionem, timemus propter multas, magnasque venas in loco in quo incisionem moliri oportet, aut praeterea vt putredo serpentium & depascentium vlcerum rosioque & pastio reprimatur, & tandem superetur. aut etiam vt sanguinis eruptionem ex insigni aliqua uena, uel arteria refrenemus & intercipiamus: praesertim si profundior illa sit, ut neq; medicamentis, quibus sanguinem fluentem sistere & suprimere solemus quicquam agere potuerimus, neq; uinculis, neq; ligaturis &

fasciis:quod imprimis contingere solet in corrosiuis vlceribus. nã aut candenti ferro, aut causticis medicamẽtis inurimus locum.cru sta.n.quæ ex vstione inducitur, cooperculi vicem supplet, quod exitum sanguinis prohibeat,donec superexcrescens in vlcere caro, verum & naturale illi fiat operculum.& quia hoc; si insigne sit vlcus,breui tempore fieri nequit,quantum possunt procurant medici,vt crassior duriorque excitetur crusta,quo diutius ibi possit manere. alioquin enim si cito ante genitam carnem, quæ cooperiat & consolidet locum,cadat crusta, deterius quã prius,vt 5.methodi docuit Gal.semper res se haberet. quia cum crusta nihil aliud sit, quàm illius loci exusta caro,cũ illa cadit, foramẽ maius euadit: & proinde consuluit,vt illis causticis ad hoc munus vtamur,quę proprie caustica & escharotica appellantur,potius quàm septicis.quę, licet carnem corrumpant,duram tamen crustam non excitant. illa verò sunt imprimis huic officio commoda, quæ præter vrẽdi vim, insignem etiam astrictionem habent.vt atramentum sutorium vstũ vel non vstum,chalcitis,mysi, sory. longe etiam magis quàm calx viua,quia crusta quæ ab ea inuritur,citius cadit, quàm quæ ab aliis, quæ præterea insigniter quoque astringunt. insuper & tertio neq; omnino hoc prætermittendum,quod idem Gal. videtur aduertisse 7.de simp.med.fac.vbi de cedro & eius oleo, quod cedręam antiqui appellabant,sermonem habet: Nempe quòd medicamenta,quæ vim habent eliquandi carnem ,siue ea sint vrentia proprie, siue putrefacientia,non easdem vires habent.Nam alia maiores, alia minores,quod ipsæ cedriæ,vel cedręæ,exemplo docuit ibidem: ait enim quod vim quandam habet liquandi mollem carnem,duriores tamẽ particulas nequaquam: vnde cadauerum carnes à putrefactione seruat,vt pote quæ possit humorem earum vnde essent putrefaciẽdæ exiccare.multa vero sunt septica,vel vrentia medicamenta,quę etiam cadauerum carnes ,ubi diutius illis hæserint, eliquare & putrefacere possint,vnde in his multi ordines,siue simplicia sint, siue composita, obseruari possunt. quæ obseruatio non erit parum vtilis ad id, vt possit medicus aptare hæc medicamenta tum affectibus: nempe pro ratione eorum magnitudinis vel paruitatis, cum extremis morbis extrema, vt docuit Hippo.remedia opportuna sint: tum etiam corporibus. Nam corpora molliora leuioribus & facilioribus possunt facile cedere.duriora vero & solidiora non vincuntur nisi à fortiori-

bus & acrioribus. præterea vero aliqua perspicacissimi & acerrimi sensus sunt, quæ ferre sine magna noxa & cruciatu acriora medicamenta nullo modo queunt. alia vero obtusiora sunt, vt hæc facile tollerent. Sed de hoc medicamentorum genere magis particulatim sermonem instituamus. & quia simpliciora medicamenta huc spectantia, si non omnia, saltem quæ in maiori vsu fuere singilatim paulo antea fuere exposita, & aliqua etiam factitia, quæ & si vires habuerint ab alijs pluribus, per quæ dilabuntur, vel excolata sunt, ferè inter simplicia recensuimus, quia illis quasi simplicibus in compositione vtimur. Sicut aqua prima, ex qua saponem conficiunt, eam in oleum, dum coquitur, infundendo. fit autem aqua illa ex viua calce, & cinere, vel sale, ex qua cum lapidibus rotundis e fluminibus detractis ac exquisitissime tritis vitra conficiunt; ex cinere ergo & aliqua ēt parte illius salis quod alchali Arabes vocant, & ex viua calce aqua desuperaffusa aquam parant ex qua, ut dixi, fit sapo, quæ acertima est. affusa enim in has materias, ab illis vniuersam eam igneam substantiam vel facultatem, quam Aristo, vt & Gal. testatur, empycema vocabat, abluens fit admodum acris, vt ferè exurat & liquefaciat carnem, quā attingit & diu madefacit. aliqui verò quibus fortasse nō est copia cineris illius herbę: vtuntur cineribus illis, quibus tinctores utuntur, ex quercu, vel cerro. nonnulli hanc aquam, quā vulgo chirurgi capitellum vocant, adeo coquunt, vt tandem crassescat & condensetur in quandam quasi gypseam substantiam, & illa vtuntur pro ruptorio medicamento, vt illi loqui solent. tritum enim uel ex saliua, vel ex modico sapóne, vel melle exceptum, & inclusum calici ex cortice auellanæ, uel cera ne defluat & lędat partes alias, apponunt loco qui inurendus est, uel rumpendus, & breui tempore imprimit, & opus suum perficit, & ualidum admodum medicamentum est. alij, cum similibus medicamentis fuerit opus, promptum statim habent hoc, accipiunt uiuam calcem tritam, & cum nigro sapone commiscentes emplastrum, & ipsum acre & ualidum conficiunt. alij tantundem auri pigmenti quantum calcis & ex eodem sapone medicamentum eodem modo conficere soliti sunt. ualentissima sanè medicamenta. Sed ni fallor, fortius his omnibus & acrius est, id quod argentum sublimatum appellant alchymistarum inuentum, quod ex hydrargyro, vel ut nunc appellant, argento uiuo

uo, & sale ammoniaco, dicto simul mixtis, & ex alembico sublimatis conficitur, perniciosum alioquin medicamentum, ut pote quod exedat exuratque. illud autem alijs admistis, quæ aliquantisper leniant & reprimant acrem & perniciosam uim, tum ipsius, tũ aliorũ caust icorũ, ualidorũque medicamentorum componunt. & licet uariæ fiant ex his compositiones: ego tamen quarundam mentionem faciam, quæ possint tanquam exempla modum compositionis communi quadam ratione insinuare. Hoc quidem inter ualentissima habitum à multis est, sicuti omnino efficax admodum est. accipit autem lytargyri, hæmatitis, lapidis chalchanti, quod uitriolum romanum appellant, singulorum drag. ij. argenti istius sublimati drag. ij. s. quibus simul tritis, conficiunt aridum medicamentum inspergẽdum loco, ubi eo sit opus, super addito alio aliquo emplastro uel unguento panniculo extenso, a quo contineatur, quodque inflammationem aut calidiorem intemperiem possit arcere. Alii medicamentum liquidum ad consistentiam aqueam conficiunt in similem modum: accipiunt sublimati istius argenti, exempli causa, dragmas ii. aluminis communis dragmas v. aquæ rosaceæ, vel plãtaginis, uel alterius similis, dragmas vi. simul omnia ad medietatem coquantur. Aliqui aquam mirifice urentem & exedentem ex destillatione ad alembicum more alchimistarum conficiunt; cuius materia hęc est: accipiunt atramenti sutorii partes duas, aluminis rochæ appellati partem vnam, salis nitri partem mediam. prius tamen atramentum & alumen coniecta in testaceum uas ad ignem calefaciunt, nõ tamen eatenus vt rubefiant, sed quatenus digestis tenuioribus partibus ui ignis exiccentur: mox extracta in vitreum instrumentum, in quo solet fieri destillatio addito nitro iniiciunt, & apposito altero quod capellum vulgo dicunt, & subiecto eo uase quod recipiens nuncupant, oblinitis tamen solito luto optime comissuris, & subiecto igne mediocri, procurant, ut destillet inde aqua, adhibita ignis ea moderatione, quam ars illa requirit. validissimum euadit medicamentum perinde ferè, vt oleum ex calchanto, vel ex sulphure. Fiunt prętereà & uariæ differentię pastillorum, uel trociscorum, & aliquorum auctores fuere prisci Græci, ut sunt trocisci Andronis, Mesue, Passionis, quorum Galenus sæpe meminit præsertim uero, qninto de compositione medicamentorum secundum gene. ibi & eorum confectionem describit, aliquo-

rum Arabes, qui alcalicon &c. . . . appellantur, & ab eisdem eorũ describitur confectio. Aliqui etiam a nostris recentioribus sunt inuenti, in quibus recensendis nolumus esse longiores & nimium temporis conterere: sed duntaxat illis expositis, qui his temporibus a multis plurimum laudantur, & in Ioannem de Vigo celebrẽ hac tempestate inter chyrurgos auctorem, referuntur. Accipiunt autem panis fermentati quatuor vncias, argenti purissimi sublimati singulorum vnciam, minij semunciam. panis optime ex aqua rosacea, vel cucurbitæ vel alia simili maceratur & diluitur, ac deinde tria illa in tenuissimum puluerem redacta pani inspergantur, & simul mixta subigantur, & mox fiunt pastilli, vel trocisci diuersæ magnitudinis, qui siccentur in tepido clibano, & ad vsum seruentur.

De medicamentorum ratione quę in curandis affectibus neruorum ad solutam continuitatem attinentibus in usum solent uenire. *Cap. 17.*

ME non sane præterit consueuisse iuniores pręsertim qui istius artis professores sunt, seorsim & propriis capitibus agere de verminoso vlcere. præterea vero & de illis, quæ aliqua intemperatura in vlcerato loco contracta difficilem curationem habent. nos vero, quia in maius volumen, quam voluissemus excrescit tractatio, longitudini parcentes hæc omnia summatim percurremus: quia neque etiam longior horum explanatio videtur esse necessaria. nam vt à priori incipiamus, vermes non gignuntur nisi ex putredine, vnde illa curatio, qua nitimur putrefactioni resistere opportuna etiam erit ad prohibendam vermium generationem: sicut deinde illos genitos interimunt amara omnia, sicut aloe, succus absinthii, marubii & tandem omnia amara. Intemperatura vero, in quacunque parte sit, contrariis corrigenda est. Vnde fomenta, olea, cataplasmata, emplastra, vnguentaque & cerata, quę secũdum suas qualitates vlcerum intemperaturis erunt aduersaria, opportuna & vtilia erunt ad eas tollendas: Quare longe maius operę pretium nos facturos existimauerim, si statim de ratione curandi per medicamenta eos neruorum affectus, qui in soluta continuitate essentiam habent, sermonem in præsentia instituamus, pręsertim vero quando ab externa causa & pro catarctica ortum & occasionem

habent,

habent, & imprimis de illis agemus differentiis, quæ aut a diuersa figura instruméti, aut diuerso quo inferuntur modo. nã quãdo vulnus, aut ab acuto telo & punctim infligitur, & punctura nerui dici solet, aut ab incidente, & cesim, & vulnus illud appellamus neruorũ, quãuis sit generalius vocabulum. Item quando hoc modo ceduntur nerui, aut per transuersum vniuersus neruus rescinditur, aut non vniuersi fit abscissio: sed tantum secundum partem, sicut & per longitudinem, neruus quandoque inciditur. prçterea uerò aut sauciatus neruus apertus & detectus est, aut ꝓfundus & occultus. per has ergo distinctiones: si quis hçc neruorum vulnera, vel vlcera recte curaturus est, & curandi rationẽ & medicamentorũ naturã & vsum metiri oportet. nã punctura malum est, quod maius affert periculũ, cũ illã facilius soleant sequi dolores & conuulsiones: prçsertim si altum sit vulnus: postea illi proximum est vulnus, quantũ ad discrimem pertinet, quod per transuersum neruum fuit inflictum: si prorsus non fuerit recisus. sed secundũ aliquã duntaxat partẽ, quia cũ omnino præcisus est neruus, res ferè periculo caret, nisi quòd pars ea cui neruus inseruiebat sensu, vel motu destituta remanet, nec aliam curandi rationem desiderat, quam vulnera alia recentia & cruenta: Sed cum non est totus neruus recisus, fibræ quç recisæ non sunt ab illis quç sectæ sunt, læduntur, vtpote quç fiunt & ipsæ inflammationis participes: illa ab incisis ad integras trãseunte: propter integras autẽ facile accersitur neruorum distẽtio & conuulsio, minoris momenti vlnus est, secundũ fibrarũ longitudinem illatũ. maioris vero periculi ratio, quatenus ad rationẽ vulneris pertinet, ex duabus occasionibus, uel forrasse tribus pendet: primũ quidẽ ex dolore, qui & causa & comes plerunque inflãmationis esse solet: quique facilime in neruorũ læsionibus uel maximus solet excitari, & illud ob insignẽ eorũ sensum, dolorẽ uero & inflãmationẽ: imo insignes noxas omnes ferè, cõuulsio sequi solet, propter maximum neruorum cum cerebro nexum & consensum. alterum uero periculum, quod in neruorum plagis impendet, ex frigore occasionem habet. frigus enim ut Hipp. 5. aph. testatus est, summe neruis & spinali medullæ aduersarium est. Vnde Gal. 3. de comp. med. secundũ gen. historiam refert cuiusdam, qui cum in neruo uulnus haberet, & recta curandi ratio esset alioquin adhibita, bene usq; ad quartã diẽ, & citra dolorẽ & inflãmationem se habuit: Sed cũ ab urgẽti negotio coactus domo fuisset egressus, in aereque frigido diu degisset,

digesſit, domum rediit totum membrum vſque ad ceruicem con uulſum deferens non ſine vehementi dolore. Tertium vero periculum eſt putrefactio, quod periculum præſertim in chordarum vulneribus, quas tendines antiqui appellabant, contingit. quæ & ipſa ad vulnera neruorum referri poſſunt, cum magna ex parte ex nerueis fibris contextæ ſint. facile ergo putreſcunt, atque vicinas partes putredine afficiunt. Sed agamus primum de vulnere punctim illato ab acuto aliquo inſtrumento, vt ſunt acus, vel pugiones acutiſſimi: in his enim maximum eſt periculum, quod in hoc conſiſtit, quòd vbi neruus punctus profundior eſt, & anguſta admodum eſt, & quaſi cęca via per quam effluere aut exhalare oporteret virus, aut ſanies illa tenuis quæ præcipue in ſauciatis neruis generari & & congeri ſolet, illa nequit effluere. quo fit vt dum continetur aliquo tempore, diſflarique & tranſpirare nequit, acrior iuxta neruum male affectum mordens & pungens, dolores vehementes, & ſubinde inflammationem concitat. vnde ſumma curationis vniuerſa in hoc ſita eſt, vt arceamus inflammationem, quod nequit, niſi remotis illius cauſis, fieri: cauſa verò inflammationis eſt fluxio humoris ad affectum locum concitata à dolore. obſiſtendum ergo & prohibendum, quo minus dolor fiat, & fluxio exoriatur. fluxionem verò inhibemus euacuatione corporis reuulſionibusque, vnde in his, qđ ad tuti ab inflãmationis timore ſimus, tenuis admodũ victus imprimis eſt neceſſarius, & abſtinentia à vino. Nam Hippo. eſt ſententia in aphoriſmis, quod vbi morbus ſtatim extremos labores habet, ſtatim tenuiſsimus victus inſtituendus eſt. extremus autem labor eſt conuulſio quam plurimum timemus in his affectibus. Meſue vero dixit vinum per ſe oculis & neruis nocere. Sed & niſi aliquid magni momenti, vt ſunt vires & ætas obſtet, ad vacuationem pariter & reuulſionem vena erit ſecanda: ſed & purgandum erit corpus: ſi vitioſis ſcatere humoribus videatur. nam & hæc in illis vulneribus recenſenda ſunt, in quibus vtilis eſt purgatio: ſi Hippo. in libro de vlceribus & Gal. quarto methodi credimus. Sed hæc ita ſummatim percurrenda ſunt, vt quæ ad primum noſtrum inſtitutum non videantur attinere, ſed potius ad rationem & procurationem uniuerſi corporis. De localibus ergo & exterius adhibendis remediis agamus. cum ex ipſo ulcere maxima omnium malorũ occaſio ſit, quando eo quaſi obcæcato, nequit extra effluere uel ęſtimare ichor ſanieſue, ex puncto neruo, incumbere imprimis oportet,

tet, ut apertum & liberum exitum & exhalationem paremus, quod & opere manuum & medicamentis erit præstandum. nam incisione cutis, ut tertio de compositione medicamentorum secundum genera & sexto methodi docuit Gale. & aliarum etiam partium vulnus erit aperiendum dilatandumque: sectionem vero moliri ad duos angulos rectos, ne iterum facile claudatur idem docuit. Medicamentis præterea agendum erit, quæ possint ex alto saniem extrahere, & in his impræsentia instituamus, vt pote quę primario ad hanc tractationem spectent, de eisque primum agamus in vniuersum: mox uero, & particulatim. Ea ergo medicamenta, commode hanc attractionem præstare poterunt, quæ modestam vim calefaciendi & siccandi habent, sine dolore tamen & molestia, & huic muneri accommodatissima erunt illa, quæ tenuis substantiæ sunt. hæc enim facile possunt suis tenuibus partibus se in profundum indere, atque saniem inde extrahere citra vllam molestiam, quippe quæ neque etiam mordicent: Hæc ergo est medicamentorum natura in vniuersum, quę curandis neruorum ulceribus, præsertim vero puncturæ, quam maxime idonea sunt. Particulatim vero Galen. cui posteriores omnes subscripsere, omnibus aliis medicamentis, quæ ad curandos pūctos uel vulneratos neruos utilia sunt, resinam terebenthinam præfert, nam moderate calefacit & desiccat, circa morsum, & est tenuium partium, sed quia non vbique huius copia potest haberi. & vt idem Gal. sæpe testatus est, huic proxima & ferè similis est laricea, præsertim vero illa eius differentia, quæ terebinthinę, & substantiæ ratione & colore, odoreque similis est, ita, vt promiscue penè nos altera pro altera posse uti confessus sit: ideo cum terebinthina hanc in eodem ordine ponendam censemus. Deinde vero in secundo fere loco ab eo ponitur propolis, quę est sordes quædam in aluearibus reperta cęræ similis, quam quidam vulgo cęram uirginem appellant. hanc vero: si durior fuerit, pauxillo oleo molliendum esse ait. non inutiles autem pręterea futuras & resinam liquidam ex figulinis, & eam quę frictę dicitur, & abietinā interdum & strobilinam censendum est. sed præcipue hęc duriori bus corporibus magis apta erit, vt quę calidior & siccior sit. Hoc tamen aduertendum, quod in corporibus tenerioribus, vt essen delicata corpora: pręsertim puerorum, mulierum, & eunuchorum, & eorum qui vmbratilem & otiosām vitam degunt. hęc satis esset. poterunt, & hoc quantum pertinet ad naturam ipsorum corporum.

rum. Quatenus ad differentias vlceris pertinet: in vulnere non cęco sed aperto & vbi neruus sit detectus nō occultus, hæc quę nūc proposita, sine alterius acrioris & valentioris medicamenti mixtura idonea vtiliaque sola esse poterunt: verum si corpus siccius duriusque erit, aut si neruus profundior, & minime detectus, verum occultus: his aliquid erit addendum, quod valentius sit, vt facilius vis medicamenti eo perueniat, & saniem latentem in alto desiccare vel extrahere possit. solebant autem antiqui terebenthinæ, vel aliis nuper expositis immiscere aliquantulum euphorbii: præsertim vero Gal. qui profitetur vbiq; se primum fuisse inuentorem au ctoremque istius rationis curationis in istis vlceribus. minorem antem vel maiorem copiam immiscebat, pro ratione corporum, aut profunditatis vlceris, aut vigoris ipsius medicamenti: nam quo corpus durius & siccius est, eo copiosioris euphorbii mixtura erit opus: ita quo magis in profundiori & magis occultus erit affectus neruus, eo etiam valentius medicamentum erit magis oportunum. Nec minor medicamenti ratio consideratioque habenda. nam quā to recentius & magis nouum erit euphorbium, eo vires in illo ma iores erunt. dum enim inueterascit, vis eius obsolescit & elanguescit; & proinde si recens terebinthinæ immiscendum est, minus im miscere oportet, plus verò, si vetustius. verum adhuc magis parti-
C6.65.6 culatim res est tractanda. Ait ergo Gal. meth. 5. non cognouisse me dicamentum in his neruorum affectibus quod hoc esset præstātius, cuius ipse fuit auctor. accipit autem terebenthinæ, picis: singulorum partem vnam, ceræ vero duas. interdum autem ex altera tantū earum & cera medicamentum conficiebat: præsertim vero ex tere binthina. quamuis si interdum deesset eam habendi facultas, fricta, aut abietina, vtebatur. addamus nos & lariceam, quandoque vero strobilinā, sed tantum in durioribus corporibus. hoc ergo erat illi præcipuum medicamentum, quo citra alterius mixturam vteretnr, in mollioribus corporibus, vel in apertis vulneribus, & detectis neruis. in durioribus verò & profundis: præsertim in puncturis, il li addebat euphorbium: varia tamen vt diximus symmetria, pro diuersa illorum ratione, quæ nuper esse consideranda dicebamus. nā si recens fuisset euphorbium, & mediocre medicamentum fuisset compositurus, & resinam liquidam haberet, illud tritum & tenui cribro excussum reliquis prius elequatis iniiciebat, tantum autem vt duodecimam ceræ partem ęquaret, aut tantum plus hoc, quantum

tum videbatur esse opus validiori medicamento: tertio autem de comp. med. secundum genera Gal. hoc modo medicamentum cõponit ad neruorum vulnera, valde idoneum utileque, præsertim vero vbi timemus ne plaga clausa & obcæcata sit. accipit euphorbii recentis partem vnam, tres ceræ, duodecim olei. mollius enim & magis fluens erit hoc medicamentum priori. vnde facilius poterit fluens penetrare in intimiores vlceris partes, vel etiam angustas, & inde saniem extrahere, & propterea magis aptum puncturis, & occultis plagis. Quamuis autem hæc horum symmetria optima sit, & plerunque vtilis, non est tamen ita superstitiose semper & ad amussim seruanda, vt aliquando non possit ex ratione, immo cogatur etiam medicus illam mutare. nam si secundum hanc mensuram videatur quandoque medicamentum debile, erit addendum euphorbio. poterit enim accipi pars eius vna & semis, quandoque vna & altera, quandoque etiam vtiliter tantundem euphorbii accipiemus, quantum ceræ, & ea varietas à diuersitate ipsius euphorbii, quod aut recentius, aut vetustius sit, erit petenda, vel à diuersitate vulneris, quod magis vel minus angustum & profundum, vel à diuersitate naturæ uulnerati corporis, quod durius & solidius sit, uel magis tenellum & acriori sensu præditum. Sed quoniam vniuersa ferè ratio hęc in quadam coniectura sita est, in qua nemo sanè est, qui non possit aliquando falli: ideo præterea exposuit Gale. quandam quasi regulam, qua possimus facile coniicere, num recte iudicauerimus fecerimusque in commensuranda compositione istius medicamenti: nempe ex impressione in vulnus & affectu, quem obseruando percepimus post primam administrationem medicamenti. quia si adhibito medicamento paulo post dolorem & morsum perceperit ille, qui vulnus habet: præterea vero si circum circa partes calidiores sint, atque plusquam pars sit punctura intumuerit, & in ore eius veluti quædam inflammationis initia conspiciantur, hæc indicia erunt, quòd medicamentum acrius iusto valentiusque fuerit, quare exoluendum est, antequam iterum apponatur. exoluetur autem, aut copiosiori oleo addito, aut accepto euphorbio vetustiori. contra vero agendum erit, si languidius visum fuerit medicamentum, quod quidem inde poterit deprehendi, quia omnia contraria visa fuerint circa vulnus illis, quæ nuper exposuimus: sicuti si omnia moderate se circa vlcus habuerint, nihil erit omnino immutandum, quantum ad medicamenti robur, & facultates

cultates pertinet. vnde tres rationes diuersas secundum symmetriã exponit Gal. quibus confici hoc medicamentum potest, robore differentes. nam illa quam nuper descripsimus nempe in qua ceræ ratio ad euphorbium tripla est, ferè potentissima est. infirmissima vero, quæ quincuplam cerã ad euphorbiũ accipit: queadmodũ me diocris erit, quæ quadruplam ceram accipiet. His tamen & illud ad dendum, quod non semper vna, & eadem forma vel compages me dicamentorum æque facile accommodari potest omnibus particu lis & occasionibus: interdum enim fluido & liquido medicamento, sicut in profundioribus angustioribusque vulneribus, magis in digemus. non nunquam crassiori & tenaciori vt crassitudinem em plastri, vel, vt nunc aiunt, vnguenti habeat. Quare vt nuper exposita ratio apta erit ad componendum medicamentum molle & diffluens: ita si pari mensura erunt accepta oleum & cera, euadet medicamentum, quod crassioris emplastri, vel vnguenti compagem habebit: sicut si tantundem terebinthinæ, quantum ceræ addideris, aut quando illa desit, frictam colophoniam eius loco acceperis, fiet medicamentum tenaciter cuti hærens, quod non facile inde auelli possit. Non est autem putandum artem medicam ita angustis arctari finibus, vt si medicus in locis degat, vbi aut terebenthina, aut euphorbium desint, non possint medici illis opem ferre, qui vulnus uel puncturam in neruis acceperint: immo quantum ad terebenthinam pertinet diximus iam, quod & aliæ resinæ sunt, quæ in locum terebenthinæ sufficci possunt. Nam in puncturis & profun dioribus neruorum vlceribus terebenthina & cera quibus in componendis medicamentis vtuntur, magis vtuntur, sicuti ibidem testatur Gale. tanquam apta materia ad id officium vt medicamenta crassitudinem & compagem emplastri, vel vnguenti habeant, quã vt ipsa possint aliquid alioquin vtilitatis curationi pręstare, quod sit alicuius momenti. Sed & si euphorbio careamus, quod in prædictis medicamentis principem locum habet, multa præterea alia docet Gal. quæ vbique ferè reperiri possunt, & similem, quatenus ad præsens negotium attinet euphorbio vim habent. nam tantundem ferè faceret stercus columbinum rhesinis, vel aliis medicamentis immixtum, & innumera fermè alia. quæcunque enim tenui constãt substantia, nullamque astrictionem gustui repræsentant, vt ex her bis & radicibus, quæ saporis sunt amari, & quæ acris quoque; modo non immodice acres sint & astrictionis sint expertes, quales

sunt

sunt dictamnum, amaracus, marum, polium, argemone, chamepythis, centaurium, vtriusque aristolochiæ radix, dracontiique & præterea cucumeris agrestis, bryoniæ, iridis, acori, meu, assari, phu, gentianæ, & id genus multa alia. hæc igitur diligenter, trita & tenuissimo cribro excussa & quasi in pollinem eo modo redacta, quo arida collitia confici solent, aliquo cerato excipienda sunt, accepto eo istorum pondere, quod euphorbii accipiendum superius diximus. & cum fuerit hoc etiam paulo ante expositum, quod diuersitas in euphorbii viribus non parua est ratione temporis. nam si recens est, quod non excesserit secundum annum fortius & acrius est, imbecillius vero, si trium annorum fuerit, atque ita subinde: ideo cũ horum etiam enumeratorum simplicium, non eadem sit vis: quæ gustui dum manduntur manifestum calorem repræsentant, qualẽ dictamnum, meu, acorus, & id genus alia, erunt in mensura conferenda cum bimulo euphorbio: quæ uero potius amaritudinem cũ trimulo euphorbio, talia sunt aristolochiæ, iris, dracontii, gentianæq; radices, centaurium & alia similia; Nec hæc modo hûc in vsum venire posse ait Gal. sed & multa alia, sicut erui farina ex lixiuio, prę terea & propolis, aut per se, aut cum fermento: atque etiam fermẽtum, quod etiam quo vetustius fuerit, erit etiam melius, sed & idẽ cum succo tithimali, farinæ quoque lolii, vel fabarum, vel lupinorum ex oleo veteri, vel etiam ex lixiuio: exceptæ præseram vero du rioribus corporibus, vt rusticorum sunt, hæc magis accommodari possunt. sed quatenus ad horum medicamentorum vsum pertinet, quædam, vt idem Gal. monuit, sunt maxime aduertenda, & primũ quidem, quod medicamenta, quibus vtuntur medici in his neruorum affectibus curandis, omnia sunt calida imponenda & administranda: non frigida vllo pacto. Nam vt pronuntiauit Hippocr. frigidum vulneribus mordax: præsertim vero inimicum esse neruis idem. 5. aph. ait, neque etiam tepida, tepidum enim laxat & ad putrefactionem facit. præterea vero in vlceribus neruorum prætermittendus est vsus aquæ, cauendumque ne illa vulnus attingat: vnde Gal. vel oleo potius, vel sapa voluit neruorum vulnera detergi. Hæc est ratio curandi solutam in neruis continuitatem, cuius inuentor & expositor fuit Gal. Nisi quòd vt res absolutior habeatur istis, quę hactenus à nobis fuere explanata hęc etiam ex Galeni doctrina sunt addenda, nempe quod interdum soluitur nerui continuitas non solum per incisionem & puncturam, verum & cum con

Aph. 19.

tusione

tusione:quod ille duobus modis fieri posse autumat. Nam quandoque contunditur vna cum neruo & cutis atque dilaceratur vlceraturue.quod frequentius accidere solet.nonnunquam tamen contusio soli neruo accidit,nequaquam contusa cute:quamquam id raro fieri soleat,& semel tantum accidisse animaduertit Gal.si cũ neruo vnà & cutis fuerit contusa,curatio per exiccantia medicamenta perinde erit instituenda ait ipse 6.meth.ac in neruorum vulnere,vt tamen ea sint,quæ possint contrahere constringereque partes disiunctas. eiusmodi vero est,cataplasma, quod ex farina fabarum & oximellite paratur,cui esse adiiciendum aliquid picis liquidæ ait,quando præterea & color fuerit infestus.& quia pro ratione corporum magis vel minus desiccantibus medicamentis est opus: ideo si sicciori sit opus,his & farina erui addenda erit & iridis illyricæ, vel myricis tritæ puluis. Dioscorides verò in contusis neruis dixit vtile esse, si ex cinere sarmentorum adipeque & oleo fiat cataplasma. At verò si neruus fuerit contusus nullo cuti illato vlcere,calido aliquo oleo,quod vim digerentem habeat, fouendus erit locus. Multa autem prætermisimus quæ in vulneribus neruorum vtiliter in vsum venire posse tradidit Gal.6.meth.& tertio de compositione medicamentorum secundum genera.vt sunt sagapenum, opopanax,præsertim in durioribus, succusque cyrenaicus: si cum oleo & terebenthina componantur:his enim pro euphorbio vti licet.Item & sulphur ignem non expertum nec lapidosum ex oleo tritum ad sordium crassitudinem, in minus duris corporibus sicut in durioribus ad crassitudinem mellis. & alia multa.sed nimis longum esset omnia recensere,quare quibusdam præterea relatis, quæ iuniorum nostrorum aut inuenta, aut illis in multo sunt vsu, huic tractationi finem imponemus.in neruorum itaque vlceribus in vsu frequenti est vnguentum basilicon magnumdescriptum à Mesue.de quo in superioribus capitibus egimus.eo autem vtuntur excepto vel extenso panniculo,vel linteo, & aliis, quæ in vlcus instillantur superaddito. Nam vim & ipsum habet attrahendi desiccandique,præterea & concoquendi,aliquam præterea detergendi. His etiam præteritis temporibus erat in frequentissimo vsu empyricis præsertim nostris,quod & plurimum admirabantur tanquam preciosum secretum oleum,quod ipsi zanetum, vel zanetinum appellabant,eoque in neruorum vulneribus:præcipue vbi videbatur illis imminere conuulsionis periculum.& sanè non ignobile medicamentum

camentum censendum est:si compositionem velimus recte extimare.conficitur autem in hunc modum. Accipiunt succi apii, roris marini singulorum drag.i.saluiæ,rutę, lumbricorũ terrestrium singul.drag.ii.mille folii, plantaginis, herbæ, quam Laurentiam vulgo appellant, calendulæ in præsentia dictæ singulorum drag. iii.Verbasci,lanceolę quę est alia plantaginis species,quę angustiora folia habet,ciclaminis sing.drag.ii.absinthii drag.i. succos harũ herbarum additis olei veteris libris duabus, terebenthinæ, resinæ abietinæ singulorum libram.j.chalbani drag.ii. resinę pini lib. ii.simul vero omnia bulliant ad succorum consumptionem,& illis postea tepefactis addendę sunt æruginis optime tritę vnciæ duę,ac ita seruandum medicamentum,quod postea vulneribus instillandum calidum atque panniculo exceptum illis apponendum.Medicamentum vero multiplices vires habet.Nã ex multis conficitur,quæ calefaciunt,& e profundo attrahere possunt,vtpote quæ tenuium partiũ sint,vt saluia,ros marinus,apium,ruta,herba quam Laurentiam dicunt,absinthium,omnia enim hęc attenuandi & digerendi facultatem habent,& his etiam magis cyclamen . de oleo autem veteri resinaque terebenthina:siue veram intelligamus terebenthinã, seu lariceam, & abietina,piniqùe,non est cur aliquid in pręsentia dicamus , cum satis superque de illis egerimus:Sed aliqua in his sunt, quæ & influentes humores repellere & inflammationes arcere possint, faciuntque ad vlcerum consolidationem , vt vtraque plantago . Lumbrici vero terrestres adeo vtiles neruis vulneratis esse creduntur,vt mirifice possint,quemadmodum & Gal.de simpl.medicamentorum facul.tradidit, eos incisos conglutinare & consolidare.Vnde & ex eis confectis oleis ; nam & camemelinum & rosaceum oleum ex lumbricibus passim conficere solent,& illis exiccatis & in puluerem tritis sepissime in his neruorum affectibus vtuntur medici vulneribus insperso puluere.Sed cuipiam fortasse non videtur rationi consentaneum,quod his medicamentis, in quibus omnino sit cauendus omnis morsus , ærugo sit immiscenda, quæ est accrrimum & mordacissimum medicamentum : Sed si rem velimus recte extimare,& cõsiderare quanta ęrugo,quanto medicamẽto,quod vim insignẽ habet reprimendi & demulcendi acrimoniã & morsum ęruginis habet:Sique pręterea & id cõsideraurit, qđ à nobis ex Galeni sen tentia,vbi de viridibus emplastris agamus expositũ fuit,de miscẽda ærugine cũ cerato,neque à ratione alienum

illi videbitur, quòd ęrugo huic medicamento fuerit iniecta. Nam ita commoderata, non mordet. Sed deficcat detergitque citra nullum morsum, & ex alto attrahit. & de his quidem satis diximus.

Quibus medicamentis sistendus sit sanguis immodice à uulneribus, uel ulceribus profluens. Cap. 18.

POst rationes illis quæ ad curationem vlcerum, vel vulnerum pertinebant non primario & per se quatenus vlcera vel vulnera sunt, sed quatenus aliquid aliud illis prætera cōiunctū erat, qđ illis erat īpedimēto, quo minus possent admittere curationē, siue id symptoma aliquod esset, quod causæ rationē subinduxerit, siue causa, siue alius affectus illis adiunctus, & quæcunque tandem essent, quæ aliquam vim haberent propriam indicandi. Iure merito etiam agendum videtur de sanguinis profluentis immodice a vulneribus vel vlceribus, repressiones: nimirum quibus medicamentis sisti posit. Nam quamuis res hæc potius symptoma cēsenda sit, symptoma autem vt symptoma est, nullam vim indicandi habeat, symptomata tamen multa sunt, quæ ita excrescunt, vt ferè symptomata esse desinant, & causæ subinduant rationem, & proinde etiam sibi vim aliquam indicandi vendicant, atque interdum adeo validam, vt superet & obscuret aliorum omnium indicationes quē admodum se habet interdum dolor & in his est & sanguinis pro fiuuium. Nam præter id quod curationem pręcipue affectionis pro hibet, in causa etiam esse potest multorum & maximorum incommodorum, vt sunt virium omnium debilitas & dissolutio, conuulsiones, singultus, aqua intercutem, & alia id genus multa, vnde tū ratione impedimenti quod curandæ solutæ continuitati affert, & periculi, tum vero ratione difficultatis suæ curationis plurimum negotiū facessere solet medicis, & longe etiam maius ipsis ægrotā tibus. At vero quia institutū nostrum in his libris omnibus, quæcunque tractamus, illa ex methodo definire & eadem est methodus qua componimus, quaque dum curamus hos affectus medicamentis vtimur, necesse est vt prius methodum exponamus, quam vulnerarij medici sequentes immodicam hanc sanguinis profusionē oppugnant, ac supprimunt. Verum quia methodi fundamēta primaria sunt indicationes, quæ à natura rei indicātis depromēdę sunt: ideo

ideo de hoc sanguinis profluuio aliquis sermo habendus est, atq; de eius causis. his enim perceptis facile nobis methodum hanc confingemus. sanguis itaque si copiosus a parte quapiam profluat, exire non potest, nisi ex vasis, nimirum ex arterijs, aut venis, cum secundum naturam sanguinis nullibi contineatur, nisi in his vasis, aut in corde. à venis autem, & arterijs effluere confertim nequit, nisi illis aliqua ratione apertis. aperiuntur uero aliquando eorum oscula, & fines, ab ipsa natura sponte sua se exonerante, dum uel a multitudine sanguinis aggrauatur, uel a praua aliqua eius qualitate irritatur: aut ex aliquo calore immodico laxante, & rarefaciente: ut prætermittam nunc, quod interdum accidat quòd sanguinis effluxio ex nimia accidat uenarum imbecillitate nequaquã illum continere ualentium, sed exire permittentium, quæ imbecillitas sit exorta ex aliqua intemperie in illis contracta, uel ex nimia dissolutione spiritus, & natiui caloris, cum rarissime hoc in uulneribus, ac ulceribus accidat. quamuis non sit etiam negandum quin possit non nunquam accidere. Interdum autem potest sanguis profluere ruptis uasis, hoc est soluta in illis unitate, quod fieri potest, recisis uenis, uel arteriis in aliqua particula, uel illis disruptis ex aliqua uiolenta distentione, uel distortione, ut interdum in casu è sublimi loco ex saltu uiolento, ut quandoque in thorace contingere solet in clamoribus summa ui concitatis, in sufflationibus uiolentis, quod aliquo confracto vase sanguis excreatur, & hoc etiam uenis nonnunquam euenit, quæ sunt in membranis cerebri & illis quę ad nares pertingunt. aliquando uero ex erosione, quę fit uel ab acribus & mordacibus excrementis, quæ uel in ulcere in dies ex proprio illius particulæ alimento corrupto gignitur propter intemperiem aliquam, qua pars illa affecta est, ut in erodentibus ulceribus fieri solet, aut ex acri aliqua fluxione, quę aliunde eo confluxerit, ut ab acri distillatione erosis uenis narium, aut oris & faucium, interdum pulmonum & thoracis, eroduntur etiam ab acri & mordaci humore intestina, nonnunquam & uentriculus, possunt & ad exulceratas partes mordaces & acres succi cõfluere, & facta ad uasa usq; abrasione, & erosione, tándéque corrosis illis in causa esse eruptionis sanguinis. Sed istis & illud addamus, quòd cum fieri fere non possit confertim largum profluuium sanguinis ex apertis quoquomodo uenis, nisi ab alijs aliarum partium cum quibus continentes sunt uenę, quæ apertæ

ad has confluant. Vnde hoc modo refertur ratio profluuii immodici sanguinis vndecunque fiat, & quamuis princeps causa sit aperta vena. nam ab alijs ad illam confluit sanguis quadam consecutione, &, vt ita dicam, ratione vacui. attamen interdum in loco affecto ex quo effluit sanguis, præterea est aliquis aliarum causarum conuentus. Vnde concitatur ad eam partem maior fluxio irritata nempe affecta parte, sicuti si sit calor aliquis alienus ab illius natura sanguinem eò attrahens, itidemque & dolor & illius partis inflammatio, quæ vtroque nomine sanguinem promonet, sed & situs particulæ à quo sanguis profluit non parum ad hoc facit: facilius enim & promptius atque magis confertim effluit sanguis, si decliuis sit, hoc est, deorsum vergat pars affecta, quàm si accliuis, quia facilius sanguis innata grauitate descendit, quàm ascendat. Hæc quidem exposui quàm potui breuius, vtpote quæ ad rationem compositionis, & vsus medicamentorum non parum sint necessaria: Si id ex methodo sit agendum, quæ ab indicationibus suum habet fundamentum. Quamuis autem vniuersum methodum exposuerimus, qua omnes causæ profluuii sanguinis possunt inueniri: non tamen illę omnes ad institutum nostrum attinere censendum est. Nam de his tantum in hoc libro sermonem habere instituimus, quæ generali vulnerum, uel vlcerum rationi accidentia, priuatam aliquam rationem indicandi retinent. nam de illis, quę certum aliquem locum, vel definitam aliquam particulam respiciunt, agemus in sequenti libro: Sicuti de fluore sanguinis e naribus, vel ex ore, vel de mictu sanguinis, vel de immodico profluuio sanguinis ex vtero, vel ex venis sedis. Nam in præsentia vt statim ab initio monuimus, tractatio fuit instituta de vsu & compositione medicamentorum secundum genera, quę apta sunt curandis istiusmodi vulneribus, & vlceribus, quæ occupant communia & simplicia membra: plerũque autem in his fiunt sanguinis eruptiones copiosæ, vel recisis, vel erosis venis quamuis interdum & vasa aperiri possunt, ex confluxu multi sanguinis ad illam partem, ob id, quia plenum sit admodum corpus, & inde fiat fluxio ad affectam partem, tamquam ad infirmiorem locum quem cum aggrauet, cumque illi sit molestus, facultas expultrix ad quam pertinet expellere ea quæ particulis corporis molesta sunt impellit ad eam par

tem

tem spiritus confertim, vt facto impetu vasa aperiantur, & grauis il li loco sanguis effluat: vnde septimo aph. dixit Hip. quòd à pulsu in App. 22. vlceribus expectandum est sanguinis profluuium, vehementius, enim pulsant arteriæ spiritu & sanguine repletę, atque ea propter magis calefactæ, quamuis hoc vt ibidem exposuit Gale. præsertim fiat si inflammetur locus, aut ob id quia attrahitur ratione caloris, aut doloris excitati in ea parte. neque putamus negandum esse quin & id fieri possit ex insigni illius particulę imbecillitate, qua venæ nequeant sanguinem retinere. verum quia imbecillitas hæc, vt diximus, aut ex intemperie aliqua pendet, aut ex laxitate & dissolutione spirituum & natiui coloris: ideo de medicamentis eligendis atque de eorum vsu non agamus nisi in vniuersum, quia horum multa ex illis percipi poterũt, quæ magis particulatim superius fuere explicata. Nam nemo esse videtur, qui non nouerit, quòd si calida fuerit intemperies illa, indicari, occurrendum esse refrigerantibus medicamentis, & itidem victus ratione. commoda ergo erunt cataplasma refrigerantia, itidẽ etiam embrochæ seu perfusiones, inunctiones, emplastra, cerata, & id genus omnia alia. Contra vero, si frigida fuerit intemperatura, quę illam imbecillitatem attulerit, & quia mutatio intemperamenti non potest ita cito fieri, & interim sanguis effluit, ideo vt citius ille reprimatur sunt illis simul intermiscenda astringentia: ita etiam si fuerit virium infirmitas ex laxitate & resolutione spirituũ, & natiui caloris, opportunum quidem erit corpus reficere: modeste tamen, & astringentibus robur illis partibus addere. Quæ uero plerunque & ex propria ferè ulcerum, uel uulnerum ratione solent accidere sanguinis profluuia, ea fiunt, aut uasis resectis, uel ex re contundente dilaceratis, aut illis erosis, quod propemodum in ulceribus erodentibus solummodo fieri consueuit. Quamuis ut diximus, posit & fomentum aliquod habere, ex dolore, uel ex calore, & cũ Galenus quarto libro methodi medendi in uniuersum hanc protulerit sententiam, quod, quotiescunque in aliquo morbo præsens est causa, quæ fouet, oportet prius, inde illam remouere: ergo siue dolor sit, siue calor, siue inflammatio, siue situs decliuis, de quibus nolumus in præsentia uerba facere: quia hæc non uidentur, proxime spectare scopum in hoc capite propositum, illis primum consulendum erit. Accedamus ergo ad ea quæ nostro instituto in præsentia ma-

gis attinent. Cum itaque duæ uideantur esse causæ, vt nuper memi nimus, fluoris sanguinis ex vlceratis, vel vulneratis particulis: præcipue si multus fuerit fluor ille, nempe apertio vasorum vnde sanguis effluit, & confluxus sanguinis confertim ad locum affectum: vtræque hæ causæ propriam priuatamque indicationem habent. Sed prius de confluxu loquemur. Porro indicatio, quæ inde petenda est, nobis statim ostendit. intercipiendam esse eiusmodi fluxionem: quia vero duplex est illam intercipiendi modus, vel ratio; ideo isthæc indicatio duos nobis scopos spectandos offert, duobus namque modis id quod indicatur, fieri potest, nempe vt sanguis repellatur à loco in quem confluere cæpit atque vt alio instrumentis medicis attrahatur, & quia in aliã partem attractio vim habet maiorem: immo tantam, vt parum admodum prior ille possit: præsertim si aliqua fuerit corporis plenitudo, aut magnus confluentis succi impetus, nisi hic alter præcedat: ideo de hoc priorem sermonem instituemus. nisi quòd fortasse operæ pretium erit, vt paucula quædam verba dicamus de ratione usus eorum remediorum, quæ accommodari solent his duobus scopis, vipote quoniam sit adeo diuersus, vt ferè aduersarias rationes habeat. nã repulsio quidem fit à loco affecto, & ea quæ hac ratione administrantur, oportet vt vim habeant repellendi à loco affecto succos ad illum ingruentes, & proinde, aut affectæ parti, aut circum circa sunt apponenda. Contra vero in attractione ad locum conuertitur motus defluentis humoris, in quo sunt illa quæ attrahunt: Vnde is motus reuulsio ab antiquis medicis dicta est, & propterea reuellentia remedia accommodatum locum habent in remotioribus particulis, vel si in vicinis, non tamen in particula affecta, neque in illã quæ affectę proxime adiacent. eiusmodi vero attractio, quæ alioquin ad vicinum locum fieri solet, deriuatio dici solet. Sed his expositis, horum quæ hoc officio fungi solent remediorum rationem exponamus. huiusmodi ergo attractio, quæ reuulsio à medicis, vel deriuatio solet appellari, vel vacuatione fieri potest, vel citra vacuationem, quę saltem sit sensibus conspicua. Cum vacuatione fit reuulsio per sectam venam, aut per aliam rationem, qua sanguis detrahi solet, vt per cucurbitulas cum cutis præcisione, vel per irudines: his enim instrumentis detracto sanguine, & subinde inanitis partibus in quibus hęc molimur conuertitur motus & fluxio in illam partem in qua sanguis detrahitur, &

hoc

hoc pacto reuellitur ab vlcerata parte. de ratione autem istius reuulsionis est, vt procul fiat & in contrariam partem. fit etiam per euacuationem reuulsio vsu purgantium medicamentorum, tum per superiora, vt per vomitum, tum per inferiorem aluum, uel deuoratis medicamentis purgantibus, vel per clysteres, vel glandes iniectis: Sed de his particulatim hoc loco non est habendus sermo, cum alibi hæc sint distinctius tractata, hic enim rerum connexione & consecutione, hæc à nobis dicta sunt, quibus tamen si & hoc addamus, non erit ab re. Nempe, quod in supprimendo sanguinis profluuio, longe aptior & tutior efficaciorque est uacuatio sanguine detracto, quàm quę per uacuantia medicamenta fieri solet. Reuulsio uero, quæ fit citra conspicuam uacuationem, tum & ipsa manuali operatione fieri potest, tum uero per medicamenta. opera manuum fit reuulsio frictionibus. dum enim fricantur partes remotiores & fiat ualida frictio, duplici nomine fit reuulsio. Nam per frictiones mouetur sanguis & exprimitur uersus eas partes ad quas ducitur in fricando manus: præterea uero locus etiam qui fricatur calefit, & per calorem attrahit ad se aliò confluentes humores. Sed & per cucurbitulas. nam & illę citra etiam precisionem cutis attrahunt ratione doloris concitati, & proinde si deuinciantur partes remotiores & oppositę, fit reuulsio. medicamenta etiam, ut cataplasmata, perfusiones, & quę rubificantia dicuntur, uel Græce sinapismi, uesicantia, & huiusmodi reliqua, quęcalefaciunt, quemadmodum balneę aquę calidioris administratę remotioribus partibus, reuellendi uim habent. pro ratione autem urgentis rei, & impetus fluentis sanguinis, ea eligenda sunt instrumenta ad hoc officium, quæ ualentiora aut imbecilliora sunt. Venę enim sectio alijs uim maiorem habet, deinde detractio sanguinis per cucurbitulas, aut hirudines. Vomitus uero, aut purgatio per medicamenta, non ita sunt opportuna ad sistendum sanguinis profluuium, nisi interdum sit in causa tenuitas & acrimonia sanguinis, ubi purgatio biliosorum, calidorum, & tenuium humorum mixtorum cum sanguine conferre potest. Nam per purgationem eductis partibus, quæ calidiores & tenuiores sunt, & subinde magis fluxioni aptum sanguinem reddentes, sed & motus excitatus humorum ui medicamenti communi quadam uacuationis ratione reuellit. Quantum uero ad alium scopum pertinet, repellendi ni-

mirum ab affecto loco confluentem in illum sanguinem, illâ eadem remedia sunt opportuna: quibus ad arcendas inflammationes vti solemus, nempe refrigerantibus, & astringentibus, de quibus suo loco erit instituendus sermo: & ideo hoc loco in illis exponendis tempus non conteremus, nisi quòd hoc non prętermittendum videtur, quòd hæc eadem videntur, & vim habere proxime & sua ferè ratione obturandi ora vasorum per quæ sanguis effluit, tum quia astringunt, densant, tum vero quia horum ope sanguinis qui in extremis partibus reperitur facile concrescit, & grumescit, sed de his satis quantum ad nostrum institutum pertinet. neque enim hæc quæ cum multis alijs communia sunt: quæ alibi, aut exposita, aut exponenda sunt, particulatim hoc loco sunt explicanda. hic autem à nobis in vniuersum proposita sunt, ductis, vt diximus à magna connexione & consecutione, quæ inter ea sunt, & hæc de quibus sumus acturi. Altera causa: immo prior & princeps a qua pendet sanguinis profluuium, est apertio vasorum, quæ facta est, aut per eorum incisionem, aut per dilacerationem, aut per corrosionē. & hæc quamuis particulatim a diuersis causis sit facta, cum tamen vnam communem rationem habeat, quæ est aperio: vnam etiam habet communem indicationem: nimirum claudenda esse ora apertorum vasorum, si sit supprimendus sanguis. quæ tamen conclusio & ipsa facienda est per varios modos, diuersitas vero claudendi accipitur à diuersa ratione vulneris, vel vlceris: quatenus ad eorum magnitudinem & profunditatem pertinet, vel à modo quo apertæ fuere venæ, aut arterię. res autem hæc facilius percipi poterit, si particulatim tractetur. clauduntur ergo primum aperta vasa per coniunctionem mutuam laterum, vel vt recentiores dicunt labiorum vulneris, vel vlceris. adducuntur enim impellentibus manibus, donec mutuò iungantur & hæreant. ex mutuo nanque occursu & coitu clauduntur aperta vasa, donec vulnere consolidato omnis affectus tollatur, deinde deligatura est opus, vtpote, quæ & ipsa paulatim astringendo & impellendo facit ad adducenda latera. sæpe etiam eorum consutione egemus, qua illa vnita seruentur. Verum his vtimur, quando non admodum vulnus, vel vlcus fuerit altum. Nam in profundis ea neque adduci manibus, neque deligatura possunt latera in parte profundiori. & proinde ad alios

modos accedendum est. Hi vero sunt, vt obturentur vasorum ora aliquo operculo illis apposito. opercula autem quę in vulneribus procuranda sunt, aut ab ipso vlcerato, vel vulnerato loco petenda sunt. nam ut quinto methodi docuit Galenus, aliquando aliqua caruncula prominens in vulnere reperitur, quam procuramus vt adducatur, vel impellatur, ita vt ab ea contectum os claudatur, in aliquibus autem vulneribus vel vlceribus ipsa cutis nobis potest hoc officium præstare; non nunquam etiam operculum hoc à fluente sanguine petendum est. vt enim paulo ante diximus, cruor ni refrigerantium, & astringentium medicamentorum vulneri impositorum crassescit & densatur in grumum, qui hærens in ore vasis, officio operculi fungitur, aut operculum hoc non à sanguine petendum est: Sed vniuersa ferè eius ratio in vi medicamentorum sita est. horum autem diuersus modus est parandi eiusmodi operculum. Sicuti diuersa etiam est eorum natura. Nam hęc aut emplastica sunt, quę crassæ viscidęque sunt materiæ, vel substantiæ, & dum locis vnde sanguis effluit apponuntur illis lentore suo tenaciter hærentes: præsertim vero oris vasorum, eis obturatis, prohibent, quo minus possit sanguis effluere. alia vero sunt, quę vrentem vim habent, Græce vero caustica medicamenta vel cauteria dicuntur. quamuis aliquando, ut ubi de putridis & erodentibus ulceribus sermo habitus est, diximus sępe igne, uel candenti & ignito ferro fiat hæc inustio. ab his autem medicamentis, uel instrumentis fit uasis operculum, non ex se, ut à prioribus, hoc est, non quòd ex ipsis fiat operculum ori uasis. Sed operculum fit ex carne exusta. dum enim uritur caro, uel partes, quęcunque uruntur, exusta carne fit crusta, quę operit, & hac ratione claudit, & intercipit exitum sanguinis donec in eo loco manet, & inde non decidit. nam necesse est, ut tandem subcrescente pure aut aliqua humiditate cadat: Expositis autem modis quibus sanguis restringi potest, eos ad utilem usum referamus, tum secundum se considerratos, tum uero mutuo inter se collatos. postremus itaque in alijs omnibus magis fallax est. nam nisi cito caro subcrescat, decidente crusta, iterum sanguis rumpit, ut represfio fit postea difficilior, quia cum crusta fiat exusta particula uulnerata, necesse est, ut eatenus magis petens fiat cauitas ulceris. Sæpe autem nequit ita cito caro regenerari. Sicubi uero uidetur aptus atque ferè necessarius is modus, in ulceribus, quæ putrida

Cap. 3.

aut

aut erodentia sunt, vtilis videtur: Nam exustio siue medicamentis fiat, siue igne vel ignito instrumento, præter id, quod induta crusta intercipit profluuium sanguinis, consumpto etiam, atque resiccato vitioso humore, qui rosionis, aut putrefactionis erat in causa. sistit etiam rosionem, vel putrefactionem, vt facilius deinde vlcus possit curari. nam licet cadente crusta, iterum sanguis quandoque erumpat, ille iterum per alios modos retineri poterit, & eo retento, facilius caro regenerari & vlcus curari. primus verò, qui fit per reductionem laterum vulneris, atque per astrictionem & compressionem suturamque & deligaturam: locum quidem habere potest & satis facilem in vulneribus non admodum in profundum præterea vsus: in profundis tamen, præsertim si in altò sint vasa aliqua insignia, quæ confertim sanguinem eructent. maximeque si arteria, hoc modo nihil efficere poterimus. Sed erit necesse vti altero, aut tertio, nempe vt vulnus, au t astringentibus impleatur medicamentis & refrigerantibus; nam hæc desiccant & desiccando generationem carnis iuuant, quæ est exquisitissima curatio istius rei, aut illis quæ emplastica insunt, vel vtrisque: nempe vt in profundiores partes emplastica indamus, desuper vero refrigerãtia & astringentia imponamus, vel ea quæ vtranque facultatem mixtam habẽt.

4. meth. cap. 6

Anteaquam autem de compositione & vsu horum medicamentorum particulatim agamus, operæ precium fortasse fecerimus; si cuiusdam pręcepti Hippocratis meminerimus, circa rationem restringendi sanguinis. Qui Galenus primum, deinde verò & Auicenna, sed & ante Auicennã antiqui ferè omnes subscripsere, cum id ab illis admodum vtile fuerit indicatum. Consulit itaq; Hipp. in recentibus vulneribus: præsertim quæ nõ sint in internum uentrem, sed in externis partibus adacta, sanguinẽ non esse statim cũ inde effluit, supprimendũ: sed permittendũ aliquatenus defluere, & id quatenus medico visum fuerit expedire. vtilitas verò, q̃ pôt ęgrotanti accedere, est, quod facilius arcetur, quo minus inflãmatio vlceri, aut circũstãtibus partibus superueniat. qua aũt de causa mod esta sanguinis profusio tutas ferè reddat partes vulneratas, & circunstantes ab inflammatione, facile percipiemus, si eorum memores fuerimus, quę sæpius & in hoc libro & in aliis fuere explanata. nimirum enim ostensum est, inflammationem originem habere à fluxione humorum confluentium ad aliquem imbecilliorem locum. facile autem excitantur fluxiones in corporibus plenis. vbi vero obest plenitudo,

do, partes, quæ superuacuo humore carent, auariores redditę, contendunt quanta vi possunt, ne vtilis & ferè necessarius succus illis subtrahatur. Neque minoris momenti illud est, quod Galc. 5. methodi docuit ad sanguinem reprimendum ex vulneribus profluentem, in quo exponendo hac methodo procedit. si incisa sit vena, & vulnus eius oculis conspici, & digitus, eo vsque peruenire possit, digito vulneris osculo admoto atque leuiter compresso: ita vt exitus sanguinis intercipiatur, citra tamen dolorem, facile sanguinem supprimes. nam sanguine in grumum interim dum digito locum premes conuerso, osculum obturabitur. verum si vas in penitioribus uulneris partibus fuerit incisum, tunc diligentius rei attendendum, & situs magnitudoque illius erit exquirenda. insuper uero, & quodnam uas illud sit, num uena, uel arteria. quibus examinatis & perspectis: si unco uas apprehensum leuiter attolles, moxque aliquanto intorqueas: hoc pacto forsan supprimetur sanguis. quod si id ex uoto non successerit: si uena illa fuerit, medicamentis erit agendum, quæ uim habent sistendi sanguinem, præ aliis autem, emplasticis. At si arteria fuerit, uix medicamentis, hoc assequi poteris: si uas hoc fuerit alicuius magnitudinis. quare relictis medicamentis, necesse erit manibus agere, &, aut circunducto uinculo deliganda erit arteria, aut uniuersa rescindenda. & si vinculo vti volueris, hoc tibi obseruandum erit, vt deligetur arteria ex ea parte; vnde illa ortum habet, nempe versus cor. quia sanguis inde impetum facit versus vulnus. vnde si arteria ascendat à corde, vel ab aliquo ramo, qui statim à corde defluxerit, in inferiori parte vinculo deuincienda erit. verum si ex illis fuerit quæ deorsum versus particulas inferius feratur, in superiori parte deliganda erit. Sed sæpe medici non sunt vinculo solo contenti, sed præterea & vas vniuersum præcidunt, quod in vulneratis venis moliri quoque interdũ cogimur. præsertim vbi vena sanciata ex valde profundo loco ascendens: per vias angustas fertur, aut per aliquas ex partibus, quę aliquo pacto in præcipuis sit. vasa enim hæc hanc habent naturam, vt si escindantur, aut alioquin diuellantur, vtręque partes retrahuntur, vnaquęque ad suum locum circunstantibus uero superpositisque corporibus quasi conniuentibus, absconduntur præcisę uasorum partes secundum ora. atque ita intercipitur sanguis, quo minus effluere queat: consulit autem Gal. 5. metho. ut utrumque agamus. nempe ut primum partem uasis quæ suum initium respicit, vinculo

Cap. 3.

Cap. 5.

vinculo deligemus, alteram verò, quæ ad extremum vergit resecindamus. Quo peracto nihil antiquius nobis sit, quam procuratio vt carne aggenita vulnus repleatur anteaquam vinculum à vase decidat. alioquin nisi caro cito excrescens comprimat partem præcisi vasis: præsertim verò quando sit arteria, quæ vulnus acceperit, quæque sanguinem effundat, sed inane aliquod ibi relinquatur, anteaquam vinculum excidat, excitabitur tumor ille, qui à Græcis ἀνεύρυσμα ab Arabibus autem mater sanguinis appellatur: vnde ex hoc concludit ibi Gale. quòd omnino in hoc negotio præferendus sit vsus medicamentorum emplasticorum, vsui eorum qui crustam inducunt, & id propterea quia magis & citius carnem reparant, sed ab hac reprimendi sanguinis ratione eximenda sunt vasa, quæ per cerebri membranas digesta sunt, nimirum venæ, & præterea illæ, quæ σφαγίτιδες à Græcis dicuntur, à Latinis vero iugulares appellantur, in quibus solo medicamento, de quo agemus citra vinculum sanguinis erit astringendus. Sed videretur forsitan opportunum accedere particulatim ad horum medicamentorum tractationem, additis ergo his paucis ad præcedentia, ea exponemus. Nam diuersam aliquanto curationis rationem sanguinis requirit. quando ex profundioribus partibus profunditur. quia siue velis vincula experiri, siue ligaturam, nihil omnino proficies, minus quoque si medicamentis crustam inurentibus vtaris. Sed neque si aliis fissuræ imponendis, verum solis reuulsionibus, aut deriuationibus proficies. prçterea verò tam cibis, quam potu, tum astringentibus, tum refrigerãtibus. quæ non modo in his profusionibus ex partibus, quç in alio sunt, maxime sunt opportuna, verum in illis etiam, vbi ex externa remedia, vt sunt refrigerantia, siue astringentia sint, siue citra astrictionem, solent censeri esse accommodata, nihil proficere poteris, nisi prius impetus confluentis humoris per reuulsionem, aut ex secta vena, aut per ligaturas, aut per cucurbitulas auertatur. Addamus præterea quod si effundatur interdum sanguis quasi exudans ex venis per διαπήδησιν Græci dicunt, quod fit vel propter raritatem, & laxitatem substantiæ uasis, aut propter tenuitatem substantię sanguinis, quamuis id ad solutam continuitatem non pertineat, non erit tamen ab re: vt saltem in vniuersum de hoc etiam paucula dicamus, nempe quomodo sit reprimendus, porrò nemo ferè non videt, quod id per refrigerantia & astringentia sit agendum, in quibus est facultas den-

sandi

sendi & colligendi vasorum substantiam, & cibis quoque incrassantibus, quando id à sanguinis tenuitate pendet. tandem ergo particulatim ad rationem horum medicamentorum exponendam accedamus. quorū in vniuersum paulo antea facta est mentio: & cum hæc in tres ordines, vel tria genera sint digesta, prius ea describemus, mox non quidem omnia, sed quæ magis in promptu, & in frequentiori vsu sunt, recensebimus, genera vero sunt hæc. quædam refrigerantia, & astringentia sunt, alia emplastica, alia caustica, vel inurentia: de causticis sanè non est cur in præsentia aliquid dicamus, cum multa fuerint à nobis, dum de malignis putridis & erodentibus vlceribus ageremus, literis tradita. emplastica vero ea sunt, quæ crassioris sunt substantiæ cum quodam lentore, & quamuis eorum aliqua non videantur expertia alicuius caloris, quæ tamē aliquantulum in frigus inclinant, nostro huic scopo magis videntur accommodata. ergo ex simplicibus in primis album oui, quod cum expers morsus, & lentoris sit particeps, atque quoquomodo refrigerans, nonnulli præterea & vim aliquam astringentem attribuunt, fuit semper in frequentissimo vsu, atque maxime vulgare medicamentū, quo tū solo præsertim lineis puluillis, excepto, tū vero tanquā materia, qualia assumantur vti solent. emplasticam etiam facultatem habet aranea tela, quæ præterea refrigerando apposita loco, vnde sanguis effluit, ibique hærens, solet supprimere, vel ēt sola: sed si illa accipitur, quæ reperitur vbi triticum molunt, vel vbi à furfure excutitur farina. sunt enim telæ illæ refertæ tenuissima farina quæ euolat, inde maiorem vim emplasticam & agglutinatoriam consequitur. nam & pollin, hoc est tenuissima farina vim emplasticam insignem habet. sed si aliis interdum medicamentis careremus, raro deesset puluis communis. ille enim si Gal. 8. de facultate simplicium medicamentorum credimus, eas omnes vires habere videtur, quæ plurimum valent ad sanguinem supprimendum. Nam emplasticus est, refrigerat & repellit. Gypsum quoque, præsertim vero si fuerit exquisite lotum, in hac re plurimam vim habet, vel ita aridum inspersum, vel ex albo oui mixtum, vel alio liquore similis consistentiæ. nam & in emplasticis medicamentis est, & refrigerandi desiccandiq; facultate preditum. resina etiam fricta, vt ait Gal. 5. meth. quamuis non refrigeret, quia tamē emplastica & ipsa est, reprimere potest fluentem sanguinem, ualide etiam potest fluentem sanguinem sistere Cap. 3.

bolus

bolus armena:quæ & ipsa aliquid habet emplastici;quamuis vt Ga le. nono de facul.simpl.medicamentorum testatus est,magis exiccando id agunt & partim etiam refrigerando.Cum his autem posuerim lapides hęmatitem & schistum & terram lemniam vel sigilla tam.& si quidpiam aliud est istius generis.refrigerantia autem & ea ratione sanguinem supprimentia,sunt aqua frigida, posca succus cucurbitæ,palustris lenticula,lactuca. refrigerant autem cum aliqua astri ctione portulaca & eius succus. refrigerant quoque & astringunt simulque aliquantulum siccant solanum,plantago,poli gonum,semper uiuum.vtrunque possumus cum his recensere,malum cotoneum reliquaque mala & pira,quæ alicuius austeritatis & astrictionis non sunt expertia:præterea sorba, & mespila, pręsertim quæ mitia minime sint,& corna & fructus comari.Sed & omnium horum folia,sicut & fructus rubi,atque etiam mororum, quæ immatura sunt, & rubi quoque germina.insigniter autem astringunt & refrigerant gallæ,præsertim immaturæ,balaustia,cytini,malicorium.sed & myrtus, hypocystis, rhus, omphacium.sunt & aliqua, quæ & si calida sint,ratione tamen, qua astringunt & siccant, huic muneri possunt esse vtilia,vt Aloe,thus,& eius manna, & frixa resi na.sed & aliqua in illis emplastica facultas id adiuuat, & pini etiam cortex, vinum præterea austerum: præsertim nigrum astringendo potest iuuare ad supprimendum sanguinem:sed & multa alia his iu niores addunt,quæ, ni fallor,desiccando potius quàm alia ratione fluentem sanguinem intercipiunt,sicuti fuligo quæ à clybano, uel à lebete aenoue deradit, sed fortasse & thuris fuligo vel mastiches vim haberet maiorem,ita & gallinaceæ plumæ combustæ, pilique, leporis item combusti,ossa vsta,spongia etiam exusta, quamquã & alia non modo siccando,sed etiam astringendo esse possunt vtilia, vt rhabarbari torrefacti puluis,gallæ exustæ,moxque aceto, vel vino præsertim austero restinctæ,cinis quorumcunque lignorum, quæ astringentem facultatem habuerint. possemus alia præterea multa ascribere,quæ orationis prolixitati parcens,dimittimus,& Galen. imitati, vno capite colligemus. omnia nimirum dicentes, quæ astringendi facultate prædita sunt,ad hunc scopum pertinere. vude si paucula quædam de compositionis istius generis medicamentis literis tradiderimus,huic capiti finem imponemus. cum au tem omnia composita medicamenta ex simplicibus conficiantur,& ex his præsertim,quæ iam à nobis proposita sunt. aut saltem, quę

ad

ad idem genus cum his tandem referenda sint ea cum omnium non sit vnum omnino & simplex genus. Nã alia magis emplastica sunt, alia vero astringentia & refrigerantia partimque exiccantia, non nulla caustica, vel exurentia; ideo diuersus reperitur modus & diuersa methodus compositionis id genus medicamentorum: vnde si diligenter velimus ea medicamenta examinare, quę ab auctoribus, tum priscis, tum recentioribus descripta reperimus (nam alii quidem omnia ferè ad idem genus pertinentia, commiscent; alii vero ex diuersis, & sępe etiam ex omnibus generibus vel etiam inter se contrariis medicamenta colligunt commiscentque, & aliqui multa, alii pauca (incipiemus ab illis, quę antiquis & maxime pręcipuis medicis fuere in vsu. Gal. itaque duo composita medicamenta quam maxime laudauit, alterum quod confici potest ex resina addito pollinę triticeę farinę, vel gypso trito in tenuissimum puluerẽ: vel etiam additis vtrisque ea portione, vt fiat molle emplastrum, uel cataplasma. uel etiam si duo hæc simul mixta assumantur ex albo oui, erit nihilominus accommodatum medicamentum, quamuis ex farina & gypso potest fieri aridum medicamentum. uel puluis, qui uulneri & ori nasis inspersus, dum fluenti sanguini commiscetur, fit ueluti emplastrum, uel cataplasma: nam aliqui etiam sanguinis grumo exiccato ac trito in pulueremque redacto utuntur ad astringendum fluentem sanguinem, quomodocunque aũt medicamentum paretur emplasticum erit, & ex emplasticis confectum: Alterum uero quod à Gal. cæteris omnibus præfertur, est id cuius materia est Aloe & thus, & eius ut recentiores loqui solent, basis, quamuis non semper idem erat illi modus utendi, neque eadem mẽsura simplicium, quæ accipiebantur, sed uaria, tum pro diuersa ratione corporum in quibus medicamento erat usurus, tum etiam pro ratione uulneris: Nam illi interdum uidebatur esse opus magis emplastica facultate, interdum magis astrictoria, & desiccatoria. Cõmunis tamen eius ratio erat; vt esset thus duplex ad Aloem. & thus illud eligeretur, quod mollius esset & recẽtius, iuniores dicerent gũmosius, vt pote quoniam hoc magis emplasticum est, atque in magis emplasticum euadit medicametum. Si tamen corpus cui esset opus istiusmodi medicamento siccius esse uideretur: sicciori etiã esset opus medicamento. par ergo portio vtriusque esset assumenda. interdum uero & aliquantulum plus Aloes indebat, nunquam tamen Aloe thuri erat superius: Aloes autem magis desiccat, & ma

gis

gis astringit thure. immo nonnunquam, quando plus præterea esset necessaria & astrictio & desiccatio, pro thure consulit Gale. esse assumendam mannam, quam thuris corticem iuniores solent appellare. Nam vt idem testatur, manna magis astringit, quam thus. hoc autem emplasticum magis est. modus verò vtendi isto medicamento frequentior & vtilior est ille, quem ibidem Gale. docuit, vt aridum paretur, nempe contritis omnibus simul, & in tenuem puluerem redactis, atque ita seruetur: cum vero vtendi occasio fuerit oblata, albo oui subigendum est, atque ad crassitiem mellis deducendum & assumendum mollissimis pilis leporinis, & nasi sangui nem effundenti imponẽdum, atque subinde vniuerso vulneri mox que tenui fascia id deligandum accommodata ligatura figuræ & situi ipsius particulæ deligandæ; ita, vt primum ter, quaterue, aut ẽt quinquies vulneri locoque vnde effluebat sanguis circunducatur, mox vero circundu&io procedat versus radicem originemve ipsius secti vasis, quatenus tamen id fieri potest. Nam in sauciatis cerebri membranis id nequit sanè fieri. Mihi vero neque satis compertum est, an hoc medicamentum membranis cerebri hoc modo ex albo oui subactum & pilis leporinis exceptum membranæ commode possit imponi, vel potius illis sit aridum inspergendum, ac mox ex oui albo & leporinis pilis, vulneri exterius imponendum. nostris autem temporibus sæpe pro illis pilis vtuntur medici mollissimo lino, aut etiam coto. laudatur autem adeo medicamentum hoc, propterea quia, præter id quod agglutinando & astringendo sanguinem sistere potest, vim etiam illam habet, vt carnem aggeneret. quod non modo vtile, verum & summe necessarium ad reddẽdum omnino tutum hoc negotium. Auicenna vero & ipse suum quoddam medicamentum reliquit conscriptum, in quo exponendo vel examinando non ero multus, quia idem ferè in aliis est, nisi quod bolum armenam & draconis sanguinem medicamento Galeni addidit, omnia vero accipit pari pondere, at idem est modus eo vtendi, & hi quidem auctores perstitere in illis medicamentis miscendis, quæ ad genus emplasticum pertinent. Nam & melius id est & tutius: Posteriores uero his minime contenti, alia etiam commiscuere, quæ diuersorum generum sunt. Nam & caustica, vel crustifica cum emplasticis composuere. quemadmodum Brunus inter recentiores chyrurgos vetustior, Arabas, præsertim vero Rasim, & Albucasim imitatus. is enim in hunc modum conficit medicamẽtum.

tum accipit calcis viuę, de qua sermonem alibi habuimus, sanguinis draconis, Gypsi, aloës, thuris, calchanthi, singulorum tantundem, omniaque simul contusa in tenuem puluerem redigit, & ex albo oui addita tela aranea, eatenus commiscet, donec ad vnam compagem deuenerint, eoque utitur, vt supra. in qua compositione, cętera emplastica sunt. calchantum vero, causticum est, & ex ijs, quę crustam urendo inducunt. at calx uiua inter septica, vel putrefacientia recensetur. possemus longe maiorem copiam medicamentorum compositorum describere, nisi superuacaneum fore hunc laborem putaremus. nam his recte perceptis, atque seruata memoria simplicium, quæ fuere paulo antea literis commissa, non erit difficile uariare rationem medicamentorum, & syluam ingentem sibi parare, vel istis aliquantisper mutatis partim additis aliquibus aliis pro ratione opportunitatis, partim etiam nonnullis detractis: vel diuersis etiam ab his commixtis pro ut videbitur, vel ratio corporis, vel temporis, vel loci nobis ea facile subministrare, atque expetere. Quapropter iam videtur opportunum, vt finem quatenus ad hoc caput pertinet, faciamus.

De curandis tumoribus, qui in corpore humano, præter eius naturā excitātur per medicamēta, primūque de eorū natura in uniuersum. C. 19.

EXpeditis autē illis, quę ad curāda tā vulnera, quā vlcera pertinere poterāt, quātū nēpe ad nostrū institutū spectare videbant, ad tumorū rōnē, qui pręter corporis laborantis naturā solēt cōcitari orationē cōuertamus, & exponamus, quib. medicamētis, & qua rōne administrādis curādi sint. verum quia, vt sæpius ex Galeno in prioribus capitibus fuit ostensum, aut vniuersa, aut maior pars methodi tam componendorum, quam adhibendorum medicamentorum a natura ipsius curandi affectus depromenda est: ideo de tumoribus, tum vniuersim, tum etiā particulatim agemus: Sed quantum duntaxat poterit ad faciliorem eorū quę dicenda sunt explanationē conferre. Attolluntur itaque in tumorē partes nostri corporis nō alioquin, nisi quia aliqua replentur materia a qua infarcta distendūtur. quāuis autem posit illa materia qua replentur in eadem particula quæ in tumorē attollit paulatim ex aliquo in eo cōtracto vitio generari: sępissime tñ, vt Gal. in lib. de cau. morb. tradidit, à fluxione fiunt, expellentibus nimirum fortioribus particulis inutiles vel

ob copiam,vel ob malitiam & excrementosas materias naturæ instituto à se,& id ministerio expultricis facultatis,quã natura ab illis irritata excitat hãc facultatẽ,atq; id subinde fit,donec impulsio ad eã particulã desinat,quę non eas vires habeat,vt à se alio ingruẽtes humores possit impellere.tunc autẽ replentur primum plus iusto ab hac fluxione vasa maiora distenduntúrque:mox autem & minora.demum per vasorũ ora & per meatus angustos & sensibus incõspicuos humor copiosus infarctus,cum contineri amplius ferè nequeat,quasi expressus exudat exciditque inter spacia quæ in muscu
Cap. 3. lis sunt inter similares partes, vt idem & in lib. de inęqu. intem.
Cap. 95 & libro de art.med.& 14.meth.docuit,quales sunt membranæ,ner
Cap. 2. ui ligamenta,venæ,arteriæ: Vt tandem & caro ipsa istiusmodi humore suffundatur,eumque veluti absorbeat. Is ergo est modus & ratio generationis omnium id genus tumorum de quibus in præsentia sumus sermonem instituturi.& quamuis in vniuersum eundem modum generationis habent,differentem tamen speciatim habent naturam,quæ vniuersa diuersitas, a differente natura influentis humoris ortum habet.nam influens humor,aut naturam sanguinis habet,aut bilis,aut pituitæ,aut melancholici succi. præterea ve
Com. 21. ro quandoque non ex corpulento succo excitatur tumor: sed ex flatulento potius,vt testatur Gal.4.de ratio.vict. in acut. mor.spiritu, & quasi ventoso.pro ratione ergo fluxionis vnde ortum habent,diuersam quoque naturam sortiuntur tumores hi, & proinde sicuti fluxio, aut calida aut frigida est, ita alij calidi sunt, alii frigidi,& antiquitus quidem,nempe tempestate Hippocratis, omnes calidi tumores,vno quasi communi nomine a medicis plegmone Græce,inflammatio vero Latine dicebantur.posteriores.uero, ut idem Gal.tum loco a nobis nuper adducto,tum etiam.2. lib. artis cura.ad Glauc. commune hoc nomen determinarunt ad vnam tantum horum tumorum calidorum speciem:nempe ad illam quæ excitatur a sanguinęa fluxione, in qua significatione nunc passim accipitur inflammationis nomen,quem morem & nos in præsentia sequemur.prius autem de tumoribus calidis agemus, & primũ de inflãmatione:nisi quod prius quædam adhuc in vniuersum cõsideranda sunt anteaquã particulatim res hæc tractetur: primũque, ꝙ aliquãdo simplices sunt hi tumores, vtpote qui ab vno tantum & simplici humore influente ortum habeant:aliquando vero compositi vel mixti, quando à pluribus, & diuersis humoribus mix-

tim confluentibus excitantur:ſicuti aliquando exquiſita eſt inflammatio,aut exquiſitum eriſypelas,aliquando vero inflammatio eriſypelatoſa,vel eriſypelas phlegmonoſum. Sed huic & illud addamus,quod nos idem Gale.13.meth.docuit, quod quando dicimus purum,& exquiſitum eriſypelas fieri à ſimplici humore, itidemque exquiſitam inflammationem,hoc ita accipiendum, quaſi rariſsime,aut nunquam accidat.quia ſemper ferè miſti fluunt humores,& eriſypelas, aut inflammationis aliquo modo particeps eſt,aut ſcirrhi,aut ædematis,& ita etiam alii,vel huius vel alterius particieps,aut hoc ad ſenſum referendum eſt, quia adeo copia & viribus vnus humor alios ſuperat,ut illi à ſenſibus noſtris nequeant diſcerni, ſed ab illis tanquam vnus & ſimplex humor habentur.

De ratione medicamentorum,quibus curandæ ſunt inflammationes. Cap. 20.

INflãmatio,quã phlegmonẽ,vt paulo ante monuimus, Græci poſteriores Hippocrate particulatim nuncupauere, tumor eſt,vt idem.2.lib.ad Glauc.ait,qui a ſanguine optimo modice tamen craſſo,aut ſane à ſanguinea materia,hoc eſt in qua copia & viribus ſanguis ſuperior eſt,influente in aliquam particulam excitatur. ſymptomata vero cõmuni quadã ratione inflãmationes conſequentia ſunt,vt.14.methodi docuit Gal.calor primum,deinde rubor,mox dolor,tenſioque & renitentia comprimenti,& calor quidem inſignis & quaſi flammeus, vel igneus.vnde & inflammationis, vel phlegmone nomen inditum. percipiunt enim ægri calorem adeo vehementem,vt quaſi accenſa flamma videatur, cuius multiplex eſt cauſa:primum quidem,quia ſanguis ſuapte natura calidus eſt, deinde vero cum comprehenditur conſtipatus in inflammato loco,ſe ipſo longe calidior fit,quia cute obſtructa,a multa,& craſsiori materia,prohibetur,quo minus difflari poſsit,atque ita maior accenditur calor,cui hac etiam de cauſa putredo accedens,priori calori & illũ addit,quia a putredine accenditur:Rubor vero itẽ in ſanguinis colorẽ referendus & diſtenditur ẽt particula & prementi renititur,quia ſpacia quæ inania prius erant, ſanguine inculcato & infarcto plena ſunt.dolor autem tũ ex nimio calore feruoreq; excitatur, tum vero quia partes a materia efferueſcente diſtenduntur, ac Cap.2.

quasi dilacerantur. tum etiam quod ab incumbentibus partibus comprimuntur,& aggrauantur,qui plerunque cum pulsu est:si inflammatio insigniter creuerit,& in loco fuerit, qui sit sensus particeps & propinquas habeat arterias.pulsus enim is ab arteriis, vt 7.aph.docuit Gal. prodit, quę & refrigerio egent maiori, & noxiam rem expellere nituntur,& compressę angustiori spacio, dũ impetu maiori mouentur,circunstantes partes percutiũt.præcipue vero is pulsus fit cum inflammatio in suppurationem propensa est.Sed antea quam ad eorum tractationem accedamus,quæ magis particulatim huic nostro instituto attinent, aliqua insuper circa communem rationem inflammationum sunt explananda necessaria ad methodum componendorum medicamentorum, quæ apta sint illis curandis & ad rationem vsus eorum, & hoc primum quidem declarauimus, quod tanquam corrolarium ex illis sequitur, quæ nuper fuere exposita. nempe quòd in inflammata parte duplex reperitur caloris ratio,& altera quidem natiui, ad quem principem spectat & morbos curare & omnia pertinentia ad vitam & salutem illius partis administrare : alter extraneus & aduentitius, præsertim, vt diximus ex putredine concitatus, qui omnino aduersarius natiuo,corrumpit,destruit,& impedit omnia a natiuo administrata,qui sicuti aduersarij mutuo sunt,ita semper inter se pugnant ac veluti colluctantur:vnde ex his postea accidit,vt inflãmationes non semper vno & eodẽ modo terminentur, sed,vt à Galeno multis in locis fuimus docti,multipliciter:nam aut omnino natiuus calor superior est,aut omnino externus & ascititius, aut res quasi medio modo se habet:nempe quia neque natiuus, neque extraneus alterum superat:sed vel pares sunt viribus, vel si impares, vtriusque tamen actio in materia,quæ iam fluxit apparet. Et si quidem omnino superior sit vis natiui caloris, nulla sequitur suppuratio,nullus abscessus,sed per attenuationem,& digestionem, vel, vt aiunt,resolutionem materiæ attollentis particulam in tumorem inanitur inflammata pars, & inanita citra aliud incommodum redit ad pristinum & naturalem statum, quę quidem terminatio, vel quæ curatio optima est, & præcipue semper optanda.sin autem externus & ascititius calor penitus superet natiuum,pars omnino corrumpitur & putrescit, quo modo fiunt gangrenæ & sphaceli, & reliqua id genus, quę quidem terminatio pessima est & maxime detestanda. Quando vero non omnino alter

calor

calor alterum vincit, tunc inflammationes in abscessum vertuntur & suppurantur, & quia in hac horum calorum quasi pugna, varii sunt ordines, vel, vt aiunt, gradus, quatenus magis, vel minus alter alteri superior est. Nam natiui operatio & scopus est quando digerere per vacuationem sensibus inconspicuam humorem vitiosum nequit, saltem illum concoquere, & in optimum conuertere: asciti tius vero semper putrefacere & corrumpere: ideo pus quod in abscessibus gignitur, aliquando excernitur album, & leue, & æquale, nullum, aut non insignem referens malum odorem. interdum odore consistentia, coloreque victoriam caloris extranei referẽs. sicut autem diuersæ sunt hæ rationes, quibus terminantur inflammationes, ita etiam oportet, vt medicus, qui naturæ adiutor est, diuersas medicamentorum rationes ineat, quibus naturæ laboranti opem ferre possit. Quibus & illud addendum est, quod cum morborum temporibus occasiones mutandi rationes remediorum accipiendæ sint, non erit etiam ab re, si de temporibus inflammationum aliqua dixerimus: præsertim cum non vnus simplexque modus sit, quo distinguenda sunt eiusmodi tempora. ratio vero distinctionis à diuersis modis accipitur, quibus terminatur inflammatio, & materia in inflammatione transmutatur, quando per digestionẽ, vel per suppurationem, vel per corruptionem & putrefactionem terminatur. Nam principium, vt in libro de temporibus vniuersi morbi exposuit Gal. inflammationis est, quando ex influente sanguine pars affecta impletur. cum vero consistente fluxione iam cœpit collecta materia putrescere, calor vehementior ex putredine excitatur, à quo sangis magis funditur, atque inde spiritum generari contingit. quo deinde fit, vt quamuis constiterit fluxio materię, pars tamen magis distendatur quàm antea, vnde hoc tempus incrementum censendum est. cum vero concoquitur materia & per concoctionem paratur, aut ad digestionem faciliorem, aut ad suppurationem, maximus tunc dolor & maior concitatur febris. dum pus enim conficitur dolores & febres magis molestę sunt quam cõfecto iam pure, atque tempus id vigoris vel consistentię existimandum est: postremo vero, vbi in pus uersus est sanguis, uel coctus digeritur, decrescit tumor, remittitur partis distẽtio, incipit inflammatio inclinare. est tñ his & illud adjiciẽdũ, ꝙ triplex est rõ distinguẽdi tẽpora in ipsis inflãmationibus, accepta à tribus, quę necessario simul semꝑ reperiũtur in oĩbus morbis, qui ex materia ortũ

 habent.

fluxionem supprimendam reprimendamque esse & cum duplici ratione fluxioni occurrere possumus: primũ remotis causis fluxionis: deinde procurando ne particula ad quam defertur defluens materia, illam minime admittat recipiatque: & quamuis fluxionis causa aliquando in ea sit particula, vt 13. meth. Gal. docuit, ad quam humor confluit, & hęc multiplex sit: vna quidem communis, & est illius particulæ imbecillitas aliqua, vel ex ipso ortu, vel ex aliqua externa vel interna occasione contracta: aliæ vero magis priuatæ sunt, aut calor, aut dolor in illa parte excitatus: nam duo hæc præcipue vim habent attrahendi ad affectam particulam superuacuos humores in alijs residentes. Aliquando autem fluxionis causa non est in loco affecto: sed potius in alijs circunstantibus vicinis, vel remotis partibus, vt sępe etiam in vniuerso corpore. cuius deinde vniuersa ratio in multitudinem, aut uitiosam naturam fluentium humorum, qui irritant naturam earum partium, vt expultrice facultate excitata insurgat ad eos procul expellendos: attamen omnia in hoc tandem caput resoluuntur. nempe in repletionem multi, aut vitiosi succi. Nã nisi hęc adsit redũdãtia, nihil attrahẽti ꝓdest attractio: cũ nihil reliquũ sit quod attrahẽdum sit. nã aliæ partes non cedunt attrahenti, cum nihil superuacui habent, quod attrahi facile permittant, neque impellentes quidpiam à se expellere conantur: nisi quod illis est, aut copia, aut mala aliqua qualitate molestũ. In summa ergo primus scopus & cõmunis in omnibus defluxoriis morbis erit, tũ vacuatio, tũ ẽt reuulsio. vacuationes aũt quæ maiorẽ in hoc munere præstãdo uim habent, sunt, sanguinis missio, & purgatio per medicamenta: maxime vero quando euacuãdo ẽt reuellunt. Hæc ergo erit princeps & cõmunior pars methodi cu rãdarũ, tam inflãmationũ, quã aliarũ etiam affectionum à fluxione excitatarũ, quæ ita cursim à nobis tractata sunt, quoniam particulatim non videntur spectare pręsens institutum, in quo de localibus remediis vel medicamentis agere instituimus. Vnde ad aliam partem accedamus, in qua agendum est quonam pacto procurandum est, primum quidem ne locus affectus influentes ingruentesque humores recipiat: deinde vero si qui recipiuntur, illi vacuent. & hoc, quia cum fluxio aliquanto tempore in aliquẽ locum tendit, qui eas vires nõ habent, vt illã à se repellere possit, necesse est, vt tandem victus aliqnid recipiat, & subinde semper plus sit recepturus. Hæc autem nobis statim indicant, procurandum quantum

uero est, ꝙ si ea referamus ad eas rationes & eas indicationes un de deprompta sunt: omnino uera sunt: quia tamen multę aliç etiam rationes & conditiones, uel circunstantiæ cum illo affectu siue inflammatio sit: siue alius morbus: quę suam & ipsę rationem propriamq; indicationem, & eam non contemnendam habent: ideo non nunquam à generalibus illis theorematibus deflectere cogitur medicus, neq; tamen propterea tollitur quin ea uera sint: ecce enim si, ut parum ante dictum est, inflammatio primam occasionem habeat in ipso loco affecto à dolore concitato à spiritu flatuoso, & densitate cutis, non oportebit statim ab initio aggredi cu rationem, per ea remedia, quæ repellant, vtpote quoniam adderet densitati cutis, & magis concluso spiritu augerent dolorem; & subinde etiam inflammationem: Sed potius erit agendum, vt. 13. meth. docet Gal. illis quæ modice calefaciunt, qualia sunt quæ laxantia dicũtur, quæque densatum corpus rarefacere possunt, & flatulentum spiritum extenuare digerereque, & quicquid cõfluxit in inflãmatã partẽ discutere. itidẽque si ex refrigeratione concitato dolore orietur inflamãtio, calefaciẽtib. frigidiori cõtractæ intẽperaturæ doloriq; & inflãmationi esset cõsulẽdũ. cõtra vero si ex immodico loci calore inflãmatio originẽ haberet, refrigerãtib., & intẽperaturę calidæ, & inflãmationi esset occurrẽdũ. nã & intẽperatura cõtrariis tollit, & per refrigerãtia & astringẽtia, pars repleta, expressa quasi cõtẽta materia & extracta, perinde inanitur ferè, ac per digerẽtia. his præterea & id addamus, ꝙ si fluxio crassorũ admodũ humorũ sit, aut materia plurimũ fuerit inculcata in affecta parte, repellẽtibus & refrigerantibus insistendum minime erit: sed ad digerentia transeundũ. Vnde tandẽ vniuersam istius rei rationẽ in hanc summam resoluemus. ꝙ si quando omnino humorum fluxio repressa constiterit, corpusque probe mundum & inane fuerit, tutique simus ne iterum excitetur aliqua fluxio, tunc in principio quidem sola repellẽtia refrigerantiaque accõmodata erunt. inclinante vero inflãmatione, vt nobis breuissime exposuit Gal. 1. de cõp. med. secundũ gen. sola digerentia, vbi tñ vehemens adesset dolor mutanda esset hæc ratio, quia lenientia ad sedandũ dolorẽ necessaria essent. inter mediis vero tẽporibus, mistã esse repellẽtia oportet cũ digerentibus: vt tamen repellentium vis inter initia superet, atque quò morbus magis per incrementum versus vigorẽ progredi tur, eò magis de repellentibus detrahendũ, digerentibusque adiiciendum,

ciendum,adeo vt prope vigorem par sit fere vtrorunque ratio. in vigore verò,vt idem 6.de compositione medicamentorum secundum loca, concoctorijs medicamentis suus est locus, concocto verò morbo & inclinante,digerentibus : At vero vbi corpus non omnino mundum fuerit,& fluxionis timor non desit, semper oportet, vt eodem quarto de compositione medicamentorum per genera aperte pronuntiauit Gal.mixtam esse vtranque facultatem digerentem & repellentem.quæ si fuerint secundum artem & meth. mixtæ,non modo,quamuis videantur inter se esse aduersariæ, non se mutuo impediant,at potius,vt eodem sexto de compositione explanauit idem Gal.mutuo se iuuent. Sed tandem ad hæc ipsa particulatim tractanda accedamus: Et quia diximus duplicem esse modum,quo fœliciter potest inflammatio terminari, curarique.Nam cum fiat inflammatio ex repletione sanguinis, qui defluxit in idsam particulam,fieri nequit,vt curetur hic affectus, nisi per contrarium:nempe per vacuationem repletæ partis.dupliciter autem solet superuacua illa materia,cum inculcata est, & absorta ab ipsa particula:detrahi & vacuari. Nam aut per digestionem eius in halitũ, aut per eius conuersionem in pus & effluxum ex facto iã abscessu rupto vel inciso.sed de priori ratione curandi inflammationes agamus:nempe per digestionem. Rem verò hanc diligentissime Galenus secundo libro artis cur.ad Glauc.tractauit,in hunc modum.inter initia inflammationum, vel vehemens admodum cruciat dolor, vel non est adeo vehemens (Nam vix fieri potest vt sit inflammatio omnino doloris expers, dolor tamen non tantus est, vt omnẽ, vel maiorem curationis partem ad se conuertat.) si quidem vehementior adsit dolor,neque vsus eorum quæ refrigerant & exiccãt, qualia illa sunt,quæ paulo post sumus expositiuri,quæque solum repellunt,vtilis futurus est, neque etiam eorum quæ laxant & molliunt, quale est cataplasma ex triticea farina oleoque & aqua confectum,aut aquæ calidæ,aut olei perfusio.'nam quamuis hæc videantur statim ferè leuare & lenire dolorem:in affectibus tamen ab impetu confluentis materiæ concitatis aliena sunt,& noxia istiusmodi medicamenta.eos enim augent,quia fluxiones magis prolectãt. in his itaque dolor leniendus erit,quopiam simili medicamento,vt illud est, quod ex passo & rosaceo fit addita modica cera ex vtroque liquata, quæ apponenda sunt excepta lana plurimo ex oesipo sordida.sed & vtile præterea erit medicamentum quod fit ex plan-

tagine

tagine lenticulaque, præsertim coctis addito pane, & exceptis rosaceo oleo, in his enim vis refrigerandi quidem est, & digerendi, & roborandi particulam, vt se tueri ab ingruentibus humoribus posſit. Nam in plantagine & lenticula præterea in rosaceo etiam vis est astrictoria: modesta tamen quę poteſt robur parti affectæ præstare, non tamen tanta, vt contrahere & exasperare ipsam posſit, atque ita dolorem exasperare: in pane uero itemque in rosaceo aliqua leniendi & digerendi: sed & refrigerant hæc medicamenta: & vnde frigida ęstate, tepida vero hyeme sunt adhibēda. tertio. enim de temper. ait Gal. calidis affectibus æstate medicamenta actu frigida esse apponenda. hyeme vero ne ex aere vehementer frigido contrahatur magis pars affecta, intendatur magis & ita exacerbetur dolor, tepidum medicamentum imponendum erit. ita enim dum partim corrigitur & reprimitur calidior intemperatura inflammati loci, digeriturque pars aliqua contentæ materiæ: vnde illa minus distenditur, & delenitur etiam, fit dolor minor & minus molestus. verum quia istius rei summa inter initia in fluxione sita est, cui imprimis incumbendum: & quæ illam potenter reprimunt, si inflammatæ parti imponantur, dolorem exacerbant: ideo præterea idem consulit, vt paulo supra male affectam partem apponatur spongia asperſa prius ex vino astringenti, aut aqua frigida, deinde verò expresſa, quæ item frigida sunt apponenda. cui si præterea aliquid adiiciatur aceti, res melius se habebit. hęc vero superiori loco apponenda voluit, per quem putat fluxionem descendere, vt eam astringendo & contrahendo fluxionem intercipiat prohibeatque. & hoc quidem medicamentum eorum officio fungitur, quæ à nostris iunioribus defensiua dici solēt, de quibus cū abunde suo loco fuerit actū, in pręsentia nullū habebimus sermonē, quāuis & illa huic loco posſent accōmodari. sin aūt vehemens dolor non cogat nos à recta curationis methodo diuertere, toti erimus inter initia in repulsione, cum refrigerantibus & astringentibus & subinde deficcantibus. Nam vt eodem secundo libro ad Glauco. docuit Gale. ea optima emplastra sunt, quæ mollia sunt, quæque reprimunt & coercent cursum fluentis materiæ: sed & deficcant: præsertim si fine dolore illud fiat. Nam quæ multum partem intendunt, dolorem maiorem concitant, & plus noxæ, quam vtilitatis afferunt. Præsertim uero hoc cataplasma laudauit ibidem, quod conficitur ex semper uiuo, malicorio ex sapa, rhu, farina hordei. Nam poteſt reprimere repellereque

tis inflammationem: sed cum non vnica sit ratio hoc oleum conficiendi. Nam & ex oleo immaturo quod omphacinum Græci appellarunt, & interdum immo frequentius ex oleo maturo & quo communiter in cibis vtimur, primum illud, & frigidius est, & magis astringens, quare repulsioni accommodatius, unde eius usus in ea parte incrementi, quæ principio proxima est, erit magis opportunus. quod vero maturius est, maiorem uim digerendi & concoquendi, quamobrem aptius erit, cum incrementum ulterius progreditur, immo uersus uigorem, uel statum, ut aiunt, accedente inflammatione: si cum chamemelino oleo commisceatur præstantius erit medicamentum. Nam & magis digerere, & præterea magis lenire dolorem poterit. & hæc quidem sunt simpliciora medicamenta. Nam & componi præterea multa cataplasmata possunt, quorum mentio & ab Auicenna & aliis auctoribus fit, sicuti defrutum, vel sapa inter medicamenta referuntur, quæ incremento accommodata sunt. vnde si acceperimus olei rosacei vncias duas primum, sapæ unciam vnam, croci dragma unam, erit utile medicamentum. maiorem uero digestionem habiturum, si ex succida appellata lana assumptum apponatur. alii in hunc modum componunt aptum cataplasma. accipiunt enim foliorum maluæ manipulum, quem ex aqua coquunt, adduntque absinthii, rosarum aridarum singulorum semunciam, farinæ hordei vnciã: omnia ex aqua coquunt, & atterunt, & addunt olei chamemelini parum, cõmiscẽt quein mo lle emplastrũ & apponunt. põt & ex oleo rosaceo & chamemelino farinaque hordeacea componi cataplasma addito deinde oui vitello, interdum & pauco croco. sed innumera possent confici medicamenta, nobis tamen hæc satis erunt proposita iuuenibus tanquam exempla, ad quorum imitationem plura alia: si quis fuerit peritus facultatum simplicium medicamentorum, illa conferens cum explanatis scopis sponte sua cõponere pro opportunitate & occasione ipsi oblata poterit: Gal. autem. 2. artis ad Glauco. & 1. de compositione medicamentorum secũdum gen. maxime laudat emplastrum suum diacalciteos, quod & phœnicinum appellauit. iuniores vero Latini, & Arabum multi diapalma. præsertim vero si ex rosacco resoluatur. digerit enim ex adipe veteri & oleo. refrigerat ex rosaceo & spuma argẽti, astringit ex calcitide & rosaceo: præsertim si sit omphacinum oleum, & ex palmæ succo. desiccat vero

ro sine morsu & dolore, quamuis enim caleitis sit acre medicamen tum,& per se dolorosum asperumque: aliorum tamen mixtura leni tur eius asperitas: mihi vero præcipue probaretur eius vsus ad arcē das repellendasque & partim digerendas, in vulneribus & vlceribus, inflammationes: nam & ad curauda vlcera, ea exiccando detergendoque,& ad arcendas inflammationes: siue ante inceperint, siue etiam nondum cœperint, sed timeamus earum superuentum. De medicamentis autem opportunis in vigore non est cur multa dicam. cum enim eo tempore dolores magis infestent, concoquentibus & dolorem sedantibus res tractāda erit, de quibus aliqua paulo superius diximus. post vigorem vero digerentibus attenuantibus præcipuus locus erit,& quia, vt Gal. 13. meth. dixit, inclinantis inflammationis similis, vel eadem ferè curatio est, quæ & scirrhi. & Auicenna non absque ratione eo tempore laudat vnguētum, quod basilicon diximus appellari, de quo sicut & de diacalciteos superius, quantum satis videbatur esse, actum fuit. præterea vero & diachylon: vtraque vero digerendi insignem vim habent, atque etiam molliendi: præsertim vero diachylon; de quo inferius & sermonem suum sumus habituri, præterea vero & oleum anethinum, chamemelinum, liliaceum & id genus alia. Quod si inflammatio in maturationem potius & suppurationem, & tandem in abscessum, quam in digestionem inclinet, alia erit curationis ratio ineunda. Nam illis erit agendum, quæ pus mouere possunt: præsertim vero in inflammationibus externarum partium. quia inflammationes internorum viscerum, cum in abscessum & suppurationem vertuntur, transeunt in aliud grauius etiam & difficilius genus morbi: nempe in vlcus, vnde pulmonum inflammationes, cum suppurantur in tabem vel phthisim, hoc est in vlcus pulmonis: pleuritis vero, primū in suppurationē, vel vt Græci appellant, ἐμπύημα,& tandem in phthisim. de inflammationibus vero internis capitis, ventriculi, iocinoris,& aliorum viscerum, cum suppurantur, & tandem rumpuntur; non est cur multa dicamus, nemo enim ferè non nouit, quanta afferant pericula: vnde quam maxime in illis incumbendum est, quo minus suppurentur. illud vero fiet uacuationibus & reuulsionibus fortioribus, tenuissimo uictu, repulsoriis medicamentis, & reliquis, quorum hactenus satis copiose meminimus. in partium autem exteriorum inflammationibus curandis, non erit adeo remittendum maturationi & suppurationi, sed cum naturam propensam

in id viderimus, adiuuanda erit, vt citius & facilius suppurentur. Medicamenta vero quæ huic officio idonea sunt: nempe puri mouendo, ea sunt, quæ vt quinto de simplicium medicamento. facultatibus docuit Gal. temperaturam similem & conformem habent cum humano corpore. pus enim præsertim illud quod in abscessibus exoptandum est, nempe quod bonum est, opus est caloris natiui imprimis & præcipue: quare medicamentis suppurantibus calorem excitari oportet, qui calori humano similis sit temperie, & proinde etiam alia medicamenta in aliis corporibus ad faciliorem & promptiorem suppurationem idonea erunt, & illum pro diuersis corporum temperaturis. simile ergo corpori in caliditate erit medicamentum, quod pus sit excitaturum, quia vis & copia natiui caloris augenda est non autem qualitas. quatenus autem ad rationem substantiæ pertinet, ea quæ ἐμπλαστικὰ à Græcis dicuntur, huic muneri imprimis apta sunt. hæc enim cum obstruant inconspicuos cutis meatus per quos difflatur corpus, spiritus includũt, vt non digerãtur, qui suppurationi velociori auxilio sunt. calida ergo medicamenta temperato calore erunt apta suppurandis abscessibus, quod & Hippo. testatus est. 5. aph. vbi ait quod frigidum prohibet: calidum vero suppurationi promouendæ idoneum in omnibus, præterquam in vlceribus putridis, & illis quę ad huc à fluxione humorum tentantur fouenturque. in his enim id genus medicamenta putrefaciunt magis & fluxiones maiores concitant: præsertim vero, cum id genus medicamenta calida sint, uerum, ut Gal. 5. meth. ait, & humida, sint oportet. Nam cum puris generatio non solum à natiuo calore, quamuis cum probum pus est, natiuus sit superior, uerum & extraneus accedit, & ideo quoquomodo putrescit materia, quæ in pus transmutatur: quare citissime medicamentis solet moueri pus, quę calida & humida sunt. Sed de his tandem & particulatim agendum est: fotus ergo inflammatæ partis ex aqua tepida, item ex oleo tepido maturo & dulci, vel etiam ex utrisque mixtis tanquam accommodata remedia ad suppurandas inflammationes à Gal. tum 5. de facultatibus simplicium medicamentorum, tum vero secundo artis ad Glauc. & quarto metho. habita sunt, item decoctum ibisci seu altheæ. composita uero huic muneri accommodata sunt: in calidioribus & feruentioribus, cataplasma confectum ex aqua, & oleo pari mensura coctis, atque tanta farina hordacea inspersa, quanta satis sit ad confectionem mollis emplastri, in illis au

tem

tem quæ non adeo feruent, mirifice pus mouet, simili modo confe-ctum cataplasma: sed ex triticea farina. & hoc quidem magis suppurationem mouet. ex hordeacea vero farina, aliquantum etiam inflămationem repellit. Sed panis etiam qui nõ sit vehementer coctus, si ex aqua & oleo subigitur & coquatur, & modice calidus apponatur, aptum erit medicamentum. verum hoc ex fermento & sale præter maturandi, vim habet etiam non parum digerendi; ad facilem ergo suppurationem eligendus est panis non plurimum coctus; quia vt eodem quinto de facultate simplicibus medicamentorum Gal. testatur, panis quo magis coctus fuerit, maiorem vim exiccandi habet, & proinde aptior est inflammationibus, quæ concoctu sunt difficiliores, qui vero modice est coctus, calidioribus & feruentioribus. Sed & quo plus olei adiicitur, eo etiam valentius ad suppurationem adducit cataplasma ex pane, vel ex farina etiam: quò vero mĭnus olei, & plus aquæ, eò feruidioribus inflammationibus vtilius erit. ita etiam quo farina triticea purior & furfurum magis expers, ĭtemque & panis aptior ad pus mouendum erit. Adipes quoque suppurandis inflammationibus vtiles sunt, non tamen omnes pariter, aptissimi enim sunt: primum suilla, mox gallinacea & vitulina; reliqui vero, vt sunt tauri, capræ, leonis, pardi, & id genus aliæ siluestrium animantium magis digestioni, sicut & oleũ vetus, quam mouendo puri sunt apti. picem autem & resinam posse pus mouere, eodem quinto de simplicium medicamentorum facultatib. tradidit Galenus, si quidem ex oleo liquentur: communi quidem & recenti quando feruidiores fuerint inflammationes. sed si frigidiores, aptius erit oleum cicinum, vel raphaninum, vel oleũ vetus. Medicamenta vero quæ ferè vulgo in vsu sunt ad maturădos calidiores præsertim abscessus, in hunc sanè modum solent parari. Nam manipulum foliorum maluæ ex aqua coquunt, moxque in mortario terunt, additaque axungia suilla recenti salis experti pari ferè pondere, cataplasma componunt, cui non nulli & parum croci addunt nempe dragmam; valentius erit: si acceperimus radicum Ibisci, seu altheæ, & foliorum maluæ coctarum singulorum tantundem atque ex axungia suilla contritis omnibus molle confecerimus cataplasma. quidam etiam coctas radices liliorum alborum vnam nempe, vel alteram prædictis addunt. in illis vero, in quibus difficilior est suppuratio & alia addunt. coctis enim foliis malinarum radicibusque altheæ & liliorum, illisque tritis in mortario &

adiecta

adiecta axungia ex farina seminis lini & tritici singulorum quantũ videbitur satis esse pro emplastro cõficiendo cõficiũt medicamẽtum, eas enim subigunt ex decocto prędictarum rerum, mox illis radices tritas & axungiam commiscent in compagem mollis emplastri. nonnulli vero & caricas pingues cum alijs commiscent coquendas, teruntque. Hęc autem ex multis collegimus, quæ etiam in maiori vsu his nostris temporibus esse solent, quæque pro præsenti nostro instituto putauimus posse esse satis, & tanquã exempla aliorum multorũ quæ confici possunt. nam in hac tractatione plus fortasse, quam par esset videmur esse vagati: Suppurato autem abscessu, duplex deinde reliqua est eius curandi ratio altera quidem qua abscessus aperiatur, vel sponte sicuti quando pus sibi ipsi viam facit erodens cutim superpositam & quasi erumpens, quod accidere sæpe solet quando in externis & summis partibus statim cuti subiectis attollitur inflammatio, raro autem quando in alto suboritur. Nam & plerunque materia calidior & tenuior solet ascendere ad externas partes versus cutem; crassior vero in profundum potius decumbere. Vnde in emplastris maturantibus abscessus, quando profundiores sunt, solent medici, vt facilior fiat apertio, vel vt diximus sponte sua, vel per incisionem, vel per medicamenta, quæ ruptoria vulgo dicuntur, maturantibus emplastris aliqua commiscere, quæ materias in abscessibus contentas attenuent, & e profundo versus cutem attrahant. addunt vero plerunque fermentum, quod magis attrahit, quò fuerit vetustius. In hac autem curationis ratione, vt morbi ratio mutatur: nam inflammatio in vlcus apertum transit: ita etiam curatio: curandus etenim postea nouus is affectus, quo modo vlcera sunt curanda, de quibus copiosa etiam oratione superius tractatio fuit instituta. & hanc curationis rationem plerunque, aut fortasse etiam semper medici, qui nostris his temporibus chyrurgi nuncupantur, sequi solent. raro enim non procurant vt pure confecto aperiatur abscessus. Altera vero curandi istiusmodi abscessus ratio magis Galeno. 13. methodi probari videtur. nempe ne statim ad abscessum aperiendum accurramus. Sed potius, vt quantum fieri potest, experiamur: si medicamentis attenuantibus

Cap. 3.
Cap. 2.
Com. 1.

tibus digerentibusque,& è profundo attrahentibus discuti possit latens pus citra incisionem, vel aliam alioquin apertionem. Nam facilior & minori cum molestia in hunc modum succedet curatio. voluit tamen & in vsu horum medicamentorum medicum esse prudentem & cautum. considerata nempe prius diligenter natura ipsius affectus: quia si adhuc sint aliquæ in eo loco inflammationis reliquiæ a fortioribus & acrioribus discutientibus omnino erit illi abstinendum, vtpote quæ sint potius affectū irritatura, quā pus discussura: sin autem nihil inflammationis sit reliquum amplius, materiaque subsit durior & ineptior, tunc apta & opportuna erunt valentiora & acriora medicamēta: sed horum mentionem faciemus, vbi de durioribus tumoribus sermo erit instituendus. At vero cum ea est puris copia, vt potius vincat vim medicamentorum digerentium, quam quod ab eis vincatur, tum ad apertionem per incisionem vel vstionem ferro, vel medicamentis erit accedendum. Sed de his satis. transeamus nunc ad rationem aliorum tumorum per medicamenta curandorum.

Com. 1.

De aptis medicamentis ad ignem sacrum recte curandum.
Cap. 21.

TVmor qui erysipelas a Græcis dicitur, ignis sacer à Latinis præsertim à Plinio nuncupabatur, quæ nuncupatio a multo incendio quod percipitur est deprompta, sicuti Græcis a rubedine quæ vicinas partes corripit: Est autem biliosus tumor atque a materia biliosa, nam a sola bile, aut a sanguine tenuissimo & efferuescenti, atque ita ad naturam flauæ bilis accidenti, aut a sanguine cum copiosiori flaua bile mixto, excitatur. cum enim bilis sincera copiose fluens, ad cutim labitur (nam solius cutis sunt hi affectus) & illa naturali sit aliquantisper crassior, non tamen admodum aeris, aut sanguis tenuissimus & feruens, fit exquisitum herysipelas, quod citra conspicuum cutis tumorem fit, Si vero bilis acrior admodum fuerit summam cuticulam (Epydemida vocant,) serpendo excoriat vlceratque, & herpes proprie affectus dicitur, sed si acrior adhuc sit, & crassior, non modo cuticulam, sed & profundius cutem ipsam, vsque ad subiectam carnem exedit, herpesque estiomenos hoc est exedens dicitur: herpes vero quia prioribus relictis ad alias partes serpat. prior vero herpetis differentia, miliaris dicitur, propterea quia efflorescant quædam veluti vesiculæ similes granis milij. fieri autem hunc affectum dixit Galenus in lib. de tumoribus ex 14. methodi cap. 16. præter naturam, vel ab exquisita & tenui bile, vel potius ex ea prompta cum tenui icare pituitoso. at cum fit mixta fluxio ex bile & sanguine præsertim tenui & calido, erysipelas dicetur. Nam raro contingit vt testatur Gal. quod fluant humores in aliquam partem omnino sinceri & alijs impermixti. Cum vero inflammatio ex sanguine non uitiato ortum habeat, vel ex eius parte crassiori, ideo in maiorem tumorem particulam attollit, ita vt profundior in carne sit tumor, qui est si cutim possit attingere: præsertim tamen carnem cuti subiectam apprehendit. erysipelas vero, cum ex tenuissimo humore sanguineo, vel bilioso ortum habeat: imprimis cuti heret, parum autem vel nihil carnis subiectæ corripit: immo exquisita dicuntur erysipelata, vel herpetes, cum non descendunt vltra cutim. Nam cum descendunt, crassior est humor aliquis intermistus: Vnde si- 1. de diff. mor. c. 12.

cut mixta est fluxio, ita & mixta est natura affectus. Si enim sanguis non ille tenuissimus, qui cum bile conformis est, sed crassior ex quo fieri solent inflammationes, erit affectio composita & mixta ex erysipelate & inflammatione & pro varia ratione mixturę, ita nunc magis in inflammationem, alias in erysipelas uergit, & ita appellabitur, aut erysipelas phlegmonosum, aut phlegmone erysipelatosa. & quo magis ad naturam erysipelatis accedet eò minus cutim in tumorem attollet, & quo magis ad inflammationis naturam inclinabit longe maiorem tumorem faciet. Quia vero biliosus est affectus, ideo rubet quidem, sed rubor in flauitiem degenerat in erysipelate: in inflammatione vero, obscurior est, rubor ferè in puniceum vergens, & quia erysipelas ex tenuissima fluxione fit, ideo cum digitis locus affectus premitur, rubor delitescere videtur; & paulo post iterum redire, in inflammatione autem non item. Sed & illud prætermittendum minime est, quòd in inflammatione dolor maior est, & maior distentio & compressio, vtpote quia a crassiori humore oriatur, in erysipelate maior calor, neque ita eum pulsu est erysipelas, vt

Com.1. inflammatio. Quemadmodum autem refert Galenus tertio libro in tertium epidemia aliquando erysipelas satis facilis est morbus citra vllam malignitatem: & periculum: modo in ratione curandi non committatur error aliquando vero malignus & pestilens affectus est, quæ quidem diuersitas à ratione, & natura materiæ confluentis ad affectum locum imprimis occasionem habet. Nam & si in tumoribus præsertim vero calidioribus, materia vnde illi excitantur inclusa & inculcata in ipso loco affecto, interdicta difflatione, aliquam vt paulo ante dicebamus contrahat putredinem; Vnde & acrior & calidior etiam euadit. interdum tamen & anteaquam deflueret & reciperetur in affecta particula putrem aliquam qualitatem vel naturam secum affert, quam etiam ob rem vt malignior acrior atque deterior est, ita maligniorem

Cap.1. reddit affectum. hoc enim nos idem Gal. docuit nono de vsu particularum. vbi ait, quòd cum excrementa diutius intercepta ex cretione retinentur, computrescunt, & acriora deterioraq; fiunt, a quibus pro diuersa eorũ natura, & rõne, cũ ab expultrice facultate aliquò pellũtur, diuersos cõcitant prauos affectus, ut sunt herpetes erysipelata, carbunculi, cancri, & id genus quá plura alia. Vnde 3.

Com.3. lib. in tertium epid. hoc longe clarius exposuit vbi ait erysipelas

à biliosa

à biliosa fluxione oriri, quæ si talis sit, qualis naturaliter gignitur, nullum ferè damnũ: si modo recte tractetur solet afferre. interdum vero malignior ea bilis ex putredine fit, quę erodens est, & putrefaciens, quod in pestilentibus quibusdã tempestatibus solet accidere, quando multa regnat humiditas aeris q; tranquillitas, cũ aer nullis perflatur ventis. cui incõmodo illi plerunque fiunt obnoxii, qui sua sponte solent plurimã bilem generare, aut qui eam victus rationem sequuntur, quæ generandæ bili magis apta est. male vero cũ illis agi solet, vt 7. aph. testatur Hip. in quibus erysipelas prius quidẽ extrorsum erumpere videtur, mox vero introrsum conuersum delitescit. contra vero bene res succedit, si ab interioribus extrorsum conuertatur. malum ẽt est erysipelas, vt idem 7. aph. ait: quod vbi os detectum est superuenit. malum item si in putredinẽ & suppurationem vertatur. verum non est hoc primum nostrum institutum, vt de his exquisite differamus: sed solum quatenus nobis ad expositionem rationis eorum medicamentorũ posit satisfacere, quę idonea nobis ad curanda erysipelata posint satis esse. Si quis eam recte perpenderit, quæ hactenus exposita fuere: facile poterit percipere, non vnam ac simplicem indicationem, sed plures & diuersas esse illi necessarias, qui recte curare voluerit erysipelata, & in illis curandis apta & accõmodata eligere & componere medicamenta, illisque apposito vti. quæ tamen multiplicitas & diuersitas à variis differentiis, quibus distincta est erysipelatum ratio, vel à diuersis ac variis conditionibus & circunstantiis, quæ in erysipelate sunt animaduertendæ, quæ varias etiam habent indicationes, ortum habet. Nam quædam cum cæteris tumoribus communia habet, quædam cum inflammatione duntaxat. præterea interdum ab aliqua manifesta, vel procatarctica causa ortum, vel occasionem habet. interdum vero à nulla tali occasionem habet, sed vniuersam originem suam ab interna & antecedente causa ducit, sponteque oritur. item quandoque simplex & exquisitum est erysipelas solumque ferè cutim afficit: non nunquam vero mixtum secundum naturam est; & est inflammationis, aut ędematis, aut scirrhi particeps, quatenus non est simplex biliosa fluxio sed mixta. item aut est cum vlcere sicuti herpes est, aut citra vlcus, vt exquisitum erysipelas. præterea vero interdum cum malignitate est, non nunquam, immo sæpius, citra illam. sicuti ergo diuersa est erysipelatum ratio, ita requirit

Aph. 25.

 diuersam

diuersam curationem diuersorumque medicamẽtorum vsum. Sed negotium hoc magis particulatim, & ex methodo tamen tractemus, & primum tanquam fundamentum ponamus erysipelas ortũ habere ex fluxione biliosa, vnde quatenus ad eius curationem pertinet, subiectum erit communi & generali methodo eorũ oĩum affectuũ, q à fluxione excitãtur. statim ergo examinãdũ erit, an eiusmodi fluxio vnde concitatum est erysipelas desierit iam, vt quidquid fluxurum erat iam fluxerit, an vero fluat adhuc humor increscatque & adhuc foueatur affectus. Nam si iam constitit fluxio, nec aliquunde foueatur: sicuti sæpe in illis solet accidere, quę ab aliqua manifesta, & procatarthtica causa habuere occasionem, non autem multa cacochimia seu copia vitiosorum humorum congesta sit, vel vniuerso corpore, vel in aliquo interno viscere: simplex erit & facilius curatio, qua duntaxat affectui ipso tollendo per indicationes illas duntaxat, quas nobis offert ratio & natura affectus, de qua paulo post sumus sermonem habituri. Sin uero occasionem habuerit internam a multa biliosi humoris copia congesta in vniuerso corpore aut in aliquo interno viscere, procedatque ulterius fluxio, a qua foueatur & augeatur affectus, non erit omnino tutum curare erysipelas: præsertim vero inter initia propria & priuata ratione curandi erysipelata: nempe per refrigerantia & repellentia, ne introrsum conuertatur erysipelas, & ad aliquam præcipuam particulam recurrat: quod maxime cauendum si malignitatis particeps videatur affectus, vt in pestilentibus cõstitutionibus. Sed erit opus procurare prius, vt fomentum illud subtrahatur, & vniuersi corporis ratio habeatur, vel illius uisceris in quo consistit fluxionis & fomenti occasio, quod non nisi vacuatione erit agendũ. & siquidem fluxio omnino biliosa fuerit, non erit, ait Gal. 13. meth. 2. ad Glauc. opus missione sanguinis: sed potius purgatione per ea medicamenta, quæ bilem detrahunt: si multa fuerit copia fluẽtis humoris, & vires & ætas eam vacuandi rationem ferre possint, alioquin autem acrioribus clysteriis res poterit transigi: Nam subtracto fomento & remotis causis fluendi, poterit institui curatio quę priuatim accommodata est erysipelati, acepta a propriis indicationibus & scopis qui particulatim a propria natura & essentia ipsius affectus erunt depromendi. De quibus nunc agemus sequuti antiquorum medicorum decreta, præsertim vero Hipp. & Galeni. erysipelas itaque cum in tumorem genere sit, exciteturque a mate-

ria biliosa tenui quidem quatenus ad substantiam, feruida vero & plurimũ calida quatenus ad qualitates ꝑtinet, cruciet vero lõge magis calore & feruore q̃ corpore vel copia: neq;.n. vt idẽ Gal. lib. 14. meth. c. 2. & 3. ait, tãta fit distẽtio, vel ẽt cõpressio, vel grauitas in parte: sicut in inflãmatione, maius tñ incẽdiũ & maior feruor ĩ vtrisque tñ est, & plenitudo affectæ particulæ, ex infarcta materia quæ fluxit iam, & calor vehemens. Vnde primi scopi insurgunt euacuandã esse materiã replentem locum, quia propria eorum curatio: quæ à replente humore concitatur, est illius euacuatio. præterea vero & alter scopus est, quòd sit ẽt refrigerandum propter molestiã ex ardore. & hi quidẽ scopi, tã inflãmationi, quam erysipelati cõmunes sunt: nisi ꝙ hæc intercedit differentia, ꝙ inflãmatio non tantum ex insigni calore dolorẽ affert: sed adeo etiam magis & distentione & compressione a multa & crassiori materia inculcata & infarcta, erysipelas vero, nullam nisi e calore & feruore molestiã affert, quia non excitatur a crassa: Sed a tenui potius & leui, verum ferueñti materia. vnde vt 13. meth. refert Gal. in inflãmatione indicatio vacuationis: si cum erysipelate conferatur, vincit refrigerationis indicationem: contra vero in erisipelate, indicatio refrigerationis vincit eam, quę est vacuationis: refrigerantibus ergo medicamẽtis pręsertim vero inter initia curanda sunt erysipelata, vt extinguatur fluentis materię feruor: ille enim est qui præsertim cruciat, & aliquantisper incrassetur, vt fluxioni ineptior reddatur. refrigerandum autem est ad mutationem vsque coloris. cum enim iam liuere locus affectus incepisse visus fuerit, atque adeo etiam magis si nigrescere incipiat, a refrigeratione desistendum, quia iam desinit esse erysipelas, & in alium affectum degenerat: & proinde etiam neque eo tempore exquisiti erysipelatis curationem requirit. Sed anteaquam hoc negotiũ magis particulatim tractemus, illud in memoriã reuocandum erit, quod paulo ante fuit expositũ: nempe diuersam esse erysipelaum rationem, quia & exquisitum est erysipelas, & non exquisitum, & aliud cum vlcere est, quod ad naturam herpetis accedit, aliud citra vlcus, & si quidem exquisitum fuerit & citra ulcus quæcunque refrigerantia loco affecto particulatim apposita feruorem possunt extinguere: siue actu frigida fuerint, siue potestate, apta erunt: medicamenta istius generis sunt solanum, semperuiuũ, portulaca, vmbelicus veneris, pulicaria herba, seu psylium, altercus seu hyosciamus, lactuca, intubus, palu-

stris lenticula. Sed & acetum multa aqua mixtum actu frigidum aspersum, vel ex madido lintheo, uel spongia appositum, ceratum item ex frigida aqua, sæpius refrigeratum: Nam hoc illis omnibus commune est, quæ actuali frigore præsertim agunt, vt frequentius sicut incalescunt, immutentur aut refrigerentur. potuissemus autem & aliorum multorum meminisse, quæ refrigerandis erysipelatis essent idonea: nam & folia papaueris, mandragoræ & multa alia: verum longiores, quam proposuerimus videremur. hæc enim tanquam exempla proposita sunt, reliqua vero ex Gal. Paul. Aetio, & alijs, qui de materia medicinali scripsere, quorum monumenta omnibus in promptu sunt, colligi possunt: sin autem erysipelas, cum vlcere sit, vtpote quod potius ad herpetis naturam accedit, immo herpes iam est, refrigerantibus etiam num erit agendum. Sed de hoc paulo post agemus. erit ergo refrigerantibus tractanda curatio erysipelatis, quod sine vlcere est. Attamen ubique Galenus, vbi de hac re sermonem habuit, videtur: Si sit erysipelas a procatarctica & manifesta causa excitatum, vbi nulla sit suspitio quod fomentum habeat ab interna & antecedente causa, audacter ad refrigerantia statim accedere: Sed vbi sponte, & ab interna causa ortum habeat, suspectam omnino habere hanc curandi rationem, neque ideo vt quisquam temere aggrediatur audet consulere, ne fluxio repulsa ab his medicamentis recurrat interius ad aliquod viscus maioris momenti: Sed potius monet, vt prior curatio atque maior illius pars conuertatur ad vacuationem vniuersi corporis, vt detracta bile, fluxio intercipiatur, & erysipelati subtrahatur fomentum. cui sententię innixus, cum sæpius pręfuerim curationi erysipelatum, rarissime tamen immo nunquam, dum mihi res vniuersa stetit, ausus sum curare per hæc externa refrigerantia, quia timebam ne impediretur exitus, vel expulsio morbosæ materiæ, quam a natura intenta expurgationi & expirationi sanguinis, & custodiæ internorum viscerum, ad cutem & externas partes ab internis visceribus excrementis propulsis moliri solet, neque animaduerti vnquam aliquod accidisse incommodum ipsis ęgrotantibus: præterquam quod interdum aliquantisper longior euadebat curatio, sed securior: cum tamen sæpe viderim multos, quibus adhibita fuit curatio per hæc refrigerantia, maxima etiam vitæ subiisse pericula. Nam neque videre possum quid mali impendeat,

quando

quando natura valide expellit: si expellere sinamus, & interim interius & victus ratione, & medicamentis, ut sunt syrupi, vel decocta, iecur sanguinem & corpus vniuersum refrigeremus, neque id solum seruaui: si exquisitum esset erysipelas; sed etiam si inflammationis particeps, in quo quidem longe promptior, vt etiam consuluit Galenus in mittendo sanguinem eram: & de his quidem hactenus. Vbi vero medicus utitur curandi ratione per frigida medicamenta, & cæperit mutari color, & iam liuere inceperit locus, non solum extinctus est calor: sed transmutatus est affectus in aliud genus, & materia degenerauit in frigidum humorem, vt proxime ad naturam scirrhi accedat: immo, nisi ratio medicamentorum mutetur, iam nigrescente & indurescente loco, erit scirrhus. quare vbi ardor inclinet, ait Galenus, non erit amplius frigore aduentitio opus, nempe vt frigida aqua, aut niue refrigerentur medicamenta, immo & a succis herbisque valde frigidis erit temperandum, sed moderatioribus vtendum. quin etiam magis adhuc inclinante affectu, ad vsum seminis lini & chamemelini transcundum: immo ad diacalciteos appellati emplastri, non ex rosaceo liquati: sed potius ex oleo per se. & præsertim hęc curandi ratio obseruanda, quando non exquisitum fuerit erysipelas: sed quod sit inflammationis particeps, in quo statim etiam a principio congrueret vsus istius emplastri diacalciteos, verum liquati ex rosaceo & refrigerati ex alijs refrigerantibus medicamentis, vtpote si in mortario contundatur affuso succo solani aut psyllii, aut succo acerbæ uuæ expresso ex ea simul cum portulaca, aut semperuiuo contusa. Nam uuæ acerbæ succus per se adhibitus, non esset idoneum medicamentum, ut quod supra quam impræsentia opus esset astringat. ex portulaca autem, sola difficilis est succi expresio. At & in hoc non simplici affectu magis animaduertendum, & procurandum ne vbi inclinare cæperit, in scirrhum vertatur, quamuis neque in exquisito hoc negligendum sit. immo. 14. meth. Galenus vt hoc incommodum effugeret, statim vt ardor remittatur, oppor tunum fore vsum ait cataplasmatis facti ex hordeacea farina, de quo superius fuit habitus sermo, anteaquam liuere locus incipiat: Quod si iam liuere cœperit, etiã prius præcidendam scalpello cutim esse consulit, moxque cataplasma imponendum, atque sæ- Cap.4.

pius

pius fouendum locum aqua calida,ne materia induretur, sed facilius attenuari & digeri possit, & interdum ad maiorem exiccationem & digestionem aqua marina,vel salsa, & aliquando si cataplasma ex aqua marina addito aceto & hordacea farina conficeretur optimum esset medicamentum. De herpete vero non est cur multa dicamus.cum iam in vlceribus sit,sicuti & erysipelata quando aut suppurantur,vel exulceratur.sed nobis satis erit, si tantum generales quasdã summas exposuerimus.in vniuersum ergo eadẽ est rõ cu rationis istorum affectuum:præsertim inter initia, quæ & erysipelatum,cum à similibus excitentur causis: vnde in his quoque inter initia corpus inaniendum, aut purgatione si sit exquisitus herpes, aut & missione sanguinis, vt fluxio intercipiatur, uel reprimatur. quandoque vero,si multus sit sanguis in vniuerso corpore, vel ex vitioso sanguine assato ortum herpes habuerit, non erit etiam ab re sanguinem mittere. & quatenus ad externa & localia pertinet, cum calida & quasi feruens sit fluxio,indicat valide esse refrigerandum,& non minus quam in erysipelate: prӕterquam quod non eadem ratio medicamentorum vtrisque accommodari recte potest, quia aliquid in herpete est, quod diuersam habet indicationem. Nam vlcus est,quod & ipsum à calida intemperie suam seorsum indicationem habet.vlcera.n. exiccantibus medicamentis suntcuranda,vnde neq;portulaca,neq;lactuca,neq; solanum,neq; semperuiuũ, neque aliud quidpiam quod refrigeret & humectat aptum erit medicamentum:Nam quamuis solanum non sit expers alicuius siccitatis,non tamen illa tanta est,ut possit esse satis.sicut palustris lenticula, neque psylium neque seris. sed illa erunt apta his curandis, quę refrigerant & desiccant, quemadmodum plantago,folia, & germina rubi, aut canini rubi, aut capreoli vitis, & cum vlterius res progreditur ,& lens in vsum venire poterit,ait Gal.cataplasma ex hordacea farina & melle : sed hæc expositio & aptior esset illi capiti,vbi de exedentibus vlceribus erat instituta tractatio .unde hic consistemus,& ad aliam differentiam. tumorum calidorum transibimus.

De tuberculo, furunculo Bubone, phygethlo, & carbnunculo. Cap. 22.

AD genus calidiorũ tumorũ referẽdi illi sunt, qui φύματα à Græcis dicũtur, Celsus vero tubercula nuncupauit, quique δοθιῆνας quos furunculos idem appellat, Arabes vero aldemenus, bubones quoque, item & φύγεθλα quæ panos latine putauit Celsus dicenda esse, carbunculique, quos ἄνθρακας, Græci, prunam & ignem persicum vocauit Auicenna. imo vero in commune inflammationum genus hæc deducenda sunt, quæ omnia sunt veluti soboles calidæ fluxionis, quæ occasionem habet à vitiosis succis plerunque ex mala victus ratione in corpore congestis, præcipue verò à vitioso sanguine. Differunt autem vel ratione loci in quo constitit fluxio, vel ratione naturæ fluentis humoris. Nam bubones quidem vt Gal. tum 13. meth. tum vero 2. lib. artis ad Glauc. inflammationes illæ dicuntur, quæ in adenis seu glandulosis exoriuntur partibus: in inguinibus præcipue: sed & sub alis & secundum aures, loca hęc iuniores nostri emũctoria nuncuparunt, vt pote quæ ea sint, in quæ membra præcipua, vel interna viscera, quasi emungant, hoc est excernant, ex aliqua interna, vel externa occasione in eis congesta excrementa. Nam capitis quidem excrementa à cerebro plerunque solent post aures relegari, à corde vero & pulmonibus, sub alas, naturalia autem viscera ad inguina impellunt, quamuis sæpe & ab vniuerso corpore propulsa materia ad has partes, hæ glandulæ in tumorem consurgunt, vt pote quæ aptiores sint ad admittenda id genus excrementa, cum & imbecilliores & laxiores à natura factæ sint. vnde harum partium inflammationes duplicem habent generationis modum. quandoq; enim ex labore, vel dolore in artubus, vt ex insueta & laboriosa equitatione solent concitari bubones in inguinibus, & quandoque si quis ex aliquo dolore sit factus claudus & claudicando cogatur ambulare: præterea vero in scabie, dum copiosa materia expulsa ad crura vel brachia versus cutim, ex qua papulæ efflorescunt, interdũ sub alis, non nunquam in inguinibus, repletis in transitu glandulis illis, fiunt bubones, & in vlceribus, quibus infantes exerceri solent, quæ faui appellantur, solent hac eadem ratione partes penè aures intumescere. Sed & in vlceribus, in manibus cruribusve: præsertim si fuerint prope aliquod magnum uas, nempe venam vel arteriam, vt & Gal. 13. meth. tradidit, citissime attolluntur bubones, & sæpe

uena

vena quoq; ex ea fluxione calida rubra, tensaq; apparet per totũ illud membrum, quæ si prematur, ẽt dolet, & qui ex aliqua simili causa manifesta excitantur bubones, non admodum mali sunt, neque aliquam malignam præseferunt naturam, & plerique sine febre saltem inter initia solent exoriri : nisi interdum aliqua excitetur ephemera. Qui verò in febribus, aut vnà cum febre putrida exoriuntur, mali sunt, malignitatis etenim febres solent esse testes, quod animaduertit & Hippo. 4. aph. vbi ait, febres omnes ex bubonibus malas esse, exceptis ephemeris. ait vero Gal. eam ob causam malas has febres esse, quia à viscerum inflammationibus fouentur. vnde maxime in malignis & pestilentibus febribus solent extuberare inflammationes, hæ, quæ vulgo dici solẽt inguinariæ: & non solum in inguinibus, sed secundum aures & sub alis: & quamuis bubo propriè ex vi vocabuli ad inguina referatur, Gale. tamen omnes harum glandularum inflammationes 2. lib. artis. cur. ad Glauco. & 13. meth. bubonum communi nuncupatione comprehendisse visus est. quamuis quæ post aures oriuntur proprium nomen sint sortitæ, & parotides dicuntur. in eisdem vero glandosis partibus solent oriri, si Gal. credimus, phyma, quod tuberculum appellari diximus, & phygethlon, quamuis in quinto de compositione medicamentorum secundum loca, in facie fieri phymata dixerit, & cætera quę ad hoc genus pertinent, vt sunt vari, quos [illegible] Græci vocant, & [illegible], quos furunculos appellauimus. qui quidem tumores ita differunt, quod tuberculi cito generantur, cito crescunt, cito etiam suppurantur, vt secundo ad Glauc. & 3. aph. exposuit Gal. qui phymata, vel tubercula appellantur, & id quia à sanguine calefacto ex bilis mixtura, vt idem 2. aph. ait, ortum habent: vnde rationem habent inflammationis erysipelatosæ: furunculus autem ex sanguine crassiori. vnde non ita cito, sed tardius crescunt, & quamuis tandẽ suppurentur, tamen & ægre id faciunt. differunt præterea duritie, & figura. Nam duriores sunt furunculi tuberculis, & magis in acutum attolluntur, cum tubercula sint planiora. Quamuis in furunculorum etiam genere aliqua sit differentia. Nam aliqui sunt, qui ad varorum naturam magis vergunt, vt pote qui & duriores sint ac ad concoctionem difficiliores: alii vero, vt quinto de compositione medicamentorum secundum locos tradidit Gal. magis ad inflammationis naturam prope accedunt, faciliusque ad suppurationem deducuntur, atque non nunquam non sine febre oriuntur. phygethlon

Aph. 55.

Cap. 1.
Com. 26.
Com. 15.

thlon quoque cum his recenseri potest, parum enim à tuberculo diuersum est. in libro enim de tumor.præter. naturam ait, quod prope ad naturam inflammationis accedit & ipsum ea ratione, à tuberculis euarians, quod est illis adhuc calidius, & ortum celeriorem habet: vnde videtur ferè erysipelatosam esse inflammationem. Celsus autem ait esse tumorem latum non altum in quo est aliquid pustulæ satis simile, non nullos autem putasse ait Galen. phygethla tantum in inguinibus exoriri: Carbo etiam, vel carbunculus, qui ἄνθραξ à Græcis dicitur, & ipse in inflammationum genus potest referri, à feruescente enim sanguine crassiori, vt tum primo ad Glauc. tum vero in libro de tum. præter. nat. ait Gal. ortum habet. quamuis ille inter differentias potius vlcerum, quandoque retulerit carbunculos, & possunt sanè in vtrumque genus referri. Nam inter initia inflammatio est carbunculus, quæ à feruenti humore exusta cuti & subiecta carne cito in crustosum vlcus degenerat: Est autem duplex, vt eodem loco exposuit Gale. carbunculorum modus vel differentia. altera quidem, quæ oritur à calido sanguine & satis crasso, qui confertim in aliquam partem decumbens, eam exurens crustosum, vt paulo ante dicebamus, excitat vlcus, circunstantesque partes in inflammationem plurimum calidam cum vehementi admodum dolore attollit. Altera itidem à fluxione sanguinis nigri, crassi, feculenti, feruidiq; ortũ habet: verũ cui tenuis quidam ichor commixtus est, à quo bullæ quędam vel pustulę similes illis excitantur, quæ in ambustis ab igne fiunt, quibus ruptis succedit crustosum vlcus. modum vero, quo oritur is carbunculus. idem. 14. meth. ita descripsit: primum pruritu quodam locus tentatur. postea vero pustula aliqua subcrescit, etiam dum à pruritu ferè coactus homo locum scalpit, palpulæ plures granis milii similes suboriuntur, quæ deinde suppuratæ rumpuutur, quibus subinde inducitur crusta. vnde frequentius quidem crustę in carbũculis oriũtur: non tamen semper. Nam in Asia, ait ipse, interdum gesiti sunt carbunculi pestilentes, qui statim citra aliquem pustularum ortũ cutem excoriabant, quia vero multa est in hoc modo exustio. ideo crusta interdum cinerulentum, interdum atrum colorem refert. quia etiam potius à feruente sanguine crasso & alicuius exustionis participe fiunt, non à bilioso: ideo licet summam cutem colore vitiet, tamen non eum habet colorem, qui erysipelas referat: Sed potius inflammationem: nempe subnigrum, vt si plurimo rubro parũ nigri

Cap. 25.

nigri esset immixtum, vt quasi liuere videatur, cum quodam tamen splendore, vt & bitumen habet, aut pix. Nam bilis atra ad cuius naturam is ferè humor accedit, eum habet colorem, vnde etiam mali gnitatem carbunculi acceptam referunt. Nam aut ab initio statim atrabilarius est, aut paulo post à nimio feruore exustus talis euadit sanguis à quo carbunculi excitantur: inde etiam fit vt maximam &
Cap. 15 acutissimam, sicuti ait Gal. 6. de compositione medicamentorum secundum genera, febrem adducant, & cum manifesto vitæ discrimine, vt pote quia ortum à vitiosa malignaque materia habuerint. pessimi vero & maxime perniciosi illi sunt, quibus natiuæ suę malitię, alia etiam aduentitia à cęli mala qualitate accedit. quemadmodum in pestilentiis solet accedere. huic enim attestatur experien-
Aph. 50. tia, & astipulatur Gal. 3. com. in 3. epide. Quod autem in aliis fecimus, in his quoque quorum hactenus meminimus faciundum putamus: nempe vt anteaquam particulatim rationem compositionis & vsus medicamentorum ad hos affectus curandos exponamus, primum aliqua in vniuersum explanemus, vnde sint deinde indicationes depromendæ, quę nobis ostendant scopos in vniuersa cu ratione spectandos. Hæc verò duo sunt, alterum, quod ad naturam affectus pertinet, alterum ad naturam loci affecti. Primum itaque quia omnes hi tumores, vt sæpius diximus, ortum habent à vitioso humore fluente ad locum affectum, & illum replente, essent omnes curandi per illius loci vacuationem. Sed quia res non semper eodē modo se habet: Nam interdum, quando curationem medicus aggreditur, vniuersam vitiosam superuacaneamque materiam, quæ
Com. 15. potest negotium facessere, vt Galen. 2. aph. docuit, iam ad affectas partes natura amandauit. interdum vero, licet pars defluxerit: scatet tamen adhuc corpus vniuersum superuacaneis vitiosisque succis. docuit vero Hippo. quanam ratione discerni possit: expurgatū ne corpus an vero sit immundum & refertum malis humoribus. & ait obseruandas esse deiectiones alui, quia si biliosæ fuerint ostendunt corpus impurum esse: sin autem similes sanis naturam demōstrant per eiusmodi tubercula excrementa exquisite expurgasse: & quamuis de tuberculis duntaxat habere sermonem videatur, eadē tamen est, & reliquorum ratio. vnde eadem erit horum tumorum curandorum methodus, quatenus ad generalem rationem pertinet, quæ & aliorum paulo ante expositorum est, nempe vacuatio vitiosi vel superuacui succi, à quo particula in tumorem attollitur, &

quia

quia id commode nequit fieri manente fluxione, necesse est prius fluxionem reprimere & sistere, & id uel per sectionem venæ, vel aliam vacuandi rationem, quæ vt sæpius fuit expositum, vim reuellendi habeat, & fluxionis causam de medio tollere, de quibus in præsentia non est cur agamus, cum ad institutum præsens non faciat, quod versatur circa externa & localia remedia: vnde eò conuertamus nostrum sermonem: & quamuis hoc sit tanquam commune theorema, quod destuxoriis morbis solet accommodari: nempe quòd inter initia sit repellendum: interdum tamen in istiusmodi affectibus aliquæ adiunctæ sunt indicationes, vel à natura fluentis humoris, vel à natura loci ad quem fluit, depromptæ, quæ vim maiorem habent, quam communis & generalis. indicationes vero hæ, & si à variis rebus occasionem suam habeant: Nos tamen duarũ tantum in præsentia, vt quæ magis huic loco attineant, mentionẽ faciemus. prima autem est natura humoris vnde tumor est excitatus: altera vero natura loci affecti. Nam si maligna fuerit natura fluentis humoris, pestilensque & venenosa, vt solet euenire in febribus, vel constitutionibus malignis & pestilentibus, non modo non est repellendum in initio, vt potius attrahendum sit fluens excrementum, ne repulsum, interius recurrat ad interna viscera. Altera vero est natura particulæ ad quam tendit fluxio. Nam quæ adenes à Græcis dictæ sunt; glandulosæ vero carnes à nostris, ea de causa imbecilles fuere à natura creatæ, vt excrementa amandata ab internis visceribus facile possent admittere, vnde in his quidem quando cum febre putrida fuerint, omnes conueniunt nullo pacto esse repellentibus vtendum: quia, vt ex Hippocratis sententia paulo ante diximus, hæc solent euenire in morbis malignis à mala materia excitatis. vnde mala materia, quam natura nititur procul ab internis & præcipuis vlceribus exterius propellere, non est repellenda & reflectenda interius. Sed statim ab initio digerentibus, vel etiam maturantibus res agenda est, & potius procurandum, vt recipiatur ibi, quam recurrat interius fluxio. qualia autem sint digerentia, vel maturantia medicamenta, non est nunc cur exponamus cum priori capite fuerint exposita. & ab hac ratione etiam non esse alienos bubones illos puto, qui post vlcera cariosa in pene contracta ex congressu venereo, solent in inguinibus exoriri, & sunt manifesta signa contractæ illius luis, quam nos galicam appellamus. quos nequaquam esse repellendos censerem, ne recurrẽs malignus

succus.

ſuccus, qui à naturalibus viſceribus eò propellebatur, illa lõge magis afficiat, aut ad articulos conuerſus dolores uehementes conciret, aut ad aliam aliquam partem, vt fauces, vel facies ſunt, moleſta, turpia, ſepiſsime etiam maligna adducat vlcera. vnde longe melius cum illis agi in his morbis videmus quotidie, in quibus ſuppurati ſunt bubones, ac aperti diutius ſeruati, per ea etenim vlcera: ſi multa effluat vitioſa materia, per illam partem expiatis ab iſtis malignis excrementis naturalibus viſceribus, non ita altas radices figit hæc lues. quare in his præſtat prius probè expurgato corpore, maturantia, & pus mouentia experiri, vel ſaltem digerentibus rem aggredi, quando ille, qui infectus eſt, nequaquam vult ſuppurationi acquieſcere, à repellentibus autem omnino abſtinendum. At vero ſi tumores communes ſint, qui has glanduloſas partes corripiuut citra naturam aliquam malignam, & citra febrem, vt qui ſolent oriri quando vlcus aliquod fuerit prope inſigne aliquod vas, præſertim

Cap. 5. ſi doloroſum fuerit, vel ſi ex labore aliquo, vel dolore ortum habuerint, ſicuti in his qui claudicare coguntur, aut qui non admodum aſſueti equitationi equo non ſanè commodo vehuntur, vel ob ſimilem aliquam occaſionem bubones contrahunt. videntur priſci medici nõ omnino inter ſe in ratione eos curandi concordes eſſe. Gal. enim 13. meth. nulla repellentium facta mentione, niſi corpus plenum, aut ſcatens vitioſis fuerit ſuccis, nam ſtatim à corporis procuratione eſſent ſumenda initia curationis, conſulit primũ illis eſſe agendum, quæ poſſunt dolorem ſedare, cum inde præſtita ſit inflammationi occaſio. præcipit ergo vniuerſum membrum dolens calefacientibus & humectantibus medicamentis eſſe fouendũ. atque adeo etiam glandulam illam, quæ inflammatione tentari cœpit. vnde inſtituit, vt hapſo lanæ ex oleo calido madefacto membrũ vniuerſum inuoluatur, lanaque itidem prius oleo calido demerſa foueatur. poſt principium autem, cum & tumor membri cœperit ſubſidere, & dolor miteſcere, adiici aliquid ſalis voluit ad digeſtionẽ fluxæ materiæ: interim vero vlcus & ipſum curandum medicamentis, quæ exiccent quidem, ſed vim etiam concoquendi habeãt & maturandi cum leui aliqua aſtrictione quanta ſatis ſit roborandæ particulæ. Quare laudat medicamentum id quod tetrapharmacum appellatur ſi roſaceo fuerit diſſolutum. ex linamento autem appoſitũ, vel illud etiam quod macedonicum nũcupatur eodem paratum. vt tamen ſupra illud medicamẽtum addatur cataplaſma ex farina hordei,

dei, vel tritici, vel vtrisque commixtis aquaque & exiguo oleo, de feruescente autem inflammatione, sensim a mitigantibus medicamentis ad digerentia transeundum. Vnde & oleo quo & inflammatio & vniuersum membrum fouebatur aliquantulum sal erit addendum, mitigatorio autem cataplasmati non nihil mellis erit immiscendum, & triticea farina detrahenda, relicta sola hordeacea, semperque plus mellis addendum, atque semper ad digerentia magis transeundum: Sed quatenus ad rationem vsus pertinet, hoc addit Galenus quod in curandis bubonibus: præsertim si fuerint dolorosi, vtemur medicamentis mollibus & teneris, qualia sunt quæ emmota a Græcis medicis dicebantur, quibus per linimenta vti solemus, quia ab illis, quæ duriora sunt, qualia quæ antiqui emplastra nuncupabant, læduntur irritanturque denuo inflammationes ex quibus satis apparet, Galenum aliena omnino putasse repellentia à ratione curandi inflammationes, glandosarum partium. Paulus tamen suę medicinæ libro cui videtur subscripsisse Auicenna cap. de altoym. qui & propterea non caruit reprehensione, quia rationem curationis, quam Paulus simplici buboni, qui a manifesta causa vt ab vlcere, vel ab aliquo dolore habet occasionem accommodauit, ipse ad bubonem pestilentem & malignum transtulit. Sensere ergo hi bubones esse repellentibus inter initia curandos, sicuti & reliquas inflammationes; mihique magis ratio Galeni probatur, & videtur tutor, neque de medicamentis, quæ his tumoribus curandis accommodata. sunt longiorem sermonem habebimus, quia alioquin eadem sunt, quibus & aliæ inflammationes curari solent per digestionem, aut suppurationem. Quare iam sermo conuertendus est ad rationem medicamentorum exponendam, quibus apte carbunculi curari possint, quorum generalem methodum 14. methodi Galenus nobis descriptum reliquit. & cum non vnam & simplicem naturam habeat carbunculus, nam vel statim a principio, vt paulo ante dicebamus, & si inflammatio incoeperit, degenerat tamen in crustosum vlcus & valde malignum: vicinæ vero & circunstantes vlceri partes inflammatione & illa feruentissima tentantur, vt ferè exuratur in ea sanguis: Vnde & rubor quo suffusæ sunt cum liuore est. Quamuis Auicenna malignitatem maiorem, vel minorem in carbunculis & ex colore discreuerit. ait enim si

Cap. 10.

statim rubeat carbunculus, moxque in luteum ferè colorem degeneret, minoris malitiæ erit; sin autem liuescat & nigrescat exquisitus iam erit carbunculus, & longe malignior, nam in priori assatur quidem sanguis: nondum tamen in atram bilem vertitur: Sed potius naturã adhuc bilis flauę retinet. in altero iam vertitur in atrã bilẽ deterrimũ humorẽ. Cũ itaque ex humore facto crassiori per assationẽ fiant carbunculi, & eo omnino vitioso & malo, ideo omnes in hoc consensere à repellentibus abstinendum esse: & id duplici de causa: primum quia humor præ sua crassitie minime repellentibus cedet: Vnde nihil proficies: præterea si etiam esses profecturus, ratione malignitatis non est attentanda repulsio, nam non poterit malus humor repulsus nõ afferre maiorem labem recurrẽs ad interna viscera. Quare imprimis inter initia curationis, cũ semper ferè adiunctam habeat febrem, & eam etiam plerunque malam, necessaria erit primum procuratio vniuersi corporis, & si in aliquo morbo opus videatur esse missione sanguinis: si nihil quidem adsit, quod illi possit obstare, in hoc maxime necessaria est, nec modo illa opus est, sed & liberalissima & copiosissima: ita vt vsque ad animi deliquium detrahi sanguinem Gal. consuluerit. extremis enim morbis opportuna sunt extrema remedia, & sicubi lo

Com. 3. cum habet sententia Gal. 1. aph. descripta, vbi ait nullum se in febre ardentissima, in maxima inflammatione, & in vehementissimo dolore reperisse magis pręsentaneum remedium, quam sit sanguinis detractio ad animi vsque deliquium. In hoc maxime affectu, si vires id patiantur, locum habet, cum & maxima sit inflammatio, & maxima febris, & vehemens dolor: sed hæc quasi πάρεργα dimittamus in præsentia. & particulatim de illis loquamur remedijs, quę topica possunt communi quadam ratione appellari: non modo autem Gal. detestatur vsum eorum, quæ repellunt, vtpote, quæ præter repulsionem constipent astringendo & refrigerando humorẽ crassum & in eo loco impactum, vt potius affectam partem præcidendam consuluerit multis incisionibus, adducto scalpello profundius, & id propter crassitiem humoris, vt euacuata eius parte aliqua, reliquum facilius diffletur & possit melius a natura administrari. Sed quia non simplici natura constat is morbus, sed multiplici & composita, ideo neque vna est & simplex ratio medicamentorũ, quæ requiruntur ad curationem. compositus enim est affectus ex

vlcere

vlcere,& eo quidem maligno admodum, multam referens ex putredine malignitatem,& præterea ex circunstantium partium inflammationem,& ea valde maligna. Vnde Galenus & ab hoc eodem affectu aliena omnino esse putat ea quæ puri mouendo sunt, aut vim concoquendi habent, vtpote quæ putredinem fouere, & augere possint, cum potius omnino sit procurandum, vt arceatur, aut tollatur putredo. & quamnis posteriores Galeno, vt Paulus & Auicenna aliqua medicamenta ad carbunculos maturandos & aperiendos descripserint. sicuti est hoc. conficitur enim cataplasma ex ficubus fermentoque & sale. alii vero conficiunt cataplasma ex uitellis ouorum & sale. alii vero ex melle, triticea farina & sale & ouorum vitellis. In his tamen duo consideranda sunt, vnum quod ad naturam morbi pertinet; aliud vero ad naturam ipsius medicamenti. ad naturam quidem morbi hoc attinet, quòd non est par in omnibus carbunculis ratio malignitatis. Nam cum ex assatione sanguinis confluentis ad excitandum carbunculum accidat vniuersa malignitas in hoc affectu: exustus enim conuertitur in atram bilem pessimum sanè humorem, dum assationis vero non est par ratio in omnibus, quod & colores ostendunt. nam crusta quę tandem carbunculo inducitur aliquando aliquantulum ad flauum vergit, interdum cineritium colorem refert. interdum vero omnino atrum & lucens perinde vt bitumen. ita & circunstantes partes, quę inflammatione tentantur & rubent, interdum rubedinem habent cum quadam flauitie, interdum intermixta nigritie perinde, ac si aliquid nigri atramenti multo rubro esset intermixtum. Vnde pro varia ratione & veluti mensura malignitatis quam prępefert affectus, ita varia etiam medicamentorum ratione tractandus est locus affectus. Nam si exquisitus sit carbunculus, & nigricans, neque speranda, neque tentanda est suppuratio, quia potius corruptio & putrefactio sequutura est, quam maturatio vel suppuratio, quod prælertim respexit Galenus. sed illis medicamentis potius erit agendum, quæ apta sunt putredini & depascentibus vlceribus curandis: sin autem non tanta videatur assatio inualuisse tantaque malignitas, quin maturatio sit desperanda, eam tentare prædictis, vel alijs istis similibus medicamentis, possumus. Deinde vero &

natura medicamenti quo fumus vsuri diligenter & ipsa est con
sideranda. Nam cum omnino carbunculi omnes sunt maligni,
& nullus, cum ex assato sanguine ortum habeat, malignitatis est ex
pers: possumus quidem in prima differentia carbunculorum ma-
turantibus & suppurantibus vti, cum in ea non sit tanta maligni-
tas, neque tanta peruicatia. Verum quia neque ipsa est expers in-
signis malignitatis, & prona vt per corruptionem & putredinem
ad maiorem malignitatem perueniat, aliam suppurantium, vel ma-
turantium medicamentorum rationem desiderat. Vnde si primum
quod descripsimus medicamentum velimus examinare, quod fit
ex caricis fermento & sale, non minorem vim habet digerendi, ni-
hil enim non digerit in eo, sed & vim ex fermento attrahendi ha-
bet & aliquam quidem coquendi, maiorem tamen digerendi &
aliquam desiccandi ex sale: præsertim vero humiditatem extra-
neam, quæ mater, ut est in prouerbio, putrefactionis est. Vnde ma
xime a putrefactione illęsas res seruare solet: maior autem vis
concoquendi & pus mouendi est in caricis: alia vero, tum digeren
di causa uitiosos & superuacuos humores confluentes ad affectum
locum, ne putrefactionem illius partis foueant: alia vt prohi-
beant ulterius putredinem progredi: alia ut malignas materias
foras attrahant, apponuntur. Eadem ferè ratione & alterum
confectum est, triticea farina, melle & sale. triticea enim fa-
rina maturat: & pus mouere potest, mel digerit & siccat, à
putredineque tuetur. luteum oui maturat & ipsum concoquit-
que & dolorem lenit. facilius est & simplicius, eodem tamen
spectat, quod ex vitellis ouorum fit & sale. Vnde omnes tandem
secus in curandis carbunculis ac alijs tumoribus suppurationem
& maturationem eorum procurant: Cum vero multa & exquisi-
ta malignitas apparet, quæ ex liuido, aut nigro colore, multo fer
uore & vehementi dolore cognoscenda est, omnes in hoc Gale-
num sequantur, qui acribus & valentissime exiccantibus medica-
mentis curationem aggrediuntur, eisdem nempe, quibus curari di
ximus vlcera maligna putrida & depascentia: ita vt ad illa fiat inter
dum accessus, quæ urendi & crustam, perinde vt ignis, inducendi
vim habent. Vnde & Andronis pastilli & Pasionis, & Polyide
ab omnibus tanquam aptissima huic negotio medicamenta refe-
runtur, si diluti & triti ex vino dulci, vel sapa, si careamus dulci
vino

vino,ad ſordium craſsitudinem,interdum,vt ſecundo ad Glau.mo net Gale.ſucco plantaginis : ſi uehemens admodum fuerit inflammatio & linamentis excepta vlceri apponantur.in præſentia, vt & ſuperius diximus , Andronis paſtilli parantur paſsim à ſeplaſiariis.noſtri tamen chyrurgi in frequentiori vſu habent vnguentum quod ægiptiacum appellari diximus . interdum tamen adeo ſęuit vis morbi,vt cogantur vrentibus vti medicamentis , quæ cauſtica, vel cauteria dicuntur : vt quæ ex atramento ſutorio,vel ex chalcitide,vel myſy, vel id genus aliis, vel eo quod capitellum vulgo appellant:ſatis facile & lene medicamentum id eſt , quod præcipitatum dicitur.Quandoque vero adeo ſæuit malum, vt candenti ferro ſit neceſſe locum inurere,& ita demoliri vniuerſam morbi malignitatem.ſunt qui ſymphytum, conſolidam maiorem noſtri appellāt, miris in hac re laudibus efferant , ſi inter duos lapides teratur , & poſtea tanquam cataplaſma carbunculo apponatur.aiunt enim mirifice intra diem vnum carbunculum quaſi interfectum ſanare, vt nulla deinde alia ſit opus curatione , præter illam , quam cætera requirunt vlcera.alii etiam mira de ſcabioſa narrant.aiunt enim quod commanducata , vel pota ex vino internos tumores ad exteriora protruſos diſcutit.Sed ad Gal.redeamus:ipſe quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum genera conſuluit vt ſuperaddamus carbunculis cataplaſma factum ex erui farina & oximellite, quod cataplaſma omnibus putreſcentibus vlceribus perquam cō. modum eſt:Paulus vero cui & Auicenna ſubſcripſit, plurimum ad carbunculos radicitus diuellendos & dirimendos ab adiacentibus partibus laudauit cataplaſma factum ex malo punico : verum hic aliquantiſper conſiſtendum eſt , & non nulla eorum ſunt in memoriam reuocanda , quæ potius fuere expoſita . Diximus autem neque ſuppurantia neque repellentia Galeno probari , priora quidem propter putredinem,hæc autem ne recurrēs malignus humor maius negotium internis viſceribus faceſſat.& ſicuti primum præceptum non nulli poſteriores moderari, vt paulo antea oſtendimus voluere, ita Galenus in hoc altero noluit rem ita ad viuum reſecari , vt putemus non eſſe aliquantiſper refrenandum impetum maligni humoris fluentis : immo moderandam eſſe fluxionem dummodo id fiat his medicamentis , quæ modeſte quidē, non valenter autem repellant,quæque coniunctam vim diſcutiendi habeant.Nam dum non ita præceps fertur in aliquam particulā

Cap. 15

Dd 3 mala

mala fluxio, dumque vi medicamenti aliqua pars discutitur, facilius deinde reliquum a natura administratur. Vnde tum 14. meth.
Cap. 10. tum vero. 5. de compositione medicamentorum secundum gen. iniungit vt cataplasmata non quidem vlceratis partibus. Nam diximus iam qualia vlceratæ partes requirunt, sed circum positis partibus imponantur, quæ pariter refrigerare repellereque: sed modeste, possint, nō minus autem digerere: eiusmodi vero cataplasmata sunt, quę ex plantagine, vel ex lente cocta, addita medulla panis triticei ex clybano cocti, confecti ex farina non multum a furfuribus purgata, quique non multum fermenti acceperit, vt si accipiamus medullæ panis, foliorū plantaginis, vel lēticulæ coctorum singulorum tantundem, coquantur simul, terantur, & fiat cataplasma. Auicenna & gallas addidit, & medicamentum hoc passim appellatur emplastrum de arnoglossa: Sed & monet idem Auic. cataplasma partibus circunstantibus illiniendum, simile illis, quę defensiua vnguenta a iunioribus diximus appellari, quale esset illud quod ab ipso describitur, & fit ex armena bolo, oleo rosaceo myrtinoq; & aceto mixtis, quod qdē insigniter refrigerare pōt; pōt & astringere, parum autem digerere. nonnulli quidem credunt Auicennæ scopum in his esse obstare, quo minus materia vitiosa quę defluxit ad affectum locum, recurrat intro: Sed hoc mihi videtur omnino esse a ratione alienum, quia ad eius repulsionem magis faciunt, quā quòd obstent. Auicenna vero satis aperte exponit qui fuerit eius scopus. nimirum defendere vicinas & circum iacentes partes, ne ad eas vlcus & putredo serpat. mihi vero si his esset vtēdum, magis Gal. cataplasmata probarentur. nimia enim vis repellendi in hoc Auicennæ medicamento videtur. & non caret periculo in his repulsio insignis, præter id quod modicam & fere nullā vim digerentem habet. Paulus vero cui & Auicenna subscripsit, plurimum ad carbunculos diuellendos & dirimendos ab adiectis partibus laudauit cataplasma ex malo punico acido prius minutatim conciso, moxque ex aceto donec incaluerit excocto, deindeque triti & leuigati, si lintheo exceptum carbūculo apponatur, & vbi siccescat aceto iterum humectetur. idem vero Paulus item & Auic. quod tamen ex Dioscoride descriptum est, laudant interiorem iuglandis nucleum ad maturandos & rumpendos carbunculos: præsertim si sit vetus: quamuis sit etiam vtilis vsus non veteris: Dioscorides vero consulit vt commanducata carbunculis imponatur. Sed de his

satis

ſatis abunde ſumus:ad alios tumores frigidiores orationem tranſferamus.

De curandis frigidis tumoribus primumque de tumore moli, & laxeque qui oedema a Græcis dictus eſt. Cap. 23.

Oedema generale nomen erat Hippocratis tempeſtate,quod ſi cuti teſtatur Gal.tum alibi, tum vel maxime 4. lib. cõmentariorum in ſextum epide. ſignificabat omnes, qui præter naturam eius in corpore humano extuberabant tumores. poſteriores uero generale hoc vocabulum, ad vnam diffinitam tumorum differentiam limitarunt, qui frigidi laxique& molles ſunt, & a pituitoſo ſucco ortum habent,non tamen a quocunque. Sed ab humido tenui & ferè flatulento.Nam cum duplex ſit pituita:ſi eius differentias a ratione ſubſtantiæ ſpectemus :altera enim craſſa & lenta,& ab hac duriores tumores,qui ſcirrhi dicuntur ſolent excitari.altera vero tenuis humidaque & flatulenta,& hæc eſt vnde fiunt oedemata. poſſunt autem iſtiuſmodi laxi tumores in omnibus partibus attolli,in habitu vniuerſi corporis:prę ſertim verò in manibus pedibuſque,brachijs & cruribus,vtpote quæ a fonte caloris ſint remotiora,& prętereamagis exanguia, & cum chachexia, vel malo corporis habitui ſit familiaris eiuſmodi tumor, plerunque ille in pedibus & citra crura, deinde in manibus, mox & in facie ſub oculis ſolet apparere.rarisſime autem,vel etiam nunquam:ſi vera eſt Gal. ſententia,quam 4.de preſaga.ex pulſu literis prodidit, in iocinore vel intra thoracem oriri poteſt, ratio vero quam iſtius rei ipſe affert,eſt,quod thoracis ſubſtantia compactior eſt,quam vt posſit pituitam admittere : iecur vero præter id, quod ex denſiori ſanguine concretum eſt, habet etiam ingenitam facultatem, qua potenter posſit pituitam tranſmutare præſertim tenuem. Nam craſſa & lenta non ita facile tranſmutatur. Vnde non eſt iecur ita a ſcirrhis:ſicut ab oedemate tutum.quo loco non poſſumus id pręterire (licet mihi hęc obiter dicere) quod hinc poteſt depromi validũ argumẽtũ cõtra illos,qui naturalẽ pituitã in vẽtriculo generari aiũt,& id ex Gal. ſentẽtia.Nã ſi propterea, aut omnino nequit oedema in iecinore oriri,quia vim habet inſitã, vt posſit pituitã tranſmutare,& nequeat pituita in vẽtriculo genita digeri per uenas in habitũ corporis ad alẽdas particulas, ſicut & ſanguis & alij

Com.1.

Cap.4.

humores alunt, nisi per iecur transeat, in quo cum sit insita vis ipsam transmutandi in sanguinem, quo modo fieri poterit, quia in sanguinem antequam pertranseat vertatur: Sed de his alias. cognoscitur vero hoc tumorem genus hoc præsertim argumento, quòd si præmatur digitis, locus qui premitur, cedit digitis relicto digiti quodam quasi uestigio & fouea impressa in loco qui premebatur.
Cap. 3 Solent autem, ut idem Gal. 2. libro artis ad Glauc. & 14. meth. ait,
Cp. 4. oedemata nonnunquam sponte & per se oriri. interdum uero aliis morbis succedere: præsertim uero illis, qui laborantem ad malum corporis habitum deducere consueuere, quemadmodum aqua inter cutem, tabes, asthmata & id genus alia. in his etenim solent tandem pedes manusque intumescere, sed interdum in locis ulceribus circunstantibus, solent oedemata attolli. His ita expositis non est difficile scopos & indicationis desumere, quę nobis rationem usus & confectionis medicamentorum ostēdant quibus sint curanda oedemata. & primum quidem, cum ut nuper diximus, illa interdum spontaneum ortum habeant. nonnunquam uero alios morbos sequantur: quando aliis morbis succedunt, non aliam curandi rationem requirunt, nisi illam qua curandi sunt morbi quos sequuntur, aut saltem alioquin curari nequeunt, nisi curatis illis, quamuis aliquantisper interdum: Si adeo excrescant, ut nimis molesta sint, reprimi & mitigari nonnihil possint. Quando uero spontaneum ortum habent: id imprimis considerandum est quòd plerunque: si nō semper materia unde excitantur, nō intumescente loco genita est: sed aliunde eò fertur confluitque, & propterea statim duplex insurgit indicatio: altera quidem & prior, ut fluxio istius aquosę materiæ inhibeatur; altera uero, ut quæ iam confluxit & in tumorem attollit particulam, desiccetur & digeratur. Vnde quatenus ad ea oedemata, quæ alios morbos concomitantur, pręsertim uero eos deterrimos: docuit Galenus. 14. meth. perfricare tumētem locum aut oxirodino addito sale, aut oleo addito sale: in oxirodino quidem maior aliquanto est repellendi, & refrigerandi facultas: sed & desiccandi, tum ratione salis, tum etiam aceti: digerit uero oleum. In oleo uero & sale uis maior digerendi, non minor exiccandi, & aliqua ex sale astringendi, & subinde repellendi. At uero si sit oedematis spontaneus ortus, ubique Galenus dissoluere nititur, partim medicamentis, partim ope manuum, atque etiam repellere prohibereque fluxionem. his quidem medicamentis;

dicamentis poſca primum, vel vt Græci loquuntur oxicrato. immixto nempe tanto aceto aquæ, quantum immiſceretur ſi bibenda potio, quæ non ingrata eſſet futura, pararetur: refrigerando enim reprimere fluxionem poteſt, acetum vero deſiccat. his autem madefacta ſpongia iumenti loco apponenda & alliganda faſcia, eo modo quo deligari ſolēt artus cum fracta ſunt oſſa: ſumpto nempe deligationis initio ab inferiori parte, vbi & ſtrictior ſit deligatio, ſēm perque laxior, quo magis aſcendit. oportet autem vt ſpongia noua ſit, quæ in alios vſus non venerit, & id quia maiorem ſeruat ſiccandi vim, tum ex natura ſua, tum vero ex ea, quam ſecum ex mari attulit. quòd ſi nulla noua ſpongia adſit, oportet ueteri vim exiccandi addere, illam lauando aut lixiuio, aut aqua marina, aut in qua nimirum, vel aphronitum fuerit inſperſum. medicamenta itaque hęc imprimis vim deſiccandi habent, aliquam etiam aſtringendi; deligatio vero, dum ſtrictior ab infernis partibus, laxior ad ſuperiora fit, repellit quidem fluxionem & aſtringendo non parum facit ad expresſionem & diſcusſionem flatulentæ partis illius pituitæ. ſed ſi valentiori medicamento videatur eſſe opus, cōſulit parum quidpiam aluminis addendum eſſe. Quod ſi diuturnior euaſerit affectus & ſubinde difficilior, valentioribus medicamentis rem aggredi oportet dummodo mixtas habeant facultates, tam aſtringendi cogendique, quam digerendi. & inter alia medicamenta huic officio apta Gal. non parum laudat ſuum illud medicamentum, quod diachalciteos appellari diximus: à noſtris autem iunioribus diapalmas cuiuſque mentio ſuperius a nobis facta eſt. Inueteraſcentia autem & pertinacia oedemata, vt ipſe 2. ad Glauc. teſtatus eſt, ſolis deſiccātibus & diſcutientibus curare ſolitus eſt. ſpongiam nouam lixiuio madentē apponens, ac ſubide deligans quo modo paulo ante dicebamus, illito tamen prius loco oleo, quod valentius redditur, addito, vt prius monuimus, ſale. idem ferè præſtaret aqua marina & thermarum aquę, in quibus eſſet vis digerendi attenuandi & diſcutiendi; vt ſunt noſtræ patauinæ ferè omnes, & porretanę viterbienſes, & quæ Corſenæ ſcaturiunt burnenſeſque apud reticos montes, & id genus omnes aliæ, vt quæ Puteolis habentur. Sed de oedemate hæc ſatis eſſe poſſunt.

De

De medicamentis aptis ad curandos tumores flatuosos
Cap. 24.

CVm oedemate, vt antea dicebamus, aliquam affinitatem habẽt tumores qui à flatuoso spiritu excitãtur, quos Græci ἐμφυσήματα Latini inflationes appellauere: iuniores vero qui Auicenna & Arabes sequuti sunt, apostemata ventosa. ab oedemate autem differũt, quia illius causa est pituita tenuis & aqua, cum flatu permixta inflationes verò à crassiori pituita in flatum crassum conuersa ortum habent, qui postea in aliquo spacio conclusus & comprehensus, locum in tumorem attollit. vnde eiusmodi tumor comprimentibus digitis remittitur, vt illis remotis nullum ibi vestigium nulla fossula, vt in oedemate, relinquatur. Solent autem eiusmodi ventosi tumores attolli in locis prius contusis, & duplicem modum habẽt. interdum enim flatus cõtentus est in aliquo ampliori spacio, quod densiori aliqua membrana, vel cuti contegitur. nisi enim densior sit particula, flatum nequit continere: vnde vel statim sub cute attollũtur id genus inflationes, vel circa articulos, nempe sub membranis quæ periostia dicuntur, quibus obducta sunt ossa, vel illis quæ perinde sunt, vt tunicæ musculorum, aut in articulorum spaciis. in ipsis quoque internis visceribus, sub eorum membranis, in spacio itẽ ventriculi. præterea vero in eo spacio, quo naturalia viscera; intestina nempe, ventriculusque & id genus alia concluduntur. præterea & in scroto sæpe comprehenso flatulento spiritu vidi excitatus inflationes. interdum vero, dispersus est flatus per angustos meatus, atque subinde per substantiam membri. vnde aliquos nonnunquam videmus, præsertim in artubus similes illis excitatos tumores, qui oedemata primo aspectu videbantur, dum tamen locus digitis premebatur, nullum sub digitis relinquebatur vestigium, aut in oedemate, quia solus ibi erat flatulentus spiritus. quando autem in ampliori spacio contentus est spiritus, si locus percutiatur, sonitum perinde vt tympanum, quod percutitur, reddere solet: id vero clarius percipitur, cum ventriculus, aut spacium inferioris ventris intra abdomen inflantur. solet autem id genus tumoris circa artus imprimis excitari, cum ex plaga & contusione fuerint male affecti: præsertim autem, vt Auicenna monuit, circa genua. Nam & supra patelam genu, & circa ipsum articulum insignes hos tumores flatuosos sæpe elatos vidi: quandoque etiam in contusionibus & pla-

gis

gis capitis obseruaui excitatos similes tumores, qui decepere, vel eos etiam chyrurgos, qui non erant obscuri nominis, quo loco & id maxime est animaduertendum, quod & Auicenna videtur insinuare,& eius etiam expositores monent.i llud autem est, quod tumores hi ventosi aliquando dum vtraque manu tractantur & præmuntur alternatim inundant, vt quasi fluctuare interius materia perinde videatur,vt pus in suppuratis abscessibus quando maturuere. vnde sæpe non bene aduertentes chyrurgi ad naturam horum tumorum, ac putantes esse suppuratum abscessum, ad incisionem deuenere, cum ingenti suo dedecore, & non paruo incommodo ægrotantium,inciso enim loco, nihil præter flatum exiit, & vlcus deinde satis molestum successit:Ego dum Venetiis facerem medicinam,sępe id contigisse vidi.quandoque enim accersitus ad consulendum cuidam nobili puero,qui acceperat ictum ex allisione capitis ad parietem,dum fugeret præceptoris flagellum; cuius rei cũ nulla esset cura habita,lotum de more eodem die illi fuit caput, & ad solem exiccatum,& dum tractaretur caput & secundum contusum locum doleret,aspicientes familiares deprehendere in tumorem insignem elatum cutem capitis:accersunt autem chyrurgum, qui tumorem tractans, & ipsum mollem reperiens, in quo percipiebat quandam veluti inundationem, statimque putauit ex contusione excitatum fuisse fluxionem humorum, ac subinde tumorem præter naturam excreuisse,qui deinde suppuratus fuerit in abscessum cõuersus, volebatque adacto cultello locum rescindere vt pus excerneretur:Ego vero rem diligenter existimans cum animaduertissem nulla fuisse relata symptomata quæ indicarent puris generationem sicut par erat in insigni eo tumore:si fuisset suppuratus, obstiti quominus fieret incisio, & vsi emplastris attenuantibus & discutientibus flatum crassiorem, curauimus affectum. alias etiam acersitus vt viderem mulierem senem & religiosam,quæ ex casu & contusione vulnus in capite acceperat,cui in loco vicino volueri in syncipite excreuerat similis tumor. cumque chyrurgus omni nixu instaret,vt incideretur, putabat enim inflammationem ex affluxu humorum excitatum ad suppurationem fuisse conuersam, quẽ vix ab incisione potui continere, continui tamen, & vsus emplastris discutientibus, quamuis aliquantisper difficilem se ad discussionem exhibuerit primum tumor,paulo post tamen cessit, statimque ferè vbi aliquantulum valentioribus medicamentis fuimus vsi,

euanuit

euanuit tumor, moxque aptis remediis & vlcus fuit curatum. hæc voluimus ascribere, vt iuniores cautiores fierent in his. Nam nos hæc non consummatis scribimus. Sed iam ad rationem curationis horum tumorum orationem conuertamus. Cum ergo hi tumores tum ob densitatem partis in qua continetur flatus, excitentur, tum vero à crassitie ipsius flatus, ab hac imprimis petendæ sunt indicationes, scopos nobis ostendentes, quos ad compositionem medicamentorum, quibus sit flatus in tumore comprehensus facile discutiendus, spectare oportet. Nam hic etiam prima indicatio est vacuationis indicatio; nempe vt flatus, quo repleta particula tumet, vacuetur, neque in hoc vlterius alioquin, cum res sit clarissima, immorabimur: sed scopos quos spectare oportet particulatim in illius materiæ vacuatione, inuestigabimus, vt ex methodo rem hanc tractemus. in his autem duo sunt consideranda: primum quæ sit causa cur intumuerit locus præ flatu, vt ea ablata detumescat. deinde vero, quia, vt diximus, plerunque sequuntur hi tumores plagam & cõtusionem acceptam in articulis, vel musculis, vel membranis, quæ particulæ sunt insigni etiam sensu interdum præditæ: vnde quandoque his tumoribus solent dolores assidere, qui possunt excitata humorum fluxione, esse in causa cur succedunt inflammationes, quibus & prospicere medicum oportebit, qui curationi horum tumorum præfuturus est: Sed de causis primum agamus, neque tamen tempus conteremus in exponenda communi causa generationis flatuum, quæ est calor factus imbecillior quam vt materiam possit omnino superare & rarefactum digerere; sed rarefacit quidem & in crassam flatulentamque exhalationem conuertit. uerum de illis dicamus, quæ id præstant, vt flatus detineatur in vno loco, ne inde effluens ad exitum permeet. harum enim causarum cognitio ad instituendam rationem istius curationis non parum proderit. vnde duplex est huiusce rei causa: altera crassitudo exhalationis, altera densitudo particulæ, in qua exhalatio inclusa est, quæ si quis recte animaduerterit, facile cognoscet duos statim inde scopos emergere, nempe quod & attenuanda sit ea flatuosa materia, & quod locus in quo comprehensa continetur, sit rarior reddendus. hæc autem præstare possunt illa, quæ calida sunt, cum tenuitate partium. calefacientia ergo medicamenta, & extenuantia huic negotio erunt accommodata, nec hoc loco in his exponendis diutius immorabimur, quæ toties fuere explanata: nempe ad statum vniuersi

corporis

corporis anteaquam particulatim hæc medicamenta localia tractētur semper esse respiciendum. Nam si plenum sit corum, & multis vel vitiosis scatens humoribus, qui fomentum possint laboranti loco subministrare, necessarium erit prius aggredi vniuersi corporis procurationem: si fœliciter sit curatio successura. sed cum hæc non pertineant ad præsens institutum, redeamus ergo vnde diuertimus, sed hoc posito, quòd ea sint accommodata medicamenta his scopis, quæ calida sunt & partium tenuium; hæc siquidem & particulam laxare rarioremque reddere possunt, & præterea flatum extenuatum discutere. & quia horum copiosa est sylua, de aliquibus, vt pote quæ tanquam magis præcipua & priscis, & his nostris temporibus semper in maiori vsu fuere, agemus. inflationi itaque ventris præsertim inferioris tanquam accommodata medicamenta à Paulo Auicennaque proposita sunt olea, quæ sint calida cum partium tenuitate, qualia sunt chamemelinum, anethinum, rutaceum, quibus si inferbuerint semina ea quę discussoria facultate polleant, vt sunt semina apii, fœniculi, anisi, caros, amii, cumini, & id genus multa alia, efficacius erit medicamentum: posset pari ratione imponi aliquid piperis, vel cinamomi, vel alterius cuiuscunque aromatis, & radices, vt iridis, præterea & lacrimę, vt opopanax, ammoniacum, castorium: ex herbis vero pulegium, calamentum, hysopū & sexcenta alia istius naturæ. meminere autem illi iidem & cucurbitulę maioris sine vlla cutis præcisione, quę ex eo piosiori igne affigatur loco. quod remedium tanquam efficacissimum ab antiquis medicis semper est habitum, ad euellendos e profundis partibus, & discutiendos crassiores flatus. Eiusmodi vero flatulentos tumores, qui circa articulos & in membranis musculos & ossa contegentibus solent attolli: præsertim vero vbi plaga & contusio præcesserit, quandam curationis rationem habent ab hac non nihil euariantem: præcipue vero, si eorum sit comes dolor. vbi enim dolor ex cōtusis musculis sit concitatus, mitigandus erit in primis: ne inde excitata fluxio accessat inflammationem: erit ergo princeps scopus doloris mitigatio, quæ medicamenta requirit, in quibus sit mixta facultas ex concoquente digerenteque & modice astringente. nam si astrictionis sint omnino expertia, facile in causa erunt, ait Gal. cur. incitentur, vel augeantur inflammationes: maxime vero si corpus, vel etiam bonis succis sit refertum: vnde quo maior fuerit dolor, cò magis erit mitigantibus opus. laudat autem

inter

inter initia Gal. si paretur medicamentum ex sapa & vino, vt exempli causa, si sapæ & vini singulorum vncias sex acceperimus, illius autem aceti vnciam addiderimus, & olei dulcis & maturi vncias quatuor, quæ optime mixta & tepefacta ex lana non lota, quam vulgo succidam uocant, excepta loco tumenti sunt imponenda. vinum vero oportet vt austerum sit ratione astrictionis, vt per ipsum fiat repulsio, & aliqua digestio, quibus etiam vtrisque facultatibus prę ditum est acetum; concoquunt autem sapā & oleum, quamuis non nihil digerant & laxent. vbi vero dolor mitescat, paulatim his ea cō miscenda sunt, quæ maiorem vim discutiendi habeant: lixiuium nē pe & acetum, & quò magis recesserit indicatio ab ipso dolore, eò magis de concoquentibus, & mitigantibus detrahemus. plus vero digerentibus & discutientibus addemus: vt solo vtamur lixiuio & aceto cum nulla erit mitigandi doloris ratio. quamuis donec fluxio timenda est, nunquam à vini austeri mixtura sit continendum. Huc etiam spectare possunt, thermæ naturales: præsertim quæ sulfureæ, nitrosæque sunt & bituminosæ. præterea vero & æstuaria illa, vel foueæ calidiores, quæ in his locis, vbi thermę sunt, reperiuntur, à quibus fumus calidus effertur, vbi maxima vis est discutiendi & desiccandi. Sed & salsæ aquæ, vel marinæ immixto aceto insignem in his vim discutiendi habere possunt. hic autem, consistendum est quatenus ad hoc tumorū genus pertinere pōt, & ad aliud genus transeundum frigidorum quidem tumorum, duriorum autem, vt pote quia lenta & crassa pituita indurata, vel ab humore melancholico ortum habent.

De scirrhis exquisitis & non exquisitis per medicamenta curandis. Cap. 25.

SCirrhum Græci durum tumorem excitatum à crasso succo, siue illa crassa & lenta sit pituita, siue melancholicus succus, qui veluti fex sanguinis est & naturalis melancholia à iunioribus solita est appellari, aut ex vtriusque miscella. est autem tumor is sine rubore, caloreque atque sine dolore, quibus inditiis ab inflammatione discernitur, interdum vero & sine vllo etiam sensu est. Nam duæ horum tumorum differentiæ reperiuntur, alteram quidem scirrhum exquisitum appellauere medici, quoniam talis dicitur, cum eo progressa est res, vt penitus sit expers cuiuscunque sensus: ille autem

qui

qui adhuc aliquem sensum obtinet, licet non admodum insignem illum habeat, non exquisitus scirrhus dici solet. aliqui scirrhum nõ exquisitum appellant illum, qui ab humore melancholico ortum, habet, exquisitum vero à pituita crassa. Gal. tamen has differentias non distinxit nisi penes vim sentiendi seruatam, aut ablatam. inter scirrhos autem, qui à crassiori pituita, quique à melancholico humore ortũ habent, hanc Gal. differentiã exposuisse videtur, quòd fiunt qui ab humore melancholico, affinitatem multã cũ cancro habent, & in eum tantam propensionem, vt tandem: si diuturniores fiant, sicut in lib. de atrab. & 14. meth. ait in cancrum desinant, vnde & cancrosum esse hunc scirrhum quinto de facultate simpliciũ medicamentorum idem autumauit. Sed de differentia inter schirrhum & cancrum sequenti capite sermonem instituemus. in prȩsentia vero hoc imprimis aduertendum, cuius idem 2. lib. ad Glau & 7. de compositione medicamentorum secundum genera meminit, quod duplex est ortus scirrhi. Nam interdum statim ab initio dum incipit, scirrhus est, vt pote qui fiat ex fluxione frigida & crassa pituitosa vel melancholica, & ab eadem etiam paulatim incremẽtum suscipiat: interdum vero fit ex alio tumore, sicut ex inflammatione mutata in scirrhum: præcipue vero si excitata sit inflammatio à crassiori & lenta fluxione. si enim medicus ad eius digestionem nimis calefacientibus & siccantibus vtatur medicamentis, tenuiores partes discutiuntur, crassiores vero indurantur, ita interdũ & erysipelata in scirrhos transeunt, ex immodico vsu refrigerantiũ & astringẽtiũ medicamentorũ. incrassantur. n. & concrescunt atq; subinde indurantur. sæpius autem in solidioribus particulis scirrhi, vt Gal. 4. de præsag. ex pul. testatur, suboriri solent, quam in mollibus. vnde raro cerebrũ, aut pulmones occupãt scirrhi. Exquisiti, aũt scirrhi, qui omnino sensus sunt expertes, nullam omnino curationem admittunt, qui vero non exquisiti sunt, curari quidem, non tamen: si Gal. credimus, facile possunt. Curantur vero qui curationis sunt capaces, ea curationis ratione, quæ communis est tumoribus omnibus: immo si velimus exquisitius loqui, omnibus morbis qui ortum aut fomentum habent ab aliqua materia. in his etenim omnibus vnus est communis scopos. quem 13. meth. & 14. Gale. exposuit. nempe illius materiæ vacuatio aqua & fomentum, & ꝑ sit, habet affectus. ex plenitudine namque factos morbos vacuatio sanat. verum quia multiplex est vacuandi ratio: alia quidem communis,

Cap. 4. Cap. 19. Cap. 9. Cap. 4. Cap. 9. Cap. 9.

nis, quæ imprimis vniuersum corpus respicit, sicut illa est quam missione sanguinis, aut purgantibus medicamentis moliri solent medici: interdum vero sudoribus, exercitatione, balneis, frictionibus: altera autem, quæ particulatim loco affecto solet accommodari, quam digerentia: nempe quæ attenuant & calefaciunt subindeque discutiunt & dissipant materiam in affecta particula absortã, molliuntur: & quamuis vtraque interdum vacuandi ratio curandis scirrhis sit opportuna: præsertim vero inter initia: prior tamen ad præsens nostrum institutum nequaquam pertinet, vbi de externis medicamentis instituta est tractatio. vnde de his solum in præsentia sermonem sumus habituri: quæ digerendo vacuant, quæque calefaciunt & siccant: particulatim ergo in hos scopos huius curationis ratio resoluitur: nisi quod duo præterea videntur his esse addenda: vnum quod initium: alterum vero reliquum tempus omnino respicit. & primum quidem accipiendum est à communi ratione affectuum, qui à fluxione fiunt: nempe quod inter initia dum viget fluxio, repellentibus ea sit inhibenda: quia tamen repellentia, tum refrigerando, tum astringendo suo funguntur officio, refrigerantia autem & astringentia condensant impinguntque materiam, vt deinde difficilior ad digestionem reddatur: ideo si opportunus videatur horum vsus, illis vtendum est, quæ modice refrigerent, vel astringant: Sed etiam quantum ad alterum pertinet, cautũ oportet esse medicum in vsu digerentium: Nam calefaciunt & deliccãt: quæ vero vehementer tum calefaciunt, tum desiccant, non sunt apta ad digerendos & subinde curandos scirrhos. Nam quæ valde calefaciunt, vehementer etiam & confertim digerunt. vnde confertim digestis partibus, quæ aptiores ad digestionem sunt, licet videantur qui ita agunt plurimum profecisse, cum tumor videatur eorum ope factus minor, reliquæ tamen partes destitutæ à tenuioribus & mollioribus, adeo resiccantur & indurescunt, vt deinde digeri amplius nequeant, vt pote quæ perinde, vt lapis induruerint: Sed etiam quæ vehementer desiccant: vt quinto de facultate simplicium medicamentorum docemur, nimis exiccando, idem suapte sanè natura prȩstare possunt, vnde, vt idem paulo inferius docet, ea medicamenta requirunt, quæ vel in secundo calefacientium ordine sint, vel saltem tertium non excedant, & hoc quidem rarius, reficent autem vltra primum, quo ad medicamentorum genus, malagmata à Græcis, vt ille 7. de compositione medicamentorum secundum

cundum gen. testatur, dici consueuere. vel vt eodem 5. de facul. simp. medicamentorum malactica. & id a vi molliente, quæ enim calefaciunt mediocri quidem calore, non tamen manifeste siccant aut humectant, ea proprie mollientia dici merentur: habent enim hæc eas vires, vt quasi eliquare induratam materiam posſint. hæc ergo exquisite mollientia sunt. Sin autem in calore sint moderata, in siccitatem vero vel humiditatem aliquantisper sed modice: nempe non extra primum ordinem inclinent; ea etiam in his recenseri possunt, quæ malactica, vel mollientia dici possunt: licet enim omnino non eliquent vt priora, fundunt tamen crassiorem & duram materiam: quod mediocri calori acceptum referunt. quibus & id videtur addendũ, quod itidem ex quinto de facultate simplicium medicamentorum depromendum est: nimirum enim ait, quod medicamenta huius generis, quæque molliunt: præsertim apta sunt scirrhis curandis, qui ex crassa lentaq; materia sunt geniti, quales illi sunt, qui occupant capita musculorum & tendinum. Nam qui ex atrabile ortum habent, proniq; sunt ad naturam cancri, a mollientibus medicamentis potius exacerbãtur irritanturque. Sed iam de illis particulatim agamus: In his ergo medicamentis, quę tum molliendo, tum etiam digerendo dissoluere possunt scirrhosos tumores imprimis recensent auctores omnes, tam antiqui, quam recentiores: præsertim vero Galenus quinto de facultate simplicium medicamentorum, adipes animantium medullasque. vtpote quæ plus calefacere quam exiccare posſint: Vnde earum vsus tũ digerendo, tum molliendo aptissimus est. sed vt diuersorum animalium sunt tam adipes quam medullę, quæ diuersa & differenti admodum natura & temperatura constant: ita necesse est, illas differentes vires habere, quamuis vna communique ratione similes sint, nempe quòd omnes molliunt & digerunt; & quia omnes calefaciunt, & modice exiccant. aliæ tamen aliis magis minusue hęc officia præstare possunt. Nam vt a valentioribus incipiamus, leonis adeps in digerendo calefaciendoque alios omnes superat, postea vero Pardi, & hyenæ, deinde ursi, postea tauri, quem anserina. sequitur illa gallinacea, deinde uitulina, postrema suilla. Capræ uero & longe etiam magis hyrci adipes, ut testatur idem Gal: secundo lib. artis cur. ad Glauc. emolliendis durioribus tumoribus non ita sunt accommodati, utpote qui & crassiores & ficciores sint. inter ea uero quę possunt satis ualide emolli-

Cap. 9.

Cap. 4.

re atque etiam digerere est cerui medulla; deinde vero vituli. Sed neque illud in præsentia prætereundum sub silentio, cuius meminit Gal. primo & septimo. de compositione med. secundum gene. & 5. de fac. simp. med. quòd tam adipes, quam medullę quò magis inueterascunt, eò & calidiores euadunt & sicciores, & proinde etiam in digerendo, & exiccando fortiores, quò vero recentiores, eò aptiores ad molliendum & mitigandum: pręterea vero & adipes syluestriũ animaliũ acriores sunt, & uim siccandi maiorem habent in hoc eodem genere. eorum nempe, quæ molliendi & digerendi vim habent, sed maiorem quam adipes, sunt ammoniacum, thymiama, stirax calbanum, Bdelium scithicum, oleum sicyonium, & susinum etiam. nisi sit vetustum. sed & mal uæ folia cruda vel cocta, & alteę radix, item & radix cucumeris agrestis cocta ex oleo vel aqua. in his etiam poni & opopanax potest, plus tamen digerit quam molliat: sicut chalbanum plus mollit & concoquit quam digerat thus etiam aliquid emollientis habet & concoquentis, vt & semina fœnigræci: si ex aqua coquantur, & magis etiam si cum aliquo adipe misceantur. Multa sunt & alia medicamenta simplicia, quę possunt digerere & emollire: Nam & laudanum modice mollit digeritque, & oleum liliaceum nempe ex albis lilijs. caricę etiam pinguiores: si ex farina triticea conficiantur, aut hordeacea, nisi quod cum triticea magis concoquunt & molliunt, cum hordeacea vero magis digerunt, quia farina triticea maiorem molliendi, hordeacea maiorem digerendi vim habet. sunt & alia ferè ĩnumera, quæ ad hoc genus referri possent, quęque ex Gal. Diosc. & alijs medicis colligi possent: Sed hęc in præsentia nobis erunt satis, ne nimis in longum excurrere cogatur pręsens sermo. Sed & illud animaduertendum, quòd sicut non omnia hæc relata medicamenta sunt eiusdem ordinis, ita & differens omnino est eorum, vt docuit Gale. 7. de compositione med. sec. gen. ratio, quatenus ad vsum pertinet. differentia vero omnis ex triplici capite sumenda est. primum ex parte naturæ affectus, quia inter initia dum scirrhus nondum valde induruit, leuioribus & facilioribus, tum mollientibus, tum digerentibus erit opus, vt dissoluatur. quò vero magis inueterauerit & indurauerit, eò vehementiora & valẽtiora desiderat remedia. Deinde vero ex parte laborantis corporis: quia corpora duriora & solidiora, vt sunt rusticorum & qui in puluere & sole degunt, exercẽturque fortioribus & acrioribus

Cap. 4. Cap. 5. Cap. 9. Cap. 1.

ribus tractanda sunt medicamentis . molliora vero & delicatior, mitioribus & lenioribus, qualia sunt mulierum præsertim nobilium,& puerorum,eunuchorumque & eorum tandem qui in vmbra & otio & frequentibus balneis vitam transigunt. Tertio etiam ex parte ipsarum particularum,quæ a scirrho fuere correptæ. Nã illis quæ solidiores & duriores sunt, validioribus medicamentis opus est.mollioribus autem & laxioribus, faciliora & mitiora satis esse possunt: Vnde.14.meth.& 2.ad Glauc.consulit, vt si quando in tendonibus,aut ligamentis fuisset contractus scirrhus , illis quæ emolliunt addenda esse ea quæ habent vim incidendi, vt habet acetum.Sed vt tamen in eius vsu sit cautus medicus . quia neque sæpius & frequentius in talibus eo vti oportet,neque diutius, neque etiam inter initia ipsius tumoris , quia alioquin, vis aceti: vtpote,quod tenuiores partes cito absumat, reliquum in lapidem quasi indurat:prætérea vero,ex immodico eius vsu nerui lęduntur. Vnde tunc maxime vtilis est eius administratio,quando præcesserit emollitio.quare vt eorum medicamentorum, quæ ex aceto parantur administratio prodest cum emollitio præcesserit : ita etiam post eorum aliquem moderatum vsum debet iterum succedere emollitio , atque ita alternatim . atque hoc in durioribus partibus pręsertim seruandum est,quia in laxioribus particulis,vt esset lien redditus scirrhosus,aut in teneris & carnosis partibus musculorũ, non esset adeo vsus aceti timendus,tum propter laxitatem earũ,tũ vero,quia non ita sit,vt in neruis timendum.prætérea vero & hoc non est ignorandum,quantum ad rationem vsus & administrationis eorum remediorum quæ molliunt, & eorum etiam quæ digerunt pertinet,quod duplex est eis vtendi modus : alter qui Galeno longe,vt ipse 2.de Glauc.attestatur,fuit frequentior & familiarior. alter vero in frequentiori vsu fuit aliis medicis.prior ergo est, vt primum per aliquod tempus solis laxantibus & mollientibus vtamur,quo paratior & promptior ad digestionem reddatur materia. postea vero digerentia succedant,atque ita alternatim & per vices fiat,donec vniuersus absumatur scirrhus.modum autem hunc idẽ exemplo exposuit eodem 2.ad Glauco. pueri,quem ab insigni scirrho contracto in femore ferè toto ob importunum vsum refrigerantium & astringentium , vt erysipelas curaretur , hac ratione & methodo curauit.cum enim censuisset non posse tumorem dissolui nisi vi & ope medicamentorum , quæ digerant , quæque cale-

Cap.5.
Cap.4.

faciant moderate cum partium tenuitate & aliquantisper siccarent: Sed cum horum vsus: nisi præcesserit eorum, quę sunt digerenda emollitio, vt hactenus sæpe diximus, potest longe magis interdum obesse indurando quod post digestionem reliquum est, quam prodesse absumptis tenuiorib. partibus: decreuit crus demittere in profundius vas olei sabini plenum, quod maiorem vim molliendi & laxandi habet. mox vero confecto medicamento ex prædictis adipibus illius illiniuit, in quibus cum emollitione erat modesta adiūcta digestio: quibus postea & ea addebat, quę mollitionem iuuabāt, sed magis etiam digestionem. interdum enim illis pingue bdelium, & mastichē Aegyptiam, ammoniacumque recens & pingue: prætereavero & chalbanum. postea vbi parata ad valentiorem digestionem illi videbatur digerenda materia, obliniebat femur vniuersum ammoniaco prius ex acerrimo aceto dissoluto. cui paucos post dies, & chalbanum itidem pingue & recens ex acerrimo aceto solutum addebat atque procurabat, vt maior alimenti pars ad alterum femur deferretur, vt tumori subtraheretur fomētum, & id diutius insistendo alteri pedi, mox vero fœmur affectum curauit, vt & ipsum instauraretur vsu eorum emplastrorum, quę conficiuntur ex pice: Alij autem, quos neque damnat Gale. compositis & mixtis & vtraque facultate medicamentis vti consueuere, quæ propterea etiam malagmata appellauere, quasi mollientia, de quibus reliquum est vt paucula quædam, & quo breuius fieri poterit dicamus, & primum de illis, quę apud medicos in vsu erant, postea vero etiam de aliquibus, quæ iunioribus sunt magis familiaria: Gal. itaque 7. de compositione medicamentorum secundum gen. vbi emollientium medicamentorum meminit, illa in quendam ordinem digerit, in quibus illud tanquam infirmius & aliis imbecillius constituit, quod ipse coleum appellat, quia ex cera & oleo cōficitur. oportet autē cerā esse pinguē & mollē: nō durā & aridā: oleū vero, quod sit cuiuscunque astrictionis expers. simul aūt pari pōdere eliquata miscenda sunt, vel ēt aliquantū plus ceræ imponēdū: nēpe si olei sex, ceræ uero octo vnciæ accipiātur. Aliquātisper maiorē vim habet, quod ex butyro, resina colophonia & cera nō veteri pari portione cōponitur præter vim: enim molliendi ex ipsa cera & butyro aliquid ēt digerētis & siccātis ex resina colophonia accersirit: his vero omnibus aliquāto valētius est cōpositum id quod ... Græce dicitur. fit autem acceptis unciis vndecim adipis

Cap. 2.

suilli

simili mundi ceræ sex cerusæ argenti spumę singulorum sesquiun cia, componitur vero eliquatis primum cera & axungia, illisque inspersis aridis medicamētis prius exquisitè tritis, magis hoc prio ribus mollit:sed & desiccat & digerit,nondum tamen ualidum est medicamentum. vnde istius ordinis medicamēta tenerioribus cor poribus & incipientibus potius, quā plurimum induratis scirrhis erunt accōmodata:in durioribus aūt corporibus, & induratis inue teratisq; scirrhis, hęc parū possent efficere. valentioribus.n.mol lientibus & digerentibus esset opus, de quibus pauca quædā dice mus.Nā quæ hactenus sunt exposita in durescentibus potius quā in duratis tumoribus sunt apta. sicuti dū inflāmatio in scirrhū iam degenerare incipit:valentiora ergo medicamenta,& ad molliendū & digerendum potentiora sunt, quæ ex medullis, atq; ex illis quæ opi seu guttę, vel lachrimę à Gręcis Latinisq; dicuntur:Gummę ve ro ab Arabibus & recentioribus,vt sunt ammoniacum, bdelium, chalbanū, opopanax, styrax, & id genus reliqua. in quibus inter-dum aliqua item induntur, quę vim aliquā ob tenuitatē partiū in-cidēdi habent,vt piper,propolis:pręter acetū.Gal.vero 7.de med. comp.secundū gen.multa istiusmodi medicamenta ex libris tum Herę, tū vero Andromachi excepta describit, quę nimis longū es set singulatim referre. vnde primo qui ab eo ēt examinatur, erimus contenti,cuius licet ipse duos describat cōpositionis modos, vnū tū duntaxat nos proponemus,cōficitur aūt in hunc modū:Bdelii, seui vitulini,ammoniaci,iridis illyricę:singulorū drag.xvi. opopa nacis,chalbani,cachryos,styracis,thuris:singulorū drag.viii.piperis grana.160.fecis vnguenti yrini quantū satis sit,cerę,resinæ terebin thinę:singulorū selibrā,vini quantū satis sit.Bdeliū, thus vino ma desiunt,ammoniacū aceto dissoluitur,cętera contundūtur.pistello inuncto irino, & quę liquari possunt liquantur, ac deinde omnia miscentur.in hoc malagmate,valide quidem molliunt seuum vitu-linū,Bdeliū,ammoniacū & chalbanū & styrax,quę & digerunt non parū.aliquantisper pręterea,vt ferè in primo ordine sint,thus,cera & terebinthina molliunt & concoquunt.potenter opopanax, pi-per, chachrys.digerit & vinum. incidunt uero imprimis acetum, piper,chachrys.quod vt idem Gal.docet, admodum commodum est his scirrhis, qui ex pituita crassa & lenta ortum habuere. vnde valentissimum medicamentum esset:in eius tū usu monet Gal.hoc seruandū esse:nec modo in hoc, sed & in a liis, ut si cerati formam

 habuerint,

habuerit,& sit lentum tenaciterque hæreat parti scirrhosæ, dimittatur ibi,donec sponte decidat,neque detrahatur vi. in illis autem quæ mutanda sunt , ablato primo anteaquam alterum apponatur, oleo fouendum esse locum affectum , vt materia mollis reddatur, & particula laxior . Multa alia malagmata possemus hoc loco describere,quorum confectiones legi possunt apud Gal. 7. de compositione medicamentorum secundum gen. & 8.de compositione secundum locos,& apud Paul.& Aetium & Arabes:sed nimis longus esset is sermo:præsertim vero huic loco attineret, vt de emplastro de meliloto cuius satis frequens est vsus nostris his temporibus:pręcipue iuxta compositionẽ a Mesue relatam ex Philagrij sententia:quia tamen maxime medici nostris temporibus , cum quibus etiam Gal.8. de cõpositione medicamentorum secundum locos consentire videtur,in duris viscerum affectibus : nempe ventriculi,iecinoris & lienis vti solent:ideo ad aliam partem; vbi de medicamentis particulatim certis & diffinitis locis accommodandis agemus;illud seruabimus ; interim vero de cerato agemus , quod ex oesypo conficitur,tãquam de optimo medicamento ad molliendas & digerendas,vel etiam inueteratas duricies vbicunque fuerint contractæ.& quamuis a diuersis auctoribus diuersimode conficiatur,omnes tamen in vnum scopum tendunt,& idem præstant: quamuis non ęqualiter.alię enim vehementiores , aliæ aliquantisper infirmiores sunt:Mesue tres cerati ex oesypo confectiones descripsit,primum quidem in Gal.auctorem refert , quamuis nullibi apud Galenum illam reperierim. alteram in Philagrum , tertiam in Paul.quidem 7.libro.describitur cuiusdam liquidi medicamenti ex oesypo compositio,quæ tamen ab illa quam ex sententia Pauli retulit Mes.& modo compositionis & materia plurimum differẽs est.In vsu autẽ plerisque in locis his nostris tẽporibus est secũda à Mes.descripta,quę Philagrio est ĩscripta,vtpote quæ ad molliẽdas & digerendas duritiesalijs habeat vires maiores.accipit vero croci drag.x.Bdelij,mastiches,ammoniaci,aloes, styracis liquidæ singulorum drag.viii. ceræ.lib.1.terebinthinę vnc.i.s. medullę cruris vaccæ,adipis anseris:singulorum drag. xv. oesypi lib. 15.olei nardini quantum satis sit.subiungit autem Mesue, quòd medici quidam post Philagrium addidere huic confectioni succi scillæ vnc. iii.thuris.vnc.i.feni vitulini drag.xv.Medicamentum potens est & optimum.Nam aliquid concoctorii habet ex croco & thure & te-

rebinthina

rebinthina, emollit a ũt cera, oesypus & adeps tam vituli quam anseris, & medulla uaccina. Nam adeps vituli & uaccina medulla ferè eiusdem sunt facultatis. Vbi hoc considerandum quòd Græci medici antiquiores medulla potius vitulina quam vaccina vtuntur in suis emplastris & id genus aliis medicamentis. Nam si iuuenis sit vacca vnde fuit medulla accepta parum a vitulina differt: nam pueri & femellę parum saltem in humiditate differunt. Si autem vacca consenuerit magis eius adeps, aut medulla desiccabit. Bdelium vero ammoniacũq; & styrax potenter molliũt, & strenue digerũt, aliquãtisper digerit & aloe. qñ aũt addit succus scillę, maiorẽ attenuãdi & incidendi vim sibi cõparat. vnde inueteratis & induratis scirrhis magis potens redditur medicamentũ. quod si Bdelium & ammonia cũ ex aceto diluerentur, adhuc maiorẽ vim haberet. de aliis autem compositionibus medicamentorũ ex oesypo confectorũ non habebimus longiorẽ sermonem, tũ quia nunc in nullo sunt vsu, tum vero quia ex earum collatione cum hac illarum ratio facile potest percipi. Sed de diachylon, quod & ipsum his temporibus in multo vsu est, & ad præsens institutum pertinet, paucula quędam dicemus, quamuis Galenus inter χαλαστικά medicamenta, hoc est, relaxantia numerauerit, quę distensis potius, vt ipse 7. de compositione medicamẽtorum secundum loc. testatur, curandis cõmoda sunt quam induratis. Sed quia satis strenes præterea etiã molliunt: ideo non erit illis ineptus is locus: pręsertim si fiat, vt vulgo dici solet, cum gummis, hoc est, cũ guttis seu lacrimis, quę δάκρυα à Gręcis appellantur. Nam si in hunc modum conficiantur, ad emolliẽdas & digerendas durities validum erit medicamentum. plures enim reperiuntur modi, quibus diachylon a diuersis auctoribus confici solebat. Vbi primum id aduertendum ad facilem perceptionem eorum, quæ de hoc medicamento dici solent, siue illud ceratum dicatur, siue emplastrum, siue vnguentum: nam his omnibus nuncupationibus a iunioribus solet appellari, a succis nomen habuit. χυλὸς enim, vt plures interpretantur, succum significat. non tamen ex illis succis componitur, qui ex contusis herbis, vel fructibus exprimuntur. Sed succi vnde fit hoc medicamentum, sunt mucosus humor, qui vel maceratis illis seminibus fit, puta foenigræci linique: & coctis radicibus altheæ & pinguibus caricis passullisque, & deinde percolatis & expressis. hos succos muccilagines iuniores & seplasiarii appellant. frequens est eius vsus & pris-

cis & nostris etiam temporibus,& eius sæpe fit ab auctoribus mentio. sub diuersis tamen nominibus & diuersa eius reperitur compositionis ratio. apud Arabes enim interdum vnguentum de mucilaginibus : interdum vero ceratum de mucilaginibus : triplex vero illud componendi modus reperitur: alter quidem antiquorum ferè omnium, cuius meminit Galenus septimo de compositione med. per gen. à Democrate versibus descriptus. quæ tamen in primum auctorem Menecratem refert,& eadem Paul. & reliqui Græci retulere, & est simplicior & facilior. accipit enim libras quatuor mucilaginum extractarum, vel percolatarum ex decocto seminis lini, foenigræci, radicum altheæ, olei. æstate addunt illi libro 7. hyeme vero libras nouem, quæ simul coquantur quoadusque non amplius bulliendo attolluntur bullæ. mox inspergantur spumę argenti libræ sex & coquantur, donec non inquinet. quæ quidem confectio a Galeno potius inter medicamenta numerantur, quæ χαλαστικὰ hoc est, laxantia, quam inter illa quæ malagmata, vel malactica, hoc est, emollientia dicuntur, quæ non magis molliendi quam digerendi vim habent. hoc enim laxare quidem & mollire partes intentas potest: non autem insignem vim habet indurata membra emolliendi. nihil enim accipit, quod possit insigniter emollitas partes digerere. facilior ergo & minus vehemens ad scirrhos curandos est is compositionis modus. Huius etiam Mesue meminit,& ex Hamech auctoritate ait, quòd si prædictis addatur aliquid iridis,& mucilago melliloti, euadet medicamentum longe fortius ad tollendos tumores duros. Alter vero qui literis a Mesue traditus est, ad dissoluendas durities potentior & vehementior est,& ab eo appellatur diachylon magnum : describitur autem in hunc modum. Accipe spumæ argenti optimæ mundę tritęque & cribro tenui excussæ, vnc. 12. olei irini, chamemilini, anethini singulorum vnc. 8. mucilaginis seminum lini, mucilaginis fœnigræci, mucilaginis radicum altheæ, item & mucilaginis caricarum pinguiũ & passularum quoque pinguium; succi iridis, succi scillæ. item & œsipi, & glutinis piscium. ita enim interpretantur vocabulum illud arabicum alzanach. singulorum drag. 12. s. terebinthinæ vnc. ʒ. rhesinæ pini, hoc est piceæ singulorum vnc. 2. coquantur quo modo paulo ante expositum fuit,& fiat, vt nunc solemus appellare, in modum cerati. Longe, vt dixi, potentius malagma hoc priori est. nam præter chylos, hoc est mucilagines, quæ

laxant & molliunt, accipit œſipum quod præter uim mollientem & laxantem, digerit etiam: ſed & oleum irinum, anethinum magis digerunt, nec chamemelinum ea vi caret. iris quoque ſuarum partium tenuitate craſſos humores ſecare, attenuare, & non parum digerere & detergere poteſt: Sed & ſcillę ſuccus plurimum citra caliditatem aut exiccationem inſignem attenuare & incidere poteſt craſſos & induratos humores: itidem & iridis ſuccus. Tertio vero modo fit præterea diachylon hoc additis, quas vocant gummas iuniores: Græci vero ∙∙∙ præſcriptę compoſitioni: fuere autem a iunioribus noſtris additi: & tres ſunt hæ lacrimæ, quę adiici ab illis ſolent; nempe Bdelium, ammoniacum, & ſagapenum: ſingulorum vero additur vncia. & cum his vna etiam vis maior additur molliēdi & digerendi, & ſicut ſimplicibus facta eſt ī hac poſtrema cōfectione additio: ita nomē eſt īmutatū. Nā hoc dyachylō cū gūmis appellāt, alterū uero ſine gūmis. Fit ēt Venetiis medicamentū, quod ferè ſimile viribus eſt primę compoſitioni diachylon: nempe Græcorum. accipit enim mucilaginum altheæ, ſeminum fœnigræci, & ſeminum lini ad vncias ſex, ſpumæ argenti libras 2. medullę cruris vaccæ, vel vituli, terebinthinæ ſingulorum vncias 3. ceræ vncias quatuor, olei ex ſem. lini vncias 2. s. in quo pro oleo communi, vt in prima, oleum ex ſem. lini accipitur, quod maiorem uim laxandi & digerendi habet: minorem tamen digerendi quam anethinum & irinum. addit autem iridis puluerem ſecutus, quicunque fuit auctor, Arabes. non apponit tamen œſipum, ſed loco eius medullam cruris vaccæ: Vnde medium poteſtate eſt inter primum Gręcorum, & magnum Meſue, & de his quidem ſatis dictum putamus: in ſequentibus de cancro curando agemus.

De ratione compositionis & usus medicamentorum, quibus curandus est cancer. Cap. 26.

CAncer est tumor durus ex humore melancholico excitatus: nisi quod ab altera scirrhi differentia ea ratione diuersus est, quod à melancholico humore, qui sanguinis comparatione eam naturam habet, quam fæcula in vino & amurca in oleo, nundumq; aliquam expertus est adustionem fit scirrhus: cum vero vstionem aliquam, vel ex putredine, vel ex aliqua assatione fuerit expertus, tunc, vt in libris de atrabile, & de tumoribus præter naturam tradidit Gal. cancer verus est. vnde scirrhus is, vt idem 14. meth. voluit,
Cap. 9. à cancro non nisi maioris minorisque ratione differt: quia si mate-
Cap. 9.
Cap. 9. ria quæ in scirrho comprehensa est, magis incalescat, in cancrum fit transitus, calefit autem vel à febre ardẽtiori, vel contracta aliqua putredine. Nam temporis progressu humor infarctus & conculcatus in vasis solet putrescere, & proinde etiam cancrosus scirrhus is solitus est ab antiquis dici, quia facile in cancrum transit. Sed neque deinde melancholici humoris vnde fit cancer, par vbique ratio est, aliquãdo siquidem, & si aliquam sibi comparat exustionem, illa tamen non est tanta vt iam acris etiam fiat & erodens, & tunc fit cancer sine vlcere, qui & ab aliquibus cancer absconditus, vel occultus dicitur. cum vero acrior fit, vt iam erodat, vlceratur cancer, non est tamen ita efferuescens is humor, vt in inflammatione, & carbunculo: unde non est ita calidus sed nigrior inflãmatione. In ipso etiam & circiter ipsum venæ turgidiores & acriores sunt, quam in inflammatione: quia crassa & nigra est materia quia venæ refertæ sunt, & præ crassitie nequit adeo facile e venis effluens, in circumpositam carnem effundi, & inde etiam cancri nomen illi fuit inditum. venæ enim illæ manifestæ apparẽtes circa tumorem, videntur referre similitudinem cancri aquatici animalis. videntur enim quasi pedes cancri circa ipsum quod præsertim conspici solet in mulierum mammis: in quibus præ omnibus aliis partibus frequentius solet suboriri, & id duplici quidem ratione, primum quia si accidat vt menses supprimatur sanguis ille excrementosus & magna ex parte crassus & melancholicus per venas vteri excerni solitus, intercepta ea via, sæpe ad superiores partes quasi regurgitans, ad mammas fertur propter naturalem nexum & consensum, quem cum mãmis vterus habet. deinde, quia mammæ, quæ carne adenosa laxa & quasi

quasi spongiosa cõstant,& ea facile admittit & suscipit crassa excrementa,& cum multarum & crassarum venarum à natura propter lac generandum sint factæ participes,illę distentæ & repletæ crasso & atro illo sanguine crassescunt & nigrescunt : vnde in hac maxime parte representant quandam cancri effigiem. & quamuis excrementum hoc melancholicum in iecore primum generetur vna cum sanguine,non habet tamen cancer minorem suæ generationis occasionem à liene,vt pote cuius officium sit, vt quicquid excremẽtosum & non amplius naturæ vtile superest istius melancolici humoris,attrahat,atque inde partim addatur,partim vero quicquid superuacaneum & inutile illi est,vt corpus ab eo expietur, per uias consuetas excernat.quod si viscus hoc ab eo suo munere deficiat,vel quia ex aliqua intemperatura sit factum imbecillius,vel quia obstructiones impediant,vel quia tantum istius humoris ex victus non proba ratione gignatur,vt illi excernendo non sit satis hæc particula:ille exuberans & ad hæmorroidas propulsus,illi negotium facessit, aut sua grauitate ad venas in cruribus translatus narices concitat, aut in habitum vniuersi corporis digestum & ad cutim propulsum elephantiasim,vel elephantem procreat, aut in vnum aliquem circumscriptum locum decumbit,& inde fit cancer: quęcunque vero vel temperaturę , vel ętates , vel victus ratio aptę sunt generando humori melancholico, ea omnia possunt generandis & illis etiam fouendis in causa esse. Potest autem is morbus inter initia, quando nondum in insignem tumorem est elatus,sicuti Gal.6.aph.& secũdo ad Glauc.testatus est,medicamentis & cognoscatur , curari.nã neque cognita in principio facilis est, adeo enim parum & obscure molestus est , vt quam plures non admodum peritos medicos lateat:sed vbi increuerit;ita solet esse molestus, vt neminem ferè latere posit.occultos vero crancos,non esse curandos censuit Hipp. 6.apho.nam cum curantur , & vi medicamentorum eos superare nitimur , irritantur magis & citius interimunt. facilius autem & minori cum afflictione degunt,qui sine curatione transeunt.occultos autem Gal.intelligit tum illos , qui nondum vlcerati sunt , tum uel etiam illos qui internum & occultum aliquem locum occuparunt,ut si in ore,intra nares,in utero,aut in sede oriatur . Ego memini cuiusdam religiosæ & sacrę mulieris , quę tum haberet durũ sub alis tumorem ad naturam cancri vergentem,& fuisset commissa curanda duobus prętantissimis medicis,illi post multus purgatione

Cap.19.
Com. 49.

tione

tiones aggreſsi curationem localibus medicamentis, tandem in eo loco viſus eſt tumor digeſtus euanuiſſe, ſed paulo poſt ſubcreuit durus & doloroſus tumor, & inſignis in iecinore, qui poſt multos cruciatus tandem mulierem interfecit: tranſlata ad iecur: curandi vero cancrum duplex poterit iniri ratio: altera quidem quæ vera & abſoluta curatio dici poſsit, vt pote qua morbus omnino tollatur & particula ſuæ priſtinæ reſtituatur integritati: & hæc quidem ſi aliquando ſpectanda ſit: ſperanda eſt in initio antequam materia omnino inculcata indurauerit, & aliquam ſibi comparauerit malignitatem ex vlteriori putredine, vel aſſatione, & quo tempore diximus à paucis cognoſci: plures autem fallere: cum vero iam tumor in inſignem aliquam magnitudinem elatus fuerit, non eſt amplius ſperanda hęc in eo curationis ratio: ſed altera de qua paulo poſt ſermonem ſumus habituri, in præſentia vero de priori breuiter & curſim agemus, cum illis medicamentis ſit abſoluenda & illis remediis, quæ nihil ad inſtitutum præſens pertinent. Nam vacuationibus reuulſionibusque & purgationibus tractanda erit hæc curatio. omnes ergo ſtatim rem auſpicantur, modo nihil ſit, quod uetet à venę ſectione: in talo vel poplyte: ſi pceſſerit ſuppreſsio hæmoroidarum, quæ alioquin ſint ſolitæ fluere: nam ſi aperiantur, vt iterum reuocetur earum fluxio, vtilis & ſalubris erit operatio, vel ſi præterea in mulieribus ſint menſtrua ſuppreſſa. alioquin vero & ſuperioribus venis iecur, vel lienem recte itinere locum affectum reſpicientibus erit mittendus ſanguis: deinde vero medicamentis parātibus hos humores, & delinientibus eius aſperitatem, ac illis deinde quibus mouentur erit agendum: neque tamen de illis magis particulatim loquemur, cum quantum poterat ſatis eſſe, in primo & altero libro egerimus: imprimis vero recta erit victus ratio inſtituenda, & aliena, quantum fieri poterit, ab illa quæ ſit apta melancholico humori gignendo. quod ſi videatur corpus ſuapte natura pronum eſſe, vt illum generet, ſuccurendum ſaltem illi erit repetitis per interualla euacuationibus: Sed de his ſatis ſuperque. ad eam curationis rationem accedamus, quæ magis attinet præſenti inſtituto: nempe quæ per medicamenta exterius loco affecto adminiſtranda abſoluitur: ea itaque ſub communi ratione & methodo comprehenduntur, qua & cæteri tumores preter naturā curantur: immo affectus omnes a fluxione humorum excitati. ea nempe eſt, vt tum repellentibus, tum digerentibus medicamentis agamus: in quo quidem

quidem negotio fœlicem successum sperare possumus, quando materia nondum admodum crassa fuerit. Nam hæc non ægre primum medicamentis purgantibus, deinde vero & repellentibus & digerentibus cedet: si autem crassa fuerit, illis quidem non facile cedet. his autem parum proficiemus: si facilioribus quidem vti voluerimus: sed si potentiora aggrediamur, aliquas sanè tenuiores partes sanguinis contenti in venis partim repellemus, partim digeremus: vnde videbimur statim inter initia aliquid profecisse, quod reliquum tamen erit: nempe crasior materia, durior & magis rebellis euadet. dum ergo corpus purgatur diligenter, primum repellentibus vtendum: mox vbi mediocriter iam sit purgatum immiscenda repellentibus erunt digerentia, illo autem exquisite purgato, conuertenda est omnis curatio ad digerentia, vt tamen in illis eligendis hæc sint im primis seruanda: primum vt his vtamur tam repellentibus, quam digerentibus, quæ vires habeant mediocres, quia leuiora nihil ferè faciunt, valentiora irritant exasperantque morbum & crasiorem reddunt humorem: deinde vero ea omnia fugienda sunt, quæ acrimoniæ, & morsus cuiuscunque non sint expertia. tanta enim est istius affectus prauitas, vt facillime à mordentibus medicamentis exasperatus irritetur. Metallica ergo medicamenta cum & exusta prius, & postea exquisite lota fuerint, deponunt omnem morsum: quapropter, & illa, & composita medicamenta, quæ ex his fiunt: si recte confecta sint, optima sunt in hac curatione. ab omnibus etiam solani succus, statim ẽt inter initia laudari solet, nam repellit quidẽ sine vlla exasperatione. Nam refrigerat in secundo ordine: præterea & astringit, vel solus administratur, vel etiam longiori tempore in mortario plumbeo, pistillo etiam plumbeo donec crassescat & colorem plumbi contrahat ductus & tritus. in hunc eundem vsum apprime vtile erit oleum rosaceum eodem modo tritum & paratum: inter initia quidem illud quod omphacinum appellant. Nam magis & astringit & refrigerat: mox vero & illud quod in præsentia completum dicunt. nam aliquanto magis omphacino digerit, & minus repellit. quod si progrediente curatione, maiorem item digestionẽ quæremus, nõ esset præter rẽ chamemelinũ cũ rosaceo, dum in mortario tererentur, intermiscere. Hæc est ergo summo

rationis

cauit:sed & non nulla etiam de eo cancro dicenda sunt, qui cum ul cere est, cuius curandi:& si nulla reliqua sit spes, non tamen propterea non potest illis, qui ab eo affliguntur, ars medicinæ plurimũ prodesse. cum possit eos mitiores reddere, minus molestos, minus erodentes, minusque dolorosos. Nã & si iam apud plurimos adeo inualuerit hæc sententia, vt ferè in prouerbium transierit, non esse cancrorũ; qñ iã cũ vlcere sunt, quærendã curationem, ea quidem, si hoc pacto intelligatur, quod non sit neque quærenda neque sperãda vera curatio, verissima est sententia, quia medicamentis vel aliis medicis instrumentis nequit is morbus omnino superari: immo quo magis illum superare contenderit medicus, eo magis ferus, & malignus reddetur. non tamen propterea omne curationis genus prætermittendum. Nam mitigari & deliniri aliquantisper ferina eius natura põt, vt minus molesta & magis tractabilis euadat. nam cum in his ulceribus, sicut & in quibuscunque aliis, semper aliqđ pus, vel sanies, uel virus gignatur, acrior autem & deterior, quò fuerit vlcus peioris naturæ, qđ quidẽ virus pungit, imo rodit etiam, atque dolores auget. nam & semper dum diutius vlceri hæret acrius & deterius fit: necesse est, vt & Gal. monebat, aliquibus vti medicamentis, quibus malignus ille humor abluatur, & facile quasi, vt aiunt, blandiendo deliniatur praua mali istius natura. Iam ergo satis diximus superius, quod succus solani imprimis & præcipue huic officio commodissimus est, siue ita simplex adhibeatur: siue cum aliis componatur. componi autem potest, vt post dicemus. nam ductus in mortario plumbeo donec colorem plumbi acquirat & vnguenti crassitudinem, quam maxime utile medicamentum erit. sed & polygoni succus, & cicorei, & portulacæ expressus cum succo vuæ immaturæ pari modo ducti in plumbeo mortario, utiles esse possunt, quamuis non habeant tantam uim quantam solanum. rosacea etiam olea, siue omphacinum, in quo maior est desiccatio, roboratio, & extinctio, siue quod completum appellant, in quo maior est digestio & lenitio, itidem in mortario plumbeo ducta: pro quibus & oleum cotoneorum, & myrtinum possent interdum sumi. Præterea vero omnia metallica medicamenta usta prius, & optime lota: præsertim uero pompholix, & plumbum ustum & lotum, deinde & cadmia, quæ uel composita simul, uel cum aliis prędictis possunt utiliter uenire in usum: unde Gale. 10. de simplicium medicamentorum facultatibus ad maligna ulcera & cancrosa laudat lac

præsertim

præsertim si in eo immiscentur pompholix, quam nunc tutiam vocant, aut plumbum, aut cadmia lota & vsta. Nos autem in exẽplum duo medicamenta ex Gal. & Paul. Aetioq́ue deprompta proponemus. Primum accipit cerusam & lythargyrum pari pondere, eaque in plumbeo mortario eatenus in sole ex rosaceo oleo conterunt, donec mixtum horum colorem plumbi omnino contrahat. Alterum vero quod & efficacius est, accipit pompholygis plumbi vsti vtriusque vero loti, thuris: singulorum vncias quinq;, absinthii vnciam, olei rosacei sex vncias, ceræ sescunciam, succi solani quantum ad crassitudinem sit satis. Galenus autem quarto de compositione medicamentorum secundum genera laudat cinerem ex concrematis fluuialibus cancris ad reprimendam istius morbi malã naturam, si cum pari portione cadmiæ vlceri inspergatur, aut si idem cinis cerato exceptus imponatur: cuius & Auicenna & alii meminere: sunt & quædam, quæ plurimum in sedandis doloribus laudari solent, vt malua, & althea ex mulso cocta & subacta, & oleum quod ex vitellis ouorum extrahitur. non nulli præterea & herbam illam, quam virgam auream multi appellant, summopere laudant, quæ ignoratur, quæ fuerit antiquis: alchymistis vero plurimum est familiaris: siue eius succus, seu aqua per destillationem accipiatur. De elephantiasi etiam, quam Arabes & illos secuti iuniores nostri, immo & vulgus lepram appellant, quamuis lepra antiquis vna sit ex scabiei differentiis: possemus aliquid dicere, quia tamen eandem ferè cum cancro rationem habet. nam ex eodem humore gignitur nisi quod decumbente illo in vnam circumscriptam particulam, & illam in tumorem attollentẽ, fit cancer, illo verò digesto per vniuersum corpus, ac tandem ad cutem expulso, fit elephantiasis: vnde sicut cancer solum inter initia solet curari, inueterascens autem nullam admittit curationem, ita & elephantiasis, quæ eandem vniuersi corporis procurationem, quatenus ad vacuationem requirit. in externis vero medinamentis explicandis non admodum multi fuere antiqui medici: & de his neque etiam nos multa verba faciemus: sed de quibusdam aliis tumoribus, qui cum iam dictis multum & similitudinem & affinitatem habent, paucula quædam dicemus.

De

De ratione curandi reliquos tumores & abscessus frigidiores, qui ex pituitosa materia ortum habent, Cap. 27.

QVia vero sunt & aliæ tumorum differentiæ, qui variis in locis suboriri solent, quorũ frequens est mẽtio apud medicos, de his antequam priman hanc de externis medicamentis partem finiamus, aliqua dicemus: non est enim multis opus, quia sicut cum multis illorum quæ hactenus exposita sunt similitudinem quandam habent saltem ratione materiæ aqua excitantur: ita etiam multum cum illis in ratione curandi habent similitudinem. Incipiemus autẽ ab illis tumoribus, qui strumæ a Celso & latinis, cherades Græcis: ab Arabibus vero & recentioribus nostris scrofulæ appellantur, voluere enim Græcum vocabulum exprimere, qui ita appellarunt, vel quia huic morborum generi propter uoracitatẽ maxime obnoxiæ sunt scrofę, vel q̃a sicut numerosę sobolis sunt scrofę. ita ĩ hoc morbi genere numerosi generanť tumores sibi ferè mutuo hęrẽtes, vel quęcunq; alia fuerit istius nũcupationis occasio: solet autem plerunque hoc tumorum genus, ut 3. aph. ait Gal. in partibus glandulosis oriri, vbi etiam bubones: immo, vt idem testatur in lib. de tum. præter naturam. inflammationes, quę in his partibus oriuntur, cum verum seruant inflammationis naturam, bubones, aut phygethla dicuntur: sin autẽ indurentur, in strumas transeunt porrò & ex vlcere interdum exurgit bubo vt primo de locis affectis idem docuit, qui aliquando facile suppuratur. non nunquam vero induratur & in strumam desinit. sunt ergo vt ibidem monet Galen. hi & similes tumores veluti soboles vitiosę non quidem calidæ, sed potius frigidę materię & pituitosę, quibus pręsertim obnoxii sunt. qui voraces nimium sunt: Vnde in pueris, ab eo tempore quo primum dentes incipiunt emittere, vsque ad tertium decimum annum solet esse frequentior is affectus, vtpote qui plures congerunt cruditates, plerunque autem tumores id genus aliis de quibus statim sermonem sumus habituri, similes sunt, qui generantur circundati quadam membrana quasi vesicula quam vulgo chirurgi chistim Græco vocabulo appellant pro diuersitate autem materię differunt. aliquando enim si aliquid caloris immixtũ habeãt, maturãtur & suppurãtur: aliqui vero, duriores sunt, & ad scirrhi naturam, vt 14. methodi tradidit Galen. proxime accedunt.

Com. 26. Cap. 16.

Cap. 11.

dunt. Sunt vero & plures aliæ tumorum frigidiorum differentiæ, quorum medici meminere frequenter, ad hoc ferè genus pertinentes, qui particulatim nullum habent nomen: differunt autem penes diuerſam materiæ rationem, quæ in illis cum aperiuntur, reperiri ſolet. nam aliquando quaſi pilos reperies incluſos, interdum quaſi vngues, interdum res, duras perinde vt oſſa, aut lapilli, aut teſta, quãdoque calloſum corpus, ſæpe quod aut cœnũ aut lutum aut amurca videatur, quandoque reperitur res adeo fœtida, vt vix poſſis odorem perferre: fiunt autem omnes quando, vt diximus, frigida materia in vnum locum confluens ibi concluſa diutius detinetur, ibique vario modo afficitur, quatenus aut digeſtis partibus tenuioribus humidioribuſque magis minuſque induratur. interdum vero maiori minoriue contracta putredine vi caloris extranei aut cœnum lutumve immitatur, aut amurca, tetruſque magis aut minus odor inde excitatur. frequentiores tamen aliis ſolent eſſe abſceſſus illi, qui vno communi nomine ab Auicenna nodi appellantur. commune autem nomen nullum apud Græcos habent, præter nomen tumoris & abſceſſus, quod & alios tumores continet. horum tres ſunt præcipue differentiæ acceptæ a triplici ratione illius materiæ, quæ in illis continetur. eorum enim aliqui liquorem quendam in quadam quaſi veſicula contentum habent. vulgus chirurgorum in foliculo dicerent, qui liquor melli colore & craſſitudine ſimilis eſt, & a iunioribus nodi mellini dicuntur, a Græcis vero, meliceride. Alii vero craſſiorem ſubſtantiam colluctam habent, quæ colore & craſſitudine pultem imitatur, quam atheram Græci nominant. Vnde & atheromata Græce dicuntur, alij craſſiorem & ſolidiorem congeſtam habent, quę craſſitudine & colore ſeuum vel adipem imitatur, quod cum ſtear Græce dicatur, ſteatomata etiam ab illis nuncupantur. id vero omnibus his, vt paulo antea diximus, commune eſt, vt materiam quadam membrana incluſam contineant, quaſi in quadam veſica. eſt & ſimilium tumorum quarta quędam differentia, cuius non nunquam etiam meminit Gal. in quibus antequam aperiantur, ſpirituoſa quędam tenſio apparet. illis autem apertis reperitur grumus ſanguinis. & quia non modo in externis & ſummis partibus ſolent oriri id genus tumores: Sed in profundioribus quoque: præſertim vero glanduloſis: immo & in ipſis viſceribus. Ego enim in cadauerum diſſectionibus ſępe in iocinoris ſubſtantia vidi hos tumores ſubortos

ortos

ortos, maxime vero steatomata: Qui tamen in externis & summis generantur partibus tactu & digitis dũ præmuntur, ex maiori, uel minori renitẽtia & cessione, ac citiori & faciliori ad pristinã figurã transitu deprehendi a medico poterunt. qui vero in alto oriuntur, quo digitus peruenire nequit, non ita deprehendi possunt: Sed de his quantum ad nostrum institutum pertinet hæc satis sunt. de aliis enim pluribus distincta capita fecere iuniores & aliqui etiam ex antiquis, qui suis etiam nominibus distinxere. quę tamen si recte cõsiderentur, ad aliquod horum, quæ hactenus fuere a nobis exposita referenda sunt. Nam & quæ nattæ, & quæ talpæ, immo magna ex parte tumores qui anteriori parte & exteriore ceruicis seu gutturis solent exoriri, & boccia a iunioribus solent dici, bronchochile a Grecis, quasi dicas ramicem gutturis, ad aliquod horum tumorum referenda sunt, ita vt & aliqui ramicosi tumores sint istius generis, & differunt aut loco in quo oriuntur, aut magnitudine, aut figura, non autem natura, aut essentia: Quatenus autem ad curationem pertinet, id imprimis considerandum, quod nos. 14. meth. docuit Gal. duplicem esse rationem curãdi hos tumores, quæ in vnam omnium tumorum communem tandem resoluitur: nempe ea est euacuatio materię in abscessu contentæ: Sed dupliciter illa vacuari a medico potest. Nam aut medicamentis aut manuali opere. per medicamenta autem duplex potest fieri curatio: quia aut per digerentia, aut per putrefacientia. manuali opere curantur quando per præcisionem partis affectæ tolluntur: horum vero aliqui vna tantum ex his curari possunt, alii duabus, alii tribus, quę diuersitas tum a ratione loci ortum habet, tum a ratione materię: nam qui in alto ortũ habent, solis digerentibus, & attenuantibus possunt curari, nec quocunque modo administratis. Sed aut illis solis, aut illis maxime quę per os sumuntur, in quibus sit vis attenuandi & in vapores dissoluendi materiam concretam, qualia sunt medicamenta, quę ex aromatibus conficiuntur, vt antidoti illæ maiores, vt sunt theriaca, mitridatia, ambrosia, athanasia, diacalamentum, diaspoliticum, diacyminum, & quod diagalanga iuniores appellant, & id genus alia multa, quæ nos cursim pertransimus, vtpote quę quasi πάρεργα dici possunt, neque primo ad pręsens institutum pertinentia. natura autem materię petenda est ratio diuersę curationis: quia quę tenuiori constant materia, vt melliceriδes possunt tres has curationes admittere. nam & digeri, & per putrefactionem extrahi potest mate- Cap. 11.

ia,& per præcisionem,quæ vero crasſiori,non ferè:nisi aut præcisione, aut putrefactione.steatomata officio duntaxat manus & incisione possunt abstrahi. non erimus autem in his particulatim exponendis multi,quia quæ sint medicaméta,quæ sceptica,hoc est, putrefaciétia sunt,& qualis sit corũ vsus,satis superius fuit à nobis expositum:quæ vero ad chyrurgiam pertinent , huic non attinent negotio. de digerentium vero vsu & compositione,& quomodo tractáda,satis superque locuti sumus superius: pæsertim vbi de duris tumoribus fuit institutus sermo. Nam in omnibus his & corpus prius à crasſis & crudis humoribus purgandum, & victus ratio attenuantis instituenda. postea externis & localibus agendum, & si digestioni cesserint,illi incumbédum:sin a ût aliquádo videantur posse suppurari,sicut strumas aliquando uidemus,vel quia cum crasſis & frigidis fluxerit aliqua calida materia,statim inter initia, vel postea ét dum tractatur curatio : attracta ab vsu calidiorum medicamentorũ quæ posſit pus mouere , maturationi & suppurationi esset opera danda.in digerendo autem,quæ sint animaduertenda, satis superque diximus superius : vnde de scabiei & pruritus differentiis per medicamenta curandis paucis expositis huic priori parti finem faciemus.

De ratione eorum medicamentorum , quibus apte curari posſunt cutanei affectus,nempe prurigine scabie atque huiusmodi. Cap. 28.

POstremo loco quatenus ad istius tractationis partem attinet, & de cutaneis affectibus medicamenta propria exterius administranda curandis non uulla dicenda sunt, quales sunt pruritus, psora,lepra, quæ à Latinis tanquam scabiei differentiæ proponuntur, & lichene,quam impetiginem Latini soliti sunt appellare.horum enim ferè omnium commune symptoma est desiderium quoddam scalpendi,quod manifestum est argumentum,eos esse quasi sobolem vitiosorum humorũ acriũ & mordaciũ,qui ad cutim impulsi, ibi retinentur & manent:præterea vero,quod aliqua constent crasſitie.Ná si oíno tenues essent,cutim perinde,ut sudor tráſigerét neque illá abradere possent,neq; tamé adeo crasſi sunt,vt illi à quibus

phagedenæ aut cancri gignuntur, nam non modo extimam cutim abraderent, uerum & subiectas carnes ulcerarent exederentq́:; inter se vero differunt hi cutanei affectus crassitie & tenuitate materie, vnde concitantur: nam à crassiori materia ortum habet lepra, vt pote in qua separentur veluti squammæ quædam & quasi serpentis appellatum senium, à psora vero veluti furfures, quæ quidem ad abrasionem summæ & extimæ solum cuticulæ, referuntur. profundior vero est abrasio in lepra: sicuti crassiores sunt squammulæ ab ea resectæ, quam furfures. his vtrisque adhuc tenuior est materia impetiginis vel lichenes. commune autem his omnibus est cutim reddere asperiorem. Sed pruritus materia aliis tenuior. Quæ autem & qualis sit materia, quæ omnium horum affectuum fomentum est, non videntur omnes consentire: præterquam quod omnes acrem esse aiunt. Arabes enim vt Auicenna Aliabas & alii vidētur quidem voluisse psoræ & lepræ materiam esse sanguineum vitiosum, quia aut illi sit immixtus melancholicus humor exustus; aut quia pars aliqua, quæ per putredinem, vel assationem sit conuersa in melancholicum humorem. vel etiam quia interdum sanguini sit immixta salsa pituita, vnde subdit, quòd si ex humore melancholico sit orta scabies sicca illa est: sin autem ex mixtione pituitæ salsæ, pinguior illa videtur. Galenus vero & cæteri Græci, non in sanguinem referunt hos affectus: sed duntaxat in melancholicum humorem & pituitosum salsum. Nam in libris de atrabile, & de tumoribus præter naturam, affectus hos melancholicos censet: vnde eos sæpe mutuam transmutationem habere cum elephante visum est. si enim aliquando elephantiasis curationem habet prius in lepram, postea in psoram mutatur. sicuti sæpe si negligatur lichene, in psoram: mox psora in lepram, & tandem in elephantiasim fit trāsitus. Paulus tamen psoram & lepram à melancholico succo fieri solere ait. pruritum vero à salso humore. At Galenus secundo lib. de causis symptomatum ait, pruritum à tenui & salso humore ortum habere. psoram vero & lepram à multo crasso & salso & non moto, quia si in motu sint & per partes sensu præditas ferantur, horrorem aut rigorem concitant: tamen ibidem exponens quid sit pruritus, cum prius dixisset esse sensum excrementorum, prurituum mouentium, id magis particulatim explanare volens dicit, nisi quis ea nitrosa, salsa, vel amara uelit nominare. quibus uidetur insinuare & bilem posse prurientes conci- Cap. 6.

turę affectus. amaritudo enim bili propria esse videtur. Sed si recte considerare rem velimus, cum frequentissime hi affectus præsertim vero psora, & lepra reddāt cutim & asperā & ferè aridā, sepissime a sicco & exusto: nempe melancholico humore videtur originē hēre. Interdū vero cū in his cutaneis affectibus papulæ quædam paruæ quidem exoriūtur, è quibus tenuis quidam quasi ichor exprimitur acer quidem & mordax, putarem eas a tenui & salsa pituita esse excitatas: quandoque vero papulę maiores, quę tandem suppurantur, & inde pus satis crassum affluit. quam vulgo pinguē scabiem vocant: sed harum duplex est differentia, aliquæ enim dolorosę sunt & rubrę anteaquam suppurationem assequantur, vt quasi inflammationes imitentur. aliæ vero tandem & ipsę ad suppurationem veniunt, neque tamen ita inflammatæ sunt, neque etiam adeo dolorosę. priores ego putarem omnino mixturam sanguinis habere, alias vero potius in salsam & crassiorem pituitam esse referendas. Impetigo vero ex ichore tenui cum crassiore & acri humore generationem habere, dixit Gale. 5. de compositione medicamentorum secūdum genus. est autem omnium communis sententia eos qui uitiosis vtuntur cibis, esse his cutaneis affectibus imprimis obnoxios: senectus etiam frequenter ab illis solet exerceri, & adeo cruciari, vt aliquando pruritus in sene si inueterauerit, aut nunquam curari possit, aut ita ægre, vt illis satis esse possit: si leniatur & mitigetur. Sed iam conuertamus orationem ad rationem medicamentorum, quibus sit laborantibus hac molestia succurrēdum. huc enim spectant quæcunque hactenus fuere exposita. nempe vt scopos depromeremus, qui nobis rectam rationem compositionis & vsus medicamentorum huic curationi accommodatorum ostenderent: Et quia omnes hos affectus in copiam vitiosorum humorū, vel ex praua victus ratione, vel ex aliquorum viscerum intemperie congestorum, & tandem in cutem propulsorum ortum habere ab omnibus constitutum est, nemo non videt primū statim scopū in illis curandis insurgere, qui indicat causam, quā medici antecedentē appellant, tollēdam: nēpe subtrahēdum esse hoc fomētum per vacuationem eorum malorum succorum, qui in venis, vel visceribus continētur, & factum morbum fouent; & pro ratione naturę illius excremētitij humoris, atq; pro conditione corporis, aut secta vena, aut medicamētis purgatoriis molliri vacuationem oportere. Verum quia hoc extra fines pręsentis sunt instituti, quo agere de

externis medicamentis propositum est: ideo hanc partem non magis particulatim tractabimus: Sed his summatim expositis, de ratione eorum medicamentorum agamus, quibus affecta iam cutis curanda est. & cum, vt docuit Gal. 6. de compositione medicamentorum secundum gene. quando iam squamosa, vel furfurosa cutis facta est, id quod in squammas, vel furfures iam versum est, nequit amplius in naturalem & pristinum statum redire, vt & crustæ quæ ulceribus obducuntur. Sed neque etiam impacti ipsi cuti praui humores amplius corrigi possunt: ideo proprius scopus in his curandis est, hæc omnia ope medicamentorum, quando alia nequeunt ratione, esse remouenda: remoueri autem poterunt, tum per digerentia & siccantia, tum uero per detergentia. his ergo facultatibus ea medicamenta, quibus curãdæ sunt hæ affectiones prędita esse oportet: Sed cum pruritus ex tenuiori humore ortum habent, qui ut ait Auicenna, quasi inter duas cutes, hoc est ad cuticulam consistit, quam nequit transire, quia aut constipatior sit facta, aut obstructi sint eius meatus, ideo digerentibus potius & desiccantibus egere videtur. Sed quoquomodo etiam laxantibus. Vnde & balneæ aquæ communis & tepidę, tanquam utiles laudantur præsertim a Paulo & Aetio, ut laxiore reddita cute facilior fiat uitiosę materię uaporatio, & ipsius humoris fusio attenuatioq; , & præterea eius acrimonię delinitio. deinde uero opportunus est fotus & fricatio cum his quæ digerunt, & exiccant. fortioribus uero ad lichenas, uel impetigines est opus. ut pote cuius materia constat ex tenui quidem & acri ichore. sed qui mixtam etiam crassam materiam habeat pituitosam uel melancholicam: unde cum horum affectuum differens sit ratio, quia alii difficiliores, & id ratione materię crassioris & cõtumacioris: alii uero facilius medicamentis cedunt, ut pote quia ex materia minus contumaci & crassa ortum habent. præterea vero, & particulatim ille idem affectus non in omnibus ęqualem rationem habet. Nam lepra a lepra, & psora a psora pruritusque a pruritu non parum interdum facilitate & difficultate; vel prauitate differt, quod tum ratione prauitatis & malæ naturæ materiæ vnde excitantur accidere solet, tum vero ratione corporis male affecti, quia aliqui adeo sunt obnoxii his cutaneis affectionibus vel propter prauam viscerum intemperaturam illis perpetuo fouentum sumministrantem, vel propter malam victus rationem qua vtuntur, vel quia adeo eas diu pertulere, vt iam

Cap. 2.

uitiata sit temperatura & habitus ipsius cutis, vt præter id quod iam facta imbecillior facilius excrementa undique amandata suscipit, & difficilius digerit, & expellit, corrumpit etiam delatum alimentum quamuis bonum in vitiosum humorem, vt vix ab eis se vnquam posint explicare, cui accedit præterea et natura corporum. qui enim duriori & ficciori solidiorique habitu corporis & cutis constant, maiori negotio & fortioribus medicamentis curantur: qui laxiori & teneriori, facilioribus. Vnde ea ratione pueri & teneræ mulieres facilioribus & leuioribus medicamentis cedunt, viri autem rustici & id genus alii, fortioribus & acrioribus. senes autem præsertim in secundo senio ægerrimè curari ab his possnnt, tum quia ex imbecillitate viscerum excrementosiores sunt, tum quia expultricem & digestricem facultatem imbecilliorem præ aliis ætatibus habent, tum etiam quia cutis eorum aridior & densior facta. Vnde in medicamentis etiam his affectibus curandis aptis varios oportet esse ordines: in quibus exponendis: si omnia singulatim, quorum medici meminere, vellemus literis mandare, nimis in longum noster sermo proueheretur. Vnde nos aliqua tantum in exemplum proponemus, quę nobis magis in promptu esse posse videbuntur, quibus & multa alia addere poterit qui materiæ medicinalis aliquam habuerit peritiam, & scopos a nobis & aliis medicis in hac re propositos memoriter tenuerit. inter leuia & simplicia medicamenta est hominis saliua, præsertim si fuerit ieiunus, furfures farinæ tritici affricati cuti, vel decocti ex aqua, maluę tam domesticæ folia & radices quam syluestris expresso ex eis succo scabioso loco affricataitem & betæ & apii, lapatii, celidoniæ, anemonæ, saluię folia cucumeris syluestris, pręterea radices. succus malorum medicorũ tam citrii, quã appellatorum vulgo limonum, vel aranciorum, multis & succus uuę immaturæ profuit; Vrina etiam humana: si ea lauetur affectus locus, non erit inutile medicamentum. neque tanquam languidum medicamentum proponitur decoctum ex eruo, sed & recrementa glandis vnguentariæ vnde fuit expressum oleum plurimum omnibus ferè probantur: inter medicamenta affectibus his apta, sunt resina, terebenthina, & laricea, & gũma pini dissoluta ex aceto. efficaciora his sunt aqua salsa, lixiuium,

lixiuium, sal, nitrum, nitri spuma, sal armoniacum, balneę minerales nitrosæ, sulfureę bituminosæ & ferreæ. validæ prætereа sunt vtrunque veratrum, tam nigrum, quam album, radix vitis albæ, dracunculus uterque. vtebantur antiqui in his curandis affectibus, cum difficiliores sunt, & chalcitæ & chalcantho præsertim vsto. vtuntur autem in præsentia quoque in medicamentis ad scabiem hydrargyro, seu, vt nunc appellant, argento viuo, vel vt chymici, mercurio: extincto tamen, aut saliua, aut limonum succo,, aut alia quapiam simili ratione: immo etiam si difficilior reddatur curatio, addunt, & quod sublimatum appellant. sulfur tamen coctum ex oleo, vel eo dissolutum ita vt eo iniungi possit, optimum est medicamentum ad scabiem tollendam, quamuis suo odore ingrato a multis ferri nequeat. sed inter composita medicamenta lene quidē & tutū, quodq; pueris mulieribus ac mollioribus corporib. possit esse satis, est emplastrum ex lithargyro cocto ex hydræleo, de quo facta est superius mentio: sed fortasse fortius esset id quod fit ex oxæleo, hoc est, quod fit ex argenti spuma cocta ex aceto & oleo. Sed longe his efficacius & valentius esset emplastrum illud, quod à Galeno sexto de compositione medicamentorum secundum genera describitur & διαβοτάνων, hoc est, de herbis appellatur: Cap.4. 2 cum autem omnes in his affectibus viuam calcem optime & sępius lotam laudent: si illa ex aqua diluatur ad mellis spissitudinem, & inungatur locus scabiosus, crederem ego quod & vulgare vnguentum, quod fieri passim solet ex calce lota, posset esse plurimum vtile ad scabiosos affectus. præsertim vbi sit aliqua ex scalptu illata cutis excoriatio. passim tamen in vsu sunt quædam medicamenta, quæ vulgo vnguenta ad scabiem apud apothecarios dicuntur. fiunt autem ex multis eorum, quæ à nobis nuper relata sunt commixtis, quorum duplex est ratio. prima quidem illis maxime apta est, in quibus neque admodum contumax & difficilis est morbus, corpusque mollius & tenerius subindeque delicatius est, vt puerorum & femellarum, & eorum qui in vmbra & otio vitam transigunt. & quamuis vario conficiatur modo: Ego tamen illum referam qui magis tritus magisque in vsu est. accipiunt ergo terebenthinæ, vel laricinæ resinæ, exempli causa, vncias duas, butyri recentis dragm.j. ouorum lutea duo, salis communis

unciam

vnciam mediam, ſucci malorum medicorum, quæ appellantur arã cia quantum ſatis eſſe poſſe videtur: olei roſacei parum.ex omnibus ſimul mixtis faciunt moile medicamentum,quod ad ignem vel ſolem deliniunt fricando ſcabioſas partes. lenit enim detergitq; & deſiccat modeſte,& præterea extrahit excrementa ſubiecta & impacta cuti ad exteriora:ſolet autem lauari reſina : interdum autem & butyrum,& pro lotionis modo additur,aut detrahitur vis medicamento.nam ſi aqua communi lauemur, mitius fit:ſi enim quidpiam acrimoniæ inſit reſinæ,lotione lenitur:ſi autem alia re lauaretur,ſicuti roſacea aqua, minus calefaceret, melius oleret medicamentum,aliquantiſper etiam roboraret cutim aſtringendo, & quo quomodo repelleret ingruentes in eam humores.idem præſtaret:ſi ſucco roſarum:verum magis ad detergendum adiuuaret, & digerendum, & odoratius redderet medicamentum; poſſent lauari & ſuccis & aquis earum herbarum,quæ vim habent delendi ſcabiem, quas paulo ante recenſuimus,vt eſt malua vtraque,fumaria,apium. efficacior eſſet celidonia,rumex etiam,vel lapathum,oxalis:præ omnibus autem aliis:ſi ex decocto vnius vel alterius veratri.his enim lota reſina & butyrum, longe valentius redderetur medicamentũ: ſi vero voluiſſent antiqui medici adhuc valentius reddere aliquod ſulfuris ignem non expertí addidiſſent, interdum & oleum quod laurinum dicitur. delicatiores tamen horum ingratum odorem nõ facile admittunt.Arabes autem & qui illos ſecuti ſunt in multo vſu habuere hydrargyrum,quod viuum argentum nuncupamus,& eſt ſanè efficax admodum medicamentum in his affectibus etiam difficilibus & inueteratis tollendis.vnde ſi prædictę confectioni addatur aliquid hydrargyri ex ſaliua hominis præſertim ieiuni extincti vel ex ſucco arancii in præſentia appellati, aut limonis, erit valens & forte medicamentum,qualia ea ſunt,quibus inungi ſolent artus, præſertim vero manuum articulis & pedum aut etiam uolæ & plantæ eorum. fit autem magis vel minus vehemens medicamentum, quatenus plus, vel minus additur hydrargyri. Nam vel ſemuncia, vel tres dragmæ,vel ſeſquidragma indi poteſt: & id habita tum corporis ratione,tum vero affectus: Conficiuntur autem & innumera alia medicamenta ſimilis ferè naturæ, quorum tamen materia ſunt, medicamenta ſimplicia, quæ hactenus fuere expoſita: maiorem vim habent ea quæ aut ſulfur,aut calcanthum, aut chalcitem, aut hydrargyrum,aut quod ſublimatum vulgo appellant,aut veratrum

vtrunque

utrunque accipiunt: vtebantur tamen & alcyoniis antiqui: Sed nolumus diutius in his versari: satis enim excreuit tertius hic liber, & vltra quam putaremus: vnde iam finem illi faciemus, & interim ad quartam istius tractationis partem nos accingemus. in qua de localibus medicamentis agemus, in quibus maximam vim habet indicatio, quæ accipitur à locorum definitorum natura, & à capitis summa cute sumemus exordium : interim vero gratiæ sint quantę possunt Deo optimo & maximo.

M. D. LIX. Patauij Sept. Kal. Augusti.

Libri tertij Finis.

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI ET MEDICI VENETI

De compositione ac vsu medicamentorum, LIBER QVARTVS

Deo opt. Maximo, qui bonorum omnium principium est, & finis, initium nobis nunc iuuenes studiosissimi quarti istius nostri laboris libri, petendum (cũ compendii, ac formæ huius nostrorum de vsu, & compositione medicamentorum, quos deo dante aliquãdo edituri sumus commentariorum iam tres libri à uobis me prælegẽte fuerint excepti & rogandus Deus ipse, vt nobis adsit, faxitque vt noster hic labor ad ipsius præsertim honorem referatur, & in uestram vtilitatem, & gratiam, quibus, vt morem geramus, hanc prouinciam suscepimus, possimus, & postremo huic nostri compendii libro finem imponere: nam eo absoluto tum omni studio, ac diligentia operam dabimus, vt & commentarii ipsi ad finem optatum perducantur; ac deinde in lucem edantur. Huius autem libri argumentum, ni fallor, non erit aliorum librorum argumento minus difficile, sed longe magis varium, cum de illis medicamentis simus acturi, quæ propria, & particularia certis, ac definitis locis, ac particulis in humano corpore particulatim, adhibere solent medici in curandis affectibus, vnde etiam ferè nomen accepere, & in iis curandis diuersam curationis methodum indicet non solum diuersa affectus secundum se natura, verum, & ipsarum, quæ male affectæ sunt particularum. fieri enim quamuis possit, vt idem specie sit, quantum ad affectus naturam, & essentiam pertinet, in diuersis particulis morbus. quia tamen ratio particularum varia admodum, & diuersa est, quibus medicamenta aptanda, & accommodanda sunt:

ſunt: neceſſe eſt, vt varia etiam tam uſus, quam compoſitionis me dicamentorum methodus euadat. In his autem tractandis hoc rudi mentum noſtrum, ſiue quarti libri commentariorum noſtrum con pendium partiemur pro particularum ratione. & cum ordinem ſequemur, quem Galenus, & plerique medicorum, celebriores (al tem ſecuti ſunt, qui idem argumentum tractauere. Incohabimus igi tur à capite, & ab illis particulis, quæ in capite ſunt. nam trium pri marum, & præcipuarum partium, quæ in corpore ſunt, ac inſigni, & conſpicuo interſtitio diſtinguuntur, atque continent tres prin cipes facultates, quæ vniuerſum corporis rationem adminiſtrant, ſubinde eas particulas, quæ harum facultatum ſedes ſunt. & illas etiam, quas ipſis alioquin miniſtrant: prima quidem illa eſt, quæ ca put à noſtris, à Græci vero, κεφαλὴ dicitur: quæ continet membra animali facultati deſeruientia: altera vero, quæ θώραξ, à Græcis, à noſtris vero pectus nuncupatur, quæ ea continet, quæ vitali mini ſtrant. Tertia vero quæ Græce κοιλία, Latine vero venter, ſeu aluus appellatur: & eſt quaſi armarium earum particularum, quibus tan quam inſtrumentis vtitur naturalis animi vis. poſtea vero ſunt ex tremę partes, vt brachia, & manus, crura, & pedes quæ motricis fa cultatis præſertim ſunt inſtrumenta. Vnde à capite ad alias partes eo ordine deſcendemus, quo ſunt à natura digeſtæ. Sed & illud ad damus quod in vnoquoque vnam tanquam primam, & pręcipuam reſpiciāt omnes particulæ, quæ his tribus quaſi ventribus compre hendun tur, (in hoc enim iuniores noſtros ſequemur, qui in tres ventres corpus partiuntur, ſupremum caput nuncupantes, mediū thoracem, infimum vero interiorem ventrem, ſeu aluum: licet anti qui caput ventrem nunquam vocauerint. ſed quia res hæc circa no mina tantū verſatur, id non multum faciemus, nec in eo multum im morabimur, quia huiuſmodi quæſtiones; in quibus de nominibus eſt tantum controuerſia, Galen. ſequuti ſemper vti ineptas libenter prætermiſimus) reliquę tamen ſuperuacuæ non ſunt: omnes. n. propter illas præcipuas à ſummo illo rerum omnium opifice ita ſunt procreatæ, vt earum miniſterium, aut plurimum vtile, aut ad modum neceſſarium ſit. aliæ enim abrefactæ ut alimentum ſub miniſtrent, aut alioquin materiam circa quam illa operatur, aliæ vt excrementa, quæ ex concoctioctione non poſſunt non generari, ac trahunt & excernunt, ne retenta turbent omnia aliarum munia. aliæ uero ut has complectantur, contineant, foueant defendantque.

Ac

Ac licet oporteat medicum, qui recte & ex methodo velit harū omnium affectus, tum per alia instrumenta, tum vel maxime per apta medicamenta curare, earum omnium exquisitam cognitionem habere: non tamen ad præsens institutum pertinet, particulatim omnia hic distinguere: sed tantum summatim ea recensere, quæ alibi diffuse, & per diexodum a medicis: præsertim vero a Galeno fuere exposita, quæque a nobis hic tanquam posita & constituta sunt accipienda: & ne sæpius eadem repetendo tempus conteramus, orationem ad caput conuertamus, de quo primus est habendus sermo. In illo ergo plures continentur partes, quarum princeps est cerebrum, quod quemadmodum in lib. de Hyp. & Plato. placi. præsertimq; in 2. & 7. cōcludit Gal. 1. quasi sacellum est animalis facultatis, vt in præsentia Hippo. Platonem & Gal. sequamur. huic enim sententiæ facilius, & clarius poterit accommodari methodus, quæ nostro huic scopo attinet: est & initium omnium sensuum. vt de particulæ quæ sunt sensuum exteriorum instrumenta: præsertim vero quatuor circa caput sunt: nec fortasse aberraremus, si diceremus intra caput: nam in caluaria in anteriori parte duas habent foueas oculi, a quibus maiori ex parte compreenduntur. immo & eorum tunicæ, quibus sunt inuoluti, sunt propagines membranarum cerebri. Instrumenta autem tam odoratus, quàm auditus, & gustus potius interna sunt, quam externa, quæ item sæpe inseruiunt ad excernenda excremēta, quæ copiosa generantur in cerebro. sunt præterea intra caput multi nerui, venæ, & arterię, quarum munus non est cur in pręsentia exponamus, cum horum ratio alibi sit petenda. partes vero capitis, quę hęc continent, sunt primum extima cutis, quę hac parte ab aliis cutis partibus in humano corpore: si non omnibus, saltem pluribus differt, quod non vniuersa: sed multis, & magnis partibus naturę instituto pilis obducta est, nam in summa parte capillata est, ex anteriori cilia habet & supercilia, circa mētum, & vtrinque barbam in masculis procreat. Nam si Gal. Cap. 2. sequamur in lib. 1. de compositione medicamentorum secundum locos, si in aliis partibus pili expullulant, id fit magis quasi ex accidenti ex ratione materiæ, quam pp insignē aliquē finem aut vtilitatem. cilia autem & supercilia quasi necessaria oculis sunt. ex barba masculis ornamentum, grauitas, veneratioque accedit. capilli quidem, & ipsi caput faciemque exornant, sed & caput ab externis peregrinisque impressionibus, vt a radiis solaribus, frigore atque

atque id genus aliis defendunt. Sub cute est membrana, quæ à Græcis pericranium dicitur, ob id quia cranio hoc est, caluariæ circunquaque sit obducta. sub pericranio est caluaria, & sub caluaria duæ membranæ, quarum exterior crassior, & durior, interior tenuior est, quæ cerebro quasi eius tunica, vel cuticula hærens, illud continet. Et quia medicus est artifex, qui, vt ferè in prouerbio est, plerunque sensum solet sequi. externæ vero, & continentes partes priores se offerunt sensibus, & prima cutis. de istis ergo, & primum de cutis capitis affectibus per medicamenta curandis, quatenus capitis est, agemus, hoc est de illis affectibus, qui illi attribuuntur ratione illius ferè priuilegii, quod peculiariter consecuta est à natura quatenus capitis est, nempe vt capillata sit. nam quantum ad alios affectus pertinet, qui sunt illi communes, & quasi iidē cum aliis partibus cutis possunt ea quæ in priori libro fuere descripta esse satis, ne iusto longior euadat præsens tractatio.

De Topicis medicamentis accommodatis ad affectus cutis capitis curandos. Cap. 2.

NOn est autem vna, simplexque ratio affectuum, qui proprii sunt cuti capitis; sed multiplex, & varia. alii enim illi accidunt quatenus capillata; alii vero vt secundum propriam suam naturam considerantur, vti capillatæ accidunt areæ, quæ à Græcis dicūtur ἀλωπεκίαι vel ὀφιάσεις caluities, quæ à Græcis φαλάκρωσις nuncupatur, & defluuium capillorum, quod non habet proprium aliquod nomen Græcum vel Latinum. alii vero in ea oriuntur aggenita aliqua illi materia præter eius naturam ex excrementitio & vitioso humore ad illam delata, vt in affectu, qui πιτυρίασις Græce, porrigo vero, vel vt alii furfuratio Latine dicitur, in quo squamulæ quasi inspersæ sunt ipsi cuti, quæ furfuribus sunt similes. vnde & nomen habuit. pytia enim furfur Græce dicitur. itemq; in illo qui Græce φθειρίασις Latine vero pedicularis morbus, in quo multa animalia generantur, quæ φθεῖρες à Græcis, à Latinis pediculi appellantur, alii vero proprie in substantia ipsa cutis proueniunt. sunt enim tumores, qui præter naturam in cute excitantur, & erumpentes in vlcera desinūt, vt sunt qui ἄχωρες, κηρία, [illegible] à Græcis nuncupantur: à Latinis vero, omnia communi nuncupatione dicuntur vlcera capitis manantia, propterea quia tenuis quidam ichor vel sanies emanat.

Do

De medicamentis ergo quibus hi affectus curandi sunt, vel à medicis curari solēt, ac de recto eorū vsu in præsentia agemus. primū q; de illis quę ad capillos pertinēt. nō q vere capillorū proprii affectus, q̃a morbi ꝓprie, referūtur ad partes corporis, q̃ animæ vitæq; sūt participes. capilli vero, neq; viuūt, neq; ꝓprie q̃uis sint vtiles homini, partes corporis cēsēdi sūt, sed potius sūt aggeniti cuti ex excremētitia materia. Sed affectus q̃ ad ipsos spectare videntꝰ ꝓprii sūt cutis, q̃ ĩ eius intēperie cōsistūt, vel cū materia, vel citra illā; q̃ vero capillis accidūt, sūt symptomata hos cutis affectus cōsequētia. Vnde neque curādi indicationes a capillis petuntur : sed ab affectionib. quę in cute sunt, quarū cognitionē inuestigamus ex obseruatione eorū quæ capillis contingunt. duo vero vitia solēt capillis contingere ex male affecta cute. vt 1. de comp. med. secundū. loc. in pr. docuit Gal. nā naturalē suum colorē immutant, in alium, alienum à sua natura, turpē & deformē, vt in vitiliginibus quę a Gręcis λευκαὶ dicuntur, de quibus in præsentia non agemus, quia non est is affectus proprius cutis capitis, sed cōmunis vniuersę cuti. Mutātur ēt in areis, vt dicemus, ex parte capilli, ut quasi linei videātur. alterū vero vitium est, quod cadunt & cutim nudam relinquunt, aut rari admodū relinquūtur. & destituitur quidem cutis capillis, vel quia ipsa reddita est inepta ad eorū generationē, vel quia nō eas vires habet, vt eos cōtinere possit, qui, vel geniti sunt, vel generantur, sed illos decidere permittit vt in capillorū defluuio, vel quia a vitiosis humoribus, qui cuti sunt infarcti erodūtur illæ, quæ quasi radices infixę sunt cuti, a quibusq; capilli pēdēt. illis autē erosis, cadūt necessitate quadā quod in areis accidit, quæ a Græcis alopecię & ophiases dicuntur. quæ re, & essentia sunt una & eadē affectio: figura tantum differens. nam in alopecia, cum incipiunt cadere capilli ulterius progreditur depilatio quasi recto tramite. aiunt autem nomen habuisse a uulpibus, quę maxime sunt huic affectui obnoxiæ. in ophiasi autem, obliqua & flexuosa fit depilatio, ut imitetur anguem serpentem per flexuosum iter. Vnde etiam inditum illi est nomen illud. affectus uero cutis a quibus eueniunt, sunt raritas & laxitas cutis, quę sequitur eius consumptionem propriæ & utilis substantię cutis & defectum utilis materiæ, ex qua possunt capilli procreari unde in conualescentibus ex magno aliquo morbo plerumque solent capilli defluere, multis etiam in autumno, idem solet euenire: Cal-

uities vero. sequitur ariditatem cutis.nam cum nimis exiccatur cu tis,fit perinde vti tellus squalida,in qua nullæ expululant plantæ: Vnde qui capite sunt ficciori, tempestiuius caluescunt:areæ vero ab intemperie cutis cum materia vitiosa & tum ad capillos generan dos inepta,tum vero radices capillorum corrumpente vel eroden te:Sed de caluicie,cum sit quasi naturalis affectus consequens plerumque exiccationem,quæ rationem ætatis sequitur , quamuis accedéte ascititia etiam alia causa,cur corpus præsertim vero cutis citius & magis arescat , possit accelerare:non multa dicturi sumus. vtpote quia illam credimus nequaquã posse euitari . & si quidam fuerint,qui crediderint eam posse tardari:sed cum proxima causa eius sit cutis ariditas & quasi squalor. si aliqua poterit ratione fieri, vt tardius caluescant:id ea erit,quòd procuremus , vt corpus & præterea caput quominus fieri põt, siccescat, quod fieri poterit,tũ uictus rõne,tũ vero,ab his cauẽdo,quę vim siccãdi habẽt.Vnde hoc affectu relicto,de capillorum defluuio agemus,vt à simplicioribus incipiamus.cum ergo defluuium id quãtũ ad præsens institutum attinet,duas habeat causas,raritatem & laxitatem cutis,quæ non potest firmare radices , ac stabiles eas. stringendo reddere . & inopia præterea materiæ vtilis,vnde possit cuti subministrari talis substãtia,quæ apta sit ad capillorum generationem,duæ primæ exurgũt inde indicationes,altera ab affectu cutis,quę nobis indicat cuti esse addendum robur,vt ualide possit radicem capillorum continere. altera vero,corpus esse reficiendum:sed hæc nihil in præsentia ad nos pertinere videtur , cum illam uictus rationem ad hunc scopũ accommodatam spectet:altera uero scopum maxime nobis offert, cui præcipue medicamẽta,& præsertim ea quæ exterius solent adhi beri accommodantur.quamuis & priori scopo possint medicamen ta esse vtilia.cum non solum sit opus copia materiæ aptę ad generationem capillorum:verum etiam vt illa ad cutem feratur. vnde ad hoc possunt conferre medicamenta : nempe si modestam aliquam vim habeant attrahendi,modestam inquam,quia cum attractio a calido fiat,quę valide attrahunt, possunt , & subinde attractã materiã digerere,atque ita vacuare.duo ergo hi scopi spectandi in compositione,& vsu medicamẽtorũ,quibus succurrendũ est defluẽ tib.capillis:nẽpe modeste attrahere,& modeste astringere.alioquin. n.immodica astrictio,præter id,quod nimis exiccat,cõstipans & cogens cutim,impedimento est,quo minus in ipsam possit pertran-

sire

fire fuliginosus vapor, qui vi caloris concoquentis vtilem illam materiam attollit, ex quo concrescente & exiccato, fit capillus. Iam ergo nulli non euidens esse potest, qualia oporteat esse medicamenta huic instituto apta. nimirum quæ tum astringentia, tum attrahentia sint sed moderate. addit tamen Gal. quod ca uendum est ab astringentibus validis, ea etiam ratione, quia hæc plerumque etiam frigida sunt. quæ vero refrigerant & astringunt, repellunt & auertunt materiam quam attrahunt. Quamuis autem ex diuersis auctoribus antiquis: Galenus multa descripserit medicamenta, ipse tamen ait, duo ferè nobis posse sufficere, quæ, & semper ab ipso præ omnibus alijs sunt habita tamquam optima, & experientia comprobata. & ea quidem simplicia sunt & facultate similia. nempe ladanum, quod sincerum & naturale sit, nullo sane artificio transmutatum, & oleum lentiscinum. utrumque enim eatenus calidum est, vt attrahere modice possit, non insigniter digerere. vtrumque etiam est modeste astringens. quòd si vtrumque commisceatur in confectionem vnius medicamenti ea mensura, vt inde fiat, vt iuniores loqui solent, linimentum, vel molle vnguentum, quo cutis inungatur, optimum erit medicamentum. quod si lentiscino oleo careamus, alio erit vtendum, quod sit modice alicuius astrictionis particeps; vt erat eo tempore hispanum oleum. hic autem apud nos quod affertur ex uicina regione, quæ Istria appellatur, posset esse aptum. nam non est aliquantulæ astrictionis expers: præsertim æstiuo tempore. nam si frigidior esset temporis status: posset accipi & masstichinum. Non erimus autem longiores in his exponendis, cum neque affectus tanti sit momenti, vt admodum diligentem requirat disquisitionem. nam, vt ait Gal. solent frequentius ęgrotantibus uel conualescentibus capilli defluere, quibus, dum utuntur proba uictus ratione, qua reficiantur, sponte & sine ulla medicamentorum ope, renascuntur. Sed unũ prędictis ex Gal. addemus, lib. 1. de medicamentorum compositione secundum locos, quatenus ad rationem medicamentorum pertinet. nempe quod si nimium uideatur hoc defluuium, oportebit pro lentiscino, aliis uti oleis magis adstringentibus, sicuti myrtinum est, aut melinum, quod ex cotoneo malo conficitur. alterum uero quod ad rationem usus horum medicamentorum pertinet: est, quòd detondendi sunt capilli saltem secundum maiorem eorum partem, uel etiam omnino auferendi, & ad cutim abradendi. & hoc Cap. 1.

 habito

habito respectu ad statum aeris, ratione frigoris, ne caput lædatur. ratio vero detrahendi capillos est duplex: altera, quia ante administrationem & inunctionem oportet vt cutis fricetur. nam & ita cutis calefiet & roborabitur, atque inde fiet facilior ad eam attractio vtilis materię, & penetratio medicamenti. Sed & medicamenti compagem non eandem nec modum vnguinis semper eundem requirit ratio administrationis, quia si abrasi sint omnino capilli vsque ad cutim, exigitur mollius & liquidius medicamentum, quo sit inungenda cutis, si ad cutim vsque non sint detonsi, crassius sit cataplasma, & hic consistere volumus, vt in reliquis affectibus, qui maioris momenti sunt, habeamus ampliorem locum tractationis. agamus ergo de areis, quæ vulgo & a nostris ferè vulgaribus chyrurgis tineæ appellantur. quarum ratio non est, vt diximus, ita simplex, vt eorum quæ hactenus sint tractata. nam affectus priores in solam intemperaturam relati sunt, hi autem in intemperaturam cum materia & illa vitiosa. Sed hic paulisper consistendum, & petito quasi exemplo à Galeno in. d. libro primo de compositione medicamentorum secundum locos, res hæc magis explananda. qui generationem capillorum, & pilorum reliquorum confert cum ortu, & incremento herbarum ex terra nascentium, & terræ quidem simile officium præstare cutim ait; naturam autem vtrobique esse, quę tam herbas, quam capillos procreat, atque illis incrementum suggerit, sed illi necessaria est apta materia ad harum rerum procreationem, & incrementum. nam vnaquęque res crescit ex simili materia illi ex qua generatur & quamuis pili non proprie vt herbę incremētum habeant. illæ.n. nutrimento proprie crescunt, & secundum omnes dimensiones. pili vero propriè nō aluntur neque crescunt, quia nō nisi in lōgitudinem crescunt, addita semper noua materia radici, cum quā cōcrescit, & extra illā expellit atq; ita lōgior fit capillus. Sed quomodocūq; res hæc se habeat, hoc est illi quasi alimētū & incremētū suo sane modo, & quātū sua fert natura, & quātū nostro instituto in pręsentia pōt esse satis. Vnde sicuti duobus modis sterilis & nuda herbis fit terra, eisdē vel similib. rationib. cutis glabra & destituta capillis esse potest. & vtraque ratio in materię defectū refertur. quāuis nō sit eadē defectus ratio, nā aliquādo defectus est cuiuscūque humoris penuria. sicut, quādo arescūt campi ex nimia

siccitate

ficcitate.intereunt herbæ quæ ortæ erant,ex inopia humoris, & inde neque aliæ possunt oriri.aliquando vero, non ex omnimoda humoris inopia:sed ex inopia humorisvel materiæ aptę ad generationem & alimentum plantarum, vt in hortu quando aluuntur ab aquis sallis, vel nitrosis inundantibus. priori modo fit caluitium: nempe ex nimia cutis ariditate, & aliquo etiam pacto defluuium capillorum. altero vero, areę. dum enim affluit vel corpus vniuersum, vel caput, malis & vitiosis succis, qui sicuti non sunt congruentes alendo corpori: immo sæpe bonos & vtiles vitiant & ineptos naturæ reddunt: ita halitus vel vapores ab illis attolluntur vi caloris natiui, quique materia apta erant gignendis capillis; huic muneri fiunt inepti & inutiles, nec modo ipsi fiunt inutiles, sed accedentes ad priores, qui erant iam in veluti radices conuersi, à quibus pendebant capilli, eos vitiant & corrumpunt, & interdum corrodunt, vt cadere cogantur. solent autem hi affectus plerunque esse soboles prauorum ciborum, & malæ victus rationis. congesti vero sunt vitiosi hi succi qui hos fouent affectus, nonnunquam in vniuerso corpore, nonnunquam in solo capite:interdum etiam vitio ipsius cutis ex affectu qui proprius factus sit ipsius cutis. nam cuti illud accidit, quod & reliquis partibus, ad quas confluit vitiosus humor. ab illa enim tandem vitiatur, & corrumpitur eius habitus vel temperamentum, vt quantumuis ad eam optimum deferatur alimentum, corrumpatur tamen ab intemperie in illa contracta, & in vitiosum succum degeneret, qui affectum fouet. vnde consuluit Galenus vt inter initia antea quam inueterascat malum, & fiat cutis primarius affectus, eius curationi incumbamus, quia alioquin difficilius fit semper, & maiori negotio superat.

His autem in hunc modum expositis, facile erit methodum curandi hos affectus constituere & inire rōnē cōponendi apta medicamenta huic curationi,atque illis vtendi.nā cū morbus hic materiā præsentē & fouentē habeat,& intēperiē,quę ab illa fouetur: nō erit simplex indicationū,& scoporū ratio:sed multiplex.nam & materia præsens suam habet indicationē, suā ēt hēt intemperaturā, & harum vtraque duplicem potest habere rationem. quia materia illa,aut occupat vniuersum corporis habitum,aut caput duntaxat, q̄ cuti hærens, ꝓxime cutim afficit,& pro diuersitate loci diuersam

etiam curationis methodum exigit, ita etiam cutis intemperatura, vel iam eo deuenit, & ita impressa est, vt facta iam sit & indepen dens. nempe ut vel remota quacunque vitiosa materia, ipsa adhuc maneat, & in causa esse possit cur iterum corrupto nutrimento possint cōgeri vitiosi succi fouētes hoc malum. Vel cutis nondū propriū & primariū contraxit vllū affectū: sed eius vniuersa ratio a prę sentibus malis humoribus pendet: Quatenus autem ad primum pertinet, si corpus, vt græci aiunt sit cacochymum, erit omnino inco
Cap. 2. handum ab eius purgatione, & pro ratione humorum congesto-
Cap. 6. rum erit etiam instituenda purgatio, & Gal. in 1. libro de compositione med. secūdum loc. sequantur, itidemque in libello de facile parab. med. non semper ab eisdē excrementis excitatur is affectus. sed a diuersis. quandoque enim a vitiosa pituita, interdum vero a
Cap 6. bilioso humore, crasso tamen. nam idem Gal. in libello de facile parab. proxime citato aut a crassis succis ortum habere areas, nonnūquā a melācholico. qui hæc distinguere eisdē libris, docuit, notatoni mirū colore cutis, an ad albū, vel ad pallidū flauūve vel ad atrū quo quomodo vergat, quāuis Alexan. Tralianus obseruari potius colorē capillorū voluerit, mihi tamē magis Galeni sentētia probatur: quibus autē medicamentis id fit agēdū, ad prę sens institutū haud pertinet: Sed ad primum librum: & ideo de hoc non habebimus aliquem sermonem in præsentia. corpore autem purgato, & prętere a, si ea humorū malorum copia habeat occasionem ab aliquo interno viscere, ex aliquo prauo affectu in illo contracto, illi etiam esset consulendum. postea ad caput purgandum esset accedendum. nam & ipsum proprium habet modum, quo particulatim purgari potest, per ea quæ apophlegmatismata dicuntur, quasi pituitam educentia, quorum ratio uaria est. nam alia per nares attracta purgant, quæ Gręci enrina nuncupant, alia gargarizata, alia vero commasticata. Sed de his, vbi de internarum partium affectibus curandis erit sermo, magis particulatim agemus. Vnde ad præsentem locum attinere magis uidetur, vt ea tractemus, quæ priuatim spectant ad morbum iam factum remouendum. nempe vt, & vitiosos succos cuti insidentes detrahamus, & si vitium aliquod reliquum sit, post vacuationem, illud etiam aptis medicamentis corrigamus. neque tamen putandum, quod oportet eiusmodi moliri vacuationē per medicamenta, quæ soluentia, & purgātia proprie dicūtur, quāuis sępe tollatur omnino etiā malū hoc per

diligentem

diligentem purgationem & rectam uictus rationem : si inter initia id moliamur antea quàm uitiatus sit cutis habitus. purgato.n.corpore & subtracto fomento, quod illi sub miserabatur, natura ex se aliquas reliquias non multas digerit absumitque, & per rectã uictus rationem, genita vtili materia in copia, capilli sine alia ope regenerantur. Verum vbi inueterauerit affectus, & vitiosi succi copiosi sint cuti infarcti, non satis erit vniuersi corporis neque capitis vacuatio: sed topicis remediis erit opus, quibus, ut diximus, digerat & absumatur copia illa excrementorum, roboreturque & cutis intẽperies corrigatur: quod quidem officium ad præsens hoc nostrum institutum pertinet. Agamus ergo de medicamentorum ratione, quæ apta, & opportuna huic negotio sunt censenda. & quia ex methodo instituimus agere, primum indicationes proprię sunt depromendę, quę nobis scopos ostendãt qui in eligẽdis, & cõponẽdis medicamentis sint spectandi. primariæ vero ac magis præcipuę indicationes a duobus petẽdę sunt. nẽpe a loco affecto, & a natura ipsius affectus. locus affectus est cutis capitis, q̃ reliqua cute ferè durior & crassior ẽ, atq; ꝓpterea valẽtiorib. opus esset medicamẽtis, quorũ vis perueniat ad altiores eius partes, quibus capillorũ radices infixę sunt. affectus autem est intemperatura cum materia crassa atq; impacta cuti, vt non facile possit discuti, & inde elui. quatenus aũt ad hoc postremũ pertinet, discussoriis egemus medicamẽtis. horũ. n. ope vacuantur, quæ quasi absorta, & impacta sunt in substantia particularũ: Sed & illa non minus oportet esse tenuis substãtiæ, & tenuiorũ partiũ, alioquin.n.nequirent in profundũ, vt opus est, se indere, neque e profundis partibus materiam aptam ad capillorũ generationẽ attrahere, præsertim vbi particula crassa & dura est. hoc vero sequitur, vt sit necesse id genus medicamẽta nõ esse parũ calida. vt tñ neq; quicunq; modus caloris sit huic negotio futurus utilis. nã neq; is esse debet, vt cutim vrat, vt cuiq; põt esse perspicuũ, sed neq; ꝑterea tãtus, vt quãuis nõ vrat, nimis tñ exsiccet. nã inter initia q̃dẽ videbitur. plurimũ ꝓfecisse: mox uero cutis euadet illi similis, quę cõspicitur ita illis, qui caluescũt. oportet ergo ea medicamẽta eligere, q̃ tenues habeãt partes, & intra certos quosdã & præfixos terminos calefaciũt, qui tñ nõ in omnibus, neq; vbiq;, neque semper possunt esse iidẽ. ratio vero diuersitatis a naturali laborãtis tẽperatũ accipiẽda est, ab ætate, a sexu, a regione, a tẽpore. nã corpora iuniora & molliora leniorib. & faciliorib. egẽt, tã calefacientibus

 quàm

quã deficcantib.hieme ẽt facilius ferunt calidiora medicamẽta. His in vniuersum explanatis opportunũ sane erit vt particulatim de medicamẽtis,accõmodatis affectib.his curãdis agamus,ac de apto eorũ vsu.prius tamẽ id cõsiderãdũ est,quod ex Galeno & alijs auctoribus antiquis facile depromi potest:nẽpe quod arduũ admodum est aliquod reperire simplex medicamentũ,quod adamussim possit ita statim aptari affectui,vt sit quantum satis sit pro ratione ipsius quatenus magis vel minus inueteratus sit,sit etiam maior vel minor & quantum etiam ratio corporis affecti requirit ex naturali eius temperatura,& ętate,& sexu & id genus reliquis.Vnde multa solent proponere,& ea diuersorum ordinum , vt vnusquisque pro arbitrio suo ea eligat , quæ illi videntur propius accedere ad rationem scopi,quem sibi iuxta certam mensuram præscripserit. docent præterea,quo modo & ea quæ intensiora,& acriora videntur possunt remitti & mitigari:& quæ remissiora,intendi & acriora reddi.Gal.ergo horum meminit 1. de compositione medicamentorum secundum loc.& in hunc ordinem redigit, vt primum & supremum locum tum caliditate , tum partium tenuitate retineat euphorbium.mox vero illud sequatur thapsia , quę planta est ferulacei generis,& copiosa nascitur in Calabria,Piceno , & Apulia,acre admodum calidumque medicamentum , quod inter rubificantia,& vesicantia cutem recensetur. hanc vim habent folia,insignem etiam radix & præsertim lachrima vel succus qui veluti in lachrimam concrescit.his succedunt semina sinapi , & nasturtii.& adarcæ, quæ & lymnitis dicitur. sed in præsentia neque in vsu est,neque,quod nouerim,nostris est cognita.est autem veluti spuma cannarum tenuium in paludibus nascentium quæ concrescit,vbi marina aqua dulcibus immiscetur.res adeo acris,vt exurat.hæc sequuntur illis aliquanto inferiora sulfur,spuma nitri, atque ipsum nitrum:non tamen quodlibet:sed illud quod molle sit: nõ lapidosum.nã hoc tenuioris est substãtiæ,quodq; prius fuerit vstũ.ex igne.n.adhuc tenuius fit sicuti & spuma nitri. quæ qualis sit non ausim ita facile affirmare,ideo neque in illa exponenda ero multus.nec ab his admodum distat verumque ueratrum , cum nigrum,tum album,& erucæ semen,oleumque laurinum, & his etiã accedit utrũque alcyonium:nempe quod à Dioscor.lib. 5. secundum & quartum appellatur,& a Galen.quoque præsertim in lib. 11.de simplicium medicament. fac.circa fi.& hæc apta sunt medicamenta

Cap. 137. vbi de Alcyonio agit. Capit. de iis, quę in Mari, & aquis salsis proueniunt. vbi agit de Alcyonio.

camenta siue prius exurantur siue citra vstionem illis vtamur. præstantiora tamen fiunt, si urantur, eadem, quam nuper exposuimus, ratione, nempe quia fiunt tenuiorum partium ex igne. recentiores Arabes secuti, spumam maris vulgo appellant: præterea ad hunc etiam scopum vtiles sunt cortices combustarum cannarum: si sint exusti. in illis. n. vt sensit Aristotel. ex igne relinquitur, vt etiam in calce, aliquid igneum, quod potest calefacere & ex profundo attrahere. ab his deinde sequitur pix liquida, quę vulgaribus quoque in his affectibus est in frequenti vsu. & cedria, & muri stercus; deinde vero, & sepum vrsi recens, & hyenæ, pardique & leonis, tandemque & anseris, quæ eò erunt efficaciora, quo fuerint vetustiora. tempore. n. adipes hi & calidiores fiunt, & tenuioris substantiæ, sicut, & oleum, & tandem cętera omnia quæ calida sint, & tenuium partium. in quibus essent, & amaræ amigdalæ, vniuersæ cum suo cortice concrematæ. ex his ergo, & id genus aliis simplicibus medicamentis conficiuntur composita omnia, quibus in his affectibus curandis vtuntur, & vsi sunt medici. verum anteaquam de compositis agamus, quædam in vniuersum sunt explananda, quæ vtilia erunt, siue simplicibus, siue compositis simus vsuri: primum quod illud, quod cum sit necesse in eorũ usu præsertim obseruare quosdam terminos in medicamentorum horum viribus, quos si excedamus, aut nihil nostra proficiet curatio, aut etiam, vt diximus, plurimũ poterit obesse. nam si fuerit eorum uis languidior parum proderunt. sin autem acrior, & valentior, poterunt, vlcerata cute, aut nimis exsiccata, plurimum lędere. Vnde si his simplicibus vti voluerimus, illud erit primum aduertẽdum ꝙ ea, quæ in prioribus ordinibus fuere proposita; per se omnino nimis acria sunt & magis apta vt ledant quàm vt iuuent. postrema vero, sicuti pix, adeps vrsi, anseris, & alia quæ similia sunt, satis sunt imbecilla pręsertim in durioribus corporibus, & magis antiquatis affectibus. vnde sępe erit opus, vt vel his vires addamus, vel aliis detrahamus, delinita & mitigata aliquantisper eorum acrimonia, & violentia. ut tamen hoc præ oculis habeamus, quod sæpe monuit Galenus: nimirum quod quia vix fieri potest, vt statim prima die scopum, quem nobis proposueramus adamussim attingamus, ita potius agendum est, vt infra terminum subsistamus, quam, vt supra progrediamur, & id quia dum debilio

ribus

quo vero magis inueterascunt, eo etiam magis eorum vires exolescunt. vt autem res magis particulatim tractetur, imitabimur Galenu loco superius citato. aliquando satis erit si ad ceratum sit duodecima pars euphorbii, nonnunquam vndecima, quandoq; decima, raro vlterius, si euphorbii vires nō inceperint languescere ex ætate. eodem modo dicemus de thapsia, quamuis enim illa sit aliquanto infra euphorbium, poterimus in eius vsu, aliquanto esse liberaliores, non tamen multum. Sed & ad affectum respiciendum: nempe si malignior, & pertinacior videatur vel secus. Quod vero de cerato diximus, id ipsum & ad oleum referendum erit. vt enim cū cerato miscentur, ita possunt dilui dissoluique copioso oleo, vel parciori, vt commodatius citra ceram inungatur locus. sed neque oleum quærendum est, quod sit astringens, verum id potius, quod tenue sit & digerens. Galenus vero ex aqua diluebat hæc medicamenta, ita illis dilutis & remissioribus factis. Sed duo addamus adhuc, quę nos Gale. monuit, atque mox ad composita transibimus. & hæc rationem vsus spectant. Primum, quia plurimum refert, vt facile medicamenta se in profundum indāt, & inde attrahant: ideo medici non solū quærūt ea medicamēta, quæ tū calore, tū partiū tenuitate facile penetrent: verum nituntur ita affectum locum parare, vt facilius ea dum penetrant admittant reddito expeditiori transitu: vnde consulunt, vt antequam medicamentum medicus adhibeat, locus fricetur, donec rubescat & calescat. inde enim rarefit cutis, atque facilius transit vis medicamenti. Alterum vero est adhuc momenti maioris. nimirum, vt medicus quandocunque appositurus est medicamen, priori deterso, aut alioquin ablato, diligenter cutem intueatur, notetque quomodo illa se habeat, quamquàm mutationem acceperit. quia, si nihil videatur mutata; signum erit lāguidum nimis esse medicamentum parumque esse profecturum nisi aliquid acris medicamenti addatur. si vero cutis videatur rubens, & quasi feruens, penęque principia aliqua inflammationis cōtraxisse, incepisseque aliquo modo excoriari, id īdicabit ualidius, & acrius esse medicamentum, & proinde esse opus, vt de viribus detrahatur, vt prætereа sit etiam danda opera lenientibus & sedantibus inflammationem, vt res ea mitescat antequam medicamentum aptum apponatur. in addendo autem aut detrahendo de uiribus, attendendum est quid Galenus consuluit, qui recte monet, quod si præ manibus acerrima habeamus medicamēta, quæ superent exi-

gentiam nostrã vt euphorbium, thapsiam, adarcem, sinapin, illud erit molliendum, & mitigandum oleo, vt diximus, aut cerato aut etiam aqua. Sed si medicamentum quod in promptu habemus, lenius videatur, quam opus esset, illis erit dissoluendum, quæ eius vires excitare possunt, vt esset oleum laurinum. Sed de compositis aliquibus agamus. non tamen de omnibus: quatenus antem his probe perceptis iuuenes aliorum rationes facilius inire possint: hoc tamẽ prius considerandum, quod alias præterea in prioribus libris fuit à nobis expositum, nempe quod consueuere medici in conficiendis compositis medicamentis rarissime esse contenti vnico medicamento ad curandam vnam morborum differentiam, sed semper sunt necessaria plura, quæ aut easdem vires in vniuersum habeant, & secundum speciem & eundem scopum respiciant, ordine tamen vel, vt iuniores loqui solent gradu differant, vel efficatia aut interdum etiam contrarias, istius vero rei causa est, quam paulo ante exposuimus: nempe quia differens est eorum corporum, quæ curanda sunt, ratio, & natura: differens etiam est morborum curandorum conditio tempore, magnitudine, malignitate, & pertinentia. vnde aliquando fortioribus opus est medicamentis, aliquando infirmioribus, cum semper oporteat, quod medicamenta se habeãt vt se habent & morbi. hoc enim & Hippo. docuit in aphorismis cũ dixit, Extremis morbis accõmodãtur extrema remedia. potest autem medicus diuersimode sibi diuersa comparare medicamenta secundam propositam rationem. præsertim si peritus & versatus fuerit in materia medicinali, viresque eorum simplicium quæ in promptu sunt, perspectas habuerit. Negotium autem hoc longe clarius euadet: si rem hanc magis particulatim tractauerimus, & medicamenta, quæ ab antiquis & clarioribus medicis fuere composita, & multis laudib. elata: præsertim vero quæ Galenus primo de cõposit. medicamentorum secundum loca, descripsit, explanauerimus. Ergo ibi confectionem istius medicamenti, litteris mandauit, quod præterquam quod ea ratione compositum est vt possimus inde sperare, ꝙ sit futurum optimum, illi etiam experientia adeo fauit, vt ille testatus sit, hoc se nulli secundum unquam reperiisse. componitur autem in hunc modum. Accipit euphorbii, thapsiæ, olei laurini singulorum drag. ij. sulfuris viui, veratri alterutrius. in hac enim re nihil refert hoc, vel illud accipiamus. singulorum drag. j. ceræ drag. vj. liquefit cera ex oleo laurino, vel cicino, vel

vel cõi, sed veteri. aut si his oib. careremus, possemus vti apte oleo ex lucernis effuso, quod simile fit cicino & veteri, dũ quasi excoquitur in lucernis, & ad formam cerati, mollis tñ deducitur. cui re liquis prius intritis & inspersis optimeque cõmixtis absoluitur medicamentum, quod præstantissimum iudicatũ est: sed nõ omnibus hoc pacto confectũ congruens est, quia strenuũ admodũ est & valẽtissimũ. vnde ad difficiles alopecias & plurimũ pertinaces, & maliguas erit optimum, itemq; corporib. durioribus & solidioribus: mediocrib. vero, aut leuiorib. affectionib. item & pueris, mulieribus, & tandem molliorib. minus asperũ acerbumque medicamentum esset. Sed de ratione compositionis, paucis tamen, vt iuuenes exquisitius instruantur, agamus. Scopum sibi in conficiendo hoc medicamento proposuit, id parare, quod esset generosum ad modum & arens quantumlibet inueteratas & rebelles superaret, vnde statim duo simplicia prima accepit, quæ in primo, & supremo ordine sunt, vimque maximam habent attrahendi ex profundo, vt ea essent tanquam fundamentum, uel ut iuniores aiunt, basis uniuersę compositionis: ea uero sunt euphorbium, & thapsia. quia tamen adeo acria sunt, ut humana cutis quantumlibet dura sit, eorum uim citra noxam & insignem quidem, ferre nequeat: ureretur, namque & ulceraretur, necesse erat aliquantulum delinire, & refrenare tantum eorum uim, ut facilius ferri possit, aliorum aliquorum mixtura, bifariam uero hoc agi potest: nempe uel additus illis, quę licet eisdem qualitatibus prædita sint, eas tamen remissiores habent, illis, quæ qualitatibus oppositis sint prædita, ut pote quæ lenientia potius mollientiaque sint. & per hæc quidem maior fit repressio & refrenatio acrimoniæ, quam per priora. unde illis, quę quasi robore extrema sunt, addit sulfur, & ueratrum, quorum primum in tertio ab illis ordine est, alterũ in quarto, in quo ẽt est laurinũ oleũ, quibus omnibus simul cõmixtis remanet adhuc vis medicamenti adeo robusta, vt ferè pauci eam possint commodè ferre, quia autem instituerat medicamentũ conficere, quod formã, vel cõpagẽ cerati aliquo mõ mollis hẽret, iõ erat opus cerã illi addere, quę emplasticę est naturæ, põtq; plurimũ eximiã illã vim remittere, quæ longè ẽt remissior fuerit, si cera, quã fundi & liquori necesse est, aliquo pingui humore, fundatur, aliquove oleo laxãte. iõ, ne adeo retũdatur vis medicaměti, voluit eã liquari aut aurino oleo, aut cicino, aut veteri, vel adipe ursi, vel alio simili. ubi si rectè cõsideraueris, q̃ tanq̃ basis

 sunt

sunt proportione alia superant, non eorum quatuor dragmæ accipiuntur. sulfuris autē, quod in tertio ordine est, vnum duntaxat accipit. olei vero laurini & veratri, tres drag. nam quatenus ad ceram pertinet, illa tanquā materia medicamenti sumitur à Gal. temperatius ergo hoc pacto redditum est medicamentum, vt & adulti & quibus exercitatione robustius, & solidius redditum sit corpus, facile posſint illud tollerare. potens quod sit superare difficiles contumaces, ac malignas areas, potentius tamen quàm vt qui habitu corporis molliori sunt posſint perferre citra noxā, sed neq; medio eribus affectibus esset accommodatū. Quod si quis quærat. Cum sæpius areæ soleant pueros, & adolescentes corripere. sæpiusque affectus hi occurrant medicis non extremi & plurimum maligni: verum potius mediocres: vt proinde in frequentiori vsu posſint esse medicamenta mediocria & mitia, quàm ea quæ potentiora sunt. rationi magis consonum fuisset, si Gal. quem nos voluimus imitari, à mitioribus incepisset, & in illis magis versaretur? Respondere huic obiectioni non est difficile. dicimus enim quod quamuis non admodùm sæpe vtamur his ita valentibus medicamentis: posſunt tamen frequentisſime esse in vsu medico perito, & prudenti. quia hoc genus medicamenti potest aptari pertinacibus, malisque affectionibus, nec minus etiam minoribus, & facilioribus: si artem callueret, augendi ac remittendi acrimoniam & robur eius virium, additis illis quæ posſint id efficere; exempli causa, si cerati plus addatur. nam addita cera, & oleo, aut alio liquore pingui, & molliente, laxanteque de viribus medicamenti detrahetur. vnde licet fuerit hoc medicamentum tanquam vltimum descriptum, tamen superat medicamenta multa potestate. Posſunt tamen, si quis voluerit, componi alia medicamenta infirmiora si dimitamus ea acriora medicamenta quæ ad primum ordinem ferè pertinent, vt est euphorbium, thapsia, adarce, sinapi, & vti illis quæ ad tertium attinent ordinem, qđ quidē quo pacto fieri posſit ostēdemus, petitis exemplis ab antiquis illis medicis, quorum meminit Galenus, & ab ipso etiam Galeno. nam docet, quod si accipiamus vrsi adipem, atque etiam anseris: postquam nobis non ita facile esse potest in promptu leoninus adeps, vel leenę vel pardi. quibus si duodecima pars thapsiæ, aut euphorbii, vel adarcii, uel omnium simul mixtorum erit commodum, nec admodum acre medicamētum. Sed si aliqua exempla ex aliis antiquis auctoribus acceperimus,

mus, res hæc erit apertior. Heras huius meminit, quod cōficitur ex alcyonio, quod diximus in præsentia spumam maris à iunioribus appellari, prius vsto, mox trito, & ex oleo leuigato; præsertim si ex oleo fiat ex lucernis accepto, quod tenuius est, vt paulo ante diximus, hoc medicamentum ait Galenus, posse esse satis ad areas medias magnitudine. moderatius autem erit quod fit ex amaris amigdalis ustis integris cum cortice, vel ex cannarum radicibus, vel earum corticibus itidem vstis, vel si ex abrotano vsto, bis tritis, ex oleoque leuigatis & illitis. hoc autem aliquanto fortius est. Alterum eiusdem Heræ, quod fit ex seminibus nasturcii, erucæ, nitri, singulorum pari accepta mensura, & liquida affusa pice quanta videatur satis ad illa assumenda: poterit esse efficax medicamentū in pueris, & molliorib. corporib. si hęc quorū nuper meminimus, vt solent aliqui trita aceto excipiantur, & tantillum mellis addatur. alii hoc eodem modo vtuntur, cineribus ex herinaceis marinis vstis, exceptis vrsino adipe, alii laurino oleo. vt tandem ad hoc munus omnia accommodari possint, quæ tenuis sunt substantiæ & è profundo attrahunt, & hic nolumus quantum ad hos affectus pertinet, consistere; Hoc eodem vero capite agemus de medicamentis aptis ad curandum affectum qui porrigo & pedicularis morbus à Latinis dr: Græce vero πιτυρίασις & φθειρίασις, quia neque admodū dissimilem generationis, neque curationis rationem ab his habēt, de quibus hactenus egimus. vtrique enim ex vitiosis humoribus confluentibus ad cutem originem habent. quamuis inter se hac ratione differant, quod pytiriasis, quam nonnulli exprimere volentes vim Græci vocabuli, furfurationem appellauere, fit à tenuioribus & serosis succis, non expertibus tamen alicuius acrimoniæ. vel ut Galenus ait, ab ichoribus ipsorum humorum qui prę tenuitate possunt etiam pertransire cuticulam extimam, & ibi hærentes, concrescunt in corpuscula similia squamulis, uel furfuribus, unde etiā deductum est nomen illud Græcum. decidunt autem dum vel unguibus caput, uel pectine scalpimus. Pediculi uero fœda admodum animalia ex crassiori humore, sed calido gignuntur in profundiori cute: præ crassitie enim nequit ad cuticulam usque pertingere. unde in parte cutis altiori contentus, ibique putrescens, fit materia generationis horum animantium, quę demum è cute erūpant. differunt ergo furfures à pediculis loco in quo generantur, & natura materię ex quo ortum habent. nam illæ ex tenuiori, hic

ex

affectio,& si ea nos perpendamus non deerit in eis astrictio. neq; tamen rem hanc dissoluit. fortasse quia aliis in locis hoc definitum erat, quia non omnino tutus esset vsus id genus medicamẽtorum, quando aut ab vniuerso corpore, aut ab interno aliquo viscere affectus foueretur. nam ea propter cutis procreata est imbecillior aliis partibus, vt facilius excrementa admittere posset: si tamen mundum esset corpus, possent in hunc vsum venire. pręcipui tamen scopi in quibus vniuersa ratio curationis posita est, non sunt omnino iidem in porrigine & pediculari morbo: sicuti neque eadem est materia, neque idem locus in quo illa consistit. cum enim tenuis sit materia porriginis hęrens sũmę cuticulæ: illi satis erunt medicamenta, quę modeste digerant, & aliquantum etiam detergant. pediculorum vero crassior est materia, & interius in alto sub cuti cõtenta, & proinde acrioribus est opus medicamentis, quæ maiorem discutiendi, & attenuandi vim habeant, pręterea vero attrahendi ex altioribus partibus. In porrigine ergo satis esse poterunt decoctum fœni gręci. nam modice digerit, discutitque. itidemque & betę. præterea vero, & amaræ amigdalæ. amari etiam lupini, & malua agrestis, vt tandem usque ad nitrum sit ascendẽdum, terra pręterea chimolea cũ felle vel bubulo vel suillo. Quatenus autem ad rationem vsus pertinet, potest harum rerum decoctis præsertim fœni græci, betæ, agrestis maluæ, lupinorum caput ablui. possunt etiam componi admodum mollioris vnguenti, quo caput affricare mox oportet, vt docuit Galen. quodque vbi exaruerit, calida abluendum. amigdalas ergo amaras decorticatas ex aceto uel aqua, sed ex aceto efficacius erit, contritas affricabis. maluam vero siluestrem coctam ex aqua marina donec reliqua sit pars decima si triueris, erit vtile medicamentum. validum & fortasse nimis est medicamentum, cuius meminit Galenus confectum ex spuma nitri & atramento sutorio mixtis æquis partibus, & vino assumptis, & erit adeo validum, vt si quater affricetur in mense, non amplius gignantur hę squamulæ. nam in atramento vis est astringens etiam insignis. laudat præterea serum liquidæ picis illitum, asperso mox nitro. Ad tollendos vero pediculos maioribus auxiliis opus est, cum crassior, & profundior sit materia, vnde generantur: quare oportet, ut medicamenta a profundo attrahant, & desiccent. nam desiccan-

tia præter id quod consumunt humorem ex quo generandi sunt pediculi,obstant,etiam quo minus putrescat, quod tamen necessum est,si sint procreanda id genus animalia qua propter multa ex illis quæ sanandis areis vtilia sunt.possunt etiam in pediculari morbo venire in vsum,quæ tamen,ait Galenus, experientia comprobata sunt, illa sunt, quæ agriani hoc est siluestrem staphin accipiunt,unde,& nomen a latinis accepit.pedicularis enim herba vocatur.Sed & veratrum nigrum , vel album , item & nitrum.sed & oxylapatum vel oxalidis radices inter medicamenta recensentur; quæ ex oleo trita accommodata sunt huic negotio:si illis affricetur cutis.nostris autem temporibus experientia docuit, quod his animantibus hydrargyros,seu, vt illud in præsentia vulgo appellant, argentum viuum, quam maxime his animalibus inimicum est, vt ab eo sicut & alia animantia quæ eandem rationem generationis habent, vt cimices pulices & id genus aliam fugiant,& necentur.Horum vero medicamentorum modum ita docuit Gal.accipe staphidis siluestris partes duas sandarachæ,nitri,singulorum partem vnam, terantur. ac ex aceto, & oleo mixta capiti illinantur. Item veratrum album, & siluestrem staphidem, nitrumque pari pondere,accepta & ex aceto, aut aqua marina commixta capiti illine: Sed vbi adsit nuditas capillorum staphis siluestris cum aceto, & oleo illinenda. est hac autem tempestate ad necandos pediculos mulieres siluestrem staphin tritam inspergunt capiti ita aridam.hydrargyros,hoc est,argentum viuum vulgo dicitur,hac nostra tempestate in vsum venit. extinguitur autem primum, aut saliua,aut succo arancij vulgo appellati.postea suillo larido commiscetur & extēditur lintheo stricto.sicut sunt, quæ vulgo cordellę uocantur. & capiti super capillis circundatur,hoc tamen obseruant, vt pars ea,quæ medicamento delinita est,caput non tangat, sed in exteriorem partem versa sit.nam odore,vel vapore abigit omnes pediculos.fugiunt enim per stragula,vnde obseruandi sunt, ne per ea diffugientes,aliis postea partibus,hærentes tunicis, sint molesti. capiendi namque & necandi. & quatenus ad hos affectus pertinet hæc esse satis possunt.de vlceribus manantibus agamus.

De

De medicamentis aptis ad curandum manantia vlcera in capite, quæ ἄχωρες, & κηρία, & ψύδρακια dicuntur. Cap. 3.

POstremus affectus ad capitis cutem præsertim attinens vna cōmuni nuncupatione vlcera manantia appellatur: quia tamen plures in eo possunt particulatim obseruari differentiæ, plura etiam sortitus est nomina apud græcos, differentia vero quæ in hoc affectu notari potest, est, aut ratione materiæ a qua procreatur, aut ratione loci in quo consistit. nam quæ ψύδρακια dicuntur, sunt veluti minutissimę quædam papulæ, quæ soli extimæ cuticulæ insident quasi vesiculæ. & inde etiam illi nomen id inditum. ψύδραξ enim papulam vel vesiculam significat, & ea tenuissimo quodam ichore ortum habent. κηρία vero quę fauos latine possumus interpretari, ab humore crassiori consistentia & lenire simili mediocri secundum consistentiam, & proinde non modo extimam cuticulam, sed profundiorem etiam cutim afficit, eam quæ primum in tumorem attollit, mox quod perforat grandioribus quibusdam foraminibus e quibus humor quidam emanat, vt videatur hac ratione fauū mellis imitari, a cuius cellulis vel foraminibus mel emanat, vnde ab hac similitudine cærion græce, hoc est, fauus dictus est. Tertia differentia ἄχωρες dicuntur, his prioribus similis quatenus ad hoc pertinet, quod a vitiosis humoribus ortum habet, qui primum cutim in tumorem eleuant, mox ea pertusa ab illis foraminibus humor vel ichor quidam effluit, tenuior quidem quam a fauo, crassior autem quam a psydracis, & ferè medius est affectus. ita & exiliora foramina in hoc sunt, & tenuior succus qui effluit, hæc est horum differentia, qui tamen etiam in multis sunt similia. nam pariter sunt quasi soboles vitiosorum humorum. in initio item sunt in genere tumorum qui præter naturam dicuntur, postea in vlcera desinunt, & cum omnium horum comes sit pruritus, necesse est, quod humor vnde concitantur, sit acrimoniæ particeps. Sed quia ad rectam rationem componendi apta medicamenta non parum refert naturam materiæ a qua fit morbus, nouisse, ideo paucula quædam de ea etiam dicemus. psydracia itaque a tenui ichore & seroso humore excitatur, qui salsę præsertim pituitæ naturam refert. acor autem, ut ait Galen. constat ex humore mixto cuius vna pars ichorosa & tenuis ubique: vnde & achor, vt videtur redēm Galenus lib. 1. de compositione medicamentorum. secundum locos insinuasse Cap. 8.

 quasi

quasi ichor dictus, ab eo qui ab illo effluit ichor, dictus: sicut & multi alii morbi ab aliquo symptomate denominationem habuere: altera vero crassior est. crassior vero est faui materia & hę omnes pręsertim, vt 1. de compositione medicamentorum secundum loca. videtur dixisse Gal. pituitosę sunt, præcipue vero salsæ: pituitæ naturam, referentes: quòd non credo ita accipiendum esse, ac si ille crediderit ab alio humore hos morbos minime fieri posse: quia secus, tam Aetius, quam Alex. Trallianus, prodidere, sed quod raro ab alio: plerunque autem a pituita salsa. nã & ipse ait aliquos achores phlegmonosos esse. Quibus ita constitutis, cum reliquum videatur esse, vt ratione componendi apposita medicamenta his affectibus curandis & congruenti eorũ vsu sermonem habeamus: vt ex recta methodo id facere possimus, hoc etiam considerandum est, quod affectus hi possunt quidem interdum oriri, vt de prioribus quoq; diximus, ex vitio proprio ipsius cutis corrũpentis suum nutrimentum in prauos humores: interdum vero ex affluxu, excremẽtitię materiæ ad cutem, qñ ex sola male affecta cute oriũtur, soli cuti externis, & localibus remediis erit incũbẽdum. qñ vero ex affluxu, primum causæ attendendum: nempe vt tollamus fluxionem, primum remota eius causa, quę uacuatione vniuersi corporis ac reuulsionibus uel deriuationibus erit remouenda, atque vt etiã affluentem humorem post vacuationem aliquo modo repellamus. præterea vero vt si generatur humor ille, qui affluit ex aliquo cuiuspiã visceris vitioso affectu, ille etiam propriis, & accommodatis remediis curãdus erit, quod ad præsens institutũ nõ pertinet. sicut etiam, qua ratione & quibus medicamentis sit instituenda vacuatio, vel quod pro rõne humoris quo refertũ est corpus eligẽda sint purgãtia medicamẽta moderandaq; pro ratione naturę corporũ, ætatisq; , & uiriũ, & tẽporum. Quarè agamus in pręsentia de indicationib. & scopis, qui spectãdi sunt in electione, cõpositione, & usu medicamẽtorũ, quib. curãdi sunt hi affectus, quatenus tamẽ pertinet ad naturam ipsius morbi in uniuersum prius, deinde & particulatim. sed quia interdum simplices sunt hi affectus: simplices inquam, quia non habent aliquam affectus alterius complexionem, qui possit propriam eius rationem variare: sicuti si sint participes aliquo modo alicuius inflammationis, ut & rubicunda proinde uideatur cutis, & magis quam par sit dolorosa. nam si hoc modo se haberet indicatio quæ ab hoc esset depromenda, omnibus aliis locum præciperet. sicut in aliis etiam

Cap. 8.

etiam omnibus vlceribus ſolet euenire, quando annexam habent inflammationem . ſtatim ſiquidem incohandum eſt ab illis remediis , quibus dolor ſedandus eſt , & inflammatio tollenda. nam ſi hoc tempore vti vellemus medicamentis,quę eiuſmodi requirunt,mordérent locum affectum,affectionemque irritarent, & aucto dolore,maior fieret attractio nocuorum humorum. medicamenta vero,quæ ſunt huic officio accommodata,ſunt, quæ humida ſunt,vimque molliendi, & concoquendi habent citra vllam acrimoniam.qualia vero ſint eiuſmodi medicamento Galenus primo de comp.med.ſecundum locos exemplo demonſtrat.ait enim eiuſmodi eſſe id quod parygron Græce appellatum eſt, cuius deſcriptio.tum ab Herra litteris tradita ſunt tum ab aliis antiquis medicis & eius meminit Gal.11.de ſimp.med.fac.Paulus autem & ipſe quandiu iſtius medicamenti confectionem expoſuit, quam in Oribaſium auctorem retulit.nos vero tertio libro cap.de ſcirrho de compoſitione & natura viribuſque iſtius medicamenri ſermonem habuimus,quare nolumus , ne tempus conteramus, eadem hoc loco, repetere , quia nobis reſtat grandis via. niſi quod non erit ab re de modo vſus eius aliqua referre. nam videtur aliquantiſper diuerſus Gal.primo de compoſitione medicamentorum ſecundum loca, & ſeptimo de compoſitione ſecundum genera.hic enim componi oleo quod aſtrictionis ſit expers , ibi vero molliri hoc medicamentum voluit & dilui, vt illiniri poſſit oleo roſaceo. Sed ſi conſiderentur ſcopi,quos hic vel ibi ſpectauit Gal. vtrunque protulit ex recta ratione.nam in libro de comp.ſecundum gener. eius meminit quatenus vim habet molliendi partes induratas ,id autem magis præſtare poterit:ſi fiat ex oleo maturo adſtrictionis experte,in primo autem de comp.ſecundum locos inſtituit occurrere inflammationi cui officio magis aptum erit medicamentum: ſi ex oleo roſaceo emolliatur & diluatur.nam præter id, quod facilius refrigerat calidiorem loci intemperiem,atque ita dolorem lenit,aſtringendo etiam fluxionem arcet. Sed his addamus,ꝙ eiuſmodi medicamenta, vt eodē 7.docuit Gal.quo magis inueterātur magis ēt indureſcūt.in his aūt affectibus,de qbus in præſentia agimus,qn̄ doloroſi & aliquid inflāmationis hn̄t, accōmodatius eſt hoc medicamentum quanto recentius eſt.hoc enim modo magis dolorē ſedat.Sed quo magis inueteraſcit, eo maiorē hēt vim difficiliores emolliendi duricies,& proinde voluit Gal.magis adhuc

D.cap.8.

Capitu.de pinguedine, & adipe.

Cap.2.

emolliri rosaceo, vt linimenti compagem retineat. Sed & id aduertendum est, quod præterea memoriæ mandandum: nempe quanta diligentia in his vti consueuerit Galenus, qui consulit, vt quando diluere ex rosaceo medicamentum volumus, id non ad ignem agamus: sed manibus, aut spata commiscẽdo subigamus. quia ab igne medicamentum sibi extraneum quendam calorem cõparat. vnde postea non euadit expers alicuius acrimoniæ & morsus. quod si in hoc affectu tanta istius rei ratio habenda est, longe maior in alijs veris inflammationibus, & cæteris affectibus calidis, & dolorosis. & cum non ægre hoc medicamentum emolliri & subigi possit; hac etiam ratione minus necessarius est ignis. hæc vero tanquam exempla proposita sunt, non autem propterea quia hoc solum medicamentum huic negotio sit aptum. nam eodem capite in tertio libro vbi de mollientibus & humidis medicamentis agit, alia etiam descripta sunt, quę possunt illi esse vtilia: præsertim si hoc modo parentur in modum linimenti vt in præsentia docuimus, sique illis vtamur, dum sunt recentia. Gale. vero ait pręterea, & illa medicamenta posse admitti ad hũc vsum, quibus solent medici vti ad sedandos dolores in cancerosis affectib. qñ a vehementi dolore cruciantur. itemque & illa, quibus vtuntur in dolorosis, & non expertibus inflammationis vlceribus scissurisque ani, de his autem non hic, sed suo loco agemus: nam in præsentia de ratione medicamentorum sumus sermonem habituri, quę apta sunt curandis vlceribus manantibus, quando citra dolorem inflammationemve sunt, & complexum alterius affectionis vel symptomatis, quod propriam priuatamque indicationem aliquam habeat. Sed prius indicationes, & scopos exponamus, quos intueri oportet in compositione, & vsu medicamentorum. Porro affectiones hę simplices minimæ sunt, verum consistunt in quodam complexu morborum, qui ad duo prima genera referuntur. constant si quidem ex vlcere, quod ad genus solutæ continuitatis pertinet, & ex intemperatura, non simplici, sed ea, quæ fouetur à pręsente vitiosaque materia, quę & si, vt diximus, plerumque sit pituitosa & salsa, potest tamen, & ab alio vitioso humore originem habere, qui ex loci male affecti colore maxime cognosci poterit. cum vero ea sit semper curandi ratio, vt quando vlcus est cum insigni intemperatura, prior semper uigeat ea indicatio, quæ ab intemperie desumenda est, vtpote quę impediat vlceris curationem

rationem . intemperies vero , quando à præsente materia vel affluente fouetur , tolli nequit , non detracta prius illa materia, quæ præsens est , & intercepto affluxu , si à fluxione pendeat . & quamuis ad hæc peragenda, sit imprimis necessaria optima victus ratio , ea nempe, quæ minime sit excrementosa : præterea vero corporis euacuatio & expiratio a uitiosis succis perapta & opportuna remedia,in quibus sit vis vacuandi & reuellendi,de his tamen agere ad præsens institutum minime pertinét:sed de localibus remediis quæ particulatim loco affecto sút adhibenda.scopi vero , quos natura istius affectus spectandos offert, hi sunt principes , ut materia quæ laboranti particulæ insidet , & ab ea est absorpta , per uacuationem detrahatur . alioquin namque neque intemperatura tolli , neque ulcera curari poterunt. non detrahuntur autem materiæ in his locis absortæ, & inculcatę secta uena,aut purgantibus medicamentis. sed localibus remediis,in quibus sit facultas per digestioné uel discussionem prauos eos succos disispandi. Sed cum in ichore, & fauo nõ desint crassi succi & lenti , quamuis & tenues etiam ichores mixtos habent,ideo altera indicatio insurgit, quæ nobis hunc pręterea scopum ostendit,nempe aliqua esse attenuatione, & incisione opus.demum tertio , quia pars ea facta est ex morbo imbecillior, ideo non parum conducet:si etiam aliqua eis non desit uis repellendi.hi ergo sunt scopi , a quibus methodus pendet uniuersa componendorum medicamentorum huic negotio accommodatorum, ac eis utendi . Sed si ita se res habuerit , possumus audacter profiteri,sicut & Gal.primo de compositione medicamentorum secũdum locos professus est,inter simplicia medicamenta quam maxime usum aceti utilem esse ad curandos ichores & fauos, non quidem ut eo solo & simplici utamur,sed quasi quodam condimento, & apparatu aliorum medicamentorum . nam solum quidem sua acrimonia morderet,& ulcera posset irritandum uero alia medicamenta eo lauantur & parantur,non solum non ea acria & mordacia reddit:sed potius ab illis abluit , & detrahit omnem acrimoniam, & morsum si in eis sit. desiccatque semper natura , quod ulceribus salutare est.repellit etiam refrigerando.& quia acris eius sapor esse nequit sine aliquibus partibus, quæ caloris sint participes,ideo & digerendi facultatem habet. Medicamenta vero aceto lota uel parata apta sunt his affectibus curandis , & diuersos ha- Cap.8.

bent ordines.quę in primo ordine sunt & faciliores,sunt differen-
vbi de terris agit. tiæ illæ terræ quarū à Gal.fit mētio nono de fac.simp.med.cir.pr.
pręcipue vero cimolea.deinde vero samia terra & lemnia & cretica.hæ itaque terræ:si tritæ aceto quasi condiantur, & diluantur, vt illiniri posfint,vtile erunt medicamentum,leue tamen, nec admodum validum.his valentiora erunt metallica seu mineralia medicamenta itidem aceto parata,vt sunt pompholix, quam in præsentia vulgo tutiam appellant, item lythargyros, hoc est, spuma argenti,item & cadmia,& plumbum vstum,hæc itaque abluta & diluta aceto efficaciora erunt medicamenta:his vero omnibus superior efficacia est charta combusta, vt 1.de compositione medicamentorum secundum loc.tradidit Gal.sed hoc in præsentia caremus,quia & charta antiquorum caremus,vtpote quæ his temporibus non conficiatur.fiebat enim antiquitus ex papyro,& quodā glutino confecto ex tritici simila, vel tritici ex aqua macerati succo.ex hac ergo charta combusta parabantur aliqua medicamenta antiquitus valde vtilia, vt in 5. de compositione medicamentorum secundum gen.Gal.refert.qui dum ruri esset, nec in promptu aliud medicamentum congruens haberet, chartam cremauit, & ea ex aceto diluta illeuit caput rustici, qui deinde repetito hoc medicamento,tandem curatus est.quod medicamentum non ingenerosum esse insinuat Galenus, vtpote quod vim repellendi, & attenuandi incidendique ex aceto habet,quam etiam adauget charta,nam dum comburitur,ab igne,vt ex sententia Aristot. quandoquę Gal.exposuit,igneam quandam qualitatem contrahit, & aliquandiu seruat,qua digerere attenuareque & exiccare potest.quòd vero senserit eiusmodi medicamentum validum esse,verba quibus ille vtitur,manifesto indicant.ait enim se cognouisse rusticum facile laturum id medicamentum,quia durioris & solidioris carnis esset,fortius adhuc medicamentum esset,si ex combusto papyro cōficeretur,quam si ex papyracea charta.quia papyrus, vt 8.de facultatibus simplicium medicamentorum docuit, charta siccantius est medicamentum, gluten namque quod additur papyro, nonnihil detrahit de vi papyri. putarem autem, quod si ex nostra charta, quæ ex laceris & tritis lintheis conficitur, itidem combusta conficiatur perinde, vt confecit Galenus ex sua illa papyracea,quòd non erit quidém adeo validum medicamentum,non erit tamen inutile, nam inter medicamenta apta achoribus curandis,

Cap.8. (margin, beside "superior efficacia est charta combusta")

Cap. 14. (margin, beside "ta antiquitus valde vtilia")

vbi de papyro agit. (margin, beside "ficeretur,quam si ex papyracea charta")

quorum

quorum Gal.meminit, vnū etiam reperitur, quod fit ex panniculis lintes combuſtis, ſi tamen exemplari antiquisſimo manu ſcripto fides eſt præſtanda; immo memini, quod chyrurgus quidam inſignis vtebatur vnguēto ex charta combuſta, cuius Gal. 1. de comp. med. ſecundum loc. capite de achoribus meminit. & illud ex noſtra charta conficiebat. uidetur autem putare eſſe valide generoſum medicamentum achores, quod maxime cōgruens ſit in affectibus his quā do pertinaces, inueterati & maligni fuerint, & in durioribus corporibus: de hoc vero medicamento in 3. libro mentionem fecimus. vbi de medicamentis agebamus congruentibus curandis vlceribus putridis. credimus autem hic fieri mentionem ſecundæ confectionis deſcriptæ ex 5. lib de cōp. med. per genera. quod medicamentum aridum, & inſperſile erat, vnde docuit Galenus quomodo mitius fieri posſit, ſi interdum videatur nimis validum, & ſupra quam requirat, aut laborantis natura, aut ratio morbi. nempe addito lythargyro, pari pondere cum ipſo medicamento, aut minori aut interdum maiori. quia quo ſimplicius fuerit medicamentnm, eò & fortius erit. quò vero illi plus lythargyri fuerit additum, eò lenius & infirmius. illius enim mixtura lenitur & miteſcit vis medicamenti. Ex multa medicamentorum faragine ſyluaque ab antiquis & iunioribus literis traditorum hæc nos delegimus, quę putamus poſſe eſſe ſatis ſi iamquam exempla fuerint accepta. nimii n. fuiſſemus: ſi oīa, vel pleraq; perſequi voluiſſemus. nā facile collatis inter ſe ſimplicib. vnde cōficiūtur, ſicut nos ea cōferre, tū in hoc tū in aliis ſolemus. & cū his ēt quę nos examinamus, poterit eorū rō ꝑcipi, vnde nōnullis expoſitis, q̄ ad eorū rectū vſum ꝑtinēt, finē huic capiti imponemus. Primū ergo, & in hoc affectu ꝑinde vt in priorib. capilli ante adhibitū medicamētū detondēdi vel abradēdi sūt, atq; mox fricāda cutis, vel vnguibus, vel aſperiori lintheo. deinde cōſiderāda eſt natura & habitus corporis, quatenus durū ſolidūque eſt, an uero delicatum & molle, & id, uel ratione ætatis. pueri. enim præ mollitudine ægre ſe habent ad fortia & acria medicamenta, aut ratione ſexus mollius enim muliebre corpus eſt uirili: aut ratione artis, & inſtitutorum vitæ. quia qui exercentur: præcipue uero ſub ſole: ſicca, & ſolida membra habent, vt ruſtici, & nautæ. qui vero otioſam & umbratilem vitam degunt, molles, & laxis carnes habent. Pręterea, & diluens habenda eſt morbi ratio, quatenus maior vetuſtior & pertinacior videatur, vel minor

Cap. 14.

minor, & facilior. nam maior morbus valentiora desiderat medicamenta. minor vero, leuiora, & mitiora. hæc ergo mutuo conferenda sunt, vt congruentem medicamenti modum assequi possimus, & quia difficile est exquisitè illum statim assequi, ideo semper quãdo medicamentum mutamus obseruandum quomodo locus se habuerit sub priori: num sit magis, quam par sit irritatus? & dolentior redditus, vel iusto rubicundior, nam erit opus remittere vim medicamenti. sin autem nulla videatur facta à medicamento impressio in cute, addenda erit medicamento vis, addetur autem, aut eo relicto & altero fortiori adhibito, aut priori, alio simplici acriori addito, quod possit illud exacuere, aut aucto pondere eorum, quæ in ea compositione vim habent maiorem. vnde Galé. in libro de facil. parab. medicamentis ait, quod & si acetum optimum sit medicamentum, vt diximus, in teneris tamen puellis longe melius est, vt pro aceto vtamur vino. vnde & nos seriatim in proprios ordines medicamenta ad hoc negotium pertinentia digessimus, & exemplo medicamenti ex charta combusta docuimus, docti tamen prius à Gal. quomodo remitti plus minusve possit. & hoc tanquam exẽplo vsi, possumus, si his propositis forte fortuna careremus, alia accipere quæ ad curanda alia vlcera laudantur, & sunt in frequenti vsu his temporibus, suntque huic de charta non dissimilia, hac eadem methodo, illis vti. nam & hæc vlcera sunt. Sed & hoc addamus quod cum acrioribus medicamentis antiqui vtebantur: illis in balneo vtebantur: ita enim minus mordent & irritant locos affectos, sed & ablato medicamento, caput calida aqua liberaliter perfudebant. Accedamus autem ad alios capitis morbos.

De ratione compositionis, & usus medicamentorum congruentium curandis affectibus internarum partium capitis, primumque de illis, quæ ad plagas capiti illatas pertinent. Cap. 4.

QVamuis in capite cuti succedat membrana, quæ ab anatomicis pericraneum dicitur, & illi os quod caluaria à Latinis: craniũ vero à Græcis appellatur, de quibus videretur prius esse habendus sermo: quia tamen affectus harum partium, non habẽt aliam quampiam priuatam ac diuersam, curandi rationem ab illis, qui ad idem genus pertinẽt in aliis consimilis naturę particulis: nempe in aliis membra-

membranis, quæ alibi in corpore sunt, vel in alijs ossibus. nisi quatenus conficiunt internas capitis particulas, ita vt si sit aliqua alia indicatio sumenda præter illam, quæ à communi natura ossis vel mẽbranæ sumitur illa vniuersa petenda sit ab internis particulis, quatenus cum externis consentiunt. Vnde in capitis vulneribus, cum tuti, & liberi sumus à suspicione alicuius noxæ cuius sint participes interiores partes, vulnera vel contusiones eodem modo curamus, sicut, & alios similes aliarum partium affectus: ideo neque deinde mirandum erit: si de his non instituemus separatam & distinctam tractationem: sed agemus simul de harum, & illarum partium affectibus per accommodata medicamenta curandis. primumque de opportunis medicamentis ad plagam capiti illatam. accipimus autem in præsentia plagam, & percussionem acceptam vel ex casu, vel allisione vel percussione ad rem quampiam duram, siue attulerit continui solutionem euidentem in osse, aut membrana, aut cute, siue sola sit facta contusio, & præterea vt vulnus cum re incidente inflictum significat. At vero quia diximus, hæc omnia in præsentia eatenus in considerationem venire, quatenus istorum incommodorum participes fiunt partes internæ. neque tamen vna est ratio qua à plagis eiusmodi internæ capitis partes afficiantur, & pro diuersitate affectionum diuersa etiam solemus adhibere remedia: ideo particulatim hæc etiam disquirenda sunt, vt particulatim vnicuique affectui congruentia medicamenta aptare possimus. Ex collisione ergo, vel casu, vel percussione interdum frangitur caluaria, interdũ solũ cõtunditur cõcutiturve. Si solũ contũdatur & cõcutiatur caput, hæc possunt in interiorib. incommoda consequi. Primũ potest cerebrum consentiens commoueri, & quasi cõquassari: quod, si accidat, statim percussus cadens obmutescit, cuius rei Hippo. meminit. 7. aph. vbi ait, quibus cerebrum concussum est hi statim muti fiunt, nec modo mutiu ait Galenus, verum quasi apopletici iacent ab omni motu, & sensu destituti. cuius causam esse ait ille, quia ex cerebri concussione quasi turbata & terrefacta à uehementi illo motu vis animalis in seipsam contrahitur, & proptera quiescit. Interdum uero ex contusione vel concussione, si cali qua diuulsio uel dilaceratio alicuius uasis in internis partibus nempe uenula aliqua uel arteria, potius tamen uena, uel aliqua particula ipsarum membranarum quibus annectuntur ipsi caluariæ, uel cum pericranio per suturas connectuntur. nonnunquam, ut Galenus,

nus ibidē ait, contingere pōt, vt concusso cerebro & cū eo consentiente spinali medulla & ea pariter concussa, subeat periculum, ne neruus aliquis ex illis qui ab eo oriūtur, auulsus abrumpatur: quod longe etiam facilius, vt idem testatur, in ipso quoque cerebro fieri potest, quia maior est inanitas in loco, in quo cerebrum continetur; quod si fiat: nempe, vt cerebrum auellatur aut aliqua eius pars, ait Gal. hi non reficiuntur amplius, hoc est, nequeunt amplius conualescere. sin autem nulla sit in cerebro ex concussione facta auulsio, animalis facultas aliquandiu colligens & quiescens, tandem reassumptis viribus iterum exiens ad instrumenta motus, & sensus expanditur. quod si ex concussione ex plaga facta, disrumpatur vas aliquod: præsertim vero exigua aliqua venula, effunditur sanguis, qui effusus cadit præcipue super internas cerebri membranas, ibique nisi locus aperiatur, perforata terebello caluaria, prius tamen cute incisa, subiectaque membrana, vt materiæ ibi contusæ fiat perspiratio, ac extractio, putrescens, membranas denigrat, atque ad inflammationem tandem perducit, quandoque tamen, fiūt ex his plagis, & contusionibus citra abruptionem vasis alicuius in internis partibus inflammationes. nam cum ex vehementi percussione agitetur cerebrum, humores inordinato quodam motu cōmouentur: ita, vt à natura nequeant probe administrari, quare confluentes ad aliquam partem, quam fuerint nacti imbecilliorem, eam occupant, & in inflammationem attollunt, doloresque capiti afferunt, quod nos Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum locos docuit, vbi de capitis dolore agens à plaga concitato, ait quod ille ab inflammatione concitatur. Sed nōnunquam ex his contusionibus primum quidem os ipsum infringitur non vulnerata vel disrupta cute, uel subiectā membrana, quę cęca fractura appellatur. interdum vero simul, & dilacerantur hęc particulæ. quando autem os infringitur, aut vnica tantum oblonga fit scissura, vel rima, rectaq; & ex illis hanc iuniores capillorū rimā appellant, aut os in multa confringitur frustra, vt multæ appareant scissuræ, & quandoque vero non modo os frangitur, verum, & inflectitur & deprimitur contusa & fracta ossis pars versus internam capitis cauitatem, vt concaua eo loco fiat capitis caluaria, & aliquādo vtraque ossis lamina. vel, vel vt iuniores loquuntur, tabula pariter in carnata interius inflectitur, aliquando vero sola interior: interdum & frustum aliquod confracti ossis elisum & ab aliis auulsum

Capit. primo ubi agit de dolore capitis ex plagis, aut casu.

sum cadit supra duram cerebri membranam, illique hęrens, & pungens, plurimum lædit, vt pote quod inflammationem accersat. interdum reflexa ossis pars membranam attingens illam premit, subindeque & cerebrum, vnde postea fit, vt homo à sensu, & motu destituatur, & quasi appoplecticus iaceat, aut ex altera parte resoluatur, aut quasi epilecticus conuellatur, aut id genus alia praua accidant. memini me Venetiis accersitum unà cum chyrurgo excellenti aduisendum puerum, qui ex alto loco in caput ceciderat in impluuium lateribus stratum, & os fractum in multa frusta uidi, & illa quidem acuta, quorum duo interius reflexa, vtraque membrana perforata, cerebro infixa erant. qui tamen summa diligentia tractatus, tandem liber ab eo morbo euasit, sed hæc raro eueniunt. interdum etiam tamen secus, imo etiam sæpe pueris accidit, pręsertim ante septennium, vt ex casu vel alioquin ex contusione deprimatur & inflectatur os ad interiorem partem. neque tamen frangatur vel scindatur. & id propterea, quia os in illis tenerum est, in adultis vero, vel nunquam id accidit, vel rarissime. sed & rimæ, quæ ex contusione in adultis fiunt, semper ferè in interiorem cauitatem desinunt, & proinde nisi cito detecta cute & subiecta membrana os perforetur, paulo post superueniunt praua, & lętalia symptomata. quamuis enim nulla ossis pars, neque premat neque pungat membranas, per eas tamen rimas, vt testatur Hippo. in libro de vulneribus capitis, cui & Galenus subscripsit pluribus locis, ichor aliquis ex osse effluit ad membranas, ibique putrescens illas ad inflammationem aut gangrenam, aut quidpiam aliud his etiam deterius adducit. Vulnera item, quæ capite infliguntur punctim, telo nempe acuto sicuti sagitta vel pugione, vel cęsim ense, nisi teli acies obtusa fuerit, ut aliquam uim contundendi habeat, simpliciora sunt: cum ex incisione non fiant multiplices rimæ: sed una tantum & simplex: nisi interdum ad actum telum aliquo modo inuertatur uiolenter, & oblique, in unam uel aliam partem contorta ferientis manu. nam ita & laminæ attolluntur aliquando, & rima secundum capita transuerso potest progredi. cum autem obtusum fuerit telum non modo incidi: sed frangi os poterit & interius incuruari, ut in constitutionibus fuit expositum. Hoc autem inprimis in his incisuris considerandum, quod interdum sola cutis & membrana illi subiecta inciditur, interdum & os incisio pertingit,

&

& quandoque totum os diuiditur ad internam vſque cauitatem capitis, aliquando non vniuerſum in profundum vſque inciditur, ſed primam ſolum laurinam ſecat, interdum ad alteram etiam pertingit, illam tamen non ſcindit vniuerſam, quandoque non modo os ſed & membranæ diſciſſæ ſauciantur: interdum vero & ipſa cerebri ſubſtantia. Hæ videntur omnes differentiæ ſolutæ continuitatis, in hac particula quas particulatim voluimus exponere, quia, vt ſæpiſsime dictum eſt, prima fundamẽta methodi componendi medicamenta apta curandis morbis, ac illis etiam appoſitè vtendi in indicationibus ſita ſunt, quæ tam à natura & ratione ipſorum morborum depromuntur qui curandi offeruntur, tam vero à natura laborantis particulæ. & cum plagæ, a quibus nullus fit conſenſus nullaque noxa internarum partium, non ſint multi momenti vel diſcriminis, neque curationis rationem ab illis differentem requirant, quæ aliis externis partibus infliguntur, neque differentia medicamenta: ideo neque alioquin de illis particulatim alium habebimus ſermonem: niſi quod monendos iuuenes cenſemus, ne ſiquando contuſo capite non abrupta tamen cute, inter initia nullum extet ſymptoma, quod oſtendat illatum aliquid incommodum internis particulis, propterea confidant, credantque rem nullius eſſe momenti. ſæpe namque non ſtatim, ſed poſt aliquod tempus ea apparent: nempe cum aliquid effluxit in internas partes. nã & huc quoque ſpectare poteſt, quod Hippo. in aphoriſmorum libro ſecun-
Aph. 3. do protulit, circa initia & fines omnia imbecilliora ſed. ſumma diligentia rependenda & conſideranda primum ea ſymptomata quæ poſſunt in his obſeruari. nam ſolet cum fractum eſt os cecaque ſub cute ſciſſura latet, loco, vbi accepta eſt plaga, ægrotus manum adhibere, & aut ſcalpere, aut fricare: deinde vero extimare quanta potuerit eſſe facta contuſio; & ſi ex aliquo loco ceciderit, an magno impetu fuerit caſus, an ex prælto loco. deinde conſiderandus locus ad quem cadens alliſerit, an ſapidibus ſtratus, & durus, vel potius mollis, an in medio deſcenſu aliquid acciderit, quod potuerit cadentem aliquantiſper detinere, & obſtare quominus tanto impetu deorſum ferretur. Sed ſi ab alio ictum fuſte, aut claua, aut ſaxo acceperit, conſiderandæ ſunt vires percutientis, modus quo percuſsit: nempe an iratus & vſus ſuis viribus, an potius non ſerio agens. conſiderandum etiam inſtrumentum, quo percuſsit, an durum, an graue, & his omnibus recte perpenſis ſtudere vt quantum

fieri rationabili coniectura potest, assequamur, vel etiam anteq͂ȃ sæva & verenda symptomata accidant, iudicemus, fractum sit nec ne os. quia si credamus latere sub cute fracturam, quam primum cutis aspicienda, locus detergẽdus, ac os perforandum terebello, aut deradendum ferreis instrumentis quib. abradi solent ossa: vulgo raspatoria dicuntur, donec fiat foramen penetrans ad internam capitis concauitatem, vt & perspirare possint, siqui defluxerint ichores, vel sanguis, anteaquam correpti à putredine, male afficiãt internas, & præcipuas particulas, atque facilius congruentium medicamentorum vis perueniat ad locum affectum. Et quamuis videamur esse a primario nostro scopo digressi, quia tamen hęc ad rectum vsum medicamentorum pertinere possunt, ideo neque parerga ab aliquo sunt cẽsenda. Sed ad princeps nostrum institutum redeamus, & eandem methodum sequentes, de plagis telo aliquo cæsim vel punctim factis agamus. pro ratione ergo teli, aut viriũ illius, qui gladio hominem petit, maiora vel minora infliguntur vulnera, magisque vel minus profunda. vt & hoc addamus, quod sæpe ex violento ictu, præsertim si grauæ sit telum, non mõ incidatur os: vel frangitur quoque, & circa vulnus fragmenta reperiuntur vel segmenta, quandoque penitus ab osse auulsa, quandoque aliqua parte cum illis coniuncta, quæ ante curationem, quam medicamentis moliturí sumus, auferenda sunt, quia dum ibi manent, curationem & consolidationem impedient. Magna autem ex parte pro ratione diuersi status ipsius vulneris diuersa, etiam quoquo mõ curatio exigitur. & quãtum ad alia vel remedia uel instrumẽta. & maxime quantum ad compositionem & vsum medicamentorũ pertinet. Sed tandem hæc omnia particulatim tractemus. primum tamen posito hoc fundamento, quod capitis plaga quantumcunq; magna non videatur, ac non multa ui illata, nunquam sit à medico contemnenda, quia anteaquã decernat quid sit agendum, non diligenter extimetur: quia res hæc non est leuis momenti: sed grauis potius. momentum uero uniuersum ab hoc capite pendet, an recidenda sit cutis & subinde subiecta membrana. locusque sit detergendus, ut perforetur os aperiaturque. quia si temere hoc fiat, & citra diligentem examinationem ut sæpe ignari chyrurgi & imprudentes faciunt, qui ex leui quacunque occasione ad incisionem & apertionem accedunt, id sine magno incommodo atque insigni etiam discrimine, vt quidam non contemnendi auctores, monent

fieri

fieri nequit.nam primum insignis dolorin incisione & separatione particularum illarum concitari solet,dolor vero ,siquid aliud, concitat fluxiones:commotis siquidem succis,præsertim vero calidioribus,qui confluentes ad partem imbecilliorem,sæpe gignũt inflammationem:quia non modo afficiuntur, licet primo illæ lædantur,externæ & contusæ partes,uerum & internæ. nam si fuerit insignis contusio,illæ etiam commouentur. præterea tantus est internarum partium cum externis consensus & connexio,vt necesse fit,& illas ex ea operatione male habere & lędi.huc accedit, ꝙ cum os aperiendum est, siue scalpris id fiat,siue terebello, velquo cunque alio instrumento:vix fieri potest,quin concutiatur caput, quod sine interiorum particularum incommodo fieri nequit,dum concutiuntur & ipsæ ,& succi ex ea concussione concitantur.præterea,& dum citra necessitatem detergitur pars illa ,cerebrum & eius membranæ,frigidiori exponuntur aeri quo nihil ferè nocentius est.quia & inflammationis,& aliorum grauium symptomatũ in causa esse potest.neque tamen propter hæc si re diligenter perpensa,nostra nos cõiectura adhuc adducat,vt quãuis certi minime simus,potius tamen credamus os non esse integrum, ita nos esse timidos oportet, vt non audeamus accedere ad apertionem, quia longe maius est periculum & magis præceps, si decipiamus credẽtes non subesse fracturam, quæ tamen subsit,quam si credamus sub esse,quæ tamen nulla subsit. His ergo in hunc modum expositis, particulatim agamus,quomodo negotium sit tractandum in omnibus his propositis differentiis. Porrò si sola sit contusio absque vulnere vel vlcere,communi contusarum partium curatione curãdus locus erit.quæ curatio spectatis his scopis peragenda erit.nam si ibi dilaceratis venulis tenuioribus & inconspicuis ex plaga, sanguis in inania spacia sit effusus, statim extat indicatio, quod quoniam exiens in grumum vertitur,neque iterum in venas queat redire,illum vacuatione inde esse extrahendum,cum sit omnino iam factus,res præter naturam,inaniri autem locus nequit nisi per digestionem,facile digeritur,nisi facilior fiat digestio per ea, quæ molliunt.alioquin enim digestis tenuioribus, & facilioribus partibus, reliquum crassesceret & induraretur. erit ergo localibus medicamentis mollientibus & digerentibus res tractanda. hæc autem quæ, & qualia sint particulatim explanare,atque rationem compositionis & vsus exponere, ad præsentem locum minime pertine,

cumt

cum abunde de illis in precedenti libro fuerit a nobis actum, ne tempus frustra conteramus. ulterius ergo gradatim procedamus. Si ex plaga præter contusionem sit etiam cutis dilacerata, non erit simplex affectus: Sed ex duobus compositis, qui diuersas habent indicationes. est enim contusio, & vulnus, seu vlcus. cum enim sit necesse omne in vlceribus contusum putrefieri, vt docuit Hippo. & tandem in pus verti, & quanto id citius fit, eò etiam citius curatio absolui potest: ideo ratione contusionis extat indicatio accelerandá esse suppurationé, quę accelerari pôt medicamétis illis, q̃ vim habēt mouendi pus, quæ maturãtia & cõcoquẽtia sũt. à chirurgorũ aũt vulgo digestiua impropria nũcupatiõe uocari solẽt. vlcus vero exiccationẽ, & aliquã detersionẽ desiderat. ita. n. eius indicatio ostẽdit. Sed lõge prior est indicatio q̃ à cõtusione petẽda est, atq; prius illi incũbẽdũ. hoc tñ nõ esse prętermittẽdũ arbitror, quatenus ad rectã curãdi rationẽ attinet, q̃ si cũ cõtusio sit vulnus illatũ, diligẽter illud cõsiderãdũ est: quousque nimirũ pertingat, & an cũ cute sit dilaceratũ ẽt pericraneũ? & an id ab osse diuulsum sit, an vero integrũ & ossi hærens? quia si mẽbrana illa sit lacerata & diuulsa ab osse, id inditiũ erit ictũ magnũ fuisse, vt suspicari facile possit medicus, os ẽt fuisse perpessum insigne incõmodũ, & dubitare, quod fractũ ẽt sit. vnde nõ erit ab re vt locũ ampliet, dilatato nempe vlnere ad os vsque. poterit tamen & prius specilli cuspide explorare, an subsit aliqua in osse rima, vel scissura. dũ. n. os cuspide fricabit, nisi minima sit rima, manifeste pcipiet asperiorẽ locũ ex ĩęqualitate laterũ scissi ossis. nisi fortasse ibi adsit aliqua caluariæ sutura. q. a in nõnullis interdũ hominũ capitib. suturę caluariæ euariant, neque in cõmuni loco reperiũtur. à qua deinde occasione quãdoq; cõsummatissimi in hac arte viri fassi sunt se fuisse deceptos. interdum verò si os, cum fuerit detectum, & chirurgus aliquo instrumento ferreo percutiat, sonus qui ex ea percussione editur, significat an confractũ sit. si enim obscurior quidam & quasi raucus se offerat sonus, indicio erit fractum esse. sin autem clarius sit sonus sicut in aliis etiam vasis tam testaceis quam metallo confectis, signum est ossis integri. neq; tñ facto istius rei periculo adeo confidendũ est, vt quãtũcũque nulla sit deprehẽsa asperitas, oĩno putemus nos esse in tuto. aliquando etenim adeo exilis rima est, vt nõ modo tactũ, sed visum ẽt fugiat: & proinde si insignis fuerit facta percussio, tutius est vulnus dilatare, vt os aspectui pateat, & diligenter inspici possit. & si sit adeo exilis rima, ut

aspectu deprendi non pos sit docuere medici,tã antiqui, quàm recentiores,vt & hac ratione experiamur:nempe affuso aliquo humore coloris acti,vt esset atramentum,quo scribimus,:ac deinde locum detergamus,hoc enim sæpe scissuram detegit. ibi enim apparet veluti nigra linea.& si nihil etiam appareat factis bis periculis omnibus,aliqua tamen contigerint symptomata suspecta: sicut si ille percussus ceciderit,si post plagam obmutuerit, si bilem euomuerit.si sit quasi stupidus factus:si uertiginosus:si caput graue videatur:si insigniter doleat, si deliret:si oculi obtenebrentur, cum hęc nequeãt fieri sine aliqua internarũ partiũ noxa,præstat,vt locus aut scalpris aut terebellis,aut simili alio instrumẽto,perforata caluaria,aperiatur,vt facilius hac ratione internis particulis & cõmodius possimus subuenire.Sed de hoc hactenus satis,ad institutum,vnde diuerteramus redeundum est.si ergo a fracturę suspicione liberi simus,tres in his præsertim nobis indicationes reliquæ sunt,prima quæ fuit a contusione accepta, quæque dictos scopos spectandos offert:nempe molliendum & digerendum.sed magis etiam pus mouendum esse,altera ab vlcere vel vulnere, quæ duos & ipsa scopos continet, detergendum siccandumque esse. quia vero semper in vulneribus timendum est, ne confluentibus superuacaneis succis ad affectum locum fiat inflammatio:istius autem defluxionis extare potest occasio ex illato dolore,tum ex contusione,tum ex aliis, quæ,vt nuper diximus,moliri oportet ut assequamur,& cognoscamus quatenus noxa ex contusione peruenerit: ideo inde exoritur & tertia indicatio ab hoc timore desumpta: nempe omni ope inflammationem esse arcendam,quæ indicatio nobis hos scopos ostẽdit:reuellendum vt occurramus fluxioni,& repellendum,ut fluentes succi minime ab offensis partibus admittantur. de priori scopo non multa dicemus,quia diuersis remediis illi erit satisfaciendum. aut enim vacuando fieri potest reuulsio, nempe secta vena, aut per medicamenta.nam,vt ait Gal. medicamenta aluum cientia, in affectibus capitis insigniter reuellunt, siue fuerint deuorata, siue per clysteres iniecta.cõditio vero vel status corporis hæc definiet: sicuti si corpus plenum sit,aut cacochimum:si febris adsit vel absit. non ubi febris insignis aliqua sit, ut secundo de rat.vict. in acut. mor.dixit Gal.longe tutior & magis commoda est sanguinis detractio.Sed si corpus neutro modo plenum est,possemus illud agere fricatis partibus inferioribus, aut affixis cucurbitulis præcisa-

cuti,

cuti, aut citra incisionem. Sed hęc aliquantulum prǽter institutum videntur. Ad repellendum, & maxime oportunum, & in maximo vsu est oleum rosaceum, quod astringit, & leniendo dolorem sedat. & cum duplex sit ratio parandi oleum: si vrgeret magis dolor, aptius esset illud quod in pręsentia completum appellant: sin autē magis videretur refrigerandum & repellendum, illud, quod Græci omphacinum nuncupant, aptius esset, quod ex oleo confectum est quod non sit plane maturum. perfundendum ergo, quo ad erit timenda inflammatio, oleo rosaceo tepido, atque super addendus prætereà erit lintheus eodem oleo perfusus circunuicinas partes contegens. neque oberit, si in vulnus inter initia infundatur. medicamenta vero prioribus indicationibus accommodata, vt prius quoque fuit dictum, tertio libro fuere exposita, & propterea non hic repetenda, quia curantur hęc sicut alia uulnera cum contusione aliis inflicta particulis. Verum quia interdum aut a primo illato vulnere cum cutis diducta & dilacerata est, aut ēt dum locus, & vulnus dilatatur, incisa cute & membrana, excitatur copiosa sanguinis profusio: cum venæ insignes etiam in ea operatione rescindantur, huic symptomati etiam occurrendum est, & sanguis est cohibendus. spongia autem in aceto intincta sanguinem nonnulli reprimebant. alii linamentis imbutis œnelaeo, hoc est vino & oleo. oleum enim dolorem mitigat, vinum vero præsertim austerum astringit. alii oxicrato, hoc est posca. alii vero siccis linamentis vulnus replent, quæ præcipue loco apponunt, vnde emanat sanguis, superaddito deinde lintheolo aliquāto ampliori quā sit uulnus, imbuto vino, oleoq́;. Suppresso autem sanguine, atque mundato osse, nisi reliquus sit dolor aliquis, in illis vulneribus, in quibus os pertusum non sit, aut saltem ad internas partes non penetret scissura, sola extat indicatio adgenerandam esse carnem qua os contegatur, vulnusque repletum ad æqualitatem perducatur, vt deinde & cōsolidetur. sed cum carnis procreatio, vt priori libro diximus, sit solius naturæ opus, quā nō modo generari oportet, uerū & procurare, vt possit ossi hęrere dū quasi pullulat, & in hoc præsertim, vt 6. meth. exposuit Gal. operā medici desiderat. nā maxime naturæ obstāte pōt: si pingue aliquod aut sordes quæpiā a circūstātib. partib. ad os cōfluat. in his ergo subuenire naturæ poterit suis medicamētis: si vim habuerint insigniter desiccandi. is ergo est scopus, quē in hoc statu maxime, tū ab ipsius affectus, tū ab ipsius patriculæ natura

 deprom-

deprompta indicatio nobis offert:nempe desiccandum propter affectum,ut diximus:ualide vero,propter naturam affectarum particularum,primum quidem ossis siccissimæ partis,deinde pericranei,tertio,& cutis capitis.ergo semper utetur medicus vsque ad curationem absolutam desiccantibus,quæ morsus sint expertia, quæq; cephalica,hoc est capitalia medicaméta appellari solita sunt, tã quam huic negotio congruentia : id genus vero sunt,quæ primũ a Galeno enumerata habemus,& itidem ab aliis omnibus repetita. ut sunt iridis radices,erui farina,thuris manna, radicum item cortex tam aristolochiæ,quam panacis,& tandem cætera quæ similem cum his naturam habent,nempe quæ sine morsu desiccant. ex his enim tritis & commixtis conficitur aridum, & inspersile medicamentum.nam hæc imprimis huic officio aptiora sunt. Gale. enim ac reliqui probati medici consuluere,declinanda esse medicamenta,quæ tenera molliaque sunt,quibusque linamenta imbui possunt. quia tametsi desiccent insigniter, tñ pinguis aliquid vel oleaginosi continent. Sed iam transeamus ad vulnera capiti inflicta cæsim vel punctim.de illis autem quę ad caluariam non pertinent,non est quod aliquid prætereà dicamus,nisi quòd eadem est eorum curatio,quæ & aliorum vulnerum adeo,vt antiqui dixerint ea etiam suenda esse:si amplitudo eorum requirere videatur. Sin autem os attingant,pro maiori,vel minori noxa ossi illata,ita vario modo res est tractanda. nam si incisura aliqua in eo appareat citra tamen ossis contritionem, scalpris os abradendum, donec illa deleatur.alioquin enim cum necesse sit humiditatem aliquam in ea contineri vel ichorem : is putrescens inficere atque corrumpere os facile poterit, ac subinde ad internas vsque partes vitium illud ratione connexionis, quam mutuam habent,impertiri. sæpe enim in similibus capitis vulneribus,cum alijs recte administratis, per dies multos omnia recte successissent,tãdem cæpit os liuescere & subnigrescere, quod deinde concomitata sunt grauissima symptomata,vt sunt rigores,febres, tremores,deliria,& id genus alia multa:postremo vero & interius.imo & hoc interdũ obseruaui,ꝙ abrasũ fuit os,vt penitus delere ĩ aliqua rima in eo apparẽs,& eo vsq; abradẽtes scalpris chirurgi ꝓgressi sũt,vt finita fuerit rima:adeo tñ in fundo os exile relictũ est,vt ab aere,vel ab aliis causis se defendere nequiuerit.vñ postea quasi extincto eius calore natiuo cęperit liuescere,& denigrari.quo neglecto,male deĩde cũ laboráte actũ est.

est.alięñ vero ablato tenui illo & vitiato esse cõsultũ ē illius saluti. Quod si ĩcisio arripuerit os vniuersũ vsq; ad internas partes, illud aperiēdũ erit vel scalptris, vel terebello, vel alio id genus instrumē to, ne aut resudans, aut destillans ichor, aut aliqua humiditas ad internas mēbranas, ibique cõclusa & destituta à perspiratione, putrescat, & illas pessime afficiat; hominēq; ad extrema pericula adducat. Aperto itaq; osse, facto in ipso, vt diximus, foramine, id in primis cõsiderandũ, quid agendũ sit, vt hominē ab imminēti discrimine liberemus: id aũt præstantissime agere poterimus: si quibus periculis est obnoxius, pbe teneamus. hoc.n. pcepto, rõnem nõ ægre inibimus qua illi cõsuluẽdũ sit. periculũ aũt duplex ĩ his affectibus extat. primũ à fluxione humorũ impẽdet, ne ob imbecillitatē loci tũ obiectũ, tũ ẽt internæ partes detectę aeri frigidiori exponũtur, qui illis maxime noxius est & ob dolores & cõcussionē capitis ex plaga. ex motu spirituũ, & sanguinis, qui cõcitatur ex animi motione. dũ timore qñ vulneratur aut ira aut similibus animi pturbationibus agitatur, calidi cõfluāt succi, qui inflāmationē inferāt, & hoc cõe est ferē oĩbus vulneribus pśertim inter initia, quia facile inflā mationibus patet. & pinde inter primos scopos, is est, inflāmationē arcere. In his aũt vulneribus, nõ mõ ptibus externis timẽda est inflāmatio, verũ & interioribus: nẽpe mẽbranis & cerebro. Alterũ verò qđ imminet periculũ est ex humiditatibus, vel ichoribus, vel pure destillātibus ad internas partes: præcipue ad mẽbranas. nam si ibi morent, cõtrahũt putredinē, & subinde acrimoniā; quæ noxas illis vehemētissimas inferũt. his ergo prospiciendũ est. & quia primũ periculũ magis præceps est, iõ maiorē in initio vim indicandi hēt. quare ab hoc incohandũ est, & primũ cõtrà inflammationē est pugnandũ. Sed hoc aduertendũ præterea est, ꝙ eadē est rõ oppugnandi aliquē affectũ, qñ iā in initio est, & qñ nondũ quidē incœpit, sed suspicamur ac incipiat vt ex Gal. accipi põt in libro de curan. rõne per sect. ven. cui videt & Hipp. attestari qui lib. commentariorum in epidem. ait, quod quæ administrata curare possunt morbum præsentem, illa, si prius fiant, obstant quò minus fiat is morbus, cui & hoc addamus, quod inflammatio membranarum, sicuti exponit vbique Galen. proprie phrenitis est. nisi quod cum phrenitim dicimus ita absolute, eam intelligimus quę sponte sua oritur in capite, nulla illi pręstita occasione ab aliqua plaga. si tamen ad ipsam rei naturam respiciamus, idem est omnino

affectus,& ideo eadem etiam methodo curatur. & si in aliquo euariant,id potius euenit ratione alterius conditionis diuersę quæ reperitur in particula affecta,sed primum ea quæ omnino eadem cōmunia sunt exponemus. postea vero,& illa in quibus aliqua est varietas.cum itaque scopus primus sit vt obsistamus futuræ inflammationi, istius vero rei vniuersum momentum sit in in ipsa fluxione;quę possunt obstare fluxioni,ea omnia huic scopo attinent: vnde,& tenuissimus victus,quantus potest a sauciato homine perferri maxime congruens erit,interdictis præterea illis omnibus,quæ possunt sanguinem commouere: in primis vero vitio, & quæcunque calida solent replere caput:siue bibantur vel comedantur: siue odorentur,sicut aromata,& proinde etiam motiones tam corporis,quam animi noxiæ sunt,cum succos facile commoueant.Cōtra vero quies quanta esse potest,commoda est.Deinde vero,quia uix fieri potest, quin in huiuscemodi plagis non commoueantur succi:ideo,& necessarium est,vt rem nostram in tuto collocemus, motos humores reprimere,ac etiam a loco affecto auertere.hoc vero:si vires,& ætas possit hoc remedium admittere, fiet secta uena, aut interiori,aut exteriori,in cubito,aut media , & id pro ratione maioris,vel minoris plenitudinis corporis:sed interdum neque satis fuerit semel venam secare: sed bis . & quamuis hoc proxime non videatur ad præsens institutum pertinere : non possumus tamen & illud sub silentio præterire,, quod legentibus aliquando poterit esse vtile.nam sæpe & Gal.in libris de medicamentorum compositione quamuis instituisset ibi de medicamentis agere,interdum tamen a quadam rerum connexione tractus , uel ex aliqua vtilitate,aliorum etiam instrumentorum medicinalium meminit.Porro cum semel cum aliis præstātissimis etiam medicis interessem cuidam curationi nobilis cuiusdam patricii, qui vulnus prægrandum in capite acceperat,quod nō modo os disciderat, sed & internas membranas,gladius que in cerebri substantiam, quantus est transuersus digitus fuerat addactus,vulnus autem erat parum supra suturam,quæ a littera labda nomen habet. cumque omnibus recte peractis res,usque ad transactam quintam fælicissime successisset,statim nulla alioquin externa præstita occasione,cæpit a rigoribus, cum aliquo dolore capitis corripi, vulnusque solito pallidius & depressius visum est.vnde omnes cæpimus esse consternato animo.ego vero ad me ipsum conuersus cogitabam unde hæc

tam sequa cæpisset procella, cūque pro certo haberē, hęc esse signa subórientis inflāmationis, putabā huic esse incūbēdū, nec leui sed valido remedio. aperui itaque cōsiliū meum, & cū vires eę essent, quę id genus remediū possent ferre, proposui, vt iterū secaretur exterior vena in cubito, quam cephali cam appellant, consensere omnes. sanguine autē detracto, omnia sedata sunt, & vulnus ēt melius in colore & tumore uisum est, indeq; res semper melius se habuit, & tādē facile pro ratione vulneris conualuit. His autem & illud addamus, quod & addidit Gal. 2. de cōp. med. secundū loc. quod si vel vires, vel ętas eiusmodi remedium ferre minime possent, alia ratione esset reuellendum, leuioribus & facilioribus instrumentis, nempe clysteri: vbi vnum uidetur hic considerandum, quod in his fortasse damnandus videretur Gal. vtpote qui eandem calumniam pati uidetur (nam hæc à Galeno descripsimus,) cuius ipse Apollonium insinuauit, quia quibus clysteribus sit vtendum, cum eorum viribus & robore diuersa admodum sit ratio, vt 1. istius compendii libro ostendimus non explicauerit. verum si aliqua volumus huc transferre quę ille hoc eodem libro exposuit, hæc pręsertim referenda sunt ad acriores clysteres. quia scopus illi est, fluentium humorum impetum reuellere. Auicenna vero in capite de dolore capitis ex casu aut percussione, rem hanc magis per appositas limitationes definiuisse visus est, & quidem ex bona satis ratione, qui non modo laudauit clysteriorum vsum, & illorum acrium quidem interdum: verum & catapotiis quandoque uti oportere ait, & ualētiorib. ēt catapotiis, qualia sunt quæ cochiæ dicūtur hac uero utitur definitiōe, ut cōsiderādū sit an cū dolore sit adiūcta febris, pterea vero, & tenor, vel modus febris, q̄a si adsit febris alicuius momēti, oportet cōtinere nos ab eiusmodi catapotiis, aliisq; id medicamentis soluentibus. imo & clysterib. q sint ualde acres, & moderatis uti oportet: si uero, aut nulla, aut exigua adsit febris, & acribus clysteribus uti licebit. hæc uero definitio descripta est à Rasi, qui tamen uidetur uoluisse imitari Gal. 2. de ratione vict. in acu. mor. ubi explanans Hippo. sententiam qua præcipit pleuriticos uacuandos esse si dolor descendat peplio uel nigro ueratro, ait illud quidē fieri posse, cū si nulla adest febris, quæ acuta & insignis sit qđ mihi adnotatu dignum uidetur, id tamē a multis medicis neglectū est. qui sæpe hæc catapotia illis exhibēt, quibus uulneratum est caput aut contusum, quamuis credant aut suspicentur male affe-

Cap. 1.

ctas esse internas partes & periculum adesse inflammationis, neque.n.potest adesse suspicio inflãmationis internæ sine acuta febre, cum in eodem genere sit cum phrenitide: tuto ergo illa medicamenta dari possunt, vbi externę partes incommodũ passę sunt. non autẽ quando internæ, quod uel ea ratione potest probari, quia si ad naturam morbi respexerimus, a qua prima remediorum indicatio accipienda est, vt eodem capite insinuauit Gal. is affectus idẽ natura & specie est cum phrenitide, & eandem curationem, paucis admodum mutatis, desiderat. nullus autem in curanda phrenitide qui legitimus medicus fuerit, laudauit horũ catapotiorum vsum. sed si aliquibus medicamentis aluum cientibus videatur esse opus, non transgrediuntur eorum ordinem quæ leniunt & refrigerant. Sed ad nostrum institutum tandem redeamus. quod est de externis & localibus medicamentis agere. his itaque expositis quæ cõmunia sunt phrenitidi quę citra vllam causam procatarcticam oritur, & inflammationem, quę plagam in capite acceptam sequitur, id considerandum quod alia ratione res tractanda erit inter initia: si nulla sit alia indicatio præter illam, quæ ab inflammatione accepta est. indicatio autem quæ sæpius solet in hoc affectu vim habere, ea est quæ a dolore proficiscitur. nã si adsit dolor adeo insignis, vt vim indicandi assumpserit, quam primum ab his medicamentis cũ ratio incohanda erit, quę possunt sedare dolorem, paregorica vero a Græcis dicuntur. ita enim instituit Gal. 2. de cõp. med. secundum locos, in curatione doloris capitis ex plaga, vbi statim irrigandum esse caput ait oleo dulci ex lana eo in buta. In osse autem perforato: licet etiam incisa sit interior membrana, cum calamintæ succum consilio Archigenis, infundendum esse dixisset, inspergandumque farinam milii aridam, deinde esse infundendum medicamentũ cõfectũ ex butyro, oleo rosaceo, & adipe suillo salis experte, veteri tñ, simul liquatis, & mixtis. in quo, si omnia velimus recte ęstimare, butyrum vim habet molliendi, aliquantulum etiam digerendi. adeps suillus inueteratus aliquantisper & ipse mollit quãuis longe magis dũ recens est. insigniter autem satis digerit: cũ uetus est; oleũ rosaceũ, modice quidẽ ex oleo habet quod molliat, & digerat, sed potius in hoc medicamento accipitur, quia tum refrigerando, modice tñ, tũ astringẽdo potest influentes humores repellere, & robur particulæ seruare. est autem medicamẽtum vniuersum temperati caloris, atque ideo mitigando dolori aptum. Sed hæc omnia præ-

sertim congruentia sunt, quando morbus a plaga ortum habuit, & præcipue ex contusione, doloremque adeo magnum habet assidentem, vt eius indicatio vrgeat multum. In affectibus autem capitis, vbi aliqua adest inflammatio, quæ, aut iam inceperit occupare internas particulas, aut ea pro foribus sit; alia erit ineunda curandi ratio. nam in uniuersum quantum ad curationis methodum, eadem erit ratio, quæ & cæterarum inflammationum, nempe, vt a repellentibus in initio inchoemus, in incremento digerentia cum repellentibus commisceamus, vt in tertio libro exposuimus. mox solis laxantibus & digerentibus vtamur. particulatim autem materiæ quæ his scopis satisfaciunt eligendæ sunt, habita in primis ratione illius particulæ quæ ab inflammatione tentatur, & inde depromptę indicationis. sed ne verbis nimis abundemus, rem perstringamus. itaque cum repellentia, tum refrigerent, tum astringant, & neque vehementer refrigerantia, neque nimis astringentia sint admodum capiti in his affectibus, vt paulo post ostendemus accommodata, ideo ab omnibus oleum rosaceum communi consensu ad repellendum in inflammationibus capitis laudatur siue cum vulnere sint, siue citra vulnus, vt in phrenitide. nam cum sit eadem ratio morbi, & eadem particula quæ inflammationi obnoxia est, eandem etiam requirit rationem remediorum. rosaceum vero oleum omnibus visum est eatenus refrigerare, & astringere posse, quatenus his inflammationibus satis sit. & quamuis aliquam etiam vim digerendi habeat: tamen hoc tempore venit pręcipue in usum, ratione repulsionis, quę fit ope astringentis facultatis. vt tamen neque inutilis sit digerendi & laxandi facultas, qua pręditum est. nam potest ab ea aliquantulum sedari dolor, cuius nunquam expers est inflammatio, qua exercentur partes aliquo sensu prædıtæ. Est tamen aliqua diuersitas in vsu ipsius rosacei, quæ non accipitur a morbi ratione, sed ab aliqua ratione affectę partis. nam in phrenitide: vbi nullum vulnus, neque vlla est in caluaria pertusio, modicum admodum esset commodum, quod natura posset expectare ab vsu olei rosacei: cum enim illi sit per tot partes transeundum antea quam peruenire possit ad inflammatam, quarum pleræque densæ & solidæ sunt. primum enim cutis capitis, & crassa, & dura est. pericranium etiam, & si satis tenuis sit membrana,

brana, densa tamen est, vt de caluaria nihil dicam, quæ os crassum est. sed & membranæ internæ ita crassæ, & densæ sunt, vt non facile possunt medicamenti admittere, in transitum, vt testatur Gal. semper dissoluitur aliquid virium medicamenti, ex ea transmutatione, quę mutua est inter particulas, & medicamenta. hac itaque de causa inierunt rationem medici, vt oleo rosaceo aliquid adderent aceti. hęc enim additio, cum & acetum repellat refrigerando, addit aliquid rosaceo: sed longe magis prodest, quia, cum, facilius possit, citiusque se in profundum indere ratione tenuitatis suarum partium, secum preterea & oleum ducit, anteaque fiat aliqua insignis virium eius dissolutio, neque tamen timendus aliquis morsus & irritatio ex aceti acrimonia, quia illa, tum in transitu, tum vero mixtura olei non parum mitescit. in affectibus autem capitis, vbi cuti detracta & pericranio est, pertusum est os: non est hæc difficultas medicamentis in transitu, quæ possunt in membranas infundi, & proinde non est alioquin opus, vt oleo addatur acetum, sed satis est oleũ rosaceum, quod quidem: licet aliquid habeat digerentis, præsertim tamen repellit astringendo, & refrigerando. Sed in incremento etiam inflammationis opportunus erit vsus olei rosacei. nisi quis fortasse obiiciat, quod hæc cum prioribus non videntur consona. diximus enim quod ratio curandi has inflammationes continetur sub generali methodo curandarum inflammationum, quemadmodum & hæ inflammationes sub cõmuni inflammationum genere cõtinentur: methodus autem communis curandarum inflammationum in his regulis fundatur, in initio solis repellentibus vti oportet. in incrementa autem, cum repellentibus miscenda esse digerentia, donec in ipso vigore solis digerentibus locus relinquatur. hæc enim in tertio libro ex omnium medicorum sententia à nobis fuere exposita. in his autem inflammationibus capitis curandis inter initia medici volunt medicamenta esse mixtæ facultatis: nimirum repellentis & digerentis, item & in incremento, immo & in ipso vigore. Huic dubitationi respondemus, quod generalis curandarũ inflammationum methodus ita requirit, vt regulæ quę nuper relatę fuere præscribunt. itidem in tertio fuit expositum. Sed hæc omnia solum deprompta sunt à communi natura inflammationis quatenus inflammatio est, non autem, vt hanc, vel illam particulam respicit, quia in communi, & generali ratione nulla comprehenditur comparatio magis ad vnum definitum locum, quam ad alium. indicationes

dicationes vero, quæ à certis & definitis quibusdam particulis de promendæ sunt, vim tantam habent, vt communem methodum de flectere aliquatenus & variare possint: nam particulæ illæ quæ aliquas habent obeundas actiones quæ nobiles admodum sunt vel necessariæ vitæ animantis, cogunt medicum eorum robori semper prospicere, ne dissoluatur: unde semper medicamentis vtuntur medici, non modo in sanandis earum inflammationibus, quæ habeant uim aliquam astringendi, uerum & in cęteris quoque affectibus ad illas pertinentibus. Hoc .n. seruari solet in medicamentis accommodatis uentriculo, iocinori, cordi, & cerebro. Sed in pręsentia hęc satis sint. & ut tandem finem huic capiti imponamus: aliqua quam breuius poterimus, quę necessaria sunt ad ad rectum horum medicamentorum vsum, expediemus. Primum ergo hoc etiā explanemus, quo modo oxirodino, uel solo rosaceo expediat in his affectibus uti? calidis ne? uel tepidis? uel potius frigidis? Alterum, quando acetum immiscendum est oleo rosaceo in initio, quotuplum oporteat esse oleum ad acetum. nam secundo de compositione medicament. secundum locos, hoc uitio uertit Apollonio, quód illud non definierit. quód tamen, & ipsę pretermisit. Quatenus ad primum pertinet: si de usu rosacei in capitis uulneribus sit sermo: pręsertim si ad internas partes penetratum sit, nulli potest esse dubium, quod oporteat, aut tepido: pręsertim in ęstate, aut aliquanto calidiori: maxime in hyeme eo uti. nunquam autem actu frigido, cum frigus illis particulis nocentissimum sit, cum etiam in ęstate aer frigidus tamquam res maxime noxia fugiendus sit, ubi uero integrum sit os, & externę partes, non est ęque res hęc clara. imo maxime in ea dissentiunt medici, & illi sanè celeberrimi in hac arte. Arabes enim ut Auicenna & Mesues pręcipiunt, ut eo frigido & insigniter frigido, ut pote quod sit ex niue refrigeratum utamur, quod à Gal. fortasse desumpsere, qui in eodem secundo de compositione medicamentorum secundum locos in curatione doloris capitis ex causa calefaciente, ut à solis ardore, siue sit sola intemperies, siue sit cum affluxu uaporum, uel humorum calidiorū. atque hoc esse & optimū remedium in hoc affectu, ut pote, quoniā repellit, tum uapores, tum humores qui ab infernis partibus sursum feruntur, eosque deorsum detrudit. Huic tamen sententię aduersantur omnes ferè Gręci auctores, imprimisque Aetius ex Posidono apertissime ait, ęstate tepidum esse perfundendum: hyeme uero,

Cap. 1.

b.ij

uero,

vero, aliquantisper calidum. Sed & Apollonius, vt his refert Gale: idem sensit. Paulus quoq; in eandem sententiam concessit, cui & Alexan. Trallianus subscripsit. mihi autem cum his Gal. consentire videtur. nam propositis medicamentis quæ ad dolorem capitis de scripsit Apollonius, singilatim ea in examen deducit; & vbi reprehensione dignus ille videtur, reprendit, exponitque illa quæ nullo modo ipsi probantur. aliqua vero damnat, quia sint indistincte descripta, quæ tamen distinctione aliqua egebant, sicut de immixtione aceti cum oleo rosacco. si itaque putasset differentem esse rationem oxirodini cum fractum est caput, & cum integrum est: interior tamen aliqua pars est inflammata, cum hoc multum referat, in eo etiam damnasset Apollonium. huic accedit, quod 13. metho. cum de pleritide, & lethargo sermonem haberet, dixit in ratione curationis in principio similes esse, eisdemque e gere remediis, itidemq; in fine; in medio autem omnino requirere contrariam medicamentorum rationem. vnde pariter in vtroque oxirodinum laudat. postea vero, quia innalescunt symptomata in illis omnino aduersaria, in altero in modica vigilia, in altero ferè inexuperabilis somnus, ideo in altero necessaria sunt, quæ somnum conciliant. in altero, quæ maxime à somno excitent. si ergo sensisset in altero frigidum, in altero tepidum, aut calidum esse perfundendum, istius rei, cum non parui sit momenti, meminisset. neminem autem puto sentire in lethargo frigida esse perfundenda: vnde nobis videtur potius hærendum Græcis auctoribus, quam Arabibus in hac re. Et si quis dicat ad Galeni propositam sententiam de curando capitis dolore ab ardore excitato, quomó respondebimus. Nobis Posidonius viam ostendit, quando non modo ait tepidum adhibendum esse oxirodinum, verum & istius rationem reddit, & ait frigida actu declinanda, quia materiam in inflammatione comprehensam, & infarctam magis inculcarent, atque ita deinde eius digestionem longe difficiliorem efficerent. Ecce ergo cur fugimus frigus actu. in dolore vero ex ardore solis excitato: licet adsit materia quæ partim fluxit, partim fluit ad caput: non est tamen illa infarcta, & inculcata in ipsam affectam particulam, vt in inflammatione. sed fluit, & vt secundo libro commentario. in primum epidem. tradidit Gal. quasi alluit ipsas particulas: vnde propterea neque deinde timemus, ne intrudatur inculceturque in substantiam loci affecti. Sed, & alterum dissoluamus, quod de portione aceti immiscendi

Com,

miscendi oleo rosaceo propositum fuerat. Dicimus ergo quod istius rei nequit fieri certa, & exquisita determinatio. nam cum pręsertim adhoc immisceatur, vt faciat faciliorem penetrationem medicamenti ad internas partes, pro ratione corporis: ita varianda est aceti mixtura. nam alia aliis sunt densiora, duriora, & solidiora corpora, & tum cutim, tum caluariam crassiorem, & duriorem habent. quo fit, vt alia etiam aliis maiori egeant ope ad penetrandum. in his ergo erit etiam opus copiosiori aceto. & quamuis Gal. in libro de facile parabil. medica. hoc diffiniuisse videatur, dixisseque oportere, vt quadruplum sit oleum ad acetum: hoc tamen accipiendum ita esse prolatum, non vt semper sit hæc mensura seruanda, sed tanquam hæc sit satis mediocris, & quæ sæpius possit esse congruens. Hic mihi tamen neque id prætereũdum videtur, in quo aliquos medicos hallucinari animaduerti, qui putant in oxirodino plus interdum aceti imponendum, quam rosacei. & id quando nimis vrget somnus, quia acetum maiorem vim habet excitandi. cui rei nullũ antiquorum auctorum attestantem, mellegisse memini. Gale. quidẽ 13. methodi dixit, omnes inflammationes cerebri, siue sit phrenitis, siue lethargum, siue sit affectus medius inter hos, in initio egere repulsionis gratia, quando integrum est os caluariæ, oxirodino. sed si perforatum sit os, satis esse rosaceum oleum, in secundo de compositione medicamentorum secundum locos. pronuntiauit, acetumque addi, vt facilius ad fundum vsque perueniat vis olei rosacei, ex quo facile quisque percipere potest, satis esse vt tantum aceti imponatur, quantum sit satis ad penetrationem. & proinde, ꝙ nũquam sit opus plus aceti indere quam olei. accedit ad hoc, quod idem Gale. in libro de facile parab. medic. de dolore capitis ex solis ardore agens, ait quod sit in oxirodino imponendum quadrũplum rosacei, & subiungit, nisi plus refrigeraret velis tunc enim plus aliquanto aceti imponendum. Quia vero hactenus de oxirodino verba fecimus quatenus pertinet ad mixturam aceti & modũ illud perfundendi nempe calidum vel frigidum: quia etiam aliqđ dubium posset alicui negocium facessere quantum ad oleum pertinet: cum duplex sit eius conficiendi ratio: interdum enim fit ex immaturo oleo, quod omphacinum appellant, interdum ex maturo, quod in præsentia completum nuncupant. differunt autem eorum facultates. quia omphacinum magis astringit & refrigerat, quam alterum. quod autem maturum est magis mollit & digerit: cum

Cap. 1.

Cap. 21.

Cap. 1. ubi agit de medicamẽtis, Ad capitis dolorem ex frigore.

Cap. 1.

cum ergo ita differant, videtur rationi consonum, vt differens subinde sit etiam ratio vsus eorum. Huic dubitationi ita videtur respondendum, quod vbi maior viget caliditas, ibi magis accommodatum est omphacinum. vnde Gal. in dolore capitis ex ardore solis præfert oleum rosaceum omphacinum. in initio etiam inflammationum cerebri quæ proxime accedunt ad naturam phrenitidis mihi magis probaretur omphacinum, siue fracta esset caluaria & pertusa, siue secus, quia maiorem refrigerationem & repulsionem requirunt. at in inflammatione has quæ magis naturam lethargi habent, putarent, oleum rosaceum maturum aptius fore, quia non eget tanta refrigeratione & astrictione, cum a frigido humore sua pte natura ortum habeat & crassiori. post principium vtrobique mihi maturum magis probaretur: imo in lethargo magis etiam camemelinum. Sed quia hactenus rationem curationis, quæ communis est omnibus incipientibus inflammationibus, exposuimus, quatenus nimirum ad naturam, & vsum medicamentorũ pertinet; & vt ait Gal. quantũ ab initio deinde recedũt, tantũ magis eorũ ratio euadit diuersa & quasi aduersaria fit, & id sicuti 13. meth. idẽ ait, ob diuersam & ferè ex toto oppositam symptomatum naturam, quę oppositam naturam ipsorum morborum sequuntur. phrenitidis siquidem, quæ à calida siccaque materia ortum habet, comes est vigilia omnino modum excedens lethargia: vero, inexuperabilis somnus. itaque postea quàm circa has cerebri inflammationes vertitur in præsentia nostra oratio, de illis particulatim agamus, quæ ad curandas vtrasque inflammationes solent in vsum venire. cum igitur quo magis increscit inflammatio, eo ẽt magis symptomata sæuiant, quæ inflammationis in ea parte subortæ naturã sequuntur: & phrenitidis, cuius causa est humor calidus & siccus, comes est maxima agitatio corporis, & interdum tanta, vt vires deiiciat, vigilia maxima, & plerunque continens & perpetua. deliriumque perpetuum, inconstans, oris & linguæ ariditas & sæpe denigratio, febris etiam ardens. his occurrendum erit non modo illis remediis quæ somnum conciliant, sed interdum quia extremi morbi extrema remedia desiderant, illis quæ soporem & torporem afferunt, nec modo sensibus: verum & internis, & principalibus facultatibus. vnde succo lactucæ vtuntur medici; vel eius decocto, caput perfundentes, aut decocto ex capitibus papauerum, & aliis id genus medicamentis, quibus & caput perfundunt,

Ca. 4. & 11

&

& naribus, vt odorentur, offerunt. Sed & illitiones interdum parantur, quæ temporibus naribusque illinuntur. vt ſunt oleum violaceum, & nenupharinum, quibus interdum commiſcemus, & ſuccum lactucæ. aliqui accipiunt olei violacei, nenupharini, anethini ſingulorum dragm. iij. opii gran. iij. & his mixtis inungunt internas nares & tempora. In maximo autem vſu his temporibus & prioribus fuit vnguentum, quod à Nicolao deſcriptum, & paratum apud omnes ferè ſeplaſiarios reperitur, & appellatur populeon, quia germina populi arboris aliorum omnium ſimplicium rationem excedunt. eorum enim libram accipit, ſeminis papaueris nigri, foliorum mandragoræ, ſummitatum rubi tenerarum, foliorum hyoſciami, ſolani, minoris ſemper viui, quod vermicularem herbam in præſentia vocant, ſemper viui maioris, perſonaceæ, quam bardanam nuncupant, violarum, vmbilici veneris, ſingulorum vncias tres, axungiæ porcinæ citra ſalem libras duas, oculi populi. ſeorſum primum tunduntur, mox iterum cum axungia, ac efformantur, vt nunc dici ſolet, in magdaleones, perbiduumque ita dimittuntur. tertia vero die prædictæ omnes herbæ ſeorſum prius, deinde iterum ſimul cum prædictis magdaleonibus mixtim teruntur; iterumque confectis vt prius magdaleonibus, quieſcendum eſt per dies nouem, qui poſtea fruſtatim inciſi coquuntur ex libra vini optimi odoriferi donec vinum abſumatur. ſemper tamen ſpatam agitando. poſtremo ſucco omnia impoſita exprimendo colanda ſunt, & vbi refriguerint, ſeruanda ad opportunum vſum. omnia quidem refrigerant, aliqua ratione etiam non nihil aſtringunt, vt rubi germina, ſolanum, plantago. alicuius temperati caloris eſt axungia, quæ materiæ officio fungitur. calefacit & vinum aromaticum, quod tam & ſi poſsit contemperare multum eorum frigus, puto tamen potius fuiſſe impoſitum, vt per ducat & penetrare faciat vim medicamentorum frigidiorum: præſertim vero ad caput, atque in ſomnum conciliet. vim ergo refrigerandi inſignem habet. ſolent tamen medici interdum aliquid opii immiſcere, vt habeat maiorem vim ſoporem afferendi, vt ſemunciæ duo vel tria grana. inungunt autem tempora & nares, vt paulo ante diximus. In lethargo autem hoc tempore ſicut diuerſiſsima: imo omnino oppoſita accidunt ſymptomata, ita penitus oppoſita remediorum ratio eſt inſtituenda. tam ratione materiæ à qua morbus excitatus

citatus est, quã et quatenus pertinet ad ipsa symptomata, quę illi assi dere solent. materia.n.cum frigida lenta, & crassa sit, ostendit opus esse medicamentis, quæ vim habeant attenuandi, siccandi, ac calefaciendi. symptomata vero quæ illam sequuntur, sunt quædam segnities corporis, somnus vel potius sopor, & quasi stupor facultatis tam sensitricis, quam motricis. quare his etiam obsistendum remediis excitantibus euigilantibusq; ossi & propterea cũ oxirodino illa commiscenda sunt, quæ & coquendi, & attenuandi digerendiq; facultatem habent: vnde & oleum chamemelinum erit præstantius hoc tempore rosaceo. interdum vero, si & aliquid rutacei intermisceretur, id non esset alienum ab hoc instituto. castoreum quoque cum his contritum, atq; illitum syncipiti summis effertur laudibus in hoc negotio, vt pote quod concoquat, attenuet & digerat euigiletq; discussis vaporibus frigidioribus qui somnum fouent. Sed & odoramenta attenuantia, & euigilantia maxime vtilia sunt, aut naribus illita, aut odoranda oblata, quemadmodum essent ruta ita arida, serpillum, sampsucus, calamintha, pulegium, origanum & id genus alia multa, quæ, & efficaciora erunt, si ex aceto, & illo etiam acerrimo cocta atque ita calida naribus olfacienda apponantur. Sed quia de his satis longum sermonem habuisse videbimur, opportunum erit, vt huic capiti finem imponamus. Verum cum à nostro instituto alienum nequaquam sit censendum: si paucula quædam de medicamentis illis addiderimus, quæ cephalica ab antiquis medicis dicta sunt, propterea quia in fracturis capitis æstimarentur esse admodum vtilia. nam & de his egit Galc. secundo de compositione medicamentorum secundum genera, primum de illis in vniuersum agemus. deinde vero particulatim. reuocemus ergo in memoriam, quæ paulo ante fuere exposita. nempe quod ea quæ maximum negotium in capitis fracturis facessere possunt, aut ossis fragmenta sunt, quæ attingentia membranas cerebri, eas pungant uel premunt, aut ichor aliquis, sanguisve, qui uel ex uenis disruptis vel incisis, uel alijs partibus, vt ex osse fracto, vel circunstantibus partibus effluens, supra membranas delabitur, ibique corruptus, multa affert incommoda, & interdum extrema pericula. quare cum princeps scopus medici in his malis curandis sit uitiosum humorem extrahere, qui omnium malorum in causa est, & os, si quod depressum est, attollere, ad hoc offi-

citum medicamenta illa erant apta, quæ uim insignem exiccandi, & e profundo attrahendi habent: quod deinde tum calore, tum partium tenuitate: præstant istius ergo naturæ ea medicamenta quæ cephalica ab antiquis medicis dicebantur, & in his affectibus erant in usu. Galenus uero in 6. methodi, emplastri quod isis dicitur meminit, & fuit ab eo litteris traditum & examinatum 4. de cōpositione medicamentorum secundum gen. cuius nos etiam meminimus. Priori libro, quia hæc eadem ad alios etiam affectus, quàm maxime utilia sunt, præsertim uero curandis ulceribus malignis, & putridis. inter cephalica etiam recensuit Galen. 5. de compo. med. secundum gen. emplastrum quod Hæras diactimna hoc est ex dictamno & sacrum appellauit, & erat celebratissimū suis tēporibus. præterea, & illud quod diabotanon, hoc est ex herbis nuncupatum est, expositum ab eodem Galen. 4. de compositione medicamentorum secundum genera. & plura item alia, quorum idem 2. eiusdē operis meminit, quæ propterea quòd nostra hac tempestate in nullo aut in raro sunt usu, non putamus opportunum esse in hoc loco describere: sed de illis tantum in præsentia agemus, quibus vu'nerarii medici nostri nunc temporis utuntur. Quæ tria sunt: nempe, quod ex periclimeno conficitur: vulgo uero vnguentū de matrisilua appellatur. alterū. quod ex betonica fit, & ab ea etiā nomē sortitū est, & tertiū, qđ ex gūma elemi, quia gūmi illud unà cū aliis medicamētis accipit. primūque de priori agemus, cū & magis vulgare, & in maiori usu sit. Accipit ergo periclimeni, uelut nūc vulgo appellatur, matrissyluæ quantū uidetur esse satis, & in optimo uino coquitur ad cōsumptionē tertiæ partis, quod ubi factū sit percolatur. deinde uero accipiuntur ceræ citrinæ, terebinthinæ, singularū autem unciæ quatuor, olei rosacei drach. ij. hæc simul colliquata cōmisceantur, ac ita in uinū illud colatum iniiciantur, ac in eo tam diu spata ducuntur, donec frigescant. atque ita deinde seruetur medicamentū, quod quidem uim habet desiccandi ac ex alto materias extrahendi. nam si uelimus res omnes singilatim æstimare, uinum primum optimum, quod accipitur, non nigrum neque austerū erit. neque enim illud uidetur comprehendi sub appellatione uini optimi. sed illud quod aromaticum & fuluum, estque tenuis substantię. hoc namque facile ob suarum partium tenuitatem potest profundius se indere. periclimenum uerò uel matrisylua, si recte uelimus

Cap. 1.

ea pensitare, quæ de hoc medicamento à Dioscoride in lib. 4. & Galen. de simpl. medic. faculta. fuere literis tradita, manifeste percipiemus vim habere insignem attrahendi ex profundo, cum calidū sit, & tenuioribus partibus tenuiq; substantia constet, cum & dissecandi vim habeat, & extenuandi. nam vrinam potenter cit, vt tandem longo eius vsu ad sanguinis mictum deducat, & tam interius acceptum, quàm exterius ex oleo illitum lienem extenuet, prætereà, & astmaticis opem ferat. quòd autem, & terebinthina resina ex profundo attrahat, nulli non notum, quia vero prætereà necessaria est in his aliqua astrictio, tum ut robur internarum partium seruetur, tum uel maxime, ut repellantur succi confluentes ad affectas partes hoc oleo rosaceo referendum est acceptū. est tamen hoc medicamentum satis moderatum in attrahendo, quod non eas habet uires, ut illi sit fidendum, in fracturis cęcis, sicut quidam antiqui fidebant illis, quæ proprie ab ipsis cephalica dicebantur. sperabant etenim ui eorum posse & attrahi ichores uel humores effusos antequam putrescerent, ac etiam depressas ossis particulas attolli, ut & 6. meth. & 2. de composi. medicam. secundum gen. uisus est Galen. insinuasse. Alterum uero medicamentum, quod emplastrum uel ceratum ex betonica dicitur, in modum hunc conficitur. Accipit succi betonicæ, succi plantaginis, succi apii: singulorum autem colatorum, libram. i. resinæ, ceræ, singulorum uncias iii. terebinthinæ lib. unam. cætera coquantur ad succorum consumptionem. ultimo addatur terebinthina, ac fiat emplastrum non admodum priori uiribus dissimile est hoc medicamentum. nam potest è profundis partibus uitiosam materiam extrahere. betonica enim ut tum ex sapore, tum uero ex affectu percipere possumus, calidiuscula est, & tenuium partium. saporem enim partim subamarum habet, ut ait Galen. partim uero acrem. quæ utraque partium, tum caliditatem, tum tenuitatem ostendunt, cum prætereà lapidem in renibus afferat, mēses cieat, & à pulmone pituitosam & purulentam materiā attenuet, & detergat, neque hæc fieri possunt nisi cum quodam calore & partium tenuitate à multis quoque in vulneribus & aliis affectibus mirifice laudatur, ut pote quæ citissime, tusa atque in modum emplastri apposita, illa consolidet: vnde & deficcat. Sed & apii succus attenuat, & exterius attrahit, cum calidus sit, & tenuis substantiæ, ut lotia, mensesque muliebres possit ciere, & flatus discutere. sed & plan-

plantaginis succum fuisse additum puto, ut inflammationes repellat. resinas uero, tam eã communẽ, quàm terebinthinam, nemo est, qui nõ nouerit uires habere exterius attrahẽdi, ut 3. libro exposui mus. Reliquum autem est, ut de eo medicamento postremum agamus, quod fit ex gummi quod ab Arabibus elemi dicitur, cuius authorem tradunt fuisse Petrum Aponensem, qui conciliatoris cognomen sibi uendicauit. conficitur autem in hunc modum. accipit gummi illud elemi ad uncias tres, resinam uero ad uncias quatuor. his adduntur ceræ uncię sex, olei rosacei unciæ tres & semis, ammoniaci unciæ duæ, terebinthinæ unciæ tres & semidragma, atque ita ex arte fit unguentum. Alii uero in hunc modum parant. Accipiunt gummi illius uncias itidem tres, opopanacis uncias duas, bdelii semunciam, resinę pini .... ceræ quantum sit satis, ac unguentum conficiunt. parũ admodum differunt inter se duæ hæ confectiones. nisi quòd prior ammoniacum accipit. altera eo relicto accipit opopanacem & bdelium. prior oleum rosaceum, altera uero minime. unde prior quidem aliquanto temperatior, & uim repellendi aliquanto maiorem habet. utraque tamen satis insigniter desiccat atque ex alto attrahit, quod ex examinatione eorum, ex quibus conficiuntur, percipi potest: de quibus prioribus libris egimus, unde & aliis ulceribus possunt esse commoda medicamenta; præsertim uero capitis, de quibus fuit hoc loco institutus sermo. nam gummi illud elemi, resina quædam esse uidetur alicuius peregrinæ & nobis ignotæ arboris, quæ præter id, quod ratione qua resinaceæ naturæ est, & proinde uim exiccandi calefaciendique, & præterea ex alto attrahendi habeat, obseruatum etiam est à iunioribus in capitis uulneribus in quibus caluaria scissa sit peculiari quadam & ei naturali ui quàm maxime esse medicamentum utile. Sed & tertia etiam istud medicamentum componendi ratio reperitur. quod in auctorem Bartolomeum referunt Montagnanã, quodque licet materia à superioribus uarium sit, facultatibus tamen ab illis non est admodum dissimile, nisi quod hæc istius medicamenti confectio illis uim maiorem concoquendi habet, tam ex thure, quàm etiam ex styrace: præsertim uero ea quæ uera est, quam calamitem appellant, quia etiam facultate & liquida fortasse prę- ditam esse credendum, est etiam non nihil astrictionis particeps ex ladano: myrrha uero præter id, quòd calefacit & desiccat or-

KK 2 dine

dine secundo & quòd detergit neque tamen perinde ut alia multa detergentia exasperat & capitis ulcera, ut tum sæpe præsertim uero in octauo de simplicium medicamentorum facultatibus Galenus. tum etiam libro primo Dioscorides referunt, glutinat, & fractis ossibus medetur, & hac fortasse ratione addidit auctor, quòd medicamentum adiecta myrrha erit fortius. Ladanum uero cum e profundo attrahat, scopo in his medicamentis proposito est accommodatum, & cum ut diximus prioribus capitibus, sit astrictionis alicuius particeps, iuuare poterit, tum repellendo fluxiones, tum etiam robur addendo subiectis particulis. quia uero & sandaracæ fit mentio: non illius quæ mineralis est, & arsenici species: sed illius, quæ ita ab Arabibus & seplasiariis appellatur, & est resina uel gummi iuniperi, quam etiam uernicem vulgo appellant, de ea etiam aliquid dicemus: quàmuis aut nullam, aut raram eius mentionem factam ab antiquis medicis inuenerimus. Arabes tamen, & iuniores Latini in usu satis frequenti habuere, neque in hoc Plinio subscripsere, quòd gummi iuniperi nulli sit usui. imo putarunt præter alios usus, quòd desiccet capitis superuacuam humiditatem, & proinde eius suffumigium naribus exceptum destillationes desiccans, illas sistit, commiscetur etiam pulueribus, quas capitales appellant, quasque capiti inspergunt ubi sutura est, quam coronalem dicunt, ad desiccandum nimium capitis humorem, & illud roborandum. nam si eius effectum, quem medici exponunt consideremus, non caret aliqua astrictione: præsertim cum hoc medicamentum esse uiribus similem electro, vel succino dicant, quod Arabes carabe dicunt, in quo antiquorum consensu insignis est astringendi uis. in hoc ergo medicamento accipitur tum ut humiditatem uel ichores confluentes ex sauciatis partibus ad internas particulas desiccet, & præterea etiam astringendo robur capiti addat. postremo uero & pini resina ad cerasi uel unguenti absolutionem accipitur, quæ & ipsa siccat, & ex alto attrahit: omnia uero pari pondere accipiuntur, & ad ignem excocta componuntur. Horum uero hæc est utendi ratio, quòd tum linamentis ex-

cepta

cepta ulceri eis repleto induntur, tum uero lintheo, qui aliis omnibus superapponitur. Sed iam huic tractationi finem imponamus. nam satis superque in ea sumus uagati, & ad ea medicamenta componenda accedamus, quæ aliis internarum partium affectibus curandis accommodari possunt.

De medicamentis componendis, quæ congruentia sunt alijs affectibus internarum partium capitis curandis. Cap. 5.

QVamuis cęteri affectus, quibus exerceri possunt internæ capitis partes. si eos particulatim per omnes eorum differentias ad ultimas vsq; persequi uellemus, quàmplures sint, & subinde lõgam admodum requirerent tractationem: si tamen illos in quædam summa capita colligere uoluerimus: sicut facile & non sine legentium utilitate contrahi possunt, seruata congruenti in illis exponendis methodo, clarior & facilior euadet hæc disquisitio. Cum enim uniuersa ferè ratio, qua morbi in uarias & multas differentias diducuntur, aut à propria affectus natura sit petenda, aut à natura loci uel particulæ affectæ. Vt differentiæ omnes particulatim, tum inueniantur, tum cognoscantur, necessaria est exquisitissima, ac exactissima, & naturæ morbi inquisitio, & particulatim exquisitissima locorum omnium affectorum cognitio. in curandi tamen ratione internos capitis affectus, non est necessaria tam diligens, & exquisita internarum partium, quæ male affectæ sunt, mentio. sed ea satis est, quæ communis, & generalis sit. sicut & sola satis est indicatio communis, & generalis, quæ à quadam communi ratione omnium earũm particularum quæ intra caluariam sitæ sunt, accipienda est. Sed vt res hæc quæ fortasse obscurior aliquibus uidebitur, clarior & apertior reddatur, magis particulatim illam tractemus, & primum diuisiua methodò inueniamus omnes differentias morborum quibus obnoxiæ sunt hæ capitis particulæ. Itaque cum partim simplices, & similares sint, partim uero compositæ, & instrumentales, uel, vt Græci appellant, organicæ, necesse est, ut & affectibus pateant, qui simplicibus proprii sunt;

& illis,qui organicis:item & illis qui utrisque cōmunes sunt proprie similaris sunt intemperaturæ, tum illæ quæ citra ullum materiæ affluxum consistunt, tum uero illæ, quæ semper ab affluxū materiæ fiunt,& fouentur.proprii autem affectus partium instrumētalium sunt,quicunque ad conformationem, uel ut iuniores loqui solent,ad compositionem istarum particularum pertinent, ut sunt morbi in uia in cauitate in figura,numero,magnitudine & id genus reliqui,communes autem sunt,qui soluta cōtinuitate constāt,de quibus nihil est cur amplius loquamur,cum satis superque sit de illis superiori capite sermo habitus.in intemperaturam autem,tum cum materia,tum citra ipsam referuntur dolores præsertim:præterea uero sopores,qui comata à græcis,subet autem ab Arabibus dicūtur. sed & deliria,& quæ calidam & siccam cerebri intemperiem sequūtur,ut in febribus,& phrenitide,& quæ frigidam & siccam,ut in insania,uel,ut Græci loquuntur melancholia,& congelatio quæ catochus græce dicitur.stoliditas quoque ex cerebri intemperie ortum habet.Porrò intemperatura,quæ sola,& citra materiam est, quatenus ad hoc pertinet unam duntaxat rationem, unicumque modum habet,quo consistere potest, ac subinde etiam particularum actiones lædere;At illā quæ cum affluxu materiæ, non unum & simplicē modum habet,sed potius duplicem,quia ut Ga.in 1.prorrheticorū commen.1.tradunt,materia aliquando quasi alluit ipsas particulas & per uasa,hoc est,per uenas,& arterias diffluit,nōdum in substantiam particularum,hoc est in inanes earum meatus à uasis quasi pro nimia eorum repletione expressa absorbetur & inculcatur adeo, ut particula in tumorem attollatur, quomodo fieri solent tumores omnes,qui in particulis præter earum naturam extuberare solēt ad quod genus pertinent,& phrenitides & lethargi, & quæ inflammationes inter has utras mediæ sunt ex utrisque mixtę,& quasi confusę,nam sicuti lethargus pituitosa inflammatio est, quæ calorem, ut 13.metho.ait Galen. contrahit ex putredine materiæ.unde ortū habet,phrenitis uero ex bile,uel bilioso sanguine, media uero est, quæ cataphora a græcis,subeth assari ab Arabibus dicitur,in qua sicut mixtus,& confusus est uterque humor, nempe pituita, & bilis: ita,& symptomata,somnus nimirū, & uigilia confunduntur ita, ut neque omnino dormiant,neque omnino uigilent, sed semper quasi dormitent,aut alternatim,modo in somnum,modo in uigiliam propensi sint,non modo autem ratione materiæ,aqua excitantur diferunt

runt hæ capitis inflammationes, uerum etiam loco, quia ut itidem expoſuit Galen. phrenitis proprie inflammatio eſt membranarum capitis, lethargus uero ſubſtãtiæ cerebri. in ſolidum enim corpus ut ſunt membranæ non facile admittitur craſſus, & lentus humor ut eſt pituita: facile autem tenuis, qui tamen in rara & laxa ſubſtantia, ut cerebri ſubſtantia eſt, non poteſt facile contineri ne diffluat. Sed neque de his alioquin in præſentia ſumus acturi, cum priori item capite diffuſe fuerit actum. Cęteri uero affectus, quorum eſſentia in intemperatura, tam cum materia, quàm ſine materia, conſiſtit, ad particulas in capite contentas quatenus ſimplices ſunt, præſert im attinent, non tamen indiſcriminatim ad earum quamlibet, affectus enim doloroſi, nō poſſunt attribui niſi particulis, quæ ſunt ſenſu preditæ, nam cum dolor ſit actio ſenſus tactus læſa, nulla pars ſenſus expers, ut ſæpe docuit Galen. doloris capax eſt, in capite uero membranæ, uenæ, arteriæque inſignem ſenſum habent, oſſa uero nullum, cerebrum & ipſum, aut nullum ut plerique ſentiunt, aut obſcurum admodum, ut inſinuaſſe uiſus eſt Galen. in libro de utilitate reſpirationis. affectus uero, à quibus internæ actiones læduntur pertinentes ad principes facultates, ut eſt imaginatio, cogitatio, & memoria, cum illę non in membranis: ſed in cerebro eiuſque ſubſtantia ſuam ſedem & organum habeant: ſunt affectus proprie attribuendi & primum ipſi cerebro, neque enim illæ lędi poſſunt, niſi cerebrum, aut per ſe, aut cum aliis conſentiens male habeat. Morbi uero his particulis proprii quatenus non ſimplices ſunt ſed inſtrumentariæ, præſertim duo ſunt, epilepſia nimirum & apoplexia, uel ut latini loqui ſolent, morbus comitialis & attonitus. plerumque enim, cum primarii affectus cerebri ſunt, non autem per conſenſum, fiunt à craſſa aliqua, & frigida materia, & ſæpius pituitoſa. epilepſia autem non nunquam, & à melancholico ſucco: unde ſæpe in melancholicum affectum tranſit, ſicuti melancholia, uel inſania quandoque in morbum comitialem deſinit. cum ergo hac materia uentres cerebri replentur, ſpiritibusque animalibus intercipitur tranſitus, concitantur, aut apoplexia, ſi omnino repleantur, aut epilepſia: ſi non ſit exquiſita repletio. vnde quantumlibet ſint morbi harum particularum quatenus inſtrumentariæ, cum tamen penitus à præſente materia concitẽtur & foueantur, & citra frigidam intemperiem eſſe nequeant, cadẽ eſt tandem hos curandi ratio, ſicut & alios affectus, qui in intemperie cum ſimili materia conſiſtunt. quando uero per conſenſum ali-

quo affectu tentatur cerebrum,id ad præsens institutum nō admodum pertinet,quia non ad caput dirigēda est princeps curatio: sed ad eā particulam,cū qua in affectu consentit. Quamuis autem ita multiplex ea ratio sit:unde indicationes sumendæ sunt,quæ à natura,& essentia morbi prodeunt:simplex tamen admodū est illa à qua petenda est indicatio,quæ à natura partis affectæ peti solet.quia licet internæ capitis partes plures sint,& natura temperaturaque diuersæ:quatenus tamen ad administrationem remediorū, perinde est,ac si una tantum,& simplex esset. nam & unus est tantum locus cui sunt exteriora,& localia remedia adhibenda: nēpe sinciput ubi sutura est,quæ coronalis dicta est ab anatomicis. quæcunque enim pars laboret interiori affectu,siue posterior,siue anterior,siue media sit,item siue superior,siue inferior, & quæcunque tandem illa sit,oportet,ut 2.de comp.med.secundum loc.docuit Gal.medicamenta & remedia sincipiti,si eorum uis sit facile peruentura ad loca affecta,administrare,tum propter suturā, tum etiam propter raritatem & tenuitatem ossis in ea parte.sed quantumlibet interdum una tantum pars primum morbosa esse uideatur,omnium tamē pari ferè in medendo rationem habere necesse est,partim ob maximā quam mutuam habent,connexionem, partim quia quęcunque administrentur medicamenta,fieri nequit, quin uis eorum tandē ad omnes non pertingat.vnde quatenus ad usum pertinet,omnium fere idem est. quare diuersitates curationis affectuum harum partiū uniuersæ ferè in naturam uel essentiam ipsorum affectuum, non autem in diuersam rationem affectarum particularum referūtur.quæ tandē ad duo prima capita uel summa genera pertinent,utpote quoniam omnes hi affectus aut in sola consistunt intemperie citra ullū ab aliqua materia fomentum,aut sunt cum alicuius materię affluxu. Simplex admodum est curādi ratio, quando illa à sola intemperiei indicatione sumenda est absque interuentu alicuius materiæ. cum per solam transmutationem,& correctionem illius intemperaturæ absoluenda sit,illis nempe medicamentis,& remediis,quæ qualitatibus illi intemperaturæ contraria sint. nā,ut sæpe testatus est Gal. præsertim uero in cōmentariis in librum Hippo.de his quæ in medica officina inscriptum,primus & communissimus scopus in parte medicinæ quæ circa curandos morbos uersatur,est, quòd cōtrariis contraria curāda sint.multiplicior uero ea est,quādo præter intemperiem adest etiam materia,quæ,& ipsa suam habet indicationem

Cap. 1.

nem

nem propriam.sed explicemus scopos & indicationes, & unde illi affectus ortũ habeant anteaquàm ulterius progrediatur nostra oratio,& rationẽ exponamus eorũ medicamentorum usumque, quibus uti oporteat in curandis his affectibus,qui ab aliqua intemperaturarũ proficiscuntur,siue illa cum materia sit,siue citra materiam. nam illæ eædem ferè noxæ inferũtur particulis quatenus simplices ab intemperatura citra materiam,quæ & ab illa cum materia. quia materia,& ipsa non lædit,nisi quia per suas qualitates uitiant naturale temperamentum particulæ.ꝙ si aliquando sua substantia quatenus corpulenta est lædat,læsio ad illam pertinet, quatenus composita,& instrumentaria est,uitiata nempe eius cõformatione, ut paulo ante exposuimus.Ex intemperie itaque humida imprimis,deinde & frigida somni fiunt longiores, ab utriusque autem complexu sopores & ueterni,qui à Græcis, κώματα καταφορα & κάρος dicuntur. ab Arabibus subeth iidẽ affectus ex pituitosa materia occupãte præsertim partẽ anteriorẽ, quo loco sedẽ eam facultatẽ habere credimus,quæ cõis sensus à peripatheticis imprimis dicitur.occupãte uero hac intemperatura mediam cerebri partem uersus posteriorem,imaginatricis & cogitaticis facultatũ actiones læduntur,& si quidem fiat magna offensa,destruuntur omnino actiones,ut in apoplexia sæpe uidemus:sin autem minor hebetes & imminutæ fiunt,sicut in stoliditate & amentia contingere solet.Sed si cerebri posteriorem occupet partẽ,sequitur obliuio,& hæc ab intemperie, tum frigida,tum humida, tum cum materia, quàm citra illam euenire possunt. A siccitate uero imprimis,deĩde & à calore sequitur nimia uigilia.siue cũ materia fuerint hę intẽperaturæ,siue citra illam:præsertim autẽ,ut diximus,à siccitate.nam frigida, & sicca intemperatura,ut melancholicis accidit,uigiliam affert. item & calida & sicca,sicut in biliosis affectibus.calida autem, & humida, ut ubi sanguis multus fuerit, reddit hominem pronum in longum somnum saltem;si nõ in profundum.calida autem intemperatura siue cũ siccitate, siue cũ humiditate fuerit,deliria cõmouet illis similia quæ in phreniticis solent contingere.frigida uero,& sicca melancholica deliria concitare solet.humiditas autem præcipue:sed & frigiditas memoriæ labem afferre solet,tam cum materia,quàm sine materia.His autẽ explanatis,methodũ constituamus qua cõponere apta possimus medicamẽta,& cõpositis prętereà opportune uti.cũ autẽ uniuersa horũ affectuũ ratio in duo præsertim capita fuerit tãdem

relata:

relata: nempe in solam intemperaturam, quæ fit citra ullius materiæ affluxum, & illam quæ ab affluxu materiæ, fouetur: ita duplex erit ratio medicamentorum & remediorum, quibus sint tollendi hi affectus. nam cum horum omnium ratio ab indicationibus sit sumenda: in illis quæ citra materiam sunt, unica est tantum indicatio, quæ ab illa intemperatura depromenda est, simplex quidem: si simplex sit intemperatura, quæ una tantum qualitate excedat. composita uero, si in complexu utriusque contrarietatis sit aliquis excessus. ubi uero adsit præterea & alicuius materiæ præsentia: prima quidem, & princeps indicatio non est ab ipsa temperatura petenda, quam uis intemperatura sit proxima ratio, qua actiones læduntur, quod est quasi forma, ut sæpe fuit expositum, ipsius morbi: sed prima princepsque indicatio est illa, quã nobis offert materia, quia ab ipsa materia omnino pendet intemperatura, ita ut remota materia, statim ferè desinit intemperatura: nisi interdum ex longa transmutatione in membris à materia facta, mutata sit naturalis illius partis temperies, ut iam duæ ibi sint intemperaturæ, altera, quæ omnino adhuc pendet ab illa materia, altera quæ iam independens facta sit. Nos autem primum agamus de intẽperaturis uel de medicamentis aptis ad tollenda intemperamenta morbosa internarum partium capitis: sumpto nimirum exordio a calida intemperie, in qua nulli obscurũ esse potest, primum scopum nobis oblatum insinuare refrigerandũ esse, & id medicamentis huic rei aptis. uerum hoc etiam considerãdum, quod tamen summatim percurremus, cum parũ ad præsens institutũ uideatur pertinere, nempe quòd caput si calidius redditum est, quomodocunque id factum fuerit: uel ab aere calidiori, uel ob solares radios, uel propter ignem, uel ex nimiis tegumẽtis, uel aliis id genus occasionibus, licet inter initia contraxerit calidam intemperiem citra materiam. nam externæ hæ & procatarcticæ causæ ex propria sua natura, non eam uim habent, ut aliquam intemperaturã cum materia imprimant, possunt tamen id agere ratione apparatus corporis. nam caput calefactum facile, tum uapores, tum etiã humores à subiectis partibus solet atterahere. Galen. 2. de compos. medic. secundum locos, ex Apollonii sententia, cibi subtractionem laudauit per uentrem etiam inferiorem uacuationem saltem glandibus & clysteribus, lenientibus etiam interdum medicamentis, & summatim ut aluus lenis & fluida sit: præterea uerò ab illis omnibus abstinendum esse præcipit, quę illam intemperiem fouere & augere possunt,

Cap. 1. ubi agit de doloribus capitis citra manifestas causas obortis.

sunt,

ſunt,ut potus uini:præſertim potẽtioris,cũ & calefaciat,& caput re pleat.Sol etiã ignis quæ loca calidiora,& balnea quoque calida, excãdeſcentia,clamores uehemẽtes. ſed & animi perturbationes,& cõcitationes mentis, motiones,uigiliæ.ſicuti contra quies,tam animi quàm corporis plurimum prodeſſe poterit: ita etiam conuerſatio in loco qui probe perſpiretur.& hæc quatenus ad rationem uictus pertinent ſatis ſuperque,ſi præſens inſtitutum ſpectemus ſatis ſunt. cum circa rationem medicamentorum uerſemur: de quibus etiam ſolum particulatim loquemur:quando de illis erit ſermo,quæ erũt exterius adhibenda.nam de aliis quæ interius ſumi ſolent, ſatis erit tantum ſumma capita proſequi.nam & de decoctis, & ſyrupis qui refrigerant,& de cæteris tandem id genus medicamentis, in 2.libro fuit ſermo habitus. Ad externa itaque medicamenta tranſeamus.Hæc ſolent habere formam uel modum fomentorum,aut perfuſionum,quas Græci embrochas appellant,aut illitionum,aut emplaſtrorum,aut ceratorum,aut id genus aliorum. ſed in his exponẽdis eandem methodum,& ordinem ſequemur,quam in aliis ſumus ſequuti.primum enim referemus ſcopus,qui à nobis ſpectãdi ſunt in exigendis & componendis,ſubindeque in utendis his medicamentis.ſcopos uero nobis indicationes oſtendunt,quę à natura rei indicantis depromendæ ſunt. vt tamen neque alia quædam negligantur,quæ interdum, & ipſa multa uim habent. nam quandoque aliqua illum affectum ſequi ſolent, aut cauſam illam quæ affectum attulit,à quibus,niſi occurramus,aut deterior reddet affectus, aut curatio difficilior.Hæc ergo,& ipſa in conſiderationem deducenda ſunt.Cum ergo calidam intemperaturam, cuius curationẽ tractamus,ſtatuerimus eſſe ſine ullo alicuius materiæ fomento, habeat illa tamen ex ſua natura hoc,quod ab ipſa tolli nequit, nempe quòd attrahit,quantumlibet corpus mundum ſit excrementis,à ſubiectis partibus ſaltem uapores:ſi non etiam aliquos tenues humores:præterea uero & humiditates quibus nunquam caput omnino uacat, fundit & in vapores diſſoluit,quibus particulæ illæ repletæ & diſtẽtæ magis dolent.poſtremo autem à calore laxiores redduntur affectæ partes & quaſi eneruãtur imbecillioresque euadũt. cum his itaque omnibus ſit proſpiciendum in hac curatione, ſtatim hi omnes ſcopi ſe medico offerunt.primum quidem refrigerandum,ut tollatur morboſa intemperatura,ſed & repellendum propter attractos, & genitos uapores,& digerẽdum uero eſſe,ut qui repelli nequeũt,

per

per digestionem dissoluantur, præterea & cõcoquendum aliquanto.nam hac præsertim ratione lænitur dolor.repellunt autem tum refrigerantia,tum astringentia.digerunt & concoquunt ea,quæ calore moderato prædita sint,ita ut non exacerbent primarium affectũ. Quamuis autem ita se habeat res hæc,sitque necesse omnium istorum rationem habere,non est tamẽ eadem & æqualis eorum uis in indicando.nam in initio quidem semper repellendi scopus uim maiorem habet,qui cum refrigerantia spectet & astringentia : simul,& primario morbo cõsulent & repellent, & laxitati imbecillitatique particulæ consulẽt.sed ad exquisitiorem istius rei disquisitionem, & id non esse prætermittendum existimo,quàmuis alibi etiam fuerit à nobis expositum: nempeque,ut diximus, in his maxime uiget refrigerationis indicatio. refrigerantia uero medicamenta duplicia sunt.alia enim sunt actu frigida,ut aqua quatenus ad suam naturam pertinet,nix,glacies & alia quæ ex his solent refrigerari.alia uero:præsertim suapte natura frigida sunt potestate.nam in primis refrigerant:si à natiuo corporis calore ad actum deducantur, qualia sunt quæ soporifera sũt,ut opiũ,mãdragoræ radix,semẽ alterci,& reliqua istius generis,quæ insignẽ habẽt in refrigerãdo facultatẽ.non est autem harũ duarũ differentiarũ refrigerãtium par, aut eadem ratio.nam sæpe auctores antiqui audaces sunt in usu eorum refrigerãtium,quæ actu insigniter frigida sunt.nam sæpe oleo rosaceo ex niue etiam,uel glacie refrigerato utuntur.in usu autem eorũ quæ potestate frigida sunt,quãdo summopere frigida sunt,qualia illa,quæ à Græcis narcotica dicuntur,prisci medici parum audaces fuere.nã
Cap.1. 3.de comp.med.secundũ loc.Gal.monuit,nos ut quãtũ fieri potest hæc declinemus,neque illis utamur:nisi cũ aut sæuitia doloris, aut inmodica nos cogit uigilia:quoniam hæc internis facultatibus cerebroque & initio neruorũ maximã labẽ solent afferre. quæ aũt rei istius rõ reddi possit,alias exposuimus,non.n.omnia ubiq; dici possunt.lõgiores.n.alioque essemus.quatenus aũt ad astringẽtia ptinet, hoc etiã est aduertendũ.ꝙ ea sunt huic scopo imprimis utilia, quæ modeste astringũt,quia quæ immodice uel insigniter id agũt,lædere bifariã possunt. primum.n.constipatis & conclusis meatibus,per quos corpus perspirabile est,uapores detinentur,ac deinde repleto capite,morbum augent. deinde uero reddunt difficiliorem transitum facultatibus applicitorum medicamentorum ad interiores & male affectas particulas. vnde in his non probatur Galeno succus

solani uel uuæ acerbæ, si solis his utamur: permittit autem: si illis di latis aliquo alio medicamento quod refrigeret utamur. quod sit tamen adstrictionis expers, ut sunt succus tum cucurbitæ, tum portulacæ. & hæc quidem quantum ad methodum compositionis, & usus medicamentorum constituendam pertinet satis esse possunt. in præsentia autem de medicamentis particulatim agamus. Primum medicamentum cuius omnes medici, cum prisci tum iuniores meminere tanquam præcipui, & optimi ad corrigendam calidam capitis intemperiem est oleum rosaceum, quod est expers mixturæ alterius rei. nam refrigerat, & moderate astringit, & cum, ut priori capite fuit expositum, duplex sit ratio id conficiendi, nempe aut ex maturo oleo fit, sicut commune rosaceum fieri solet, aut cum oleo immaturo, quod Græce omphacinum appellant. hoc quidem & magis refrigerat, & magis astringit: illud uero aliquanto plus digerit & concoquit & lenit. vnde si magna sit intemperatura contracta, ut maioris refrigerationis sit indicatio, omphacium utilius erit: præsertim in initio. nam tunc maxime urget refrigerationis, & repulsionis indicatio. postea uero, ubi & aliqua digestione sit opus, lenitateque ob dolorem sedandum, commodus erit usus olei rosacei communis uel completi, ut nunc appellari solet, atque hoc præstantius erit cum fiat ex multiplici rosarum maceratione, ut Mesue docuit. præterea uero, & id erit aduertendum, ne oleum id, tum primum, tum alterum excedat primum annum, quod in omnibus oleis refrigerantibus seruandum est, quia oleum quodcunque, cum inueterascit, fit calidius. solet præterea, & huic oleo addi aliquid aceti ad faciliorem transitum, & penetrationem, quod nos indicatio à natura & conformatione particulæ deprompta docuit. quæ aceti additio magis omphacino oleo necessaria est propter maiorem astrictionem. in contemperanda autem calida hac intẽperatura aptius est acetũ, quod nõ admodũ acre sit. nã acrimonia nequit esse sine aliquo calore, de modo aũt & copia ĩ miscendi aceti satis superius fuit actũ. modus uero, quo medicamento uti expedit est, quis perfudatur frigidũ actu ita, ut ex altiori loco cadat. nã ita maior fit impressio, & facilior penetratio: ꝓcuretq;, ne statĩ difluat, nã si aliquãto tpe morã ĩ capite traxerit, maior fiet refrigeratio. docuit aũt Ga. qua rõne hoc fieri possit. ait. n. ꝙ si ex lineo paniculo, aut ex ĩtortis lanis caput, quasi corona circũdet, q̃ ex anteriori pte, & sincipite locũ occupet, ubi capilli desinũt ad frõtẽ ĩ tẽporibus,

ribus,supra aures:in occipite uero,parum infra uerticem qua par te locus incipit esse decliuior. nam hac ratione oleum intra illos terminos continebitur,& ibi moratus,magis eam partem afficiet, neque poterit diffluens,aut ad oculos, aut ad neruorum initium, aut frigore,aut alia ratione noxam subiectis particulis afferre. Hoc

Cap.1. medicamentum,ait Gal.in d.2.de compo.medica.secundum lo.ad id genus morbos curandos adeo mihi satisfacit, ut nunquam alia sim expertus:quàmuis multa ab aliis referantur. Verum quædam sunt hic aduertenda.primum quatenus ad id, quod dictum est de actuali medicamenti frigore, quod hoc seruandum est in capitis af fectibus,ubi integra sit cutis,& subiectæ partes,quia si vulnus, uel fractura ibi esset accepta,nequaquã tutũ esset perfundere oleo frigi do.posset enim eximie lædere internas partes. sed quando integræ sunt externæ partes,anteaquam ad interna posit penetrare,longũ est iter,in quo adeo remittitur id medicamenti frigus, ut non pos sit partes in alto sitas immodice afficere.Deinde uero in eiusdẽ usu multa rõ habenda est corporũ quæ hoc oleo,uel oxirodino profun duntur.nam aliqua corpora sunt,quæ sine eximia labe nequeũt fer re ea,quæ insignem habẽt uim refrigerandi,ut sunt mulieres: præsertim illæ, quæ in otio, & delitiis uiuunt,suntque albæ,& molles habent carnes.hæ enim calorem natiuum paucum, & debilem habẽt.præterea & eunuchi,dum enim castrãtur animalia,degenerãt in muliebrem temperaturam:itidem & pueri: sed hi propter mollitiẽ omnium partium,ita ut & ossium,non propter defectum natiui ca loris,læduntur a frigore.in his ergo pro rosaceo præstat uti chame melino,addito aceto itidem refrigerato.ratio autem cur huius ma gis quàm illius,quàmuis ambo actu pariter frigida sint,tutior censeatur usus,est quia chamemelinum,potestate modice calidum est: ideo licet inter initia suo illo actuali frigore frigus imprimat, dum tamen modicus ille calor â natura particularum deducitur, & ipse ad actum,potest moderari frigus impressum,& natiuum particularum calorem fouere & defendere ne extinguatur, ab externo frigo re.quod rosaceum,utpote quod utroque modo frigidum est, face re minime poterit.cum tamen chamemelinum oleum, si actu frigidũ profundatur aliquanto aceto immixto,refrigeret & sit astrictio nis aliquanto particeps,potest & ipsum repellere, quantum in his corporibus sit satis,atque ita propositis scopis satisfacere. Quam uis autem eiusmodi medicamenta,quantum ad eorum naturã pertinet,

tinet, adeo apta, & efficacia sint, ut aliis non sit opus in hac affectio-
ne tollenda. sintque plerunque, & in plerisque locis omnibus ferè
in promptu. interdum tamē, & id euenire potest, ut illis careamus,
ut in nauigationibus & locis remotioribus à ciuitatibus: ideo medi
ci & aliorum medicamentorum meminere, quæ præsenti instituto
possunt accommodari. facile enim prudens medicus, modo medici
nalis materiæ sit peritus, simpliciumque medicamentorum particu
latim uires memoriter teneat, potest sibi medicamenta apta parare,
illorum uires cum propositis scopis conferendo. nam si alia desint,
poterit satis esse perfusio aquæ frigidæ simplicis, ut Galen. docuit,
modico illi instillato aceto, additoque alio quopiam medicamen-
to, à quo aliquid astrictionis possit consequi: sicut esset succus uuæ
acerbæ, aut mali punici, aut mali cotonei, aut alterius, quod non sit
expers astrictionis, aut mororum non planè maturorū, aut summi-
tatum rubi, uel alterius id genus. poterit etiam uti succis uel deco-
ctis rerum refrigerantium, quæ satis erunt si habuerint modicam
astrictionem, ut eam habent endiuia & herbę cicoraceæ. sin autem
illam nullam habuerint, sicut ea carēt lactuca, portulaca, lenticula,
quæ in stagnis & paludibus nascitur. item & fructus multi, sicuti cu
curbita, cucumeres, melon indus, qui à nostris anguria dicitur, qui
bus commisceri potest aliquid succi solani, poligoni, mespili, sorba
rum, & aliorum multorum id genus. Erasistratus autem, ut 2. de cō-
po. med. secundum loc. recitat Gal. docuit quo pacto illi qui æstate d. Cap. 1.
in locis apricis, & sub sole uersantur, aut iter faciunt, possint obsi-
stere quo minus nimis excalfiat caput à radiis solaribus. nempe si
spongia lata cauaq; & densa, demergatur & madefiat aqua frigida:
quam mox diligenter exprimamus ac capiti impositam deferamus
donec exsiccetur, quo deinde tempore iterum madefiat ac ita sub-
inde. aliqui simili fere utuntur remedio, sudarium enim madidum
aqua sub pileo gestant, ita tamen summo pileo assutum sit, ut capi
ti minime incumbat. Sed iam ad alteram intemperiem huic contra-
riam accedamus. Quam uis hæc intemperatura sit priori omnino
contraria secundum primas qualitates, & à contrariis etiam causis
suboriatur: nam sicut illa à sole calidiori, & cæteris exterius, & pere
grinis causis calefacientibus ortum habet. ita & hæc à frigiori aere,
à uentis, niue, glacie & reliquis frigidis & externis concitatur. ple-
runque. n. ab externis causis fiunt intēperaturæ citra materiā, ab in-
ternis autem illæ quę ab affluxu materiæ pendent. & si, ut superius
LS dictum

dictum est, aliquādo ab externis & procatarcticis causis aliqua fiat intēperatura cū materia, id accidit potius rōne corporis quod plenū & excrementū est. nā ut in prouerbio est, procatarcticæ, & externæ causæ mouēt internas, & antecedētes, si eorū copiā in corpore inuenerit. Habēt tamē aliqua, quæ in utrisque cōmunia & ferè eadem sunt: primūque, ꝙ utraque: dū recens est, non multo negotio tollitur, & quo diuturnior fit, & magis inueterascit, eo ægrius curationē admittit. Sed & quæcunque ab ea indicatione pendent, quæ à natura affectæ particulę petēda ē eadē omnino in utrisque sunt. unde in utrisque idē est modus remedia adhibendi, & idē est locus, cui sunt adhibenda, & sicut in intēperie calida à natura & situ particulæ affectæ deprompta erat ratio immiscendi acetū aliis medicamentis: nēpe ut facilior fieret transitus: ita quàmuis calida medicamenta quæ in hac intēperie necessaria sunt, facilius frigidis permeare possint, attamen hac de causa inter calida ea rursus utiliora cēsentur, quæ tenuioribus partibus constant. natura ergo ipsius affectus indicat calefaciendum esse. ratio uero partis affectæ, illorū usum esse accōmodatum indicat quæ partibus tenuibus, & tenui constant substantia. & proinde sicuti oleum rosaceū cū modico aceto habitum, & tanquam pręcipuū medicamentū, frigidum actu perfusum, ita in dolore ex frigida intemperatura, uel quicūque sit affectus ex frigida intemperie, oleū rutaceū actu calidum uidem perfusum in præcipuis remediis positū est. Quod si interdū uideretur hoc non esse satis: sed esse opus insigniori calfactione: multorū præterea meminit, tū simpliciū tū cōpositorū medicamentorū, quę hoc, uel alio calido oleo mixta, possunt nobis esse usui: simplicia uero sūt castoreū, euphorbiū, piretrū, possemus in his ponere anisum, semē nasturcii & id genus alia multa; ex compositis præsertim quæ antiquis erant in usu: præcipuum est id emplastrum cuius meminit Gal. 1. de cōpo. med. secundum locos, quod diapiperecon dicebatur. nostris aūt tēporibus possemus medicamenta conficere ex pulueribus illius medicamenti quod deuorari solet, & itidē diatriōpipereō dicitur, uel illis oleo addito, uel addita & cera cōfecto cerato, uel pulueribus ētaliarū, quas iuniores cōfectiones uocāt, ut diacosti, diagalāgæ. aromatici gariophilati. Nec modò hæc calefacientia capiti affusa, uel illita, uel apposita possunt esse utilia. uerū Galeno plurimum probatur, ut internæ nares eiusmodi rebus calefacientibus illinētur. nā tū per attractos uapores potest cerebrum affici, tum etiam per neruū

ad

ad nares delatum ob odoratus sensum. meminit autem ibidem Galenus. vnguentorum illorum quę preciosa antiquitus erant & in multo vsu mulieribus, qualia erant quæ spicata vel foliata dicebantur, vel id genus alia. idem officium nobis præstare possent ea quæ in præsentia ab istis vnguentariis venduntur, tnm vnguenta tum olea odorata. sicut oleum quod ex iesamino flore conficitur, sambacinum autem ab Arabibus dicitur, itemque id quod ex cinamomo, vel ex reliquis aromatibus parant. pauperibus autem posset esse vtile oleum laurinum. item si ex sansuco vel maiorana, item ex pulegio, calamento, vel origano, aut sisimbrio conficeretur. Sed idem etiam consuluit, vt in aures instillentur calefacientia olea. Præterea vero, sicuti in calida temperatura præcepit thermas esse omnino deuitandas, ita in hac dixit eas posse esse admodum vtiles. Motus præterea, exercitatio, vtpote quæ calefaciant conferūt, & potus aliquantuli vini, quod calidum sit, & tenuium partium. quamuis Apollonius id interdixerit, qui perinde in hac sicut in priori censuit cibum subtrahendum, & corpus esse inaniendum. Galenus. tamen in hac frigidiori vacuandi corporis expressam mentionem facit: præsertim vero per vomitum. & id, mea quidem sententia, quia refrigerato capite, consensu cum cerebro plurimum læditur ventriculus, qui genitis subinde multis cruditatibus, potest fouere capitis affectum. Sed hæc ferē præter institutum nostrum: unde hic finem faciemus, his tamen additis, quòd medicamenta sunt ipsis affectibus aptanda, vt & maioribus & vetustioribus ea adhibeantur quæ fortiora sunt & calidiora. in recentioribus autem & minoribus, minoribus quatenus ad eorum vim pertinet, utamur deinde quod compositionem spectat, sicuti frigidiori temperaturæ oleum accommodatum est quod recens sit, & non omnino maturum, ita in hac, quo maturius est, aptius etiam est. immo si aliquam contraxisset vetustatem non esset inutile. nec de hac intemperatura in longius sermonem protrahemus, sed ad earum accedemus, quæ cum materia sunt.

De affectibus capitis qui a præsente materia fouentur per topica medicamenta curandis. *Cap. 6.*

NOn est, vt diximus, ita simplex ratio vel methodus curandi capitis affectus, qui a præsente materia pēdent, sicut illorum qui sola constant intemperatura, cum ad illas priores indicationes quibus attendere oportebat in solis intemperaturis, & aliæ quædam ratione præsentis & affluentis materię, accedant, quę locum etiam prioribus illis præcipiunt. cum enim intemperies quam fouet materia nequeat tolli donec præsens illa est, prius omnino danda erit opera, ut materia auferatur. imo sæpius non modo præsentis materiæ rationem habere necesse est, verum & illius quę continenter affluit ad locum affectum, nec etiam solum istius: sed pręterea, & loci vel particulæ, quæ istius influxus causa est, vtpote quia illam copiosam ex aliquo eius vitio generat. & hæc omnia suam particulatim habent indicationem a medico spectandam, quę tamen particulatim examinare non pertinet ad pręsentem tractationem. in uniuersum tamen de illis nonnulla verba faciemus, cum hæc sint veluti prima fundamenta eorum, quæ à nobis postea particulatim sunt diffinienda. Materiæ itaque a quibus morbi hi imprimis pendent, duplices sunt. alię. n. solidiori cōsistentia crassiorique constant substantia: hæ vero sunt quatuor humores, qui sunt quasi proxima humani corporis elementa, & præterea serosus humor. Aliæ vero tenuem & vaporosam habent consistentiam, ut sunt halitus qui in corpore vi caloris excitantur, & flatuosus spiritus. præterea vero & materiæ hę duplicē possunt in morbis rationem habere. nam aut in loco affecto receptæ proxime ad essentiam morbi pertinent, a quibus etiam proxime curationis indicatio accipitur: nempe per eius vacuationem. aut digestæ sunt in habitu vniuersi corporis, in venisque contentæ. vel si non in vniuerso corpore: saltem in aliqua vel aliquibus particulis, a quibus amandatæ fluunt postea ad locum affectum, & habent rationem causæ antecedentis. & credo nulli esse dubium, indicationem quę ab hac materia petenda est, cæteris prædictis priorem suapte natura esse censendam. nam dixit Galenus, quod si quis male affecti oculi curationem assumere voluerit, illi prius erit considerandum, quo nam pacto se habeat caput, & si illud sit excrementis scatens, prius illius cura habenda est, nisi pariter & corpus ipsum sit excrementosum, quia in his curationis

 initium

initium erit ſumendum ab uniuerſo corpore:ſi tamen prius remo ta ſit cauſa cur tot in uniuerſo corpore,vel in particulis gignuntur excrementa. Sed hoc ad præſens inſtitutum non pertinet. de ratione uero corpus vniuerſum inaniendi,ac de inſtrumentis, quibus inaniri à medicis ſolet,aliqua quidem dicemus:pauca tamen, & ea in vniuerſum,quia particulatim ea medicamēta, quæ apta ſunt huic indicationi & ſcopo,a primo libro petenda ſunt,ſicut a ſecundo illa,quæ humores crudos & ad vacuationem ineptos parant,& concoquunt,atque illa etiam quę poſſunt viſceribus,& capiti robur addere.& quia cuiuſcunque methodi fundamentum indicationibus innititur,indicatio vero a natura rei ſumenda ſemper eſt,vnde pro natura,& ratione humoris vel materiæ detrahenda (detrahenda vero ea eſt,quæ aut facit,aut fouet morbum) ineunda eſt inaniendi ratio.quod apertisſime nos docuere Hippo. 1 .aph.& Gale.cōmentario 2. nam ſi materia ſuperuacua & excrementoſa ſit bilis, bilis quidem detrahenda nō pituita,neque ſanguis. ita etiam ſi illa ſit pituitoſa, pituita non alius humor,niſi cum pituita ſit alius humor mixtus,atque ita etiam ſubinde de aliis dicendum,& qui innixi ſententiæ Hipp.4.de rat.vict.in acu.mor.& Gal.in libello de ratione curan.per venam ſectam, vbi aiunt in magnis morbis ſi vires, & ętas hæc patiantur,mittendum eſſe ſanguinem,credunt magnitudinem morbi eam eſſe quę primum,& per ſe indicet mittendum eſſe ſanguinem,decipiuntur,neque Hipp.Galenique decreta recte accipiunt. neque enim magnus morbus indicat mittendum eſſe ſanguinem,niſi ea ratione qua ſangnis miſſus per uenam ſectam inter magna remedia numeratur.morbus vero magnus,ut iidem expoſuere eodem libro primo,indicat magnis eſſe opus remediis,vnde & victus exquiſite tenuis,vt eodem 1.lib.illi iidem inſinuarunt,cōtinetur ſub indicatione a magno morbo,& purgatio per medicamenta,vt Gal.ait 4.metho.reſpicit indicationē a magno morbo.humor itaq; qui fouet aut fouere poteſt morbū, aut quo corpus refertū eſt,oſtēdit quid nā purgādū, aut vacuandū, & qua ratione vacuandum,aut purgandum ſit:Sed de his alibi latius diſputauimus.hoc autem loco hæc ſatis ſint. nam quibus medicamentis: ſiue ſimplicia illa ſint,ſiue cōpoſita,hoc tēpore medici corpus vniuerſum purgare ſoleant,vt nuper diximus,in primo noſtro cōmentariolo de vſu & compoſ.medic.purgantium, ſatis lucide a nobis actum fuit.longe etiam minus pertinet ad pręſens negotium agere

aph.1.

Com.

aph.6.

de sanguine mittendo. Exinanito autem vniuerso: si caput adhuc particulatim habeat congestam supernacuam materiam, quæ & ipsa adhuc ferat rationem antecedentis causę, quæ morbum foueat, & ipsa statim suam proferet indicationem; nempe caput quoque particulatim esse inaniendum. & quamuis multi credant per deuorata catapotia, vel vt aiunt, pilulas caput particulatim inaniri, hi tamen non recte sentiunt. catapotia enim primum, & magis vniuersum corpus inaniunt. quòd si etiam videantur caput subinde vacuare: id est, quia cum solidiore & duriori constent substantia, diutius anteaquam a calore ventriculi uincantur & dissoluantur, ibi manent. atque ita magis attrahere videntur a superposito capite & a longinquioribus partibus. proprie autem illa a capite particulatim comprehensam in eo materiam detrahunt, quæ per loca attrahunt, per quæ caput solet, sponte sua, excrementa & super vacuas materias excernere: solet autem, per nares, atque per palatum & os. quare per illa medicamenta solet fieri expurgatio priuatim ipsius capitis, quæ vel attracta per nares, vel mansa vel exagitata in ore & faucibus, humores per has partes attrahūt. hæc autem a Græcis apophlegmatismi dicuntur. nam præsertim pituitam detrahunt. raro enim vel fortasse nunquam bilis per eiusmodi medicamenta detrahitur. Quę vero per nares attrahuntur, ea a Græcis enrina, quia in nares induntur, a iunioribus autem nostris caput purgia nuncupantur. alia vero quæ concitata sternutatione purgant, ab effectu sternutatoria. At quæ in ora assumpta purgant, illa aut diu dentibus mansa attractam pituitam expuendam ad os ducunt, quę a iunioribus, masticatoria dicuntur, aut vi spiritus in interiori oris parte ad palatum allisa agitantur, & hæc gargarismata a Græcis vocantur. & quia possunt isthæc omnia inter propria & huic loco accommodata medicamenta recenseri, & in topicis poni: ideo de illis paucula quædam verba faciemus, antea quam sermo instituatur, de illis medicamentis, quæ omnino externa sunt, & vere localia possunt nuncupari. incipiemus autem ab his, quæ enrina Græce, a iunioribus caput purgia dicuntur. Medicamenta ergo quæ naribus induntur, triplicem habere modum vel formam solent. alia enim sunt omnino humida & fluida, vt sunt succi vel decocta, alia sunt arida, & in tenuem puluerem redacta, alia vero mediam quandam habent consistentiam: quia neque arida,

neque

neque fluida sunt:sed quandam vnguenti compagem habent. prima quidem, quæ fluida omnino sunt, per nares vna cum attracto spiritu ad superiores vsque capitis partes attrahuntur, quæ cum vim attenuantem,& detergentem habeant, dum postea redeunt & excernuntur, secũ pituitã ducunt quæ locis illis hærens & infarcta erat. Quæ vero modũ hẽnt vnguenti, intra nares illinuntur. vbi à calore loci in uapores digesta, vna cũ spiritu ad cerebrũ attrahuntur, atq; ibi inuentã pituitã attenuãt & quasi dissoluunt, vt illa deinde facilius defluat. arida vero fistula aliqua vel pena excepta. in nares vsq; ad supremas partes insufflantur, aut in aliquo vase egitata naribus odoranda offeruntur vt simul cũ acre agitatus puluisculus per nares attrahatur, ibiq; facultatẽ expultriẽ, ea molestia q̃ afferũt, vellicãdo irritant. vnde concitata sternutatione, fit expulsio non sine insigni vi materiæ contentæ in cerebro. nam sternutatio violentior est motus cerebri expellentis noxia excrementa, quam sit tussis vel vomitus. vnde à Græcis medicamenta hæc πταρμικὰ dicta sunt, sternutatoria à Latinis. differunt autem medicamenta hæc, quod plerunque vim maiorem habent sternutatoria. quæ vero caput purgia fluida, & humida sunt, mitiora, & faciliora sunt: viribus medium locum sustinent quæ illinuntur. & quamuis medicamenta omnia, quæ ad hoc genus pertinent, eas vires habeant, vt præsertim pituitam detrahãt, quæ suapte natura frigidus, & humidus humor est, qui videtur indicare calidioribus eiusmodi medicamentis esse opus: aliquando tamen, vel propter febrẽ præsentẽ, uel caput suapte natura calidũ, & quod facile inflãmatur, vel propterea quia humor extraneum aliquẽ uel ex putredine, vel ex mixtura alterius calidioris humoris aliquem insignẽ calorẽ contraxerit, vtimur ẽt vel frigidis, vel non admodum calidis his, quæ per nares attrahuntur: sicut aqua hordacea, in qua parum Zacchari, vel mellis rosacei dissolutum sit. Sed, & succus betæ in frequenti vsu medicis esse solet, qui ex vitiosis partibus, quibus ex natura præditus est, attenuare, & digerere potest. neque tamen calefacit. laudant præterea & anagalidis purpureos flores ferentis succum antiqui ferè omnes. solemus autem, & iam suco, quam maioranam appellamus, vti. Sed iam calidius est medicamentum, & valentius, cuius varia est utendi ratio. nam alii aqua utuntur quæ per destillationem sit extracta: alii vero, succo ex ea expresso, & quia non potest multus ex ea succus exprimi: si cum alio conteratur, ut cum

beta, vel anagalide, facilius poterit eius haberi succus. Galeno autem probatur 5. de facultatib. simp. medi. succus hederę. his autem fortiores sunt succus iridis & succus ciclamini. Sed & decocta non pauca possunt in hunc vsum deduci, vt sansuci, hysopi, pulegii, calaminthæ sisimbrij & multorum aliorum id genus simplicium, quæ sunt satis modesta medicamenta, efficacia tamen. Est & alterũ istorum medicamentorum genus: Sed longe valentius, & acrius, ex quo potest accipi materia non modo ad hæc conficienda medicamenta, quæ per nares sunt attrahenda: sed ea etiam quæ vel illinenda, vel arida insufflanda, vt sternutamenta citentur. imo & ex eisdem confici possunt ea quæ masticata pituitam euocant. ea vero sunt piper, zingiber, piretrum, sinapi, veratrum, staphis agria, quã Latini pedicularem herbam appellant, & istius generis multa, nobis enim satis est ea recensuisse, quæ magis in promptu esse solent. Ratio vero compositionis horum ea est, quod si ex eis & aqua aliqua vel succo fiat decoctum fluidum attrahi per nares poterit. sin autem ea trita in puluerem redigantur, insufflata in his medicamẽmentis erunt, quæ sternutatoria appellãtur. Sed si melle, aut oleo aliquo assumpta in modum unguenti componantur, intra nares poterunt illiniri, & quantum ad horum medicamentorum rationem spectat, hæc in præsentia possunt esse satis. verum postea quàm huc peruenimus, prædictis & hoc addendum, quòd aliquando vtimur aliquibus suffumigiis quæ naribus ita calida odoranda offeruntur, ex illis quæ attenuant & dissecant crassitiem humorum occupantium caput. præsertim vbi grauis sopor molestus est. nam possunt strenue excitare & euigilare sicuti in comate accidit, & in lethargo. neq; in apoplexia, & grauiori epilepsia inutile est remedium. fit autem hoc medicamentum, decoctis herbis illis quarum nuper facta est mentio vt ruta serpillum, hysopus, calamentum, & id genus cætera. coquuntur uero ex aceto & illo quidem acri. Quatenus vero ad vsum pertinet quædam sunt aduertenda: primumque quòd quæ caput purgia a iunioribus dicuntur fluida quæ sunt, cum attrahuntur, solent frequenter: si in attrahendo uis aliqua adhibeatur, per interiorem viam ad palatum, & fauces ferri, vbi nõ parum negotii partibus illis exasperatis, & irritatis facescunt. cui tamen incommodo facile occurri potest. si antea quam attrahatur medicamentum a naribus, absorbeamus, in oreque detinemus, aut aquam, aut alium quempiam liquorem donec medicamentum per nares fuerit excre-

tum.

tum. Alterum, quod eſt aduertendum, eſt cum multi ſint ordines horum omnium medicamentorum, de quibus in præſentia ſermonem habemus. quod ſi in illis a ſcopo propoſito aberremus: ſi is error ſit commiſſus in acrioribus, & fortioribus medicamentis: poterit interdum ſequi magna noxa, quę nequit deinde facile corrigi: ſin autem in minoribus, & remisſioribus imbecillioribusque, non ſequitur inde magnum aliquod damnum, pręter quàm quod non tantum ſicut opus eſſet, conferunt: quod poſtea additis viribus medicamento, emendari facile poteſt. vnde ſemper ferè & in his, & aliis affectibus, niſi ualde præceps ſit periculum, longe magis præſtat, & tutius eſt, a leuioribus incipere, & paulatim vires augendo aſcendere, donec ſcopus attingatur. Sed de illis præterea, quæ mandi, aut gargarizari ſolent, pauca quędam dicamus: hæc itaque manſa ac remãſ ą pituitã detrahũt. vñ, & apophlgmatiſmi dicũtur. & proinde obſcurum non eſt, quod neque ita mollia, & fluida oportet ea eſſe, ut diffluãt ſub dẽtibus, neque ita dura, & ſicca, vt dentibus minime cedant, ſed in puluerem ab illis conterantur: Sed media quadã conſiſtentia cum aliquo lentore vt dentibus cedant, non tamen terantur vel diffluant, in his autem ordo quidam eſt. inter ſimplicia quidem ſunt in leuisſimis primum maſtiche: ſi recens, & tenera ſit. nam ſi vetuſtior, & ſiccior, in puluerem teritur. cui conſulimus: ſi quantum eſt tritici granum, ceram addamus. ſimilis huic eſt terebinthina, quę cocta eſt, & conſiſtens. horum utrumque manſum concitat multum pituitæ ſputum. Sed ſi hęc cum aliis commiſceantur, fortius medicamentum fit. quæ autem addi poſſunt, ſimplicia multa ſunt, quæ acris ſunt ſaporis, ſubindeque tenuis ſubſtantię, ut ſunt piper, zingiber, piretrum. ſtaphis agria. in his poteſt hyſopus poni, ſiſimbrium, origanum, ſinapi, & id genus alia multa. quæ poſſunt miſceri cum maſtiche, aut terebinthina, addita, ſi ſit opus, cera vel melle, vel paſſo. quibus, ſi immiſceatur aliquid olei, & id Galeno probaretur. Vnde ſi accipiatur ſtaphidis agriæ tritæ, exempli cauſa ſeſquidragma, illa quæ melle, quãtum ſatis eſſe videatur ſubacta, ad eam medicamẽti compagem ducatur, quæ mandi posſit, erit medicamentum non parum efficax. idem ex piretro fieri poteſt: quãuis multi ſola ſimplici vtantur piretri radice manſa ad hoc officiũ, alii vero radice zingiberis: eodẽ modo, & alia relata poſſunt cõponi, quæ de induſtria, ne lõgior iuſto ſim, prætermitto. Vnde relato ſolo illo cõpoſito medicamẽto, quod deſcripſit Archigenes

de cõp.med.secundũ loc.cap.2.& illo proposito, vt sit quasi exẽplũ aliorũ multorũ quæ possent describi, ad alia sermonẽ nostrũ cõuertemus. nã de gargarismatib. nõ est cur multa dicamus. eorũ. n. eadẽ ferè est materia, quæ & horũ, quæ hactenus recensuimus. si ex ipsis decocta parẽtur, quę deinde addito, aut rosaceo mellè, aut oximellite, aut syrupo ex hysopo, vel simili alio possunt fieri gargarismata, quæ valẽtiora, aut mitiora erũt pro rõne simpliciũ, ex quib. conficiẽtur: nã simplicissimũ oĩum esset: si ex aqua hordei, & oximelite, vel rosaceo melle, aut ẽt ex syrupo ex hysopo, aut calamẽto, aut quopiã alio simili fieret gargarizatio. Medicamẽtũ Archigenis in hũc modũ se habet. Accipit piperis, alii staphidis, origani, cassiæ. sing. ʒ. ii. excipiunt uuarũ passarũ exiccatarum vel ficuũ pinguiũ carnes & mãduntur. Quæ autẽ exterius in his affectibus in vsum ducũtur, illa varia, & diuersa sunt, quorum diuersitas a variis scopis ortam habet, quos nobis ostendunt uariæ indicationes a diuersis affectuum naturis desumptæ. Sed in his quoque exponendis breuissimi erimus, cum maxima pars eorum quæ possent spectare ad præsentem locum, iam a nobis eo capite, ubi de ratione curandi phrenitim & lethargum egimus, fuerint tractata. Primum itaque hoc in memoriam reuocandum, quod nostra hæc oratio versatur circa illos affectus, vel rationem medicamentorum, quibus curandi sunt capitis affectus, quorum essentia est in intemperatura cum materia, in quibus prima & princeps indicatio semper ferè illa est, quam nobis offert materia. quæ tamen duplex est, quia aut a materia accepta est quę iam omnino fluxa est, & in parte affecta iam recepta, aut ab illa quæ nuper fluit. quandoque vero mixta est hæc indicatio, sicut mixta est materiæ ratio: nempe quia illa partim fluit, partim fluxa est. materia quatenus fluit, indicat repellendum, vt fluxio consistat. illa autem quæ iam fluxit, duplicem habere rationem potest. nam aut iam in loco inueterata est, & aut a tempore & natura, digestis tenuibus partibus, uel ex importuno vsu refrigerantium, uel immodico digerentium iam induruit, & in naturam scirrhi conuersa est. aut adhuc recens est, & modeste mollis. Quæ hoc modo se habet, indicat digerendum, & concoquendum, & quoquomodo molliendum esse. quæ vero iam indurauit perinde vt scirrhi tractanda est. sed & de illis affectibus, quæ a calidæ materiæ affluxu originem habuere, non est cur multa dicamus, quatenus ad repellentium vsum pertinent. nam eadem in his ratio est, quæ, & in phrenitide,

&

& idem medicamentorum vsus, sicut,& superuacanea videri posset longior eorũ disquisitio quę concitantur à fluxione frigidæ, & pituitosæ materiæ. cum similem,& hæc rationem illis habeant, quæ de lethargo superius exposita fuere. imo si exquisitius rem extimauerimus, cũ similis deinde sit medicamenrorũ ratio, quib. tractā da est phrenitis & lethargus, cum febris deferuescere incæperit. nam cum vtrique affectus calidi sint, quibus semper assidet insignis febris, dum ea uiget, nunquam est negligenda : ideo quamuis in incremento,& uigore sit opus digerentibus, tamen illis vtendum, quæ non possint insigniter calefaciendo febrem exacerbare. ea vero deferuescente, vt diximus, ad valentiora erunt manus admouendæ: vnde quamuis ratio horum medicamentorum his affectibus hoc tempore communis sit,& aliis præterea frigidioribus capitis affectibus à frigida,& crassa materia excitatis : in his tamen non plerumque nulla adest febris:& proinde calefacientium liberalior potest esse vsus. Sed rem hanc particulatim iam tractemus. Inanito itaque vniuerso corpore,& subinde etiam priuatim ipso capite : materia quæ omnino fluxit, & in particulis quasi absorta est, nequit vacuari alioquin, nisi per digestionem & euaporationem, facilior autem fit euaporatio: si laxior sit ipsa particula. densitas enim digestioni,& euaporationi obstat: quare digerentia,& aliquo modo laxantia erunt maxime opportuna huic muneri. quare oleum, quod rosaceum completum diximus appellari, aliqnid facere potest: licet non multum, chamemelinum aliquanto plus: sed plus ẽt anethinũ: valentius est ruthaceum, & sic deinde vsq; ad oleum laurinum, quæ inungi, vel ex ipsis fieri quoque possunt epithemata, quemadmodum diximus, vbi de lethargo erat nobis sermo, & interdum illis solis ; nonnumquam multis vnà mixtis pro vt ratio morbi, aut naturæ corporis, vel cõstitutionis temporis requirere videtur. Ad hunc præterea scopum, & ad hanc medicamentorum rationem pertinent ea epithemata, quæ fieri solent ex pulmonibus calidis veruecum nuper exenteratorum, aque ita applicatis ac replicatis capiti, derasis prius capillis. item que ex pullis columbarum per dorsum dissectis, atque ita calidis capillis adhibitis: pręterea, & ex catulis paulo antea natis. laxant enim & digerunt. Sed quia id agunt dum calent, non possunt autem diu retinere calorem: ideo excogitarunt medici, vt cum refrigescunt demergantur in aliquod decoctum

ex illis, quæ vim habeant digerendi, & attenuandi, vt tamen in illis eligendis simplicibus, quæ sint coquenda ad rationem morbi respiciamus. nam in inflammationibus, sicut in phrenitide quando vtuntur medici his exenteratis animalibus, non est parandum illud decoctum ex admodum calidis, quia licet videatur aliquantisper deferbuisse calor : omnino adhuc sunt reliquiæ caloris impressæ in ipsi particulis. vnde non est vltra chamemelum in his progrediendum. in lethargo vero, calidioribus aliquanto esset opus, vt anetho & aliis quorum paulo antea hoc, & prioribus capitibus facta est mentio, & in aliis, quæ citra febrem vllam sunt, adhuc valentioribus audacter vti possemus, sicuti hysopo, serpillo, mētha, pulegio, calamentho: interdum, & ruta, & istiusmodi aliis. Et interdum fouere possumus caput oleis calidioribus, ita vt illis etiā antiqui medici & castoreum addiderint. sed finis tandem huius capitis faciendus est: si tamen hoc addiderimus, quod non erit inutile; præsertim ad vsum & delectionem medicamentorum, vt & nos Galenus monuit. id quod vt diximus, reliquiæ calidorum et affectuum, postquam febris deferbuerit, vacuantur per digestionem quæ in primis per attenuantia fit, & aliquam præterea concoctionem. quia semper vltimæ remanent crassiores partes: vnde vltima etiam inflammationis pars ad naturam scirrhi inclinat. longe tamen difficilior est, eorum digestio, & discussio, quę aut ex nimio refrigerantium vel ex importuno digerentium, & discutientium vsu induruere. refrigerantia enim densant, incrassant, & impingunt. digerentia vero immolesta, digestis, & vacuatis tenuioribus partibus, & mollioribus, quod reliquum est crassius, & durius reddunt. vnde interdum quæ laxant, & digerunt non sunt satis ad dissipandas illas reliquias; sed cogitur medicus vti validioribus medicamentis, quæ validè possunt crassitiem humorum dissecare, & præterea potenter attrahere ex profundo, confectis emplastris, aut cataplasmatibus, aut ceratis, quæ castoreum, aut sinapim, aut piretrum, aut piper accipiunt. Sed tandem ad alia transeamus.

De affectibus per medicamenta topica curandis, quibus exerceri solent particulæ, quę habent ortum, & facultates à cerebro: primumque de illis qui ad neruos & neruosas partes referuntur, vt sunt resolutio & conuulsio. Cap. 7.

NEruorum affectus, qui eos exercent quatenus instrumenta sunt, & viæ, per quas vis motrix atque sensus ad omnes partes, quæ sunt capaces tum sensus tum motus defertur, duo inprimis sunt: nempe resolutio quæ παράλυσις, & conuulsio, quæ σπασμὸς à Græcis dicitur. quia si qui sunt præterea alii, ad hos tandem, referendi sunt. nam stupor est quasi via quædam in resolutionem vel leuis & parua incipiensque resolutio. ita etiam tremor membrorũ quidem refertur in imbecillitatem facultatis motricis, quæ ortum habuit ab aliqua frigidiori, vel humidiori neruorum intemperie, aut ab eorum obstructione. palpitatio vero si spiritu flatulento incluso in musculis. vnde nobis in præsentia satis erit si de medicamentis egerimus, quæ vtilia sunt curandæ resolutioni, & conuulsioni. sequemur autem eandem in his, quam in aliis hactenus, methodi rationem sumus secuti: nempe vt ab indicationibus quas nobis statim offerunt naturæ ipsorum morborũ scopos depromamus, qui in his vniuersam medendi rationem dirigant. & quia multæ vtriusque horum sunt differentiæ, non modo diuersę inter se: verum & aduersariæ: ideo necesse itidem est, vt, & contrarias indicationes habeant, & contrarii scopi medico offerantur. Sed hæc particulatim inuestigemus, & primum agamus de resolutione, quę si integra sit, aufert & delet omnem actionem tam sensus quam mouentis facultatis. sin autem non integra, vt in stupore actio redditur imminuta, & manca. quod & aliquo modo dici de tremore potest: nempe quatenus ad debilitatem motricis facultatis pertinet. licet tremulus ille motus quoquo modo in vitiatam vel corruptã actionem referri posit. affectus ergo is potest aut in intemperiem neruorum sine materia deduci, aut in obstructionem, aut in solutam continuitatem neruis illatam. intemperatura quidem vnde resolui nerui possunt, quatenus ad primas qualitates pertinet, duplex est: nempe frigida, quæ ita potest densare nerui substantiam, vt nequeant spiritus deferentes facultates per illos transire: præterea vero humida, mollitis nempe & laxatis neruis. calida uero nequaquam

quaquam, neque ficcat. nam neque resolutio à ficcitate fit. si enim immodice nerui ficcentur, cōuelluntur potius, quam resoluantur, sicuti ex humiditate nequeunt conuelli. hæc vero intelligenda sunt quantum ad qualitates spectat; quia si sit intemperies cum materia, potest & ex hac resolutio, & ex illa conuulsio oriri: sed hoc potius ratione materiæ, quam qualitatum vel intemperaturæ accidunt. cæteri vero affectus à quibus efficitur resolutio, vel paralysis, in causa sunt, cur facultates tam illa quæ motus, quam quæ sensus author est, clausa vel obstructa via circa initium nerui resoluti, nō possint per illum liberum habere transitum. nam si inpingatur infarciaturve crassus aliquis succus, vel etiam lentus alicui initio alicuius nerui, vel initio medullæ spinæ, reliqui nerui inferiores, qui ab illo initio deriuantur, intercepta via ab illo crassiori succo, destituuntur ab omni facultate tum sentiendi, tum mouendi. nec modo nerui sed cæteræ etiam particulæ ad quas diluti nerui inde deriuati, illis sensum motumque subministrabant. & si obstructio hęc fit statim circa initium medullæ, quæ in spina est, omnes subiectæ partes resoluuntur, ex ea saltem parte: nempe dextra, vel sinistra, in qua fiat obstructio. fit autem interdum obstructio, suborto aliquo crudo tuberculo, in neruo aliquo vel in ipsa medulla perinde, ac de obstructione diximus: interdum & ex inflammatione. ego tamen putarem, quod si inflammatio corripuerit neruos aliquos, potius illam futuram in causa conuulsionis, quam resolutionis. nam Gale. hoc argumento probat dolores articulares, quos ipse in inflammationem refert, non fieri ex fluxione humorum ad neruos vel chordas: quia, nunquam hos dolores conuulsio sequitur: innititur autē id argumentum huic fundamento, quod potius neruorum inflammationis comes sit conuulsio, quam resolutio. fit autem, & hæc obstructio, nulla impacta materia in neruo vel laborante neruo aliquo suo proprio vitio vel affectu: sed potius dum afficitur, cum alia parte consentiens, sicut interdum à vicinis partibus comprimitur, & eo ex compressione densato prohibetur defluxus facultatis, vel spiritus ad subiectas, & connexas partes. premitur autem ob aliquem obortum tumorem insignem in vicinis particulis, nempe aut inflāmationem, aut crudum aliquem tuberculum aut scirrhum, aut luxationem alicuius articuli, si luxatum os in locum exciderit ubi neruus sit uicinus, cui caput illius ossis impegerit. Postremo autem fit resolutio: si neruus transuersus rescindatur. cum enim nerui à suo

initio

initio omnes vires habeant:nempe à cerebro & à medulla ſpinæ,cũ ab eo diuellunt & diſſeparantur , ab omni facultate deſtituuntur:his itaq; modis fit reſolutio: præſertim quando illud non accidit ex eorum conſenſu cum cerebro prius per ſe affecto: quemadmodum,in commotione,vel cõcuſsione cerebri, aut in apoplexia, vel catocho,quē congelationē Arabes, & iuniores appellant. Niſi quis fortaſſe obiiciat nobis, ſe à medicis ſæpe audiuiſſe: præſertim vero in conſultationibus, quod fit & interdum reſolutio neruorũ, ipſis tenui aliquo humore emollitis perfuſisq; cuius tamen nullam fecimus mentionem. Sed iſtius differentiæ reſolutionis propterea mentionem nullam fecimus,quia putamus à tenui humiditate per ſaſos,conuelli potius quam reſolui.nam ſicuti exemplo petito à fidibus in muſicis inſtrumentis & à loris quæ duplici ratione abrumpuntur & retrahuntur verſus ſuum principium : nempe ſi nimis ſiccentur & areſcant,aut ſi humore aliquo perfundantur :ita duplicē eſſe differentiam conuulſionis,alteram quæ fit inanitis, & areſcentibus neruis,alteram illis humore repletis,& madidis, & quemadmodũ cordæ in citharis in humidiori aeris ſtatu , vt nocturnus eſt, dum humectiores fiunt , niſi laxentur, ſolent abrumpi, neque tamen craſſo humore perfunduntur ab aere,ſed potius tenui : ita & nerui:ſi perfundantur humore,craſleſcunt,& breuiores fiunt . poteſt autem id eſſe argumento, falſum eſſe, quod à craſſa pituita fiat conuulſio , à tenui reſolutio, immo quod ex ſola obſtructione, non autem ex perfuſione ab aliqua materia : quia in reſolutione annititur pariter ſenſus , & motus , & id quidem ſemper ; in conuulſione autem ſenſus non tollitur , cum tamen conuulſio , vt hi volunt, fiat repletis neruis multo & craſſo humore. unde , ſi craſſus humor non prohibet tranſitum facultatis per neruos , neque etiam tenuis . in reſolutione autem , quacunque de cauſa illa fiat , ſemper ſenſus & motus deficiunt . Conuulſio vero ipſa , ſi ſit primarius neruorum affectus , aut ex repletione fit, aut ex inanitione , non autem ex obſtructione , cum ſemper pateat tranſitus facultati deferenti ſenſum, & motum . aliquando vero fit ex conſenſu neruorum cum alio , utpote cum cerebro , ſicut in epilepſia , & in venenatis morſibus: dum qualitas illa maligna cerebrum petens,illud cogit vt ſe colligat & contrahat, atq; ita etiam in dolore . in punctura autem, vel vulnere neruorum, atque etiam in

inflamma-

inflammatione Gale.sensit ex repletione fieri conuulsionem. conuellitur enim neruus quando ichores,& tenue pus excerni nequit, inflammatio vero,quod sit morbus ex plenitudine concitatus, nemo non nouit. Ex his ergo in hunc modum expositis, liquido patere ubique potest,quod multæ harum differentiarum ad præsens institutum nō pertinent, tam conuulsionis quam etiam resolutionis. vt illa quæ fit consentientibus neruis cum cerebro,quemadmodum contingit in apoplexia & epilepsia.quia horum curatio, est apoplexiæ curatio:ita etiam quæ à venenosis morsibus. nam propriam habent curationem pertinertē ad priuatam rationem curandi venenosos ictus. Sed neque etiam cum puncturam nerui sequitur,quia proprius in priori libro sermo est habitus de aptis medicamentis ad neruorum vulnera. longe etiam minus si horum affectuum ratio pendeat à neruo abscisso aut abrupto. Quare de illorum medicamentorum ratione sermonem habebimus quibus tollendus est proprius aliquis neruorum affectus: siue conuulsio sit,siue resolutio.primum itaque de illis agamus, qui simpliciores sunt,vt pote qui in sola intemperatura consistunt,vt frigida est,quę vtrisque,tam resolutioni,quam conuulsioni communis esse potest. sicca vero conuulsio peculiaris est,à resolutione aliena: sicut contra humida à conuulsione aliena est:de illis tamen in præsentia duntaxat agimus,quæ citra materię consortium fieri solent. In his ergo in uniuersum hoc tanquam constitutum accipiendum est, quod quatenus ad eiusmodi intemperaturas pertinet, indicatio euacuationis nullum habet locum.sed res vniuersa per transmutantia est transigenda,siue de illis sit sermo,quæ ad victus, siue de his quæ ad medicamentorum rationem pertinet. Sed & illud nulli non notū, & in confesso est,quod contrariis vitiosæ intemperaturæ sunt tractandæ.& si intemperatura fuerit frigida,calidis tum cibis,tum uero potu.præterea uero,& aere & reliquis omnibus quę ad victus rationem pertinent.nec his modo:verum & medicamentis, tum internis,tum externis.internis quidem,vt syrupis decoctis, antidotis,& illis quas uulgo confectiones vocant.de quibus copiosa libro secundo instituta fuit tractatio. Externis vero,vt sunt vnguenta,illitiones, cataplasmata,emplastra,balneæ,perfusiones,seu, vt Græci loqui solent,embrochæ.de illis ergo inprimis erit agendum,quę calefaciunt & nos materiam in præsentia exponemus solúmodo,vt tñ & hoc. addamus, qđ si præterea aliquam vim digerendi habuerint,

rint, illud non ab re fuerit. & si quis obiiciat, quod digerentia euacuant, tu vero paulo ante dixisti, nullam hic haberi vacuationis indicationem? Dicemus quod id quidem verum est, quatenus illa intemperatura sine materia per se est. Quia tamen in frigida alicuius particulæ intemperatura calor natiuus imbecillior redditus, non potest, aliqua crudiora excrementa non gignere, quæ eam fouent intemperiem, ideo præter calefactionem, utilis est etiam aliqua digestio. olea igitur quæ calefaciunt huic negotio sunt opportuna, sicuti chamemelinum, anethinum, absinthinum, nardinum, mastichinum, & illud, quod ex hypericon conficitur, liliaceum etiam, & irinum, & costinum, quod etiam fit ex lini semine; sed & fomenta ex decoctis confectis ex eisdem simplicibus, ex quibus illa olea conficiuntur, & ex aliis etiam, quæ eiusdem sint facultatis. itemque & emplastra & cataplasmata, & reliqua id genus medicaméta fieri possunt, quæ particulatim, ob nimiam tractationis prolixitatem in pręsentia non sunt exponenda, nisi quod hoc loco id quod aliis quoq; faciendum est, monendus sanè iuuenis est, vt semper à facilioribus & leuioribus curationis sumat exordium, atque ita paulatim tétet, quid possit ferre laborantis natura. sed in his neque thermarum quæ tum actu tum potestate calidæ sunt, vsus est inutilis. quales Patauinę sunt, q multiplices sunt, & Bononiéses Porretanæ, & in Etruria etiam plures. Nec etiam dissimilis esset ratio medicamentorũ, quibus humida neruorum intemperies curanda esset. nam & thermæ omnes siccant quidem, non omnes tamen calefaciunt. Sed & omnia quæ paulo ante recésuimus, pręter id, quod calefaciunt, exiccant etiam. In hac tamen intemperie curanda, & huius est habenda ratio, vt ad naturam corporis eiusque naturalem temperaturam, præterea vero & ad aeris & temporis constationem, respiciamus, ne interdum, si vsi fuerimus siccantibus medicamentis, quę prętere & calefaciāt, febrem accendamus. Vnde consultius sane erit, ut si calidis exiccantibus simus usuri, ubi nulla adsit præterea frigida intemperatura, aliqua intermisceantur, quæ siccent quidem, sed étc refrigerent, vt illorum calor temperetur, sicuti sunt rosę aridę, folia salicis & id genus alia. multi quidem in resolutionibus: si occasionem ab humiditate, uel etiam à frigore habuerint, utuntur aqua ex uino destillata, aquam uitę uulgo appellant, resolutas partes illa madefacientes. Ex sicca autem intemperatura, ut diximus, in neruis contracta, resolutio nequit fieri: Sed tantum conuulsio, qui quidem affectus;

affectus si aliquam potest curationem admittere.nam aut nunquã aut rarissime & inter prima morbi initia medicamentis aliis ve remediis cedit.Curatur humectantibus secundum omnem modum administrandis.nimirum,& ratione victus humectante.non solum in potu & cibis:verum & aliis omnibus,vt aere,somno,quiete, tã corporis,quam animi.Sed & extremis remediis. præ omnibus aũtem aliis balneæ.non quidem quæ sponte scaturiunt & mineralem aliquam facultatem continent,quia illæ omnes siccant:Sed quę arte parantur . duplex autem balnearum genus potest his esse vtile: primum quod fit ex aqua dulci modeste calida, nam si calidior esset,magis siccaret digerendo.quod si aliqua præterea incoquerentur,quæ humectarent,vt essent malua,lactuca, borago , & alia quæcunque humectant,quæ ita tamen essent moderanda,ne nimis aũt calefacerent aut refrigerarent .non nulli præterea laudant vt in ea etiam aqua incoquantur capita & pedes agnorum,aut vervecum. Alterum vero balnei genus est,quod fit ex oleo communi, & dulci.quod & planè maturum sit,& non vetus.sitque omnino sincerũ, vt pote quod sit expressum ex solis oliuis citra salis permixtionem & citra germina vel folia vel surculos arboris. hæc si quidem omnia vim exiccandi habent . tandem autem Gal. omnia in vnam summam colligens ait, quod curatio conuulsionis,quæ à siccitate accidit eadem tandem est;quę & febris hecticę.nempe vt omni , qua id fieri potest ratione, corpus humectetur . Vnde iam opportunum fuerit,vt ad alias differentias horum affectuum tractandas accedamus.quæ à præsente materia ortum,& fomentum habent . siue illa nerues repleat,vt in conuulsione,siue obstruat,vt in resolutione:& quia,vt & Rasis in suo libro ad Almansorem testatur,eadem est tãdem methodus.vel saltem parum admodum differens, qua curandi sunt duo hi affectus.nempe resolutio, & conuulsio , quando ab abundantia materiæ replentis vel obstruentis ortum habent, quamvis diuersa & ferè contraria symptomata habeant : ideo de ambobus etiam in vniuersum agemus , expositis primum generalibus indicationibus,quibus præsertim curandi methodus innititur.Generales igitur indicationes sunt illę, q̃ oĩbus morbis, q̃ ab affluxu materię ortum,& fomentum habent;communes sunt.nempe quod statim à principio, fluxionem intercipiendam , per vacuationem, & reuulsionem , vt occasio fluendi tollatur : vacuetur autem corpus vniuersum:si illud vitiosis , & superuacuis humoribus sit plenum,

nũ deinde vero,& caput. si inde excremento sã materiã ad neruos fluere putemus. Particulatĩ vero modũ,et rõnẽ vacuatioĩs ostẽdet natura ipsius affectus,vel causæ,q̃ illũ cõcitarũt & fouẽt:pterea vero,& status vel natura ipsius corporis.nã q̃uis Aetius ex Achigene, cui vidẽtur & Paul.subscribere & Areteus,sẽper in resolutiõe,& cõuulsione senserit a venæ sectione esse incipiẽdũ. Arabes tñ in resolutione ne meminere quidẽ ꝙ vena,p̃sertim in resolutione,sit secanda.& multi iuniores ẽt dãnãt,cũ frigidus morbus sit.Gal. vero, in libro de vena secanda contrar Easistratum sensisse videtur vtilem esse venæ sectionẽ præsertim illis,in quib. suppressio sanguinis præcesserit,qui solitus sit per menses muliebres,aut per hæmorroidas fluere.præterea vero in 1.libro ad Glauconẽ cõcedit in his affectib. mittẽdũ esse sanguinẽ,non tñ semper. Sed aliqñ,neque tñ particulatim deinde,qñ id expediat exponit.nisi quod aliquas videtur insinuare limitationes,sed cũ hæc ad præsens institutum non videantur pertinere,in illis exponẽdis nõ erimus lõgiores. Cum vero plærũque affectus hi à frigidis humorib. fiãt,sæpius quidẽ a pituitosa materia,interdũ tñ,& a succo melãcholico sicuti & epilepsia. ideo plærũque humor pituitosus purgãdus est.nõnũquã & melãcholicus,quib.aũt medicamẽtis purgãdus sit is vel ille humor, in 1.libro satis est à nobis expositum:in 2.vero,quibus coqui, & parari ad vacuationẽ possit,quibusque siccari & roborari nerui possint, digesto excremẽtitio humore,qui in illis est impactus. Quare reliquũ est,vt ad illa conuertamus orationẽ, quæ in primis fluxũ iam humorẽ,& factũ morbũ respiciunt, ut sunt externa, & topica remedia.sed nõ erit fortasse inutile,vt prius particulatim ea exponamus,q; aliqua generalia documẽta ab antiquis medicis tradita referamus.& primũ ab Alexãdro Tralliano deprõpsimus: hoc vero est, ꝙ cũ plerũq; fluxionis in morbis his a capite originẽ primã petere oporteat,quãuis aliqñ viderimus dolores ventriculi, & intestinorũ in neruorũ resolutionẽ desiisse, ad eos nimirũ trãslata materia: ideo nõ modo in illis curãdis,vniuersi corporis curã per eius vacuationẽ habere oportet, verũ & ipsius plerumque capitis,ùt & ante illud ab excremẽtis,quib. scatet expietur,quã factũ iã morbũ in ipsis neruis,externis remedijs aggrediamur. superius aũt,vbi de curãdis affectib. capitis fuit sermo habitus,de illis,q̃b.caput sit inaniẽdũ,particulatĩ plura verba fecimus. Alterũ vero fuit a Gal. deprõptũ.3.de locis affe.& ad rationem vsus,& administrationis eorum

Cap.5.
Cap.14.

medicamentorum pertinet,quæ exterius adhibentur.id autem est, quod in horum medicamentorum vsu in primis & præcipue inquiramus,& iueniamus locũ originis eorũ neruorũ,qui sensum & motũ resolutis particulis,aut conuulsis subministrãt.nã lõge magis eo loco applicata prosunt.initiũ.n.longe maioris momenti est. & id etiã est, quod primũ laborat, a quo defluit affectus in subiectas partes.vnde si resolutio,vel conuulsio magna sit, in qua non modo inferiores: verum & superiores partes affectæ sint.: præcipue spinæ dorsi,quod est initium omniũ neruorum, præter septẽ illas cõiugationes,quæ statim a cerebro deriuantur. medicamenta affectui cõgruentia applicare consueuere peritiores medici, & illis uertebris:vnde ortũ habent resoluti vel cõuulsi nerui & proinde nos docuit Alexander:vt cũm pars aliqua faciei resoluta aut cõuulsa fuerit:sicut ori solet accidere & oculis,cũ a cerebro nerui harũ partiũ proxime oriãtur, magis capiti,quã laborãtib.particulis aptis remediis cõsulamus.Sed iã de medicamẽtis localibus agamus particulatim:prius tamen scopis propositis,ad quos dirigenda est eorũ vniuersa ratio,quos,quę nobis ostendit natura ipsius affectus, & ab eo sumptæ indicationes.cũ ergo affectus a præsentia materiæ frigidę & crassæ excitatus:princeps scopus erit per digerentia euacuãdũ esse,& præterea frigidam intẽperiẽ corrigẽdã:Sed quia crassus, & lentus humor nõ facile digeritur:ideo attenuãdus, & cõcoquẽdus:Sed & calefaciẽdũ.hoc.n.& res ipsa nos docet, & Gal. 2.& 4.
Com.26
Com.57
aph.exposuit.erit ergo agendũ medicamentis attenuantibus,calefacientibus cõcoquentibusque,& tandem digerentibus. & hac eadem de causa aliquando febris conuulsionẽ, & resolutionẽ sanare potuit.imo & ob id excogitarunt medici,vt quando difficilis est morbus,febris vsu rerũ calefacientiũ cõcitetur,& Gal.5.aph.quãuis vinũ alioquin neruis sit nocẽtissimũ:interdũ tñ ait, quod potus eius meraci ab his affectibus hominẽ,propterea quod calefaciat attenuet & digerat,potest liberari. Sed quatenus ad primũ pertinet, non est concitanda neque desideranda acuta aliqua febris, sed potius leuis,& facilis,ne liberi ab uno periculo, in aliud non leuius incidamus.quartanam vero in primis posse hos affectus tollere putarunt Hippo.& Gal.vtpote quæ calore possit attenuare & coquere crassam,& frigidam materiam:rigore vero,illã exturbare & excutere.vinũ autẽ potest his affectibus esse vtile,vt 7.apho.& Asclepiadis sententia docuit Gal. quando corpus purgatum & inanitum

tum fuerit. alioqui enim potius oberit & insigniter. verum hæc tã quã ferè parerga omittenda sunt, quãmuis non oĩno parerga sint. & de medicamẽtis tandẽ particulatim sermo instituẽdus est. Quæ ergo calefaciẽdi, & attenuandi vim habent, ea huic negotio possunt esse accõmodata. nos aũt ex multa, & copiosa sylua aliqua colligemus simplicia ab auctoribus laudata, nõ ꝙ ea sola nobis probẽtur. Sed potius vtráquã exẽpla proponãtur. sunt autẽ hęc veluti materia apta ad diuersorũ medicamẽtorũ cõpositionẽ, nã & olea medicata ex his parari possunt. & balneæ, perfusionesque cataplasmata & emplastra. neq; alicui mirũ videatur: si emplastrorũ vel cataplasmatum meminerimus, vtpote ꝙ graue videatur hæc posse ferri, si conuulsio uel resolutio multas partes occupauerit. quia, vt superius monuimus, non est opus his vniuersam comprehendere particulã, sed satis plerũque est, si vel origini neruorũ qui affecti sunt adhibeantur. Aetius itaque & Paul. multis laudibus hęc extollunt: nempe artemisiam, conizam, calamentum, rutam. his tamen addere possumus chamemelum, anethum, saluiam, chamepitym, origanũ, & hypericon, & istius generis plurima alia, quę possunt ex libris de facultatibus simpli. medicamentorum depromi. ex his ex aqua coctis, fieri possunt balneæ, perfusionesque, sed si hæ herbæ coctæ terantur in cataplasmatis emplastrique formam redigi poterint. olea vero quæ possunt vtiliter in usum venire, sunt oleum commune vetus multorum annorum oleum chamemelinum, anethinum, ex semine lini, recininũ, costinum, rutaceum oleum ex hypericon confectum in affectibus neruorum, vel ab ipsis etiam vulgaribus effertur mulis laudibus, oleum pręterea de piperibus, oleũ vulpinum, quod ex lumbricis terrestribus paratur, siue sit oleum alioquin simplex, siue vetus quod fortius erit, siue (vt in p̃sentia est in usu) confectum ex oleo chamemelino. ad institutũ hoc nõ parũ facere solẽt q̃ thermarũ spõte nascẽtiũ, quęcũq; calefaciũt, & digerũt, quales sunt sulfureę, nitrosęq; & quæcũq; salis, cineris, calcis ue sunt participes: Sed & bituminosæ ac aluminosę, quæ tñ nõ plurimũ aluminis habeãt, ne nimis astringant. ratio vero illis vtẽdi multiplex esse potest nam, & in potu potest earum vsus esse vtilis, & earum balneæ, perfusionesque vel embrochæ. Sed multis in locis, & luta quæ subsident ipsis thermis, si illis affectæ partes, præsertim vero ad neruorum initia illinantur, vtiliter adhibentur, sicut hic in patauino agro, lutum thermarum. sanctæ Helenæ, itẽque. sancti Petri

& montis Ortonis. Sancti vero Bartholomei, quamuis aliquibus in resolutione non valde probetur, propterea quia nō parū molliat, at tamen cum insignē praeterea vim digerendi habeat: ita vt & indurato s tumores possit primū mollire, & attenuare: mox vero & valide digerere: nō putarē illud in resolutiōe cōtēnēdū, in cōuulsiōe aūt plurimū esse laudādū. Ego vero & aquā, quā vitae vulgo appellamus, resolutis particulis affusam plurimū pręsidii illis atulisse vidi.

De medicamentorum compositione, quae apta sunt curandis morbis proprijs sensuum instrumentis, primumque oculis, ac de eorum usu. Cap. 8.

VIderetur forsitan alicui, & de medicamentis agendum esse, qbus ad tollendas destillationes medici vti solent: Sed, si recte rē examinemus, destillationes sequuntur, aut semper, aut frequentius cerebri affectū proprium: nēpe eius imbecilliorē, quae habet origine ab aliqua in eo intēperie cōtracta: praesertim vero frigida. vnde Gal. 3. de caus. sympt. similē habere rōnē ī cerebro destillationē ait, vt in ventriculo alii profluuiū, quod a uētriculi cruditate primariā occasionem habet. pari enim rōne ex errore cōcoctricis facultatis in cerebro fluxio cōcitatur, & distillatio. & quatenus ad hoc pertinet: superuacaneū videtur de hac affectione particulatim agere, cū superius de illis fuerit abunde sermo habitus, quibus eiusmodi intēperamētū corrigēdū sit: de affectib. vero, qui in diuersis alioquin partibus, ad eas decūbēte destillatione cōcitari possunt, nō hic, sed aliis magis propriis locis erit instituēda tractatio. In pręsentia ergo ad sensuum instrumēta cōuertamus nostrā orationē: primūq; ad oculos. Oculus ergo uisus est instrumētū, quod magnā cū cerebro connexionē naturalēq; affinitatē habet: maiorē fortasse q̄ quispiā aliorū sensuum. nā pręter id, quod visoriā vim vniuersam ab eo per neruos opticos habeat, multis musculis circumseptus est, a quibus in varias partes moueri potest, qui neruos suos a cerebro recipiūt, per quos ad illos vis mouēdi amādat. partes ēt, ex quib. tāquā instrumētaria, & cōposita pars coagmētatur: si nō omnes, aliquę sal tē originē habēt & deriuātur a cerebri mēbranis. nā cū ex anteriori, & exteriori parte trib. cōstet mēbranis seu tunicis: prima, quae extima est, & cum Graecis ἐπιπεφυκότα χιτῶνα appellant, quasi adnatā vel adiūctā dicas: iuniores Latini coniunctiuam vocant. altera vero quae ab hac continetur, ea est, quam corneam nuncupant. tertia est quam uueam, ragoida autem Graeci appellant. sed de inter

nis,

nis non proferemus in longum nostram hanc orationem ne nimirum temporis conteramus, satis est, quod omnes tam internas quã externas, tum à cerebro, tum à capitis membranis tamquam propagines ortum habuisse anatomici auctores in administranda oculorum anatome, ostendunt: ex quo tanquam corrolarium hoc deduci potest, quod ad rationem curationis affectuum istius particulæ instituendam nõ parum vtile esse potest id nouisse, nimirum quod plerique morbi, qui oculos affligere solent, quando sponte sua oriuntur & ab internis causis, à capite & cerebro inprimis occasionem habent. Sed his præterea addendum est, quod oculi nomine proprie quidem significamus eam tantum particulam: quam circũ circa ambit & continet tunica, quam adnatam vocari diximus. non nunquam tamen latiori quadam significatione & externas partes, quibus oculus proprie includitur, vt sunt palpebræ & cilia superciliaque, inter eas recensemus, quæ ad conformationem oculi ex propria eius natura pertineant. nos tamen seorsum de illis, & de his agemus, prioremque sermonem habebimus de curandis per medicamenta illis affectibus, qui interiori oculo proprii sunt, & cũ duplici facultate oculus à natura sit donatus, nempe motrice, quæ per musculos fit, & visoria: de priori non est cur agamus, quia cum omnes affectus qui motrici facultati noxii sunt, tandem in resolutionem, & conuulsionem referantur, eos omnes fuisse comprehensos superiori capite affirmare merito possumus. Qui vero ad alterã facultatem attinere quoquo mõ possunt, in multiplici sunt differentia. nam alii proprii sunt partibus oculi cõi tñ quadã rõne quatenus simplices, & similares sunt, alii uero, primũ & per se oculũ lędunt, quatenus cõposita & instrumẽtaria est. quatenus simplices, sunt ob. noxiæ duplici morborum generi illi qđ in intemperatura est, & illi qđ in soluta unitate: intemperaturę vero sunt quatuor simplices, & quatuor cõpositæ, quæ itidẽ sicut in aliis partibus, vel cũ materia esse possunt; vel citra illã. ad intẽperaturã cũ materia referuntur inflãmationes, & reliquæ tumorũ differentiæ. utraque aũt gñа solent dolores sequi, qui symptomata sunt sensus tactus, cuius oculus cõi rõne particeps est. Et quia genus hoc morborum quod intemperie secundum propriam naturã constat, primam etiam rõnem sequitur, ad earum particularum naturam pertinet: ideo de illo priorem sermonem habebimus. ut aũt in breuiorẽ sũmã, methodũque quãtũ ꝑ nos fieri poterit, oĩa redigamus, hũc ordinem seruabimus,

 quod

quod primum circa eas intemperaturas versabimur, quæ maioris momenti sunt,& maiorem requirunt diligentiam,quales sunt illę, quæ ab affluxu materiæ ortum,& fomentũ habẽt.nã in his continentur & illę quæ citra materiã sunt:atq; in his quib.curãda est intẽperies cũ materia,pleraq; eorũ cõprehẽduntur,quæ illã tollere possunt,quæ est citra materiam. Sed & id præterea annotatione dignum est.quod si non omnes,plęrique saltem oculorum affectus, qui à præsente materia pendent,& fouentur, a fluxione originem habent, quę a capite & cerebro semper ferè primam (ut ex paulo ante expositis facile posset probari) occasionem habent. fluxiones vero,quarum initium est a capite,ex maiori: immo maxima parte sunt,vel a bile,& ex sanguine tenui & bilioso, aut tenui & salsa pituita, vel frigidę ex pituita frigida & insipida. aliquando etiam mixta est ex vtrisque. nam ab humore melancholico crasso raro, hęc eueniũt:nisi interdum aliqua huius succi portiũcula sit his aliis mixta.Quia vero omnes defluxorii morbi,sicut vnam habent communem rationem,qua generantur:ita vni etiam generali methodo, quatenus ad eorum curationem pertinet subiecti sunt: licet particulatim quatenus ad materiam medicamentorum, aliqua sit in eis diuersitas,& aliqua etiam ratione naturę particulæ morbosæ. sed non est in præsentia opus,vt multa de hac ratione dicamus, quia cum præsens oratio solum circa oculorum affectus versetur, eadem quantum ad hoc spectat,in omnibus erit ratio. nos ergo, vt breuiores simus,nõ omnium affectuum,qui à calida fluxione pendent, curationem tractabimus: sed de oculorum inflammatione, quæ a Græcis ophtalmia:a Latinis lipitudo dicitur, agemus, quæ erit nobis veluti exemplum quoddam curandarum omnium calidarum fluxionum.neque longi admodum erimus in exponendis illis quæ in vniuersum continent generalia theoremata horum curandorum affectuum, quia sæpius,& hæc priori libro fuere exposita: nempe,quod quamuis hę fluxionis primum & proxime occasionem a cerebro capiteque habeant, fomentum tamen raro illi deest a suppositis partibus,ut ab hepate,sępius etiam ab vniuerso corpore:Vnde & vniuersi corporis vacuatione priori egent,& reuulsione,& tandem deriuatione.reulsio præcipua illa est, quæ omnib. affectibus calidioribus communis est:nempe per sectionẽ eiusdẽ venæ,quæ in affectibus capitis secari solet.deriuationes fieri possunt affixis cucurbitulis scapulis eisdemque incisis. itemque & hirudini-

hirudinibus post aures, atque per misso sanguine fluere post earum casum, quantum expedire visum fuerit. Gal. vero in lib. de facile parab. medic. meminit alterius reuulsionis vel deriuationis, nempe apposita cucurbitula occipiti & incisa, atque inde sanguine detracto, perinde vt Hippocrates rectam frontis venam secandam esse, quando pars posterior capitis male affecta est. auertunt etiam: sine manifesta tamen vacuatione frictiones brachiorum crurum & dorsi. & quamuis hæc reuulsionis ratio frequentior sit medicis, non tamen ea sola in vsu est: nam sæpe medicamentis purgantibus utũtur, cuius rei meminit Gal. tũ. 1. aph. tum vero 13. meth. Com. 15. Cap. vbi ait se curasse sæpius incipientes ophtalmias illo eodem die corpore per medicamenta purgato. & si quis quærat, quamuis fortasse hæc videantur ab hoc instituto aliquantulum aliena, an hæ duę reuellendi rationes semper & in omnibus æqualiter, & indifferenter sint futuræ vtiles, vel aliqua potius in illis differentia, & distinctio adhibenda, ita vt aliquando altera aliquando autem altera sit accommodatior censenda. Est sanè, & illa præsertim quę a natura fluxionis sumenda est, vt videtur insinuasse Gal. nam si fluxio fuerit aut sanguinea, aut aliorum humorum cum sanguine, sanguinis detractio aptior erit ad curationem. sin autem non fuerit insignis cum sanguine mistura, vtilior erit purgatio. Vnde Gal. in libello de medicam. fac. parab. signa exposuit, quibus hæc discerni possint. ait enim quod si venæ circa frontẽ tumidiores, & apparentes fuerint, sit sanguis mittendus: sin aũt, purgãdũ. Sed ad ea tandẽ transeamus, quę particulatim adpręsens hoc negotium magis videntur attinere: nempe ad tractationẽ de localibus, & externis medicamẽtis. vt tamen prius hoc sit considerandum, quod cum methodus primario quidem naturam, rationemque morborũ sequatur: à generalibus morborũ rationibus occasionẽ habent, & constitutionẽ theoremata pertinentia ad partẽ cõmuniorẽ, & generaliorem methodi. cum ergo ophtalmia inflãmatio sit oculi, vnde & ophtalmiæ nomen illi inditũ: necesse est, vt cõmuni methodo curandarũ inflãmationũ sit subiecta. habeat tñ aliquas particulatim definitiones & limitationes, a sua ꝓpria, & peculiari natura. at ĩflãmatio à fluxione efficitur. primũ ergo indicat sistendã esse fluxionẽ: deinde vero: siquid iã fluxerit, id per digestionẽ vacuãdũ esse. sistitur autẽ fluxio per repellentia, quæ, vt sæpe expositum est, refrigerant, & astringunt. sed & quoquomodo euacuatur particula, dum per hæc

quasi exprimitur : si quid admissum & receptum est, præsertim vero vacuant, quæ vim habent digerendi : vnde inter initia repellentibus agendum est : morbo autem ad incrementum progrediente, miscenda sunt digerentia repellentibus, ac paulatim de repellentibus detrahendum, donec solis digerentibus : quando vigor morbi accesserit, vtamur. Hæc ergo est generalis methodus curandi affectus, qui a fluxione ortum habent. Sed illa postea per peculiares rationes, quæ a uaria natura ipsius morbi, vel specie accipienda est : in hac tamen inflammationis quasi specie, quantum ad institutum nostrum pertinet, præcipua diuersitatis ratio ab ipso loco affecto depromenda est, nam adeo differentis naturæ ab alijs particulis oculus est, vt diuersissimam requirat medicamentorum conditionem ab alijs particulis: ita vt quæ in inflammationibus aliarum ferè omnium particularum maxime commoda, & salutaria sunt, in oculorum inflammationibus alijsque eorum morbis maximè nocua sint. nam rosaceo oleo, vt superius fuit expositum, in capitis & cerebri, tum inflammationibus, tum etiam doloribus, & alijs calidis affectionibus, omnes, vel etiam vulgares, vtuntur tamquam præcipuo, optimoque medicamento : quod tamen oculos irritare & exacerbare potest, naturæ enim oculi maxime est aduersarium. & proinde licet in vniuersum eadem sit methodus curandi oculorum lipitudines, qua & aliæ curantur inflammationes, particulatim tamen quatenus ad materiam pertinet ex qua componenda sunt medicamenta apta curandis oculorum morbis, maxima est diuersitas. id vero est propter dignitatem istius particulæ, & eximium in illa sensum, a quo habet quod facilime a quocunque in quo sit vel quamuis modicus aliquarum qualitatum excessus, statim lædatur & irritetur, vt in ea ferè sola locum non habere videatur aphoristica illa sententia, quod extremis morbis extrema remedia conferre solent. nam neque in magnis oculorum morbis vti licet ualentioribus, & fortioribus medicamentis : & inde fit quod eorum curationes tum dificiles, tum etiam longæ esse solent. Vnde, vt Galenus partim decimotertio methodi, partim quinto de compositione medicamentorum secundum locos, docuit, neque primas neque secundas qualitates, neque tertias, nisi moderatissimæ sint, oculi ferre citra noxam possunt : nam neque

quæ

quæ insignem aliquem saporem habent, vt austerum vel amarum vel acrem, & tandem, quæ acrimoniæ expertia non sunt, queque exasperant: sicuti astringentia exasperant. omnia enim sunt oculis inimica, nisi modestissime id faciant. immo neque ea quę vel modeste id agunt, periti medici oculis iniiciunt, nisi prius illa aliquo liquore leni demulceant & deliniant, vt omnem exasperandi facultatem detrahant. liquores vero, qui medicis in oculorum affectibus frequentissimi sunt, tres sunt: primum est album oui dum concutitur & aquæ consistentiam assumit: alterum est muliebre lac; præsertim, vt docuit Rasis, si fuerit mulieris iuuenis & boni habitus, quæ puellam pepererit. hoc enim illum voluisse puto. tertium est seminum fœni græci decoctum diligentissime paratum: nempe prius diligenter abluto semine, vt si quid pulueris vel alterius rei, quæ possit exasperare habeat vel mixtum vel hærens, detrahatur. Sed hoc praterea aduertendum est, quod hac eadem etiam de causa cauti medici ad repellendas fluxiones oculorum potius emplasticis vtuntur medicamentis, quàm astringentibus, quia & illa repellunt, tum quia quoquomodo refrigerant, tum quia meatus particulæ replent & obstruunt; vt deinde nequeant facile defluentes humores admittere. Sed iam de his medicamentis particulatim agamus, quæ incipienti inflammationi congruentia sunt; sumpto initio a facilioribus. in horum autem medicamentorum vsu, & delectu, considerandus est primum morbus, impetusque influentis humoris, eius etiam copia & acris qualitas. præterea vero & symptomata: præsertim vero dolor. nam si magnus sit impetus irruentis fluxionis, vt inde sit timenda magna inflammatio, si mala sit materia: vt vel à multitudine facta magna particulæ distentione, vel ab acrimonia, dum mordetur & penè eroditur oculus, ingens excitetur dolor, valentioribus res erit tractanda medicamentis: sin autem neque multa materia impetum in oculos facere videatur, neque adeo acris, vt ingens concitetur dolor, leuioribus & facilioribus, simplicioribusq; medicamẽtis erit agendum. faciliora vero simpliciora hæc imprimis sunt. oui album, quo vel solo sæpe principiis ophtalmię, multos restitisse vidi: eo nẽpe prius probe agitato & concusso, vt in tenuẽ & ferè aqueũ liquo

rem

rem dissoluatur:mox vero in oculos instillate . nam multis nominibus potest esse vtile.primum refrigerando,non tamen ita insigniter,vt lædere posit.vim repellēdi habet,postea aliq̃d emplastici habet:vnde,vt alias diximus,repletis,& quasi obturatis illis tenuib. meatibus ipsius particulæ,quibus admittuntur influentia excremēta,fit aliqua repulsio:&illa in primis,quæ magis commoda est oculis,quam,quæ fit per astringentia,cum non ita exasperet,vt astringentia : præterea & hac quidem ratione : deliniens asperitatem , & obtundens acrimoniam influentiū succorum,dolorem sedat.cui accedit , quod dum lentore cuius particeps est , oblinit partes per quas defluunt acres fluxiones,illas perinde munit,vt in dysenteriis pinguia & emplastica medicamēta,quæ intestina ab erosione acriū excrementorum defendunt. Quod si videatur inter initia maiori aliqua refrigeratione,& aliquantula item astrictione esse opus,sæpe aquam rosaceam intermiscent , quæ cum refrigeret & ipsa, & aliquid astrictionis ex rosa retineat , & id citra vllam asperitatem, potest adiuuare , & vires albo oui addere.& quamuis decoctum ex aridis rosarum foliis,posset pro aqua venire in vsum : putarem tamen illud non ita futurum cuiuscunque morsus expers,vt aqua rosacea. In mollioribus itaque corporibus,vt mulieres & pueri sunt, vidi repressas eiusmodi inflammationes hoc medicamento,præsertim vero inter initia.si vero videatur esse aliqua digestione opus, succuli plantæ fœniculi in frusta resecti dum concutitur,in album oui solent iniici. inde enim aliquam digerendi facultatem sibi medicamentum comparat.Sæpe etiam inter initia vsus sum rhu obsoniorum.Arabes vero & apothecarii vulgo sumach appellant . vtor autem hocmodo.accipio vnam,aut alteram eius dragmam , ac in albo & raro lintheolo deligo,in aquamque rosaceam demergo , atq; ibi macerari permitto , moxque aquam ex lintheolo expressam in oculum destillare.permitto.citra vllum morsum vel exasperationē medicamentum hoc refrigerat & astringit,& subinde etiam repellit. hoc autem medicamentum præsertim mihi in vsu est in dictis variolis, ad tuendos oculos puerorum.sunt hæc medicamenta familiaria faciliaque paratu. post hæc autem , potest esse vtile decoctum fœni Græci, ea diligentia paratum,quam nos docuit Gal. 13. meth.nempe,vt diligenter per ablutionem sordes & omnis puluis detrahatur.moxque ex dulci & simplici coquatur aqua , vt si quid asperitatis,vel morsus habuerit,id deponat.coqui autem solebat ex dulci

dulci aqua paulatim,& lento igne,ne dum uiolentiori igne efferue scit,inde vim maiorem calefaciendi acquirat, & aliquam subinde acrimoniam. instillatur autem medicamentum in oculos, aut illo oculi obducuntur. decoctū hoc maiores vires cōcoquēdi priori ha bet & aliquas detergendi, quamuis non multas,citra tamen aliquē morsum: sed cum sit alicuius caloris particeps, digerere etiam aliquantulum potest,& repellere,perinde vt album oui, ratione nimi rum lentoris, cuius non est expers:& proinde etiam emplasticum est. cum ergo concoquat,extergatque & digerat,potest digerendo coquendo & leniendo dolores mitigare: quare album oui primis initiis accommodatius erit medicamentum: circa incrementumve ro fœni Græci decoctum. possumus autem eius facultatibus addere,vel detrahere, si vel aqua mutetur ex qua coquitur semen, vt si pro cōmuni aqua, rosaceum sumamus, minus calefaciet & aliquan tum astringet: sin autem aqua fœniculi,magis digeret. præterea pos sunt,dum coquitur, addi rhus obsoniorum vt magis repellat, vel germina,aut surculi fœniculi iniici,vel semina, vel id genus aliud. nam ita magis digerere poterit. Tertiū vero: quod præsertim opor tunum est,quando vehementiores dolores vrgent,maxime qui ab acri fluxione excitantur,est muliebre lac,si sit calidum ab ubere expressum mulieris iuuenis & boni habitus. nam & aliquid detergen tis habet ex seroso humore, cuius semper est particeps, quo acres delapsas materias abluit, nec diu permanere permittit. nā semper locum,in quem decumbunt,vellicant,& abradunt. habet etiam par tem ex qua conficitur caseus,quæ habet non nihil emplastici, quo præter id,quod vt sæpe dictum est,potest repellere fluxionem,ob liniens etiam emplastica substantia affectam partem, eam munit ab iniuria acrium excrementorum fluentium. sed pinguiores etiam partes illi, non desunt non quales illæ sunt,vnde fit butyrum, quæ coquendi facultate,prædita sunt, & non nihil digerendi. lenitate præterea,quæ illi ex propria sua natura peculiaris est,delinit,& de mulcet omnium acrimoniam & asperitatem. est autem tum hæc, tū vero oui album in maiori vsu etiam apud vulgares. In acerbioribus autem,& maioribus inflammationibus: vbi egemus ope fortiorum medicamentorum,compositis illis solemus vti,quæ Græce collilia,Arabice autem si ex appellantur. & Galenus in initiis fluxionū, quando vehementes assident dolores,dixit collilia illa vim magnā habere quæ monoemera à medicis dicebantur, quia illa eadem die

possint

poßint liberare ab hoc morbo, & quæ à colore trygodi quasi feculenta dicas. alia vero libiana ab illis & cigni ab albo colore & ipse plures horum colliriorum compositiones descripsit, quarto de cōpositione medicamentorum secundum loc. multas etiam Aetius, Paulus, & Alexander Trali. quæ tamen in præsentia nullibi paratæ reperiuntur neque sunt in vsu: & proinde in illis referendis non erimus longiores, cum nullibi ferè in vsu in præsentia sint, est vero in vsu nostris his tēporibus loco eorū quæ cigni dicuntur collyrium Rasis nono ad Almansorem descriptum, quod ipse vocabulo Arabico sief album appellat. & aliquanto illis quæ Gal. quarto de compositione medicamentorum secundum loc. referuntur simplicius. fit autem ex decem partibus cerusæ lotæ, sarcocolæ tribus, vna autem tragacanthæ. in relatis autem à Galeno additur cadmia & amylum, & gummi, quod nunc Arabicum appellant. vnde illa maiorem vim desiccandi & repellendi hēnt ad vlcera consolidanda. Hoc vero quod Rasis descripsit magis lenire dolores potest, & acrimoniam fluxionis delinire & obtundere. sed & fluxiones repellere, dolorēque mitigare, dupliciter autē illud in præsentia fit. aliquando enim partem medıam opii addunt, quo deinde vtuntur, vbi doloris vehementia cogit: alioquin vero citra opium in vsu est. nec modo hoc medicamento vtuntur id genus oculorum affectus, verum & in aliis quando ab acri excremento concitantur: solent enim vsque in uesicam illud iniicere, in vehementi ardore vrinæ. aptum autem est hoc medicamētum præcipue incipientibus inflammationibus. nam cum iam videtur esse aliqua concoctione opus, huic aliquid illius collirii addūt, quod ex croco conficitur, de quo postea suo loco agemus. Galenus vero docet, non solum colliriis quæ instillanda sunt diluta ex aliquo prędictorum liquorum: nempe aut albo oui, aut lacte, aut decocto fœni Græci: verum vtiliter posse oculo laboranti adhiberi emplastra apta his affectibus. In libro autem de facile parab. medicamentis describit hoc cataplasma, quod accipit ouum: nempe album, & luteum, additoque meliloto & pane quantum satis sit ad confectionem cataplasmatis, atque oleo etiam rosaceo, fit emplastrum quod oculo clauso imponendum, & deligandum est. exceptum tamen lintheolo vel apso lini vel simili re. nam vim habet dolorem mitigandi ex oleo & ouo & melilotho, ex albo, itidemque ex oleo repellendi, aliquid etiam concoquendi ex meliloto & oui luteo & pane & digerendi. sed iam caput hoc ad calcem deducendum

cendum est: si tamen vnum prius monuerimus, quod nos Gal. docuit, & ad rationem vsus prædictorum medicamentorum pertinet: illud vero est, quod vbi dolor non sit admodum vehemens, si bis, aut ter illa in oculos instillentur, ipse satis esse censuit. in vehementioribus vero doloribus: præterea etiam si dies longiores fuerint, vt æstate sunt, etiam quater, vel quinque. vnde hoc animaduertendum, quod non erat ille ita frequens & importunus in his, sicut sunt in præsentia medici.

Ad vlcera oculorum. Cap. 9.

VLcera oculorum sicuti multiplices habent occasiones vnde fiant: ita etiam particulatim diuersæ curationis rationi subiecta sunt. fiunt aũt vel ab interna aliqua causa, quia vel ex aliquo rupto abscessu, in quẽ vel inflãmatio, vel alius tumor præter naturã in oculo cõcitatus desierit, aut ab acri & mordaci fluxione abradente & erodenre tunicas oculorum. vel ab extrema causa, sicuti si ab aliqua re pungente, incidente, vel dilacerante tunicas harum particularum soluatur. non solum autem ad causas respiciendum est in curandis vlceribus oculorũ: verũ & longe magis ad differentias eorũ quæ inter se variæ & diuersæ sunt, ipsis vlceribus per se consideratis. nã aliqñ sunt vlcera sola. aliqñ vero cõiunctas & alias affectiones habent, quæ & ipsę proprias præter vlcus habent indicationes. coniunguntur aũt cũ vlcere sępe inflãmatio, aut heresypelas, aut aliqua intẽperatura cũ materia vel sine ea. interdũ & exitus alicuius particulę oculi, vt in appellato myocephalo uel staphylomate. sed & vlcus sordidũ, virulẽtũ, putridũ credẽs non sunt simplicia, sed implicitas alias hẽnt affectiones, vt & priori libro cõi quadã rõe ostẽdimus, quę oẽs ꝓprias hẽnt indicationes. sunt prętere a, & vlcera maligna, & quæ malignitatis sunt expertia. vt præterea in præsentia, & alias differentias quę vel à partibus oculi sumi possunt. nam quandoque cornea, quandoque altera quæ agnata vel coniunctiua dicitur. interdũ vero & palpebras corripit. vel à ratione propria ulceris, quia uel magnum uel paruum est, vel profundum, uel non descendit in altum. nam sicut in cõi ulcerum genere continetur: ita postea ratione consentaneũ est, quod posit etiam esse earum differentiarum particeps, quæ solẽt communem, & generalem rationem ul cerum sequi. Sed & illud iam potest esse manifestum, quod cum de oculorum ulcere sit instituendus sermo, duo inprimis

sunt

ſunt ſpectanda. primum ea quæ nobis à ratione vlceris, & earum differentiarum quæ vlcera ſunt, indicantur. deinde vero illa quæ natura affectæ partis nobis indicat. Circa illa quæ à communi vlceris ratione nobis indicantur, non eſt in præſentia cur multum verſamur, cum ſatis ſuperq; de illis in tertio libro egerimus. nā neque illud dubium eſt, quod ſi vlcus ſit ab aliqua cauſa illatum, ſiue illa externa ſit, ſiue interna, quæ aut omnino, aut maxima ex parte fluxio eſt, quod primum incumbendum ſit, vt cauſa de medio tollatur: & ſuperius non ſemel de remediis fuit actum, quibus fluxio tollitur. præſertim vero priori capite vnde ſermonem conuertemus ad eas indicationes, quas nobis affert ratio communis & iſtius communis vlceris natura. quæ quidem iudicat particulam per conſolidationem eſſe ad ſuam priſtinam vnitatem reſtituendam, quod tamen ſolius eſt naturæ opus: ſicut etiam carnem generare, & ea vlcus: ſi cauum fuerit, replere. quamuis & medicus non parum poſsit naturam adiuuare: dum ſuis inſtrumentis, illi opem magnam ferre poteſt: nempe quibuſdam remotis, quæ naturam impediunt, quo minus illa ſuo officio fungi poſsit. earum vero, quæ naturæ ſunt impedimento, aliqua ſuapte quaſi natura ſequuntur ipſa vlcera: vt ſunt duo illa excrementa, quæ in omnibus vlceribus ſubcreſcunt, alterum quidem tenue & ſeroſum, quod in cauſa eſt, cur omnia vlcera deſiccatione egeant, a iunioribus autem virus vel virulentia dr: quodque vbi ſupra communem vlceris rationem excreſcit, efficit eam vlceris differentiam, qua vlcus violentum præſertim à iunioribus chyrurgis dicitur. Alterum vero craſſum quod ſordem appellant, & ab hoc cum nimis in vlcere redundauerit, fit altera differentia. nempe vlcus ſordidum. ob iſtud autem excrementum vlcera egent aliqua deterſione: ſed de his 3. libro plenius & planius loquuti ſumus. Alia vero vlceris conſolidationi impedimento ſunt, non quia vlcus propria ferè ratione conſequitur. ſed potius ſunt à ratione propria vlceris aliena: verum, aut ſunt affectiones ſimul cum vlcere complicatæ, ut intemperaturæ inflammationes, aut has ſequuntur, vt putredo, eroſio, & id genus alia. vel ſunt cauſæ, quæ præſentes adhuc vlcus fouent. horum autem omnium eadem eſt methodus generalis in oculis, quæ & in aliis aliarum partium vlceribus. de qua, cum in ſuperiori libro quātū ſatis eſſe poteſt, loquuti ſimus, in præſentia ſuper

uacaneum

uacaneum videretur in longius proferre sermonem. Particulatim autem quemadmodum in superiori capite de inflammatione diximus, ita etiam in curandis his vlceribus, non parua intercedit differentia inter hæc, & alia quatenus ad rationem medicamentorum pertinet, & materiam eligendam, vnde hæc conficienda, quæ differentia perinde hic, vt in curandis inflammationibus, occasionem habet ab ea indicatione quæ accipienda est à natura affectæ particulæ, quæ facillime, & quocunque paruo negotio ab omni acri & exasperante medicamento irritata incidit in dolores, & fluxionibus sit obnoxia. Cum itaque ad curanda hæc vlcera desiccantibus medicamentis detergentibusque, & sæpe concoquentibus sit opus. de concoquentibus quidem non est cur multa dicamus. illa enim potius quatenus concoquunt dolores mitigant. desiccantia autem & detergentia illa erunt aptissima instrumenta: imo & astringentia. nam illis interdum partim ad repellendos influentes humores, partim ad roborandam afflictam particulam, quæ mitiora sunt leuioraque, & quæ opus suum facilius, & citra morsum & irritationem possunt præstare. De his ergo, primum agemus, & prius de simplicibus, mox vero de compositis. Inter simplicia multa in rerum mineralium genere sunt in vsu, quæ præsertim: si exquisite fuerint lota, aut nullam habent acrimoniam, nullumque morsum, aut si aliquam habent, illam deponunt. sunt etiam quædam terræ vel lapides. sunt demum, quę ἰσω Gręce, Latine vero lachrimę, ab Arabib. & iunioribus gũmæ appellantur. explanatis quoq; in vsu sunt, flores, folia, succi, & semina quædam. Sed anteaquam magis particulatim de his agamus, quædã in vniuersum explananda sunt. Hæc vero ea sunt, quę à Gal. 13. meth. tũ 4. de comp. med. secundũ loc. inter initia sumus edocti. & sunt non mõ vtilia, verũ & necessaria ad perceptionẽ eorũ, quæ ad rectam medicamentorũ cõpositionẽ, & intelligentiã pertinent. Hoc itaq; constituto, qđ paulo ante fuit explanatũ: nẽpe ea medicamenta congruentissima esse oculis laborantibus, quę vel oĩno sunt acrimonię morsusque expertia. itemq; exasperationis, uel saltẽ q̃ minimũ illis prędita sint. talia sunt. quæ emplastica, sũt Emplasticorũ vero duplex est genus. hoc. n. ab eodẽ Gale. 4. de fac. simp. med. fuit litteris traditũ. Alterũ quidẽ eorũ est, quę substantia cõstãt exquisite terrea siccaq; aliarũ tñ qualitatũ prorsus ferè experte. Alterũ vero ea continet, quę non prorsus terreã & si ecam habent substantiam, sed potius mixtam ex terrea & aerea.

unde,

vnde, & quoquo modo glutinosa sunt, & vt quinto de facultate simplicium medicamentorum ille idem testatur, in his sunt oleum oui album, caseosa lactis pars, suillus adeps, cera quoque quæ expers sit cuiuscunque amaritudinis, & alia præterea multa, quæ quisque potest locis citatis legere. in priori genere sunt metallica multa. inprimis vero ponenda est, quæ pompholix à Græcis dicitur: vulgo vero tutia, cum exquisite fuerit lota: nostris autem temporibus aqua rosacea à multis lauari solet. ea in oculorum morbis nulli alteri, vt idem testatur, secunda est. post hanc est spodium itē lotum: non illud Arabum: sed Græcorum quod minerale est. & à Latinis multis cinerula dicitur. deinde cerusa, cadmia item usta & probe lota. pręterea plumbum vstum & lotum. sed & cimolea, samius aster, & amylum, omnia probe lota. in his tamen nonnulla sunt, quę non sunt prorsus ab omni qualitate immunia: quia cadmia particeps est aliquantulæ facultatis extersorię. pompholix vero, spodium & plumbum vstum, quamuis probe lota nullam mordacitatem retineant, retinent tamen aliquam astrictionem: sed illam admodum exiguam. Quatenus autem ad vsum horum duplicium generum istorum emplasticorum medicamentorum, atque ad eorum munus, & hoc consideratione dignum est, quod alterum quidem genus: eorum nempe, quæ glutinosa quoquo modo sunt, maxime vtile congruensque illis est, in quibus expedit pus mouere. primum autem, illis, vt quarto de compositione medicamentorum secundum locos, videtur Galenus, insinuare, aptius & vtilius est, in quibus siccare sit opus citra vllum morsum, vacuareque, quo in primis egent dolorosa vlcera, dum curantur. Quia tamen non solum id genus medicamenta, quorum hactenus meminimus, sunt vlceribus & aliis prauis oculorum affectibus necessaria: sed interdum & detergentibus opus est: imo quandoque & erodentibus: quis hęc alioquin sint oculis inimicissima, abstergūt vero atque repurgant vlcera valide ex mineralibus, quæ itē in ocularibus medicamentis recipiuntur, squama æris, flos itē æris, chalcitis vsta, misy, sory, stibiūque, qđ à iunioribus dr̄ antimoniū. erodūt āt auri pigmētū, sandaracha flosq; asiæ petræ. huius āt facultatis nō nihil ēt particeps est mysy. Præterea vero, cū sit duplex medicamentorū astringētiū genus. nā quædā modice admodū astringūt, in quibus sunt rosarū flores folia & succus, & ericæ fructus, spica nardi, foliū malabathri, crocus, liycū & hypocistis. alia vero vehemētē vim

astringen-

astringendi habent,ut acacia,omphaciũ,balausti ũ,cytini mali puni ci,gallæ omphacitides.Sed his ita explanatis,hoc præterea est addẽ dũ,ꝙ ad omnes oculorũ affectus in primis utilia atque tuta sine ulla particulæ offensa sunt ea medicamenta,quę emplastica sunt,& in primo emplasticorum genere: quæ sicca & terrea sunt,utpote quæ moderate,& citra ullã noxã desiccent,& subinde uacuant atque ob sistũt fluxioni.& si hæc præterea alicuius alterius facultatis nõ sint expertia, ut pompholix,quæ aliquantum astringit:illã tamen adeo modicã habent,ut nequeant exasperando dolorẽ aliquẽ ciere, neq; retinere:siquid defluxit ad affectũ locũ,ne diffluat,sed potius ea ratione utilis est,ꝙ robur particulæ seruat,& fluxionibus resistit. Et hac rõne cætera quoque,quæ modice astringũt, in oculorũ affectibus sunt in frequenti usu.quæ uero uehementius id agunt,dolorem afferunt, exasperata parte, unde raro etiã admittũtur in ocularibus medicamentis.& quando admittuntur parte id fit,& non nisi cũ illis mixta,à quibus deliniatur,& mitigetur asperitas. unde raro, nisi in cõpositione ueniunt in usum:immo & ea cõposita,quæ hæc acci piunt,plerunque dũ illis utimur,cũ aliis cõmiscemus,quæ possint reprimere eorũ uehementiã.quod bifariã seruari solet,uel admisto multo liquore quo diluendũ est medicamentũ,ut est oui albũ, uel aqua rosacea uel lac,uel decoctũ fœni Græci. vel addito alio cõpo sito medicamẽto,in quo sit ualida uis retũdẽdi uehemẽtiã illius me dicamẽti,& quod de his diximus,illis ẽt cõe est, quæ uehementer detergunt,quæque uim etiã habent erodẽdi, sed quædã etiã de cõ coquentibus dicemus ac statim ad cõposita medicamenta particulatim explicãda accedemus. Concoquentia ergo medicamenta,ex multis quidẽ selecta, utpote quæ præsertim cõgruentia sunt, quando concoctione opus est:sicut etiã sæpe opus est,sunt hæc,myrrha, crocus,thus,castoriũ,succus fœni Græci. quàmuis nõ nulla ex his, ut myrrha,uim etiã discutiendi habeant:sed alia calidiora sunt,alia minus calida,sicuti diuersa est etiã affectuũ ratio. Medicamenta itaque cõposita reperiuntur ab antiquis descripta ferè innumera, quæ nolumus nos in præsentia explanare.nimis.n.lõga esset hæc oratio: sed tantum ea persequemur, quæ in præsentia in usu sunt frequentiora,& plerisque in locis reperiũtur. nã istis probe perceptis alia ẽt quorũ hic nõ est facta mẽtio:si cũ istis quę hoc loco fuere explanata differãt facile poterũt percipi.Primũ ergo agamus de collyrio quod diximus sief albũ asari fuisse nuncupatũ,cuius ipse meminit præsertim ad curandas inflãmationes oculorũ, & eius etiã facta est

L Nn priori

priori capite aliqua mētio.nā in vlceribus oculorū.qñ sunt cum ue hemēti dolore,neq; oīno sunt expertia inflāmationis, suntq; à calida,& acri fluxione excitata.præsertim uero inter initia accōmodari utiliter pōt hoc collyriū. vtpote quod pōt desiccare sine aliquo morsu,qđ maxime ulceribus est necessariū,refrigeratq;,& aliquā habet adstrictionē,& tū his facultatibus,tū uero quia emplasticum est medicamētū,repellit,& resistit fluētibus succis acrioribus.& leuē aliquē facileq; digestionē habet:vnde his ferè omnibus nominibus,doloribus remedio esse pōt,& lōge ēt magis ex admixto opio. Hæc uero oīa facile,si ea ex quibus componitur extimare uoluerimus,percipere poterimus.nam cerusa lota,& emplastica est,& aliquā nō admodū obscurā habet uim astringēdi,neque tñ exasperat, & desiccat moleste,refrigeratq;.sarcocola uero & ipsa est in emplasticis medicamentis, & lōge magis si maceretur in lacte fit cuiuscūque mordacitatis expers,& desiccat,nō caret præterea digerendi facultate.cum.n. alicuius amaritudinis sit particeps,habet aliquas partes calidas:vnde ēt aliquid cōcoctorii habet.tragacātha uero,& ipsa aliquātisper siccat emplasticaq; est,& adeo citra morsum agit, ut possit ea q̄ exasperata sunt leuigare,& acrimoniā obtūdere.& q̄uis in impressis Rasis exēplaribus nō adsit amylū,Mesue tñ de ophthalmia agēs,referēs hoc medicamētū ac illud Rasi ascribēs,meminit & amyli:quod & ipsum emplasticū est, & citra ullū morsum siccat.de opio aūt nō est quod multa dicā.nulli.n.nō est notū,qđ stuporē inducit,& ad resistēdū dolori admittiť in medicamētis. Quo loco,& illud aduertēdū est,ꝙ quàmuis opiū facultatibus,tum ferè oībus,tū uel maxime sensibus cōtrariū sit,vt pote quod stuporē afferat illarū facultatū instrumētis.si tñ diligēter obseruare uoluerimus ocularia medicamenta,quæ à cælebrioribus medicis descripta hactenus seruātur,uidebimus in illis esse frequētissimū usum opii. Hoc aūt fuisse institutū puto,ꝑp eximiū istius particulæ sensum,& uehemētes dolores,quibus,cū male afficitur solet cruciari. sed & hoc nō uidetur prætermittēdū,quod plurima, ut diximus reperiūtur alba collyria in libris Galeni, Pauli & Aetii, quæ ab illis cigni dicūtur,itē & apud Arabes,hoc tñ aliquātulū est simplicius, & initiis primis magis accōmodatū.nā multis illorū additur cadmia, & gūmi,quod vulgo Arabicū appellāt.cadmia aūt usta quidē, & lota nō nihil detersoriæ facultatis habet,& ideo potius illis congruens erit,cū iā præterierit principiū,desieritq; inflāmatio,atq; remissior sit factus dolor.Postea aūt describemus collyriū ex thure cōfectū,

quod

quod idē Rasis sief de thure appellat, uimq; & ipsum desiccādi citra ullū morsum habet.sed maiorē cōcoquēdi,& aliquā præterea leuē tñ,astringēdi,& tātillū digerēdi.eius cōfectio in hunc modū se habet.Accipit ammoniaci, sarcocollæ sing.partes quinque, thuris partes decē, croci partes duas. oīa ex muscilagine fœni Græci assumpta in collyriorū formā redigūtur.Thus itaq;,ut ab eo incipiamus,qđ alia superat copia,quodq; medicamēto nomē dedit, in primis uim cōcoquēdi habet,aliquā ēt nō tñ multā astringēdi, aliquātulū ēt desiccat.nō nihil præterea digerit,& detergit,sarcocolla uero & ipsa medicamētū cōcoctoriū & discussoriū est,qđ præterea,& citra morsum desiccare posit,& cū emplastica substātia cōstet,pōt & fluxionibus obsistere,ammoniacū aūt mollit insigniter,& digerit, ad vlcera etiā maligna utile est medicamētum. hæc oīa docuit Gal.crocū uero cōcoquēdi facultate est præditū cū aliqua tñ astrictione.cōsimilis quoq; facultatis est decoctū,uel muscilago fœni Græci.Quare oīa in unā summā colligēdo,medicamētū hoc imprimis quidē cōcoquere pōt crudos,& superuacuos humores in oculis,eosque digerēdo,& desiccādo absumere, atque influētibus aliquātulū obsistere,roburq; particulæ addere.cōmodū ergo erit, inclinātibus dolore & inflāmatione in ulcerato oculo, magis, quàm inter initia.Tertiū medicamentū ulceribus cōmodū, qđ, & ipsum his tēporibus in usu est,& multis in locis paratū reperitur,est ab eo dē Rasi deprōptū,quo ēt sæpius & fœliciter usus sum, appellatur de plūbo,efficaxq; medicamētū ad siccāda,& detergenda vlcera ēt difficilia,& ea carne replēda & cōsolidāda.vtile aūt nō ita in principio neq; in incremēto:dū dolor,& fluxio vrget.& in hūc modū cōficitur.Accipit plūbi vsti & loti.ita.n.medici eo vtūtur ꝑsertī ī oculorū affectib.nā dū urit̄ ex igne aliquē cōtrahit calorē, vñ mordere pōt,sed id vniuersū ex lotione detrahit̄.stibii,vel,vt nūc dici,antimonii.& si Gal.fides sit adhibēda,& hoc medicamētum cōmodius erit,si vrat̄ & lauet̄.nā illorū fortē,ait ille,astrictionē ostēdit, q̄ ꝑ loturā adeo exoluit̄,vt ferè ad ordinē eorū accedat,q̄ citra mordacitatē agūt.desiccat tñ,& sic ēt nō est astrictionis expers.pōpholigis vel vt vulgo solet appellari,thutiæ itidē lotę.nā & ipsa hoc modo absq; vllo morsu siccat,habet ꝑterea vī emplasticā cū aliquātula astrictiōe,& hęc oīa vlcerib.vel ēt malignis optima sūt.ęris vsti:vehemētē,ait idē Gal.abstersoriā vī habet hoc medicamētū,& mordax est īsigniter,qđ & ipsum si lauetur,multū & mordacitatis & abstersiōis detrahit̄.nō tñ tollit̄,q̄n adhuc & detergat,& aliquantisꝑ mordeit

De medicamentis quibus maculæ in oculis ex orte tolluntur ac de eorum usu. *Cap.* 10.

VAriæ sunt maculæ quæ in oculis apparẽtes partim aspectu turpes sunt, partim uero oculo in uidendo officiunt. e quarum numero est quæ à Græcis λευκῶμα dicitur, albugo autem à Latinis, ab aliquibus vero nebula. est autem cicatrix ex vlcere corneæ ad cõsolidationẽ perducto. sicut. n. cicatrices aliorũ vlcerũ in aliis locis dẽsiores & duriores euadũt, & ferè callosæ: ita etiã vlceribus corneæ accidit, & quẽadmodũ omnia corpora diaphana, cũ dẽsata terminãtur, alba fiũt: ita ob cicatricẽ accidit corneę vt ex cicatrice, veluti obducto callo cõdẽsata, ac quasi terminata eius perspicuitate, locus albescat. Nõ absimilis etiã interdũ macula oculos obtenebrat. nã & ipsa fit dẽsiore reddita cornea, sed alia rõne. nã hęc nõ ex crassitudine, & dẽsitate ob cicatricẽ ortũ babet: sed potius ex infarctu crassiorũ humorũ in ipsam tunicã. solet aũt macula hæc, & veluti albugo vel nebula sequi fluxiones ad oculũ calidiorũ quidẽ & tenuiorũ humorũ à principio, ex quibus fiũt opthalmiæ, & oculorũ cõturbationes. qui affectus ταραξις Græce dicitur, est aũt qñ rubent oculi: præcipue vero adnata & alba eius tunica venæque manifestiores & rubicũdiores apparẽt. qui affectus leuis est ophthalmia, vel potius initiũ quoddã opthalmiæ. solẽt aũt in oculi inflãmationibus perinde, sicut in aliis quoq; inflãmationibus euenire, quæ p digestionẽ terminãtur: prius. n. calidiores quæ influxerũt partes digestæ euanescũt, crassiores vero, quæ & frigidiores, & quasi feculẽtæ sunt, remanẽt, vt quæ difficiliores sint ad digestionẽ, vnde post digestas inflãmationes, reliquiæ quędã remanẽt duræ & solidiores. & proinde oẽs antiqui medici docẽt, ꝙ curatio inflãmationis circa finẽ eadẽ est q̃ & scirrhi: ita ẽt in oculis fit sæpe, vt ex reliquiis his cornea crassescat & albescat aciesq; oculi obtenebretur & offuscetur. Tertia vero macula quæ in oculis oriri interdũ solet, fit ex aliqua cõtusione p inde ut in aliis partibus dũ cõtundũtur. nã dilaceratis præ cõtusione minutis, & incõspicuis venulis, sanguis quasi expressus exit in circũstãtes partes, qui paulo post in grumũ versus, nigrescit. ita. n. fiũt uibices, & sugilationes. Hę itaque maculę aliquãdo curationis sunt capaces: interdũ uero nequaquã. cicatrices. n. aliquãdo ferè delẽtur, vtpote qñ non admodũ crassę sint, quales illę quæ sequuntur curata vlcera, quæ non admodum profunda fuerint, sed tantum in summa membrana, & in puerili ætate, alioquin. n. in adultis, quæque crassiores sunt, curationis non sunt capaces. Sed & albugines,

quæ sunt reliquiæ præcedentis inflammationis: si crassæ admodum & induratæ, inueterataéque sint, non curantur, aut ægre admodum curationem admittunt. tertię uero maculæ frequentius curari solēt. Quatenus ergo ad indicationes pertinet, quæ nobis rationem, & methodum curationis demonstrant: illæ eędem in uniuersum sunt, quæ in similibus affectionibus in aliis partibus contingere solent. nam cicatrices quia densiores & crassiores iusto sunt, detergentibus & quoquo modo attenuantibus quasi aterendę sunt. alię uero maculę, quæ ab infarcta materia, digerentibus & attenuãtibus & illis etiam quę detergunt quæque molliunt. In eligenda autem materia medicinali, unde sint cõponẽda medicamenta, quibus hæc sunt peragẽda: sẽp eadẽ in memoriã reuocãda, quæ & in superioribus capitibus fuere proposita: nempe spectãdam esse naturam affectæ particulæ, quæ facillime à ualidis medicamentis irritatur & ad inflãmationem perducitur. ideoque si acrioribus oporteat uti, sicuti sępe acriora sunt necessaria, illis modeste uti oportet: & mistis cum aliis, quorum mistura possit acrimonia deliniri: cætetę. uero maculæ, quæ ex infactis humoribus & crassis habuere ortum, digerentibus & attenuantibus egent medicamentis, & quandoque, qui ex alto attrahunt. Sed magis particulatim de his agamus, primumque de iliis, quæ uim habent attenuandi, & digerendi materiam tunicis oculorum impactam, aliquantulum etiam detergendi. & à facilioribus lenioribusque exordium sumemus. facilimum quidem medicamentum, & quod in tenuioribus corporibus, ut sunt puerorum, plurimum profuisse sæpius animaduerti, est zacharum quod candũ uel candidum uulgo appellant, præsertim rosaceum, tritum adeo, ut in pollinem transeat, oculisque specillo inspersum. Hoc etiã mihi uisum est facile medicamentum, non parum tamen efficax. sicut & uiridia germina fœniculi. aut eius semen, quo ita uti solemus. procuramus, ut aliquis puer aut adolescens, siue masculus sit seu femella, masticet prius fœniculum, & semen sanè uires maiores habet. deinde uero per aliquos dies exufflet in oculum. uapor. n. ex fœniculo cum aere ad oculum insufflando allisus, ipsum feriens penetrat interius, atque ita magis afficit. uim autem habet attenuandi & discutiendi. deinde uero efficacius erit medicamentum: si post mansum fœniculum oculus delingatur summa lingua, ad quod munus aptior erit puer, ut diximus, aut adolescens, quàm senex. nam præter fœniculi uires in mandendo, contrahitur aliquantula uis conco

ctoria.

ctoria.ut enim medici testantur, triticum masticatum magis matu rat tubercula quàm contusum.præterea & saliua quæ inter manden dum immiscetur, uim aliquam attenuandi habet digerendique & detergendi.est enim alicuius salsedinis particeps.potest etiam hoc idem fieri mansis aliis quæ oculis familiaria sunt, & digerendi attenuandique facultatem habent,ut ruta,celidonia,uerbena,uel aliqua id genus alia,& hæc etiam utilia sunt ad atterẽdas albas cicatrices: præsentim in mollioribus corporibus,ut puerorum.nam in aliis magis detergentibus sæpe est opus.Valentius medicamentorum omnibus his est id,quod ab Ioanne Mes. litteris commissum est capite de albugine oculorum.maiorem enim uim detergendi habet, attenuandique & digerendi.&,si opus etiam fuerit,e profundo infarctas materias attrahendi cuius confectio est,acceptis zacharo, alcyonio,quod spumam maris ipse appellat,sarcochola pari singulorum pondere.ex quibus optime tritis, & leuigatis fit puluis subtilissimus,qui sæpius oculis inspergẽdus est.eo sæpe usus sum,& fœlici sanè successu,si medicamentum existimare uoluerimus uim habet detergendi & digerendi,& materiam impactam uel etiã ex profundo extrahendi.nam zacharum detergit,& nos zacharo solemus uti,quod candum vulgo appellatur,præsertim uero rosaceo, nam rosa oculum roborat illique familiare medicamentum est. alcyonium uero acre aliquantisper est tenuium partium unde attenuat, digerit,detergitque præterea,& è profundo attrahit,de sarcochola autem non est cur amplius dicamus, cũ superius sit de illa habitus sermo.sæpe uero pulueres,hos succo fœniculi assumptos in collyriorũ formam, & compagem deducimus, aut ex aqua ex destillatione mellis.possemus & aliorum multorum in præsentia meminisse,quæ pertinere huic instituto possent,quæque & ualẽtiora essent, ut illa sunt,quæ ex fellibus conficiũtur,& quæcunque alia ab auctoribus describuntur ad discutiendas suffusiones saltem incipientes.nos tamen in hac re his facilioribus contenti esse noluimus.nam illa passim descripta reperiuntur,quæ poterit nunc quisque methodum à nobis expositam insequens, examinare & in suum ordinem redigere.ne ergo nimis in longum nostra prouehatur oratio,hic finem huic capiti imponamus,hoc tantum præfati, q de medicamentis,quæ priores medici ad curandas suffusiones laudarunt, noluimus magis particulatim aliquem alioquin sermonem habere: quia ut uidetur etiam Gal.4.de comp.medicam.secũdum loca innuisse,

ea multa quidem in inſcriptionibus pollicetur:ſed cum ad opus de inde accedimus & ad ipſam experientiam, uel parum admodum, uel potius nihil præſtant. neque enim memini me unquam uidiſſe aliquem,qui cum iam diſcerni in oculis cœpit,medicorum o pe cu rari potuerit. quare iam aliud caput aggrediamur.

De ratione componendorum medicamentorum quorum uſu curandæ ſunt affectiones partium circunſtantium oculis, primumque palpebrarum & angulorum. Cap. 11.

AFfectus partiũ,quæ oculos circundãt,& cõtinẽt,nẽpe palpebrarũ cũ his,quæ ad ipſas pertinẽt,ciliis,& ſuperciliis,atq; earũ angulis,quos κανθοὺς appellant Græci:hirquos uero Latini, uarii & diuerſi ſunt,pro ratione qua multipliciter harum partium actiones lædi poſſunt.nam palpebræ primum,quæ à natura donatæ ſunt, vt arbitrario motu moueantur, vt ad animalis libitũ aperiri & claudi poſſint miniſterio neruorum,& muſculorũ,&hac ratione reſolutioni & conuulſioni poſſunt eſſe obnoxiæ:& ſi reſoluantur,cadũt,præſertim vero ſuperior,vt neque alioquin attolli poſſit:vnde ſemper oculus clauſus eſt:ſin aũt cõuellatur,ea ad ſuperiora attracta,oculus nequit claudi,& is affectus λαγόφθαλμος à Græcis quaſi leporis oculus dicitur,q̃uis & id contingere poſſit ex aliqua duriori & maiori cicatrice,quæ in palpebra occalluerit,ſed cũ reſolutione uel cõuulſione palpebrę laborãt hi affectus ſub cõi ratione cõuulſionis,& reſolutionis cõtinẽtur. vnde eorũ etiã curatio ſub cõi reſolutionis, & cõuulſionis curatione cõtinetur,& proinde de medicamentis cõponẽdis,quæ huc ſpectãt,atq; ſubinde de eorũ vſu, nullũ alioquin ſermonem particulatim hoc loco,ne nimis lõgi ſimus,habituri ſumus. Sed propria quadã, & peculiari alia præterea rõne poſſunt ſe male habere palpebræ:vnde miniſteriũ, quod oculis debẽt, uitiari põt.nimirũ. n.ex interna parte,quæ oculos reſpicit & attingit,quæ que & lenis & mollis eſt,interdũ poſſunt fieri aſperiores,atque ita dũ frequẽter & uelociter,mouentur aſperitate hãc extimã oculi tunicã ſuper qua mouẽtur,abradẽdo & exaſperando irritãt,illique nõ parũ moleſtiæ faceſsũt,& ſępe dolores, & inflãmationes cõcitant. Gręce aũt dr̃ is affectus τράχωμα Latinę,aſpritudo palpebrarũ,cuius tres reperiũtur differentiæ,quarũ facta eſt ab antiquis mentio, quæ tamen ſolũ magnitudine uidẽtur differre,in prima. n. palpebræ in uer-

uertũt dẽsiores oĩno factę,& inæquales,& hæc δασύτης hoc ẽ dẽsitas, vt Aetius tradit,appellari à medicis cõsueuit. Aliquãdo uero crescit,maiorque & deterior fit is affectus,vt nõ modo inuersa pa pebra densior & asperior fit reddita,uerũ & eius planities uideatl qui busdã quasi incisuris ĩtersecta.& hęc ꝓprie τραχύτης hoc ẽ,aspredo uel asperitas palpebrarũ nũcupatur.huius vero est, & alter modus. nã in interna palpebræ planitie subcrescunt quãdoque papulæ quę dã similes ferè granis milii,& hæ quidẽ omnes differentiæ ortũ ha bent à fluxione humorũ acrimoniæ expertiũ.alioquin.n.eroderent palpebras & oculũ.Postrema aũt aspritudinũ differentia, dr̃ Grece σύκωσις quasi ficosum affectum dicas.in ea.n.succrescunt papulę etiã sed apertę & quasi incisę,ut similes uideãtur hianti ficui, e quibus incisuris humor quidã emanat, unde oculi semper sunt humecti. Sed si eiusmodi affectiones inueterascũt, callũ contrahũt, atque tũc τύλωσις dicitur,hoc est,vt ita dicã,callositas uel callosus affectus. sed & interdũ inuertũtur palpebræ ita,ut earum eatenus uitietur figura. Gręce vero ἐκτρόπιον à palpebrarũ inuersione dicitur cuius duplex põt esse causa.nã uel caro subcrescẽs ex earũ vlcere, vel crassior & durior cicatrix ulceri inducta atq; illã quasi attrahens,est inuersionis causa. Ex fluxione etiã acriũ & mordaciũ humorũ vlcerantur palpebrę interdũ:præsertim circa angulos,intumescũtque,& rubẽt nõ sine insigni pruritus,quẽ affectũ ψωροφθαλμία dicitur. Latini uero scabrosas palpebras dicũt.à nitrosa salsaque fluxione fit hæc affectio;vnde & oculi illacrimãtur.Sũt etiã palpebrę uariis obnoxię tu morũ differentiis.& præter cõmunia illa genera,quę alias particulas apprehendere solent, has etiã peculiares & proprias habent.& primus quidẽ tumor qui frequens in palpebris solet oriri, Grece κριθὴ hoc est hordeum à similitũdine grani hordei dictus est, qui vulgo ẽt hordeolũ dicitur,dũ.n.suppuratur imitatur colore,& figura hordeaceũ granũ. est & alter tumor,qui ĩ palpebris succesfit ἐμφύσημα à Græcis dicitur,quasi inflatio, & est œdemia proprie palpebrarũ eiusdẽ oĩno generis cũ œdematibus aliarũ partiũ,& eodẽ modo cũ illis curãdus,& proinde neq; de illo lõgiorẽ sermonem habebimus.Tertius vero tumor est, qui χαλάζιον dicitur in interiori palpebra extuberans,qui dũ illa inuertitur, apparet albus & transparens ad modũ grani grandinis, à cuius etiã similitudine nomen sortitus est. χάλαζα.n.grãdo dicitur. fit aũt ab humore pituitoso eo fluẽte,& ibi cõcrescẽte.emanat aũt ex eo:si incidatur liquor quidã

lentus

lentus similis albo oui. postremus dicitur λίθιασις à lapide, cui substantia simailis est. oriuntur enim tumores quidam tophosi in palpebra interna, qui illam asperiorem reddunt. sunt præterea obnoxiæ palpebræ tumoribus illis qui meliccrides, atheromata, & steatomata à Græcis appellantur, ab Arabibus autem & nostris iunioribus una communi nuncupatione omnes nodi dicuntur, quique cum & communes sint affectus, aliis etiam partibus & eandem cum illis curationem habeant, de qua priori libro abunde loquuti sumus, ideo ab eorum tractatione in præsentia nos continebimus. Obnoxiæ prçterea peculiaribus quibusdam affectibus sunt palpebræ ratione ciliorum, quæ instituto naturæ, non sine multa eius prouidentia in illis ortum habent. interdum enim ab illis destituuntur, quod bifariã fieri potest, nam aut perinde, ut in areis, confluentibus vitiosis humoribus, ad palpebras, ciliorum radices uitiantur, eroduntur, atq; ita decidunt, & is affectus μαδάρωσις à Græcis fuit nuncupatus. interdum vero huic accedit callosa in palpebris duricies, & densitas cum earum rubore, quæ affectio πτίλωσις dicitur. Sed interdum aliquis ciliorum pilus, mutato ordine à naturæ instituto, conuertitur vel inflectitur interius versus oculum, atque illum lacessens & pungens irritat & illi plurimum molestus est. quã affectionem τριχίασιν appellarunt Græci. Demum autem potest & alter exurgere in palpebris affectus, qui nunquàm potest ex se ortum habere: verum semper sequitur alterum affectum: nempe vlcera: plerunque autem ex incuria medici, aut ministrorum habet occasionẽ. vlceratæ etenim palpebræ: si quando diutius clausæ detineantur, vel somnum, vel quia oculum, diu deligatum teneamus, aut illę mutuo interse, aut cum subiectis particulis coalescunt, nempe cum oculorum membranis vel tunicis, vt non facile postea diduci & separari possint: vt nunc & id prætereamus, in præsentia, ꝙ cilia interdum perinde vt capilli obnoxia sunt φθειριάσει hoc est, pediculari morbo, annascentibus illis animalculis radicibus ciliorum. Hirqui etiam seu anguli oculorum, suos habent proprios affectũs à quibus infestantur. nam cum à natura sit genita quædam in illis caruncula propter multas commoditates, quas anatomici referunt, ab hac primum solent lachrimæ effluere. vnde has præsertim factas fuisse aiunt, vt quasi operculum sint illis foraminibus, qui in angulis percipiuntur, quibus etiam pertusum est os narium usque ad internum meatũ: quod à natura factum est, vt multorum excrementorum, quæ generãtur

ab

ab oculis, fiat excretio per eas partes, & caruncula illa illi foramini quasi operculum assidet. quæ interdum adeo excrescit, ut & turpitudinem oculo afferat, & non paruam etiam incommoditatem: crescit uero perinde, ut in vlceribus solet superuacua caro, ex nimia humiditate: confluente enim nimio humore ad oculum. fit hæc accretio istius carunculæ, & affectus is ἐγκανθὶς à Græcis dicitur. interdum vero & contra fit: vt pote quoniam decrescit & absumitur hæc eadem caruncula, qua deficiente, in ea parte ex congesto multo excrementoso humore lachrimæ continenter ferè fluunt, quod turpe, & incommodum non parum est. atque ῥύας Græce dicitur is affectus. qui ortum habet quandoque ex immodico, & importuno usu medicamentorum detergentium, & digerentium, quorum tamē usus necessarius est in curatione affectuū aliquorū, tū oculi, tum aliarum partium oculis attinentium. quandoque vero ex aliqua chyrurgia incommoda, quam moliuntur incircumspecti chyrurgi, cum pterigium, quod solet in his partibus excrescere, rescindere tentant. Est autem pterigium id, quod Arabes ungulam, secus quàm Græci consueuerunt appellare. & est quædam ueluti membranosa uel neruosa substantia, quæ tunicæ vel mēbranæ, quæ agnata dicitur, aggeneratur accrescitque: quasi quidam eius excessus. incipit autem eius ortus ab angulis oculorum: præsertim vero, & sæpius à maiori angulo: interdum tamen & à minori. raro subipsis palpebris: sæpe adeo excrescit, ut itidem oculi occupet quandoque pupillam eo vsque vt hominem obcecet. At sequitur is affectus interdum scabritiem palpebrarum; quam ψωροφθαλμίαν nuncupari Græce diximus: nonnunquam autem fluxionem continuam ad oculos. Demum ex his oculorum angulis concitatur sanguinis immodicum profluuium, qui tamen affectus in pueris frequentior. ob nimium enim, & frequentiorem fletum multa earum partium distentione facta, sanguis erumpit. Hi ergo sunt aut omnes, aut plerique affectus, quibus externæ oculos continētes partes obnoxię esse possunt, de quibus curandis per propria medicamenta sermonē in prę-sentia sumus habituri. vt tamen in his id ipsum moneamus, quod in aliis monuimus: nempe quod cum omnes propemodum habeant ortum ab humorum fluxione, tum hac de causa, tum etiam, quia multorum horum curationem aggredi oportet remediis, & medicamentis acrioribus & sæpe dolorosis, quæ si corpus & caput quoquomodo plenum reperierint, possunt fluxiones, & inflammationes

nes concitare: necesse est vt plerũque corporis uniuersi, ac deinde capitis uacuatio purgatio ue præcedat. de qua tamẽ re particulatim agere non pertinet ad præsens institutũ: Sed tantum de externis & localibus medicamẽtis & de eorũ cõpositione & usu, quibus istius modi affectus curari à medicis solent: quando curationis sunt capa ces. nam aliquando tales sunt, vt curationem admittere nequeant. aliquando uero uniuersum momentum, aut saltem maior curationis pars, potius in manuali opere consistit, quàm in medicamentorũ usu. de quo tamẽ medico instrumento agere, in præsenti cõmentario ad nos non attinet. sed ut rem hanc quatenus ad curationẽ horũ affectuũ pertinet, non excedendo tamen instituti nostri fines tã dem expediamus, & id quàm breuius poterit fieri, hoc in primis erit considerandum, vt facile possimus eos scopos inuenire, qui maxime in medicamentorum his malis curandis accommodatorũ compositione, usuque sunt spectãdi, ꝙ horũ affectuũ alii sunt, quorũ uniuersa ferè ratio in additione cõsistit, alii uero in defectu uel detractione, uel imminutione partis alicuius quæ ad particulæ integritatem necessaria uel plurimum utilis est. aliis præterea, in trãsmutato naturali temperamento istarum particularum, & id uel cũ materia, uel citra materiam, & pro horum diuersa ratione diuersæ etiam insurgunt, & indicationes, & scopi. In additione consistunt trachomata uel aspritudines crithæ seu hordeolũ, chalaziam. item & lithirasis, top haccus nempe tumor, præterea qui ab Arabibus iunioribusque nostris nodi dicuntur, & encanthis, pterigiumque, & euersiones palpebrarum quæ cetropia à Græcis dicũtur. in defectu uero rationem suam habent, madarosis, & ptilosis, & quæ à fluentibus continenter fere lachrimis rhæas à Græcis dicitur. immutatione temperamentis consistunt inflammationes, conuulsiones, & id genus alia. Quæ in additione alicuius rei præter particulæ naturã consistunt, nobis indicant, id, quod superuacaneum est, detrahendum esse. vnde statim is scopus insurgit absumendum & detrahendum quicquid supernaci additum est. sed hoc fieri duplici ratione potest. nam aut manuum operatione, aut ope medicamentorum. & si hæc à nobis recte sunt æstimanda, hoc aduertendum, quòd cum affectus hi recentiores, & molliores sunt, possunt medicamentis quidem satis etiam moderatis, non multo etiam negocio tolli. At uero cum inueterascunt & indurantur, difficilior est eorum curatio, & interdum etiam nullam curationem admittunt: imo ex illis

non-

nonnulla sunt, quæ à curatione irritentur, adeo naturæ malignæ sunt, vt in prauos affectus & longe deteriores transeant. pleraque vero non nisi aut per chyrurgiam, aut acribus & excedentibus medicamentis. His autem & id accedit considerandum, quod quamuis hi affectus tam ex propria eorum natura, quàm ratione particularũ quæ primum affectæ sunt, non uideantur multi esse momenti: si cũ illis conferantur, qui primum oculis attinent: cum neque tantæ dignitatis, neque ita exquisiti sint sensus sicut oculi; paulo tamen minorem cautionem, & respectum requirunt quàm ipsimet oculi si non propter se: saltem propter oculos. utpote quoniam uix fieri potest: imo fieri nequit, ut si sit opus uti acrioribus medicamentis ut quod superuacuum, tollatur in his particulis, quin, & oculi ab illis irritentur, cũ nemo possit ulla ratione cauere, quin in oculũ affusa, uel adhibita medicaméta nõ illabãtur. & proinde medicorũ multi & illi quidẽ præstantes eo deuenere, ut uariis potius instrumentis chirurgicam potius quàm medicamentariã medicinæ partẽ spectãtia uterentur, ut detraherent, siquid his particulis accrescens emineat. nã, ut ab aspritudinibus palpebrarũ incipiamus, antiquorum aliqui solebãt inuersis palpebris, quod summis digitis faciebãt, con cauo specilli deradere eminẽtes asperitates, mox uero humorem qui inde emanabat, molli spõgia exceptũ exiccare. atque in hũc modũ nitebantur particulã ad leuitatẽ, & ęqualitatẽ reducere. nõnulli autem quodã marinorũ pisciũ corio utũtur, squitinæ credo, quod asperius est in summa cuticula perinde ferè ut lima. illa. n. detergũt & fricãt inuersas palpebras, atq; ita asperitates detrahũt & æquãt. Fuere quidã ex præceptoribus Gal. qui quoddã aridũ colliriũ cõficere, quo utebãtur ad palpebrarũ aspritudines, & erat cõmodũ & satis generosum medicamentum. conficiebant aũt ex pumice exquisitissime attrita, & leuigata, ut omnino puluis euaderet expers cuiuscũque asperitatis, &, ut lenior redderetur, addebãt aliquid aut gũmi, aut tragacanthę. sed quia hoc iã ad medicaméta pertinet, hoc est in primis aduertendũ, ꝙ in his affectibus, qui à fluxione ortum habẽt, & ea quidẽ acri, primus, & princeps scopus, ut sępe diximus, est, fluxionẽ antea sistere: id aũt uacuatione reuulsioneque, ut superius fuit expositũ. Itemque colliriis huic officio aptis, de quibus satis abunde in præcedentibus fuit actũ. Deinde, & illud consideraãdũ, ꝙ cũ simplices sunt hi affectus, nõ admodũ dificile est rationem inire eos curandi, quia simplex est etiã curatio. postquã. n. fluxio cõ

stitit

ftitit.incipiet medicus,vel quando etiam consistere incipit, ex illis vti colliriis quorum talis sit facultas,qualē nobis scopus demonstrat,quæro indicatio deprōpta à natura illius affectus obtulit,donec integre sit sanitas parti affectæ restituta. Sin aūt sit aliquis plurimū affectuū cōplexus, nō est ita facile, cū sæpe dū alterū volumus accōmodatis curare remediis, alterū magis irritamus, exacerbamusque. Quod vt exēplis clarius reddamus,ponamus,qđ simul sint asspritudo palpebrarum,& ophthalmia.difficile admodum erit instituere eā curandi rōnem,qua vtrisque præsertim inter initia inflāmationis conferre possumus,cum diuersa admodum & pene contraria remedia exigant,ita etiam si sit complexus aspritudinis,& vlceris in tunicis oculorum.nam aspritudo detergentibus, & digerētibus curanda esset statim à principio. quæ vero detergunt si vim aliquam vel etiam mediocrem habeant;& vlcera augent & dolorē in ipsis concitant. inflammationes etiam inter initia exacerbant, quæ repellentia potius requirunt,neque etiam quæcunque, sed quæ tum refrigerant,tum vero quæ vt superius diximus, emplastra sunt,quibus detergentia aduersaria sunt. Sed quia nimis esset longum, & tedio afficiemus lectores:si omnes complexus vellemus exponere, hi qui propositi sunt tanquam exempla sunt accipienda,& descripta communi methodo,quia tractandi sunt in his cōplicationib.diuersi hi affectus:particulatim de ratione curandi vnumquēque propositorum affectuum agemus.cōis itaque methodus,quantum in lib.meth.Gal.in vniuersum, tum vero magis particulatim,nempe quatenus ad curandos hos istius particulæ affectus pertinet,in 4.de comp.med.secundum locos explicauit: ista est,vt expendamus primum, quis eorum affectuum, qui in vnum conuenere,maioris negotii,& momenti sit,illique prius, & magis incūbamus:ita tñ,vt q̃to minus fieri poterit, alteri officiamus. Vt eā exēpli,in his iā propositis, longe magis vrget tā inflammatio, quàm vlcus,q̃ vrgeat asperitas palpebrarū,quia si inflāmatio, minoris fieret,posset in abscessum desinere, quo deinde rupto: si aliquanto esset insignis:nō mō effluerct pus, sed humores quoq; proprii,ex q̄bus coagmētata est substātia oculi, & id ipsum ēt euenire posset:si neglectū vlcus ꝓfundius,per insigniter detergētia fieret. Vnde longe p̄staret, vt vlceris, vel inflāmationis curationē statim aggrederemur,aut oīno postposita curatione aspredinis, aut maxima ex parte,statim inter initia,nisi interdum si in vniuersis leniter

palpebris,

palpebris, velimus aliquo collirio, nõ quidẽ fluido, illas fricare, ſed potius ſolidiori, vt illud eſt, qđ ex tritis leuigatisq; pumice, oſſeq; ſepiæ addito tragacantho vel gũmi aqua diſſolutis cõficitur, cuius paulo ſupra mentionẽ fecimus. cũ vero inflammatio cœperit inclinare, vel itidẽ vlcus, põt ea quæ vim detergendi, interdũ etiã inſignẽ habent immiſcere colliriis, cæteriſq; medicamentis, quib. ad inflãmationes, vel vlcera vtetur medicus. Gal. illis vtebatur, quæ ab aliquib. dicũtur colliria ex vino, à nonnullis ex croco, quorũq; paulo poſt inſtitutũ cõfectionis deſcriptioniſq; exponemus. Sed tãdẽ ad princeps noſtrũ inſtitutũ redeamus, & gñales rõnes horũ omniũ affectuũ illis, quæ hactenus explicata ſunt, apponamus: incipiamus aũt ab illis, quæ in adiectione vel accretione alicuius ſubæ, pter tñ rõnem naturæ cõſiſtunt hæc, vt paulo ante diximus, hunc ſcopum nobis offerunt abſumendũ, aut detrahendũ qđ accreuit, aut adiectũ eſt: id vero, vel medicamentis: ſi id quidẽ cõmode, & ſine periculo poſsit, erit agendum, vel inſtrumentis ad manualis operationis rõnem pertinentibus: ſed de his tanquam quæ ad præſens inſtitutum non pertineant, nõ agemus in præſentia. Medicamenta aũt, quæ in his affectibus curandis in vſu eſſe ſolent, & in reliquis oculorum morbis collyria ab antiquis, præſertim Græcis, dicuntur, quæ varia admodum ſunt tum natura, & facultatibus, tum vero conſiſtentia & compoſitionis ratione. Sed ſi ad propoſitum ſcopum reſpiciamus, oportet, ut ea quæ accommodari horum curationi debent, omnia uim extergendi manifeſtam habeant, & interdum pro ratione difficultatis affectus etiam exedendi ea quæ accreuere, plus autem minuſve pro ratione, magis minuſve inueterati, & indurati, morbi. hoc namque confectio eorum colliriorum, quę à celebrioribus medicis litteris mandata reperiuntur, pollicentur. ea uero & aſſcribemus, & poſtea adiecta cenſura examinabimus. & quia ſi indicationes & ſcopus in affectibus propoſitos reſpicere uoluerimus: nemo ſit qui non poſsit facile aſpicere, quod uel omnia, uel pleraque illorum, quæ priori capite litteris tradita ſunt, ad tollendas oculorum maculas, poſſunt & præſentibus affectibus, de quibus in præſentia ſermonem inſtituimus, aptari, quæ cũ & leuiora ſint, erunt ẽt aptiora illis: curandis, qui faciliores curatu ſunt, aut qa tenuiores recentioreſque ſint, aut quia corpora male affecta molliora tenerioraque ſint, vel ob ætatem, vt pueri, vel ob ſexum, vt mulieres, vel ob modum & rationem vitæ, eiuſq; inſtituta, ut

nobi-

ris drag.i.s.coquantur semina papaueris ex aqua, deinde succus ex illis tritis expressus cæteris iniciatur. ac oĩa deinde vino amineo leuigentur.Addit,& tertiũ quod ita conficitur. accipit æris vsti, cadmię singulorũ drag.ʒ.lapidis hæmatitis loti drag.2.croci, myrrhæ,aloes,ammoniaci singulorũ drag.1.lycii indici,spicę nardi singulorũ drag.4.piperis albi grana.50.acacię drag.ʒ.gũmi drag.1.leuigentur ex phalerno vel amineo vino. addemus nos & quartũ qđ ex Alexan.Tralliano descripsimus,quod istis satis simile est facultatibus,attñ nec ipsum est alicuius acrimonię expers.conficitur aũt acceptis æris usti dra.vj.cadmiæ,ʒ.iiij. opii,croci,zingiberis,gũmi sing.ʒ.ij.assumũtur uino aut medesio unguẽto. Sed post hæc aliqua ex Gal.ẽt desumamus li.1.de cõp.med. sec. l. & ex Arabibus postremo aliquibus decerptis si cõmoda huic negocio videbũtur, illa mutuo collata examinabimus,digeremusq; in suos ordines,ut hoc mõ deinde, de eorũ usu ex methodo agere ualeamus; & quia ubi agit de rõne curãdi palpebrarũ aspritudines,meminit collyrii trachomatici ex vino vel crocodis seu crocei quod paccianũ appellat, vtpote quod illi fuerit in frequentiori vsu (inuenimus aũt inscriptionẽ collyrii ita se habentẽ,collyrium asclepiadeum Pacis)hoc aliis superius descriptis ascribemus.eius ergo cõfectio in hunc modũ se hẽt. Accipiũtur cadmiæ,ęris vsti,croci,squãmæ ęris,sing.drag.vi. myrrhæ,spicæ nardi,rosarũ aridarũ,opii,lapidis hematitę sing.drag.iiii. piperis albi gr. xii. gũmi drag.vi. vini Chii quãtũ sit satis,fiat collyriũ. eius autem vsus postea sit ex ouo,nẽpe eius albo. describit paulo post aliud crocode, vel crocũ collyrium,quod leontinum appellat, quodque minorem morsum, & acrimoniam videtur afferre, describitur vero ita à Galeno spodii cyprii ʒ vi. croci ʒ.iii. mirrhę ʒ.i.s. lapidis hęmat.ʒ.i. opii ʒ.i.s.piperis albi gr.iiii.gũmi ʒ.vi.omnia leuigata excipienda sunt vino falerno. apud Arabes duo erãt collyria in multo vsu à Rasi 9.ad Almans. descripta, quorum alterum, quod rubeum ab illo à calore appellatum est,tanquam facilius propositum est, cuius vsu laudatur quando non sunt admodũ induratæ & inueteratę hæ affectiones.alterũ vero quod uiride ab illis dicitur. tanquã acrius ualde est,& in usu erat in difficilioribus,& magis inueteratis, utpote quod priori sit acrius, & fortius.horũ meminere Mes.& Auic.Rubrũ ergo accipit lapidis hematitę,atramẽti sutorii seu chalcãti usti,sing. ʒ.iii. ęris usti ʒ.ii.mirrhæ,croci,sing. ʒ.i.piperis lõgi ʒ.s.ex oĩbus leuigatis,& uteri uino aspersis fiat collyriũ.

Lib. 1. ubi de oculorum affectibus agit.

Cap.7. uersus finem.

Accipit medietatẽ tãtundem totius dosis.

Oo Viride

Viride vero accipit æruginis drag.3. atramenti sutorii vsti drag. 6. sandaracæ, quam arsenicum rubrum appellant, nitri, alcyonii singulorũ drag.1. salis armoniacĩ drag.5. ammoniaci qđ thimiama grę ci uocāt drag.2. modus cōpositionis est, vt ammoniacũ dissoluatur ex succo ruthæ, qđ deīde inspergatur cæteris prius leuigatis, ac sub inde cōficiātur collyria. Si uero hæc recte volumus in examē deducere, primũ qđ ex pumice additis tragacātha vel gũmi, cũ nihil acris habeat medicamēti nisi pumicē, qui si vratur tenuitatē partiũ maiorē sibi cōparat. si Gal. 11. de fac. med. simpl. credere volumus, & aliquid acrimoniæ, quā tñ lotus deponit, semꝑ tñ detergit & id duplici rōne, tũ ꝓria sua facultate, tũ ēt suæ substantiæ asperitate: non est tñ adeo acre, qūin eo optime leuigato nō cōsueuerint vti prisci medici citra ēt misturam alicuius alterius quo leniatur eius asperitas, quia aut nullũ aut exiguũ morsum habeat, sed lenius medicamētũ erit si tragacāto, vel gũmi dissolutis assumatur ad cōpagē collirij, addito autē osse sæpiæ, quod & ipsum & vri pōt, & eandē rationem cum pumice habebit, & nullo modo expertũ ignem potest venire in vsum, cum sit tenuium partium, vt facilius in profundum possit se indere, valentius erit medicamentum. nam ait Gal. eodē 11. addito fossili sale detrahere potest id quod pterigiũ Græci: vngulā vero Arabes appellāt, neque tñ adhuc collyriũ hoc erit insigniter acre, & mordax. Sed Pauli collyria atque alia subsequentia longē vehementiora acrioraque sunt, vtpote quæ ea accipiunt, quæ vehementiora sunt: imo vehementissima medicamenta, quæque non modo detrahendi: verum deradendi ac exedendi vim habent, & ea præterea, quæ potenter possunt attenuare digerereque & à profundo attrahere, & etiam quæ valenter astringunt. Quæ omnia non carent insigni morsu, & proinde habita ratione naturæ particulæ requirunt insignem apparatum, vt obtūdatur mordacitas, à qua vehementer excitantur dolores, qui occasioni deinde sunt, vt, & fluxiones, & inflammationes concitentur. Vnde si omnes has istorum collyriorum confectiones diligenter velimus extimare, earum omnium fundamenta, vel, vt iuniores loquuntur, bases sunt mineralia ea medicamenta, quæ acerrima sunt, & nullis aliis in detergendo sunt secunda, atque non modo detergunt: verum deradunt & exedunt, & quasi urunt, vt atramentum sutorium, chalcitis, misy, sory, sandaracha, quam arsenicum citrinum uocant vel rubeum, æs vstum, squama ęris, ęrugo, & si quid præterea istiusmodi

modi generis sit. secundum vero locum tenent, quæ valide attenuant, & digerunt, & suarum partium tenuitate & caliditate in pro fundum se possunt indere, atque inde immersas infarctasque materias extrahere. Sed multis deinde opus est, quæ demulceant, & quoquomodo temperent tãtum horum acrimoniam & fluxionem, quę inde posset concitari, doloresque arceant, acrimoniam demulcent, quæ, vt superius exposuimus, emplastica appellantur, vt sunt tragacantum, gummi, & sarcocola, cadmia lota, lapis hematites, & schistus, cerusa lota, pompholix lota, & multa alia, ut albũ oui, decoctum fœni gręci, sed quæ concoctoriam uim habent prosunt ad mitigandam acrimoniam, ut thus, crocus, & aliquantum etiam myrrha & multę aliæ arborum lachrimæ. arcent vero inflãmationes, quæ astringunt, in oculis autẽ modeste id faciunt & vtilia sunt, sicuti rosę, & earum flores & fructus, mastix, crocusque, lycium in dicum, cytini, acacia, omphacium, & alia multa id genus. Dolor vero bifariã sedari potest, quia, aut illis, quæ proprie anodina: quasi dolorem remouentia dicuntur, quęque parumper calida sunt, & modeste molliunt, & ea de causa etiam concoquunt, nam tum omnibus aliis affectibus concoctio est commoda, tam etiam dolentib. maxime vtilis: præterea quæ obtundunt acrimoniam humorũ qui dolores concitant. Alio vero modo dolorem leuamus, sed non proprie, quando stuporem afferimus dolenti particulę, obtundimusque sensum, vt dolorem: licet adsit doloris causa, & ingens, non tamen, sensus factus obtusior & quasi obtenebratus, illum percipere quit. quod pręstant, quæ narcotica, quasi stuporem uel torporẽ inducencia, a Græcis dicuntur, vt papauer, opium, mandragorę radix, hyoscyami semen, & si quodpiam aliud est id genus. in his ergo descriptis collyriis accipiuntur ex omnibus his generibus medicamẽta, nẽpe vt omniũ ꝓpositorũ scoporũ habeatur ratio. quæ deinde varia sunt secundum efficaciã, & vires, sed hoc existimãdũ indicãdũque est primũ examinato eorũ vnoquoque seorsum. dein de vero illis ẽt mutuo interse collatis, vt possimus perpẽdere quãtũ de vnoquoq; per eã detrahitur, quãtumque ẽt interdũ additur, quantumque per apparata, aut acriora, aut mitiora euadunt. Paulus ergo in malabatrino suo collyrio, quod isotheũ, hoc est deo ęqualẽ appellari dixit, componit cũ drag. æris usti, & loti, octo, cadmiæ, quæ aliquãtisper detergit & siccat, tñ ferè citra morsum: adeo ut Galenus 4. de fac. simp. medi. dixerit, eam, si exquisite fuerit lo Cap. 5.

ta:numerari posse in emplasticis medicamentis,eius mistura potest nō parū leniri,& tēperari mordacitas & acrimonia,æris vsti,cuius operatiōe maxime egēt hi affectus,cum sicut idē dixit 4.de cōp.medic.secūdū loc.sit vehemētis abstersoriæ facultatis, & mordax ēt medicamentū,q̄uis dū postea lauatur,plurimū mordacis deponit. quare cū illi cadmia copiosa addit lōge ēt magis mitescit,vt iā satis mite fiat medicamētū.foliū vero,lyciū,crocus,aloes pter myrrhā, vbi cū ærevsto astrīgēdi vires hēnt:myrrha vero itē,& crocus lyciūq; indicū,foliū,nardus& castoriū cōcoquūt & digerūt,vt ē profundo euocare ēt aliqua ipsorū possint,vt castoriū,& attenuare. detergit ergo hoc medicamētū,digerit,repellit influētes succos, ptereavero concoquit ēt & digerit. vt oī rōne citra dolorē possit administrari,additū est opiū.est ergo satis facile medicamētū, & tāta cautione cōpositū;propter oculū,cū quo plurimū exteriores hę partes consentiunt. Alterum vero longe acrius est,& qđ durioribꝰ corporibus, & vetustioribus affectionib. magisq; caute est administrādū,accipit.n.duo admodū acria medicamēta:nēpe æs vstū, & chalcitim,neq; tñ addit ꝙ sit lotū,neque ꝙ chalcitis usta neq; lota sit. vnde secundū vniuersas vires & integras voluit hæc in hunc vsum venire,vt tñ aliquo modo eorū acrimonia remittatur,addunt cadmiam,quā neq; lauari præcipit.illota enim magis detergit & acrimonię non est expers. hematites autē & schistus lapis,qui omnino emplastici sunt,aliquanto plus obtundunt vehementiam morsus, & quoquomodo repellunt . sed dū præterea a chalcitide & usto ære in hoc munere adiuuātur, propter eorū insignē astrictionem, maior sequitur.reuulsio.His pterea addēdū,quodī primo collyrio, medicamenta erant aqua pluuiali assumēda.nā hæc est in frequētiori vsu in cōficiēdis eiusmodi collyriis,quæ & ipsa pōt aliquantulū acrimoniæ detrahere,in hoc altero aūt vtitur vino falerno vel amineo,quæ calidiora,& potētiora sunt, & potius addunt, q̄ detrahāt vires medicamēti.qbus,& id accedit,ꝙ in priori accipitur opiū,qđ lōge vires habet maiores,quā succus semінū papaueris post decoctionē expressus quo in hoc vtitur.nihil autē in hoc accipitur quod concoquat vel emolliat. Tertium vero longe minus acre, & efficax est secundo.forsitan autem : si ita exquisite conficiatur vt descriptum reperitur, nō est admodum viribus & efficacia differēs a primo.nā ī hoc differūt duo hæc,qđ hoc de quo loquimur ī pſentia, aliquanto primo acrius, & magis detergens : nam primum accipie-

accipiebat æs ustum, & lotum: in hoc uero nulla fit loturæ mentio, qđ aliquantulū refert, in illo iniicitur castorium, quod digerit, attenuat, & concoquit, in hoc vero piperis grana. 50. sed additur ammoniacū, qđ insignē vim habet emolliendi & mitigandi vt ait Gal. 10. de comp. med. secū. loc. cui, & gūmi additur vt cōtēperetur aliquāto eius calor. vnde erit satis accōmmodatū medicamētū sicosis & cœliosis affectibus, vbi sit aliqua emollitione opus. Quartum vero quod ex libris Alexandri descriptū fuit, tertio satis simile viribus esse videtur: mihi tñ nō nihil acrius illa videtur. nā cum æs vstū pondere superet ipsam cadmiā, nō pōt ita temperare eius acris & vehemens detersio. deest prĳterea in hoc lapis hematites, qui et ipse pōt acrimoniā ęris delinire. sed neq; eas vires concoquēdi, & digerendi hēt, quas prius: neq; ēt molliēdi, neq; ēt repellendi. nā in hoc nō concoquit nisi crocus, non astringit præter æs vstū nisi crocus, nō digerit nisi zingiber & aliquantulum crocus: vnde in quibus pręsertim sit detersio necessaria vtile erit medicamentū. Quatenus ad paccianū collyrium, quod Galeno videtur in multo fuisse vsu: mihi videtur medicamentum viribus quidem efficax, sed adeo tēperatum, vt neq; possit plurimū mordere, & irritare affectas particulas. nā quę sunt veluti bases istius collirij, sunt æs vstū & æris squamma. quę si conferantur cum reliquis, sunt simul accepta quanta totius cōpositionis pars. horum medicamentorū demulcent cadmiæ drag. vj. & totidē lapidis hematitis, itemq; & gummi, quæ in pondere illa in sesquialtera, proportione, in sesqui tertia vero exceditur ferè à tota. sed & adiuuantur ēt à concoquentibus ea quæ mitigant, nēpe à croco & myrrha, quę præterea ad digestionē, & attenuationem faciūt vna cum albo pipere, qđ item ē profundo materiam potest attrahare. vnde potest quidem satis valide detergere citra tamen morsum, qui possit admodum irritare affectas particulas, repellet etiam modeste. nam astringunt mineralia, rosæ & crocus. nihil tamē accipit quod possit mollire: vnde ad callosas induratasque affectiones non videtur posse esse plurimum vtile medicamentum: quamuis autem ad componendum collyriū velit omnia assumi, vel leuigari affuso vino, eo tamen esse vtendum ex oui albo, ut ita etiam lenius, & mitius reddatur. Alterū uero ex descriptis à Gal. desumptū, qđ leontanū fuisse nūcupatū ait, mihi facillimū uidetur, ī quo est leuis admodū uis detersoria rōne myrrhæ, quæ aliorum cōparatione admodū modica est. aliquid etiam

digerentis facultatis ex pipere albo, quamuis fortasse potius appositum est, vt adiuuet alia ad penetrationem in profundum. crocus vero concoquit, vnde mihi videtur, quod mite sit medicamentum, per quod ad asprituditudines, & ceteras affectiones, quæ detractione & detersione insigni egeant, sit parum efficax, & illud, quod possit accommodari recentibus teneris nuperque incipientibus affectibus, magisq; illis aptū sit, quibus exiccatione, & digestione cum aliqua repulsione sit opus, vt sunt ulcera & quæ ... ob continentē lacrimarū copiam, exuberantemque dicantur. Et Gal. quidē inter hoc & prius, aliud descripsit, cui nomen nectarii inditū erat. cuius quidem cōpositio similis est cum pacciana, nisi quod aliquanto fortius hoc esse videtur. nam addit æri vsto, & squammæ ęris misy assi, verum si ita conficiatur vtrumque vt præcise scriptum reperimus, non intercedit multa differentia inter illa, quia in hoc nectario accipiuntur æs, & squamma vsta, & lota. in pacciano nulla loturæ fit mentio. cum autem non lota accipiūtur acriora & efficaciora sunt. in misy vero nulla fit lotionis mentio, & cum ex pacciano : si cum nectario conferatur, possit facile nectarium in examen & iudicium reuocari: ideo parcentes tempori & prolixitati nullum præterea uolumus de eo habere sermonem. Sed transibimus ad collyria quæ ab Arabibus multi facta sunt. primumque collyrium, quod mihi omnibus aliis prioribus acrius videtur, cuiq; nō possit esse locus cōgruens, nisi in pertinacibus admodum & inueteratis affectibus. nam accipit, aliorum comparatione. magnum atramenti sutorii pondus, est enim ferè quarta totius compositionis, quod acerrimum est omnium metallicorum medicamentorum. cui sextam ferè totius medicamenti partem addit æris vsti. neque addit aliquid, quod possit horū morsum obtundere & mitigare vel emplastica natura, nec alia rōne nisi hematitē lapidē, quē pari pōdere cū atramento commiscet, & crocum, & myrram, quę nisi quatenus concoquūt, possunt quoquomodo dolorē lenire. & morsum nā & opiū dimittit. Vnde raro eo auderem vti nisi in rusticis & duris admodū corporibus. vel eis factis fluidis & liquidissimis, ex aliquo liquore lenissimo dilutis, vt lacte vel albo oui vel aliis id genus, de quibus facta est mentio superius. Sed & postremum, quod viride dicitur & à calore, quo ab ærugine afficitur nuncupationem sortitum est, acerrimū omnium priorū mihi omnino videtur, accipit ęruginem, & atramentum vstum quidem copiosum, vt parum à medie-

tate

tate totius compositionis deficiat, quę ambo ad detergendum, vel potius ad exedendum efficacissima medicamenta sunt: nam ærugo fortior est ęre usto, quibus paulo inferior est sandaracha, de qua non multa dicemus, cum illius parum admisceat; & hæc omnia nihil habent, quod emollire possit acrimoniam, & vt ita dicam, uiolentiam eorum, nisi duas dragmas ammoniaci: nam & nitrum, & sal ammoniacum, & alcionium non parum habent acrimoniæ, vt superius fuit a nobis expositum, neque ea minus in oculorum vel palpebrarum affectibus egent aliis, quibus leniantur, quàm quæ ipsa possunt hæc corrigere, & quasi hæc minus quàm par esset viderentur acria. præcipit vt ex succo ruthæ dissoluatur ammoniacū. noluit etiam addere aliquid opii aut alterius medicamēti istius generis: vnde affectionibus plurimum in ueteratis & induratis, in corporibus etiam durioribus poterit admitti eius vsus: in detergendo enim efficax admodum erit. Sed & digerendi uim habet satis insignem propter nitrum, alcyonium, & sal ammoniacum & rutham: aliquam etiam emolliēdi induratos affectus ex ammoniaco. addimus tam oportere medicum esse admodum oculatum & cautum in vsu eius, & si, in quo alio, in hoc esse seruanda antiquorum medicorum pręcepta. primū, vt paulatim particulam huic medicamento assuefaciamus, & si eo sit affricandus locus affectus, dū incipit: breui temporis spacio id agat, ne nimis irritetur locus. deinde uero ut locus aliquo liquore mulcenti & emollienti foueatur, atque ita paretur, vt facilior fiat operatio pharmaci. postea vero, si qua facta sit irritatio & dolor excitatus, aliqua alligentur oculo, quæ dolorem sedent, & inflammationem arceant, vt essent album oui exceptum bombice aut lintheo aut lana, vel cataplasma ex medulla panis macerata lacte præsertim muliebri, vel simili aliare, quorum facta est superius copiosa mentio. Et quatenus ad eorum affectuum curationem, quæ in quadam alicuius substantiæ additione, vel incremento consistunt, quantum ad præsens institutum pertinet, hæc mihi satis esse videntur. De illis vero, quæ ī detractione & defectæ vniuersam suam rationem habent, non est opus longo admodū sermone, nam (vt a rhæade incipiamus, quę nihil aliud est) nisi ablatio, aut absumptio carunculæ in angulo oculi ad nares, qua ablata effluūt contineneter lachrimæ, quæ & molestiā & turpitudinē afferunt, non exiguam. is affectus si penitus ablata, aut deletā sit ea carūcula, nullā potest admittere curationem, qa

ferro abraso, vel perforato terebello, aut exusto ignito aliquo instru mēto. quare necesse est, vt à calidiorū humorū fluxione ortū habeat, & tādē ad inflāmationis genus pertineat. quāuis difficilis ab oīb. sit habita eius curatio talis, vt nō in fistulā abeat. nō est tñ ita difficilis quin aliqui interdū fuerint curati: si res diligenter inter initia fuerit tractata. in quibus neq; in abscessum, neq; in fistulā trāsierit. cur autē facile primū in abscessum mox in fistulā trāseat hoc tuberculū, in causa est natura istius particulæ quæ ex tenuibus partibus exanguibusq; coagmentata est, quæ ob inopiā natiui caloris neque unt facile administrare ac digerere influētes succos excremētitios. Sed, & subiectū os quod & exile est molleque, & rarū, facile corrūpitur ab excremētis & pure, quæ proxime illi incūbūt. Curandi vero ratio nō est admodū dissimilis, a curatione affectuū oculorū qui a calida fluxiōe excitari solēt, & parū minorē cautelā requirit, q̄ illi, qa neq; fieri ferè pōt ob vicinitatē, quin & medicamēta loco affecto adhibita nō cōfluāt in oculū, & cū in abscessium cōuertitur semper in angulū & oculū pus cōfluit, qđ illū nō probe afficit. Vnde q̄ superius de illis dicta quātū ad curationē pertinet, hic in memoriā reuocāda sunt: nimirū ꝙ statim inter fluxionis initia illi tenuiori ui ctu sit occurrēdū, itēq; reuulsionib., deriuationib q̄, tū ꝑ manifestā vacuationē, tū vero citra illā. Quatenus vero ad localia medicamēta, nemini obscurū esse pōt, accōmodata esse statim inter initia illa, q̄ vī habēt refrigerādi & astrīgēdi, vt fiat repulsio ab affecto loco cōfluētiū succorū. dūmodo ea talia sint, vt nequeāt irritare & exaspera re oculos. vnde illa aptari poterūt, quorū in oculorū affectib. ad re pellēdas fluxiōes facta est mētio, q̄ eligēda erūt pro ratione magnitudinis morbi & impetus fluxionis. postea vero increscente tuberculo, his aliqua erūt miscēda q̄ tū digerere, tū cōcoquere possunt: postremo vero validis discussoriis incumbendum: modo citra morsum id facere possint ne exacerbetur oculus. Sed vt hęc exēplis exponantur, quædam, quæ mihi fuere in maiori vsu, in præsentia describā. accipio ergo collyrii albi, quod superius fuit descriptū. ℈.s. rosaceum aridatum, aloes, thuris, corallorum rubeorū paratorū ut passim parari solent, singulorū ℈.s. terātur oīa exquisitissime, ac albo oui assumantur, atq; lineo pāniculo excepta apponātur, mutetur autē medicamentum mane & sero. at vbi res vlterius versus vigorē progrediatur, de repellētib. detrahēdū ac digerentib. addēdū & cōcoquentib. quare illis aliquid, vtpote scrupulū collyrii, sētu

ut Arabes aiũt fief de thure illis addo, eius ſemper aucta copia, quã to magis ad uigorẽ res accedit. ut mox ubi aut omnino, aut ex maiori parte videtur cõſtitiſſe fluxio, & ſolis diſcutientibus ac ex parte coquẽtibus res eſt tractãda, parare ſolitus ſum cataplaſma ex myrrha, Aloe & thure, acceptis ſingulorum paribus portionibus, & illis aſſumptis decocto ſeminum fœni Græci. Antiquiores vero medici quemadmodum Aetius ex ſententia Seueri teſtatus eſt, ad diſcutiendas induratas & difficiles ægilopas, vtebantur magis illis emplaſtris, quæ eo tempore erant in multo honore & nomine, vt erat emplaſtrum barbarum deſcriptum à Gal. ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum gen. cuius nos etiam in priori noſtro comentariolo meminimus. item & illo quod Athena nuncupabatur, eodem item ſecundo relatum, & quod de ſalicibus, cuius confectio quinto eiuſdem operis libro exponitur. & aliis pluribus quæ efficaciſsima ſunt, præſertimque in eo libro de compoſi. medicamentorum ſecundum genera referuntur. inter ſimplicia autem medicamenta quæ ſummopere laudantur ad digeſtionem ægilopis, eſt ſuccus herbę eiuſdem cum affectu nominis. ita dicta vel propter ſimilitudinem quã cum eius ſemine habet is affectus, vel propterea quia vires habeat diſcutiendi ægilopas. Plerunque vero ad integram huic particulæ ſanitatem reſtituendam, neceſſaria eſt manualis operatio: nimirum vt aperto loco uſque ad os, quod ſolet ſępius uitiari & male affici à pure & vitioſis ichoribus illi inſiſtẽtibus, adeo vt nequeat conſolidari locus ita ut ſtabilis diu ſit cõſolidatio, niſi abſcedat ab oſſe quaſi deſquamato pars male affecta. ut autem illa abſcedat, aut ſcalpello deraditur, aut terebello perforatur, aut ferro candenti inuritur. Sed de his agere non pertinet ad præſens inſtitutum, unde ad alia tranſeamus. Non longe ab hac parte ſolent præſertim ex contuſione, ſub oculis, ſtatimque ſub ipſis inferiori palpebra in ea molliori & laxiori parte excitari liuor primũ: deinde atra quædam macula, quã Græci, ꝙ ſub oculis oriatur ὑπώπιον appellauere, Latini uero ſugillationem: quæ quia turpitudinem uideatur afferri ipſi faciei: ideo per quandam tranſlationem, ſuggillari eos dicimus, quibus aliqua ſit illata ignominia. ſicut itẽ dicimus illis eſſe inuſtam notam. eſt autem hypopium, uel ſugillatio in genere ὑπχυμώματος, uel ut Latini dicunt, uibicis: niſi qđ ſuggillatio tũc dicitur, cum in eo loco ſub oculis fuerit illata. alibi uero, uibex uel ἐκχύμωμα. fit autem contuſa præſertim carne à duriori aliqua

Lib. 7. cap. 84.

Cap. 22.

Capit. 3. in fine.

re, ex qua cõtusione exiles uenæ per illam dispertitæ dilacerantur, ac inde sanguis in spatia circunstantia illis uenis effunditur. & sicut semper accidit sanguini cum extra uasa effusus in aliquo loco comprehenditur, grumescit. unde locus contusus liuore primum, dein de nigro suffunditur colore, ob sanguinis transmutationem. Cum ergo uniuersa ratio suggillationis cõsistat in plenitudine illius particulæ: plenitudine inquam concreti sanguinis, indicatio erit primum ab ea depromenda: nempe illam esse euacuandam detracto sanguine. neque alioquin alia potest esse opportuna vacuatio, nisi per ea, quæ digerũt, & discutiunt. unde, cum futura sit facilior eius digestio, quanto recentior fuerit sugillatio, & principio magis propinqua (nam quo diutius ibi inculcatus manet sanguis, eo magis crassescit & indurescit euanescentibus & quasis expressis spiritibus, & tenuioribus partibus, ut consensere Galenus & antiquiores omnes medici) digerentibus & laxãtibus erit opus medicamentis, ut tamen & hoc considerandum sit, quod inter initia antea quam dilaceratæ uenę consolidatæ ad pristinum statum redeant, apertæ adhuc sunt, & proinde medicamenta quę laxant, & digerunt si illis solis utamur statim inter initia, possunt esse in causa cur laxiorib. illis partib. redditis, maior fiat sanguinis effusio. iõ ut huic consulatur incommodo, monuere illi idem à principio cum his esse commiscenda illa quæ astringendo possunt repellere sanguinem ne effluat. Sed ut particulatim res hæc exponatur, exponemus modum medicamentorum, quę semper fuere in vsu Galeno in curandis suggillatis. sugillatũ locũ fouebat prius decocto fœni Græci, quód mollit, laxat, & concoquit, digeritque, & melliloti, quod, & ipsum concoquit & digerit. sed præterea non nihil astringit, ratione cuius potest aliquid facere ad hoc postremum consilium. postea accipiebat collyrium diarodon, cuius omnes antiqui medici meminere. Gal. Aetius, Paulus, Celsus, Scriboniusque, habet autem mixtas facultates ex astringentibus repellentibusque, & ex concoquentibus & digerentibus, & ex aqua dissolutum illinebat loco suggillato, deinde ex prædicto decocto in oculari cote dissolutum illinebat, mox ex decocto solius fœni Gręci diluebat. postea solo fotu fœni Græci utebatur. at si postremo viderentur aliquæ reliquię super esse ad digestionem difficiliores, illas valentioribus aggrediebatur discutientibus, vt sunt collyria ex myrrha, quę diasmyrna nuncupata sunt. solent autem mulieres cerusa

ex oleo rosaceo illinire suggillata. quod tamen remediū initiis esset accommodatum. refrigerant & astringant, quamuis ex rosaceo oleo. præsertim si sit id quod completum appellant, sit particeps alicuius digestionis, saliua autem humana summopere à Gal. laudatur. 10. de facultate simplicium medicament. ieiuni hominis. nam digerit & concoquit. itaque ualentius præstare poterit, si fuerit præmasticata radicula, & plurima eorum quæ mandūtur, vt panis, triticum & id genus alia. quæ si præterea, & ipsa vim aliquam habuerint laxandi, & digerendi, vt esset absinthium, vel raphanus, aut hyssopum, ita & passa exacinata, quamuis in principio quando requiritur aliquid astringentis, non essent inutiles passæ vuæ cum acinis. Sed de his satis. Nunc ad medicamenta aliorum affectuum accedamus, qui sunt circa alias faciei partes: præsertim vero nasum, & mentum. sunt vero in genere tumorum præter loci naturam, vel tuberculorum, duplici vero ratione, tam viris quā mulieribus molesti sunt. nam faciem quoquo modo deturpant, & præterea, vel pruritu vel dolore aliquo importuni sunt. neque omnes eiusdem naturæ: sed diuersæ, quatenus ex humorum diuersorum confluxu ad externas faciei partes, vt quinto de compositione medicamentorum secundum loc. docuit Galenus, ortum habent. Sed rem breuiter expediamus: si ad extimam faciem, atque adeo etiam ad cutem confluat humor crassus caloris, & acrimoniæ expers, qui multus non sit, cum in tumorem parum attollit durum tamen, ex humoris siquidem crassitie durus euadit: paruus vero, quia non potest fieri magnus, nisi multus fluxerit humor. hos tumores Græci ἴονθους, appellant, nostri varos. nostrum vulgus cossos nuncupat. Sed si non solus crassus humor confluat, sed sit præterea particeps alicuius tenuis serosi, & ichorosi: nisi cito curatio adhibeatur: fit vt tandem vlceretur tamen. tenuis enim & serosa illa particula infarcta & intus intrusa, cum perspirare nequeat, incalescens aliquam contrahit acredinem, vt deinde abrasa cute, vlcus afferat. atque hi tumores à Græcis σύκωσις, appellantur, à Latinis sicosi: & hi plerunque in mento expullulant. de quibus ita ait Oribasius. ficus expullulationes subduræ, rotundę, rubicandæ, vlcerosæ, quarum plerunque comes est dolor. oriuntur autem plerunque circa qui capitis partes, quamuis interdum erumpant in reliquo corpore. Quandoque etiam confluunt succi similiter mixti ex crassos & tenuibus serosisque acrioribus tamen, & magis mordacibus

qui occupato mento λιχῆνας concitant tumores à Grecis dictos, quasi referentes naturam lichenes, hoc est impetiginis, & pruriginosus est is affectus, & qui, si negligatur, vt tradidit Gal. tandē in eas scabiei species degenerat, quæ lepra & psora Grece dicuntur. Efflorescunt præterea & aliæ papulæ itidem in mento asperæ, & vlcerosæ, pariter ex acrioribus serosisque excrementis à capite defluentibus spontaneum ferè ortum habentes, quæ neque pruritus, neque alicuius doloris sunt expertes. Aetius vero affectum hūc menti asperitatis uocauit, quem sequi solet πιτυρίασις, quam Latini porriginem, iuniores furfurationem transtulere. nonnunquam autem ad collum serpit interdum, & aurium meatus tentat. solet autem in eiusmodi affectu esse distema cutis. Reliquæ præterea sunt etiam duæ, tuberculorum differentiæ, quæ in facie solent extuberare, tum natura, tum nominibus differentium, quę Græce δοθιῆνες, & φύματα dicuntur. priorem differentiam, Celsus furunculos, alteram proprie tubercula nuncupauit. differunt vero inter se, vt ait Galen. duritie, & figura, quia tuberculū est tumor rotundus & planus, qui cito crescit & cito suppuratur. Furunculus vero durior est & acutior, qui & ipse tandem suppuratus in abscessum transit, non tamē ęque facile & cito. Sed furunculi frequentius prouentus circa faciem & mentum, quamuis & in reliquo corpore interdum oriantur. eorum item duæ sunt differentiæ, alii duriores, qui proinde magis sunt varis similes, sicut & non ita facile maturantur aut suppurantur, & id quia fiunt ex crassiori materia, quæ refert naturam pituitosi vel melancholici humoris: vnde neque dolorosi sunt, in quo etiam varis assimilantur: sunt tamen illis maiores. Altera vero horum species eorum sunt, qui magis accedunt ad naturam inflammationis: suntque maiores, rubicundiores & calidiores, subinde magis dolorosi, à quibus sępe febres accenduntur, atque vt propriū est calidiorū tuberculorū facilius ad suppurationē properant. Similis autem est horum omnium generatio, & generationis occasio, ut pote qui omnes excitentur ab excrementitio & uitioso humore, quem natura ad cutem protrudit, ut sanguinem, qui futurus est alimentum internis uisceribus expiet, & sincerum quantū pōt cōseruet. un̄ queadmodū horū oīum aut eadē, aut similis gn̄ationis rō in uniuersum: ita ēt oportet unā eē cōem in curādi methodo indicationē. ea uero demōstrat materiā illā excremētosam ī primis eē uacuādā. Sed id aduertēdū, nū copiosa ad cutē horū malorū humorū & frequēs fiat ꝓpulsio, frequētesq; & maiores expullulēt ita Lib. 8. cap. 16.

ita vt vno digesto subinde alii & plures succedāt: qa id argumento esse posset,ꝙ multa esset cachochymia in corpore cōgesta, aut uniuerso si ad alias etiam partes serperent, aut in capite si tantū circa faciē orirētur, à qua mala hæc fouerentur.nā rō vniuersa suaderet prius,aut corpus vniuersum,aut caput expurgari oportere,vt fomētū subtraheretur,ꝓut illa videretur requirere:nēpe aut sectione venæ aut purgatione: præterea & victus ꝓbi, nullo autē modo exctemētosi esse instituendā, q̄ ad pſens institutū particulatim tractare non pertinet . Quare ad eos scopos exponendos accedamus, qui nobis posśint ostendere vel aperire rationem eorum medicamentorū quibus priuatim & particulatim sint curandi hi affectus. Sed si ex methodo hoc sit agendum,oportebit eorum naturam cōsiderare.quia illa nobis scopos indicabit,quos spectantes omnia reperiemus.nam quicunque horum tumorum duriores sunt & citra vlcus, vt sunt proprie nari, & prior furunculorum,qui aliquatenus ad uarorum naturam accedunt.hi egent digerentibus in primis remediis,vt pote quæ plenitudinem loci posśint vacuare: verum cum præterea adsit & durities, egent item & emollientibus. nam ita facilius & citius fiet digestio.qui vero excitati sunt à tenui & seroso humore, præstantius per exiccantia curabuntur, quam per digerentia:quia hæc cum sint calidiora,facile serosos eos & tenues succos acriores & magis erodentes reddent. vnde lichenosi vel impetiginosi tumores antequam in psoram degenerent,& qui ficosi dicti sunt: & si requirant ailquem digerentium vsum, longe tamen exiccantium maiorem,& id propter multam mixturam serosorū humorū,ꝗ quo fuerint acriores mordacio resq;,eo ēt egēt magis exiccantibus.& proinde impetiginosi quàm ficosi magis desiccantia desiderant:anteaquam in obliquam scalpici speciem transeant.quia tunc aliquibus præterea detergentibus esset opus. At vero eruptiones vel efflorescentes papulæ in mento: cum sint vlcerosi affectus,eandem cum cæteris vlceribus in vniuersum indicant rationem curationis:nempe per exiccantia.& hæc est generalis methodus curandorum horum omnium affectuum. Sed & particulatim quoque rationes horum omnium exponamus. quo loco & id reuocandum est in memoriam,quod sæpius à nobis & repetitum & repetendum est:nempe,quod horum, vt exempli gratia, neruorum non est omnium eadem ratio,alii enim duriores vt prope ad naturam calli accedant.alii vero minus duri:quod illis potest eue-

nire

nire aut ratione materiæ vnde ortum habent.ant ratione temporis. cum enim inueterascunt, magis indurescunt. aut ratione corporis in quo oritur quod habet aut duriorem cutem & subiectam carnem, aut molliorem vel ob ætatem, vel ob sexum, vel ob artem & modum transactæ vitæ. Qui duriores sunt, vt difficiliores sunt ad digestionem, ita & valentioribus egent, tum digerentibus, tũ emollientibus. vnde sicut in his affectibus in duritie & mollitie: ita & vt recte curentur necessarii sunt varii & diuersi medicamentorum ordines. & proinde prisci medici hoc insinuare volentes, interdum dum medicamenta describunt, ea aiunt esse vtilia ad varos amandãdos, nullo præterea addito: quasi voluerint, ea esse accommoda moderatis varis: non autem callosis: interdum vero addunt quod valẽt ad varos inveteratos vel callosos. quia communes & recentiores leuioribus & facilioribus medicamentis tolluntur. vidi siquidem sępe sola illitione saliuæ & ea repetita frequentius deletos fuisse varos præsertim ieiuni hoïs. valentius negotiũ hoc expediret gallinaceus adeps & adhuc citius anserinus. vim pterea maiorẽ haberẽt amigdala amara mansa & apposita vel confecto cataplasmate ex ea trita & cum aliquo ex his adipe commixta. Inter medicamenta autem, quæ antiquis fuere in vsu admodum aptum & vtile videtur illud cuius meminit Gal. quinto de compositione medicamentorum secundum loca ex sententia Critonis. cuius hæc est confectio. accipiantur lythargyri seu spumæ argenti drag.iij. resinæ terebinthinæ quantum ęquet fabam Aegiptiam, puta dragmam vnã. olei clari & albi parum. omnia probe misceantur. quantum ad vsum vero pertinet, primum facies detergenda. mox vero immerso digito in medicamento, palmæ manus illud imponendum, & vtraque manu confricate conterendum, illoque illinendi sunt vari. medicamentum lene & leue, quod potest esse aptissimum teneris, mollibusque corporibus, in quo vis est mediocris molliendi, & digerẽdi. nam terebenthiua, vt 8. de compositione medicamentorum secundum locos tradidit Gal. vim habet molliendi, concoquendi, & modeste digerendi. quibus facultatibus & oleum clarum aliquantulum præditum est. lythargyrum uero mediæ mararię est, aliquantulũ tñ desiccat. vnde est quasi materia istius medicamenti. videtur autem istud medicamentum esse mulieribus mobilibus, & delicatis, quam maxime accommodatum: ut pote quod præter id quod utile est affectui huic curando, potest etiam conciliare medico

co gratiam & fauorem apud ipsas:cum aliquid facere posit ad ornamentum & decorem faciei,quia si diligẽter sit paratum illustriorem illam reddit & planiorem,quia efficit ut cutis magis distenta fiat,applanatis rugis,si quæ adsint. & propterea in componendo hoc medicamento,procuret,ut habeat oleum clarum, itemque & terebenthinam ut melius hoc præstare posit. Addit præterea & alterũ,quod acrius ualentiusq; est medicamentum, & proinde qđ congruentius sit uaris magis inueteratis, & in corporibus solidioribus durioribusque.Conficitur vero in hunc modum. amigdalæ amaræ exquisite sunt conterendæ, atque deinde aceto diluendæ, quibus postea illinire varos oportet.nullus autem non videt,quod amaræ amigdalæ attenuãdi, detergendiq;, & digerendi vires satis conspicuas habẽt. de aceto præterea sæpius sermonem habuimus: vnde in his quidem robore locũ priori superius est. sed non tantũ potest mollire, & concoquere, quantum prius. quamuis aliquis dicet fortasse,quod in amigdala fint aliquæ partes oleaginosæ. nam ex ipsis exprimitur oleum satis copiosum:hac etiam ratione mollire poterit quantum huic rei sit futurum satis:vnde & si fortius sit hoc medicamentum,non tamen adhuc illius est generis, ut pertinaces varos,& illos,qui eo deuenerint, vt iam callosi dicendi sint,posit,discutere,attereręq;:vt ea medicamẽta,quæ ibidem à Gale.ex eodem Critone descripta referuntur. quale illud est, quod cõficitur acceptis dragmis quatuor saponis,ammoniaci vero,& thuris singulorum dragma.hæc vero omnia miscenda,dissoluta tamen ex aqua eatenus,vt cerati compagem habeant.confecto deinde medicamento, hunc esse admodum seruandum.quantum ad rationem vsus pertinet, vt id varo apponatur. ibique dimittantur per horæ spacium,statimq; detrahatur,moxq; facies detergatur abluaturque aqua tepida. Quod optime considerandum. quia id non modo in his affectibus: sed in multis præterea aliis poterit esse vtile,quando fuerit opus acrioribus vti medicamentis.maxime vero in corporibus,vel particulis,quæ molliores teneriores que sunt, vt facile abradi vel erodi posint.vnde & subinde ulcera excitarentur quæ videri deinde possent,maiora & turpiora mala. cui rei consulere docuit Crito hac ratione: nempe ne permittatur morari medicamentum hærens faciei vltra horam. ne longior mora maiorem q̃ par sit faciat impresionem, postea lauandam faciem consulit aqua tepida,vt si quid acrimoniæ sit derelictũ in loco,vel aliqua particula ablati

la ablati

la ablati medicamenti vel si morsus aliquis reliquis sit tepido illo calore, atque humiditate aquæ, morsus & acrimonia demulceatur & deliniatur, detergantur q; omnes reliquiæ medicamenti. quo facto locus erit inspiciendus, & considerandū, an adhuc, vari maior pars sit superstes, quæ egeat repetito medicamento, atque reponēdū erit idē medicamentū: si adhuc morbus pertinax videatur, uel si nimis acre uideatur, aut aliud tenuius apponendū, aut idē quidem: Sed alio aliquo addito & intermixto quo remitti, & deliniri possit eius acrimonia. medicamentū vero hoc calidū quidem, quod habet & vim detergendi insignē ex sapone, vt consentiunt omnes medici, & proinde partium constat tenuitate, qua laxare, & discutere, attenuareque crassam, & durā materiam ex ammoniaco vero habet vim imprimis emolliendi concoquendique, & digerendi. a thure vero adiuuatur uis concoquendi, & aliquantulum molliendi, & digerendi uis. additur autem aliqua astringendi, qua possit tantillum repellere alios, qui adhuc in eum locum confluant humores. Hæc a nobis hoc loco descripta sunt. non quin & alia multa & ea quidē vtilia describi potuissent: sed nimis prorogaretur in longum tractatio hæc. quare ista visa sunt posse esse satis: si tamquam exempla accipiantur a iuuenibus medicis, quibus in his rudimētis scribimus. Sed vt tandem possimus huic capiti finē imponere: de reliquis cōmemoratis affectib. sermonē aliquē: breuē tñ habeamus. & de illis q dē, qui naturā inflāmationi similē habēt: cū eadē, aut similē curationi inflāmationis requirāt, de qua alias copiose sumus loquuti, superuacaneū videtur vlterius de ea agere. Quare ad vlcerosos faciei affectus sermonē cōuertamus. Hi duplici vel cōplicata rōne cōstāt. cū & à præsente materia in loco sint cōcitati, & præterea adsit, & vlcus, & cū princeps curationis ratio a natura morbi depromēda sit: ideo necesse est etiam, vt curandi methodus duplici innitatur indicationi, quæ duplicem quoque scopum spectandum ostendat. nā, & materia præsens detrahenda, digerendū esse nobis indicat, & cū omnia vlcera præsertim exiccatione curentur: ideo & siccandum esse nobis ostendunt. & proinde: si Galenum, imo rationē ipsam sequamur, medicamentis opus est in his curandis concoquentibus quidem, digerentibusque & detergentibus, & attenuantibus sicut in varis: Sed longe etiam magis desiccantibus, quorum exēpla itidē ex Critone deprōpta voluit proponere, omnia quidē acria & valētia. Sed nos illis volumus esse cōtenti q̄ hactenus fuere conscripta,

cũ omnia legi possunt apud Gal.5.de cõp.med.secundum locos.& vt tãdem absoluamus hoc caput,nonnulla de lychenosis seu impetiginosis faciei expululationib.dicamus.qui affectus,quãuis interdũ lenis,& facilis esse videatur, nonnunquam præter turpitudinem, maximum suo pruritu negocium facessit,& sæpe in scabiem transit,q̃nq; malã & ferinã,& serpẽdo, pertingensque ad oculos.Vnde imprimis habẽda ratio multa naturæ vel modi istius affectus. quasi videatur ferinã quãdã,& malignã per se ferre naturã,nõ debet acribus admodũ medicamentis irritari exacerbarique. quia hoc pacto malignior euadet,sed potius,vt cętera maligniora ulcera, delinientib.& demulcẽtib.eius mollire feritatẽ.Sed si malignitate careat,tractendus & medicamẽtis ex ꝓportione respondẽtib.,malignitudini facilitati, vt ipsius morbi. Sed quatenus ad indicationes cõmunes atq; ẽt scopos,pertinet,qui in cõstitutione methodi, qua curãdus est affectus,cũ ille ortũ habeat a mixtura variorũ excremẽtorũ,quorũ alia tennia sunt ichorosa serosaq; & acria,alia vero crassiora,eget in primis & ipse exiccantib. attenuantib., & si cõcoquẽtia fuerint, addita nõ erũt ꝑter rẽ,vt tñ postea si factus fuerit trãsitus in scabiẽ, sint ẽt necessaria detergẽtia.& quia hi licheno si affectus diuersos habent ordines:ita ẽt diuersorũ ordinũ medicamenta reperiuntur, q̃ illis possunt aptari.aliqui etenim adeo faciles & lenes sunt, vt sola saliuæ frequenti quidem illinitione superari,& vt Gal.ait 10.de fac. simp.med.tolli posfint:facilimũ itẽ remediũ erit succus tritici ex eo vt docuit Crito exceptus hoc pacto.uoluit multa eius grana incudi imponi:illisque mox candentem & ignitam laminam apponi,ac eo liquore qui ignis vi e granis elicitur inungi lichenas.in eodem ferè ordine erit etiam syluestris maluę fructus: si quando est tener mundatus teratur,ex succo ex eo expresso illinatur impetigo, dum tñ frequens,& ferè continens fiat illitio. Præterea perdicium herba:quę & parietaria dicitur:si illa affricetur loco impetiginoso, & liquor qui ui ignis abitumi oliuę lignis, vel a brasicarum caulibus dũm comburuntur,destillat,huic rei utilis est,portulaca etiam ab omnibus summopere laudatur,illo loco illinito eius succo, & lichene herba,q̃ a quibusdã iunioribus hæpatica solet nũcupari; dicta aũt lichene a Græcis,quia lichenis sanãdis maxime vtilis est. Secũdi vero ordinis sunt aphodeli,vel vt Latini appellant, albuci radix ex aceto cocta,ac deinde trita illitaq;,itẽ viticis,vel vt iuniores dicunt, agnicasti folia trita ex aceto atq; apposita,codẽ modo, & capparis

folia ex aceto trita & in modū cataplasmatis redacta. cortices etiam radicū rumicis hortensis leuigati ex aceto, & eodē modo appositi, sicuti chameleōtis radix parata eodē modo. & hæc quidē valentiora sūt, q̃ vtilia sunt difficiliorib. uetustioribusq; , aut alia rōne eiusmo di affectibus. Sed adhuc vehementiora sunt quę sequuntur, nempe sulfur ex aceto, itē ammoniacū, & thus dissoluta ex aceto, præterea & pix liquida, & utrumque alcyoniorum genus, vtrumque etiam veratrum, & caprinum stercus. Longe vero acrioribus vti consueuere antiqui medici cum callosi fuerint hi affectus. componunt. n. medicamētum ex illis quæ valde acria sunt, nam sępe istis addunt misy, atramentum sutorium, squamam æris & id genus reliqua. Sed nos iam receptui canamus. satis. n. hactenus sumus vagati, & de similibus medicamentis adeo copiosè, tum hæc tum supra in 3. lib. horum rudimentorum loquuti sumus, vt illis perceptis facile quisque possit medicamenta in medicorum tam antiquorum quàm recentiorum libris descripta recte perpensa iudicare.

De ratione compositionis eorum medicamentorum quibus apte curari possunt narium affectus. Cap. 13.

NVlla mihi particula esse videtur circa caput, quę magis propī qua sit illis de quorū affectib. curādis hactenus egimus, & cū illis maiori connexione coniuncta quā nares sint, intra quas odoratus organum continetur: vnde merito etiam & nō absque rōne quā uis alij alium ordinē seruauerint sequentes nostrum institutū possumus post illorū tractationē hanc de curandis narium affectib. per localia medicamenta subinde subiungere, & quia triplex officium habent triplicēque afferunt animantibus vtilitatē: ideo triplici ēt ratione lędi possunt, & proinde uariis, & multiplicibus morbis sunt obnoxiæ. Sunt etenim ipsæ, vel saltem continent odoratus propriū instrumentum: vnde proficiscuntur actiones illi sensui primum at tinentes. Et hoc illis est princeps munus, propter quod a natura sunt fabricatæ. sunt pręterea uia & quasi canalis introeunti & exeunti aeri qui per inspirationem & respirationem attrahitur & expellitur a pulmonibus. naturaliter siquidem fit inspiratio, & respiratio per nares, quę per os etiam fieri pōt: sed nō nisi q̃n nares obstructæ sunt, & id quidem non nisi propter aliquid accidens præter ipsius naturæ ordinē. Tertio est ueluti cloacha, per quam excernuntur

excremēta q̃ multa in capite & cerebro cōgeri solēt.& quis alia na rium munia sint digniora, præsertim vero quæ ad odoratus sensum pertinēt, hæc tñ actio, quá excremēta cerebri, per hos quasi canales expurgantur ad sanitatē tuendam, præsertim capitis, magis videtur necessaria. Sed anteaquã ea aggrediamur quę particulatim prę senti huic nostro instituto magis attinent, hoc considerandum ꝗ narium, sicut & aliorum sensuum instrumenta duplices habēt partes, ex quibus coagmentata sunt aliĝ quidē sunt exteriores, quæ & visui expositæ, aliæ vero internæ, quæ digniores, vtiliores, & magis necessariç. exterior est ipsa cutis & os, quę quidem, cũ nullos habeāt priuatos peculiaresque morbos, præter illos, quos cōmunes habēt cũ aliis faciei partibus, præsertim vero cũ reliquã illius cute: ideo neque de illis opus erit eundem iterum sermonem repetere. Sed & internæ etiam aliquos habent morbos aliis fere omnibus, quæ sunt eiusdem generis communes, de quib. nolumus ēt alioquin agere, cũ aut parũ, aut nihil eorum curatio in naribus euariet nisi fortasse hac rōne, ꝗ cũ siccior sit natura temperaturaque narium, quã oculorũ, & eorũ quæ tamquam instrumenta gustui inseruiūt: minus autem sicca quàm illa quæ auditui. nempe quam auris, ideo sicciora requirit medicamenta, & illa quoque si acriora sint facilius ferre quam oculus & os. in hoc tamen ut omnes ferè medici asserunt ab aure, superatur. Quatenus autem ad eos affectus pertinet, qui familiari, & priuata quadam ratione in internis istius particulæ meatib. oriri solent. alij quidē illi magis attribui possunt, ut sunt quasi viæ vel cloacæ per quas capitis excrementa solent expurgari, & per quas fit expiratio in aliis vero: quatenus ad sensum odoratus ꝑtinet. Tres autem sunt affectus quibus secundum priorem rationem nares obnoxię sunt. primus in genere solutæ vnitatis comprehēditur. est enim vlcus satis malignum, & curatu difficile, quod ortum habet ab acribus excrementis, quæ a capite per hos meatus defluunt. appellantur autem id genus vlcera à Græcis ozenę, quia præter malam naturam vnde difficilime curationem admittunt, male etiã olent. a quo fœtore ozenę dictæ sunt. & vlcera huiusmodi ex his sunt, quæ sponte oriuntur, nempe influxu humorum: non ex alia externa occasione. vnde necesse fit vt ab acribus, vt nuper dictũ est, humoribus vel ichoribus, vt 3. de cōp. med. secũdũ locos scripsit Gal. ꝓgignãtur. alioquin. n. nō abraderēt. ꝑterea cũ maleoleāt, id fieri nequit, nisi putredinē cōtrahant. & quãuis ab hoc tetro odore nũcupationem

tionem habuerint, attamē non semper male solent: sed semper cum corrosione sunt, ægreque curantur, alter vero affectus est, qui polypus dicitur, ob id qđ cōstat substantia quadā simili carni polypi marini piscis è genere mollium appellatorum piscium. est enim tumor quidam intra nares exoriens rotundus ab una radice plerumque tenui pendens, & interdum adeo excrescens, ut non modo repleat meatum, sed & pendulus extra exeat. uidi interdum ęquantē magnitudine nucem auellanam maiorem. & carneus uidetur esse is tumor, & mollis, cuius caro cartilaginea similis carni polypi uel sepiæ. similem uero ortum habent communi quidem ratione hi duo affectus, sed particulatim postea differunt. nam uterque excitatur à succis uitiosis à cerebro primum, & proxime destillantibus. nam & à suppositis partibus, ut à ventriculo, iocinore, & ab uniuerso corpore similibus excrementis referto potest aliquod habere fomentum. particulatim tamen fluxiones differunt natura eorum, quæ defluunt, quia ozena ortum habet à tenuiori, & acriori fluxione, & sæpe sapiente aliquam putredinem. polypus autem generatur à crassā lentaque pituita, ex qua ibi concrescente callescit mollis hæc, & inutilis caro. aliquando tamen confluit aliqua maligna materia referens naturā atræ bilis: unde polypus etiam gignitur sapiens naturā maligni, & cancerosi tumoris. Et solet polypus sicuti & aliæ similes caruncula molles, & inutiles sequi aliqua vlcera, & ea præsertim quæ nimio scatent humore, & eo plerunque inutili. sed similis huic in aliis quibusdam meatibus aliarum partium, ut in meatu urinario. nam uirili tum muliebri, in meatu etiam auris, neque alioquin gigni potest nisi ulcus præcesserit aut abrasio. siue ex erosione sit factū ulcus, siue ex rupto aliquo tuberculo, uel aliqua inflammatione ibi ruptis. Est & tertium symptoma quod huic particulæ est quàm maxime familiare, nempe immodica eruptio, & profusio sanguinis: Sed de hoc paulo post seorsum, & particulatim proprio capite agemus, ne nimis hūc sermonē cōfundamus. Redeam. ergo ad ozenā, & polypū, ut methodū curationis instituere possimus. Hi ergo affectus sicuti unā in uniuersum sui ortus cōem rationem habent, ita oportet ut in uniuersum communem habeant curationis methodū. Vnde cum sint affectus proprij nariū, qui tñ originem, & fomentum à fluxione à capite, & interdum ēt, & si non proxime, saltē per caput, à subiectis partibus foueantur: iō statim duæ insurgunt primæ, & cōmunes indicationes. altera quidem à fluxione, quæ est

causa ipsius morbi, ipsum efficiens, & augens: altera vero ab ipso morbo iã aliqua saltem ex parte facto, & tempore quidem prior est, & quæ in initio uim maiorem habet, est ea, quæ a fluxione fuit deprompta. statim ergo fluxionem reprimere intercipereque oportet. Sed id nequit fieri, nisi remota causa fluxionis, quæ vel à capite in primis petenda est, vel ab alijs etiam: siquæ sint quæ in hoc conspirauerint: vtpote quia vitiosis vaporibus, & tandẽ humoribus caput repleãt. Quare eo primũ curatio cõuertẽda erit: nẽpe bene cõsiderãdo quid in causa sit q̃ tãta & adeo vitiosa materia sit & in dies generatur. nam inueniemus esse aliquod vitiũ intemperaturæ in eo contractum, aut aliqua obstructio in viis quibus cerebrum expiari solet à multis, quæ in eo continenter generantur excrementis. unde his primũ erit consulendũ. nã & detrahenda primũ per euacuationem præsens congesta materia, & quia prior fit inter initia hæc indicatio, ita tamen eius est habenda ratio, vt non omnino, & altera negligatur. vnde si agendum est cum vacuatione: eam tamen vacuationẽ molliri oportet, quæ non ducat materiã versus male affectas nares, sed potius reuellat. talis uero fiat euacuatio, qualem nobis ostendit natura excrementorum, ut ea, iuxta Hipp. decreta, & talia purgentur, quæ, & qualia purgari oportet, ut talis uacuatio conferre posit. deinde corrigenda est intemperies capitis, ac siqua sit obstructio, illa erit referenda, mox uero siccandũ, roborãdumque caput. Verũ cũ hæc sint cõmunia multis: imo uero omnibus affectibus de quibus hactenus fuit habitus sermo: ideo superuacaneũ uideri posit de his particulatim magis agere uelle. nisi forte uoluerimus hic quoddam cataplasma describere, exceptum ex libello de facile parabilibus, quod ibi refert tãquam id, quod vim habeat intercipiendi istiusmodi fluxiones. Conficitur autem hoc modo. accipiũtur limaciæ duo integræ: nẽpe cũ sua testa, thuris drag. 1. mirrhæ drag. 4. his omnib. tritis addatur albũ duorũ ouorũ, & aliquid asfurgiæ vt fiat cõmodũ cataplasma, quod lintheo exceptũ apponatur. In hoc medicamento albũ oui, & limaciarũ caro sua emplastica & glutinosa substãtia possunt sistere fluxionẽ. uoluit aũt cũ testis terri limacias, ut præterea exiccarent. thus coquit aliquantisper, exiccat & moderate astringit. myrrha uero cõcoquit aliquantisper, magis aũt siccat, & digerit & discutit. & quãuis præterea Gal. multorũ empl. strorũ meminit, cuius cõfectiones descriptæ sunt in libris de cõp. med. secũdũ genus, nos tñ in præsentia sub silentio pertransibimus

mus,tãquã illa quæ potius præter nostrum institutũ esse videntur. Cũ vero his recte peractis,erit curatio conuertenda ad locum affectum & morbũ,nõ erit amplius particulatim eadẽ in vtrisque curationis ratio seruanda, sed varia pro ratione diuersæ horum affectuũ naturę.cũ.n.ozena fiat ab aeri mordaci, & sæpius putrescente succo:ideo primũ spectãdi ijdẽ scopi,qui & in aliis vlcerib.spectari solẽt qñ facta sunt,& fouentur a fluxione vitiosorũ humorum. in his.n.pronus qui nobis offertur scopus ratione vlceris est, exiccãdũ esse,cũ cõmunis vlcerũ curatio exiccatione imprimis cõstet, cũ vero locus hic sit maxime,& siquis alius,obnoxius fluxioni vitiosorũ humorũ,cũ subiectus sit particulæ quæ plurimũ est excremẽtosa sitque ex morbo factus imbecillior, & proinde facilis, & aptus ad recipiendum:mox indicatur repellendnm esse.tertio etiam quia ulcus fouetur a multa materia iam absorta in affecta,nobis ostenditur illam esse vacuatione detrahẽdam.& propterea Gal.3.de cõp. me. secundũ loca,recte collegisse videtur,quod materia medicamẽtorũ,quæ his vlceribus curandis idonea sint,oportet,vt desiccandi facultatem habeant:præterea uero repellendi,& digerendi,& hoc quidem quatenus ad cõmunẽ eorũ rationẽ pertinet.Sed hæc magis particulatim disquirenda sunt.quia quæ siccant,quæque repellunt,vel digerunt,non eas facultates æquales habent:sed uarii sunt illis ordines,sicut & istius generis ulceribus omnibus non est par ratio, sed in illis sunt uarii ordines in facilitate & difficultate cũ alia recentiora sint,alia,quæ iam inueterata sint, ut ferè sit iam habitus particulæ immutatus. unde illa faciliora curatu, præterea aliã maligniora, quæ acriora & fortiora desiderant remedia, alia minus maligna,quæ poterũt faciliorib.leuioribusq; superari. quia semper remedia debent morbis accommodari, ut in aph.docuit Hipp.ut præterea nunquã sit prætermittenda illa indicatio quæ à natura laborãtis corporis q.a molliora & iuniora leniorib.& minus uehementibus.solidiora uero ac seniora acrioribus, & ualidiorib. sunt tractanda.& siquæ particula nostri corporis desiderat in ulceribus caute tractari,maxime nares istud requirunt, quia facile ulcera in ipsis si nimis exasperentur & irritentur malignitatem contrahunt:& cancerosa fiunt.Sed iam hoc negotium magis particulatim tractemus.Varios itaq; ordines in hac medicamentorum classe reperiri diximus,ut possent facile omnibus differentiis horum ulcerũ aptari.nã alia sunt faciliora,& leuiora,alia uero uehemẽtiora Cap.43.

ra & acriora. Rasis quidē inter initia, & antea q̃ adhuc sit factū ulcus sed efflorescūt uesiculæ intra nares, q̄ paulo post ruptæ in ulcus desinunt, ad exiccādum tenuem illum humorem in illis contentum, ne succedat vlcus vtitur linamento acri aceto immerso, cui sit aliquid salis additū. exiccat. n. satis valide & repellit digeritq;. excitato autem ulcere plęrique medici, si crustosum fuerit id imprimis procurant, ut crusta cadat. non quidem ea unguibus aut alio simili instrumento ui detracta, quia id sine dolore fieri nequit, unde & irritātur ulcera, & magis cōcitatur fluxio: Sed his medicamētis quæ molliant. aliqui. n. fotu aquæ aliquātulū calidæ, alii uaporib. calidæ aquę ea in uase stricti orificij imposita, atque naribus illo supposito. ablatis uero crustis, tunc curanda ulcera, & si aliquātisper uideantur sordida, lauanda erunt aliquo liquore in quo sit uis detergendi, & desiccādi. maior uero, uel minor, pro rōne qualitatis tū ulceris tū ēt ut sæpe diximus, corporis male affecti. sūt aūt huic officio maxime apta mulsa aqua, uel uinū mulsū, de quib. fuit in priori libro sermo habitus. hic aūt satis erit dixisse, qđ desiccat magis, itēque detergit, & aliquātisp̄ magis mordax est: unde accōmodatū erit deteriorib. ulceribus: nisi tñ ea fuerint dolorosa, & acris sensus, ut ægre possint ferre hoc medicamētū, quia nimis mordax est. mulsa uero lenior est & minus mordax. aliqui ēt dicūt, utile in his esse usum urinæ, & hoc Gal. attribuūt, q̄ uoluerit uti urina asinina ad ulceratas nares: p̄ sertī in malis ulcerib. Sed usus in his urinę pueri fortasse tollerari posset abhorret Gal. horū sordidorū medicamētorū usum 10. de fac. simp. med. eosq; medicos, q̄ illis utūtur, sordidos appellat. sed itidēq; , neq; ęgroti eos admittūt, p̄sertim ut affectib. capitis, facieiq; & tādē superiorū partiū, cū non desint alia medicamēta, quæ possint honestis & ciuilib. viris administrari, & maxime cū aut ore assumēda aut uehemētur atrahēda per nares laudat tñ chrysocollam, quę fit ex urina pueri ad curanda difficilia vlcera sordida & putrida. Quatenus uero ad carnē generādā in his ulcerib. si quidē recentia sint, & nondū rebellia, pertinaciaque, multa communia appellata unguenta, possunt esse satis, ut quod ex cerusa fit. immo cerusa præsertim lota ac ex oleo rosaceo assumpta potest præcipue tenellis corporibus satisfacere, si interiores nares illinantur, aut his delibutum linamētum imponatur. sed trita, & in pollinem redacta insufletur, ita etiam pompholix, vel tutia, parata & lota, ut in præsentia ubique parata reperitur, uel arida insufflata, uel eius unguentum illinatur

Cap.

linatur,uel ex linamento exceptum imponatur.itemque & ex plũbo usto & loto confectum medicamentum. quæ omnia non solum in his non admodum malis & difficilibus ulceribus sunt utilia: uerum,& illis quæ adeo maligna sunt,ut à uel modice acribus exacerbentur.sed & diachalciteos,quod a multis diapalma nuncupatur. Galenus ait se multoties ulcera narium maligna etiam & in tenellis corporibus,folis aridis rosis & tritis & ulceri inspersis ea curasse. Quod si maligna, & erodentia iam ulcera euaserint & putredinis non expertia,tunc acrioribus esset opus medicamentis,nempe quę maiorem uim exiccandi & detergendi habent, ut esset unguentũ illud,quod apostolorum appellant descriptũ ab Auic.& Isis à Gal. & Aegyptiacũ ab Arabibus,de quibus priori cõmentario exactius egimus.sunt & multa alia quę ab antiquis medicis descripta reperiuntur,quæque possunt in eorũ libris legi:neque.n. uolumus omnium meminisse,ne ęquo simus lõgiores.Sed de polypo sermonẽ instituemus & breuẽ quidem,quia parum differt ratio curãdi hũc & illũ affectũ,imo plerũque authores eisdem medicamentis utrũq; curant,& de eisdẽ eodẽ capite agere consueuere,& pręsertim de illis agemus medicamentis, quæ in familiari usu fuere Gal. & multa experientia ab eo probata,hoc primum constituto, quod cum polypus sit inutilis,& mala caro,quæ præter naturã huius particulæ excreuerit,insurgit indicatio illã detrahendi,si in propriũ,& naturalẽ statũ illa sit reditura.detrahi uero põt,aut ope manuũ & chirurgicis instrumẽtis,nẽpe aut abscisione,aut ustione,uel ui medicamẽtorũ ualide detergentiũ,aut desiccãtiũ & discutiẽtiũ:ut tñ prius cõsideremus,an id commode,& tuto fieri posit.quod cognoscemus considerata natura affectus.sunt enim polypi nonnulli malignæ cuiusdam naturæ,utpote qui fuerint geniti ex humore accedente ad naturam exusti humoris & melancholici,qui exasperati facilè transeunt in carcinoma, atque ita incurabiles euadunt, & proinde neque tractandi sunt: nisi blandis admodum, & lenibus medicamentis, in quibus satis fuerit, si contineantur ne serpant, & maligniores reddantur. cognosci uero & discerni possunt duricie colore & adhæsione. nam qui malignioris sunt naturæ duriores sunt iuxta naturam humoris, à quo sunt progeniti, suntque colore liuido aut subatro, cum alteri sint, uel albi uel ad rubrum uergant, & molliores sint, & præterea magis soluti, & quasi ab una tenuique radice pendentes.

cum

fęlicissime expertus est. nam citra vllũ morsum desiccat astringit & excrementosam humiditatem absumit, vnde optimum semper illi visum est medicamentum, tam ad polypos tollendos quam ad vlcera vel etiam mala in naribus curanda. cuius confectio in hunc modum se habet, vt tria accipiamus mala punica, nempe trium illarum differentiarum. nempe dulcis austeri & acetosi. sint autem magnitudine paria, & matura & recentia simul autem omnia in mortario probe terantur tota, vt ex illis succus posit exprimi. qui expressus aliquantulum coquendus est, vt consumatur superuacanea: si qua sit eius humiditas, vt imputris seruari posit. nam in stanneo vase illum seruari uoluit. quod vero crassius ab expresso succo remanet, iterum atterendum in mortario erit, vt leuigatum postea posit formari in collyria quæ aptari possint meatui narium, quando erunt imponenda. consumit enim tandem polypum, quamuis non admodum cito, sicut acriora medicamenta: sed citra ullum morsum aut dolorem alicuius partis, quod non præstant acriora medicamenta. attamen quia plerunque accidit, ut eiusmodi solidiora medicamenta nequeant intra nares contineri tum propter illorum molestiam & incomodum, tum uero qui abluuntur à perpetuo ferè defluxu humorum à capite à quibus diluitur medicamentorum uis, cum auferenda sunt collyria. succus ille seruatus loco affecto illiniri poterit insigni utilitate. hoc ita parato, uti consueuit Gal. alii tamen præsertim uero iuniores & alia addere uoluere, ut myrobalanos, gallas interdum & alumen, quæ aliis medicamentis accommodatis affectibus istis addidere antiqui. Gal. tamen eo ita simplipliciori se esse usum cum fęlici etiam successu testatus est. Quod si adeo difficilis & remittens uideretur is morbus: ut istis non cederet, uel ægrotans uisus esset impatiens, se transire solitũ fuisse ad pastillos seu trociscos ab antiquis descriptos ad similes usus, nempe ad corrigendã ulcerum malignitatem. & absumendam carnem succrescentẽ in ulceribus, ut sunt Andronis Politũdæ & Pasionis, de quibus quantum uidebatur posse esse satis in priori libro fuit habitus sermo. in præsentia autem ĩ quam plurimo vsu est puluis ille, qui præcipitatum dicitur, & conficitur ex hydrargyro more alchimistarum appellatum destillato in uasis uitreis, repetita destillatione, donec tabescat. infusa tamen prius aqua, qua aurum ab argento separatur ipsi lythargyro in sesquialtera proportione. de quo alias. sicut autem fuit inuentum alchymistarum: ita etiam no-

men habet ab illis. nam potenter detergit deficcat & digerit, sed etiam astringendo fluxionem repellit. optimum quidem est medicamentum, & validum quoque: citra tamen dolorem vel morsum insignem. verum longe etiam lenius redditur si perinde lauetur, vt alia mineralia post eorum vstionem Gal. lauare docuit. Hic autem exemplo, & consilio Gal. moniti considerare debemus quantum melius agatur cum medico, si potius sibi veram methodum compararet medendi, & rationem, qua recte componuntur medicamenta, quam si habeat multa composita medicamenta in aliquod commentarium descripta, aut à suis præceptoribus, & aliis medicis, & illud tanquam secretorum thesaurum secum ferat, neque postea calleat methodum illis vtendi oportune. nam qui rationem potius didicisse voluerit, ille vbicunque fuerit medicamentis non carebit, & optime opportunissimeque vtetur tam illis quæ fuere ab aliis inuenta, quam quæ ipse composuerit, seque facile accommodabit non solũ naturis sed moribus ẽt quorumcunq; hominum, vt ipse Gal. loco citato se accõmodauit cuidã diuiti & delicato, qui nõ poterat sufferre ingratos odores aliorum medicamẽtorum, de quibus antea mẽtio facta est. excogitauit vti odorato quidem medicamento, sed in quo illæ omnes vires reperirentur, quas præscripti scopi requirũt, vsus est medicamento. cuius meminere omnes qui de conficienda Theriaca scripsere, quia unum ex illis est, vnde antidotus illa conficitur. appellatur autem Græce dicroos. possemus præterea & cyphi vti, si ad ea ex quibus confectum est, respiciamus. quod medicamentũ accipitur in mitridaticaa antidoto. quatenus vero ad modum vsus pertinet, quia trocisci istiusmodi egent aliquo liquore quo assumantur vbi triti fuerint, vt in collyrii formam conformari posint: ideo idem Gal. docuit accipiendum esse acetum vel vinũ, & uinũ aut vetustius aut minus vetus, itẽ acetũ, aut acrimoniũ aut minus, prout res videtur maiorem aut minorem requirere deficcationem. nam vinum vetus, nouo magis deficcat. vino acetum magis deficcat. illud autẽ magis quod acrius fuerit. Sed tandẽ vt huic capiti finem imponamus, ad aliud symptoma proprium huic particulæ sermonem conuertamus, nempe de eruptione, & immodico sanguinis profluuio ex naribus. de quo; cum non admodum multa, quatenus tamen ad præsens institutum pertinere potest, occurrant dicenda, ea hoc eodẽ capite cõprehendamus. Hæc itaq; sanguinis multa profusio symptoma est, quod ad excuntium excretionem pertinet, quæ præter rationem fieri solet (nam vt sæpe testatus est Gal.

omnis

omnis excretio sanguinis est à toto genere præter naturam excepta muliebri mẽstruorum purgatione) & hac ratione quatenus symptomata sunt nullam habet vim indicandi : nisi si quando adeo copiosa fiat vacuatio, vt viris subeant periculum, ne labefactatæ concidant, quo casu vim indicandi assumit, adeo vt sæpe occasionem aliis omnibus præripiat : Sed tunc non habet amplius rationem symptomatis, sed causæ, alioquin enim affectus, qui istius symptomatis sunt causæ, ipsi sibi indicandi rationem vendicant. caussæ vero sunt multiplices, de quibus nonnnulla dicemus summatim, hoc primum posito, quod locus proprius in quo naturæ instituto sanguis seruatur sunt venæ, & arteriæ : vnde confertim, & copiose sanguis effluere nequit, nisi aperta vena aut arteria, quæ nequeunt aperiri : nisi aut ab externa causa, & procatarctica, si incidantur, vel frangantur & dilacerentur, vel si erodantur vlcerenturque ex aliquo acri & erodente medicamento, vel ab interna antecedente, vt ab acri & erodente excremento destillante præsertim à capite. vel aperiuntur ora illarum, quæ ad nares terminantur : aperiuntur autem, aut ob nimiam earum plenitudinem aggrauantem naturam, quæ deinde excitat expultricem facultatem, vel ex acri pungente & mordente, vel ex nimis calido sanguine, vel ex infirmitatè venarum, & cõtetricis facultatis, quæ in eis sunt, ex mala aliqua intemperatura, à qua sit correpta hæc particula. Quandoque ab ipsa natura sponte sua agente non vi alterius morbi: quippe quæ morbum aliquem, præsertim acutum hac ratione indicatura est, vel ex nimia sanguinis tenuitate: vnde, vel nequeunt vel ægre queunt ipsum continere. de resudatione autem, quæ fit tum ex tenuitate sanguinis, tum ex raritate vasorum, non est cur multa dicamus, cum rarissime hac de causa & in multa copia possit sanguis effluere. His vero positis, aut omnis, aut princeps indicatio est petenda ab ipsis causis, nempe, vt primum remoueantur. quia remotis est illis, aut sponte sistetur sanguinis profluuium, aut paruo negotio. Sed si occasionem habet à nimia copia sanguinis, vel à natura indicante aliquem morbum, nulla ratione illi occurrendum est, neque sistendũ, nisi tãto impetu concitata natura moueat ut iam uires illud timere incipiant. alioquin enim euacuata copia sanguinis, quam euacuari

euacuari expediebat, definit illa profusio ex se. de soluta autem continuitate ex ulcere, vel vulnere, vel fractura in naribus paulo antea sermo à nobis habitus est. de infirmitate venarum, quæ earum intẽperaturam sequitur, satis nobis fuerit quod contrariis tam in victus ratione, quam in medicamentis sit corrigenda illa intemperatura. Quibus ita summatim expositis accedamus ad rationem claudendi ora venarum quocunque modo fuerint aperta. Verum si præceps fuerit impetus sanguinis irruentis ad nares: nisi prius inpetus ille refrenetur, aut ægre admodum claudi poterunt, aut nequaquã. nullum efficacius impetum irruentium humorum refrenat & intercipit, quàm reuulsio, tum cum vacuatione, tum sine vacuatione, quare nisi vires imbecillæ, vel ætas obstent, secanda est vena humeralis, vel cephalica, qua respicit narem vnde exit sanguis. Sed si hęc obstent, illud idem agere enitendum est aut incisis cucurbitulis, vel sine præcisione etiam, citra aliam vacuationem, affixis illis infernis partibus, præcipue vero præcordiis vel altero, vel vtroq; si ex vtrisque, vel ex altera tantum nare fiat sanguinis excretio. mox vero externis remediis agendum erit, quæ refrigerando imprimis & astringendo, partim repellere, & aliò conuertere possint motũ sanguinis, præsertim vero deorsum, vt si aqua frigida in faciem frõtemque irroretur, vel aspergatur, vel etiam posca, aqua nempe frigida inmixto aceto. vel si lintheus his itidem frigidis, vel similibus aliis madefactis ceruici nude inuoluat. postremo nari ea iniiciant quæ possunt astringendo id præstare & aliqua præterea emplastica facultate claudere ora vnde exit sanguis, & quamuis ab antiquis medicis multa descripta sint huic officio apta medicamenta. ait tamen Galenus se aliud non inuenisse, quod præstantius id præstaret quam medicamentum id, quo, & in vulneribus, & in aliis omnibus affectibus, in quibus solet talis fieri sanguinis eruptio. vti consueuit vt, est illud, quod expositum fuit in priori libro, vbi, & de aliis pulueribus egimus, quos ab affectu constrictiuos medici nuncupant, & quia superuacuum esset de illis hic iterum verba facere, ideo hic consistemus. Nam & si possemus aliquem sermonem habere de affectibus per apta medicamenta curandis, qui proprii. sunt istius particulæ, vt est instrumentum sensus odoratus: quoniam tamen omnes uel in ipsum cerebrum, uel destillationem, uel polypum, uel inflammationem, uel scirrhum, uel id genus aliud quodpiam meatus obstruentem tandem referuntur, de quibus seorsum

&

& hactenus egimus, & suo loco agemus, ne in longum minus nostra protrahatur oratio, eorum curatione consulto hic prætermittimus illud tantũmodo monẽdo, qđ quemadmodũ omniũ aliorum sensuum, ita odoratus actio lęditur uel imminute, cum obtusior est in ea sensus, uel ablatè, cũ oĩno tollitur, uel deprauat: cum uitiatur corrumpiturve, vt cum fœtorem ex interno aliquo initio percipi uidetur: id quod fieri non potest nisi ex putrescente aliqua interna humiditate, quæ deinde putredo præsertim intemperiem earum partium calidiorem sequi solet. Quando autem imminuitur, vel tollitur, vel est ex defectu facultatis in suo principio: nempe in cerebro, vel ex aliquo uitio contracto in instrumento quia sint uiæ trãsitus odorabilem ad ipsum sensum obstructæ, obstructio fieri potest, vel à materia crassa destillante à capite & obstruente meatus ossis, quod à cribri similitudine ichmoides dicitur, vel ex aliquo tumore præter naturam orto in narium meatibus, vt polypus, inflammatio, scirrhus vel quid simile. igitur hoc tantum addito, quod ad aperiendas internas obstructiones excitatas à crassa materia infarcta in naribus inde inspirationi & odoribus intercipitur transitus, solent medici vti suffitu decoctorum earum rerum quæ vim inprimis habent, attenuandi & secandi, quorum non semel prius facta est mentio, & proinde non toties repetenda; quæ decocta si ex aceto, & illo etiam acri fiant, efficaciora erunt. finem ergo huic capiti imponamus, transeamusque tandem ad ea quæ auribus contingunt. Lib. 8. cap. 16.

De medicamentis, quibus utuntur medici in aurium affectibus ex ratione curandis. Cap. 14.

SIcut non admodum dispar est ratio eorum affectuum, quibus aures obnoxiæ sunt, ab illorum ratione qui nares corripere solent: ita neque admodum vtrorumque dissimilis erit ratio curationis: si aliqua autem sit differentia erit ea quæ à differenti natura eorum, depromenda est. nam si compositionem auris consideramus, illamque naribus conferamus, aures sunt aliquanto (vt omnes præsertim anatomici testantur quam nares licciores: vnde in morbis, qui in vtraque particula ad idem genus pertinent, sicciora medicamenta requirunt, & facilius ferunt aures quam nares. Sed exquisitori sensu à natura ponatæ sunt interiores aurium partes, quam nares. loquor autem

tem de sensu tactus in præsentia, ratione cuius vehementioribus doloribus auris exposita est quam nares. hoc autem habet, quia ad aures natura neruos insignes,& molles ex illis coniugationibus neruorum qui statim interiori à cerebro sunt deducti. atque ea membrana quæ interno auris meatui vndique prætensa est à membranis cerebri deriuatur. nimirum ergo ex his duobus capitibus occasionem habet quęcunque est differentia, in compositione & vsu medicamentorum attinentium curationi affectuum harum particularum, sed antea quam particulatim rem aggrediamur, hoc etiam cõsideremus, quod sicuti affectus qui externis partibus accidere possunt vt abscessus, tubercula, vlcera,& id genus alia, non habent diuersam aliquam rationem ab illa, quam habent similes in aliis partibus, ita eidem curandi rationi subiecti sunt: quam ob rem, ne in superuacaneis laboremus, neque vbiq; eadẽ repetamus, de internis partibus sermonem instituemus, Internæ vero partes duplici modo considerãdæ sunt, altero qui secundum se: quatenus nempe ad propriam earum naturam pertinet, altero vero quatenus ex illis compositum est integrũ instrumentũ, organũ, sensus, auditus, quatenus ad primam rõnem, obnoxia est auris omnibus intemperaturis tam simplicibus, quam compositis citra materiam, & cum materia, in quo genere sunt inflammationes, & reliqua, quæ in genere tumorum præter naturam à medicis recenseri solent: sunt præterea obnoxiæ omnibus affectibus, qui in solutione vnitatis consistunt, & eis tandem omnibus quorum comes potest esse dolor, sed & obstructionibus. quatenus vero ad secundam rationem spectat, expositæ sunt omnibus illis affectibus à quibus primum potest lædi actio istius sensus. læditur vero tribus illis modis, quibus aliorum sensuum actiones lædi solent. quia, aut omnino tollitur vt in surdis, aut hebetatur, vt in surdastris, aut viciatur ita vt perperam audiant, seu obaudiant. sicut in illis, qui sibi videntur exterius somnũ audire earum rerũ, quæ tñ tunc nullũ strepitũ exterius edunt, vt sibilos, vel campanarũ sonos, vel fluentiũ aquarũ vel ventorum, & id genus alia multa. Sed de prioribus primum agemus, primumq; de dolorosis, aurium affectibus, postea quam maximos, & vehementissimos maximeque molestos interdum dolores illas corripiunt. quorum in vniuersum, vt omnibus medicis in confesso est, duplex est causa intemperatura, quando confertim & cito transmutatur, itemque solutio continui velox, dum ipsa etiam fit: non autem cum

m

iam facta est.prima autem ratio pertinet ad frigidam vel calidam, si magnus sit dolor,humida nisi cum materia fuerit non efficit dolorem,& quando efficit,non ratione qualitatis, & transmutationis: Sed ratione materiæ quatenus aut aggrauando, aut replendo & distendendo, & subinde dilacerando continuum soluit.siccitas vero, ut qualitas est,aliquem concitare dolorem potest:Sed non admodū magnum.Cum ergo insignis excitatur in aure dolor,a nimio calore,vel ex externa causa,vt solis æstu,quo male fuerit affecta, aut ab igne,qui uicinus nimium illam calefecerit,aut feruenti aqua in aurem iniecta.Vel interna,nempe a calida fluxione calidiorum humorum,quando calore potius afficiunt, quam quòd replentes distendant.interdum vero utroque nomine,nempe,& quia calefaciendo trāsmutāt,itē quia replēdo & nimis extēdēdo distrahūt & ferè dilacerāt affectas partes vt fit in inflāmationib. a frigore ēt vtroque modo gignit dolor a causa nēpe externa, vt a frigidiori aere:p̄sertī cum vento frigidiori,quia uentus cum impetu statim irrumpit in aurem:ideo antea quam frigus remittatur,potest magis particulam afficere.solus autem aer in ingressu illo flexuoso diutius moram trahens,antequam intimas partes pertingat a circunstantibus sæpe fit,vt deinde nequeat plurimum lędere internas auris partes: sæpe ab aqua frigida se in meatum auris insinuante possunt vehementes concitari dolores,sicut interdum accidit natantibus,& immergentibus se in aquis frigidis vel communibus vel medicatis & mineralibus.Sed ab interna & antecedente causa itidem potest dolor occasionē hēre,vt ab aliqua cruda pituita,vel ab humore melancholico, si è capite,cerebrovè defluxerint. p̄sertim vero vehemētes afferunt dolores si rarefacti & non discussi a calore auris non admodum ualido in flatum uertuntur,qui ibi intrusus & inclusus, dum exire nititur indeque erumpere partibus præ nimia distentione quasi dilaceratis,ualidos cit dolores.Ratio itaque inueniendorū cōponēdorumque medicamentorū aptorū curationi horū affectuū duob.innititur fundamentis præcipuis. nam oportet ut medico sit optime perspecta materia medicinalis: nempe ut noscat naturas & uires simplicium medicamentorum. nec id in uniuersum, & confusa cognitione,sed particulatim, & distincte quantum ad eorum ordines spectat.Deinde uero ut probè etiam teneat, atque respiciat, & in rectum ordinē redigat scopos,quos offerūt indicationes,q̄ fuere depromptę, tum ab affectus curandi natura, tum uero a na-

tura corporis mali affecti, ac itidem particulæ laborantis. atque ab alijs, quæ tandem in hæc referuntur. Et quantum ad intemperaturas simplices citra materiam, illæ quidē, vtpote quæ simplices sint, simplices etiam offerunt scopos: nimirum illas contrariis remediis quantum ad qualitates attinet, in quibus a naturali temperamento factus est excessus, oppugnãdas esse selectis tñ illis quæ naturæ illius particulę accōmodari ex ratione possunt. Sed si à materia pendeāt, & foueantur, tunc multiplices exurgunt scopi, a pluribus indicationibus emanantes. nam indicatio a materia desumpta ostendit prius illam materiam quæ fecit, & fouet illam intemperiem detrahendã esse. quare statim exurgit scopus euacuandum esse. instrumenta autem illa quibus probè euacuari potest ea materia, nobis ostendit naturam humoris fouentis, vt docuere Hippocrates & Galenus primo aph. euacuata autem materia, quæ bifariam potest euacuari. nã vel vt præcipue reuellamus, quod maxime necessarium est, cum a fluxione pendet vniuersa ferè occasio excitandi morbum illum & hanc vacuationem, statim ab initio oportet moliri cum morbi incohant, vt procul a loco affecto conuertatur fluxio, vel vt tãtũmodo euacuemus quod conuenit, cum vniuersa iam fluxio aut ferè vniuersa, euacuatio autem necessaria quia fluxam, & iam receptam materiam a loco affecto proxime detrahat oportet. loca vero per quæ opportune possit ea fieri muturatio, ostēdet situs ipsius malę affectæ particulæ, & connexio vel communitas cum aliis. quæ ita summatim a nobis exponuntur, cum illa non pertineant proprie ad præsens institutum. hoc tamen, anteaquam magis particulatim conuertamus ad rationem medicamentorum, addendum putamus, quod cum auris particula sit, quæ in capite sita est, & quasi pars eius, & maximam connexionem habeat cum cerebro, à quo multa suscipere potest excrementa, tum suapte natura, tum etiam ex aliis occasionibus, quæ sunt præter vtriusque naturam, opus est, vt medicus rationem habeat uniuersi corporis: si illud multis superuacaneis humoribus scateat, à quibus aurium affectus foueri possit. Sed mox, & capitis, vt & ipsum propriis, & consuetis instrumentis euacuetur, quibus recte peractis localibus remediis res ipsa tractanda erit, quorum princeps ratio a supradictis indicationibus erit petenda. quia si dolor, vel alius quiuis affectus pendeat ab aliqua materia fluente in eum locum: si res in principio fuerit: sicuti si inflammationis

esset

esset initium: auertenda inde esset fluxio. auertunt autem ea, quæ refrigerant, vt sæpe alias dictum est. postea euacuanda est illa, quę iam influxit materia, quod per digerentia fieri poterit, dum vero partim fluit adhuc, partim iam fluxa est, commixtis & repellentibus & digerentibus curandus erit affectus. & quamuis communis hæc sit ratio omnium affectuum curandorum, quando fiunt a fluxione: tamen maxime, & præ aliis attribuitur inflammationi, vtpote qui sit morbus magis pręceps & acutus, quique longe vehementiores affert dolores, & proinde difficilius ferri potest, & celeriora, maioraque remedia requirit. si itaque, uel inflammatio, vel alia alioqui affectio dolorosa, à fluxione calidiori concitata erit, si quidem magna fuerit cum pulsu, uehementioribus erit remediis locus. vt tamen id imprimis consideretur an adeo urgeat doloris sæuicia, vt iam sibi aliquam indicationem arroget, quæ etiam interdum tantam vim habeat vt obscuret alias indicationes, quæ ortum habuere, vel à causa, vel ab ipso morbo: quia tunc opus esset incumbere uel omnino vel ex maxima parte sedando dolori. & si aliis nequiremus auxiliis, saltim illis, quæ vim aliquam haberent stuporem inducendi, ea narcotica à Græcis dicuntur. verum nisi ita urgeat dolor & mediocris sit inflammatio, leuioribus erit agendum repellentibus ea commiscendo, quæ proprie ἀνώδυνα dicta sunt, nempe quæ cum aliquo: modico tamen calore aliquantulum laxant & digerunt. Sed si importunior sit dolor, & iam limites pertranseat, quibus perferri iam & tollerari a natura possit, necesse esset addere etiam illa, quæ stuporem, vt diximus, adducerent. At magis particulatim agamus, & ea medicamenta describamus, quæ magis pręcipua, & in frequentiori & magis familiari vsu & antiquitus & nostris temporibus esse solent. primum ergo, & præ omnibus aliis, fit vbique mentio olei rosacei: addit tamen Galenus, si optimum fuerit rosaceum. optimum uero est id, quod fit repetitis sæpius, & mutatis rosarum foliis. sique oleum optimum fuerit & immaturum: ita enim erit, & magis refrigerans & magis astringens. hoc ergo statim ab initio infundendum tepidum in auris meatum. Secundo uero loco à Galeno & aliis laudatur oxirodinum, hoc est oleum itidem rosaceum immixto aceto: de qua mixtura, in primis istius quarti commentarii capitibus, quatenus opportunum huic instituto

esse videbatur sermo fuit habitus. Verum antiqui medici duplicis modi, quod parari hoc oxirodinum possit meminere; primi quidem Galenus. nam cum usurus illo erat, acetum, ut superius diximus, oleo infundebat, & ut exquisita fieret mixtura agitabat & concutiebat, statimque auri infundebat. Mesue uero accipiebat tantumdem utriusque: deinde ad ignem positum procurabat, ut ad consumptionem aceti deferuescerent: deinde tepescens medicamentum infundebat. mihi uero uidetur, quòd primum magis refrigerare possit. quia: si Galeno credimus, quæ diutius ab igne coquuntur, ab eo etiam aliquid ignei contrahunt. Quod si uideretur feruor adeo ingens & fluxio ut & maiori esset opus refrigeratione, huic medicamento addebant aliquam portionem alicuius succi; qui refrigeraret, astringeret, & subinde repelleret. antiqui glaucium addebant, aut collyrium ex eo confectum, de quo egimus ubi de affectibus oculorum fuit institutus sermo. memite appellant hanc herbam ubique Arabes. quam quia ea caremus in præsentia: sub silentio præteribimus. possemus pro eo alio uti succo refrigerante & astringente, ut esset succus polygoni, capreolorum uitis, caudæ equinæ, solani; aut germinum rubi. Quod si dolor aliquod prÿterea uidetur postulare quod refrigerando quidem: sed magis deliniendo demulceretur: accommodatissimum, ut in primis Galenus & cæteri Græci, deinde uero Mesue & Arabes consulunt, esset lac muliebre ita calidum in aurem mulctum, aut album oui conquassatum & tepefactum. uerum tamen quando adhuc inualesceret magis dolor, tandem illis essent admouendę manus quę stuporem sensui inducunt: nempe, quia aliquid opii accipiant. ubi id considerandum, ut in superioribus etiam capitibus ex Galen. sententia monuimus, quod in dolore capitis omnino damnauit usum rerum, quæ soporem afferunt, in doloribus autem aurium: præsertim vero ex inflammatione eorum vsum admittit, & hoc propterea, quia longe deteriores, & validiores sunt aurium dolores, & magis in eo præceps est periculum, propter auditorium neruum qui statim a cerebro ortũ suũ habet, & illi etiam maxime vicinus est: & hac de causa facile cũ illo cerebrũ consentire potest. Sed particulatim de medicamẽtis agamus, deq; eorũ vsu, quę huic officio sunt accõmodata. postquã ergo ea expedita fuerint

rint,quæ generalia dici solent,quæque pertinent ad euacuationem vniuersi corporis,& capitis pariter ad reuulsiones.atq; cũ administrata fuerint,quæ vim repellēdi habent , vt oleum rosaceum, vel oxirodinũ,vt paulo antea expositũ est, si dolor plurimum urgeret tentassetque medicus illum,aut albo oui,aut muliebri lacte delinire , hocque parum contulisset & esset opus vehementiori remedio,tandem ad vsum stupefacientium esset deueniendum . quamuis autem multa reperiantur medicamenta ab antiquis medicis descripta,opium recipientia,optime ab illis composita,qualia sunt multa collyria,quæ relata sunt:ubi de curandis dolorosis oculorum affecti bus egimus:sicut erat illud, quod diaglaucium appellabant,nec nō collyrium album cum opio,de quo superius fuit habitus sermo , & illa quæ diarodon & diacrocu dicta sunt . solebat tamen Galen.non nullis vti, quæ illi & apta magis tutioraque & faciliora paratu vide bantur.duorum vero mentionem faciemus . instillare solebat lac mulieris nuper mulctum, in quo fuisset dissolutum parum opii : vt pote si grana duo , uel etiam tria immiscerentur semunciæ lactis. Vel hoc aliud,quod componitur ex opio,& castoreo & sapa musti. quippe quæ in sedandis doloribus uim maiorem habet , aliquando autem accipiebat par vtriusque pondus . componebat autem hoc pacto,castoreum optime tritum leuigabat,itidemque opium ex sapa,simulque commiscebat,tantum vero sapæ assumebat , quantum erat satis ad hoc ita diluenda,vt fluere possent.hac vero compositionis modo vtebatur si uehemens admodum videretur dolor.alio quin enim duplum accipiebat castorii ad opium . Quod si iam fluxio,aut omnino maiori ex parte fuisset intercepta,neque vehemēs admodum vrgeret dolor,illorum iam esset opportunus vsus , quæ vim haberent,tum cōcoquendi tum digerendi.ita tñ vt non eadem esse opportuna credendũ sit.quia si adhuc insignis in eo loco esset feruor,uel tēpus esset ęstiuum,& insigniter calidũ ,accōmodata essent oleum amigdalarum dulcium ,adipes etiam qui non plurimum calefaciant , qualis est gallinaceus , anserinus , anatinus vulpinus , ut aut aliquis eorum seorsum imponatur, aut ut plures mixtim , illis tamen addatur rosaceum oleum : si uel adsint adhuc reliquiæ caloris , & inflammatione præsertim quando in incrementum iam aduenerit , quo tempore curatione mixta ex repellentibus , & digerentibus esse opus dicebamus . quod si omnino essisi det fluxio , & incre

mentum prçterijsset,opportunum esset oleum chamemelinum,uepote quod magis laxet,& digerat.duplex autem est modus administrationis.nam vel illis eliquatis & mixtis ita fusa, & eliquata infundantur,uel adeps efformatus ad similitudinem collyrij demergatur prius in oleum tepidum: subinde vero meatui auris indatur. Gal.autem,qui volebat instruere medicos:nō solū qui pauperū curationi prçerant:uerum,& eos qui principibus & delicatiorib.præcipue nobilioribus mulieribus mederentur,quæ medicamenta illa, quæ nō bene oleant detrectare solēt.ideo ait illa vnguenta preciosa, quæ in multo usu erant illa tēpestate,quæ foliata uel nardina dicebantur,his quoq; affectib.posse cōuenire:de quib.quia tēporib.istis in nullo sunt vsu,volumus in præsentia verba facere.in libro autem de medicamentis facile parabi.ait quod tetrapharmacum vnguētū, si illi addatur spica nardi erit vtile medicamētū his dolorib.ex inflāmatione,uersus inclinationē,& nulli dubiū est quod intelligit verā spicā nardi:quia tñ raro habere possumus eā spicā uerā, & recentē ita,ut vires eius nō sint obsoletæ:ideo quāuis celtica spica sit aliquāto infirmior,nō erit tñ inutilis illius mixtura,sed, si colliquaretur tetrapharmacū hoc,quod ēt Basilicon nūcupant,oleo nardino simplici quidē,tantundem,in eo quidē iudicio esset.in hac autem ratione curandi inflāmationes & ea continetur qua dolores tollendi sunt ex alijs calidis causis excitatos,siue ex materia ortū habuerint, siue citra illam molestç sint. quia illis eisdē refrigerantibus, quorū meminimus,curātur nulla habita euacuationis ratione,qñ nulla prçsens fuerit materia.Quod si illa adfuerit,eodē modo,& eisdem instrumentis uacuationē moliri oportebit,quibus & in inflammatione.Vnde uno tantum exposito,quatenus ad usum istorum medicamentorum pertinet:quod a Gal.plurimi fit,ad dolores qui concitantur a causa uel affectione frigida nostrum conuertemus sermonem.Illud uero est,quando dolet insigni & ualido dolore internus auris meatus,medicamenta sunt liquida & fluida infundenda uel instillanda:itaq; nulla re loca circundolentia tangamus,ullo instrumento,neque etiam lana quantumlibet molli, neque etiam si aliquid ui dcatur detergendum.Sed ex infusis sepius fluidus medicamentis eluatur . nam facilime loca illa , quç exquisiti sensus sunt, propter neruum illum auditorium quolibet uel leni tactu exacerbantur.post infusa autem medicamenta contegatur meatus lana mollissima sine compressione aliqua. Hæc itaque ratio est medicamento-

dicamentorum, quibus calida affectus aurium: præsertim uero dolorosi curari solent, atque eorum etiam usus. Quamuis autem non tanti momenti sint, neque adeo insignis periculi dolores qui a frigidiori causa ortum habent: attamen interdum, & hi uehementissimi sunt, & sæpe non parum curatu difficiles. ideo rationi consentaneum esse uidetur, de his quoque aliquem habere sermonem, & quantumlibet perinde in his, ut in prioribus, & ab frigore citra ullam materiam posit dolor concitari, & ab eodem cum materia, ne frustra tempus conteramus, sumemus initium ab eorum curatione cum materia, utpote quoniam, percepta ratione eos curandi, statim & ea poterit esse perspecta qua curetur & corrigatur sola intẽperatura. & quia scopus quem nobis in hoc compendio proposuimus est, quoad per nos fieri potest, omnia ex methodo exponere: cuius potiora principia sunt indicationes, quas a natura affectus petendas esse antiqui, & rationales medici nos docuere: ideo de causis a quib. cõcitantur id genus dolores agere par erit. Cũ autẽ proxima horũ dolorũ causa sit, aut crassus, & lentus humor, aut spiritus flatuosus intra aurem, in partibus nempe internis auris intrusus & inclusus, qui dum quærit exitum illi interceptum ex obstructione, distendit, & quasi dilacerat partes in quibus conclusus est, ut exire posit, atque ita soluto continuo dolores uehementes affert. hinc fit ut princeps & primaria causa istius affectus sit obstructio, uel potius ipsemet affectus. quæ quidem licet posit à crassicie ipsius humoris: plerunque tamen occasionem habet ab externo frigore ex aere, aut uento aut aqua frigidiore ex. frigore enim solent condensari constiparique externæ partes, ipsaque nostri corporis substantia, atque ita eorum meatus concluditur, ut nequeant per eos difflari & excerni multa, quæ alioqui excerni solent excrementa uaporosa, per excretionem & effluxum sensibus inconspicuum. his autem detentis ac in flatum conuersis, ac replentibus ac subinde distendentibus partes in quibus includuntur, fiunt dolores. & quamuis ad præsens institutum non uidetur pertinere de notis, quib. dignosci posit, quando & flatu, & quando a crassa materia sit concitatus dolor: quia tamen Galenus 3. de compositione medicamentorum per loc. horum quoque breuissime meminit, nos etiam eadem exponemus. Hoc ergo tribus argumentis percipiemus primum ex modo doloris. quia si dolor fuerit cum grauitate, necesse est, ut a materia lenta & crassa foueatur. Sin autem cum distentione Cap. 1.

a flatu fomentum habebit. Deinde vero ex præcedentis victus ratione vt si victus eiusmodi fuerit, vt plurimum flatum generare potuerit, aut crassam lentamque materiam. Tertio si causę præcesserint; de procatarctis loquor, quæ constipare aurium partes soleant: vt refrigerantes, ac illis constipatis esse occasioni vt congestus sit flatulẽtus spiritus. Sed redeams vnde diuerteramus, & rationem exponamus inueniendi, componendique id genus medicamenta, quorum vsu curare oporteat hos aurium dolorosos affectus. Verum quia institutum præsens præsertim spectat medicamenta illa, quæ topica uel localia solent a medicis dici, quæque priuata sunt: hæc recte nequeunt administrari. nisi prius perspecto quo nam pacto se habeant vniuersum corpus & uiscera capiti subiecta, & quo etiam caput, a quo semper aliquid ad aures solet facile defluere, quod auris affectum fouere possit. semper verò hæc consideratio, vtpote quę generalior sit & communior, his priuatis pręmittenda est: & si aliquas obtulerit indicationes, quę vim aliquam insignem habent. nempe quia, aliqua partes illas occupauerit plenitudo, aut cacochymia: illis prius, per accommodatas vacuationes purgationes ve erit inseruiendum, pro vt euacuandi humoris ratio demonstrabit. quæ tamen omnia in præcedentibus, tum capitibus, tum libris sunt particulatim explanata; ideo illis prætermissis, in pręsentia, solis indicationibus & scopis insistemus, quę nobis ostendere possunt rationem medicamentorum, quæ tamquam topica remedia possunt isti curationi apte accommodari. Cum itaque vniuersum ferè horum affectuum momentum consistat proxime in obstructione, quæ ortum habuit, aut a crassis lentisque humoribus, aut a constipatione, statim oritur indicatio esse aperiendum attenuandum & incidẽdum ac detergendum tantum his, quæ id citra mordacitatem præstare possint. secus. n. loca affecta irritarent: vnde dolor magis recrudesceret. has autem vires ea imprimis habent, quæ constant ex partibus suapte natura tenuioribus. eius generis sunt multa quorũ à principio istius commentarii fuit facta mentio, vt thapsia, euphorbium, sinapi, adarce, alcionium, & id genus multa, atq; in vniuersum omnia vt tradidit Gal. quibus ad comminuendos calculos medici solent vti,
Cap. 1. quorum ampla sylua fuit à Gal. descripta in libris de fac. simpl, medic. in 3. autem de compositione med. secundum locos ea quæ magis præcipua sunt recensuit. quæ sunt spuma nitri, ipsumque ni-

trum

trum. oleum preterea amigdalinum, præsertim vero expressum ex amaris amigdalis, vtrumque veratrum, tres Aristolochię, iris illyrica, cinamomum, casia, radix syluestris cucumeris, bryoniæque, & ari, itē & dracũculi, & centaureæ poliũ, & tandē quæcunque amara sunt, vtpote quæ meatus expurgent. Alij vero vt Mes. multorũ meminere, tũ oleorũ, vt chamemelini, anetini, laurini, ruthacei, alborũ liliorũ, oleũ ex matronali uiola, quā cheyri Arabes nũcuparũt. maxime etiam laudat oleum expressum ex fructu quem Arabes ben appellant, Græci myrobalanum, hoc est vnguentariam glandem. quo oleo præcipue vnguentarii vtuntur. & tandem quæcunque calefaciunt & discutiunt, quorum sylua amplissima. hęc autem sint tamquam exempla proposita. Iuniores vero ex sententia tamen quorumdam Arabum preferunt omnibus fere aliis oleis in sedandis dolorib. similib. nō modo auris, sed aliarum etiam particularũ, oleũ ex vitellis ouorũ expressis. ex his mixtis simul possunt uaria confici medicamēta cōposita, in quib. examinādis nō consumemus tēporis plurimũ. nemo. n. est, qui perceptis simpliciũ naturis unde cōponũtur, ac illis mutuo collatis, sequentē normā, qua in priorib. libris usi sumus, non possit ex se facile ad examen reuocare. Sed neque preterea hęc sunt prætermittēda, quorũ a plerisq; fit mētio, quasi eorũ quæ plurimā uim habēt instillata in aurē, ad tollēdos hos dolores. ut oleũ in quo efferbuerint aselli, qui & mille pedę dicuntur. oriuntur uero sub hydriis aquarũ: itidēq; & lũbrici terrestres. siue ex oleo amigdalarũ amararũ coquātur aut chamemelino, aut anethino, aut alio ex supra relatis, siue ex cōmuni oleo. & ut efficacius esset medicamentũ, aliqui in cępe excauato oleũ efferuere faciunt. quod postea ad hos usus adhibēt. uulgare aũt ferè remediũ est, ut uase eo olei quod guturnio simile est: habet. n. angustũ quoddā orificiũ, quo oleũ effundũt, qñ illud nolũt confertim effundere, cōcalefacto, dũ oleum non continet, atque angusto orificio meatui auris applicato uaporē calidũ excipiant, quod si aliquod aliud ex prædictis oleis cō tinuisset, ualidius esset medicamentũ. Sed de his satis superque egimus. trāscamus in pñtia ad rōnē medicamētorũ, quibus curanda esse aurium ulcera docuere periti medici. summatim tamen prius aliqua dicamus de causis occasionibusque unde concitari solent ulcera in auribus, ut facilius deinde rationem inire possimus, ea ad curationem adducendi. fiunt ergo ulcera in auribus, tum ab aliqua externa, tum ab interna causa. sicut

de

de vlceribus aliarum partium, diximus, de quibus hactenus sermonem habuimus,& quæ ab externa causa occasionem habent, vt à gladio sagitta aut ab aliis id genus instrumentis, vel à liquore aliquo medicamentoso & erodente instillato in meatum auris,ea plerunque solent esse simpliciora quantum ad ipsa pertinet. nam si interdum aliquam contrahant malitiam, vel malignitatem, id potius illis accidit ratione vel male affecti corporis ob eius aliquam intemperaturam,vel alicuius alterius particulæ cuius consensu male afficitur vlceratus locus.quæ autem à causa interna,quam antecedentem vocant ortum habent,illa necesse est, vt à confluxu viciosorum humorum ad aurem, & plerunque à capite foueatur. possunt tamen foueri à male affecto iocinore, vel liene, vel ventriculo vel vniuerso corpore,quæ sanè omnia oportet esse cognita medico recte curaturo hæc vlcera, vt pote quæ nequeant recte, & exquisite vnquam curari: nisi prius remoueatur causa. Sed ad remouendam causam à qua seruatur vlcus, & ad subtrahendum fomentum quod curationi vlceris obsistit, vt in aliis quoque quæ superius à nobis sunt tractata, monuimus, vel vniuersum corpus curandum erit prius oportunis purgationibus,vacuationibus,reuulsionibus,quorum superioribus capitibus facta est frequens mentio, atque corrigendum si quod fuerit vitium in vniuerso corpore,vel si cum aliqua alia particula sit insignis consensus,cuius ratione vlceris curatio impediatur,turbeturque,ita tractanda ea particula est remediis appositis,vt consensus ille tollatur.His autem recte peractis,simili ferè modo, quo & posse fieri in aliis similibus affectibus priorum particularum, diximus,tandem conuertenda erit vniuersa curatio ad vlcus particulatim:obseruatis omnibus, tum scopis tum indicationibus, quæ & à natura vlceris in vniuersum depromendæ sunt,& ab illis, quæ cum vlcere coniunctæ sunt, si aliquis sit aliorũ aliquarum affectionum complexus.Solet autem, aut semper, aut plærunque in vlcere duo illa excrementa reperiri, quæ vlcus ferè quatenus vlcus est sequi solent. nempe tenue illud, & serosum vel ichorosum,quod virus nostri appellant,& crassum illud & fæculentum,quod sordem dicunt,vnde duæ sunt vlcerum primę ferè differentiæ,nempe virulentum, & sordidum:pro vt vel virus, vel sordes abundantius scatent in vlcere.sunt tamen & aliæ differentiæ quarum frequens est mentio dum de vlceribus in vniuersum sermo instituitur,nempe erosiuum, & putridum,de quibus non proferemus

feremus orationem in longius, quia de illis antea sæpius locuti fuimus. Deinde vero conuertenda erit consideratio ad naturam particulæ: nempe auris, vt pote cuius indicatio sit, omnem medicamentorum rationem, moderatura. Vt autem sæpius itidem diximus cōmunis curandorum iuuenum ratio, à primis illis duabus differentiis assumpta, duos nobis scopos proponit: qui sunt, exiccandum, & detergendum. quos ferè reliquæ omnes differentiæ tamquam fundamenta subiiciunt. omnia enim vlcera tum exiccatione, tum detersione curanda sunt. non tamen eisdem aut æqualibus siccantibus detergentibusque, quia alia magis siccantibus, vel detergentibus curari requirunt: alia vero minus. huius vero diuersitatis ratio à duobus præsertim capitibus depromenda est. à conditione, & modo, vel ratione vlceris, quatenus, aut magis virulentum, aut sordidius est, aut erodens, aut putridum est. Pręterea vero à naturę particula. nam inter sensuum instrumēta, nullum aure siccius est, vt pote quod constet cute, cartilagine, membranosa substantia, neruoq;, & osse, quæ omnia admodum sicca sunt: & proinde, si ad naturam eiusmodi instrumenti respiciamus, siccioribus præ aliis ferè particulis eius vlcera curanda sunt. præterea quia medicamenta accōmodata curandis aurium vlceribus, si interior meatus vlcere tentatur, instillari plerunque solent, & hac de causa ea fluida oportet reddere, vel ad eam compagem adduci, vt illiniri possint, quare necesse plerunque est vt liquore aliquo diluantur: præcipiunt antiqui medici ferè omnes ea atterenda esse in medicinali cote, leuigandaq;, ex acerrimo aceto, vt maiorem desiccandi vim sibi compārt. Quia uero non omnino omnia ulcera eisdem medicamentis qualiacunq; sint, & in quocunque tempore curentur, tractari oportet. Sed quo simpliciora sunt, & minus contumacia minusque maligna, itemque quo recentiora sunt leuioribus, & minus detergentibus minusq; siccantibus, & minus acribus medicamentis facile cedunt, quo uero magis inueterata, & contumaciora sunt, eo etiam ualentiora & acriora requirunt medicamenta: de negantibus prius sermonem instituamus ut pote quæ infirmioribus auxiliis superari soleant. Si igitur ad methodum ab antiquis traditam litteris respiciamus, quā do ulcus sit nuper excitatum: si id ab antecedente & interna causa factum fuerit, necesse est, ut à fluxione acris succi originem habuerit, & proinde conuertenda erit curationis ratio, tum ad ulcus, quod, ut sæpius dictum est, siccari postulat, tum uero ad fluxionem

quæ

quæ fouere,& seruare potest fluxionem, vt ob id indicet repulsione esse opus,qua fluentes succi auertantur ab vlcerato loco. duas ergo has facultates exigit à medicamento auri vlceratæ administrando si curandum sit vlcus. Quare Galenus, cæterique prisci medici in illis curandis glaucio vtebantur,& pastillis ex glaucio confectis, illisque ex acri aceto leuigatis:itemque pastillis quæ diarodon appellantur,quorum examinationem posuimus in superioribus capitibus , vbi de medicaminibus aptis oculorum affectibus curandis egimus.Sed neque glaucium in præsentia habemus , neque pastilli nuper nominati parati reperiuntur , & licet eorum aliqui possint parari,sæpe tamen contingit nos facere medicinam, vbi neque apothecarii vlli sunt,vt ruri,sæpe in exercitu,in nauigationibus. num ergo copia medicamentorum quibus curari possint hæc vlcera nos deficiet?nequaquam.quoniam;si velimus rationalium medicorum vestigia sequi,consideratis illis facultatibus in his medicamentis, quas antiqui in illis requirebant:nempe desiccatio & astrictio,multa nobis, quæ eisdem facultatibus prædita sunt,itidem trita & læuigata ex acri aceto illud idem nobis poterunt prestare,vt hypocistis, cytini,mali punici eorundem malicorium.ex herbis vero plantago, polygonum,hyparis & sexcenta alia.Arabes vero in his vlceribus, & hoc tempore,vtebantur mulsa, detergit siquidem modeste & desiccat,sed & vino mulso quod magis item detergit & siccat.quod si videatur esse aliqua astrictione opus,vinum mulsum ex vino aliquãtisper austero cõfectum magis opportunum erit.interdum vero & oximelite vti soliti sunt.Sed vbi magis exiccandum erat, iniiciebãt medicamentum factum ex thure vino dissoluto, aut altero confecto ex sarcocola & thure assumptis vino , & pauco melle , aut alio ex myrrha,Aloe,& vino .hoc ex Aloe satis astriugit.ex myrrha non parum detergit : ex omnibus vero valide desiccat . alterum autem magis concoquit præsertim ex thure , & sarcocolla modeste . siccat etiam modeste citra vllum morsum.primum vero cæteris imbecillius,modice enim astringit ex thure,& coquit : si tamen vnum sit aliquantulum austerum magis astringet,quod si pro vino, vt antiqui agebant aceto vterentur,longe efficaciora essent hæc medicamẽta,& magis siccantia.sed cum talia vlcera difficiliora non erant ,laudabant vsum collyriorum quæ diaroda dicebantur & diacroca, & illius quod Nili collyriũ dicebatur,de quibus satis fuit à nobis actũ. quæ aliquando ex vino,interdum ex aceto instillabat. Verum vbi iam

iam ſatis eſſent purulenta vlcera, citra tamen dolorem, quia vbi dolorosa ſint ab omnibus, quæ detergendo mordent, ne locum exaſperent & irritent, validioribus detergentibus vtebantur, qualia ſunt collyria, quæ antiquitus diaſmyrna vocabantur. ſimilem autem viam, & Arabes ſunt ſequuti, vt ex his comprehendi poteſt, quæ nuper fuere expoſita. Poſtea vero cum peiora fiunt vlcera & valde purulenta, vt iam non ſint expertia putredinis & malignitatis, accurrẽdum ſane erit ad acriora medicamenta & quæ fortius detergant, & ſiccant, vt quaſi erodendi vim habeant, vt inter ea, quæ antiquis erant in vſu, eſt iſis, dictum medicamentum, & quæ ſimilem cum eo rationem habent, vt apoſtolorũ, ſed fortius eſt Aegyptiacum ab Arabibus appellatum medicamentum ab eis deſcriptum, Græci vero paſtillis Andronis vel Muſæ vel Polydæ frequenter vtebantur, de quibus in tertio commentario diligens fuit à nobis ſermo habitus. Attamen, tum Galenus tum etiam alii priſci medici ad curanda contumacia aurium, malignaque vlcera, cæteris ferè aliis medicamentis præferunt ſcoriam ferri paratum (vt parari docuere medici illi) nempe diligentiſsime tritam, & in ſole pluribus diebus ex acerrimo aceto leuigatam. multa præterea à varijs auctoribus deſcripta, in hunc locum poſſent transferri: Sed nimis poſtea excreſceret hoc compendium, & vltra noſtrum inſtitutum progrederemur. quare huic capiti finem imponemus, nam ſi aliqua deeſſe illi viſa fuerint, illa à tertio huius compendii libro, vbi de vlceribus fuit inſtitutus ſermo erunt petenda, quia, & huic loco illa optime accommodari poterunt, habita ſemper, vt docuimus, aliqua ratione naturæ iſtius particulæ.

De ratione medicamentorum, quibus conſulere medici ſolent auditui laboranti quatenus ad propriam eius rationem pertinet.

Cap. 15.

EAdem omnino methodus, quæ oſtendit modum & rationem curandi morbos, medico etiam rationem medicamentorum accommodatorum locis affectis demonſtrat, & præterea modum etiam

etiam vsus opportuni eorum, quia omnia hæc tandem, vt sæpius alias ex antiquorum omnium sententia ostendimus, ad iam sæpius expositas indicationes,& expositos scopos referenda sunt: vnde in his explicandis non erimus alioquin multi. sicuti neque quam simi lem habeant: imo ferè eandem rationem affectus, qui ad sensus omnes pertinent,& à quibus actiones eorum proprie lædi possunt. vt pote quia illam iam superius explanauerimus. Sicut ergo in aliis sensibus, ita & in auditu solet contigere, vt penitus interdũ tollatur auditus, vt in surdis contigere solet, interdum grauior fit & obtusior, vt in surdastris, quandoque vero vitiatur & peruertitur in sibilo,& strepitu aurium. primus affectus ex proportione cecitati in oculis respondet, alter luscis vel lusciosis: tertius illis, quibus variæ imagines præ oculis obuersari videntur. & sicut cecitas fieri potest, vel ob læsam facultatem in suo initio, nempe in cerebro, ex aliquo eius proprio affectu. aliquando vero ex aliqua labe in instrumento sensus, ita & surditas. labes autem contracta in instrumẽto, est aut obstructio in neruis internis per quos defertur audiendi facultas ad aures: aut obstructio in meatu auris, per quem sonorũ species feruntur interius ad primum sensus auditus organum. aut ex aliqua intemperatura insigni contracta in neruo auditorio. obstructiones vero in neruis fieri possunt ex confluxu alicuius humoris præsertim crassi,& lenti atque plerunque à cerebro. aut ex aliquo tumore præter naturam velut, auris meatu, vel in locis illis proximis, ita vt ab illis premi possint. in meatu vero auris potest fieri obstructio vel ex orto aliquo tumore, ex illis qui præter naturam illius partis, ibi excrescere solent, sicut inflammationes, scirrhi,& uaria tuberculorum genera,& uerrucę, vel interdum ab excremento illo luteæ ceræ simili, quod peculiariter in omnibus per meatum auris excerni à natura solet, cerebrum, aut partes huc pertinentes expurgãte. grumus interdum puris ex aliquo interno vlcere congestus potest meatum obstruere: Sed & multa bilis confluens ad organum auditus potest esse impedimento actioni ipsius sensus. vnde Hipp. in apho. dixit quod interdum diarça surditatem soluit. potest præterea & aliquis humor externus in aurem ingressus auditum lædere, vt interdum in natantibus, aqua, vel dum lauatur caput, lixiuium. His autem modis imminuitur, aut omnino aufertur. Interdum vero viciatur corrumpiturque vt in sibilis & strepitibus qui in aure audiri videntur, nullo tamen exterius sonante, aut obstrepon

te

te. fit autem his strepitus à flatulento spiritu concluso intra meatum, qui dum mouetur motu quodam inordinato percutiens & commouēs internum, & quasi naturam auris aerem, eos strepitus concitat. potest autem tum in aure gigni flatulentus is spiritus ab illius imbecilliore reddito calore, ob intemperiem in ea subortam, cum materia, vel citra illam, vt hoc postea sit referendum in propriū auris affectum, potest etiam alibi genitus in aurem se conferre. aure siquidem consentiente cum alia quapiam parte, vt cum cerebro sæpius, quandoque cum vniuerso corpore, quandoque cum ventriculo. & sicuti imagines quæ ob oculos obuersantur, nunciant suffusionem, & tandem cecitatem, ita strepitus illi vel sibili surditatem prædicunt. nam quamuis sæpe hæc non ex primario auris affectu fieri contingat, quæ tamen ex consensu fiunt, nisi eorum ratio habeatur, cum consenserunt, transeunt in affectum proprium. Sicuti autem, vt ex his quæ hactenus fuere exposita quisque videre potest, non vnica sed multiplex est modus ratioque qua lædi potest auditus: ita multiplices necesse est, vt exurgant indicationes, multiplicesque scopi ab illis, medico offerantur, qui e methodo voluerit medicamenta scrutari quibus consulendum sit auditui male affecto recteque ea componere, & eis congruenter vti. Sed, de illis quidem quæ accommodata huic affectui esse p[illegible] quando auditus læsus est, aure cum cerebro vel vniuerso corpore consentiente, vel cum ventriculo, non est eur in præsentia agamus, quia omnis curatio est conuertenda, ad illa cum quibus consentit auris, de qua agere non pertinet ad præsens institutum. cōnem vero medicamentorū, quæ congruere possunt affectibus propriis auris tollendis, atque facultates, quæ in illis exquiruntur, nobis exponet propria illorum affectuum natura. Quare nullum de illis sermonē habituri sumus qui respiciunt auditum consentiente aure cum cerebro vel aliqua alia particula. Quatenus cutem spectare potest ad ablatum auditum aut inimis tum ob aliquem tumorem præter naturam in aure interna eius parte ad neruum pertingentem excitatum: si is fuerit calidus dolorosus admodū erit, & eisdem remediis curandus erit, quo tollendū dolorē ex inflāmatione diximus in superiore capite: sin autem frigidus & scirrhus: si aliqua eius potest sperari curatio, post vniuersi corporis (si inde fomentum habent, procurationem, mox & capitis,) vt sæpe prius fuit expositum, curari illis medicamentis secundum communem rationem habet, quę

depro-

depromenda sunt à cõmunibus indicationibus, quæ à natura scirrhi,& communi eius ratione petendæ sunt.de quibus in priori commentario, quantũ visum est posse esse satis,sermo fuit habitus.neq; ab hac dissimilis est curatio, quam requirit obstructio ipsius nerui, vel eius condensatio.nam ea medicamenta erunt opportuna, cum à crasso lẽto pituitosoque ssicco ortum habuerint,quæ attenuare, secare,detergere,digerereque possunt:siue de illis loquamur,quæ interius sumenda bibendaque vel deuoranda sunt, siue de illis esse instillanda immittendaque in aures, de qua etiam materia ex parte in priori capite verba fecimus.vnde neq; iterũ in præsentia repetenda sunt.si vnius itaq; medicamenti meminero, cuius mentio ab empiricis fieri solet,quasi maximi arcani,quamuis nunc etiam multis vulgaribus sit notum,& plurimum ab illis laudatum:ad alia com uertemus orationem. medicamentum autem hoc est adeps qui destillat ex anguilla cum ex ueru torretur:si in aures instilletur.potest autem ex ratione esse vtilis. nã ex assatione comparat sibi naturã ab igne attenuandi,& digerendi perinde, vt de oleo lucernæ protulit Gal.qđ simile euadit oleo veteri.redditur siquidẽ calidius,&partiũ tenuiorum. Sed huic adipi,& id accedit, ꝙ ex foliis lauri quæ ferè ab omnibus interfiguntur frustis anguillæ dum ex veu torretur, maiorem contrahit vim attenuandi, digerendi, & calefaciendi. Quod si tabes in meatu auris sit contracta, facta nempe obstructione, exorta à multo illo excremento auri familiari ibi congesto & concreto, vel à grumo puris, auriscalpio hæc auferre oportet.vel si sit opus medicamentis, ea quæ secant, deterguntque accommodata erunt,nisi si quando nimis induruissent. nam & mollientibus aliquibus egerent. Quia vero uerruca etiam subcrescens in meatu auditorio potest auditui esse impedimento, quæ & ipsa subcrescens detractione esset curanda, de eius curatione non sum multa dicturus: sed omnia comprehensurus sum in hac summa. nempe quod eadem ratione illam esse detrahendam dixere medici,sicut curandum esse diximus polypum,si in naribus subcrescat. Sed & quæ sit curatio commoda inflammationi in hoc loco exorienti, & aliis præterea tumoribus in aure præter ipsius naturam, abunde exposuimus. Sed neque de sibilo, & aliis vitiosis sonis qui obstrepere sæpius in aurib. percipiuntur,opus est sermonẽ longiorẽ hẽre: si quis eorum memor sit,quæ de auris dolore dicta fuere. præsertim si sit à flatu concitatus.nam & sonitus isti habent similem cum illo causam

ſam. nempe flatulentum ſpiritum qui intra aurem inordinate mouetur, & mouet ſubinde aerem proprium, & internum. qui motus allidens inſtrumento auditus excitat eiuſmodi ſtrepitus, quare & ſimilibus remediis tollentur, quibus flatibus medentur, & proinde neque de iſtiuſmodi ſtrepitibus alioquin ſumus magis particulatim aliquem ſermonem habituri. Poſtremo ad hoc caput videntur pertinere & vermes, qui aliquando in aurium meatu ſolent viui reperiri, quod altero duorum modorum euenire poſſe videtur. aut enim exterius adueniunt, memini enim me quendam vidiſſe, in quo uermis aurem ingreſſus maximam illi tum pungendo, tum etiam dum continenter mouebatur, moleſtia afferebat: erat autem tinea qualis ſępe in tritico gigni ſolet. ceciderat uero ex fiſſuris tabulati horrei, cui lectus ſubiacebat: aut uero ibi oriantur ex putri aliquo excremento, in aure congeſto, uel ex aliquo ulcere nō expertæ putredinis. eius uero curatio facilis eſt quantum ad uermes pertinet, ut inde educantur. duplex autem eſt eos extrahendi ratio. aliquando ſiquidem uiui educi poſſunt, aliquo forpice ſi in loco ſint, ubi conſpici poſſint. ſin autem in penitiores partes irrepſerint, ut nequeant conſpici, aliquis adeps inſulſus, ut gallinaceus, anſerinus, uel ſuillus efformatus in collyrij, uel glandis formam, uel ut nunc loquuntur chyrurgi, tentæ, indatur auri, ibique tantiſper maneat, donec animal allectum eo cibo, quo plurimum delectatur, illi affigatur. nam ſimul cū adipe, ſi commode educatur, extrahitur & uermis illi affixus. aliqui etiam cotum bene pexum, carminatum, aut lanę uellus, auri imponunt, ut animal illud, quodcūque ſit. nam pulices & formicæ facilius hoc pacto educuntur, dum mouetur per meatus ibi inuoluatur, & quaſi irretitū extrahatur. alii etiam coto aut uellere inuoluunt auriſcalpiū, ac alicui glutinoſo, ac tenaci liquore imbuunt, ut eſſet reſina terebentina uel laricea, aurique indunt, ut animal quaſi uiſco captum educatur. Interdum uero prius id genus animalia necantur medicamento huic rei apto, poſtea extrahuntur. necantur uero quibuſcumque amaris, ut ſucco abſinthii, marubii, camedrios, centaurii præſertim minoris, & cæteris, quæ iſtis ſimilia ſunt. præcipuus uero, ut teſtatur Galenus ſeptimo de facultate ſimplicium medicamentorum, eſt ſuccus uel decoctum calamenti. Sed ſæpe accidit ut aliquid durius, & ſolidius in auris meatum incidat, aut irrucia-

tur, vt est lapillus aliquis, vel granum semêve aliquod, quod non parum illi negotii interdum facessit, in qua re à medicis exquiritur auxilium. Verum quia id in hoc parum expectare à medicamentis possumus. nam horum extractio potius ad operam manuum & ad quædam instrumenta apta huic negotio pertinet. ideo in his non conteremus tempus, cum sint aliena a nostro instituto. Quare iam tempus opportunum esset ad oris affectus, & ad medicamenta illis curandis accommodata transire, nisi fortasse videant aliqua esse dicenda de ratione eorũ medicamentorum, & eorum apto vsu quibus parotides curãtur. vt ferè cũ res hæc interdũ non exigui: sed potius maximi sit momenti, videatur priuatim & ipsa seorsum, quę proprium caput desiderare. Sed quia parotides in genere sunt, vt testantur omnes, præsertim vero Gal. inflammationum: magna ex parte etiam eandem cum aliis inflammationibus expetunt curationis, eandemque medicamentorum rationẽ saltem quatenus ad eas indicationes spectare videtur, quæ a natura morbi solent de promi. alioquin enim indicationes istius loci in quo exurgere consueuere parotides cogũt medicum deflectere aliquantu per a communi methodo curationis inflammationis, & a communi eorum remediorum vsu, & hoc quidem in principio. nam in aliis istius affectus temporibus in idem parotidis ea ratio cum aliorum curatione tandem conuenit, & ideo summatim hac tantum differentia vel diuersitate exposita finem huic capiti imponemus. In hoc loco secundum aures vbi oriuntur parotides, a quo etiam hoc nomen apud Græcos habuere, sunt a natura genitæ quædam carnes glandulosæ vel adenosæ, vt Gręci loquuntur, quales etiam in aliis quibusdam etiam locis, quæ emunctoria ab Arabibus & à nostris iunioribus Latinis Arabum sequacibus vocantur sicuti sub alis & inguinib. quæ sunt partes suapte natura imbecilles, atque ita a natura dedita opera genitæ, vt possint ab internis & nobilioribus particulis impulsa excrementa quæ in illis retenta plurimum obesse possent, facilius admittere. vnde quotiescunque aliqua fit superuacuorum humorum impulsio ad has adenas, in his locis consistentes, statim peculiaris quædam insurgit indicatio, quæ variat communem eam methodum, quæ morbos ex fluxionibus factos respicit: quatenus saltem ad eorum principia pertinet. in quo genere sunt & inflammationes reliquique tumores, qui præter naturam ipsius particulæ insurgunt. in hoc autem varia fit eorum ratio in his locis, quòd

reiicienda

reiicienda sunt omnino ea localia remedia, quæ vim habent repellendi influentes humores, & id ea ratione, quia non exiguum ea repulsio periculum affert, ne retro cedentia uitiosa excrementa & internas præcipuasque partes occupantia, aliquod facesserent maximum malum: quod præterea seruandum esse præcipiunt medici in omnibus illis affectibus, in quibus natura tentare uidetur expulsionem noxiæ materiæ ab internis partibus versus cutem, vel a parte aliqua nobiliori & magis præcipua ad ignobiliorem. nam ut Gal. in libro de constitutione artis medicę nos docuit, sæpe morbus malignus, expulsa mala materia a membris nobilibus ad ignobiliora, fit non malignus: sicut contra translata mala materia, ab ignobilibus ad nobilia efficitur malignus, qui prius videbatur cuiuscumque malignitatis expers. præsertim vero cauenda est in parotide repulsio, quando illa in febribus: siue critice, ut aiunt, seu ratione symptomatica exoritur. & hoc quia eiusmodi inflammationes, quæ in his partibus, quas Arabes & iuniores emunctoria solēt, ut diximus, appellare, raro fieri solent nisi in malignis febribus & quæ pestilentis naturę non sunt expertes. fiunt autem a natura quæ malignā materiam nititur ad has adenas, impellere, ut membra magis principalia liberet & tueatur, quæ repelli reflective interius minime posset sine graui periculo. quare nunquam quomodocumque fiāt, debemus per repellentia prohibere exitum uitiosæ illius materiæ. quæ ad glandulosas carnes propellitur. & uel nihil eo tempore, dum incipit, aut augetur tumor, agendum, quatenus ad eum tumorem pertinet, & soli naturæ uniuersum negotium relinquendum est, aut si quod agendum est, attrahentibus, natura, ut facilius expellat, erit adiuuanda, remediis, quæ uim habeant malam materiam ex profundo attrahere, ut eiusmodi medicamentis, quæ his uiribus sint prædita, uel interdum cucurbitulis. nam si facilis uideretur expulsio a natura facta, illi dimittendendum esset hoc munus. si uero tentare expulsionem uideremus, parum uero in expellendo proficeret, illi ferre opem expediret. Quod si multus esse, naturę in expellendo impetus, nihil quod ad expulsionem pertineret esset agendum, ne confluentibus ad eum locum multis illis supervacaneis succis calidisque sæpius & acribus, ibi concitaretur aliquis insignis dolor, qui laborem, inquietudinemque, & uigiliam afflicto corpori adderet, unde facile possent uires dissolui. immo si spōtaneus esset confluxus, & dolor uehemens insurgeret, iuuanda quidem

dem erit natura: Sed non in expellendo: verum mulcendo miti gandoque dolores. illis nimirum cataplasmatibus, quæ temperatá caliditate cum aliqua humiditate possunt id prę̈stare. nam talia prę̈ter id quod non parum possunt sedando & deliniendo dolorem, adiuuant etiam concoctionem influentium humorum, vt neque ẽt in his sit repelllendum, quãuis præceps & multus sit impetus. vt neque tamen multus is impetus contemnendus sit, & deserendus a medico, præcipue si videat naturæ vires non eas esse vt posit tantam copiam recte administrare. immo illi succurrendum erit, alio modo refrenando impetum, per inanitiones vniuersi corporis, per sectam venam, vel per medicamenta, sicut magis expedire illi visum fuerit, quæ posint reuellendo auertere fluentes succos ad affectum locum aliqua saltem parte. quæ autem sunt cataplasmata apta ad do

Cap.2. lores vrgentes sedando ostendit Gal.3. de compositione medicamentorum secundum locos, nempe quæ fiunt ex farina triticea, vel hordeacea, vel seminis lini, & mulsa, si ex decocto seminis lini, vel altheæ, vel chamemelini coquantur. nam quocũque horum vtamur ita cõfecto, vt docet Gal. vti possumus vtiliter, vel si etiam, vel duæ ex illis farinis simul miscentur vtilis omnino erit cataplasmatis cõpositio. quia si aliquam refrigerationem requirerent ob id, quia fluxio plurimum esset calida, farinæ triticeæ ordeaceam adderemus. sin autem maiorem digestionem & maturationem, farinam seminis lini. sin vtriusque egeremus. omnes commisceremus. ita etiam quatenus pertinet ad liquores ex quibus hęc coquenda sunt dicendum videtur. nam mulsa refrigerat magis, aliquantisper etiam attenuat & non nihil detergit. altheæ vero decoctum mollit magis & maturat, aliquantisper digerit. fœni Græci vero decoctum aliquantisper calefacit, & ꝓinde aliquo modo attenuat & digerit, quãuis nonnihil etiam astringentis habeat. pro ratione ergo naturę succorum quæ defluunt ad parotidem hæc sunt varianda, & vel illis solis vel simul mistis expedit vti. Gal. autem 13. meth. ait sæpe oleũ calidum satis fuisse ad hoc munus. horum autem usus, non modo vtilis est quia dolorem sedent, verum etiam quia concoctionem horum humorum non parum iuuant. in aliis autem temporibus postea curatio parotidis a communi aliarum inflammationum curatione, aut nihil, aut parum admodum euariat. nam agendum, vt nobis ratio affectus indicabit. interdum enim per propriam methodum inflammationum,

& so-

& solitā res erit tractāda. nēpe procurādū vt materia fluxa & admissa in inflāmatione digeratur, aut (vt nunc loqui vulgo solemus) resoluat. Quod si magis videretur in suppurationē vergere, illis oporteret agere quæ maturāt & pus mouēt. illis aūt suppuratis, via aperiēda qua pus exeat. ita. n. facere cōsueuere nostro tēpore oēs ferè medici. aperiri aūt abscessus possūt uel ferro, uel caustico medicamēto. diximus aūt ita cōsueuisse medicos hac nostra tēpestate. qa antiq, vt ex Gal. haberi pōt, tētabant discussionē puris inclusi in abscessu sine apertione, medicamētis quæ vim attrahēdi ex profundo haberent, præterea vero attenuādi, & digerēdi. hoc vero agebant, qñ nō erat abscessus magnus, & qui nō multā copiā puris, neque plurimum crassi cōtineret. nā alioquin, & ipsi aperiebant, aperto uero abscessu & vbi pus effluxerit, affectus iam transit in vlcus. & quia in his nulla est, quæ sit alicuius momenti, differentia, à ratione curandi alias inflammationes, quę hoc vel altero uel tertio modo solent curari, & de aliis abunde in priori libro sermonem habuimus, quatenus ad medicamenta & eorum usum pertinet: ideo tandem huic capiti finem imponemus.

De medicamentorum compositione & usu, quæ apta possunt esse curandis affectibus oris. Cap. 16.

AD ea tandem accedamus quæ ad os pertinent & partes eius, & quia os in præsentia appellamus uniuersum illud spacium, quod intra labra comprehenditur, in quo præterea comprehenduntur continenturque multę partes utiles & necessarię & non modici momenti, eas recensebimus, & eum ordinem sequemur in illis exponendis, quem sensus præsertim uisus, dum introspicimus, nobis ostendit. primum ergo labia intuemur. de quibus non uideo cur multa à nobis sint dicenda, præsertim si institutum nostrum in hoc compendio velimus sequi. quamuis. n. ulceribus, uulneribus, & tumorib. præter naturā cuiuscunque generis, resolutionib. ēt, & conuulsionib. sicuti in distortione oris solet sæpe euenire, corripiantur, quia tñ proprius scopus hoc loco præsertim uersatur circa rōnē compositionis & usus medicamentorū, quæ localia passim in præsentia dicuntur, in quib. præcipua ratio a natura læsæ particulę sumēda est. & quatenus ad istud pertinet, nō est aliqua in his priuata ratio differēs a communi ratione eorundem affectuum, qñ

in alijs carneis particulis oriuntur: piæ er rem erit hoc loco, ea repetere, quæ magis apte tractata sunt in alijs locis, præsertim vero in primo libro. Labia subinde sequuntur gingiuæ, & illis impositi dentes, interiusque spaciū illud, quod linguā continet, cuius duplices sunt partes, superior est quę palatū dicitur, à Græcis uero vraniscus, quasi paruū cælum, & inde fortasse acceptum est a vulgaribus in his locis, quod cælum oris eam partem appellent, & inferior quæ sub lingua est, & ab ea tegitur, quæ proprium nomen, quod ego meminerim, non habent. mox ex lingua quæ gustus pręcipuum est instrumentum, & efformandi sermonem. præterea vero masticationi non parum vtilis est. cibum enim sub dentes impellit vt commodius ab illis teratur, quem etiam varie inuertit ad radicem linguæ duæ sunt glandulosæ carnes quæ tonsillæ à Latinis, à Græcis vero παρίσθμια in medio vero ab extremo palato pendet columella, quā Gręci κίονα vel γαργαρεῶνα appellant. interius vero spacium fauces a Latinis, φάρυγξ vero a Græcis dicitur. postremo ad fauces intimas pertinent duo meatus illi maxime insignes; quorum alter in partem anteriorem vergit, quia via est spiritus ad pulmonem, & aspera arteria dicitur, cuius supremum caput ad fauces est, id quod à Gręcis λάρυγξ, guttur à Latinis dicitur. alter vero meatus posterior via est ad ventriculum per quem cibus potusque in ventriculum fertur, & οἰσοφάγος Græce dicitur, Latine vero gula. Sed primū de his agemus, quæ ad partes oris quę magis extrorsum vergunt, vt sunt gingiuæ, dentes, palatum, lingua & quæ pars sub lingua tegitur. mox vero de illis quæ ad fauces pertinent vt sunt tonsillæ & columella atque guttur & gula. sunt autem affectus quidam qui sunt omnibus ferè particulis communes. Gingiuę ergo solent a vehementibus cruciari doloribus, qui possunt a varijs causis, & affectibus concitari, nempe vel ex transmutatione proprię & naturalis suæ temperaturę, cum confertim, & repente fit: vel ab illis quæ continuum soluunt: & hæc, vel ab externis & procatarcticis causis effici possunt, vel ab internis & antecedentibus. ab externis sicuti uentis, cibis nimis calidis, vel acribus, aut minus frigidis, item & potu & alijs tandem quæcunque in os ingeri possunt: præterea quæcunque exterius possunt tūdere, erodere, pūgere, & incidere. internæ uero & antecedentes causæ sunt fluxiones calidorū vel frigidorū humorū qui possunt sua humiditate putrefacere gingiuas & alias partes, & acrimonia pūgere, abradere, & tandem ulcerare, & transmutare etiam,

etiam partis temperatura dolores concitare, qui sæpius quidē solent a capite & cerebro, cui subiectę sunt destillare. interdū tamen, & ex inferioribus, sępius autem a uentriculo solent male affici ratione uitiosorum excrementorum qui ibi continentur, a quorum uaporibus ascendentibus uiciantur oris partes. Sed ex eisdem causis possunt exoriri in his oris partibus pręsertim carneis inflammationes scirrhi & alij tumores præter eorum naturam, qui quandoque sunt malignitatis, & interdum non parum, participes. Solent pręter alia interdum fieri, quædam carnis excrescentiæ in intimis gingiuis ad ultimos molares dentes, quæ παρούλιδες uel ἐπούλεις a Gręcis dicuntur οὖλον enim gingiuā significat, qui affectus dolorosus est, & in genere inflammationum est is affectus. pręterea uero ex nimia laxitate, & redundantia uitiosi sanguinis. præsertim biliosi (ut refert Aetius) & erosione fiunt cruentę gingiuę. Sed affectus illi; qui & alijs omnibus ferè particulis communes, unam itidē cōmunē habēt a rationis rōnē, qđ si aliqua in his particulatī differētia reperiatur. illa a diuersa particularū natura occasionē habet, qđ sępius à nobis prius expositum est. Vnde cū os ueluti ostiū sit per quod ingressus est tum ad uentriculū, eorū omniū, quæ bibenda & deuoranda sunt, tum uero ad pulmones, & sæpe, uel nobis etiam nolentibus, quę ore assumuntur illabuntur in pulmones uel uentriculū, & proinde ab illis medicamentis, quātum fieri potest, in affectibus harū partiū curandis cauendū est, uel saltem illis caute utēdū, in quibus aliqua sit perniciosa qualitas: si in uentriculū uel pulmones illabantur. unde quatenus ad generalia theoremata attinet eadem sunt, in omnibus nempe repellentibus in morbi principio esse opus, mox repellentibus admiscenda esse digerentia, atque subinde digerentia augenda, de repellētib. vero semper ad finē vsque detrahēdū: si affectus ad genus inflāmationis attineat. sin autē ad genus vlcerū, exiccantib. inprimis, sed præterea, & detergētib. frequēter. Vt tñ ea præcedāt remedia, quæ præsertim & primū causam respiciāt: habita ratione fluxionis à qua hęc semper ferè excitari solent: earū que particularū, vnde ea excremēta defluūt, vniuersa vero hęc ratio consistit in procuratione vniuersi corporis, earū quæ partiū quæ suo peruacuā materiam ad has amandant. nempe ut per uacuationem sectione venæ, uel purgatione intercipiatur, & auertatur fluxio. Sed hæc ad aliud, nō ad præsens institutū pertinēt: sicut & de cōgruēti uictus ratione agere. Quare conuertamus tandem sermonum par-

 ticula

ticulatim ad remedia accommodanda his morbis curandis, & primum de illis agemus, quæ referuntur ad inflammationum genus, quæ tamen non sunt ratione loci graues morbi, vt in gingiuis palato lingua & aliis quæ his natura attinent. nam de internis seorsum loquemur. Itaque cum gingiuę & pellicula quæ linguæ & palato prætensa est dolent, sicuti quandoque vehementi cruciantur dolore, qui ab incipiente inflammatione habēt omnē occasionem. statim considerandum quod sit inflāmationi occurrendum, ea seruata methodo quæ cōmunis est omnibus inflammationibus, nēpe repellentibus primum, mox repellentibus quidem: sed vt simul digerentia immisceātur, & illis semper magis auctis quanto magis procedit inflāmatio. Sed postea cum repellentia refrigerent & adstringant, & illa varia diuersaque sint, & diuersorum ordinum quatenus ad uires & vehementiam pertinent, fit vt non æqualiter, & indiferente, semper his laborātib. particulis possint aptare. quare horū discretio apprime erit medico necessaria. istius vero rei ratio a natura ipsius particulæ erit petenda ut a mollitie, duricieque, ab eius sensu, a situ. nam partes hæ molles sanè sunt, & duplici sensu, & eo quidem acri præditæ gustu, & tactu suntq; expositæ vt facilime illis medicamēta occurrere possint, qua ꝓpter neq; valida & violēta medicamēta, quācūq; illa sint facile ferūt, sed melius a mediocrib. se habēt. si. n. astringētib. repellētibusq; vehemētiorib. vtamur, simile, vt 5. de cōp. med. secūdū loc. affectionem contusioni imprimimus. vnde irritatur dolor, & subinde magis incitatur fluxio. Contra vero dentes qui dura constant substantia, cum dolent & inflammatione tentātur profundior neruus ad eorum radices, uehementiora remedia non bene ferunt, sed etiam talia desiderant, & præterea etiam vt illis sint intermixta, quæ acria, & tenuium sint partium, vt facilior fiat aditus, & penetratio ad internas & profundiores partes. vnde consueuere antiqui ex aceto acerrimo coquere medicamenta ad dolorem dictum. ratione vero alterius sensus, nempe gustus cuius particeps est internum os, insurgit & alia indicatio, quatenus ad sapores medicamentorū quib. vti in curandis his inflāmationib. pertinet. ea uero est, qđ cū horū medicamentorū multa sint, q̄ horribilis & ingratissimi sunt saporis, quo maxime cruciant partes hæ, nec mō dū illis utunť, sed postea ēt remanet malus ille eorū sapor lōgiori tpe, vñ ꝑterea & sæpe subuertit vētriculus, & vt diximus, pōt ꝑterea multa illorū illapsa ī interiores meatus subiectis ꝑticulis nō parū negotii facessere. ꝓpterea talia q̄tum fieri pōt sunt declinā da. & illis vtē

dum

dũ q̃ aut gratiora,aut minus ingrata sint,& ꝓinde in doloribus gingiuarũ & aliarũ partiũ oris,quorũ meminimus.Gale.præ oĩbus ferè aliis medicamẽtis laudat oleũ lẽtiscinũ, vt pote qđ sit moderatũ medicamẽtũ.astringit.n.modeste,vñ fit vt repellat citra vllã noxã, digerit ẽt aliquanto.calidas siquidẽ aliquas partes habet,& digerendo aliquãtulũ vacuat intentã particulã,atq; ita aliquantisper dolor remittitur.verũ ait oportere vt oleũ nouũ sit.quia olea,cũ inuetera scũt,calidiora fiũt & repulsioni ineptiora. noluit aũt vt eo frigido vtamur,quia in his partib. actuale frigus,vt ait Gal.4.de fac.simp. med.mordax & dolorosum est. Sed calefieri in duplici vase, quia quæ ad ignẽ calefiunt calorẽ quendã acrẽ magis & mordacẽ contrahunt.Sed cũ tale oleũ lentiscinũ nõ sit ita in prõptu vbiq;, neq; ita paratũ facile reperiatur,iõ proxime ad illud accedit oleũ rosaceũ, quod cõpletũ appellat. differunt tñ quatenus rosaceũ aliquãto frigidius est,& proinde maiorẽ ẽt vim repellẽdi habet,nõ tñ tantã digerendi,quantã lentiscinũ. Dioscorides vero ad inflãmationes gingiuarũ laudat vinum in quo efferbuerint folia rosarum aridarum. ita tñ vt post cocturam, liquor percolatus ex eis exprimatur,eoque gingiuæ ꝑpena deliniatur. neque absq; rõne laudatur hoc medicamentum,cum ex aridis rosis possit refrigerare,& repellere, ex vino aũt aliquantulum digere.Sed lentiscinum oleum videtur aptius, nam oleũ molliens põt magis dolores sedare,nã crederem & decoctum lentisci etiam quando eius oleo careremus posse conferre,minus tñ quam oleum.quamuis possemus addere lentisco semina fœni Græci aliqua aut lini,aut aliq̃d radicũ althææ.Laudat ꝑterea Diosco.& vtrunq; tribulũ si gingiuæ ex oximelle illinãtur. nã tribulus quidẽ refrigerat & repellit, vñ Gal.de fac.simp.med.ait esse, cõtra gñationẽ inflãmationẽ,cui addit fortasse mel,ut ꝑterea aliqua ẽt ad sit vis digerẽdi.Verũ q̃a sæpe ẽt accidit,vt dolores hi gingiuarũ ex inflãmatione his repellẽtibus,digerẽtibusq; medicamẽtis neq; tolli possint neq; deliniri,q̃a in suppurationẽ inflãmatio tẽdat. nõ est resistendũ reluctandũve, naturæ,sed potius iuuãda est, atque ꝓcurãdũ vt maturetur,quo citi us fieri poterit.erũpẽte etenim pure desinet dolor,& cũ ita affectus in vlcus transeat; reliquũ postea erit, vt medicamẽtis locus is tractetur, statui & naturæ vlceris accommodatis,de quibus agemus paulo post.adiuuabunt vero maturationẽ, suppurationemque inprimis decocta huic officio apta, vt radicũ althææ,caricarum pinguium, passularum non modo istarum exilium,& nigrarum,quæ in multo vsu sunt,in ꝑ̃sentia verũ & illarum

maiorum

maiorum à quibus acini vel semina possunt eximi (vt sæpe præcipiunt antiqui medici) vt pote quia non parum astringant, & exiccẽt quæ coqui, vel ex aqua possunt, vel ex iure aliquo pingui. nam & id ad concoctionem maturationemq; adiuuat, atque dolorem lenit, tũ molliendo tũ vero aliquantulum digerendo, sed & aliquid Zacchari immisceri poterit, ex omnibus autem his, vel ex aliquibus quæ magis in promptu erunt fieri potest decoctum ad consumptionem mediectatis iuris: si ius sit acceptum quantum videatur exposcere rõ portionis medicamentorum, vt tñ sine sale sit ius. & calido eo vtamur aliquantulũque in ore detineamus atque sæpius ita agamus. sæpe tamẽ simpliciori medicamẽto sumus vsi & fœlici successu. Meminere tamen medici antiqui quarundam inflammationum quæ in externis introrsum gingiuis aliquãdo oriuntur & ἐπουλίδες, dicuntur à Græcis, quæ potius vt dixere Aetius & Paulus sunt quædam carnis excrescentię ab inflammatione: quarum interdum comes febris est & vehemens item dolor vt ne os quidem aperiri possit & quam uis ad epulidas curandas descripta reperiantur medicamenta plurimum acria, vt pote quæ & atramentum sutorium admittant & alia istius generis. id tñ sano modo intelligendum est, vt opitme distin xit Aetius. Quia talia medicamenta versus finẽ sępe sunt necessaria quando ea sola viget indicatio quæ à super excrescentia carnis depompta est, illa enim contrahi nequit, reprimique nisi per illa quæ non parũ desiccant astringuntq;, & detergũt ẽt talia. n. sunt quæ describuntur à Paulo, Aetioque & à Galeno ex sententia tamen Archigenis, componuntur siquidem ex erugine, sutorio atramento, ex galis, ex alumine & eiusmodi aliis. Verum inter initia dum febris dolorque plurimum affligit. consulit Aetius, vt his omnibus dimissis laxãtibus vtamur, vt sunt mulsa tepida, vel cremor hordei, decoctum seminis lini & similibus, in quibus vis est leniendo, dolorem sedare, atque non nihil digerere. dolor enim qui vehemens est eo tempore vim maiorem habet in indicando. Sed vbi iam deferbuerit inflãmatio, & eatenus dissoluta sit dolorque remissus, ut iam possit ægrotans, hiare, tunc apta sunt ea, quæ extuberantem carnẽ desiccant, & reprimunt, cui officio maxime apta sunt, si Aetio credimus, medicamenta arida. in quibus ait iṡle, esse id cuius confectionem ipse describit. fit vero ex sulfure ignem non experto, pipereque & scissili alumine exusto omnibus pari pondere tritis, & inspersis epulidis. Sed alumen omne vstum, & Gallæ tritæ. & tamquã aridum

aridum medicamentum inspersæ. quæcunque enim valide desiccāt & astringunt, possunt huic affectui esse medicamenta congruentia mihi sæpe satis fuit medicamentum id, cuius, vbi de polypo esset sermo, mentionem fecimus. nam sicut potest polypum absumere & atterere, poterit etiam epulidas & parulidas. & quamuis eius vis & operatio tardior sit, est tamē securior: vtpote in quo nihil sit, quod noxiam habeat qualitatem, omnes tamen: si morbus is pertinax & plurimum tam medico, quam medicamentis sit renitens, ad acriora medicamenta accedunt, vt est chalcitis, sutorium atramentum, ærugo, & vt ait Aetius, vsque ad ea tandem medicamenta, quæ carnem erodunt, & detrahunt. & ad ea quorum vsus solet esse in depascētibus gingiuarū vlceribus, de quibus paulo post sermonē sumus habituri. Gingiuarum itaque vlcera & partium ad ipsas partinentiū, ut & diuersas occasiones unde orta sunt habuere, ita etiā quantum pertinet ad initium curationis, diuersimode tractari solent. nam aut ab externa causa excitata sunt, ex incisione, punctura, aut ab aliquo medicamento, vel medicamentosa re, quæ abradere, & erodere potuerit, aut ex interna, & id duplici modo, quia vel ex rupto aliquo abscessu, vel ex acri & erodente malorum humorum fluxione. diximus autem quantum ad initium curationis spectat, quia aliqua horū quę accidūt à fluxione, necesse est, vt donec durat fluxio foueātur à plenitudine vel cacochymia, aut vniuersi corporis, aut aliquarum particularum præsertim capitis à quibus fouetur fluxio, à quibus prior surgit indicatio, procurandum esse vt sæpissime iam dictum est, quod intercipiatur reprimaturque fluxio illis rationibus, quæ sæpius item à nobis fuere expositæ. At vero si nulla aliunde petenda sit indicatio præterquam ab vlcere, & ab affecta particula: tūc variatur pro ratione earum differentiarū quibus vlcera discerni, ac distingui à medicis solent. ab eis nempe deproptis propriis indicationibus, & scopis, de quibus non est in præsentia cur multa dicamus, cum hæc omnia in primo libro satis distincte, & diligenter fuerint exposita, vt nunquam tamen obliuioni tradamus eam indicationem, & considerationem, quæ petenda est à natura particulæ. Et quamuis quādo sponte & à nulla externa causa vlcerātur: nequeat id plerunque fieri: nisi à fluxione acrium & erodentium excrementorum, & proinde sit necesse vt curationis initium sit ab hoc capite nēpe vt sistamus, remoueamusque fluxionem, tum reuulsione uacuationeque, tū temperatione & mitigatione mordacitatis eorum ex

cremen-

crementorum, in quo officio præcipue sunt balneæ aquæ dulcis (vt testati sunt Gal.& alii prisci medici, nisi aliqñ fluxio acredinis sit expers quæ sit in causa cur nimio humore madidæ gingiuæ putrescant,& subinde exulcerentur. nam tunc & vniuersum corpus, & caput erunt inanienda & resecanda) mox vbi res priuatim localibus remediis erit tractanda. quorum administratio ad præsens attinet institutum. nam cætera alibi fuere tractata & propria ulcerum curatio desiccatione perficienda tandem erit. cui si aliquid austeri, & astringētis sit adiunctum, præstantius, vt sæpius dictum est, erit medicamentum, vt pote quod possit arcere: si quid à circunstantibus partibus, excrementitiæ materiæ esset mandandum. & si quidem vlcus simplex sit, quodque nullam præterea aliam habeat differentiam, quæ aliam per se habeat indidationem, communibus & familiaribus lotionibus, quæ ex aptis decoctis fieri solent, curabuntur, vt si arida rosarum folia ex vino non nihil austero coquantur, & colluatur os. Quod si videretur esse opus vehementiori medicamento: his addi possunt cytini mali punici, vel malicorii, fortius ēt esset si gallæ adderentur. possemus & ex his aridum conficere medicamentum illis tritis, & in puluerem redactis, vlcerique insperfis: Sed,& coralius lapis ita, vt solet passim paratus, poterit inspergi, & erit facile, neque ingratum medicamētum. pompholix vero, quam solent vulgo tutiam vocare, ita vt consueuit lauari teri & parari, optimum esset medicamentum, nisi quod esset cauendum, ne quandoque cum saliua deglutita deuoraretur. Sed facile id caueri poterit, si post adhibitum medicamentum aliquanto temporis spacio interposito os abluatur aut vino aliquo aliquantulum austero, aut aliquo ex prędictis decoctis. Quando autem vlcus sordidius videretur, & aliquam præterea detersionem desiderare, mel rosaceum facile, & non ingratum esset medicamentum: nisi interdum nimis acris sensus esset in vlcere, ita vt morderi videretur à rosaceo melle, sicut interdū in aliquibus obseruauimus, vt alias ēt testati sumus, nēpe qd̄ rosaceū simplici melle mordacius est medicamētū. tunc aut simplici melle vtendū esset, aut syrupo rosaceo, qui conficitur ex succo rosarū & zaccharo, vel his simplicibus vel eis immixtis prioribus aliquibus decoctionibus. quibus si aliquid esset addendum, his & aliquantulum myrrhæ addi poterit. Noui priscos medicos, vbi res difficilior videretur, & iam eam malignitatem induisset, vt in ordinem referri eorum vlcerum posset, quæ aut depascentia aut putrida, appellantur:

lantur, aut cacoethe dici solent, ad ea medicamēta cōfugisse visos esse, quæ acria sunt & nō vsquequaq; in oris affectibus tuta, nisi caute tractētur, vt sunt ærugo, atramentū sutoriū, chalcitis, mysi, sandaracha, & reliqua istius ordinis: Sed quia istiusmodi medicamētorū rōnē & vsum supra in tertio libro exposuimus: iō in illis repetēdis nō cōteremus tēpus. Sed quibusdā explicatis, q̄ ptinēt ad rōnem remedii, cuius meminit Gal. 5. libro de cōp. med. per loca, qđ mihi præstantissimū videtur in his malignis vlceribus; ad medicamēta apta ad dētiū affectus curandos sermonē cōuertemus. re mediū aūt hoc qđ facile, &, mea sententia, tutū, ad cauteriorū genus referri pōt, & eorū quæ, ni fallor, actu ignea dicuntur & urentia à iunioribus. nō ꝙ urant quidē igneū & vrentē oīno calorē vt ferrea, metallicaque instrumenta dū igniuntur, referre solent, sed quia calore actuali, vt ita in præsentia dicam, inurunt. præcipit enim vt specillo aliquo ex altero capite lana aut coto inuoluto, ac in oleum feruescens demerso vlcerata gingiua foueatur, aut potius inuratur, eatenus, dum earū caro à specillo ita parato albescat. nam illud erit signum, quod satis exustę sint. hac autem potius inurendi ratione, quam ignitis metallicis instrumentis aut causticis medicamētis vsus est, quia in hoc non est ita efficax operatio vt possit denti officere, aut profundius neruum lædere, qui est ad dentis radicem. præterea, cum citius in oleo deferuescat igneus, & feruens calor, postea vbi ad suum naturalem statum redierit, vel ad teporem, habet sedandi dolorem & inflammationem: deinde vero aliquo smegmate arido (vt Græci dicunt) hoc est medicamento arido inspergendæ & affricandæ, qualia multa sunt, quarum paulo ante meminimus, nempe gallæ addita modica myrrha, aut corallorū bene paratorū, aut rosarum aridarum vel malicorii, vel id genus aliorū. mihi satis probaretur medicamē tum ex granatis, de quo egimus, vbi de tollendo narium polypo ageremus. siue succo vtamur prius ex illis expresso, siue ea parte quam tritam in pastillos redigi diximus. his eisdem medicamentis poterit quis vti, vel aliis his similibus, ad desiccandas contrahendasque gingiuas, cum nimio humore madidæ quasi prægnantes in tumorem tolluntur. antiqui autem auctores laudant lambruscę flores ex lamina assatos & tritos, si eis gingiuæ fricentur. præterea & alumen, & multa alia, quæ eodē respiciunt, & identidem eisdem succurrere gingiuis possumus, si cruorem effundant.

De

De illis quæ pertinent ad curandos male affectos dentes. *Cap.* 17.

DEntes quamuis quatenus ad rõnem durioris substantiæ. pertinet, magis ad ossium naturam accedant, alia tñ rõne ancipitis naturæ videntur, & mediæ inter ossa & alias molliores partes: ut caro & nerui. imo & quãdã præterea rationem retinent, qua ab vtriq; horum genere euarient. nam, & sentiunt non solum per gingiuas, & neruos qui à natura singillatim illis distributi, quamuis ab illis sentiendi facultatem habeant, sed per propriam etiam eorum substãtiã, cuius prerogatiuæ expertia sunt cætera ossa, in qua dentes cum carne neruis conueniunt, in hoc vero ab vtrisque particulis dissentiunt, quod semper ad extremam vsque ætatem crescere possunt, quod consulto à natura factum est, quia cum munus hoc à natura habent, vt solidiores cibos atterant: in quo, & ipsi non parum atterun tur, nisi huic incommodo naturã prouida consuluisset, breui tempore animal ab hoc officio & vtilitate, quæ non pauci est momenti, destitueretur. Quibus ita positis & expositis, possumus inuestigare quot affectibus, & cuius naturæ obnoxii sint dentes. inde ex his enim facile deinde est rationem componendorum medicamentorum inuenire, ac modi præterea, quo eis oporteat vti. cum itaque sensu sint præditi, tum ratione suæ substantiæ, tum propriorum neruorum, dolorum capaces sunt, & illorum quidem maximorum: tum præterea diu & vltra terminos aliorum ossium cæterarumq; corporis partium, ex proprio alimento crescere possint, necesse est vt etiam ex assumpto alimento ad eos influente facilius eorum substantia dum fit incrementum, & quo quo modo intumescant. quæ ita se habent possunt interdum nimio influente alimento, vt nimis extendi & quasi intumescere, & hoc modo inflammatione corripi, vel si inflammationem appellare nolumus, erit saltem affectus inflammationi similis. interdum vero penuria alimenti gracilescere, & quasi connabescere. quod vbi fiat, cum exquisite & integre nequeunt replere alueolos maxillarum, quibus inati & infixi sunt: & proinde nequeunt vlterius ita firmi, & immoti ab illis contineri, quare labore moueríque in illis est necesse, quæ affectio senibus familiarior est, ac non æque omnibus neque eodem tempore, accidit. nam aliis id accidit tempestiuius, aliis vero serius pro ratione diuersæ eorum naturæ, aut diuersarum occasionum, vel ex ratione victus, vel ex externis causis, quæ non ita in ætatem referenda

postea

poſtea ſunt. Sed in cauſas eas, quibus & aliæ ætates poſſunt eſſe ſub iectæ. affectio vero ex plenitudine quam inflammationem appellauimus, frequentior eſt in ætate iuuenili. ſed de his magis particulatim agemus. ſicuti autem hæc ex influxu alimenti accidere poſſunt, ita non minus dentes aliis fluxionibus expoſiti ſunt: præſertim vero deſtillationibus, quæ à capite fluunt. nam interdum, imo ſæpe, hac humiditate perfuſa ligamenta dentium, & innudentia laxiora fiunt, nec ea ſolum: verum & gingiuę, & ſubinde occaſioni ſunt vt la bent & vacillent dentes. Sed non ſolum ligamenta, & gingiuæ poſſunt perfundi his defluentibus vicioſis ſuccis: ſed & dentes eos ad mittunt, ſicut & alimentitiam materiam & ab ea variè affici pro varia illius materiæ ratione quia ſi acris fuerit, poſſunt erodi perforarique. ſi apti ad putredinem, inde & dentes computreſcunt ſi fuligi noſa nigreſcunt ſiue talis fuerit ex natura ſiue comparauerit ſibi cum colorem ex corruptione, & putredine. quamuis & alia ratione colorem immutare poſsint, atque erodi. nempe ſi reliquię aliquæ ci borum comeſtorum remaneant inter vel circiter dentes interdum ibi putreſcentes, male eos afficiunt, qui eos vel erodunt, vel putrefaciunt, vel ibi exiccatæ & quaſi excoctæ tofoſam naturam induunt, & ſcabros turpeſque reddunt dentes. Præter hoc autem & ſimiles affectus: alteri etiam ſua quadam peculiari ratione ſubiecti, quæ αἱμωδία, Græce dicuntur. apud Latinos vero non habet priuatum aliquod nomen: niſi quod ſtupor dentium dicitur, qui ortum habet ab acerbo vel auſtero aliquo ſucco, aut externo, aut interno. externo, vt ſunt ſucci acidorum vel acerborum. interno autem, ſicu ti acidæ pituito & melancholici humores, quæ aut à capite defluxerint, aut à ventriculo vomitu fuerint reiecta. Quatenu sergo ad eos affectus quibus dentes corripi ſolent, & communes fere omnibus eſſe poſſunt, hi aut omnes aut pręcipui ſunt. pueri uero contra dentire incipiunt, multos interdum dolores deterioraque ſymptomata antea quam è gingiuis illi erumpant perpeti ſolent, quamuis non ęque omnes: alter enim alter ſolent maiora pati ſymptomata.

Morte

Morte præreptus auctor ulterius progressus non fuit. hoc autem fragmentum, quod ad nos peruenit, edere, ac tibi offerre uoluimus. tu eo itaque fruere & nos, industriamque & diligentiã, qua usi fuimus, ut tibi prodessemus amice lector, ama, & uale. dum aliorum operum huiusce auctoris editionem paramus.

FINIS.

